Rosenblatt & Wróblewski

Powszechny Kodeks Handlowy

POWSZECHNY
KODEKS HANDLOWY

wraz z ustawą wprowadczą

i innemi ustawami oraz rozporządzeni[illegible]ni

odnoszącemi się do prawa handlowego,

orzeczeniami Sądów Najwyższych w Wiedniu i Lipsku

OBJAŚNIONY PRZEZ

Profesora Dra Józefa Rosenblatta

i

Dra Stanisława Wróblewskiego.

Wydanie drugie, nowo opracowane i znacznie powiększone.

KRAKÓW.
KSIĘGARNIA LEONA FROMMERA.
1898.

Zbiory specjalne

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku
FUW0374340

DRUKARNIA UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Józefa Filipowskiego.

K-117/77/83473 P

PRZEDMOWA.

Wydanie niniejsze nie jest wcale komentarzem, podobnie, jak i pierwsze. Wydawcy pragnęli przedewszystkiem zestawić reguły prawne odnoszące się do obrotu handlowego w taki sposób, by zbiór ten nietylko kołom prawniczym, lecz i światu handlowemu mógł być przydatnym. Dalszem ich zadaniem było wyjaśnić poszczególne przepisy, zwłaszcza samego kodeksu handlowego, i ułatwić należyte ich zrozumienie. Do pierwszego celu służy wyczerpujące zebranie materyału ustawowego aż do ostatnich czasów, przyczem uwzględniono starannie nowe ustawy procesowe, oraz uwidocznienie związku przepisów między sobą; w drugim kierunku do objaśnień użyto przedewszystkiem orzeczeń Sądów Najwyższych w Wiedniu i Lipsku, uzupełniając je wyjątkowo tylko zwięzłemi uwagami. Starali się przytem wydawcy uniknąć zbyt daleko idącego uogólniania wypowiedzianych w orzeczeniu zasad prawnych, i z tego powodu konkretne właściwości przypadku wszędzie uwydatniali. Przy wyborze orzeczeń wychodzili z tego założenia, że nawet takich

rozstrzygnień, które uważają za błędne, w zasadzie pomijać nie należało, lubo oczywiście wobec ogromu materyału przytoczenie wszystkiego nie było możliwe, zaczem podmiotowa ocena musiała nieraz ostatecznie decydować, zwłaszcza, gdzie większą ilość identycznych decyzyi miano do wyboru.

SPIS PRZEDMIOTÓW.

Strona

Wstęp.

I. Historya powstania kodeksu handlowego 1
II. Literatura kodeksu handlowego 3

Kodeks handlowy.

Przepisy ogólne (art. 1—3) 7

KSIĘGA PIERWSZA.

O handlujących.

Tytuł pierwszy. O kupcach (art. 4—11) 9
Tytuł drugi. O rejestrze handlowym (art. 12—14) 14
Tytuł trzeci. O firmach handlowych (art. 15—27) 16
Tytuł czwarty. O księgach handlowych (art. 28—40) . . . 31
Tytuł piąty. O prokurantach i pełnomocnikach handlowych (art. 41—56) 55
Tytuł szósty. O pomocnikach handlowych (art. 57—65) . . 73
Tytuł siódmy. O stręczycielach handlowych czyli sensalach (art. 66—84) 84

KSIĘGA DRUGA.

O spółkach handlowych.

Tytuł pierwszy. O jawnej spółce handlowej.
Oddział pierwszy. O zawiązaniu spółki (art. 85—89) 101
Oddział drugi. O stosunku prawnym spólników między sobą (art. 90—109) 106
Oddział trzeci. O stosunku prawnym spółki do trzecich (art. 110—122) 116

Strona

Oddział czwarty. O rozwiązaniu spółki i wystąpieniu z niej pojedynczych spólników (art. 123—132) . . . 130
Oddział piąty. O likwidacyi spółki (art. 133—145) . 139
Oddział szósty. O przedawnieniu skarg przeciw spólnikom (art. 146—149) 149
Tytuł drugi. O spółce komandytowej.
Oddział pierwszy. O spółce komandytowej w ogólności (art. 150—172) 152
Oddział drugi. O spółce komandytowej na akcye w szczególności (art. 173—206) 162
Tytuł trzeci. O spółce akcyjnej.
Oddział pierwszy. Zasady ogólne (art. 207—215) . 176
Oddział drugi. Stosunki prawne akcyonaryuszów (art. 216—226) 184
Oddział trzeci. Prawa i obowiązki przełożeństwa (art. 227—241). 191
Oddział czwarty. Rozwiązanie spółki (art. 242—248) 199
Oddział piąty. Przepisy końcowe (art. 249) 206

KSIĘGA TRZECIA.

O spółce niejawnej i o stowarzyszeniu do przedsiębrania pojedynczych czynności handlowych na spólny rachunek.

Tytuł pierwszy. O spółce niejawnej (art. 250—265). . . . 213
Tytuł drugi. O stowarzyszeniu do przedsiębrania pojedynczych czynności handlowych na spólny rachunek (art. 266—270) 221

KSIĘGA CZWARTA.

O czynnościach handlowych.

Tytuł pierwszy. O czynnościach handlowych w ogólności.
Oddział pierwszy. Pojęcie czynności handlowych (art. 271—277) 228
Oddział drugi. Ogólne przepisy o czynnościach handlowych (art. 278—316) 246
Oddział trzeci. Zawieranie czynności handlowych (art. 317—323) 296

Strona

Oddział czwarty. Wykonanie czynności handlowych (art. 324—336) 304
Tytuł drugi. O kupnie (art. 337—359) 314
Tytuł trzeci. O przedsiębiorstwie komisowem (art. 360—378) 373
Tytuł czwarty. O przedsiębiorstwie spedycyjnem (art. 379—389) 394
Tytuł piąty. O przewoźnictwie.
Oddział pierwszy. O przewoźnictwie w ogólności (art. 390—421) 402
Oddział drugi. O przewoźnictwie kolei żelaznych w szczególności (art. 422—431) 423

Dodatek.

I. Ustawa wprowadzająca kodeks handlowy 431
I. Przepisy ogólne (§§ 1—5) 432
II. Przepisy szczególne (§§ 6—48).
1. O kupcach (§§ 6—9) 435
2. O rejestrze handlowym i umowach małżeńskich odnośnie do kupców i spółek handlowych (§§ 10—18) . 438
3. O księgach handlowych (§§ 19—22). 443
4. O prokurantach, pełnomocnikach i pomocnikach handlowych (§§ 23—25) 445
5. O stręczycielach handlowych i ustawach giełdowych (§§ 26—29) 446
6. O spółkach handlowych (§§ 30—37).
A. Co do zbiegu wierzycieli (§§ 30, 31) 448
B. Co do istniejących przepisów ustawy o stowarzyszeniach (§§ 32—35) 450
C. Co do przepisów prawa cywilnego i postępowania 451
7. O czynnościach handlowych.
A. Co do orzecznictwa handlowego 451
B. Co do kupieckiego prawa zastawu i prawa zatrzymania 465
C. Co do mianowania znawców 466
Przepisy przejściowe 466
II. Rozporządzenie minist. o założeniu i utrzymywaniu rejestru handlowego 471

Strona

III. Ustawa o organizacyi giełd 490
IV. Ustawa o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych 505
V. Przepis o rejestrze stowarzyszeń 542
VI. Przepis o zakładach ubezpieczeń 554
VII. Przepisy o interesie promesowym i sprzedaży losów na raty 588
VIII. Ustawa o interesach na raty 596
IX. Ustawa o domach składowych 600
X. Przepisy o przewozie międzynarodowym 625
XI. Regulamin ruchu kolei żelaznych 672
XII. Ustawa o ochronie wzorów i modeli 745
XIII. Przepisy o ochronie znaczków towarowych 753
XIV. Ustawa o ochronie wynalazków 768
XV. Ustawa regulująca wysprzedaż 830
Spis chronologiczny 833
Spis alfabetyczny 837

WSTĘP.

I. Historya powstania kodeksu handlowego.

W kilka lat po zredagowaniu powszechnego niemieckiego kodeksu wekslowego uczynił rząd bawarski dnia 21 lutego 1856 r. na zgromadzeniu rzeszy niemieckiej wniosek wydelegowania komisyi, mającej ułożyć projekt powszechnego niemieckiego kodeksu handlowego. Wniosek ten przyjęto i uchwalono zarazem, iż komisya wydelegować się mająca ma odbywać swe narady w Norymberdze i rozpocząć takowe 15 stycznia 1857 roku. Komisya, złożona z członków wysłanych przez wszystkie prawie państwa, należące do rzeszy niemieckiej, rozpoczęła istotnie w dniu 15 stycznia 1857 r. narady, które ciągnęły się aż do roku 1861. Austryę reprezentowali w komisyi bar. Raule, prezydent sądu handlowego w Wiedniu, Dr. Schindler, radca sekcyjny w ministerstwie handlu w Wiedniu; Benoni-Clarisberg, radca sądu wyższego w Tryeście i Sartorio, konsul tamże.

Komisyi udzielono jako podstawę do obrad dwa projekty do kodeksów handlowych: projekt austryacki w dwóch redakcyach (t. zw. ministeryalny i przejrzany), mianowicie:

a) Entwurf eines österreichischen Handelsrechts nach den Anträgen des k. k. Justizministeriums mit Rücksicht auf die in der Ministerconferenz gepflogene Berathung.

b) Entwurf eines österr. Handelsrechts, Wien 1857. Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei —

i projekt pruski p. t.:

Entwurf eines Handelsgesetzbuches für die preussischen Staaten nebst Motiven, Berlin 1857.

Projekt austryacki *a*) zawierał w 212 paragrafach następujące rozdziały: 1) o osobach prawu handlowemu podległych, 2) o zaprotokołowaniu kupców i skutkach onego, 3) o prawach i obowiązkach kupców, 4) o księgach handlowych, 5) o spółkach handlowych, 6) o pomocnikach handlowych, 7) o komisantach, 8) o spedytorach, 9) o przewoźnikach, 10) o stręczycielach towarów.

Projekt pruski przeciwnie zawierał 1063 paragrafów podzielonych na 6 ksiąg, z których 1-sza stanowi o stanie handlowym, 2-ga o spółkach handlowych, 3-cia o czynnościach handlowych, 4-ta o handlu morskim, 5 ta o konkursie kupieckim, a 6-ta o sądownictwie w sprawach handlowych.

Komisya uchwaliła wziąć za podstawę obrad projekt pruski, jednak nie spuszczać z oka projektów austryackich; na podstawie tedy projektu pruskiego toczyły się obrady.

Nad 1-szą, 2-gą i 3-cią księgą projektu, obejmującemi właściwe materyalne prawo handlowe w ściślejszem znaczeniu, obradowano trzechkrotnie w Norymberdze; pierwsze obrady czyli t. zw. pierwsze czytanie tychże ksiąg ukończono dnia 2 lipca 1857 roku i polecono wybranemu z łona komisyi komitetowi redakcyjnemu ostateczne zredagowanie tychże trzech pierwszych ksiąg. W końcu roku 1857 i początku 1858 odbyło się następnie drugie czytanie tychże ksiąg, w którem uchwalono mianowicie wydzielić z księgi drugiej, stanowiącej o spółkach handlowych, rzecz o spółce niejawnej i o stowarzyszeniu do przedsiębrania pojedynczych czynności handlowych i utworzyć z takowych odrębną księgę trzecią, w skutek czego dotychczasowa księga 3-cia o czynnościach handlowych stała się księgą 4-tą; księga 4-ta zaś o handlu morskim — księgą 5-tą. Postanowienia o prawie konkursowem i o sądownictwie w sprawach handlowych wydzielono z kodeksu, ponieważ nie było widoku, ażeby postanowienia te wobec różnorodności procedur poszczególnych państw niemieckich mogły wszędzie mieć zastosowanie.

Dnia 14 marca 1861 r. przedłożyła tedy komisya rządowi związkowemu wymienione 5 ksiąg z wezwaniem wprowadzenia takowych jak najprędzej w poszczególnych krajach.

Projekt z łona komisyi wyszły został też istotnie w państwach rzeszy niemieckich wprowadzony wprawdzie bez zmiany, lecz jako ustawa krajowa; dopiero po reorganizacyi związku niemieckiego ustawą z 5 czerwca 1869 r. uznanym został za ustawę związkową (Bundesgesetz), a następnie za ustawę państwa (Reichsgesetz).

W Austryi wprowadzone zostały również bez zmiany ustawą z dnia 19 grudnia 1862 r., Nr. 1 D. u. p. z r. 1863 cztery pierwsze księgi z wyłączeniem prawa morskiego, jako powszechny kodeks handlowy dla Cislitawii.

II. Literatura kodeksu handlowego.

A) Ważniejsze dzieła systematyczne:

Behrend. Lehrbuch des Handelsrechts. 1. B. 1886—1892.

Canstein. Lehrbuch des oesterreichischen Handelsrechts. Berlin, 1895—1896. (Wydane także jako podręcznik w zbiorze: Compendien des oesterreichischen Rechts p. t. das Handelsrecht).

Cosack. Lehrbuch des Handelsrechts. 3. A. 1895.

Endemann. Handbuch des deutschen Handels- See- und Wechselrechts. 4 B. 1881—1885. (Praca zbiorowa całego szeregu niemieckich uczonych).

Gareis. Das deutsche Handelsrecht. 5 A. Berlin, 1895.

Goldschmidt. Handbuch des Handelsrechts. 2 A. 1 B. 1874, 2 B. 1883 (nieskończone).

Tegoż. System des Handelsrechts.

Górski. Zarys prawa handlowego austryackiego. T. 1. Kraków, 1890.

Pollitzer. Das oesterreichische Handelsrecht systematisch dargestellt. Wien 1895.

Thöl. Das Handelsrecht. 6. A. 1879.

B) Ważniejsze komentarze.

Anschütz u. Völderndorff. Kommentar zum Allgem. Deutschen H. G. B. (2 A. besorgt von Ph. Allfeld). 1874.

Blaschke. Erläuterung des H. G. B. Neu bearbeitet von Dr. A. Pitreich. Wien. 1896.

Hahn. Kommentar zum Allg. Deutschen H. G. B 1 B. 3 A. 1877, 2 B. 2 A. 1882.

Keyssner. Allgem. Deutsches H. G. B. erläutert u. hrsg. 1870.

Makower. Das allgem. deutsche H. G. B. mit Kommentar. 11. Auflage.

Puchelt. Kommentar zum allgem. deutschen H. G. B. 4 A. bearbeitet von Förtsch. 1894.

Staub. Kommentar zum allg. deutsch. H. G. B. (ohne Seerecht). 3 u. 4 A. 1896.

Willenbücher. Das allg. deutsche H. G. B. für die Praxis erläutert. 1891.

C) Ważniejsze czasopisma i zbiory orzeczeń sądowych.

Archiv für Theorie u. Praxis d. allg. d. Handelsrechts, wydawane najpierw przez F. B. Buscha, następnie przez H. Buscha. 38 tomów. 1863—1888.

Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht, wydawane przez L. Goldschmidta etc. 44 tomów.

Sammlung der Entscheid. zum H. G. B. von Dr. Leopold Adler u. Robert Clemens. Wiedeń. 9 tomów, obejmuje przeważnie orzeczenia Sądu Najw. w Wiedniu do r. 1893.

Entscheidungen des Reichs- Oberhandelsgerichts, wydawane przez członków tegoż trybunału. 25 tomów.

Entscheidungen des deutschen Reichsgerichts in Civilsachen od r. 1880.

Stegemann. Die Rechtssprechung des deutschen Oberhandelsgerichtes zu Leipzig.

D) Prace przygotowawcze do kodeksu handlowego.

Prócz przytoczonych już projektów austryackich i pruskiego wymienić tu należy:

Protocolle der Commission zur Berathung eines allg. d. H. G. B. herausg. v. J. Lutz 9 Theile. 1858—1863.

SKRÓCENIA.

A. = Adler u. Clemens. Samml. v. Entsch. (cyfra arabska oznacza numer orzeczenia w zbiorze).

Beil. Bl. = Beilage zum Justiz-Ministerium-Verordnungsblatt (cyfra arabska oznacza porządkowy numer orzeczenia).

C. = Oesterreichisches Centralblatt für die jurist. Praxis (cyfra arabska oznacza porządkowy numer orzeczenia).

JBl. = Juristische Blätter (cyfra arabska oznacza numer czasopisma).

Jud. = Księga judykatów Sądu najwyższego w Wiedniu.

O. = orzeczenie Sądu najwyższego w Wiedniu.

O. T. N. L. = orzeczenie najw. tryb. handl. w Lipsku (cyfra rzymska oznacza tom, cyfra arabska stronnicę).

O. T. R. = orzeczenie niemieckiego tryb. państwa (cyfra rzymska oznacza tom, cyfra arabska stronnicę).

Rep. = repertoryum orzeczeń Sądu najwyższego w Wiedniu.

U. w. = Ustawa wprowadcza.

KODEKS HANDLOWY.

PRZEPISY OGÓLNE.

Art. 1. Do rzeczy handlowych stosować należy, o ile nie dostaje przepisów w niniejszym kodeksie, zwyczaje handlowe [1]), a w braku tychże powszechne prawo cywilne [2]).

1) Ustawa mówi tu o zwyczajowem prawie handlowem (Handelsgewohnheitsrecht). Prawo to stosować należy bez względu na wolę stron, ale tylko pomocniczo, t. zn. zastosowanie go jest wykluczone w przypadku, dla którego kodeks podaje normy prawne choćby natury dyspozytywnej. O. T. N. L. VII. 11. XI. 243. Inną naturę mają t. zw. zwyczaje faktyczne (Handelsusancen), o których mówi art. 279, a które stanowią środek interpretacyi, jeżeli strony im się poddały, w tym atoli razie mają pierwszeństwo przed przepisem ustawowym natury dyspozytywnej, bo są składową częścią dyspozycyi strony A. 837. Do tej kategoryi należą zwyczaje giełdowe (Börsenusancen) O. T. N. L. VIII. 257 — inaczej O. z 2 maja 1894 L. 4878 JBl. 32 z r. 1894.

Nie może się wyrobić zwyczaj handlowy z przepisem kodeksu handlowego sprzeczny: O. z 2 maja 1894 L. 4878 JBl. 32 z r. 1894, lub przeciwny treści umowy, do której się ma odnosić, np. zwyczaj, że kupiec ma prawo potrącić przy wypłacie dyskont, choćby płacił po terminie, do którego prawo strącenia dyskontu było wedle faktury ograniczone. O. z 18 grudnia 1895 L. 14955 C. 305 z r. 1896.

Sędzia nie może badać z urzędu zwyczajów handlowych, z których się wywodzi reguły prawne A 842; dowód z rzeczo-

znawców nie jest możliwy, jeżeli idzie o zwyczajowy rozmiar prawa strony, czyli o zwyczaj prawny. A. 751.

Świadectw o istnieniu zwyczajów handlowych udzielają izby handlowe i przemysłowe: ust. z 29 czerwca 1868 L. 85. D. u. p.

Co do dowodu, zobacz § 271 nowej procedury z 1 sierpnia 1895 L. 113 D. u. p.

2) Por. orzeczenia przy art. 285, 317, 396 i 427.

Art. **2**. Kodeks niniejszy nie zmienia w niczem przepisów niemieckiej ustawy wekslowej.

Por. § 5 u. w.

Art. **3**. Gdzie kodeks niniejszy mówi o sądzie handlowym, w braku osobnego sądu handlowego zastępuje go sąd zwyczajny.

Por. §§ 38—43 u. w. i przepisy tamże przytoczone.

KSIĘGA PIERWSZA.

O HANDLUJĄCYCH *).

TYTUŁ PIERWSZY.

O KUPCACH.

Art. **4**. Kupcem jest w rozumieniu niniejszego kodeksu, kto się trudni czynnościami handlowemi [1] w sposobie zarobkowania [2].

1) O czynnościach handlowych stanowią art. 271 do 273 k. h., § 14 ust. giełd. z 1 kwietnia 1875 L. 67 D. u. p. i § 6 ust. o domach składowych z 28 kwietnia 1889 L 64 D. u. p. (Dodatek III. IX).

2) Krajowy zakład pracy przymusowej nie jest kupcem, chociaż prowadzi przedsiębiorstwo fabryczne (gazownię) i część produktu sprzedaje, skoro fabryka służyć ma w pierwszym rzędzie potrzebom zakładu i na zysk nie jest obliczona. A. 1726.

Nie jest kupcem dzierżawca hotelu, bo chociaż kupując piwo, wino i t. d. dla gości zawiera czynności handlowe, to jednakowoż właściwym i głównym przedmiotem jego przedsiębiorstwa jest odpłatne przyjmowanie obcych w gościnę A. 1685; staje się atoli kupcem prowadząc np. handel winem poza ramami obrotu hotelowego. O. z 17 marca 1896 L. 2932. C. 12 z r. 1897. Podobnie ma się rzecz z restauratorem, o ile jego przedsiębiorstwo nie przechodzi zakresu prostego rzemiosła, bo tenże zawiera wprawdzie czynności handlowe, lecz nie trudni się niemi

*) Völderndorff w Endemanna Handb. I, str. 131 nast.

zarobkowo i istota jego przedsiębiorstwa w czem innem polega. A. 1733, O. z 21 maja 1895 L. 5917 C. 462 z r. 1895. Por. także A. 288 i 1705, które uznają tęż zasadę co do stolarza i majstra studniarskiego.

Nie wpływa natomiast na przymiot kupca właściwość osoby: kupcem jest więc klasztor prowadzący browar na wielkie rozmiary A. 1413; gwarectwo, lecz tylko wtedy, jeżeli materyału przerabianego w hutach nie wydobywa bezpośrednio z własnej kopalni, lecz kupuje i po przerobieniu odprzedaje A. 874, w przeciwnym bowiem razie prowadzenie przedsiębiorstwa jest tylko gałęzią produkcyi pierwotnej (Urproduktion) A. 1444 (inaczej a błędnie A. 6. 19. 24, por. także A. 1236). Bez wpływu jest również podstawa prowadzonego przedsiębiorstwa, np. okoliczność, że się je prowadzi nie na zasadzie karty przemysłowej, lecz na podstawie konstytucyi (regale wyrabiania piwa) A. 566, lub na podstawie prawa propinacyi A. 808; por. także O. z 27 sierpnia i 4 września 1894 L. 9979 i 9978. C. 22 i 228 z r. 1895, uznające za kupców dzierżawców prawa propinacyi.

Kupcami są:

Agent nie będący prawnikiem z zawodu, trudniący się w sposobie zarobkowania pośredniczeniem w czynnościach handlowych A. 1711;

Apreter A. 109;

Aptekarz A 332, 1160, O. z 21 stycznia 1896 L. 715 C. 158 z r. 1896; przeciwnie A. 143;

Budowniczy, o ile sam nabywa materyały budowlane celem użycia przy budowie dla trzecich; zresztą tylko w tym razie, jeżeli jego przedsiębiorstwo przechodzi zakres prostego rzemiosła A. 1357;

Krawiec, który kupuje sukno i odprzedaje w formie ubrań A. 1424;

Piekarz, który mąkę kupuje A. 174, O. T. N. L. IV. 240;

Piwowar, o ile kupuje materyały; zresztą tylko w tym razie, jeżeli jego przedsiębiorstwo przechodzi zakres prostego rzemiosła A. 214, 808, 1413; mylnie A. 1236, wedle którego charakteru kupca nie wyklucza i ta okoliczność, że wszystkie surowe materyały pochodzą z dóbr właściciela browaru;

Przedsiębiorca, prowadzący większą ilość kopalń nafty, choćby szyby znajdowały się na gruncie własnym, lub wziętym w dzierżawę. A. 1327 (?);

Rzeźnik, o ile jego przedsiębiorstwo przechodzi zakres prostego rzemiosła. A. 22;

Szynkarz dzierżawiący propinacyą, którego przedsiębiorstwo wychodzi poza zakres zwykłego rzemiosła. A. 933;

Ten, kto zarobkowo wypożycza pieniądze na procent. A. 801;

Właściciel kantyny bez względu na rozmiar przedsiębiorstwa. A. 415.

Por. nadto orzeczenia przy art. 271 i 272.

Przedsiębiorstwo domu składowego uważać należy za kupca § 6 ust. z 28 kwietnia 1889 L. 64 D. u. p.

Art. 5. Przepisy o kupcach stosują się zarówno i do spółek handlowych, mianowicie też do spółek akcyjnych, których przedsiębiorstwo ma na celu czynności handlowe [1]).

Stosują się one także i do banków publicznych w ich zakresie handlowym, wszakże bez uszczerbku rozporządzeń dla nich istniejących [2]).

1) Towarzystwa ubezpieczenia oparte wyłącznie na wzajemności nie są spółkami handlowemi. Jud. 110. A. 962.

Nie jest natomiast kupcem spólnik spółki jawnej jako taki A. 591, por. A. 1598 i O. z 8 stycznia 1896 L. 15261/95 JBl. 14 z roku 1896. (Inaczej O. z 4 listopada 1896 L. 10441 Beil. Bl. 1326 i O. z 2 grudnia 1896 L. 12847 JBl. 8 z r. 1897, które spólnika jawnego uważają jako takiego za kupca, którego firma znajduje się w rejestrze handlowym, i stosują do niego § 6 ustawy o wzruszaniu czynności prawnych z 16 marca 1884 L. 36 D. u. p.).

Nie jest również kupcem likwidator spółki handlowej jako taki. A. 567.

Por. także orzeczenia przy § 38 l. 2 u. w.

2) Kasy oszczędności obowiązane są do zaprotokołowania firmy, jeżeli wedle statutów są uprawnione do trudnienia się czynnościami handlowemi w art. 272 l. 2 wskazanemi Jud. 84 A. 477

(Odmiennie A. 1369 z powodu, że ich czynności z uwagi na właściwy cel, na sposób użycia wkładek i zysku pozbawione są cechy spekulacyjnej).

Stowarzyszenie, które wprawdzie w myśl statutów trudni się czynnościami handlowemi z art. 272 l. 2, lecz zakres działania do członków wyłącznie ogranicza, nie jest kupcem. A. 348, 959, odmiennie A. 374. 988; por. § 13 ust. o stowarzysz. (Dodatek IV).

Art. **6**. Kobieta trudniąca się czynnościami handlowemi w sposobie zarobkowania (handlująca) ma w handlu wszelkie prawa i obowiązki kupca.

Względem swych czynności handlowych nie może się odwoływać do dobrodziejstw prawa, jakie kobietom w poszczególnych państwach służą.

Nie stanowi tu żadnej różnicy, czy handel sama lub spólnie z innymi, czy osobiście czy też przez prokuranta prowadzi.

Art. **7**. Mężatka nie może być handlującą bez zezwolenia męża [1]).

Znaczy tyle, co zezwolenie męża, jeśli żona prowadzi handel z wiedzą i bez sprzeciwienia się tegoż.

Żona kupca, która tylko pomaga w handlu mężowi, nie jest handlującą.

1) Art. ten normuje tylko wewnętrzny stosunek między mężem a żoną; jeżeli zatem żona bez zezwolenia męża przystąpiła jako spólniczka do spółki jawnej, wobec wierzycieli handlowych brakiem zezwolenia męża zasłaniać się nie może. A. 1521 (?).

Co do zastąpienia zezwolenia orzeczeniem sądowem zob. § 6 u. w.

Por. także § 52 u. w.

Art. **8**. Mężatka handlująca może się ważnie zobowiązywać przez czynności handlowe i nie potrzeba szczególnego zezwolenia męża do każdej z osobna czynności.

Odpowiada za długi handlowe całym swoim majątkiem bez względu na prawa zarządu i użytkowania [1]), lub inne mężowi na tym majątku wskutek małżeństwa służące prawa. Odpowiedzialność ciąży także na majątku wspólnym, o ile istnieje wspólność majątkowa [2]); czy także i mąż odpowiada majątkiem osobistym, rozpoznać należy według ustaw krajowych.

1) Zob. §§ 1238 i 1239 u. c.

2) Por. §§ 1233—1235 ust. cyw. i § 52 u. w.

Art. **9**. Kobieta handlująca może w sprawach handlowych występować samodzielnie przed Sądem i to bez różnicy, czy jest niezamężną czy zamężną.

Art. **10**. Przepisy zawarte w niniejszym kodeksie co do firm, ksiąg handlowych i prokury nie stosują się do przekupniów, tandeciarzy, obnośców i tym podobnych handlarzy na mały rozmiar, dalej do gospodarzy domów zajezdnych, do prostych furmanów, prostych szyprów i osób, których przedsiębiorstwo nie przechodzi granic rzemiosła. Bliższe oznaczenie tych zatrudnień, jeśli zajdzie potrzeba, zastrzega się ustawom krajowym.

Stowarzyszenia mające na celu prowadzenie handlu, do których się wskazane przepisy nie stosują, nie są uważane za spółki handlowe.

Zastrzega się ustawom krajowym postanowienie, że wskazane przepisy i do innych jeszcze klas kupców w państwie nie mają się stosować. Ustawy krajowe mogą atoli również rozporządzić, że te przepisy będą stosowane także do niektórych klas z pomiędzy wymienionych poprzednio, lub też do wszystkich kupców w państwie [1]).

1) W miejsce tego artykułu obowiązują w Austryi §§ 7—9 u. w. i powołany tamże reskr. min. sprawiedliwości z 8 lutego 1864 L. 803. Przepisy te wyłączają z pod postanowień o firmach, księgach handlowych, prokurze i spółkach handlowych obnośców (domokrążców) i wszystkich kupców, płacących podatek niżej pewnej wysokości. I te jednakowoż osoby podlegają innym postano-

wieniom ustawy handlowej, jeśli tylko są kupcami w myśl art. 4; są to t. zw. Minderkaufleute (niewłaściwie Kaufleute minderen Rechts, bo mają także mniejsze obowiązki) w przeciwstawieniu do Volkaufleute.

Por. także uwagi do § 7 u. w.

Art. 11. Ustawy krajowe zakreślające pod względem zarobkowo policyjnym lub zarobkowo-podatkowym wymogi do nabycia przymiotu kupca lub szczególnych klas kupców nie wykluczają zastósowania przepisów niniejszego kodeksu i nawzajem kodeks niniejszy owych ustaw nie wzrusza [1]).

1) Por. ustawę przemysłową z 20 grudnia 1859 L. 227 D. u. p. oraz zmieniające i uzupełniające ją t. zw. nowele do ust. przemysł. z 15 marca 1883 L. 39 D. u. p. i z 8 marca 1885 L. 22 D. u. p.

Por. także ust. o organizacyi izb handlowych i przemysłowych z 29 czerwca 1868 L. 85 D. u. p.

Brak koncesyi ma tylko ten skutek, że prowadzenia przedsiębiorstwa koncesyjnego rozpoczynać nie można, nie stoi atoli na przeszkodzie wpisanie firmy przedsiębiorstwa do rejestru handl. A. 631; por. atoli A. 1538.

TYTUŁ DRUGI.

O REJESTRZE HANDLOWYM *).

Art. 12. W każdym sądzie handlowym będzie utrzymywany rejestr handlowy [1]), w którym uskuteczniać się ma wpisy niniejszem kodeksem nakazane [2]).

Rejestr handlowy jest jawny. Każdemu wolno przeglądać go w zwyczajnych godzinach urzędowych. Za złożeniem kosztów można także żądać odpisu wpisów, który na żądanie ma być uwierzytelnionym.

*) Keyssner w Encyklop. prawa Holtzendorffa s. v. Handelsregister.

1) Przepisy o założeniu i utrzymywaniu rejestru handlowego obejmuje rozp. min. z 9 marca 1863 L. 27 D. u p. zamieszczone w dodatku pod II; por. także §§ 10—18 i 49 u. w. Przepisów tych nie wzruszają nowe ustawy procesowe Art. VIII l. 5 u. w. do normy jurysd. z 1 sierpnia 1895 L. 110 D. u. p.

2) Wpisy takie zarządza kodeks w art. 19—21, 25, 45, 86—88, 129, 135, 151, 152, 155, 156, 171. 176, 177, 179, 201, 210 212, 214, 228, 233, 243 i 247; por. także §§ 14, 16 i 17 u. w. i § 342 nowej ord. egz. z 27 maja 1896 L. 79 D. u. p., przytoczony przy art. 47.

Umieszczone mogą być te tylko wpisy, które ustawa nakazuje: nie jest zatem dopuszczalny wpis pełnomocnictwa handlowego, nie stanowiącego prokury A. 196, 1216; wpis ograniczenia spólnika jawnego co do zawiadowstwa na wewnątrz A. 272; wpis nastąpionego wypowiedzenia spółki jawnej A. 292; wpis egzekucyi prowadzonej przez wierzyciela jawnego spólnika na tegoż udział w majątku spółki A. 829; wpis wniesienia skargi o wykluczenie spólnika jawnego A. 1396.

Nie może także żądać wpisu firmy kupiec, który podatku w wysokości określonej § 7 u. w. nie opłaca, lub nie wykaże, iż taki podatek płaci A. 1621; przeciwnie O. z 28 sierpnia 1895 L. 10166 C. 16 z r. 1896, które dopuszcza do wpisu firmy, także spółkę nie opłacającą podatku w żądanej przez ustawę kwocie.

Wpis do rejestru ma tylko wyjątkowo skutek tworzący prawo: art. 178, 211, 214 ust. ost., por. § 16 u. w. Zresztą stanowi on tylko dowód faktu, iż strona złożyła do rejestru pewne oświadczenie. Oświadczenie to może nie zgadzać się z prawdą; i w tym jednak razie strona, która je złożyła, nie może się nieprawdziwością zasłaniać wobec osób trzecich, które działały w zaufaniu do tegoż oświadczenia. O. T. N. L. III. 412.

Jeżeli przy wpisie kontraktu spółki akcyjnej zaszła pomyłka, na żądanie każdego z interesowanych z urzędu sprostowaną być winna. A. 452.

Art. **13.** Wpisy w rejestrze handlowym uskutecznione sąd handlowy bezzwłocznie ogłosi w całej osnowie raz lub kilka razy w pismach publicznych, o ile niniejszy kodeks w szczególnych wypadkach wyraźnie nie stanowi inaczej [1].

1) Por. § 14 u. w., dalej art. 151 ust. ost., 155 ust. 2, 156, 171, 176, 210, 212, 214, § 17 u. w. i § 342 nowej ord. egzek.

Art. **14.** Każdy sąd handlowy przeznaczy corocznie w miesiącu grudniu dla swego okręgu pisma publiczne, w których zamieszczane będą w ciągu następnego roku ogłoszenia w art. 13 przepisane. Uchwała ta ogłoszoną będzie w jednem lub kilku pismach publicznych.

Jeżeli które z przeznaczonych pism przestanie wychodzić w ciągu roku, sąd wyznaczy natomiast inne pismo i wyznaczenie to ogłosi.

Ustawy krajowe stanowią, o ile sądy w wyborze wyznaczyć się mających pism wiązane są poleceniami władz wyższych [1].

1) Por. § 11 u. w. i § 29 rozp. o utrzym. rej h. w dodatku II.

TYTUŁ TRZECI.

O FIRMACH HANDLOWYCH *).

Art. **15.** Firma kupca jest to nazwisko, pod którem prowadzi handel [1], i którem się w handlu podpisuje [2].

1) Kupiec pojedynczy (Einzelkaufmann) nie może pod swą firmą nabywać własności i innych praw rzeczowych na nieruchomościach. O. T. N. L. III. 409; może natomiast pod takową pozywać bez wymienienia swego nazwiska cywilnego, choćby firma do rejestru wpisaną nie była O. T. N. L III. 413.

*) Völderndorff w Endemanna Handb. str. 192 n.

Wyrok wydany przeciwko firmie, tylko przeciw firmie jako takiej może być egzekwowany; nie można atoli na podstawie tego wyroku prowadzić egzekucyi przeciw temu, który wprawdzie w chwili rozpoczęcia sporu był właścicielem firmy, lecz jeszcze w toku sporu nim być przestał. A. 1501 (?).

2) Podpis firmy zobowiązuje właściciela, chociaż przy nim swego nazwiska cywilnego nie umieścił. O. T. N. L. X. 410.

Na podstawie wekslu zaopatrzonego akceptem firmy skarżyć można nietylko firmę jako taką, lecz także jej obecnego właściciela osobiście. A. 1608 (?).

Także przy ogłoszeniach (anonsach) używać należy pełnego brzmienia firmy bez wypuszczania pojedynczych słów; niestosowanie się do tego uprawnia sąd do postępowania z urzędu po myśli art. 26 A. 1732. Nie jest jednak rzeczą konieczną, by zgłoszony do rejestru sposób kreślenia firmy zgadzał się co do litery z brzmieniem firmy; przy podpisie można imię (Vorname) zastąpić początkowemi tegoż literami, jeśli z nich całe imię rozpoznać można A. 1082. Jeżeli atoli taki przypadek nie zachodzi (firma brzmi: Herman A. i synowie, a na rubrum wniesionej przez firmę skargi znajduje się oznaczenie: H. A. i synowie), wówczas strona używająca takiego skrócenia sama sobie ewentualne niekorzystne skutki przypisać musi: będzie więc zmuszona do złożenia kaucyi aktorycznej, mimo wykazania, że firma Herman A. i synowie jest rejestrowana i że jawny spólnik tej firmy jest w dotyczącym okręgu właścicielem nieruchomości. A. 1218.

Art. **16.** Kupiec, który prowadzi handel bez spólników, albo tylko z spólnikiem niejawnym, własnego tylko nazwiska (przysługującego mu wedle prawa cywilnego) z imieniem lub bez takowego jako firmy używać może [1].

Nie wolno mu przydawać do firmy żadnego dodatku, któryby spółkę wskazywał. Dozwolone są jednak inne przydatki, służące do bliższego oznaczenia osoby lub przedsiębiorstwa [2].

1) Wyjątki od tej reguły zawierają art. 22 i 24. Ust. konk. z 25 grudnia 1868 N. 1 D. u. p. z r. 1869 str.

nowi: Po zniesieniu konkursu co do majątku kupca pozbawiony jest tenże i na przyszłość prawa do prowadzenia czynności handlowych pod firmą, którąby nie składała się wyłącznie z podpisu jego całego imienia i nazwiska — i to tak długo, póki nie odzyska uzdolnienia (§ 246 lit. a). Jeżeli jednak konkurs zakończył się ugodą przymusową, odzyskuje on to prawo już z chwilą ostatecznego sądowego zatwierdzenia ugody, o ile skutki skazującego wyroku sądu karnego nie stoją na przeszkodzie (§ 253). Por. także §§ 52, 53 i 59 u. w.

Na imię ustawa nie kładzie nacisku; kupiec może przeto używać w firmie nawet innego imienia, niż swoje własne. A. 1188, 1641, 1686. Może również imię wogóle nie przychodzić w firmie, a być zastąpione dodatkiem, służącym do bliższego oznaczenia osoby. A. 1046, 1053, 1132.

Jeżeli na mocy dawnych przywilejów z pewnymi domami w gminie związane jest prawo wywaru piwa, ogół właścicieli domów uprawnionych (die braüberechtigte Bürgerschaft) nie stanowi jako taki spółki jawnej, zatem tylko pod jednoosobową firmą faktycznemu stanowi rzeczy odpowiadającą do rejestru wpisany być może. A. 1695

2) Wszelakie dodatki muszą być prawdziwe, t. zn. odpowiadać istotnemu stanowi rzeczy. Niedopuszczalny jest więc dodatek: »pierwszy skład...« skoro w dotyczącem miejscu już poprzednio takie przedsiębiorstwa istniały A. 1273, 1355; również dodatek »magazyn konfekcyjny« tam, gdzie przedmiotem przedsiębiorstwa jest wyłącznie handel gotowemi ubraniami A. 1636; tak samo oznaczenie: »browar piwa pilzneńskiego w X. koło Pilzna O. z 27 lutego 1894 L. 2918 C. 298 z r. 1894.

Zob. nowelę przemysłową z 15 marca 1883 N. 39 D. u. p. §§ 49 i 50.

Do bliższego oznaczenia osoby służyć mogą dodatki: »A syn B« A. 1046; »A dziedzic B« A. 39; »A. B. wdowa« A. 1053; »A dawniej spólnik spółki jawnej A i B« A. 695 — i to bez względu na stanowisko zajęte wobec takiego dodatku przez władze przemysłowe A 1132.

Przykłady niedopuszczalnych dodatków celem bliższego oznaczenia przedsiębiorstwa A. 1636, O. z 14 stycznia 1896 L. 264 C. 159 z r. 1896.

Jeżeli kupiec swe pierwotne przedsiębiorstwo zwinął, a natomiast do nowego przedsiębiorstwa innego rodzaju się zwrócił, zachodzi zmiana firmy, którą do rejestru zgłosić należy A. 873; zgłoszenie nie jest jednak potrzebnem w razie rozszerzenia przedsiębiorstwa na nową kategoryą czynności handlowych. A. 1367.

Art. 17. Jeśli w firmie jawnej spółki handlowej nie są objęte nazwiska wszystkich spólników, firma powinna zawierać nazwisko przynajmniej jednego spólnika z dodatkiem byt spółki wzkazującym [1]).

Firma spółki komandytowej winna zawierać nazwisko przynajmniej jednego spólnika osobiście odpowiedzialnego z dodatkiem byt spółki wskazującym [2]).

Nazwiska innych osób prócz spólników osobiście odpowiedzialnych nie mają się mieścić w firmie spółki handlowej; nie wolno też żadnej jawnej spółce handlowej lub komandytowej mianować się akcyjną, nawet jeśli kapitał komandytników podzielony jest na akcye.

1) Firma założonej do nowego zupełnie przedsiębiorstwa spółki jawnej ma być prawdziwą, nie może więc zawierać nazwiska osoby w chwili zgłoszenia firmy już nie żyjącej A. 1386. Jeżeli atoli pewna firma spółki handlowej jest już zagranicą w sądzie miejsca siedziby zarejestrowana, może być wpisana dla prowadzonego w Austryi przedsiębiorstwa filialnego, choć zamiast nazwisk spólników inne zupełnie zawiera A. 1251.

Przy firmie spółki jawnej możliwe są również dodatki, jeżeli służą do bliższego oznaczenia osób lub przedsiębiorstwa A. 1127. Wykazać jednak należy, iż dodatki te zgodne są z prawdą: jeżeli więc do spółki takiej wchodzą A, B i C, a firma ma opiewać »A i synowie«, udowodnionym być musi zachodzący stosunek pokrewieństwa A. 254; dodatek »firma francusko austryacka« możliwy jest tylko w razie wykazania, że przedsiębiorstwo w obydwu

krajach się prowadzi, choćby nawet Francuz i Austryak spółkę tworzyli A. 434.

Przy zgłoszeniu firmy spółki jawnej do rejestru nie jest rzeczą konieczną oznaczać dokładnie rodzaj przedsiębiorstwa; jeżeli jednak takie oznaczenie nastąpiło, a spółka rozszerza później przedsiębiorstwo na nowe gałęzie handlu, zmianę tę do rejestru zgłosić należy A. 840, 1097. Z drugiej atoli strony nawet umieszczenie tego rodzaju dodatku w firmie spółki, która go poprzednio nie zawierała, nie wyklucza bynajmniej identyczności spółki: jeżeli więc spólnik, mający prawo zastępstwa, podpisał na wekslu dawną firmę (bez dodatku) już po wykreśleniu jej i wpisaniu nowej (z dodatkiem) do rejestru, spólnicy odpowiadają wekslowo, o ile zresztą tożsamość spółki nie jest wątpliwą A. 687.

2) Firma sp. komandytowej, w której A jest spólnikiem osobiście odpowiedzialnym, opiewać ma »A i komandyt.« lub »spółka komandytowa A«, nie zaś »spółka komandytowa A i Sp.«, gdyż firma »A i Sp. (A et &)«, oznacza także spółkę jawną A. 435.

Art. **18**. Firma spółki akcyjnej winna być zazwyczaj [1]) braną od przedmiotu jej przedsiębiostwa.

Nazwisk spólników lub innych osób w firmie zamieszczać nie wolno.

1) Wyjątki są dopuszczalne, np. towarz. asekuracyjne »Feniks« i t. p.

Art. **19**. Każdy kupiec [1]) obowiązany jest zgłosić swoję firmę w sądzie handlowym, w którego okręgu znajduje się jego zakład handlowy, a to dla wpisania jej do rejestru handlowego; podpisze ją wobec sądu handlowego przy położeniu swego osobistego podpisu, lub poda jej podpis w formie wierzytelnej [2]).

1) Oczywiście taki, do którego przepisy o firmie się stosują. Art. 10 i § 7 u. w.; por. atoli O. z 28 sierpnia 1895 L. 10166, przy art. 12 uw. 2 przytoczone.

Co do pojęcia kupca zobacz art. 4, 5 k. h.

2) Do zgłoszenia firmy obowiązany jest także zastępca posiadacza handlu zostającego pod opieką A. 88; od obowiązku tego nie uwalnia kupca i ta okoliczność, że pisać nie umie A. 772, 796. Gdy jednakże znak ręczny w tym celu nie wystarczy, zmuszonym będzie kupiec ustanowić w takim razie do podpisu i zgłoszenia firmy prokuranta (?) A. 32. Nie może natomiast zgłosić firmy pełnomocnik, choćby przedłożył pełnomocnictwo pryncypała notaryalnie legalizowane i swój własnoręczny podpis firmy, którą się przy prowadzeniu przedsiębiorstwa jako pełnomocnik podpisywać będzie; pełnomocnictwo to bowiem nie stanowi prokury, wpis pełnomocnictwa jako takiego nie jest dopuszczalny, brak więc podpisu firmy pryncypała A. 1421.

Jeżeli według zgłoszenia spólnicy mają firmę spółki jawnej kreślić w ten sposób, iż ją podpiszą pod wyciśniętą drukowaną stampilią, zawierającą również brzmienie firmy, wpisowi firmy nie stoi na przeszkodzie okoliczność, iż do zgłoszenia odcisku drukowanej stampilii nie dołączono A. 1141.

Art. **20**. Każda nowa firma musi różnić się wybitnie od wszelkich firm w tem samem miejscu lub w tej samej gminie już istniejących i do rejestru handlowego wpisanych [1]).

Jeżeli kupiec ma takie samo imię i nazwisko, jak kupiec wpisany już do rejestru handlowego, a chce takowych używać za firmę, zamieści w niej dodatek odróżniający ją wybitnie od firmy już wpisanej [2]).

1) Jeżeli i nowe i dawne przedsiębiorstwo jest tego samego rodzaju i do tych samych przedmiotów się odnosi, trzeba tem większej ostrożności, by przez podobieństwo firm nie wprowadzić publiczności w błąd i nie wywołać uszczerbku dawniejszej firmy; w tym przeto razie do należytego odróżnienia nie wystarczy różnica imienia przy tożsamości nazwiska A. 1195. W takich warunkach nie można też uznać za dostateczną różnicy między firmą: »A B syn« a firmą »A B i synowie« A. 880, ani różnicy między firmą, zawierającą nazwisko i początkową literę imienia, a taką, która składa się tylko z tegoż nazwiska A 1341.

Jeżeli kupiec sprzedał komuś swe przedsiębiorstwo filialne

wraz z prawem używania dotychczasowej firmy, nabywca nie może pod tą firmą prowadzić przedsiębiorstwa (czy głównego czy filialnego) w miejscu, gdzie sprzedawca ma pod tą samą firmą zakład główny A. 319.

2) I w tym razie dodatek może służyć tylko do bliższego oznaczenia osoby lub przedsiębiorstwa. Nadto nie jest on dopuszczalny, jeżeli dodatek podobny jest już wpisany na rzecz innej firmy i zachodzi obawa wprowadzenia w błąd publiki. Spółka jawna nie może przeto uzyskać wpisu firmy »Merkur A et &« w miejscu, gdzie już firma »Interes wekslowy administracyi Mercur« jest rejestrowana A. 1127.

Art. 21. Firmę zgłosić należy także w właściwym sądzie handlowym zakładu filialnego w innem miejscu lub innej gminie założonego [1]).

Jeśli w miejscu lub gminie, gdzie się zakłada zakład filialny, istnieje już taka sama firma, należy zamieścić w firmie dodatek odróżniający ją wybitnie od firmy już istniejącej [2]).

W sądzie handlowym zakładu filialnego nie nastąpi wpisanie aż po wykazaniu, że uskuteczniono wpis w sądzie handlowym zakładu głównego [3]).

1) Dla pojęcia zakładu filialnego jest cechą charakterystyczną to, że w nim muszą być stale zawierane czynności handlowe. O. T. N. L. XIV. 403. Nie jest natomiast wymaganą samoistność kierownictwa. Zakład filialny istnieje przeto i wtedy, kiedy kupiec część swej działalności zawodowej, zostającą w ścisłym związku z celem przedsiębiorstwa, przeniesie gdzieindziej, choćby nią sam z zakładu głównego kierował A. 1151; por § 40 now. przem. z 15 marca 1883 L. 39 D. u. p.

Nie jest zakładem filialnym: a) fabryka lub zakład (Betriebsetablissement), gdzie się przerabia surowy materyał, w stosunku do przedsiębiorstwa zajmującego się sprzedażą dotyczących produktów, skoro wszystkie czynności handlowe — także i zakupno materyału—prowadzi się gdzieindziej A. 1271, 1380; O. z 30 maja 1894 L. 5969 JBl. 47 z r. 1894, O. z 28 kwietnia 1896 L. 5107 C. 59 z r. 1897; inaczej i błędnie A. 1334. Zakład taki będzie atoli zakładem filialnym, jeżeli się w nim stale zawiera czynności handlowe choćby w jednym tylko kierunku np. tylko zakupno materyału, lub tylko sprzedaż produktów A. 1281; b) magazyn lub skład towarów A. 1706, chyba że się tam np. towary z zakładu głównego nadesłane sprzedaje O. z 19 marca 1895 L. 3194 C. 360 z r. 1895, O. z 16 czerwca 1896 L 6931 C. 359 z r. 1896; c) stacya kolei żelaznej ani dyrekcya ruchu. O. T. N. L. XIV. 403, A. 590.

2) Poza tym przypadkiem w sądzie zakładu filialnego wpisanem być ma to samo brzmienie firmy, co w sądzie zakładu głównego A. 1047.

Wpisane być mają w obu rejestrach także osoby uprawnione do kreślenia firmy A. 1229; por. art. 43 i orzeczenia tamże przytoczone.

3) Zakład filialny wpisanym być ma także w rejestrze handlowym zakładu głównego A. 948; strona jest zobowiązaną zgłosić zakład filialny do rejestru zakładu głównego A. 1669 — chyba, że sąd zakładu filialnego zawiadomił sąd zakładu głównego o dokonanym wpisie firmy, w którym to razie istnienie zakładu filialnego z urzędu w rejestrze zakładu głównego uwidocznić należy. O. z 9 stycznia 1894 L. 310 C. 216 z r. 1894. Por. § 7 rozp. minist. o rej. handl. w dodatku II.

Zakład filialny wpisanym być ma najpierw w właściwym dla niego sądzie, a potem dopiero nastąpić ma wpis w rejestrze zakładu głównego. Art. 21 ust. 3 stanowi tylko, że wpis firmy zakładu filialnego przed zarejestrowaniem zakładu głównego nie jest dopuszczalny. A. 592.

Wpis firmy generalnej reprezentacyi banku ubezpieczeń nie może nastąpić, póki zakład główny nie został wpisany. A. 1372.

Wpis pewnego przedsiębiorstwa jako zakładu filialnego, którego zakład główny znajduje się za granicą, nie jest dopuszczalny A. 1722. Por. rozp. ces. z 29 listopada 1865 L 127 D. u. p., umieszczone przy art. 249.

Wpis firmy zakładu filialnego nastąpić ma bez względu na wysokość opłacanego z zakładu filialnego podatku. A. 1527.

Celem uzyskania pewnego wpisu w rejestrze filii nie wystarczy wykazać, że ten wpis w rejestrze zakładu głównego uskute-

czniono; owszem i przed sądem zakładu filialnego wykazać trzeba zaistnienie faktycznych podstaw żądanego wpisu. A. 1710.

Co do procesualnego znaczenia zakładu filialnego zob. art. 111, 164, 213 oraz objaśnienia do § 38 i nast. u. w.

Art. **22**. Kto nabywa handel istniejący przez kontrakt lub spadek [1]), może go i nadal prowadzić pod firmą dotychczasową z dodatkiem wskazującym prawonabywstwo lub bez takowego [2]), byleby dotychczasowy właściciel przedsiębiorstwa lub jego dziedzice lub spółdziedzice, jeśli jacy są, na dalsze używanie firmy wyraźnie się zgodzili [3]).

1) Przedmiotem nabycia musi być przedsiębiorstwo jako takie. Przypadek ten nie zachodzi, jeżeli nabyte zostały tylko poszczególne przedmioty do przedsiębiorstwa lub zakładu należące A. 439. Jeżeli więc kupiec sprzedał swój skład towarów prowadzony pod (nierejestrowaną) firmą: »skład fabryczny fabryki A«, a sam w temże miejscu pod firmą A dalej prowadzi przedsiębiorstwo, nabywca nazwiska A w firmie umieszczać nie może, choćby pozbywający zrzekł się przy sprzedaży zarzutów w tym kierunku A. 1019; jeżeli ktoś od spółki jawnej w likwidacyi nabył towary i lokal, firmy spółki nawet z dodatkiem wyrażającym sukcesyą używać nie może A. 1209.

Przedmiotem nabycia musi być dalej przedsiębiorstwo istniejące. Ten przeto, kto nabył przedsiębiorstwo w drodze egzekucyjnej sprzedaży, firmy tegoż z dodatkiem wyrażającym sukcesyą nawet za zgodą poprzednich właścicieli używać nie może A. 986; jeżeli wdowa po aptekarzu wydzierżawi koncesyą, przestaje trudnić się czynnościami handlowemi w sposobie zarobkowania i firmy pozbywać nie może. O. z 13 lutego 1894 L. 1582 C. 217 z r. 1894; prawo używania firmy nie przechodzi również, jeżeli przedsiębiorstwo zwinięto, a nabywca natomiast nowe, chociaż przedmiotem zbliżone, rozpoczął A. 1168. lub jeżeli ktoś nabył przedmioty służące do prowadzenia przedsiębiorstwa od masy konkursowej A. 1171.

Jeżeli spólnik jawny nabywszy przedsiębiorstwo spółki żąda przeniesienia firmy spółki do rejestru dla firm jednoosobowych, winien przedłożyć kartę przemysłową opiewającą na swe nazwisko A. 1358; por. § 56 now. przem. z 15 marca 1883 L. 39 D. u. p.

Z dalszego używania dotychczasowej firmy przez nabywcę handlu nie można wnosić, iż nabywca przejął wszystkie zobowiązania firmy dawniejszej A. 408 (O. to zgodne jest z stałą praktyką sądów niemieckich, które wymagają przejęcia zobowiązań odrębnie od przejęcia przedsiębiorstwa; przeciwnie A. 642. Przejęcie zobowiązań może atoli nastąpić nietylko w formie wyraźnego oświadczenia tej treści, byleby wola stron nie była wątpliwą).

Wierzyciele mają wobec nabywcy, który przejął długi, prawa bezpośrednie i mogą wprost przeciw niemu praw swych dochodzić, jeżeli prowadzi handel pod dotychczasową firmą, lub przejęcie handlu wraz z passywami ogłosił jużto publicznie, już przez imienne zawiadomienie przeważnej części wierzycieli. O. T. R XVII, 96; por. § 1019 pow. ust. cyw. Odpowiedzialność taka istnieje tembardziej wobec wierzyciela, który o przejęciu zobowiązań przez nabywcę specyalnie został zawiadomiony A. 702.

Jeżeli handel wraz z stanem czynnym i biernym przeszedł z kupca pojedynczego na spółkę jawną i wskutek tego firmę do rejestru firm spółkowych przeniesiono, a tożsamość przedsiębiorstwa żadnej nie ulega wątpliwości, obowiązaną jest spółka księgi handlowe z czasów przed nabyciem przechowywać po myśli art. 33, i prawomocne sądowe polecenie przedłożenia tychże ksiąg po myśli art. 37, wydane kupcowi pojedynczemu, także przeciw spółce — bez względu na jej protest — ma wagę i moc obowiązującą A. 1408. Por. także art. 113 k. h.

2) Dalsze używanie jeszcze nie zarejestrowanej firmy pojedynczej przez kilku nabywców handlu w spółce zostających jest dopuszczalnem A. 226. Inaczej ma się rzecz, jeżeli firma została z rejestru wykreślona A. 986, 1168, 1171; O. z 13 lutego 1894 L. 1582 C. 217 z r. 1894 (odmiennie A. 1000, które przyjmuje, że wykreślenie firmy nie dowodzi, by przedsiębiorstwo przestało istnieć, i pozwala nabywcy przedsiębiorstwa używać firmy wykreślonej za zezwoleniem poprzednika).

3) Jeżeli jeden z dwu spólników spółki jawnej zmarł, a spólnik pozostały jest jego uniwersalnym sukcesorem, może prowadzić dalej przedsiębiorstwo pod dotychczasową firmą spółki A. 971.

Prawa sprzeciwienia się dalszemu prowadzeniu firmy nie można dochodzić w drodze rekursu przeciw dozwoleniu wpisania firmy A. 426.

Art. **23**. Pozbycie firmy jako takiej bez handlu, który ją dotychczas nosił, nie jest dopuszczalnem [1]).

1) Jeżeli w zagranicznym konkursie kupca masa konkursowa sprzedała jego firmę z wyłączeniem wierzytelności i zobowiązań, a akt ten według ustaw dotyczących jest dopuszczalny, nabywca za długi krydataryusza w żadnym razie do odpowiedzialności pociąganym być nie może A. 1536.

Art. **24**. Gdy kto wchodzi jako spólnik do handlu już istniejącego, albo gdy spólnik świeżo przystępuje do spółki handlowej, lub z niej występuje, firma pierwotna pomimo tej zmiany może być i nadal używana [1]).

W razie jednak wystąpienia spólnika potrzebnem jest wyraźne jego zezwolenie na dalsze używanie firmy, jeśli nazwisko jego w firmie się mieści [2]).

1) Zob. A. 1358, przytocz. przy art. 22 pod 1).

Art. ten stanowi wyjątek od zasady art. 17 tak, że w razie zaistnienia warunków tegoż spółka może używać firmy kupca pojedynczego A. 618, 973. Z drugiej strony zachodzi tu także wyjątek od art. 16 tak, że kupiec pojedynczy może używać firmy spółki A. 516, 971 (odmiennie błędne orzeczenia A. 765, 883).

2) Jeżeli spólnik spółki jawnej wskutek śmierci przestaje być jej uczestnikiem, pozostali spólnicy tylko za zezwoleniem spadkobierców zmarłego mogą dalej używać firmy dawniejszej, zawierającej nazwisko zmarłego A. 290; potrzeba takiego zezwolenia odpada jednak, jeżeli nazwisko zmarłego w firmie się nie mieściło A. 516.

Jeżeli po śmierci jednego z dwóch spólników spółki jawnej w miejsce zmarłego wstąpi nowy, a dziedzice zmarłego na dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa pod dotychczasową firmą zezwolą, wpisać należy nowego spólnika w miejsce dawnego, choć nowego kontraktu spółki nie przedłożono A. 1089.

Jeżeli spólnik występujący zezwolił na dalsze używanie

firmy, w której jego nazwisko się mieści, firma bez jego zezwolenia zmienioną być nie może, choćby zmiana polegała tylko na wypuszczeniu słów zawierających oznaczenie rodzaju przedsiębiorstwa (np. fabryka kwiatów sztucznych) A. 1472.

Art. **25**. Jeżeli firma zmienia się lub gaśnie, albo jeżeli się zmieniają posiadacze firmy, zgłosić się z tem należy do sądu handlowego stosownie do przepisów art. 19 [1]).

Jeśli zmiany lub zgaśnięcia do rejestru handlowego nie wpisano i nie ogłoszono publicznie, ten, w czyjej osobie wydarzenia te nastąpiły, o tyle tylko może się niemi zasłaniać przeciw trzeciemu, o ile udowodni, że temu ostatniemu były wiadome.

Jeżeli wpisanie i ogłoszenie nastąpiło, zmiana lub zgaśnięcie ma skutek przeciw trzeciemu, wyjąwszy gdyby z okoliczności wnosić wypadało, że o tych zdarzeniach ani wiedział, ani wiedzieć był powinien [2]).

1) Obowiązek zgłoszenia wykreślenia firmy nie jest zależny od tego, czy kupiec zgłosił już zwinięcie przedsiębiorstwa u władzy podatkowej A. 1479.

Firma gaśnie przez zwinięcie przedsiębiorstwa: wykreślenie ma przeto nastąpić w razie konkursu, jeżeli zarządca masy z § 142 ord. konk. nie korzysta i handlu dotyczącego nie prowadzi, lub takowy w wykonaniu uchwały wydziału wierzycieli zwinął A. 1329, O. z 13 października 1896 L. 11892 Jbl. 52 z r. 1896. W tym razie poleci sąd zarządcy masy wspólnie z dłużnikiem upadłym, by się o wykreślenie firmy postarali. A. 1469. Także wdowa aptekarza, która wydzierżawi przedsiębiorstwo, przestaje je prowadzić i obowiązana jest postarać się o wykreślenie firmy, choćby miała zamiar w przyszłości sama aptekę objąć. O. z 13 lutego 1894 L. 1582 C. 217 z r. 1894.

Jeżeli kupiec sprzedał część swych zakładów handlowych, wymienioną w jego firmie (np. browar), a nabywca żąda wpisania dla siebie firmy z wymienieniem tej sprzedanej części, zachodzi zmiana firmy sprzedawcy, i przed zarejestrowaniem tej zmiany

żądanej przez nabywcę firmy na rzecz jego wpisać nie można A. 497.

Zmiana w osobie posiadacza firmy ma miejsce i wtedy, jeżeli po jego śmierci spadkobiercy dalej handel prowadzą; zmianę tę zgłosić przeto należy do rejestru, lubo pertraktacya spadkowa jeszcze nie dobiegła końca A. 1512. Jeżeli spółka jawna z dwóch tylko składa się spólników, umowa między spólnikami, według której jeden z spółki występuje, a drugi sam przedsiębiorstwo dalej prowadzić ma, stanowi rozwiązanie spółki i zgłoszoną być winna celem wykreślenia firmy z rejestru firm spółkowych. O. z 18 września 1894 L. 8462 JBl. 44 z r. 1894.

Co do wpisu zmiany przedsiębiorstwa zob. art. 16 uw. 2 i. f. i art. 17 uw. 1 i. f.

2) Art. ten zawiera w ust. 2 i 3 dwa domniemania dopuszczające dowodu przeciwieństwa (praesumtiones juris sensu stricto); pierwsze na niekorzyść osoby, do której odnoszą się podane tamże zdarzenia, drugie na jej korzyść.

Jeżeli sprzedaż przedsiębiorstwa wraz z firmą nie została wpisaną do rejestru, nabywca na fakt nabycia nie może powoływać się wobec wierzyciela firmy, który przed wpisem sprzedaży uzyskał w drodze egzekucyi przeciw dawniejszemu posiadaczowi przyznanie na własność pretensyi tegoż ostatniego powstałej z prowadzenia sprzedanego przedsiębiorstwa, o ile nie wykaże, że wierzycielowi owemu sprzedaż przedsiębiorstwa w czasie prowadzenia egzekucyi była wiadomą A. 816. Jeżeli B, wierzyciel kupca A, umówił się z A, iż przyśle mu (kupcowi A) świeży towar, który w sklepie A na korzyść i rachunek B ma być sprzedany, to — choćby dla ostrożności nad sklepem napis A zmieniono na: »A i sp.« — zmiana taka nie wpisana w rejestr wobec wierzycieli A żadnego niema znaczenia, tak że oni nawet na towar nadesłany przez B egzekucyą prowadzić mogą A. 963.

Spadkobiercy zmarłego spólnika spółki jawnej, którzy chcą uwolnić się od odpowiedzialności za zobowiązania zaciągnięte przez spólnika pozostałego przed wykreśleniem firmy, muszą wykazać, że wierzyciel kontrahując wiedział tak o śmierci spólnika, jak również i o tem, że wedle kontraktu spółki śmierć spólnika miała za sobą pociągnąć rozwiązanie spółki A. 1005. Jeżeli spółka, składająca się z dwóch osób przez wystąpienie jednego spólnika została rozwiązaną, a do rejestru zgłoszono tylko wystąpienie spólnika, występujący od odpowiedzialności wobec wierzycieli spółki uwalnia się dopiero od chwili ogłoszenia wpisu rozwiązania spółki, odpowiada więc za zobowiązania zaciągnięte przed tem ogłoszeniem, lubo po jego wystąpieniu. O. z 18 września 1894 L. 8462 JBl. 44 z r. 1894 (czy to nie zbyt subtelnie?).

Jeżeli w toku sporu przeciw spółce jawnej w likwidacyi nastąpiło wykreślenie firmy likwidacyjnej, pozwana spółka na tej podstawie brakiem legitymacyi biernej zasłaniać się nie może. A. 1006.

Co do wpływu wykreślenia firmy na właściwość sądu por. objaśn. do § 38 i nast. u. w.

Art. 26. Sąd handlowy znagli z urzędu karami porządkowemi [1]) tych, których się to tyczy, do zadośćuczynienia przepisom art. 19, 21 i 25.

Podobnież postąpi z tymi, którzy używają firmy nie służącej im według przepisów tego tytułu [2]).

1) Por. §§ 12, 13 u. w. Rekurs przeciw poleceniu wpisania firmy może być przyjętym także po upływie 14-dniowego terminu. A. 57.

2) Jeżeli kupiec wyłączony od wpisu w rejestr handlowy posługuje się firmą w właściwem słowa znaczeniu, można go karami porządkowemi zmusić do zaprzestania używania firmy A. 1138; zresztą atoli rozstrzygnienie, czy taki kupiec ma przy prowadzeniu handlu używać całego swego imienia i nazwiska, czy owszem może imię początkowemi zastąpić literami, należy do władz przemysłowych, a sąd tam tylko działać ma z urzędu, gdzie zachodzi naruszenie przepisów tego tytułu A. 1150. Dlatego też zakaz używania nieprawdziwego zewnętrznego oznaczenia sklepu (szyldu) wyjść może tylko od władzy przemysłowej, nie od sądu A. 1346, O. z 14 stycznia 1896 L. 302 C. 199 z r. 1896.

Jeżeli firma spółki jawnej nie została jeszcze wpisaną, a spólnicy nią się posługują, sąd zmusi ich do zarejestrowania firmy po myśli art. 26 ust. 1, nie może ich atoli karać na podstawie art. 26 ust. 2, albowiem z chwilą rozpoczęcia działalności

spółka ma byt prawny wobec trzecich (art. 110) A. 783. W przypadku, gdzie zastępca domu bankowego A po odebraniu mu zastępstwa używał przecież nadal firmy z dodatkiem »wyłączne zastępstwo A«, orzekł S. N., iż w tym razie wprawdzie nowemu zastępcy służy prawo skargi (art. 27), to atoli nie uwalnia sądu od obowiązku do czuwania z urzędu nad sprostowaniem firmy. A. 1520. Por. także § 50 noweli przemysłowej z 15 marca 1883.

Art. **27**. Ten, czyje prawa doznają naruszenia wskutek nieprawnego używania firmy, może zapozwać używającego firmy nieprawnie o zaniechanie dalszego używania i wynagrodzenie szkody.

Czyli i jak wielką jest szkoda, orzeknie sąd handlowy według swego swobodnego uznania.

Sąd handlowy może zarządzić ogłoszenie wyroku na koszt skazanego [1]).

1) Warunkiem zastosowania tego artyk. jest nieprawne używanie firmy. Jeżeli firma przepisom k. h. odpowiada, art. 27 niema zastosowania, choćby przez używanie jej trzeci ponosił szkodę A. 1132. Warunek ten nie zachodzi, jeżeli się używa nieprawnie cudzej firmy za znak fabryczny do oznaczenia towarów A. 275. Por. obecnie §§ 10 i 24 ust. o ochronie znaczków przemysłowych (dodatek XIII). Drugim warunkiem jest naruszenie praw pewnej osoby przez nieprawne używanie firmy. Ust. nie ogranicza naruszenia do pewnych oznaczonych kategoryj uprawnień; skarżyć więc może nietylko kupiec z powodu bezprawnego używania firmy, do której wyłączne służy mu prawo, lecz także nie kupiec, którego nazwiska używa się bezprawnie za firmę. O. T. N. L. VI. 249.

Doznanie szkody nie jest warunkiem prawa skargi, jeżeli idzie tylko o zaniechanie dalszego używania firmy. Żądanie takie jest nadto uprawnionem bez względu na to, czy po stronie używającego bezprawnie firmy zachodzi wina O. T. R. XXV. 5. Wynagrodzenia szkody atoli żądać można tylko w razie winy (§ 1295 pow. u cyw.).

Kupiec czujący się pokrzywdzonym przez to, że nowa firma od jego firmy nie odróżnia się dostatecznie, może w drodze zwyczajnej skargi żądać zaniechania używania firmy A. 1195. Wogóle otwartą jest w przypadkach art. 27 tylko droga skargi A. 426; odmiennie A. 1472 (przy art. 24 uw. 2 i. f.), które uznaje dopuszczalność rekursu.

TYTUŁ CZWARTY.

O KSIĘGACH HANDLOWYCH *).

Art. **28**. Każdy kupiec [1]) obowiązany jest utrzymywać księgi dające poznać w zupełności jego interesa handlowe i stan majątku [2]).

Obowiązany jest przechowywać odebrane listy handlowe oraz zostawiać odpisy (kopie lub odciski) wysłanych przez siebie listów handlowych i wpisywać je do księgi odpisów w porządku chronologicznym [3]).

1) Rozumie się, o ile przepisy tego tytułu do niego się stosują (§ 7 u. w.). Por. § 486 k. karn.

2) Metody utrzymywania ksiąg czyli rachunkowości kupieckiej ustawa nie przepisuje. Kupiec ma więc wybór między rachunkowością pojedynczą i podwójną. W każdym atoli razie w księgach uwidoczniony być ma: a) każdy interes handlowy z osobna — oraz b) stan majątku, więc także zmiany majątkowe, nie wynikające z interesów handlowych, lecz te tylko sumarycznie (np. rezultaty gospodarstwa wiejskiego i t. p.). Por. § 20 u. w.

Wyciąg z ksiąg handlowych, jeżeli ma służyć za dowód w procesie, musi pozwalać na rozpoznanie natury interesu przy każdej pozycyi A. 615. Pretensye kupca do pomocnika handlowego z powodu niedoboru w kasie nie pochodzą z interesów handlowych, do których uwidocznienia służyć mają księgi handlowe; to też księgi handlowe nie mają w tym kierunku mocy dowodowej A. 1571.

*) Völderndorff w Endemanna Handb. I, str. 233 n.

Do ksiąg handlowych należą również księgi akcyjne (art. 182, 183, 223), z których część majątku spółki (kapitału czynnego) poznać można A. 1306.

Księgi handlowe nie są przedmiotem obrotu, dlatego egzekucyjne zajęcie takowych nie jest dopuszczalne A. 1139.

3) Księgi główne, księgi rachunków bieżących i księgi saldokontowe kupców, fabrykantów i przemysłowców ulegają należyt. skarbowej po 25 kr. od arkusza (T. P. 59a); wszystkie inne księgi prowadzone co do handlu lub innego przemysłu oraz co do przedsiębiorstw przemysłowych z wyjątkiem księgi odpisu listów po 5 kr. od arkusza (T. P. 59 b). Do tej drugiej kategoryi należą: journal czyli dziennik, strazza czyli księga sklepowa, księga kasowa, primanota; księga faktur czyli sprzedaży, księga magazynowa, księga inwentarzy i bilansów. Księgi odnoszące się tylko do manipulacyi lub wewnętrznego prowadzenia przedsiębiorstwa, w szczególności notatniki, które kupcy i przemysłowcy przy sobie noszą, nie są przedmiotem należytości (§ 11 ust. z 29 lutego 1864 L. 20. D. u. p.). Stempel umieszczony ma być na pierwszej stronie każdego arkusza nad pierwszym wierszem (§ 6 rozp. min. z 28 marca 1854 L. 70 D. u. p.), o ile księga nie została w całości przed uskutecznieniem wpisu ostemplowaną. Warunkiem tego ułatwienia jest, aby księga była parafowana (rozp. min. z 9 kwietnia 1850 L. 137 D. u. p.). Maksymalna powierzchnia arkusza wynosi przy księgach podlegających opłacie 25 kr. od arkusza 5040 cm², przy innych 2640 cm² (rozp. min. z 26 maja 1875 L. 83 D. u. p.); za przekroczenie płaci się dodatkową należytość (o ile oczywiście księga nie jest parafowana i przed użyciem stemplowana).

Korespondencya kupców i przemysłowców co do przedmiotów ich obrotu handlowego i przemysłowego między sobą i z innemi osobami, o ile zawiera odnoszącą się do tychże przedmiotów czynność prawną, jest warunkowo uwolniona; w razie użytku nie uwolnionego np. sądowego opłacić trzeba należytość od dotyczącej czynności lub dokumentu T. P. 60 l. 4, § 9 ust. z 29 lutego 1864. L. 20. D. u. p.

Art. **29**. Każdy kupiec przy zaczęciu swego przedsiębiorstwa spisze dokładnie swe ruchomości, wierzytelności i długi, wszelką gotowiznę i inne przedmioty, wyrazi zarazem wartość tychże przedmiotów i zrobi przy końcu spisu zestawienie wykazujące stosunek majątku do długów; następnie sporządzać będzie w każdym roku takiż inwentarz i taki bilans swojego majątku.

Jeśli kupiec ma skład towarów, którego inwentacya skutkiem natury przedsiębiorstwa nie łacno w każdym roku dałaby się uskutecznić, dosyć będzie inwentarz składu towarów [1]) co dwa lata sporządzać.

Też same przepisy stosują się także do spółek handlowych co do majątku spółki.

1) Bilans jednak i w tym razie ma być sporządzony corocznie, lubo oczywiście takie bilansowanie (np. na podstawie bilansu z roku poprzedniego, ksiąg magazynowych i t. d.) jest trudne i nie daje pewnego rezultatu. Inwentacya innych części składowych majątku także corocznie ma być przedsięwziętą.

Art. **30**. Inwentarz i bilans ma kupiec podpisać. Jeżeli jest więcej spólników osobiście odpowiedzialnych, wszyscy je podpiszą.

Inwentarz i bilans mogą być wciągane w przeznaczoną na to księgę lub za każdym razem osobno sporządzane. W tym ostatnim razie należy je zebrać i przechować w porządku, w jakim po sobie bez przerwy następują.

Art. **31**. Spisując inwentarz i bilans należy przy wszystkich przedmiotach i wierzytelnościach taką położyć wartość, jaką miały w chwili spisywania.

Wierzytelności wątpliwe ocenić należy według prawdopodobnej ich wartości; wierzytelności zaś, których ściągnąć niepodobna, winny być odpisane [1]).

1) Chociaż podstawą bilansu jest przypuszczenie, że się w chwili spisywania go wszystkie aktywa i passywa realizuje, pamiętać jednak trzeba, iż owo przypuszczenie jest tylko fikcyą, że

w rzeczywistości idzie owszem o dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa. Przy ustalaniu wartości pojedynczych przedmiotów nie należy zatem uwzględniać wpływu, jakiby w tym kierunku bezzwłoczna realizacya wywrzeć musiała. O. T. N. L. XII. 19.

K. h. nie podaje przepisów, jak obliczać wartość długów. Regułą będzie tu wartość nominalna (z potrąceniem interusurium); nie należy atoli wstawiać do stanu biernego zobowiązań z tytułu poręki, weksli otrzymanych w zapłacie i żyrowanych i t. p., chyba, że szczególne okoliczności każą przypuszczać realną odpowiedzialność, w którym to razie wszystkie momenta towarzyszące (np. wypłatność współręczycieli i t. p.) mieć trzeba na względzie.

Art. **32**. Do utrzymywania ksiąg handlowych i do innych potrzebnych zapisków kupiec używać ma języka żyjącego i takiegoż pisma [1]).

Księgi będą oprawione, a każda z nich będzie karta za kartą bieżącą liczbą opatrzona.

W miejscach, które się zwykle zapisuje, nie wolno zostawiać odstępów próżnych. Nie wolno pierwotnej osnowy wpisu przez wymazanie lub w inny sposób nieczytelną uczynić; nie wolno niczego wyskrobać, ani też czynić takich zmian, które z względu na swą jakość nasuwają wątpliwość, czy je poczyniono w chwili pierwotnego wpisu czy też dopiero później [2]).

1) Co do języka t. zw. żydowskiego i tegoż pisma k. h. nie zawiera przepisu, a paragraf wykluczający je został z projektu rządowego ustawy wprowadczej w izbie deputowanych skreślony. Nauka jednak odmawia temuż językowi cechy języka żyjącego, uważając go za narzecze hebrajskie.

2) Zbadanie, czy prowadzenie ksiąg odpowiada przepisowi art. 32, należy wyłącznie do sądu, i przybieranie rzeczoznawców w tym kierunku nie jest dopuszczalne A. 1551.

Art. **33**. Kupcy obowiązani są zachować księgi handlowe przez dziesięć lat licząc od dnia ostatniego wpisu w tychże uskutecznionego.

Toż samo tyczy się odebranych listów handlowych, oraz inwentarzy i bilansów [1]).

1) Przez upływ terminu nie tracą jednak księgi handlowe mocy dowodowej; dlatego w sporze między byłymi spólnikami spółki jawnej można z uwagi na przepis art. 145 żądać przedłożenia ksiąg handlowych dawniejszych nad 10 lat A. 334. Zresztą atoli (np. dla kupca pojedynczego) obowiązek przedłożenia ksiąg po myśli art. 37 gaśnie przez upływ terminu A. 1102, 1522.

Co do obowiązku przechowywania ksiąg h. w razie sprzedaży handlu por. art. 22 uw. 1 i f.

Art. **34**. W sporach o rzeczy handlowe [1]) między kupcami [2]) księgi handlowe [3]) porządnie utrzymywane [4]) stanowią zazwyczaj dowód niezupełny, który przysięgą lub innym środkiem dowodowym uzupełniony być może [5]).

Wszelako sędzia, rozważywszy wszystkie okoliczności, rozstrzygnie według swego uznania, czy osnowie ksiąg większa lub mniejsza dowodność przyznaną będzie, czy w razie, kiedy księgi handlowe spór wiodących nie zgadzają się, ten środek dowodowy ma być całkiem pominięty, lub też czy księgi jednej ze stron przeważnie na wiarę zasługują [6]).

Czy i o ile księgi handlowe są dowodem przeciw niekupcom, rozstrzygają ustawy krajowe [7]).

1) Jeżeli przedmiotem sporu nie jest rzecz handlowa, księgi h. dowodu stanowić nie mogą, np. jeżeli idzie o roszczenie właściciela fabryki do budowniczego, który fabrykę budował, o zwrot pobranych na budowę zaliczek A. 315, o wynagrodzenie szkody powstałej przez użycie w fabryce dostawionego wadliwego towaru A. 515, o roszczenie do pomocnika handlowego z powodu niedoboru w kasie A. 1571. Nadto wogóle zapiski nie odnoszące się do rzeczy handlowych (zob. art. 28 uw. 2) mocy dowodowej nie mają.

2) Okoliczności, że strona przeciwna jest kupcem, księ-

gami handl. dowodzić nie można; owszem przymiot ten musi być wykazany, jeżeli księgi h. dowód stanowić mają A. 856.

Moc dowodowa z art. 34 służy bez ograniczenia księgom h. kupca rejestrowanego także w sporze z kupcem wyłączonym od wpisu w rejestr handlowy, gdyż art. 34 między kupcami nie czyni różnicy A. 1242; przeciwnie A. 1270, które księgom h. przeciw obnoścy przyznaje moc dowodową tylko przez półtora roku (§ 19 ust. w.), a to na tej podstawie, że w myśl § 7 u. w. do obnośców przepisy o księgach handlowych wogóle się nie stosują (?).

3) Tylko same księgi handlowe mają moc dowodową. Jeżeli w skardze przedłożono wyciąg z ksiąg handl., nie wystarczy przy przeglądzie oryginałów dostarczenie takichże wyciągów uwierzytelnionych, lecz same księgi okazać należy A. 875. Jeżeli dalej strona w toku sporu przedłożyła wyciąg z ksiąg handl., atoli sama podaje, iż ksiąg dotyczących już nie posiada, niema mowy o dowodzie z ksiąg handl., i przysięga uzupełniająca nie jest dopuszczalna, choćby przeciwnik przyznał, iż wyciąg z ksiąg h. jest wyjęty i porządnego prowadzenia ksiąg nie kwestyonował A. 1028 (?).

Wyciąg z ksiąg handlowych nie jest dostateczny, by uzyskać po myśli § 284 pow. ust. sąd. (§ 376 g. u. s.) zapowiedzenie bez kaucyi A. 638; przeciwnie A. 342. Por. § 21 u. w., oraz §§ 389, 390 nowej ordyn. egzek. z 27 maja 1896 L. 79 Dz. u. p.

4) Rzeczą strony prowadzącej dowód z ksiąg handlowych jest wykazać, że księgi dotyczące są porządnie utrzymywane, jeżeli przeciwnik w tym kierunku podniósł zarzuty A. 637. Jeżeli tego nie wykaże, dowód z ksiąg h. odpada A. 293.

Po myśli d. n. z 20 marca 1794 L. 164 Zb. u. s. może kupiec nawet przed rozpoczęciem sporu przedłożyć swe księgi h. swemu właściwemu sądowi celem uzyskania poświadczenia, iż takowe są porządnie prowadzone i wymagane ustawą właściwości posiadają. W razie procesu niema jednak przeciwnik obowiązku zadowolnić się takiem poświadczeniem, lecz może żądać od sądu procesowego przeglądu oryginałów t. zn. ksiąg handlowych A. 985. Do tego przeglądu stosują się przepisy art. 38 i 39; przedłożenie oryginałów nastąpi więc i w tym razie w sądzie miejsca, gdzie się księgi handlowe znajdują. Sądem właściwym do wydania poświadczenia o porządnem prowadzeniu ksiąg jest według § 91 N. jurysd. z 20 listop. 1852 L. 251 D. u. p. sąd handlowy względnie trybunał pierwszej instancyi powołany do wykonywania jurysdykcyi handlowej, jeżeli się znajduje w miejscu, gdzie się księgi prowadzą; zresztą zaś sąd powiatowy. W tym sądzie nastąpi również przegląd oryginałów ksiąg, jeżeli przeciwnik strony dowód prowadzącej go zażąda.

Jeżeli kupiec wprowadzając dowód z ksiąg h. i przedkładając wyciągi z tychże, poświadczenia sądowego o porządnem ich prowadzeniu nie dołączy, nie może żądać od sądu procesowego wyznaczenia terminu do przeglądu swych własnych ksiąg celem skonstatowania, iż takowe są porządnie utrzymywane A. 612, 950, 1719. Jeżeli atoli przeciwnik zażądał przeglądu (czy to dla stwierdzenia zgodności wyciągów z księgami, czy dla skonstatowania, że księgi h. nie są porządnie prowadzone), może producent ksiąg h. żądać na terminie stwierdzenia i poświadczenia prawidłowego prowadzenia A. 1112. Zresztą strona prowadząca dowód ma i w toku procesu otwartą drogę z przytoczonego powyżej dekr. nadw.; inna atoli kwestya, czy z uzyskanego poświadczenia będzie mogła w toku sporu jeszcze zrobić użytek.

§ 120 normy jurysd. z 1 sierpnia 1895 L. 111 D. u. p. stanowi: »Do wydania poświadczeń, czy księgi handlowe odpowiadają wymogom ustawowym, jest właściwym, gdy księgi prowadzi się w miejscu, w którem jest siedziba sądu handlowego, albo obwodowego lub krajowego, tenże trybunał, zresztą zaś sąd powiatowy, w którego okręgu prowadzi się księgi handlowe«.

Co do prowadzenia dowodu z ksiąg handl, stanowi art. VII l. 4 i art. XXX u. w. do p. c. z 1 sierpnia 1895 L. 112 D. u. p.: »Przepisy prawa cywilnego, oznaczające sposób przedkładania ksiąg handlowych i skutki prawne nie przedłożenia tychże pozostają w mocy.« Nowa ust. uchyla zatem przepisy prawa procesowego, w szczególności przepisy o przeglądzie oryginałów ksiąg handl. na żądanie przeciwnika strony dowód prowadzącej, w miejsce których wchodzą w zastosowanie §§ 77, 82, 181, 183, 297—302, 310—313, 319 i 431 p. c. z 1 sierpnia 1895 L. 113 D. u. p.; nie wzrusza natomiast postanowień k. h. (art. 37—40). Kupiec więc i nadal tylko przed właściwym swym sądem do przedłożenia ksiąg

handl. będzie obowiązany (art. 39; por. § 245 l. 3 i § 300 nowej procedury).

5) Przedmiotem dowodu są zdarzenia prawne, na podstawie których nastąpił wpis do ksiąg h. Dlatego warunkiem mocy dowodowej jest możność rozpoznania z treści wpisu natury dotyczącego zdarzenia np. przy sprzedaży możność rozpoznania ilości i ceny jednostkowej A. 355, 615. Jeżeli przeto w przedłożonym wyciągu z ksiąg h. jako jedna pozycya figuruje saldo przeniesione z poprzednich czasów, co do tej pozycyi, której brak konkretnej podstawy, księgi h. dowodu dostarczyć nie mogą A. 793. Z drugiej strony moc dowodowa ksiąg h. odnosi się do tych tylko okoliczności podstawowego zdarzenia, co do których wpis przy należytem prowadzeniu ksiąg daje rękojmię prawdziwości. Tak więc wpis ceny kupna za pewną ilość towarów na niekorzyść pewnej osoby stanowić będzie dowód, że tej osobie ową ilość towaru wysłano A. 86, 541; zbyt daleko idą orzeczenia A. 101, 818, które w takim wpisie widzą nawet dowód (niezupełny), że ta osoba ową ilość towaru istotnie otrzymała. Nie dowodzi zaś taki wpis przyjścia do skutku kupna-sprzedaży owego towaru po umówionej cenie A. 86, 541 (por. atoli A. 818); w przypadku, w którym według ustnej umowy z pozwanym pożyczka miała być wypłaconą temu, kto oznaczone akcye na zastaw przyniesie i odda, wpis waluty pożyczkowej na niekorzyść pozwanego nie dowodzi ani owej ustnej umowy, ani tego, że pożyczkę wypłacono osobie, która żądany zastaw przyniosła A. 617.

Co do uzupełnienia dowodu rota przysięgi nie jest w praktyce ustalona. Celem przysięgi jest bezsprzecznie stwierdzenie materyalnej prawdziwości wpisu, t. zn. prawdziwości zdarzenia stanowiącego podstawę wpisu, nie idzie zaś bynajmniej o to, czy prowadzenie ksiąg formalnie jest prawdziwe. Sąd najwyższy uważa z reguły za dostateczną przysięgę: »że poszczególne pozycye, z których sporna pretensya wynika, zostały wciągnięte odpowiednio do odnośnych interesów i stosunków prawnych« A. 445, lub: »że przedłożony wyciąg odpowiada ówczesnemu stanowi interesu między stronami« A. 1703; natomiast orzeczenia A. 1262 i 1289 wymagają wymienienia w rocie zdarzenia stanowiącego podstawę

wpisu. Pogląd pierwszy, nie krępujący się formalistyką, za słuszny uznać należy.

Nowa procedura stanowi w § 295: »Warunki, czas trwania i stopień mocy dowodowej ksiąg handlowych... oceniać należy według dotychczasowych ustaw. O ile potrzeba uzupełnienia dowodu, osiągnąć to można tylko zapomocą środków dowodowych według niniejszej ustawy dopuszczalnych.«

6) Nadmienić tu należy, że art. ten wogóle tylko o księgach porządnie utrzymywanych mówi, zatem różnicy między więcej i mniej porządnem ich prowadzeniem nie zna i nie przyznaje jej wpływu na podwyższenie lub zmniejszenie zwyczajnej mocy dowodu. Wpływ taki mogą wywrzeć tylko okoliczności stojące poza księgami strony dowód prowadzącej.

7) Por. §§ 19 - 22 u. w., a także art. 2 rozp. min. z 28 października 1865 L. 110 D. u. p. o zakładach trudniących się czynnościami kredytowemi (przy art. 312) i § 22 ust. o stowarzysz. (w dodatku IV).

Art. 35. Księgi handlowe, w których się znachodzą nieprawidłowości, o tyle tylko jako środek dowodowy uwzględnione być mogą, o ile to stosownem się okaże ze względu na jakość i znaczenie tych nieprawidłowości, oraz na stan sprawy.

Art. 36. Wpisy do ksiąg handlowych mogą być uskuteczniane przez pomocników handlu bez ujmy dowodności tychże ksiąg [1]).

1) Oczywiście pomocnik musi być przez pryncypała do uskuteczniania wpisów upoważniony; w razie atoli takiego upoważnienia pryncypał jest odpowiedzialny za sposób prowadzenia ksiąg i to tak wobec sądu karnego (§ 486 k. k.) jak i przed sądem cywilnym (np. art. 37 k. h.).

Art. 37. W toku sporu [1]) [2]) może sędzia nakazać na wniosek strony [3]) przedłożenie ksiąg handlowych [4]) strony przeciwnej [5]). Jeżeli przedłożenie nie nastąpi, twier-

dzoną osnowę ksiąg [6]) uważać się ma za udowodnioną [7]) na niekorzyść strony opornej [8]).

1) Przy interpretacyi tego artykułu, w którego stosowaniu praktyka wogóle nader jest chwiejną, odróżnić należy następujące kwestye: *a*) w której chwili i w jakiej formie strona ma uczynić wniosek o polecenie przedłożenia ksiąg handlowych przeciwnika? *b*) kiedy sędzia ma na taki wniosek wydać zarządzenie przedłożenia ksiąg i w jaki sposób wniosek ten ma być załatwiony? Niestałość judykatury w przeważnej mierze brakowi należytego odróżnienia powyższych pytań przypisać należy.

a) Pytania tego nie rozstrzyga kodeks handlowy ani co do chwili, ani co do formy; słowa bowiem »w toku procesu« odnoszą się według związku gramatycznego do czasu, kiedy sąd ma wydać polecenie przedłożenia ksiąg. Skoro jednak polecenie takie wydanem być ma na wniosek strony, wynika stąd, iż wniosek ten także »w toku sporu« ma nastąpić, t. zn. poza sporem, więc ani przed wniesieniem skargi, ani po ukończeniu sporu nastąpić nie może. Zresztą atoli wyjść należy z założenia, iż k. h. wprowadza wprawdzie nowy środek dowodowy, ale sposobu, w jaki środek ten ma być użyty, bynajmniej nie przepisuje. Chwilę zatem, w której ten dowód zaofiarować należy, oraz sposób zaofiarowania normują przepisy prawa procesowego, które w tym kierunku żadnej wskutek art. 37 nie doznały zmiany. (Por. trafne uwagi sądu pierwszej instancyi A. 1102). Wniosek o edycyą ma tedy w sporze pisemnym być postawiony z reguły w pierwszem piśmie procesowem (skardze lub obronie); o ile zaś strona to twierdzenie, które przedłożeniem ksiąg h. przeciwnika chce udowodnić, wprowadza jako dozwoloną nowość w dalszych pismach procesowych, wniosek o edycyą równocześnie z postawieniem dotyczącego twierdzenia w piśmie procesowem uczynić należy A. 838, 1130; por. A. 736, 1306. Zresztą wniosek taki nie będzie uwzględnionym, chyba że strona uzyska sądowe zezwolenie na wprowadzenie tego nowego środka dowodowego w pismach późniejszych, lub zachodzą warunki §§ 47, 53, 57 pow. u. s. (39, 44, 48 g. u. s.). W postępowaniu ustnem, sumarycznem i t. p. wniosek taki nastąpić może każdej chwili aż do zamknięcia rozprawy A. 70, 526, 539.

Tu i tam forma odpowiadać ma przepisom procesowym; wniosek nastąpi więc w samem piśmie procesowem względnie wniesiony będzie do protokołu rozprawy; niedozwolonem jest stawiać go w drodze osobnego podania.

Judykatura przedstawionych tu zasad przeważnie nie uznaje. Przedewszystkiem stale widzi w art. 37 przepis normujący sposób ofiarowania dowodu z ksiąg h. przeciwnika, i na tej — zd. n. nieugruntowanej — podstawie pozwala postawić wniosek o edycyą w osobnem podaniu (nie w piśmie procesowem i t. d.; por. atoli A. 838, 1130); co do pytania zaś, w której chwili takie podanie wnieść można, wychodzi z założenia, iż wniosek ten natychmiast odrębnie załatwiony być winien (por. niżej sub *b*) i dochodzi do konsekwencyi, że stawiać takie żądanie można tylko wtedy, kiedy bezzwłoczne przychylne załatwienie jest ze względu na stadyum sporu możliwe. Tu rozchodzą się zdania. Uznanem jest, że w kwestyi tej rozstrzyga swobodna ocena sędziego (freies richterliches Ermessen); podczas atoli, gdy jedne orzeczenia przyjmują, że wystarczy w tym celu przytoczyć temat dowodowy, i uznają np. dopuszczalność załatwienia takiego wniosku, skoro go postawiono równocześnie z skargą, a przed jakąkolwiek odpowiedzią strony przeciwnej (A. 13, 711, 833, 867, 930, 1306, 1307, 1338; por. także A. 903, 1649) — ba nawet zadawalniają się tem, że temat dowodowy oznaczono w samejże prośbie o zarządzenie edycyi, lubo go w toku sporu w obowiązującej formie nie postawiono (np. pozwany nie wniósł jeszcze obrony, ale w prośbie o edycyą przytacza pewne zarzuty, które księgami h. przeciwnika mają być wykazane, a które potem w obronie pominąć może) i na taką prośbę wydają polecenie przedłożenia (!! A. 1071, 1522 — por. atoli A. 736, 817, 835), inne rozstrzygnienia żądają, aby sędzia miał pewną podstawę do oceny, by się więc co najmniej przeciwnik co do tematu dowodowego oświadczył, i uważają taki wniosek celem poparcia twierdzeń skargi za przedwczesny przed wniesieniem obrony A. 483, 1084, 1322, O. z 22 września 1896 L. 10972 C. 60 z r. 1897; por. A. 526 sub *b*). Ten ostatni sposób postępowania w każdym razie wyższą praktyczną ma wartość.

b) Co do drugiego pytania wyjść należy z założenia, że sędzia dopiero po zamknięciu rozprawy może ocenić, czy dowód

z ksiąg handlowych przeciwnika jest potrzebny, czy nie, bo wtedy dopiero wie, czy temat dowodowy jest stanowczy i sporny. Interpretacyi tej brzmienie artykułu bynajmniej się nie sprzeciwia, bo polecenie przedłożenia następuje »w toku sporu«, skoro je wydano na podstawie rotułu aktów, lub po zamknięciu rozprawy ustnej, a przed wyrokiem spór stanowczo rozstrzygającym. Zasadę tę uznaje w całej pełni A. 526, czyniąc wyjątek tylko co do takich przypadków, gdzie zwłoka niebezpieczeństwem grozi i mogłaby pociągnąć za sobą utratę środka dowodowego. Zresztą uznaje Najw. Tryb. dopuszczalność takiego zarządzenia po zamknięciu postępowania (co do postęp. pisemnego A. 1102, jud. 113 A. 1110; co do postęp. ustnego A. 70, 539), przyjmuje jednak jako regułę, że wniosek taki natychmiast i osobno ma być załatwiony (por. wyżej pod *a*). Sporną jest następnie kwestya, czy przed załatwieniem tego wniosku potrzebnem jest przesłuchanie strony przeciwnej. Konieczność przesłuchania uznają A. 446, 782, a A. 1634 uważa je nawet za spór uboczny, o którego kosztach zaraz orzec należy; A. 1050, 1129 zarządzają przedłożenie na wniosek jednej strony z uwagi, że przeciwnik przy terminie celem przedłożenia ksiąg wyznaczonym ma sposobność podnieść zarzuty. Załatwienie nastąpi w każdym razie w formie uchwały (Beschluss) A. 539.

2) Interpretacya art. 37 ważna jest także z stanowiska nowej procedury, która w art. VII l. 4 i XXX u. w. przepisy prawa cywilnego odnoszące się do sposobu przedkładania ksiąg h. i skutków prawnych nie przedłożenia wyraźnie utrzymuje w mocy. Art. 37 obowiązywać tedy będzie i nadal, bo jest przepisem ust. handl., choć normuje kwestye prawa procesowego; gdyby go się zatem tłómaczyło tak, jak niektóre z podanych powyżej orzeczeń, musiałoby się dojść do konsekwencyi, że polecenie przedłożenia ksiąg h. przeciwnika wydanem być ma równocześnie z dekretacyą skargi, choć np. przy pierwszem posłuchaniu pozwany nie stanie i zapadnie wyrok zaoczny (§ 396 p. c.). Przyjąć więc należy, że wniosek o edycyą zawiera zaofiarowanie środka dowodowego, wprowadzonego przez k. h. (nie mającego już charakteru wyjątkowego wobec §§ 303—307 p. c.), że atoli co do ofiarowania i dopuszczenia tego dowodu tylko przepisy nowej procedury mają zastosowanie (§§ 179, 229, 257, 278, 279, 444 p. c.; por. §§ 245 L. 3, 384—389.

Natomiast przy przeprowadzeniu dowodu obowiązują art. 38 i 39 k. h. (art. VII, l. 4 u. w.).

Wątpliwości nasuwa stosunek art. 37 do §§ 303—307 p. c. Nie jest mianowicie rozwiązane pytanie, czy nie można na podstawie nowej procedury żądać przedłożenia ksiąg h. przeciwnika w takich przypadkach, w których art. 37 tego nie dozwala; idzie np. o księgi starsze niż 10 lat, a odnoszące się do wzajemnych stosunków prawnych stron między sobą: § 304 l. 3, lub też przeciwnik powołał się na swe księgi i strona druga żąda wskutek tego edycyi, nie stawia jednak takiego twierdzenia, któreby za dostatecznie oznaczone w rozumieniu art. 37 (por. niżej uw. 6) uchodzić mogło, lecz twierdzi np. że pewna spekulacya przeciwnika (z osobą trzecią), przyniosła mu taki a taki zysk, podnosząc compensando zarzut, że do połowy tego zysku ma prawo: § 304 l. 1 cf. § 303 ust. 2. N. zd. niema powodu do wykluczania takich przypadków z pod przepisów nowej procedury (por. art. VII l. 4: »unberührt bleiben«); do nich atoli rygor art. 37 nie może mieć zastosowania, lecz tylko § 307 p. c. Por. także art. XLIII u. w. do p. c.

3) Właściwym do zarządzenia przedłożenia ksiąg jest zawsze ten sąd, przed którym spór się toczy; gdzie przedłożenie ma nastąpić, zob. przy art. 39. Czy atoli w każdym sporze do wniosku o zarządzenie przedłożenia przychylić się można, jest w praktyce sporne. Niejednokrotnie wypowiedział Tryb. Najw. zasadę, że dowód ten dopuszczalny jest tylko w sporach wynikłych z czynności handlowych i takich, które z czynnościami handl. są postawione na równi, bo o nich kod. handl. wspomina (A. 47, 246, 312, 568, 635, 653; por. 848, 907), wykluczając go w sprawach wekslowych (A. 568), w sporze wytoczonym na podstawie art. 83 ust. weksl. (A. 635), w sporze o zwrot kwoty, którą kupujący przedsiębiorstwo handlowe i przejmujący wymienione w kontrakcie długi zapłacił wierzycielowi niewymienionemu (A. 312) i t. p.; spotykamy również orzeczenie, iż art 37 ma zastosowanie tylko w sporach podlegających orzecznictwu handlowemu z §§ 38, 39 u. w. (A. 760; por. A. 653). Z drugiej atoli strony nie brak licznych rozstrzygnień, odrzucających zasadniczo interpretacyą ścieśniającą (A. 151, 1693), lub stosujących art. 37 w sporach wekslowych (A. 988, 1687, O.

z 1 sierpnia 1894 L. 9114 JBl. 1 z r. 1895). W tekscie przepisu brak podstawy do interpretacyi ścieśniającej.

Zarządzenie nastąpić ma na wniosek strony. Strona, która żąda edycyi ksiąg przeciwnika, kupcem być nie potrzebuje A. 85. Jeżeli atoli nie kupiec prowadzi dowód z ksiąg handlowych przeciwnika kupca, prawo to ograniczonem jest do upływu półtora roku od chwili powstania pretensyi, do której dowód się odnosi. Jeżeli tedy skargę wniesiono w kwietniu 1882, a za chwilę powstania pretensyi nie kupca przyjąć należy koniec roku 1879, dowód z ksiąg h. pozwanego celem wykazania podstaw owej pretensyi nie jest dopuszczalny A. 1102 (?). Przedłożenia ksiąg żądać może wierzyciel, któremu w drodze egzekucyi pensyą pomocnika przyznano na własność i który na tej podstawie pryncypałowi spór wytoczył A. 654.

4) Co należy rozumieć przez księgi handlowe w myśl art. 37, jest także w judykaturze spornem. Obowiązek przedłożenia obejmuje bezwarunkowo księgę kasową i księgę główną (księgę rachunków bieżących, das Conto- Corrente-Buch); co do dziennika (Journal, Primanota, Strazza) stanowi A. 768, iż edycya takowego ma nastąpić, o ile księgę główną zestawia się na jego podstawie, zaś A. 817 rozstrzyga, że obowiązek edycyi dziennika się nie tyczy (? ; inwentarz i bilans ma być przedłożony A. 1241 [przeciwnie A. 864 (?)], zarówno jak księga akcyi (A. 1306, 1307). Co do ksiąg pomocniczych (Hilfsbücher: księga odpisów weksli, księga spedycyjna, magazynowa, księga faktur i t. p.) zapadły również orzeczenia wprost przeciwne. Według A. 817 kupiec niema obowiązku przedłożenia księgi faktur; natomiast A. 848 uznaje zasadniczo obowiązek edycyi także co do ksiąg pomocniczych: A. 1010, 1631 stosują tę zasadę do księgi faktur, A. 1042 do księgi zapadłości weksli. Także co do korespondencyi kupieckiej praktyka nie jest stała. Lubo przeważna ilość orzeczeń oświadcza się przeciw podciąganiu takowej (także księgi odpisu listów przepisanej w art. 28), pod pojęcie ksiąg h. w rozumieniu art. 37 (A. 384, 673, 674, 843, 1017, 1099, 1362), już A. 1202 wyklucza tylko żądanie przedłożenia całej korespondencyi z dłuższego czasu, i to z powodu, że twierdzoną osnowę ksiąg h. przeciwnika należy co do przedmiotu i daty dokładnie oznaczyć, a A. 768, 1010, 1050 zarządzają

także przedłożenie księgi odpisu listów, przyczem A. 768, 1050 podnoszą, że obowiązek przedłożenia tejże jest bezwarunkowy, skoro przepis art. 28 poleca wyraźnie ją prowadzić. N. zd. odróżnić tu należy kwestyą, jakie księgi może wymieniać polecenie sądowe zarządzające edycyą, od kwestyi, przy których księgach nie przedłożenie pociąga za sobą skutki niekorzystne art. 37 określone. W pierwszym kierunku niema w art. 37 żadnej podstawy do interpretacyi ścieśniającej zwłaszcza z stanowiska nowej procedury, wobec której dowodu z art. 37 za coś wyjątkowego uważać nie można; jeżeli więc strona dowód prowadząca oznaczy księgi h., które mają być przedłożone (czy do tego jest obowiązaną, zob. niżej), a inne względy nie stoją na przeszkodzie, przedłożenie wszystkich tych ksiąg (właściwych ksiąg h., ksiąg pomocniczych i obejmujących korespondencyą) polecić należy. Nie przedłożenie jednak pewnych ksiąg wtedy tylko przy ocenie rezultatów dowodu wywoła dla strony opieszałej skutki art. 37, jeżeli do prowadzenia ich z ustawy (art. 28 ust. 2, art. 29), lub według zasad rachunkowości jest zobowiązaną; w szczególności nie można się powoływać na to, że się nie prowadzi dziennika, księgi kasowej lub księgi głównej. Nie przedłożenie zaś innych ksiąg nie wywoła niekorzystnych skutków, chyba, że strona dowód prowadząca wykaże, iż przeciwnik takowe istotnie prowadzi, a twierdzenie co do treści tych ksiąg dostatecznie zostało oznaczone. Nie należą bezwarunkowo do ksiąg h. w rozumieniu art. 37: dokumenta (Belege) stanowiące podstawę wpisów A. 331, 384, zapiski zastępujące strazzę kasową A. 624, tudzież rachunki A. 334.

Do oznaczenia ksiąg h., które mają być przedłożone, strona dowód prowadząca nie jest obowiązaną — może więc żądać wogóle przedłożenia ksiąg h. przeciwnika A. 85, 283, O. z 15 stycznia 1895 L 15610 C. 229 z r. 1895 (przeciwnie A. 706, 729), lubo z drugiej strony oznaczenie ksiąg jest dozwolone A. 1129 (zbyt daleko idzie A. 845 stanowiąc, że nie można żądać przedłożenia pewnej oznaczonej księgi pod rygorem art. 37, skoro ustawa nie przepisuje szczegółowo, jakie księgi mają być prowadzone). Co do oznaczenia miejsca wpisu zob. uw. 6.

W razie zachodzących warunków edycyi żądać można także przedłożenia tych ksiąg h., które przeciwnik (właściciel protokoło-

wanej firmy w kraju) prowadzi zagranicą, jeżeli zagraniczne ustawy procesowe chronią należycie stronę przedkładającą księgi przed nieuprawnionem wglądaniem przeciwnika w cały tok interesów producenta A. 1542. Por. uw. 5.

5) Do przedłożenia ksiąg h. obowiązany jest tylko kupiec, do którego się w myśl § 7 u. w. przepisy o księgach h. stosują, który więc ma prawo i obowiązek zarejestrowania firmy A. 352, 1339, 1432, 1468. Nie są tedy do edycyi obowiązani spólnicy nieprotokołowanej spółki, choćby nawet nieprawnie firmy spółkowej używali A. 916; tem bardziej lekarz, który nie jest kupcem i którego księgi nie są księgami h. A. 114; przedsiębiorstwo górnicze A. 771; towarzystwo ubezpieczeń oparte wyłącznie na zasadzie wzajemności A. 868. Obowiązek ten cięży natomiast na stowarzyszeniu zarejestrowanem, o ile takowe jest kupcem A. 864, 988; por. art. 5 uw. 2. Obowiązku tego nie uchyla okoliczność, że w danej chwili firma kupca jest już wykreślona, o ile idzie o przedłożenie ksiąg z czasu, kiedy takowa w rejestrze była wpisaną A. 581, 681. Nie przedłożenia nie usprawiedliwia także powołanie się na to, że księgi zaginęły A. 890, lub, że się ich faktycznie nie prowadzi, choć się do tego jest obowiązanym. A. 271, 352, 1468. Jeżeli strona twierdzi, że pewną pretensyę zapłaciła, i celem wykazania zapłaty żąda przedłożenia księgi głównej przeciwnika, ten nie uwolni się od obowiązku przedłożenia przez podanie, że owej pretensyi nie przeniósł do księgi głównej i że w takowej konto strony dowód prowadzącej nie przychodzi. O. z 12 września 1895 L. 10829 JBl. 48 z r. 1895, C. 17 z r. 1896. Bez znaczenia jest wreszcie i ta okoliczność, że w czasie, z którego księgi mają być przedłożone, nie ten, od kogo się edycyi żąda, lecz jego prawozlewca dotyczący handel prowadził; obowiązek bowiem przechowywania ksiąg przechodzi na nabywcę przedsiębiorstwa A. 456; por. także art. 22 uw. 1 i. f. Dlatego też obowiązani są do przedłożenia ksiąg i dziedzice kupca, którzy mogą od dziedzica prowadzącego dalej handel zażądać udzielenia ksiąg po myśli art. 40. O. z 15 stycznia 1895 L. 15610 C. 229 z r. 1895.

Co do czasu trwania tego obowiązku zobacz art. 33, oraz art. 37 uw. 3 ustęp 2.

Kupiec, od którego się żąda przedłożenia ksiąg handlowych, musi być stroną w sporze i to stroną przeciwną. Nie można więc żądać przedłożenia ksiąg spółki jawnej, jeżeli stroną w sporze jest spólnik w imieniu własnem A. 1083; nie może tego żądać wierzyciel osobisty spólnika jawnego A. 520; akcyonaryusze w sporze przeciw byłym członkom rady zawiadowczej rozwiązanej spółki akcyjnej, którzy przedsiębiorstwo spółki nabyli, o wynagrodzenie szkody wynikłej z złego sprawowania interesów, nie mogą na podstawie tego artykułu domagać się przedłożenia ksiąg h. spółki A. 732 (por. art. 224—226 i 246 k. h.); nie można wreszcie żądać na podstawie art. 37 przedłożenia ksiąg handl. pewnego przedsiębiorstwa za czas, w którym żądający był jawnym tegoż spólnikiem, choć przedsiębiorstwo obecnie do kogo innego należy A. 1111 (przeciwnie A. 550; por. co do dokumentów wspólnych § 304 l. 3. p. c. i art. XLIII u. w.). Jeżeli sąd zagraniczny (kroacko-sławoński) polecił przedłożenie ksiąg h. osobie, która w dotyczącym sporze nie jest stroną, i o przeprowadzenie tego polecenia wezwał sąd austryacki, ten ostatni w razie sprzeciwienia się owej osoby odezwie zadośćuczynić nie może, bo o tem, czy pewna czynność w sporze jest dopuszczalną i może być przedsięwziętą, rozstrzyga wyłącznie lex fori A. 1313. Za stronę w sporze uważać jednak należy i tego, kto stronie właściwej udziela zastępstwa w sporze A. 706, 1010: więc cedenta interweniującego po stronie cesyonaryusza A. 663, 780.

Do przedłożenia ksiąg h. w sporze przed sądem austryackim obowiązany jest także cudzoziemiec. O ile jednak księgi prowadzi za granicą, przedłożyć je ma tylko właściwemu sądowi zagranicznemu A. 984; odmówić przeto należy takiemu wnioskowi, jeżeli strona dowód prowadząca nie wskaże równocześnie właściwego sądu zagranicznego i nie zażąda wystosowania tamże odezwy po myśli art. 39. A. 1148.

6) Strona żądająca przedłożenia ksiąg h. przeciwnika musi twierdzić, że w tych księgach znajduje się pewien wpis A. 672, 693, 1339 (por. A. 905 żądające twierdzenia, że jest wpisany fakt dokładnie oznaczony) i to wpis o dokładnie podanej treści A. 208, 280, 282, 287, 325, 330, 488, 679, 703, 1111, 1202, 1339. Można żądać edycyi celem stwierdzenia, że księgi h. przeciwnika zgadzają się z księgami strony żądającej przedłożenia, która zaofiarowała poprzednio (przedkładając wyciąg) dowód z swych własnych ksiąg, a której przeciwnik niezgodność wyciągu z księgami

oryginalnemi i nieporządne utrzymywanie tychże zarzucił A. 309; tak samo celem stwierdzenia, iż dowód prowadzący w oznaczonych miesiącach podane dokładnie kwoty tytułem pensyi i kosztów podróży miał pobierać A. 1478; podobnież w sporze reprezentanta i komisanta z komitentem o prowizyą celem stwierdzenia, że pozwany uskutecznił oznaczone szczegółowo dostawy po oznaczonych cenach, i że cena takowych została zapłacona. O. z 12 maja 1896 L. 5363 JBl. 29 z r. 1896. Prokurant mający prócz pensyi zapewniony udział w zysku nie może jednak żądać przedłożenia ksiąg h. pryncypała celem stwierdzenia prowizyi przypadających mu w przeciągu pewnego roku a przez pryncypała zainkasowanych, oraz wysokości kwot, jakie w tym czasie od pryncypała otrzymał; nie twierdzi bowiem, by księgi przeciwnika miały pewną dokładnie oznaczoną treść A. 1474; nie stanowi dostatecznej podstawy twierdzenie, iż powód zawarł na korzyść pozwanego z trzecimi cały szereg umów o dostawę buraków w łącznej ilości np. 100.000 cetnarów, jeżeli powód nie wskaże stron, z któremi kontraktował, i nie oznaczy dokładnie poszczególnych umów A. 633; nie jest dopuszczalnym taki wniosek celem stwierdzenia, że przeciwnik w ciągu pewnego okresu zakupił wogóle (także od osób trzecich) oznaczoną ilość pewnego towaru A. 672, lub celem stwierdzenia (w sporze o prowizyą), że wedle ksiąg pryncypała osoby przez agenta wskazane zakupiły u pryncypała w ciągu pewnego czasu jużto bezpośrednio już też za pośrednictwem agenta towary co najmniej za taką a taką kwotę A. 1578 (por. atoli A. 1634, wedle którego w sporze o prowizyą żądać można przedłożenia ksiąg h. przeciwnika celem stwierdzenia, że tenże trzeciej osobie w ciągu pewnego czasu dostarczył co najmniej oznaczoną ilość towaru i to co najmniej po pewnej oznaczonej cenie). Dopuszczenie dowodu z ksiąg h. przeciwnika na treść zbyt ogólnie oznaczoną nie jest możliwe, służyłoby bowiem właściwie tylko do tego, by stronie z ksiąg przeciwnika dostarczyć ewentualnie materyału do zarzutów A. 421, 703, lub środków dowodowych na poparcie twierdzonych faktów A. 693. Nie można więc przejrzenia wszystkich ksiąg po myśli art. 40 żądać w sposób art. 37 przewidziany i dopuszczony, lecz wniosek taki o tyle tylko można przychylnie załatwić, o ile proszący co do niektórych przynajmniej ksiąg twierdzi

pewną oznaczoną treść, w którym to razie art. 37 ma zastosowanie i edycya pod rygorem tegoż zarządzoną być może A. 1241. Wykluczony jest również dowód z art. 37 celem stwierdzenia, a raczej zbadania ostatecznego cyfrowego rezultatu wpisów pewnej kategoryi z pewnego przeciągu czasu zapomocą przeglądu wszystkich ksiąg h. przeciwnika A. 759, 1111, 1339, 1578. Nie można więc żądać przedłożenia ksiąg celem stwierdzenia, że z takowych wynika pewne saldo na korzyść strony dowód prowadzącej A. 1339 (odmiennie A. 1468), lub, że wedle takowych suma pozycyi »Ma« równa jest sumie pozycyi »Winien« — owszem należy przytoczyć dokładnie poszczególne wpisy, które księgi przeciwnika mają zawierać A. 1085. Tak samo ma się rzecz co do twierdzenia, że zysk (z pewnej nie samoistnej części) przedsiębiorstwa za pewien przeciąg czasu oznaczoną kwotę wynosi; zysk bowiem jako taki nie jest przedmiotem wpisu do ksiąg, a w tym szczególnym przypadku wcale z ksiąg odczytać się nie da A. 921.

Nie jest warunkiem dopuszczalności polecenia przedłożenia ksiąg h., aby się kupiec, który je ma przedłożyć, powołał na swe księgi celem udowodnienia swego roszczenia lub swych zarzutów, lecz polecenie to może na wniosek przeciwnika nastąpić wtedy, jeżeli ten ostatni sądzi, że twierdzeniem pewnej osnowy ksiąg kupca ubezwładni skierowane przeciw sobie roszczenie lub uczynione sobie zarzuty Rep. 3. A. 384.

Polecenie przedłożenia ksiąg h. nie może być wydanem celem stwierdzenia, iż w takowych niema wogóle wpisów odnoszących się do interesu stanowiącego przedmiot sporu A. 619, 679, 706, lub niema wogóle wpisów pewnej kategoryi nie oznaczonych bliżej co do czasu i liczby (np. że w koncie strony dowód prowadzącej nie jest wpisana jakakolwiek kwota, którąby taż winną była przeciwnikowi z tytułu jakiegokolwiek inkassa) A. 651, 1468 — ani celem stwierdzenia nieistnienia pewnych czynności A. 701. Można jednakowoż żądać przedłożenia ksiąg celem stwierdzenia, iż pewien oznaczony wpis odnoszący się do oznaczonego dokładnie interesu w księdze się nie znajduje, o ileby wpis ten w razie prawdziwości dotyczących twierdzeń przy porządnem prowadzeniu ksiąg znajdować się musiał w pewnem oznaczonem miejscu, ale tylko pod tym warunkiem. Żądanie takie nie jest przeto dopu-

szczalne w przypadku, w którymby celem skonstatowania nieistnienia wpisu wszystkie księgi z dłuższego przeciągu czasu przeglądać trzeba. A. 1243, 1303, 1333; por. A. 593.

W której księdze ma się znajdować twierdzony wpis, tego strona dowód prowadząca oznaczać (w zasadzie) nie potrzebuje A. 1042; oznaczenie takie jest jednak dopuszczalne, a wtedy polecenie sądowe zgadzać się będzie z wnioskiem strony A. 1129; por. wyżej uw. 4. Jeżeli polecenie wymienia pewne oznaczone księgi, a strona, której przedłożenie polecono, ich nie prowadzi, wolno jej zarzut ten na terminie do przedłożenia wyznaczonym podnieść A. 1129. Oznaczenie księgi w wniosku nie jest i wtedy konieczne, jeżeli strona dowód prowadząca twierdzi, że w księgach przeciwnika ma konto A. 1393 (przeciwnie A. 364, 396, które żądają w tym przypadku oznaczenia księgi). Tem bardziej nie potrzeba stawiając wniosek oznaczać miejsca księgi, w którem twierdzony wpis ma się znajdować. O. z 23 października 1894 L. 12631 C. 137 z r. 1895. I ten atoli, kto na skutek polecenia przedkłada swe księgi, nie ma bynajmniej obowiązku wskazać miejsce, gdzie się znajdują wpisy, o których stwierdzenie idzie; rzeczą więc będzie sądu miejsce to po myśli art. 38 wyszukać i przeglądnąć A. 1666.

Nie każde atoli twierdzenie oznaczające dokładnie osnowę wpisu może być podstawą do zarządzenia przedłożenia ksiąg handlowych przeciwnika. Twierdzona osnowa musi być bezwarunkowo taka, iżby według swej natury stanowić mogła treść wpisu do ksiąg h. (por. art. 28). Niedopuszczalny jest zatem dowód z art. 37, skoro twierdzona osnowa z natury swej może być tylko wnioskiem wyciągniętym z wpisu lub wpisów, np. celem stwierdzenia, że dowód prowadzący przeciwnikowi o pewną kwotę zadużo nadpłacił, co może być tylko wnioskiem z salda wykazującego tę pewną kwotę na korzyść dowód prowadzącego A. 1468; co innego, jeżeli idzie o naturę prawną czynności stanowiącej podstawę wpisu — można więc żądać edycyi celem stwierdzenia, że w pewnym przypadku oznaczonym między stronami przyszedł do skutku kontrakt kupna-sprzedaży, nie umowa komisowa, jak zarzuca przeciwnik. O. z 16 stycznia 1895 L. 314 JBl. 11 C. 180 z r. 1895. Art. 37 niema także zastosowania, skoro idzie o okoliczność faktyczną, której się wedle zasad rachunkowości do ksiąg nie wpisuje, np. celem stwierdzenia, że powód skutkiem wstrzymania ruchu przedsiębiorstwa nie doznał takiej szkody, jakiej od strony dowód prowadzącej żąda A. 314, 515, lub, że powodowi zrządzoną szkodę już towarzystwo ubezpieczeń wynagrodziło A. 364.

Sporną jest kwestya, czy twierdzony wpis musi się odnosić do stosunku bezpośrednio między stronami spór wiodącemi istniejącego. Żądają tego A. 406, 688, 701, odrzucając wniosek o polecenie przedłożenia ksiąg h. celem przeglądu konta osoby trzeciej, lub celem wykazania pewnego stosunku prawnego między przeciwnikiem a osobą trzeccią (por. także A. 1578 przytoczone w 1 ust. tej uwagi). Nie może tedy pośrednik w sporze o prowizyą żądać przedłożenia ksiąg przeciwnika celem stwierdzenia, iż tenże za pośrednictwem powoda pewne oznaczone interesy z osobami trzeciemi zawarł A. 1349 (? por. przytocz. w 1 ustępie tej uwagi A. 1634 i O. z 12 maja 1896 L. 5363). Gdzieindziej jednak uznaje Najw. Tryb. słuszną zasadę, że dowód z art. 37 dopuszczalny jest także celem skonstatowania pewnego interesu między stroną a osobą trzecią, jeżeli ten właśnie interes jest między stronami przedmiotem sporu A. 833, 1393 — i zarządza przedłożenie np. celem stwierdzenia, że przeciwnik w pewnym roku pewien towar także skądinąd — nietylko od strony dowód prowadzącej — nabywał A. 1670, w sporze o prowizyą celem stwierdzenia stosunków prawnych z osobami trzeciemi (zob. wyżej), w sporze wekslowym przeciw przyjemcy celem stwierdzenia stosunków między wystawcą oraz żyrantem, a skarżącym żyrataryuszem. O. z 1 sierpnia 1894 L. 9114 JBl. 1 z r. 1895.

7) W razie nie przedłożenia ksiąg h. twierdzona przez stronę dowód prowadzącą osnowa takowych ma być uważana za udowodnioną w zupełności, i nie zachodzi potrzeba uzupełnienia dowodu A. 333. Por. uw. 4, 5, 6.

Przepis ten obowiązywać ma także pod panowaniem nowej procedury: art. VII l. 4 u. w. Jestto wyjątek od zasady § 272 p. c.; por. § 307 tamże.

8) Prawo żądania przeglądu oryginalnych ksiąg h. przeciwnika, który z swych własnych ksiąg dowód prowadzi, nie ma nic wspólnego z prawem prowadzenia dowodu z ksiąg h. przeciwnika

unormowanem w art. 37. Nie można tedy celem stwierdzenia nieporządnego utrzymywania ksiąg h., lub celem stwierdzenia niezgodności tychże ksiąg z przedłożonym przez przeciwnika wyciągiem żądać polecenia przedłożenia ksiąg pod rygorem art. 37, a wniosek taki jako wniosek o przegląd oryginałów uważany będzie. A. 301, 399, 427, 512, 519, 593, 708, 790, 838, 1258; por. art. 34 uw. 1. Przeglądu zaś oryginałów żądać można i wtedy, gdy jedna strona przedłoży wyciąg z ksiąg handlowych osoby trzeciej A. 677.

Art. **38**. Jeżeli w sporze pokładane są księgi handlowe, osnowa ich, o ile się tyczy punktu spornego, przejrzaną będzie za przybraniem stron, a jeśli wypada, sporządzi się stosowny wypis.

Pozostałą osnowę ksiąg o tyle sędzia może przeziérać, o ile tego potrzebuje do sprawdzenia, czy są porządnie utrzymywane [1]).

1) Art. ten stosuje się równie dobrze do przeglądu oryginałów ksiąg h. celem zbadania zgodności tychże z przedłożonym wyciągiem z ksiąg lub celem stwierdzenia sposobu prowadzenia takowych, jak i do przedłożenia ksiąg po myśli art. 37. Nowa procedura nie odbiera mu mocy obowiązującej (art. VII l. 4 u. w.).

Jeżeli obie strony przedkładają niezgodne wyciągi z ksiąg h., to, chociaż jedna tylko z nich dowód z swych ksiąg prowadzi, a druga ogranicza się do zaprzeczenia zgodności wyciągu z księgami i zarzucenia nieprawidłowego utrzymywania, sędzia może zarządzić z urzędu przedłożenie ksiąg obydwu stron celem przekonania się, czy takowe są porządnie utrzymywane A. 216 (?).

Zbadanie prawidłowego prowadzenia ksiąg (przy przeglądzie oryginałów) należy wyłącznie do sędziego; przybieranie rzeczoznawców w tym celu jest zbyteczne A. 625 i niedopuszczalne A. 1551.

Art. **39**. Jeżeli złożyć się mające księgi handlowe znajdują się w miejscu, które nie należy do okręgu sędziego sporu, ten ostatni zawezwie sąd miejsca, gdzie się

księgi handlowe znajdują [1]), aby kazał sobie przedłożyć księgi i postąpiwszy w tej mierze według osnowy poprzedzającego artykułu [2]), nadesłał wypis wierzytelny wraz z protokołem odnośnej rozprawy.

1) Art. ten, utrzymany również w mocy przez nową procedurę, stanowi, iż kupiec wogóle nie ma obowiązku przedkładać swych ksiąg innemu sądowi poza sądem miejsca, gdzie się takowe znajdują A. 758, a stosuje się nietylko do przedłożenia ksiąg z art. 37, lecz i do przeglądu oryginałów A. 1016; por. art. 34 uw. 1. Jeżeli wymienione tu warunki zachodzą, należy przy załatwieniu dotyczącego wniosku z urzędu sąd właściwy o wyznaczenie terminu zawezwać A. 758; por. A. 1148 przy art. 37 uw. 5 i. f. Jeżeli jednak strona żądająca przeglądu oryginałów ksiąg nie oznaczy miejsca, gdzie się takowe znajdują, i tylko z adresów stron wnioskować można, że księgi te prowadzi się w obrębie innego sądu, sąd sporu wyznaczy termin do przeglądu, a na tym terminie rzeczą będzie strony, która księgi ma przedłożyć, zwrócić na powyższą okoliczność uwagę, i wnioski właściwe postawić A. 1197.

Co do ksiąg zagranicą por. przy art. 37 uw. 4 i. f. i uw. 5 i. f.

2) Sąd zawezwany do przedsięwzięcia przeglądu ksiąg h. ma skonstatować jedynie faktyczny stan ksiąg, t. j. okoliczności potrzebne do ocenienia, czy księgi są porządnie utrzymywane; orzekać o tem jednak niema prawa A. 274.

Art. **40**. Udzielenie ksiąg handlowych może być sądownie nakazane dla rozpatrzenia się w całej ich osnowie [1]), a to w sprawach tyczących się spadku lub spólności majątkowej, oraz działu dóbr spółki, i w konkursie, o ile się tyczy ksiąg dłużnika upadłego [2]).

1) Udzielenia wszystkich ksiąg h. na podstawie art. 40 nie można żądać w sposób art. 37 określony i pod rygorem tegoż przepisu A. 1241. Udzielenia tego można jednak domagać się zapomocą zwykłego podania i nie jest bynajmniej rzeczą konieczną udawać się w tym celu na zwykłą drogę prawa t. j. wytoczyć spór A. 932, 1387. Na podanie takie zarządzi sąd przesłuchanie strony przeciwnej A. 576 i to nawet w takim razie, gdy idzie

o udzielenie ksiąg z czasu dawniejszego nad 10 lat A. 932. Jeżeli prawo strony (legitymacya) do żądania udzielenia nie jest sporne, wydać należy polecenie udzielenia A. 1618; tak samo w razie, jeżeli stosunek prawny, na podstawie którego strona żąda udzielenia ksiąg, został z wszelką pewnością wykazany A. 1387 (?). Jeżeli jednak przeciwnik nie zgadza się na udzielenie i prawo strony stawiającej wniosek kwestyonuje, orzeczenie o wniosku tym nastąpić może tylko w zwyczajnej drodze prawa A. 723, 732, 932. Przegląd ksiąg nastąpi w miejscu, gdzie się je prowadzi, a przybranym do tej czynności może być także rzeczoznawca A. 1618.

Art. ten nie traci mocy wskutek nowych ustaw procesowych (art. VII l. 4 u. w. do p. c.) zwłaszcza, że nie zawiera właściwie przepisu procesualnej treści. Por. także art. XLIII u. w. do p. c. stanowiący, że przedłożenia dokumentu wspólnego (§ 304 p. c.) można poza sporem już wiszącym żądać w drodze skargi, i uw. 2 do niniejszego art.

2) Udzielenia ksiąg po myśli art. 40 domagać się może spólnik niejawny A. 118: właściciel patentu, który swój wynalazek stosować pozwolił fabrykantowi za pewnem wynagrodzeniem od każdej sztuki przy zastosowaniu wynalazku wytworzonej, ma prawo żądać udzielenia ksiąg h. fabrykanta A. 1387. Prawa tego nie ma jednak co do ksiąg pryncypała prokurant, choć mu zapewniono pewien procentowo oznaczony udział w zysku A. 329 (por. art. 105).

§ 195 ord. konk. stanowi: »Równocześnie z doniesieniem o zawieszeniu wypłat należy ofiarować księgi handlowe do wyłącznego rozporządzenia sądu«.

Według nowej procedury (§§ 308, 309) może strona potrzebująca w sporze celem prowadzenia dowodu dokumentu znajdującego się w rękach osoby trzeciej, która ma obowiązek do wydania i przedłożenia dokumentu według przepisów prawa cywilnego, lub dlatego, że ten dokument wedle swej treści jest dokumentem wspólnym dla strony dowód prowadzącej i osoby trzeciej, żądać od sądu sporu, by tenże polecił osobie trzeciej złożenie dokumentu w sądzie sporu w przeciągu zakreślonego terminu na koszta żądającego celem zrobienia użytku przy ustnej rozprawie. Przepis ten szerszy jest od art. 40 w dwóch kierunkach: strona bowiem ma prawo żądać tej edycyi poza spadkiem i t. d., jeżeli ksiąg h. potrzebuje celem dowodu w sporze, a następnie wystarczy do uzasadnienia żądania, by księgi były dokumentem wspólnym w rozumieniu § 304 p. c. Art. 38 i 39 i w tym jednak razie, kiedy edycya następuje na podstawie § 308 p. c., winny być stosowane, podczas gdy ograniczenie art. 38 nie wiąże w razie udzielenia ksiąg na podstawie art. 40, tak, że te instytucye jako zupełnie odrębne uważać należy.

TYTUŁ PIĄTY.

O prokurantach i pełnomocnikach handlowych *).

Art. 41. Prokurantem jest, komu właściciel zakładu handlowego (pryncypał) poruczył prowadzenie handlu w swem imieniu i na swój rachunek oraz podpisywanie firmy per procura [1]).

Ustanowienie prokuranta może nastąpić przez udzielenie pełnomocnictwa wyraźnie prokurą nazwanego, albo przez wyraźne nazwanie pełnomocnika prokurantem, albo przez umocowanie do podpisywania firmy pryncypała per procura [2]).

Prokura może być udzielona kilku osobom wspólnie (prokura zbiorowa).

1) Spółka w czasie likwidacyi nie może ustanawiać prokuranta, brak bowiem w takim razie prowadzenia handlu O. T. N. L. XIII. 224.

2) Publikacyi udzielonego pełnomocnictwa nie potrzeba. Kupiec, który zawiadomi drugiego (swego przyjaciela handlowego) o tem, iż pomocnika handlowego ustanowił swym prokurantem, odpowiada także wobec osób trzecich za zobowiązania wekslowe, które ten pomocnik jako prokurant względem nich zaciągnął A. 226. Do oznaczenia stosunku prokury nie wystarcza jednak wyrażenie

*) Wendt w Endemanna Handb. I str. 274 n.

»za« (für); prokurant przeto firmy pryncypała z tym tylko dodatkiem podpisywać nie może A. 242. Nie jest również prokurantem osoba ustanowiona pełnomocnikiem i zarządcą zakładu filialnego zagranicznego towarzystwa ubezpieczeń, której odebrano wyraźnie dawniejsze upoważnienie do podpisywania firmy pp. — a udzielone jej pełnomocnictwo (wraz z prawem zarządu) nie może być wpisanem do rejestru A. 1269.

Art. **42**. Prokura upoważnia do wszelkich kroków sądowych i zasądowych oraz czynności prawnych, jakie się z prowadzenia przedsiębiorstwa handlowego wywiązują [1]); zastępuje wszelkie pełnomocnictwo szczególne przez ustawy krajowe wymagane, uprawnia do przyjmowania i odprawiania pomocników handlowych i pełnomocników [2]).

Prokurant wtedy tylko mocen jest pozbywać lub obciążać nieruchomości, gdy ma do tego osobne umocowanie.

1) Prokura obejmuje wszystkie czynności, jakie się wogóle z jakiegokolwiek handlu — nietylko z tego lub takiego handlu, do którego się prokura odnosi — wywiązują; por. art. 47.

Prokurant może zaciągać w imieniu pryncypała zobowiązania wekslowe A. 228; nie może jednak sprzedać zakładu handlowego, bo czynność ta z prowadzeniem przedsiębiorstwa w żadnym nie stoi związku O. T. N. L. XXIII. 28. Nie jest również upoważniony do zawierania z trzecim co do przedsiębiorstwa kontraktu spółki tak, iżby przedsiębiorstwo nadal także na rachunek tego trzeciego miało być prowadzone; dlatego umowa między prokurantem a trzecim, iż produkta fabryki będą sprzedawać wspólnie na wspólny rachunek, pryncypała nie wiąże A. 1588.

W sporach, które się odnoszą do prowadzenia przedsiębiorstwa handlowego osoby pojedynczej, doręczenie uchwał sądowych może nastąpić do rąk prokuranta dla pryncypała (§ 93 p. c. z 1 sierpnia 1895 L. 113 D. u. p.). W ten sposób może nastąpić i doręczenie skargi § 106 p. c.; por. § 103 p. c. przytoczony przy art. 50.

Art. XX u. w. do p. c. stanowi, iż przy rozprawie przed

polubownym sądem giełdowym strona ma prawo dać się zastąpić; zastępcą może być między innymi także prokurant.

Prokurant spółki jawnej nie może atoli wykonywać przysiąg wyrokiem na spólników nałożonych A. 1095; dopuszczonym może jednak być do wykonania przysięgi nie zatajenia (Calumnieneid) imieniem spółki jawnej w sporze o dopuszczenie nowości A. 1731; por. art. 117 k. h.

2) Zob. także § 343 ord. egzek. z 27 maja 1896 L. 79 D. u. p. przy art. 47.

Art. **43**. Ograniczenie rozciągłości prokury (art. 42) nie ma skutku prawnego wobec osób trzecich.

Stosuje się to mianowicie do ograniczenia, że prokura upoważnia tylko do pewnych czynności, lub do pewnych rodzajów czynności, albo że tylko w pewnych okolicznościach, lub przez pewien czas, lub w pewnych miejscach wykonywaną będzie [1]).

1) Prokura dla spółki akcyjnej może być ustanowioną w ten sposób, że prokurant zastępywać ma spółkę i podpisywać firmę spółki wspólnie z jednym członkiem dyrekcyi (lub rady zawiadowczej). O. T. N. L. VIII. 337 (?); por. A. 1539.

W praktyce niema zgody co do przypadku, w którym obok zakładu głównego istnieje zakład filialny. A. 1047, 1539 wychodzą z założenia, że prokura ustanowiona dla zakładu głównego odnosi się także do zakładu filialnego. Kupiec winien przeto zgłosić prokurę także do rejestru sądu handlowego zakładu filialnego A. 1047; wystarczy w tym celu przedłożyć wyciąg z rejestru handlowego zakładu głównego, ale wpis nie nastąpi, gdyby według podania sposób kreślenia firmy miał być co do każdego zakładu inny (np. tu prokuranci mają firmę podpisywać łącznie, tam może ją kreślić którykolwiek prokurant wspólnie z członkiem rady zawiadowczej) A. 1539. Natomiast wypowiada A. 1326 zasadę, że prokura wpisana w rejestrze zakładu głównego tylko do niego się odnosi, a pryncypał do zgłoszenia prokury przy filii zmuszonym być nie może (?); zaś według A. 1410 i O. z 21 listopada 1894 L. 13736 C. 135 z r. 1895 ustanowienie prokury wyłącznie tylko dla zakładu

filialnego jest dopuszczalne i nieprawnego ograniczenia nie zawiera, bo stwierdza tylko związek prokury z tym zakładem (?).

Art. **44**. Prokurant podpisywać ma firmę w ten sposób, że przy firmie umieści dodatek wskazujący prokurę i położy swoje nazwisko [1]).

W przypadku prokury zbiorowej każdy prokurant do podpisu firmy z takim dodatkiem przyda swoje nazwisko [2]).

1) Art. 44 (jakoteż i art. 48) zawierają tylko przepisy porządkowe, od których zachowania jednak prawna skuteczność podpisu nie zależy; pryncypał będzie więc zobowiązanym, choć prokurant (lub pełnomocnik handlowy) podpisał tylko firmę pryncypała bez dodatku i bez swego własnego podpisu, lub też podpisał tylko swe własne nazwisko, byleby widocznem było, że interes miał być zawartym dla pryncypała. O. T. N. L. X. 56, XV. 76, XVIII. 99. Reguła ta odnosi się wedle tych orzeczeń także do zaciągania zobowiązań wekslowych.

2) Jeżeli idzie o oświadczenie ustne, muszą także przy prokurze zbiorowej wszyscy prokuranci współdziałać; współdziałanie może jednak mieć miejsce per facta concludentia O. T. N. L. XII. 34, XVII. 402; np. przy akcie działa jeden tylko prokurant, ale drugi zawiadomiony o akcie przez trzeciego współkontrahenta i wezwany do złożenia oświadczenia nie protestuje.

Art. **45**. Udzielenie prokury zgłosi pryncypał w sądzie handlowym osobiście albo w formie wierzytelnej celem wpisania do rejestru handlowego.

Prokurant osobiście firmę przy położeniu własnego nazwiska wobec sądu handlowego podpisze (art. 44) albo poda podpis w formie wierzytelnej.

Zgaśnięcie prokury zgłosi pryncypał w takiż sposób dla wpisania do rejestru handlowego [1]).

Ci, których się to tyczy, znagleni będą z urzędu karami porządkowemi do zadośćuczynienia tym przepisom [2]).

1) W przypadku odwołania prokury przez osobę prowadzącą zarząd przymusowy (§ 343 ord. egz. przy art. 47) obowiązek zgłoszenia odwołania ciąży na zarządcy.

2) Por. § 12 i 13 u. w., oraz co do zakładów filialnych uw. 2 do art. 43.

Art. **46**. Jeśli zgaśnięcie prokury do rejestru handlowego wpisane i do powszechnej wiadomości podane nie jest, pryncypał wtedy tylko może się niem zasłaniać przeciw trzeciemu, gdy udowodni, że ten ostatni wiedział o tem przy zawarciu interesu.

Jeśli wpisanie i ogłoszenie uastąpiło, zgaśnięcie prokury ma skutek przeciw trzeciemu, wyjąwszy gdyby z okoliczności wnosić wypadało, że tenże przy zawarciu interesu o zgaśnięciu ani wiedział, ani wiedzieć był powinien [1]).

1) Zasada tu wypowiedziana odpowiada zasadzie art. 25; por. objaśnienia tamże.

Art. **47**. Jeżeli pryncypał, nie udzielając prokury, ustanawia kogo w swym handlu bądź do prowadzenia całego swego przedsiębiorstwa handlowego, bądź też do załatwiania pewnego rodzaju czynności, bądź wreszcie do załatwiania poszczególnych czynności (pełnomocnik handlowy) [1]), pełnomocnictwo rozciąga się do wszystkich czynności i działań prawnych, jakie się z prowadzenia takiego przedsiębiorstwa handlowego, lub z załatwienia takich czynności zwykle wywiązują [2]).

Wszelako pełnomocnik handlowy wtedy tylko mocen jest zobowiązywać się wekslowo, zaciągać pożyczki [3]) i prowadzić spory, gdy ma do tego szczególne upoważnienie.

Zresztą do czynności, na które się pełnomocnictwo rozciąga, nie potrzebuje przepisanego ustawami krajowemi pełnomocnictwa szczególnego [4]).

1) Pełnomocnik h. nie potrzebuje wcale zostawać z pryncypałem w stosunku służbowym (jak to zdają się przyjmować motywa orzeczenia A. 573). Owszem, przepis art. 47 może mieć zastosowanie także do agenta stale w pewnem miejscu osiadłego i trudniącego się zarobkowo pośredniczeniem w czynnościach handlowych, który jest samoistnym kupcem (art. 272 l. 4) i z stronami, od których odbiera zlecenia, w stosunku służbowym się nie znajduje A. 853, 1311; por. A. 1473. Małżonek kobiety handlującej upoważniony jest do zastępstwa już na mocy § 1238 pow. u c., i nie potrzeba nawet przy czynionych przez niego zamówieniach wyraźnego oświadczenia, iż działa imieniem żony A. 1299, O. z 18 marca 1896 L. 2925 C. 308 z r. 1896. Jeżeli kobieta handlująca upoważniła męża do zakupna towarów u pewnych oznaczonych firm, odpowiada mimo tego za zakupy przez tegoż u innych firm poczynione, o ile tym ostatnim ograniczenie nie było wiadomem. O. T. N. L. X. 143.

Piwowar w browarze nie jest jako taki pełnomocnikiem h. właściciela browaru i nie ma upoważnienia do zakupna chmielu w imieniu pryncypała; o ile atoli zakupiony w ten sposób chmiel w browarze na korzyść właściciela zużyto, może sprzedawca żądać od właściciela zwrotu wartości chmielu w chwili zużycia na podstawie § 1041 pow. u. c. A. 1343. Dyrektor fabryki jest uprawniony do prowadzenia egzekucyi pozostającej w związku z kierownictwem fabryki, np. do egzekwowania wywalczonego prawa służebności, i nie potrzebuje do tego osobnego pełnomocnictwa A. 407. Jeżeli właściciel fabryki technicznego kierownika upoważnił do zakupna surowego materyału, tenże jest zarazem pełnomocnikiem handl., i właściciel nie może wobec trzecich powoływać się na to, że upoważnienie odnosiło się tylko do pewnego szczególnego przypadku, kiedy się okazał brak materyału A. 1623. Jeżeli właściciel fabryki umówił się z kierownikiem technicznym tejże, że takowy ma postarać się o pewne materyały dla fabryki, ale na to otrzyma pewną ryczałtową kwotę i materyały nabędzie na własny swój rachunek, mimo tego kierownik upoważniony jest wobec osób trzecich do zamawiania owych materyałów dla fabryki, a tem samem pryncypał odpowiada wobec trzecich za takie zamówienia, których kierownik z ryczałtu nie pokrył, a przy których

nie oświadczył wyraźnie, iż je czyni wyłącznie w swem własnem imieniu. Nie wzrusza to atoli prawa regresu pryncypała do kierownika A. 961.

Do ważności umocowania po myśli art. 47 pisemnego pełnomocnictwa nie potrzeba A. 209. Udzielenie takiego pełnomocnictwa nastąpić może także w sposób dorozumiany O. T. N. L. VII. 57, jeżeli np. pryncypał pozwala na to, aby ktoś odgrywał rolę pełnomocnika h., jako taki podpisywał listy handlowe i t. p. O. T. R. I. 8. Jeżeli pryncypał uznał zawarte w swem imieniu przez drugiego kontrakty kupna przez to, iż umówioną cenę kupna w zupełności zapłacił, uważać należy owego zastępcę za umocowanego także do innych zamówień stanowiących dalszy ciąg rozpoczętego interesu, zwłaszcza jeżeli pryncypał wiedząc o tych nowych zamówieniach przecież w korespondencyi bezpośrednio z sprzedawcą zamienionej żadnych przeciw kontynuowaniu stosunku handlowego nie podnosi zarzutów A. 1500 (por. atoli A. 1668, wedle którego pryncypał, choć niejednokrotnie przez pomocnika h., nie będącego pełnomocnikiem h., weksle eskontował, nie odpowiada przecież za to, że tenże pomocnik zeskontował weksel z podrobionym podpisem pryncypała i walutę sobie przywłaszczył). Jeżeli na szyldzie obok firmy znajduje się napis »reprezentant A«, tenże uchodzić musi za pełnomocnika h. z wymienionym w art. 47 zakresem działania A. 1106.

2) Przepis art. 47 ma charakter tylko pomocniczy: w stosunku do pryncypała, a także i na zewnątrz pełnomocnictwo może być ograniczone tak, że pełnomocnik kupna i sprzedaże może przedsiębrać tylko za szczegółowem zezwoleniem pryncypała. Wynika to z art. 55, a odnosi się zwłaszcza do podróżującego handlowego, który jako taki wogóle nie jest pełnomocnikiem h. A. 1678. Jeżeli atoli ograniczenie trzecim kontrahentem nie jest wiadome (lub nie powinno być znanem, co przyjąć należy w przypadku, gdzie ograniczenie należycie ogłoszono), kontrahenci uprawnieni są do traktowania pełnomocnika jako upoważnionego w takim rozmiarze, jaki z okoliczności towarzyszących wywnioskować należy, i w tym rozmiarze oświadczenia pełnomocnika wiążą pryncypała wobec trzecich. Według A. 1734 właściciel młyna parowego nie może się powoływać na to, że pełnomocnika nie upoważnił do sprzedawa-

nia wszystkich rodzajów wytwarzanej w młynie mąki, jeżeli stroną przeciwną jest kupiec (piekarz), długoletni klient tegoż młyna; ustanowienie bowiem pełnomocnika znaczy wobec świata handlowego tyle, co upoważnienie kogoś do sprzedaży wszystkiego, co się w młynie produkuje, o ile właściciel młyna nie wykaże, iż stronie drugiej ograniczenie pełnomocnictwa było wiadomem; por. A. 961 w uw. 1 ust. 2.

W szczególności spotykamy w judykaturze następne przypadki: Pełnomocnik h. upoważniony do ściągania należytości może także z skutkiem prawnym dla pryncypała badać rachunki, zestawiać salda i uznawać takowe A. 167. Umocowanie do zawarcia kontraktu kupna mieści w sobie także uprawnienie do odebrania przedmiotu kupna A. 276. Jeżeli pełnomocnik upoważniony jest do sprzedaży towaru, a przy wykonaniu odstawy sprzedanych przez niego w imieniu pryncypała towarów okaże się brak ilościowy (Manco), może pełnomocnik z skutkiem prawnym dla pryncypała brak ten uznać i udzielić kupującemu odpowiedniego opustu A. 696. Jeżeli zamówienie nastąpiło za pośrednictwem agenta sprzedawcy, a nadesłano większą ilość towaru, niż była zamówiona, agent uprawnionym jest do porozumienia się z kupującymi względem rozwikłania tego interesu, i wszystkie jego kroki, zmierzające do tego, by kupujący otrzymał tyle, ile zamówił, a nie potrzebował przecież przyjmować całej przesyłki, wiążą pryncypała A. 1266. (Co do stosunku takiego agenta do podróżnego handlowego zob. art. 49). Jeżeli zamówienie nastąpiło za pośrednictwem agenta sprzedawcy i kupujący za tegoż pośrednictwem otrzymali faktury, wystarczy złożyć wobec tegoż agenta oświadczenie, iż się sprzedawcy nadesłany towar zostawia do dyspozycyi — i przez takie oświadczenie czynią kupujący zadość wymogom art. 347 k. h. A. 991 (przeciwnie A. 179, wedle którego nawet agentowi upoważnionemu do odbioru ceny kupna nie można zostawić towaru do dyspozycyi). Pełnomocnik, którego wysłano celem stornowania kontraktu kupna-sprzedaży i uregulowania tej sprawy, mocen jest również załatwić kwestyą prowizyi z pośrednikiem, za pomocą którego kontrakt przyszedł do skutku. Uskutecznione przez tegoż przyrzeczenie zapłaty prowizyi wiąże pryncypała bez względu na storno, choćby według zwyczaju handlowego prowizya w takim razie się nie należała A. 1547. Jeżeli pełnomocnik kierujący filią oświadczy wobec osoby, przeciw której pryncypał uzyskał wekslowy nakaz zapłaty, a której podpis na wekslu jest podrobiony, że nie potrzebuje wnosić zarzutów wekslowych, bo pryncypał żadnych do niej pretensyi rościć sobie nie będzie, oświadczenie takie wiąże firmę i zobowiązuje ją do wynagrodzenia szkody powstałej przez to, że w czasie nieobecności owej osoby na wekslu podpisanej realność jej w drodze egzekucyi powyższego nakazu zapłaty publicznie sprzedano A. 1613. W ważnej praktycznie kwestyi upoważnienia do inkasa (uregulowanej co do pełnomocników podróżujących przez art. 49) orzekł T. N., że pełnomocnik upoważniony do sprzedaży pewnego rodzaju towarów mocen jest także odbierać za sprzedane przez siebie towary cenę kupna A. 1502, i to nawet w tym razie, kiedy kupujący wie, kto jest właściwym sprzedawcą, i wobec tegoż swe zobowiązanie do zapłaty ceny kupna uznał A. 1582. Czy takie upoważnienie (do sprzedaży, więc i do inkasa) przysługuje agentowi stale osiadłemu, który pośredniczy przy zamawianiu towarów, a do którego art. 49 niema zastosowania, na to nie można dać odpowiedzi ogólnej, bo kwestya ta w każdym konkretnym przypadku przy uwzględnieniu wszystkich towarzyszących okoliczności rozstrzygniętą być winna A. 853. Samo upoważnienie do przyjmowania zamówień nie zawiera w sobie upoważnienia do odbioru ceny kupna A. 116, por. A. 1473. W każdym atoli razie nie można płacić do rąk pełnomocnika z skutkiem prawnym przeciw pryncypałowi, jeżeli w przesłanej kupującemu fakturze znajduje się oświadczenie, wskazujące inny sposób zapłaty, np. dodatek: »płatne w X«, gdzie mieszka pryncypał, podczas gdy pełnomocnik stale przebywa w Y: A. 116; zastrzeżenie, iż zapłata ma nastąpić wprost do rąk pryncypała A. 1473; oświadczenie, że pryncypał uzna tę tylko zapłatę, która na jego wyraźne zarządzenie nastąpi (o ile pryncypał nie udzielił pełnomocnikowi szczegółowego upoważnienia do inkasa) A. 1662. Jeżeli w fakturze umieszczony jest dodatek, iż zapłata nastąpić może tylko do rąk sprzedającej firmy, kupujący zapozwany o zapłatę ceny kupna nie może się bronić tem, iż cenę kupna pokrył akceptem, który pełnomocnikowi firmy wręczył i w terminie płatności do rąk tegoż pełnomocnika zapłacił. Nawet ta okoliczność, iż firma

skarżąca nadesłała mu do wypełnienia blankiet wekslowy bez podpisu wystawcy, w którym rzeczony pełnomocnik wymieniony jest jako domicyliat (wskazany w umiejscowieniu), nie dawała kupującemu prawa do płacenia pełnomocnikowi; owszem kupujący winien był akcept wprost firmie przesłać A. 1595.

Pełnomocnik h. nie ma prawa kompensować pretensyi pryncypała do trzeciego z tytułu ceny kupna za sprzedane przez siebie towary z własnym swym długiem wobec osoby trzeciej, i to nawet w razie, gdyby do inkasa był upoważniony A. 169. Pełnomocnik h. ustanowiony celem sprzedaży towarów w składzie nie ma prawa kredytowania trzecim ceny kupna, o ile do tego wyraźnie nie został upoważniony, a w każdym razie odpowiada osobiście, jeżeli nie wskaże należycie stron, którym kredytu miał udzielić A. 914. Pełnomocnictwo do zawarcia kontraktu kupna papierów wartościowych o zmiennym kursie nie daje prawa do prolongaty. O. T N. L. I. 251. Jeżeli wierzyciel zawezwany na zgromadzenie wierzycieli »do zastępstwa swych interesów w tej sprawie« upoważnił pewną osobę, osoba ta nie ma prawa do zawierania przy owem zgromadzeniu ugody z dłużnikiem; zadaniem jej było bowiem tylko poinformować bezzwłocznie mandanta o propozycyach dłużnika oraz innych wierzycieli (??) A. 573.

3) Pełnomocnik h., którego upoważniono do postarania się o materyały dla zakładu handlowego, jest uprawnionym do postarania się dla mocodawcy o potrzebny w tym celu kredyt i do korzystania z takowego A. 450. Pożyczka, którą pełnomocnik handl. zaciągnął celem zapłaty czynszu za najem sklepu, nie wiąże pryncypała, choćby pożyczona kwota istotnie na zapłatę czynszu została obróconą, skoro pełnomocnik h. z kasy pryncypała takąż kwotę na zapłatę czynszu podjął i sobie przywłaszczył A. 1672.

4) Por. art. 298 k. h. o pełnomocnictwie do czynności h. (art. 47 mówi o pełnomocnictwie udzielonem przez kupca), § 55 u. w., oraz §§ 1008—1009, 1027—1029 pow. u. c.

W tem miejscu wspomnieć należy o wprowadzonej przez nową ordyn. egzek. instytucyi zarządu przymusowego (Zwangsverwaltung). Odnośne przepisy brzmią jak następuje:

§ 341. Na przedsiębiorstwa przemysłowe, zakłady fabryczne i handlowe oraz podobne przedsiębiorstwa gospodarcze można na

wniosek prowadzić egzekucyą za pomocą zarządu przymusowego (§ 334) lub oddania w dzierżawę (§ 340). Egzekucya taka nie może mieć miejsca przy przedsiębiorstwach rękodzielniczych i takich przedsiębiorstwach koncesyjnych, do których rozpoczęcia trzeba szczególnego uzdolnienia, o ile przedsiębiorstwo prowadzi właściciel sam tylko, lub co najwyżej z czterema pomocnikami.

Jeżeli według istniejących przepisów dopuszczenie zastępcy do wykonywania przemysłu lub prowadzenia innego przedsiębiorstwa zależy od zezwolenia władz administracyjnych, a skutkiem dozwolenia zarządu przymusowego prowadzenie interesów przejść ma na samegoż zarządcę, wówczas uchwałę sądu egzekucyjnego mianującą zarządcę przedłożyć należy do zatwierdzenia właściwej władzy administracyjnej przed doręczaniem jej interesowanym.

Przepis ten odnosi się także do uchwały zapadłej o wydzierżawieniu przedsiębiorstwa, jeżeli do wydzierżawienia zasięgnąć należy zezwolenia władzy administracyjnej.

§ 342. Przy przedsiębiorstwach, których firma wpisana jest do rejestru handlowego, musi dozwolenie zarządu przymusowego oraz nazwisko zarządcy być zanotowanem w rejestrze i ogłoszonem. Skutki prawne tego ogłoszenia stosują się do przepisu art. 46 k. h. Sąd egzekucyjny zarządzi z urzędu zanotowanie w rejestrze.

Zarządca skreśli osobiście przed sądem handlowym swój podpis, lub zgłosi takowy w formie wierzytelnej.

I przy innych przedsiębiorstwach może sąd egzekucyjny zarządzić na wniosek lub z urzędu, aby dozwolenie zarządu przymusowego i zamianowanie zarządcy ogłoszonem było zapomocą gazet lub w inny sposób w miejscu używany.

§ 343. Zarządca, którego organ wykonawczy wprowadzić ma w zarząd przedsiębiorstwa, upoważniony jest na zasadzie swego zamianowania do wszystkich interesów i czynności prawnych, jakie wywiązują się zwyczajnie z prowadzenia przedsiębiorstwa tego rodzaju, co przedsiębiorstwo będące przedmiotem zarządu.

W szczególności ma zarządca prawo do odwołania prokury lub pełnomocnictwa handlowego, udzielonych przez zobowiązanego, a odnoszących się do przedsiębiorstwa zarządowi poddanego. Upoważniony jest także zarządca do odbierania przesyłek pocztowych oznaczonych jako przesyłki wartościowe, a skierowanych do zarzą-

dzanego przedsiębiorstwa (zakładu fabrycznego względnie handlowego).

Według przepisów ordynacyi przemysłowej ocenić należy, o ile prawa i obowiązki przyznane względnie nałożone posiadaczowi przedsiębiorstwa na podstawie prawa przemysłowego przechodzą na zarządcę.

§ 344. Przy zarządzie przymusowym przedsiębiorstw przemysłowych, zakładów fabrycznych i handlowych oraz podobnych przedsiębiorstw gospodarczych ma zarządca zapłacić z dochodów bez dalszego postępowania kwoty przypadające osobom zatrudnionym przy ruchu zarządzanego przedsiębiorstwa tytułem płacy, strawnego i innych poborów służbowych, a płatne w czasie trwania zarządu lub też zalegające z ostatniego roku przed dozwoleniem zarządu przymusowego.

Co do zakończenia zarządu przymusowego zob. § 129, 130 ord. egz.

Stosowanie tych przepisów do dozwolonej na podstawie dawniejszych ustaw sekwestracyi normuje art. XXXII u. w. do ord. egz. z 27 maja 1896 L. 78 D. u. p.

Art. 48. Pełnomocnik handlowy podpisując się nie umieści żadnego dodatku wskazującego prokurę; ma się podpisywać z dodatkiem wyrażającym stosunek pełnomocnictwa [1]).

1) Przepis ten jest tylko natury porządkowej; por. art. 44. Wpis pełnomocnictwa do rejestru handlowego nie jest dopuszczalny (zob. orzecz. przy art. 12 uw. 2; przeciwnie A. 131). Reguła ta odnosi się także do zagranicznych spółek akcyjnych A. 1269; zob. rozp. przytocz. przy art. 249.

Art. 49. Przepisy obu artykułów poprzednich stosują się także do pełnomocników handlowych [1]), których pryncypał używa jako podróżnych handlowych [2]) do interesów zamiejscowych. Pełnomocników tych uważać mianowicie należy za upoważnionych do odbioru ceny kupna za sprzedane przez siebie towary lub też do oznaczenia terminów zapłaty tej ceny [3]).

1) Art. 49 stosuje się do takich tylko podróżnych h., którzy są pełnomocnikami h. pryncypała. Podróżny handl. jako taki nie jest bynajmniej pełnomocnikiem h. A. 1678; musi owszem w tym celu mieć od pryncypała umocowanie, przyczem nie wymaga się, by stał w stosunku służbowym do pryncypała (por. art. 47 uw. 1). Podróżny h., który nie ma umocowania, odbiera tylko oferty stron i komunikuje je pryncypałowi, od którego woli zależy wyłącznie przyjęcie lub odrzucenie oferty A. 692. W takim razie nie ma on również prawa inkasa (zwłaszcza, skoro w fakturach przesłanych kupującemu znajduje się wyraźne zastrzeżenie, iż zapłata nastąpić może tylko do rąk osoby, która się wykaże pełnomocnictwem sprzedawcy) A. 1026. Por. także § 23 u. w. i przytoczone tamże rozp. minist. z 3 listopada 1850 L. 220 D. u. p.

2) Art. ten odnosi się tylko do pełnomocników podróżujących. Agenci stale osiadli (Platzagenten), którzy przyjmują zamówienia dla firm zamiejscowych, nie są podróżnymi h. i nie są na mocy art. 49 upoważnieni do odbioru ceny kupna A. 344, 1473. Mogą oni wprawdzie być pełnomocnikami h. w rozumieniu art. 47, ale ta kwestya oraz pytanie, czy pełnomocnictwo ich obejmuje także upoważnienie do inkasa, tylko w każdym konkretnym przypadku przy uwzględnieniu wszystkich towarzyszących okoliczności rozstrzygnięte być mogą A. 853.

3) Zapłata za zakupiony za pośrednictwem podróżnego h. towar nie może być uskutecznioną do rąk podróżnego h., jeżeli w fakturze znajduje się zastrzeżenie, iż takowa nastąpić może tylko wprost do rąk pryncypała A. 184, 188, 278. Jeżeli sprzedawca zażądał od kupującego zapłaty w pewien oznaczony sposób, np. zapomocą przekazu pocztowego pod swym adresem, wykluczył tem samem inne sposoby zapłaty, więc i zapłatę do rąk podróżnego h. A. 604.

Władza podróżnego h. nie sięga tak daleko, by mógł kupującemu dozwolić zapłaty, kiedy się temu ostatniemu spodoba A. 353.

Podróżny h. nie jest upoważniony do zawierania umów nowacyjnych i zrzekania się praw pryncypała przez przyjęcie akceptu kupującego w miejsce zapłaty ceny kupna A. 437. Nie może on zrzekać się praw przysługujących pryncypałowi z umowy zawartej przez podróżnego, którą pryncypał już rozpoczął wykony-

wać O. T. N. L. VII. 115, a tem mniej praw, które pryncypał nabył już przez prawidłowe i całkowite wykonanie kontraktu kupna-sprzedaży z swej strony, czyli innemi słowy nie może stornować kontraktu już wykonanego przez firmę, którą reprezentuje A. 1117. Dlatego też kupiec, który z podróżnym h. zawarł umowę tej treści, iż zamawia wprawdzie za pośrednictwem podróżnego towary u pryncypała, ale przez to robi tylko grzeczność podróżnemu, który przyrzeka towar napowrót zabrać, zobowiązany jest do zapłaty ceny kupna, lubo w stosunku do podróżnego był tylko depozytaryuszem towaru, i nie może się powoływać na to, że od podróżnego uzyskał storno rzekomego kontraktu kupna A. 1233. Jeżeli atoli kupno przyszło do skutku za pośrednictwem podróżnego h., a drobna część przesyłki okaże się wadliwą i niezdatną, może podróżny doniesienie kupującego o wadach przyjąć do wiadomości z skutkiem prawnym dla pryncypała i tę sprawę w sposób wiążący pryncypała uregulować; zobowiązanie się bowiem do przyjęcia zwrotu drobnej części towaru i wynagrodzenia ewentualnej szkody nie stanowi storna. O. z 6 marca 1895 L 2716 JBl. 22, C. 312 z r. 1895. Oświadczenie, iż się towar po myśli art. 347 zostawia do dyspozycyi, może wprawdzie kupujący z skutkiem prawnym złożyć wobec podróżnego h. (lub agenta umocowanego do sprzedaży); ten ostatni nie ma jednak prawa zatwierdzać tego oświadczenia imieniem pryncypała O. T. N L. V. 105; por. A. 1650, wedle którego jednostronne oświadczenie kupującego przed podróżnym h. sprzedawcy, że z powodu uchybienia terminu towaru nie przyjmie, nie zwalnia go od obowiązku wyznaczenia sprzedawcy terminu dodatkowego po myśli art. 356 k. h.

Art. **50**. Kto jest umieszczony w sklepie lub w otwartym magazynie lub składzie towarów, uważa się za umocowanego do przedsiębrania tamże takich sprzedaży i odbiorów, jakie w podobnych sklepach, magazynach lub składach towarów zwykle się odbywają [1]).

1) Subjekt, któremu powierzono sprzedaż towarów, uchodzi za upoważnionego także do odbioru ceny kupna za takowe A. 154; upoważnienia tego atoli nie będzie miał, jeżeli w sklepie znajduje się osobna kasa i łatwo widoczne ogłoszenie, że zapłatę należy

uiszczać przy kasie. O. T. N. L. XX. 122. Osoba ustanowiona w handlu tylko do detalicznej sprzedaży nie ma upoważnienia do odbierania towarów zamówionych en gros i badania jakości takowych, o ile wyjątkowo z okoliczności towarzyszących nie wynika, iż także do tego była upoważnioną A. 956.

Jeżeli mąż w sklepie żony zamówił towary należące z względu na swój rodzaj do zakresu jej przedsiębiorstwa i w jej imieniu odbiór towaru potwierdził. żona odpowiada za cenę kupna A. 1299; por. art. 47 uw. 1 ust 1. Żona odpowiada nawet za kupno uskutecznione przez męża po za sklepem dla jej handlu, jeżeli towar z jej wiedzą do jej sklepu odstawiono, choćby nawet mąż przy kupnie nie oświadczył wyraźnie, że działa w imieniu żony A. 266.

Por. także §§ 1030 i 1238 pow. ust. cyw.

§ 103 p. c. z 1 sierpnia 1895 L. 113 D. u. p. stanowi: »Doręczenie dla osoby, której nie znaleziono w jej lokalu przeznaczonym do załatwiania interesów, lub na miejscu, gdzie swój przemysł prowadzi, nastąpić może do rąk którejkolwiek z obecnych tamże osób dorosłych, o której organ doręczający wie, iż należy do rodziny adresata lub ma służbę w jego interesie lub przedsiębiorstwie. Doręczenie takie nie jest jednak dopuszczalne, o ile ta ostatnia osoba bierze udział w sporze jako przeciwnik tego, komu właściwie doręczyć należy.« Przepis ten do doręczenia skargi się nie stosuje § 106 p. c.

Art. **51**. Przynoszącego towar z rachunkiem nie pokwitowanym [1]) nie uważa się jeszcze za umocowanego tem samem do odbioru zapłaty.

1) Por. art. 296.

Art. **52**. Czynność prawna, którą prokurant lub pełnomocnik handlowy stosownie do prokury lub pełnomocnictwa w imieniu pryncypała zawiera, rodzi dla pryncypała prawa i zobowiązania względem trzecich [1]).

Obojętnem jest, czy czynność wyraźnie w imieniu pryncypała była zawartą, czy się tylko z okoliczności okazuje, że według woli kontraktujących za pryncypałą miała być zawartą [2]).

Między prokurantem lub pełnomocnikiem a trzecim z czynności takiej nie rodzą się ani prawa ani obowiązki [3]).

1) Czynność prawna musi być zawarta w imieniu pryncypała; nie wystarczy okoliczność, że według woli kontraktujących zawartą być miała na jego rachunek O. T. N. L. XXIII. 57. Musi być następnie zawarta w obrębie prokury lub pełnomocnictwa; por. A. 961 przyt. przy art. 47 uw. 1 ust. 2. Pryncypał nie może zostawiać do dyspozycyi towaru, przyjętego już przez pełnomocnika upoważnionego do zawarcia kontraktu kupna A. 276. Pryncypał odpowiada także za zawinienie prokuranta lub pełnomocnika tak przy zawarciu umowy (O. T. N. L. VI. 403), jak przy wykonaniu takowej O. T. R. XII. 112; por. § 1017 pow. u. c.

2) Prokurant nie potrzebuje działać wyraźnie w imieniu pryncypała, jeżeli tylko strona kontraktująca wie o jego charakterze, a czynność zdziałana przedstawia się w stosunku do przedsiębiorstwa pryncypała jako czynność handlowa pomocnicza z art. 273; w takim razie interes uważać owszem należy za zawarty z firmą, jeżeli prokurant nie zastrzegł wyraźnie, iż działa tylko w swem własnem imieniu A. 1040. Chociaż prokurant wobec kupca nie znającego pryncypała przedstawia się sam za pryncypała, nie wymieniając, że tylko jako prokurant działa w imieniu pryncypała, interes przychodzi do skutku między kupcem a pryncypałem, chyba gdyby kupiec wykazał, że wyjątkowo osobiste właściwości kontrahenta jedynie i wyłącznie skłoniły go do zawarcia umowy A. 1454.

Jeżeli osoba, która uzyskała koncesyą na pewne przedsiębiorstwo, wykonywanie tego przedsiębiorstwa odstąpiła komu innemu, nie zawiadamiając o tem atoli ani władzy politycznej ani też osób trzecich, wówczas mimo odstąpienia odpowiada za czynności prawne tego, któremu wykonywanie odstąpiła, jeżeli ten ostatni np. przy zamówieniu nie oświadczył wyraźnie, iż działa tylko w własnem swem imieniu. Tem bardziej uzasadnioną jest jej odpowiedzialność, jeśli ów trzeci kontrahent udał się do niej z zawiadomieniem o zamówieniu nastąpionem z strony tego, kto przedsiębiorstwo faktycznie prowadzi i otrzymał od niej zapewnienie utrzymania dalszych stosunków, byleby towar dostarczony był dobry. O. z 11 lipca 1895 L. 7981 JBl. 46 z r. 1895; por. O. z 5 lutego 1896 L. 1120 JBl. 34 z r. 1896.

3) Jeżeli towarzystwo ubezpieczeń udziela według statutów pożyczek na własne polisy, a agent tegoż towarzystwa upoważniony do pośredniczenia przy takich pożyczkach przyjął od ubezpieczonego polisę jako zastaw dla pożyczki, którą temuż towarzystwo udzielić miało, agent ten nie odpowiada osobiście ubezpieczonemu i nie można go z powodu braku legitymacyi biernej skarżyć o zwrot polisy, choćby nawet przy tym interesie przyjmując polisę działał tylko z grzeczności dla ubezpieczonego A. 1416.

Art. 53. Prokurant lub pełnomocnik handlowy nie mogą bez zezwolenia pryncypała przenosić swej prokury względnie swego pełnomocnictwa handlowego na kogo innego [1]).

1) Art. ten nie pozbawia prokuranta prawa do ustanowienia pełnomocnika h., a także nie rozstrzyga kwestyi, czy pełnomocnik h. może w obrębie swego umocowania upoważnić innych do pewnych kategoryi czynności, lub do czynności szczegółowo oznaczonych. Kwestyę tę ocenić należy według art. 47; por. § 1010 p. u. cyw.

Art. 54. Prokura oraz pełnomocnictwo handlowe są każdej chwili odwołalne, wszakże bez ujmy praw wynikających z istniejącego stosunku służbowego [1]).

Wskutek śmierci pryncypała nie gaśnie prokura ani pełnomocnictwo handlowe [2]).

1) Zrzeczenie się prawa odwołania prokury lub pełnomocnictwa h. jest nieważne O. T. N. L. XXIII. 326. Także podróżny h. (art. 49) nie ma prawa jeździć dalej, skoro mu pryncypał nakaże powrót, i za samowładną dalszą jazdę nie może żądać wynagrodzenia powołując się na to, że obowiązki swe pełnił i pozostawał w służbie A. 1708.

2) Po myśli art. 1 k. h. i § 1024 pow. u. c. gaśnie tak prokura jak i pełnomocnictwo h., jeżeli prokurant lub pełnomocnik popadł w konkurs. O. z 8 lipca 1896 L. 7411 C. 106 z r. 1897. Por. §§ 1020—1023 pow. u. cyw.

Art. **55**. Kto zawiera czynność handlową jako prokurant lub pełnomocnik handlowy, nie otrzymawszy prokury względnie pełnomocnictwa handlowego, tak samo pełnomocnik handlowy, który zawierając czynność przekracza granice swego umocowania, odpowiada trzeciemu osobiście podług prawa handlowego [1]); trzeci może go pozwać według swego wyboru albo o wynagrodzenie szkody, albo o dopełnienie zobowiązania [2]).

Odpowiedzialność ta nie ma miejsca, jeśli trzeci wchodził z nim w czynności, mimo że wiedział o braku prokury względnie pełnomocnictwa, lub o przekroczeniu takowego [3]).

1) Jeżeli czynność zawarta przez rzekomego pełnomocnika byłaby z strony pryncypała czynnością h. bezwzględną (art. 271), natura takowej nie ulega zmianie wskutek braku pełnomocnictwa i sąd handlowy będzie właściwym do skargi przeciw rzekomemu pełnomocnikowi po myśli § 38 l 1 u. w. A. 924; por. objaśn. do § 38 u. w. Rozmiar odpowiedzialności ocenia się także według prawa handl., np. przy obliczeniu szkody wejdzie w zastosowanie art. 283 k. h.

2) Natura interesu wyklucza niekiedy prawo wyboru. Jeżeli pełnomocnik h. sprzedawcy błędnie zakomunikował kupującemu oświadczenie sprzedawcy i przez to wywołał u kupującego przekonanie, iż nastąpiło storno interesu, nie może kupujący skarżyć pełnomocnika z tytułu przekroczenia pełnomocnictwa o »wykonanie storna« i zwrot zaliczki wypłaconej sprzedawcy na poczet ceny kupna A. 1438.

3) Por. także § 1016 pow. u. cyw.

Art. **56**. Prokurant lub pełnomocnik handlowy ustanowiony do prowadzenia całego przedsiębiorstwa handlowego nie może bez zezwolenia pryncypała zawierać czynności handlowych ani na rachunek własny ani na rachunek trzeciego [1]).

Przyjąć należy, że pryncypał zezwala, już w takim razie, jeżeli tenże udzielając prokurę lub pełnomocnictwo wiedział, że prokurant lub pełnomocnik handlowy trudni się czynnościami handlowemi na własny lub cudzy rachunek, a nie wymówił sobie zaprzestania tego zatrudnienia.

Jeżeli prokurant lub pełnomocnik handlowy wykracza przeciw temu przepisowi, pryncypał może żądać wynagrodzenia zrządzonej szkody. Nadto, jeśli pryncypał tego żąda, musi prokurant lub pełnomocnik handlowy dozwolić na to, aby interesa zrobione na jego rachunek uważały się za zawarte na rachunek pryncypała [2]).

1) Por. art. 96, który dla spólnika jawnego stanowi tylko zakaz konkurencyi.

2) Jedno z tych praw nie wyklucza drugiego; inaczej art. 97 co do spólnika spółki jawnej.

Termin prekluzyjny do wykonania praw z art. 56 stanowi § 24 u. w.

O. T. R. VIII. 48 odmawia pryncypałowi prawa żądania prowizyi należnej prokurantowi lub pełnomocnikowi h. za pośredniczenie w czynnościach h. na rachunek trzeciego zawieranych, wychodząc z założenia, że tu właściwie zawarcie czynności nastąpiło nie na rachunek pełnomocnika, lecz na rachunek trzeciego, w którym to razie pryncypał tylko odszkodowania żądać może (?).

Prawo wstąpienia ma pryncypał tylko wobec prokuranta lub pełnomocnika h., nie wobec trzeciego kontrahenta. Co do sposobu wykonania tego prawa zob. §§ 1009, 1012 pow u. cyw.

TYTUŁ SZÓSTY.

O POMOCNIKACH HANDLOWYCH *) [1]).

Art. **57**. Naturę posług i prawa pomocników handlowych (kupczyków, uczniów handlowych) do płacy i utrzymania, określa w braku umowy zwyczaj miejscowy

*) Wendt w Endemanna Handb. I, str. 247 n.

lub uznanie sądu, który, jeśli potrzeba, zasięgnie przed orzeczeniem zdania znawców [2]).

1) Tytuł ten nie ma zastosowania do pełnomocników h., którzy nie są zarazem pomocnikami handlu, tj. nie zostają w stosunku służbowym do pryncypała. Pojęcia »pomocnik h.« i »pełnomocnik h.« nie wykluczają się wprawdzie nawzajem, ale też nie muszą się pokrywać: zwyczajnie jedna i ta sama osoba jest zarazem na zewnątrz pełnomocnikiem h., a na wewnątrz — w stosunku do pryncypała — pomocnikiem h.; pełnomocnik h. może być atoli kupcem samodzielnym O. T. N. L. VII. 298; por. art. 47 uw. 1.

Z drugiej strony nie każda osoba zostająca w stosunku służbowym do pryncypała jest już przez to samo pomocnikiem h. (por. art. 65 wspominający o usługach czeladnych »Gesindedienste« i § 39 l. 2 u. w., który przeciwstawia pomocników h. i inne osoby umieszczone w przedsiębiorstwie handlowem, a spełniające nietylko usługi czeladne; zob. także §§ 73 i 92 now. do ust. przem. z 8 marca 1885 L. 22 D. u. p. Po wyłączeniu osób świadczących tylko usługi czeladne odróżnić jeszcze należy *a*) pomocników h., t. j. tych, którzy świadczą przeważnie lub wyłącznie usługi kupieckie (kaufmännische Dienste), od *b*) pomocników przemysłowych, których stosunki prawne urządza wyłącznie ustawodawstwo przemysłowe (§ 25 u. w. i rozdział VI ust. przemysł. zmieniony i uzupełniony nowelą z 8 marca 1885 L. 22 D. u. p.), i od *c*) tych osób, do których ustawa przemysłowa się nie odnosi, a które nie oddają usług kupieckich, lecz usługi innego rodzaju jak np. kierownik techniczny fabryki i t. p. Tytuł ten wedle zdania przyjętego przeważnie tak przez teoryą, jak przez praktykę stosuje się tylko do kategoryi pod *a*) wymienionej; przy wyrażeniu zatem »pomocnik handlowy« myśli się o handlu właściwym w znaczeniu ścisłem (kodeksowi nieznanem, lecz utartem w życiu codziennem i przyjętem także w ustawodawstwie przemysłowem), który polega na nabywaniu i odprzedaży towarów. Osoby, które świadczą usługi przy wykonywaniu tych czynności, są pomocnikami handlowymi, bo świadczą usługi kupieckie. (O. T. N. L. XVII. 307). Te ostatnie mogą mieć naturę czysto faktyczną: jeżeli kupiec celem rozpowszechnienia swych towarów udaje się w podróż do kraju, którego języka nie rozumie, i z tego powodu przyjmuje na czas podróży tłómacza, zapewniając mu prowizyą od towaru, który się w tej podróży uda sprzedać, tłómacz jest pomocnikiem h., a skargi z tej umowy należą według § 39 l. 2 u. w. przed sąd handlowy A. 1330; tu należy także prowadzenie ksiąg handlowych, korespondencyi i t. p. Usługi kupieckie mogą jednak mieć także naturę prawną, np. usługi prokuranta, pełnomocnika h., podróżnego h.: jeżeli krawiec kupuje sukno celem odprzedaży w formie gotowych ubrań, przykrawacz, który pryncypała zarazem zastępuje w interesie i zawiera umowy z klientami, jest pomocnikiem h., tak, że ten stosunek podpada pod przepis § 39 l. 2 u. w. A. 1424. Do kategoryi pod *b*) należeć będzie kucharz w restauracyi, której właściciel jest kupcem (O. T. N. L. X 299); kelner i oberkelner, choćby nawet zawierali za pryncypała czynności prawne (? O. T. N. L. XXIV. 276) i t. p. Do osób pod *c*) oznaczonych zaliczyć należy np. lekarza fabrycznego (inna kwestya, czy skargi z tego stosunku należą przed sąd handlowy: wobec brzmienia § 39 l. 2 kompetencya handlowa będzie i w tym razie uzasadnioną A. 1653, lubo tytuł VI księgi pierwszej k. h. bezwarunkowo nie ma zastosowania), dyrektora fabryki kierującego wyłącznie ruchem i t. p.: ich prawa i obowiązki oceniać należy ua podstawie § 1151—1174 pow. u. cyw. Zauważyć jednak wypada, że co do tego ostatniego punktu judykatura austryacka raczej innego jest zdania (mimo § 39 l. 2 u. w.). Według A. 1640 dyrektor fabryki jest pomocnikiem h., bo ustawa nie odróżnia, czy usługi pomocnika odnoszą się do właściwego handlu, czy do rachunkowości, czy do technicznej strony; O. z 24 kwietnia 1894 L. 9465 JBl. 25 z r. 1894, zaliczając werkmajstra (Werkmeister, Werkführer) protokołowanej fabryki do pomocników h., głosi, iż tu należą wszyscy wogóle pomocnicy, do których się § 73 now. przemysł. nie odnosi, choćby przy przerabianiu towaru byli zatrudnieni. Zdanie to, choć poparte powagą Thöla, nie zdaje się dla prawa austryackiego uzasadnionem (§ 39 l. 2 u. w.); por. co do właściwości sądu objaśnienia do §§ 38—43 u. w.

2) Jeżeli pryncypał za wiedzą pomocnika h. przez dłuższy czas płaci za niego stale podatek dochodowy nie potrącając takowego z pensyi, przyjąć należy milczącą umowę, że pryncypał

oprócz pensyi także ten podatek z własnych funduszów opłacać winien A. 1332. Wierzyciel, który uzyskał egzekucyjne przyznanie pensyi pomocnika na własność, nie może sprzeciwiać się zniżeniu pensyi egzekuta, opartemu na porozumieniu się między tym ostatnim a pryncypałem, o ile nie wykaże, że to porozumienie było tylko pozorne i jedynie uszczuplenie praw egzekwenta miało na celu A. 1385.

Noworoczne należy się pomocnikowi h., choćby o niem w umowie nie było wzmianki (art. 279), jeżeli takowe jest w zwyczaju w miejscu, gdzie się przedsiębiorstwo prowadzi; w każdym atoli razie konieczną jest rzeczą, by stosunek służbowy dotrwał do końca roku, t. j. do 31 grudnia A. 837.

Okoliczność, że pomocnik h. ma umową zapewniony pewien udział w czystym zysku (commis interessé), nie wpływa na jego służbowe stanowisko; on nie nabywa przez to praw spólnika, owszem zostaje podwładnym i niema wpływu na kierownictwo przedsiębiorstwa O. T. N. L. I. 194. Pryncypał musi jednak udzielić mu do przejrzenia roczny bilans i dozwolić na przegląd ksiąg h., o ile tego potrzeba celem zbadania bilansu O. T. N. L. XVII. 276. Prawa tego nie traci pomocnik h. co do czasu, przez który trwał stosunek służbowy, nawet w razie złamania swych obowiązków np. przez sprzeniewierzenie O. T. N. L. I. 195. W razie opuszczenia służby w ciągu roku obrotowego ma on prawo do stosunkowej części z zastrzeżonego udziału w rocznym zysku, o ile umowa nie stanowi inaczej; por. O. T. N. L. XIX. 121. W żadnym atoli razie nie ma obowiązku do zwrotu kwoty pobranej na podstawie bilansu tytułem udziału w zysku, choćby przedsiębiorstwo później pociągnęło za sobą straty O. T. N. L. VI. 25.

Art. **58**. Pomocnik handlowy nie jest upoważnionym do przedsiębrania czynności prawnych w imieniu i na rachunek pryncypała.

Wszelako jeśli pryncypał daje mu zlecenie [1]) do czynności prawnych w swem przedsiębiorstwie handlowem, przepisy o pełnomocnikach handlowych mają zastosowanie.

1) Zlecenie (Auftrag) odnosi się tylko do stosunku wewnętrznego między pryncypałem a pomocnikiem h., podczas gdy w stosunku do osób trzecich rozstrzyga pełnomocnictwo (Vollmacht) t. j. upoważnienie do zastępowania pryncypała. Pojęcia te nie pokrywają się nawzajem. Pełnomocnik może działać w granicach pełnomocnictwa (art. 47), lubo się nie stosuje do zlecenia pryncypała, co atoli stosunku do osób trzecich (art. 52) wcale nie zmienia, a z drugiej strony można wypełnić zlecenie, choć się działa nie jako pełnomocnik, lecz imieniem własnem (por. art. 360 k. h.).

Art. **59**. Pomocnik handlowy nie powinien bez zezwolenia pryncypała robić interesów handlowych ani na rachunek własny, ani na rachunek trzeciego [1]).

Będą w tej mierze stosowane przepisy (art. 56) obowiązujące prokurantów i pełnomocników handlowych.

1) Por. art. 56 i § 24 u. w. Zakaz ten obowiązuje tak długo, póki stosunek służbowy trwa, t. zn. nie został prawnie rozwiązany. Według O. T. N. L. XVI. 171 wystarczy do odzyskania swobody faktyczne rozwiązanie stosunku służbowego (?).

Strony mogą zgodnie ustanowić dla pomocnika h. zakaz konkurencyi także na przyszłość, t. zn. według dotyczącej umowy pomocnikowi h. nawet po rozwiązaniu stosunku służbowego nie wolno stawać z pryncypałem do konkurencyi. Zob. w tym względzie art. 284.

Art. **60**. Pomocnik handlowy, który doznawszy bez swej winy nieszczęścia, nie może przez jakiś czas pełnić służby, nie traci przez to prawa do płacy i utrzymania [1]). Prawo do takiej względności służy mu jednak tylko na przeciąg sześciu tygodni.

1) Jeżeli pomocnik h. po przyjęciu wypowiedzenia służby zachoruje i aż do terminu, w którym stosunek służbowy według wypowiedzenia się kończy, usług świadczyć nie może, nie traci prawa do pensyi za czas choroby A. 1332. Nie należy mu się natomiast płaca za czas, w którym odbywa ćwiczenie peryodyczne jako oficer rezerwowy, a przyznanie mu takowej jest tylko aktem liberalności z strony pryncypała, nie wiążącym na przyszłość. O. z 6 marca 1894 L. 1733. JBl 20 z r. 1894.

Art. **61**. Stosunek służbowy między pryncypałem a kupczykiem [1]) może każda z stron zakończyć z upływem każdego kwartału kalendarzowego za poprzedniem sześciotygodniowem wypowiedzeniem. Jeżeli się umówiono o dłuższy lub krótszy czasokres, lub o krótszy lub dłuższy termin do wypowiedzenia, umowy trzymać się należy [2]).

Co do uczniów handlowych czas trwania nauki oceniać należy według odnośnej umowy, w braku zaś postanowień umownych według rozporządzeń miejscowych lub zwyczaju miejscowego [3]).

1) Art. 61 może mieć zastosowanie tylko w takich przypadkach, gdzie istnienie stałego i niewątpliwego stosunku służbowego należycie wykazano; jeżeli dokładne warunki nie zostaną stwierdzone, a tylko to nie jest wątpliwem, że w danym razie szło o służbę na próbę, wówczas wchodzi w zastosowanie tylko art. 57. A. 889.

2) Co do kwestyi, kiedy i w jaki sposób stosunek służbowy ma być rozwiązany, rozstrzyga przedewszystkiem u m o w a. Może być np. umówionem, że rozwiązanie jest dopuszczalne każdej chwili bez wypowiedzenia A. 1267; mogą strony postanowić, że stosunek służbowy trwać ma przez oznaczony przeciąg czasu, ale postanowienia takiego nie dowodzi okoliczność, że przy ustaleniu wynagrodzenia pewien oznaczony przeciąg czasu np. miesiąc przyjęto za podstawę. Jeżeli jedna strona twierdzi, że stosunek służbowy zawarto na czas nieoznaczony, druga zaś, że na czas oznaczony, ciężar dowodu spoczywa nie na pierwszej, lecz na drugiej stronie A. 475. Termin wypowiedzenia zastrzeżony w umowie między pryncypałem a pomocnikiem h., wiąże także masę konkursową, jeżeli pryncypał popadł w konkurs A. 375.

W b r a k u u m o w y stosowanym być ma art. 61. Wypowiedzenie musi w każdym razie być dokładnie oznaczone i stanowcze; nie wystarczy oświadczyć podróżnemu h.: »nasz stosunek ustanie w ciągu trzech miesięcy, jeżeli pan nie będziesz w tym czasie zawierać lepszych interesów O. T. N. L. IV. 342.

Co do s k u t k ó w w y d a l e n i a pomocnika bez należytego

wypowiedzenia, nie unormowanych w kodeksie, istnieją w praktyce dwa zapatrywania. Jedno wychodzi z założenia, że pomocnik ma w takim razie prawo do odszkodowania i może z t e g o t y t u ł u żądać zapłaty umówionej pensyi aż do chwili, w której stosunek służbowy według art. 61 gaśnie, jeżeli się wydalenie będzie uważać za wypowiedzenie. Wynika stąd, że pomocnik h. nie może tej pensyi żądać, jeżeli szkody nie poniósł, bo w tym czasie, za któryby mógł się jej domagać, uzyskał np. inne miejsce z taką samą płacą A. 1361; por. A. 1594 przyznające mu prawo do zapłaty pensyi, bo pryncypał nie wykazał, jaką pensyą pomocnik na nowem miejscu pobiera. Drugi pogląd przyjmuje, że w takim razie k o n t r a k t w i ą ż e d a l e j pryncypała aż do chwili powyżej oznaczonej, i wyciąga stąd wniosek, że płaca za ten czas należy się pomocnikowi bez względu na uzyskaną ewentualnie posadę A. 912 (gdzie atoli pomocnik uzyskał nowe miejsce już po upływie tego czasu, za który domagał się umówionej płacy), 1337. Pośredniej drogi trzyma się A. 1584, według którego pomocnik nie ma prawa domagać się od dawnego pryncypała pensyi ani wynagrodzenia szkody za czas krytyczny, jeżeli wstąpił gdzieindziej do służby i równą płacę pobiera, bo kontrakt trwa mimo wydalenia, ale wiąże obie strony, i pomocnik chcąc żądać zapłaty musi być ciągle gotowy do świadczenia usług dawnemu pryncypałowi (art. 1 i § 1155 pow. u. c.), co w razie przyjęcia innej służby jest oczywiście wykluczone. Wobec braku przepisów w k. h. należy zd. n. oświadczyć się za pierwszym poglądem (arg. art. 1 k. h., § 1155: »stosowne o d s z k o d o w a n i e«; § 1160 p. u. c.: »każda strona odpowiada za swą w i n ę). W każdym razie obowiązek dowodu, że pomocnik h. gdzieindziej równą pobiera płacę, lub wogóle równy z tej samej pracy ma zarobek, ciąży na pryncypale A. 1594, O. T. N. L. XVIII. 370.

Jeżeli wypowiedzenie w właściwym czasie nie nastąpiło, pomocnik h. już w pierwszym dniu następnego kwartału ma prawo do tego, by go przez cały tegoż przeciąg zatrzymano i płacono pensyą; jeżeli w ciągu tego kwartału pryncypał popadnie w konkurs, pretensya pomocnika o pensyą za ten kwartał jako istniejąca już w chwili otwarcia konkursu, należy po myśli § 43 l. 2 ord. konk. do pierwszej klasy wierzycieli. O. z 13 marca 1895 L. 3079

JBl. 24, C. 279 z r. 1895 (??). Por. § 97 nowej normy jurysd. z 1 sierpnia 1895 L. 111 (przy objaśn. do § 38 i nast. u. w.) i § 344 n. ord. egzek. (przy art. 47).

Jeżeli pryncypał oddalając pomocnika h. przyrzekł mu przyjąć go napowrót na tych samych warunkach do służby, jeżeli się zgłosi w pewnym terminie, i mimo zgłoszenia przyrzeczenia nie dotrzymał, należy się pomocnikowi po myśli § 1155 u. c. stosowne wynagrodzenie, przy którem za podstawę wziąć należy czas, przez jaki pomocnik w razie przyjęcia byłby według art. 61 pozostał w służbie A. 265.

3) Por. §§ 72—105 ord. przemysł.

Art. **62**. Z ważnych przyczyn może każda strona żądać rozwiązania stosunku służbowego przed czasem oznaczonym (art. 61) [1]).

Ocenienie ważności przyczyn pozostawia się uznaniu sędziego [2]).

1) Rozwiązanie stosunku służbowego może oczywiście nastąpić także za zgodną wolą stron. Jeżeli pryncypał powiedział podróżnemu h.: »proszę mnie opuścić, tu pan nie ma nic do roboty« i zażądał zwrotu cennika, w akcie tym leży wydalenie z służby, i skoro pomocnik na to bez zastrzeżeń się zgodził, pryncypał już potem dopełnienia kontraktu żądać nie może A. 1418. Art. 62 ma zastosowanie i tam, gdzie pomocnik jeszcze służby nie objął. Jeżeli tedy po zawarciu umowy, a przed objęciem służby pryncypał dowiedział się o okolicznościach nie pozwalających mieć zaufania do pomocnika, np. przekonał się, iż tenże kłamliwie powołał się na polecenie firmy zostającej z pryncypałem w bliskich stosunkach, może bez narażenia się na odpowiedzialność odstąpić od umowy, skoro miałby do tego prawo i po rozpoczęciu służby A. 1120. Strona uprawniona po myśli art. 62 do zerwania stosunku może nadto żądać odszkodowania, jeżeli po stronie przeciwnej zachodzi wina O. T. N. L. XIV. 21; por. A. 1173 przytocz. przy art. 63.

2) Lubo ocena ważności przyczyn pozostawiona jest uznaniu sędziego, nie wynika stąd bynajmniej, by strona chcąca skorzystać z art. 62 musiała w tym celu skarżyć przeciwnika o uznanie stosunku za rozwiązany A. 610, 1676. Owszem, każda strona może w takim razie zerwać faktycznie stosunek służbowy (wydalenie pomocnika, opuszczenie służby), i z tą chwilą następuje tegoż rozwiązanie, o ile »ważna przyczyna« istnieje; rzeczą sędziego jest dopiero w ewentualnym sporze (np. o pensyą) zbadać i rozstrzygnąć, czy taka przyczyna zachodziła. A. 1440, 1640.

Art. **63**. W szczególności można orzec [1]) przeciw pryncypałowi rozwiązanie stosunku służbowego, gdy tenże odmawia płacy lub należącego się utrzymania, albo gdy się dopuszcza przeciw pomocnikowi handlowemu czynnych znieważeń lub ciężkich obrażeń czci [2]).

1) Co do interpretacyi tych słów zob. uw. 2 do art. 62.

2) Uwłaczające czci, a stwierdzone wyrokiem karno-sądowym zachowanie się prncypała wobec pomocnika h. daje pomocnikowi prawo do natychmiastowego rozwiązania stosunku służbowego, a nadto według prawa cywilnego obowiązany jest pryncypał do odszkodowania, t. j. do zapłacenia pomocnikowi umówionej pensyi za cały gwarantowany czas służby. A. 1173.

Art. **64**. Przeciw pomocnikowi handlowemu rozwiązanie stosunku służbowego może być orzeczonem [1]) w szczególności [2]):

1) gdy jest niewiernym w służbie, lub nadużywa zaufania [3]);

2) gdy bez pozwolenia pryncypała robi interesa handlowe na własny rachunek, lub na rachunek trzeciego;

3) gdy odmawia swych posług, lub bez przeszkody prawnej zaniedbuje takowych przez taki przeciąg czasu, który według zachodzących okoliczności przedstawia się jako znaczny [4]);

4) gdy dla ciągłej choroby lub chorowitości lub skutkiem dłuższego uwięzienia lub dłuższej nieobecności nie może pełnić obowiązków służby;

5) gdy się dopuszcza przeciw pryncypałowi czynnych znieważeń, lub znaczniejszych obrażeń honoru [5]);

6) gdy prowadzi życie niemoralne.

1) Zob. uw. 2 przy art. 62.

2) Tak tu, jak w art. 63, ustawa przyczyn uprawniających do żądania rozwiązania nie wymienia wyczerpująco: zawsze rozstrzyga uznanie sędziego A. 1443, O. T. N. L. VI. 214, X. 185. Przyczynami takiemi są np. otwarcie konkursu do majątku pomocnika, który zajmuje ważne i naczelne stanowisko O. T. N. L. XVIII. 24; ruina majątkowa prokuranta O. T. R. XII. 102; nadsyłanie zmyślonych zamówień z strony podróżnego h. O. T. N. L. XXI. 393. Por. § 1160 pow. u. cyw. i § 82 ordyn. przemysł. (wzgl. noweli z 8 marca 1885 L. 22. D. u. p.).

Przy oddaleniu pomocnika h. pryncypał nie potrzebuje podawać powodów, dla których go oddala — a w sporze może powoływać się nawet na powody, o których się dopiero po wydaleniu dowiedział; idzie bowiem tylko o to, czy objektywny stan rzeczy krok pryncypała usprawiedliwia. O. T. N. L. XVII. 220, XXI. 252. Pryncypał może się powołać nawet na fakta zaszłe po wydaleniu, by uzyskać uznanie, że odtąd przynajmniej zerwanie stosunku przedstawia się jako prawnie uzasadnione. O. T. R. XXXII. 249 (C. 275 z r. 1885).

Jeżeli pomocnik h. zobowiązał się pozostać w służbie przez oznaczony przeciąg czasu, a w razie przedwczesnego opuszczenia zapłacić pryncypałowi pewną karę, kara ta należy się pryncypałowi i w takim razie, gdy pomocnik h. swem postępowaniem uprawnił pryncypała do rozwiązania stosunku służbowego po myśli art. 64 l. 5. A. 1549.

3) Jeżeli pomocnik h. w czasie stosunku służbowego stara się potajemnie u klientów pryncypała o zastępstwa na czas, kiedy z służby wystąpi, w postępowaniu takiem leży nadużycie zaufania, jeżeli mu tego przy objęciu służby wyraźnie zabroniono A. 734. Nadużywa zaufania także pomocnik h., który od dostawców dla fabryki pryncypała żąda lub przyjmuje prowizyą — i to nawet w takim razie, kiedy według zdania dostawców i ich zeznań pryncypał nie doznał szkody, bo oni wyłącznie prowizyą ponosili A. 1700. Tu podpada również zdradzenie tajemnicy interesu O. T. N. L. XIX. 115; nie jest natomiast niewiernością ani nadużyciem zaufania przekroczenie maksymalnej kwoty kosztów podróży z strony podróżnego h. A. 1337; por. A. 1708 w uw. 4.

4) Jeżeli pomocnik h. nie poddaje się zarządzeniom pryncypała i rewizora mającego wykonywać nadzór nie dopuszcza, bez względu na umowę i bez wypowiedzenia oddalonym być może, przyczem pryncypał nie potrzebuje starać się przedtem o orzeczenie sądowe co do przyczyny oddalenia A. 610. Pomocnik, który dostał urlop celem poratowania zdrowia, i po wyzdrowieniu przez dłuższy czas nie zgłasza się do służby, daje tem pryncypałowi prawo do wydalenia po myśli art. 64 l. 3. A. 1440. Jeżeli podróżny h. mimo wyraźnej umowy przez dłuższy czas nie daje pryncypałowi wiadomości o sobie tak, iż ten ostatni nie wie, gdzie się podróżny obraca, okoliczność ta daje pryncypałowi prawo do rozwiązania stosunku służbowego, zwłaszcza, jeżeli nadto wykazano, iż podróżny z inkasowanych pieniędzy pokrywał niezapadłe jeszcze raty swej pensyi. A. 1708. Jeżeli pomocnika h. na 4 miesiące przyjętego nieprawnie wydalono, i tenże wygrał już spór o dwie pierwsze raty pensyi, musi przecież w sporze o dalsze raty wykazać w razie zaprzeczenia, iż gotów był do świadczenia usług; w przeciwnym bowiem razie pryncypał słusznie powołać się może na art. 64 l. 3 bez względu na nastąpione wydalenie, które właśnie wobec pomocnika pozbawione jest mocy prawnej, w którem zatem odmowy przyjęcia ofiarowanych usług widzieć nie można A. 1407 (? por. art. 61 uw. 2 ust. 3). Lenistwo i opieszałość pomocnika nie stanowią dostatecznej przyczyny, o ile nie dojdzie do odmowy świadczenia usług A. 1443.

5) Do uzasadnienia oddalenia nie potrzeba ani obrazy publicznej, względnie zakomunikowania obelgi osobie trzeciej — ani też z strony pryncypała wytoczenia sprawy przed sądem karnym, gdyż obraza w art. 64 wymieniona kwalifikacyi kryminalnej mieć nie potrzebuje A. 552. Sama atoli »arogancya« wobec pryncypała dostatecznej podstawy nie stanowi A. 1443.

Art. **65**. Co do osób pełniących w handlu usługi czeladne pozostają w mocy przepisy obowiązujące służbę czeladną [1]).

1) Przepisy te zawarte są w t. zw. ordynacyach dla czeladzi (Gesindeordnungen), które istnieją dla wszystkich królestw i krajów reprezentowanych w radzie państwa, i to tak dla miast głównych, jak i dla reszty kraju. Kompletny zbiór takowych znajduje się w podręczniku dla politycznej służby administracyjnej E. Mayrhofera, wydanym nakładem Manza w Wiedniu (5 wyd. 1894); co do Galicyi zobacz w zbiorze ustaw administracyjnych Kasparka str. 1139—1166.

TYTUŁ SIÓDMY *).

Ustawa z dnia 4 kwietnia 1875 Nr. 68 D. u. p.

O STRĘCZYCIELACH HANDLOWYCH czyli SENZALACH.

Za zgodą obu Izb Rady Państwa postanowiłem i stanowię co następuje:

§ 1.

Przepisy tytułu siódmego pierwszej księgi kodeksu handlowego zostają zmienione i mają opiewać jak następuje:

Art. **66**. Stręczyciele handlowi (senzale) są to pośrednicy w czynnościach handlowych urzędownie ustanowieni [1]).

Przed objęciem urzędu wykonują przysięgę, że włożone na się obowiązki starać się będą wiernie sprawować.

Ministerstwo skarbu po zniesieniu się z ministerstwem handlu postanowi, czy stręczyciele handlowi mają

*) Grünhut w Endemanna Handb. III str. 132 n., Keyssner w C. z r. 1883 str. 705 sq.

złożyć kaucyą i w jakiej kwocie. Jeżeli stręczyciel handlowy ma być ustanowiony dla giełdy, wysłuchać należy poprzednio starszyznę giełdową, w innych przypadkach izbę handlową i przemysłową.

1) Por. § 26 u. w., § 2 niniejszej ustawy i § 19 ustawy giełdowej (w dodatku III).

Art. **67**. Stręczyciele handlowi pośredniczą dla stron, od których otrzymali zlecenie, w kupnie i sprzedaży towarów, okrętów, weksli, monet, papierów państwowych, akcyi i innych papierów handlowych, jakoteż w umowach tyczących się ubezpieczenia, bodmeryi, ładowania i najmu okrętów, tudzież przewozu lądem i wodą i innych odnoszących się do handlu przedmiotów [1]).

Samo poruczenie pośrednictwa nie ma być jeszcze uważane za umocowanie stręczyciela handlowego do odebrania zapłaty lub innego umówionego świadczenia.

Ma jednak prawo i bez osobnego upoważnienia odebrać odpłatę za przedmioty obrotu, co do których pośredniczył, jeżeli sam takowe wydaje.

1) Por. art. 272 l. 4.

Art. **68**. Stręczycieli handlowych ustanawia się albo do czynności stręczycielskich wszelkiego rodzaju w ogólności, albo tylko do szczególnych rodzajów tychże.

Mogą być ustanowieni nietylko w tych miejscach, gdzie istnieją giełdy, lecz wszędzie, gdzie to dla dobra obrotu handlowego jest pożądanem.

Stręczyciele handlowi powołani do sprawowania urzędu na giełdzie, mogą sprawować takowy i poza giełdą w miejscu, gdzie się takowa znajduje.

Art. **69**. Stręczyciele handlowi obowiązani są załatwiać poruczone im interesa pilnie, przezornie, dokładnie,

wiernie i uczciwie, i unikać powinni wszystkiego, coby mogło osłabić zaufanie w ich bezstronność i w wiarogodność dokumentów z ich rąk wychodzących.

W szczególności obowiązki ich są następujące:

1) Nie wolno im zawierać na własny rachunek żadnych czynności handlowych ani bezpośrednio, ani pośrednio, ani jako komisantom; nie powinni brać tego na swoją odpowiedzialność, ani dawać zaręczenia, że interesa, w których pośredniczą, będą dopełnione, co wszystko jednak nie osłabia ważności interesów.

2) Nie wolno im być u żadnego kupca prokurantami, pełnomocnikami handlowymi, ani pomocnikami handlu, ani też być członkami dyrekcyi, rady zawiadowczej lub rady nadzorczej spółki akcyjnej lub komandytowej na akcye.

3) Nie wolno im stowarzyszać się z innymi stręczycielami w celu wykonywania spólnie czynności stręczycielskich lub pewnej części tychże; mogą pośredniczyć spólnie w pojedynczych interesach, jeżeli strony dające polecenie na to pozwolą.

4) Stręczeniem zajmować się winni osobiście i nie wolno im używać pomocnika do zawierania interesów; wolno im jednak używać pomocników do odbierania zleceń tyczących się pośrednictwa, wszakże za ich postępowanie są odpowiedzialni.

5) Obowiązani są zachować w tajemnicy zlecenia, rokowania i układy, chyba że strony pozwolą, albo natura interesu wymaga, aby postąpić inaczej.

6) Nie wolno im przyjmować zleceń listownych ani telegraficznych od osób nieobecnych w miejscu, w którem są ustanowieni; nie wolno im przyjmować zleceń ani na

rzecz takich osób, które nie są im osobiście znajome, nie przekonawszy się poprzednio o ich tożsamości, ani na rzecz osób, znanych jako niewypłatne, albo takich, o których wiedzą, że są niezdolne do zobowiązania się ważnie.

7) Nie wolno im pośredniczyć w żadnych takich interesach, co do których zachodzi uzasadnione podejrzenie, że strona chce wejść w takowe tylko pozornie, lub na szkodę trzecich osób; również nie wolno im pośredniczyć na giełdzie w interesach tyczących się takich papierów państwowych, akcyi lub innych papierów handlowych, które nie są notowane w urzędowym wykazie kursów giełdy.

8) W miejscach, gdzie są giełdy, powinni być obecni na giełdzie w tych dniach, w których według zaprowadzonego porządku kolej na nich przypada, przez cały czas giełdy, lub postarać się, aby ich inny stręczyciel handlowy zastąpił i aby komisarz giełdowy był o tem zawiadomiony; jeżeli zastępstwo ma trwać dłużej niż ośm dni, potrzebnem jest do tego pozwolenie komisarza giełdowego.

Art. **69ª**. Lubo to nie wpływa na ważność zawartego interesu, stręczyciel handlowy wtedy tylko ma prawo niewymienić nazwiska strony, od której otrzymał zlecenie, gdy otrzyma od niej odpowiednie pokrycie, albo może czekać z zupełnym spokojem.

Jeżeli nie otrzymał odpowiedniego pokrycia, jest odpowiedzialny osobie, z którą interes zawarł, za szkodę, jaką ta ponosi z przyczyny, że z winy stręczyciela interes nie został zawarty z osobą, na którejby zupełnie polegać można.

Art. **70**. Tam, gdzie tego będzie potrzeba, polityczna władza krajowa może dać stręczycielom handlowym upoważnienie do odbywania publicznych licytacyi towarów i papierów handlowych, stanowiących przedmiot interesów, w których mogą pośredniczyć [1]).

Może być dozwolone stręczycielom, którzy się trudnią stręczeniem okrętów, aby przychodzili w pomoc szyprom w odbieraniu lub zaliczaniu przewoźnego i kosztów jako kalkulatorowie lub w inny na miejscu przyjęty sposób.

1) Postanowienie to obejmował pierwotnie § 29 u. w. Według § 268 nowej ord. egzek. zajęte papiery wartościowe, które mają cenę giełdową, mają być sprzedane z wolnej ręki za pośrednictwem stręczyciela h. przy możliwem uwzględnieniu każdoczesnej ceny giełdowej. Również co do innych przedmiotów mających cenę targową lub giełdową (zob. art. 353 k. h.) w miejscu, gdzie się znajdują, wskazanem jest przy sprzedaży, która ma nastąpić z wolnej ręki, przedewszystkiem użycie pośrednictwa senzala. Wreszcie i wtedy, gdy rzeczy zajęte nie mają ceny targowej ani giełdowej w miejscu, gdzie się znajdują, lub gdy spodziewać się można, że się na innem oznaczonem miejscu nadarzy lepsza sposobność do korzystnej ich sprzedaży z wolnej ręki, może sąd na wniosek po przesłuchaniu zobowiązanego zarządzić sprzedaż takowych w miejscu, gdzie istnieje targ lub giełda dla rzeczy tego rodzaju lub owem oznaczonem miejscu, bez przesyłania ich tamże (próbki, wzory) za pośrednictwem senzala. Przepis ten stosuje się także do wierzytelności (§ 318; por. atoli § 319 l. 5 i § 296); co do skutków prawnych takiej sprzedaży zob. § 269.

Art. **71**. Stręczyciel handlowy utrzymywać będzie oprócz książki podręcznej dziennik (journal) [1]), w który wszystkie dokonane czynności codziennie mają być wpisywane. Wpisy codziennie podpisywać winien.

Nim się zacznie używać dziennika, oznaczyć należy liczbami bieżącemi wszystkie jego kartki i przedstawić dziennik komisarzowi giełdowemu, lub, jeżeli ma służyć

dla stręczyciela, który nie dla giełdy jest ustanowiony, władzy przemysłowej, w celu zanotowania nazwiska stręczyciela, dla którego dziennik jest przeznaczony, ilości kartek, tudzież dnia uwierzytelnienia, poczem dotycząca władza dziennik przeciągnie sznurkiem i końce tegoż urzędownie przypieczętuje.

Gdy dziennik zostanie zapisany, stręczyciel handlowy chcąc otrzymać nowy, złożyć ma komisarzowi giełdowemu a według okoliczności władzy przemysłowej, stary dziennik, który po zawidymowaniu będzie mu zwrócony.

1) Dziennik ten podlega opłacie 5 kr. od każdego arkusza. Por. uw. przy art. 28.

Art. **72**. Do dziennika wpisywać należy, nazwiska umawiających się, datę zawarcia, przedmiot i warunki interesu, a w szczególności, gdy idzie o sprzedaż towarów, gatunek i ilość tychże, jakoteż cenę i termin odstawy. W miejscach, gdzie jest giełda, podać należy czy interes zawarty został na giełdzie czy poza giełdą.

Jeżeli zawarty kontrakt zostanie przed dopełnieniem uchylony w skutek porozumienia się stron, zapisać należy to porozumienie się do dziennika, jeżeli strony tego żądają.

Zapisywać należy w tym języku, którego wolno używać w sądach miejscowych; wpisy następować będą według porządku dat, każdy oznaczony osobną liczbą bieżącą i bez próżnych odstępów.

Przepisy o urządzeniu ksiąg handlowych (art. 32) stosowane będą także do dziennika stręczycieli.

Art. **73**. Stręczyciel handlowy obowiązany jest doręczyć każdej stronie bezzwłocznie po zawarciu umowy kartę umowną, przez siebie podpisaną i zaopatrzoną

w liczbę jego dziennika, a zawierającą szczegóły, które poprzedni artykuł jako przedmiot wpisu wymienia [1]).

W przypadku, o którym wspomina artykuł 69 a, nie potrzeba pisać w karcie umownej nazwiska stron.

W umowach, które nie zaraz dopełnione być mają, kartę umowną doręcza się stronom do podpisania i każdej z nich posyła się egzemplarz przez drugą stronę podpisany.

Jeżeli strona nie chce przyjąć lub podpisać karty umownej, stręczyciel handlowy donieść powinien o tem bezzwłocznie drugiej stronie.

W przypadku, o którym wspomina art. 69 a, stręczyciel handlowy zachowa u siebie karty umowne podpisane przez strony, a stronie, której nazwisko drugiej strony ma zostać niewiadomem, doręczy kartę umowną tylko przez siebie podpisaną.

1) Te karty umowne (terminatki) podlegają opłacie po 5 kr. od sztuki (§ 13 ust. z 29 lutego 1864 L. 20 D. u. p.). Opłata ta odpada, jeżeli dotyczący interes podlega podatkowi od obrotu efektów (§ 9 ust. z 18 września 1892 L. 172 D. u. p.). Jeżeli się jednak z karty umownej robi użytek sądowy, opłacić trzeba należytość przypadającą od dotyczącego interesu T. P. 93.

Art. **74**. Stręczyciel handlowy jest obowiązany, bez nadwerężenia artykułu 69 a, wydawać stronom każdego czasu na ich żądanie uwierzytelnione wyciągi z dziennika [1]), które zawierać mają wszystko, co stręczyciel zapisał w nim o interesie strony obchodzącym.

1) Wyciągi takie podlegają opłacie 50 kr. od każdego arkusza; jeżeli się z nich robi sądowy użytek, nie podlegają żadnej dalszej opłacie (§ 13 ust. z 29 lutego 1864 L. 20 D. u. p.).

Art. **75**. Gdy stręczyciel handlowy umrze lub ustąpi z urzędu, dziennik jego, jeżeli stręczyciel był ustanowiony

dla giełdy, złożony być ma komisarzowi giełdowemu, w każdym zaś innym przypadku władzy przemysłowej.

Art. **76**. Zawarcie umowy, w której pośredniczył stręczyciel handlowy, nie jest zawisłem od wpisania tejże do dziennika, ani od doręczenia kart umownych.

Okoliczności te służą tylko za dowód zawartej umowy.

Jeżeli strona chce przejrzeć w dzienniku to, co się odnosi do interesu zawartego dla niej za pośrednictwem stręczyciela, stręczyciel obowiązany jest dozwolić jej tego nie uwłaczając artykułowi 69 a; lecz przeglądanie przedsięwziąć można w taki tylko sposób, ażeby strona mogła się dowiedzieć jedynie tylko o swoim interesie.

Trzecim osobom można dozwolić przejrzenia dziennika w powyższy sposób lub wydać wyciąg z takowego tylko na polecenie urzędowe lub za zezwoleniem stron.

Art. **77**. Dziennik porządnie utrzymywany, tudzież karty umowne stręczyciela handlowego, dostarczają zwyczajnie dowodu [1]) na zawarcie interesu, tudzież na osnowę tegoż.

Jednakże sędzia po rozważeniu wszelkich okoliczności według swego uznania postanowi, czy do osnowy dziennika i kart umownych mniejsza uwaga ma być przywiązana, czy wypada dać miejsce przysiędze stręczyciela i innym dowodom, a mianowicie czy odmówienie przez stronę przyjęcia i podpisania karty umownej jest stanowcze w osądzeniu sprawy [2]).

1) Rozumie się zupełnego.

2) Według art. VII l. 5 u. w. do p. c. z 1 sierpnia 1895 L. 112 D. u. p. przepisy prawa cywilnego (i handlowego art. XXX) o przedkładaniu dzienników stręczycieli handlowych pozostają w mocy. § 295 p. c. stanowi: »Warunki, czas trwania i stopień mocy dowodowej... dzienników i kart umownych stręczycieli handlo-

wych oceniać należy według dotychczasowych ustaw. Uzupełnienie dowodu, o ile go potrzeba, nastąpić może tylko za pomocą środków dowodowych według niniejszej ustawy dopuszczalnych«.

Art. **78**. Dziennik stręczyciela handlowego, w którym znachodzą się nieprawidłowości, o tyle tylko za dowód przyjęty być może, o ile to stosownem się okaże według jakości i znaczenia tych nieprawidłowości, oraz położenia rzeczy [1]).

1) Por. art. 35 i przytoczony przy art. 77 § 295 p. c.

Art. **79**. W toku sporu sędzia mocen jest nawet bez wniosku strony nakazać przedłożenie dziennika dla przejrzenia go i porównania z kartą umowną, wypisami i innymi dowodami.

Przepis artykułu 39 stosuje się także i do złożenia dziennika [1]).

1) Zob. art. VII l. 5 u. w. do p. c. przy art. 77.

Art. **80**. Stręczyciel handlowy ma obowiązek, jeżeli od tego przez strony albo przez zwyczaj miejscowy ze względu na gatunek towaru nie jest uwolniony, zachowywać próbę każdego towaru, za jego pośrednictwem według próby sprzedanego, naznaczywszy takową dla łatwiejszego poznania dopóty, dopóki towar nie zostanie przyjętym bez zarzutu przeciw jego jakości, lub dopóki rzecz nie będzie załatwiona w inny sposób.

Art. **81**. Wszelka wina stręczyciela handlowego daje prawo stronie z jego winy pokrzywdzonej żądać od niego wynagrodzenia [1]).

1) Zob. § 1295 pow. u. cyw.

Art. **82**. Stręczycielowi handlowemu należy się stręczne, skoro tylko interes został zawarty [1]) i, jeżeli był warunkowym, stał się bezwarunkowym, on zaś obowiązku swego pod względem doręczenia kart umownych dopełnił.

Przepis ten jednak nie czyni ujmy innym w tej mierze obowiązującym rozporządzeniom miejscowym, zwyczajowi miejscowemu, lub, co się tyczy interesów zawartych na giełdzie, statutom giełdowym.

Do należytości tej ma prawo i wtedy, gdy pośrednictwo w interesie o tyle się powiodło, że strony nawzajem zapoznał ze sobą, poczem strony jeszcze tego samego dnia zawarły z sobą interes bezpośrednio.

Jeżeli atoli interes nie przyszedł do skutku, lub nie stał się bezwarunkowym, nie można żądać stręcznego za rokowanie [2]).

Ilość stręcznego ustanowi władza administracyjna krajowa, wysłuchawszy poprzednio co do czynności senzalskich na giełdach komisarza giełdowego i starszyznę giełdową, a co do innych czynności senzalskich izbę handlową i przemysłową, w obydwu zaś przypadkach także i kongregacyą stręczycieli handlowych, gdzie takowa istnieje.

1) Por. art. 371 ust. 2.

2) Jeżeli w umowie zastrzeżono jednej stronie prawo odstąpienia od takowej w razie zajścia pewnych okoliczności, pierwotną umowę jako bezwarunkowo zawartą i ważną uważać należy, a stręczycielowi należy się stręczne. A. 45.

Art. **83**. Gdy strony wcale się nie umówią, kto ma zapłacić stręczne, a w tej mierze nie dają wskazówki ani rozporządzenia miejscowe ani zwyczaj miejscowy i nie ma szczególnych przepisów w statucie giełdowym, każda ze stron zapłacić je ma po połowie.

Art. **84**. Pod względem mianowania stręczycieli handlowych obowiązują przepisy następujące:

I. Do uzyskania miejsca stręczyciela handlowego potrzeba, ażeby kandydat

1) był obywatelem austryackim [1]), ażeby liczył lat 24, ażeby był nieposzlakowanego życia i posiadał prawo swobodnego rozrządzania swoim majątkiem;

2) ażeby zdał z dobrym skutkiem egzamin na stręczyciela handlowego.

1) Traktaty handlowe, które poddanych obcych państw stawiają zupełnie na równi z obywatelami austryackimi co do rozpoczęcia i prowadzenia przemysłu w Austryi, nie odnoszą się do przemysłu czy zawodu stręczyciela handlowego. Por. np. art. 19 ust. 2 trakt. h. z Niemcami z 16 grudnia 1891 L. 15. D. u. p. z r. 1892.

II. Egzamin na stręczyciela handlowego celem uzyskania uzdolnienia na posadę stręczyciela handlowego na pewnej giełdzie zdać należy przed starszyzną dotyczącej giełdy; celem uzyskania uzdolnienia na inne posady stręczycieli handlowych przed izbą handlową i przemysłową. Będzie się odbywał przed starszyznami giełdowemi pod prezydencyą komisarza giełdowego, w izbach handlowych i przemysłowych pod prezydencyą radcy sądu handlowego znajdującego się w siedzibie izby, względnie radcy trybunału pierwszej instancyi, a gdzie takiego nie ma, pod prezydencyą sędziego powiatowego.

III. Stręczycieli handlowych, powołanych do sprawowania urzędu także na giełdzie, mianować będzie starszyzna giełdowa, innych zaś stręczycieli handlowych dla pewnego miejsca lub okręgu izba handlowa okręgu w miarę potrzeby. Władza administracyjna krajowa ma mianowanie potwierdzić.

W celu obsadzenia miejsca rozpisuje się konkurs i ogłasza takowy w urzędowej gazecie krajowej.

Jeżeli ma być obsadzone miejsce na giełdzie, ogłasza się konkurs także wywieszeniem go na giełdzie.

Rozpisanie i ogłoszenie konkursu jest rzeczą starszyzny giełdowej, lub też izby handlowej i przemysłowej mającej prawo mianowania.

IV. Po potwierdzeniu mianowania zamianowany stręczyciel handlowy złożyć ma przed władzą administracyjną krajową przysięgę urzędową, poczem otrzyma dekret nominacyi; takowy zaś wydaje władza administracyjna krajowa, wyrażając w nim miejsce lub okrąg, dla którego stręczyciel jest ustanowiony i w obrębie którego ma zamieszkać, tudzież zakres jego działalności (artykuł 68).

V. Dziennik wydaje komisarz giełdowy, stręczycielom zaś nie dla giełd ustanowionym władza przemysłowa.

VI. Że stręczyciel handlowy został zamianowany i złożył przysięgę, ogłasza się w urzędowej gazecie krajowej i donosi izbie handlowej i kongregacyom handlowym okręgu, tudzież kongregacyi stręczycieli handlowych, jeżeli w okręgu istnieje.

Art. 84[a]. Stręczyciele handlowi mogą tworzyć kongregacye obejmujące okręgi, których granice wyznaczy władza administracyjna krajowa po wysłuchaniu izb handlowych.

Kongregacye takie będą załatwiały swoje sprawy według własnych statutów, które ministerstwa skarbu i handlu potwierdzą, a w których może być zaprowadzone przymusowe ściąganie potrzebnych składek.

Art. 84[b]. Nadzór nad stręczycielami handlowymi sprawującymi swój urząd na giełdzie wykonywa komisarz giełdowy, nad innymi stręczycielami handlowymi władza przemysłowa.

Celem wykonywania nadzoru nad stręczycielami han-

dlowymi komisarz giełdowy ma prawo przeglądać księgi pierwszych, a władza przemysłowa księgi drugich.

Art. 84 c. Stręczyciele handlowi, wykraczający przeciwko nałożonym na siebie obowiązkom urzędowym, karani będą karami porządkowemi lub dyscyplinarnemi podług tego, czy dopuścili się tylko przekroczenia przeciwko porządkowi, czyli też wykroczenie ze względu na jego rodzaj i stopień, na to, że jest ponownem i na obciążające okoliczności, staje się występkiem służbowym.

I. Kary porządkowe są:

1) Nagana;

2) Grzywny od 10 aż do 100 guldenów.

Na mocy prawa nadzoru rozciągać może kary porządkowe na stręczycieli ustanowionych dla giełd komisarz giełdowy, na innych stręczycieli handlowych władza przemysłowa.

Stręczyciel handlowy obłożony grzywną może wnieść przeciwko temu postanowieniu zażalenie do władzy administracyjnej krajowej w przeciągu dni ośmiu. Dalszego toku instancyi nie ma.

II. Kary dyscyplinarne są:

1) Grzywny od 100 aż do 1000 guldenów;

2) Zawieszenie w urzędowaniu na czas oznaczony;

3) Usunięcie z urzędu.

Zawieszenie w urzędowaniu na czas oznaczony może być rozciągnięte, gdy stręczyciel handlowy ustanowiony dla giełdy zachowuje się na giełdzie nieprzyzwoicie lub zakłóca spokojność tak, że to jego zachowanie się wymaga koniecznie, aby go na czas oznaczony wykluczyć od uczęszczania na giełdę.

Usunięcie z urzędu orzec należy:

a) jeżeli stręczyciel handlowy będzie skazany za zbrodnię lub za przekroczenie kradzieży, sprzeniewierzenia, uczestniczenia w tychże lub oszustwa, albo jeżeli za inny czyn karygodny skazany będzie najmniej na sześciomiesięczne pozbawienie wolności;

b) jeżeli będzie skazany przez sąd skarbowy za przemytnictwo lub za ciężkie przestępstwo skarbowe;

c) jeżeli popadnie w konkurs.

Oprócz tego można jeszcze orzec usunięcie z urzędu:

d) gdy stręczyciel handlowy w czynnościach swoich podaje świadomie fałszywą okoliczność, takową potwierdza lub do swej księgi wpisuje albo też księgę fałszuje;

e) gdy robi interes handlowy na własny rachunek lub w jakikolwiek sposób uczestniczy w korzyściach wynikłych z interesu, w którym pośredniczył, albo gdy od strony dającej zlecenie, której nie wymienił i od której nie mógł z zupełnym spokojem oczekiwać stosownego pokrycia, zaniedbał wziąć to pokrycie;

f) gdy załatwia interesa dla stron, o których wie, że są niewypłatne lub niezdolne do zobowiązywania się ważnie, albo gdy pośredniczy w interesach zakazanych albo takich, o których można mieć uzasadnione podejrzenie, że strona chce je zawrzeć tylko pozornie lub na szkodę trzecich osób;

g) gdy kilkakrotne mniejsze kary nie odniosły skutku.

Kara dyscyplinarna może być rozciągnięta na stręczyciela handlowego tylko wtedy, jeżeli się pierwej odbyło śledztwo dyscyplinarne [1]).

Śledztwo dyscyplinarne przeciwko stręczycielom handlowym ustanowionym dla giełdy prowadzi starszyzna giełd-

dowa, przeciwko innym stręczycielom handlowym władza przemysłowa, które mają wysłuchać interesowanego i jego obrony a następnie wydać orzeczenie. W tym celu na początku każdego roku starszyzna giełdowa zamianować ma na ten rok stałą komisyą z czterech członków złożoną oraz zastępców dla tychże członków, i oznaczyć stale kolej ich następstwa po sobie. Komisarz giełdowy jest przewodniczącym tej komisyi.

Przeciwko wyrokowi dyscyplinarnemu wydanemu na stręczyciela handlowego może skazany podać zażalenie do władzy administracyjnej krajowej w przeciągu dni ośmiu.

Przeciwko rozstrzygnięciu władzy administracyjnej krajowej mogą podać zażalenie w takim samym terminie stręczyciele ustanowieni dla giełd do ministerstwa skarbu, inni zaś stręczyciele do ministerstwa handlu.

1) Karom tym podlega także stręczyciel h., który brał udział przy obrocie wekslami, o których wiedział lub powinien był wiedzieć, że nie są należycie ostemplowane. § 25 ust. z 8 marca 1876 L. 26 D. u. p.

III. Przeciwko stręczycielowi handlowemu może być orzeczone zawieszenie w urzędowaniu jako środek tymczasowy:

1) jeżeliby dalsze urzędowanie stręczyciela handlowego podczas śledztwa dyscyplinarnego lub postępowania karnego mogło być niebezpiecznem;

2) jeżeli kaucya jego, jeżeli była dla niego złożoną, znacznie się zmniejszy;

3) jeżeli czasowo jest niezdolny do zobowiązywania się ważnie względem swojego majątku.

Zawieszenie w urzędzie jako środek tymczasowy może być orzeczone przeciwko stręczycielom handlowym

ustanowionym dla giełdy przez komisyą dyscyplinarną ustanowioną podług II. niniejszego paragrafu, przeciwko innym stręczycielom handlowym przez władzę przemysłową. Przeciwko rozporządzeniu takiemu interesowany może podać zażalenie do władzy administracyjnej krajowej w przeciągu dni ośmiu. Dalszego toku instancyi niema.

IV. Gdy występek służbowy stręczyciela handlowego jest zarazem czynem, który powinien być ukarany podług powszechnej ustawy karnej, natenczas, dopóki śledztwo toczy się w sądzie karnym, nie można wytaczać z powodu tego samego czynu śledztwa dyscyplinarnego, co nie przeszkadza zarządzeniu zawieszenia jako środka tymczasowego.

We wszystkich takich przypadkach, gdy przeciwko stręczycielowi handlowemu jako obwinionemu wytoczone być ma postępowanie karne, sądy karne obowiązane są zawiadomić o tem, jeżeli on jest ustanowiony dla giełdy, starszyznę giełdową, w innym razie władzę przemysłową, i gdy się postępowanie karne skończy, donieść o jego wyniku.

Wyrok niewinności przez sądy karne wydany, nie przeszkadza przeprowadzeniu postępowania dyscyplinarnego.

V. Grzywny, rozciągnięte na stręczycieli handlowych jako kary porządkowe lub dyscyplinarne, wpływają do funduszu ubogich tej gminy, w której popełnione zostało przekroczenie przeciwko porządkowi lub występek służbowy.

§ 2.

Ustawa niniejsza nabywa mocy obowiązującej od pierwszego dnia drugiego miesiąca kalendarzowego, który nastąpi po jej ogło-

szeniu [1]), a wtedy utracą takową przepisy ustaw obowiązujących, mianowicie §§ 26 do 29 ustawy wprowadczej do kodeksu handlowego z dnia 17 grudnia 1862 (Dz. u. p. N. 1 z roku 1863), o ile odnoszą się do przedmiotów ustawą niniejszą urządzonych [2]).

Wykonanie tejże poleca się ministrom sprawiedliwości, handlu i skarbu, którzy w tym celu wydadzą odpowiednie rozporządzenia stosownie do swego zakresu działania.

1) Ustawę niniejszą ogłoszono 8 maja 1875 r., zatem nabyła mocy obowiązującej z dniem 1 lipca 1875 r.

2) Zob. uwagę do tychże §§ u. w.

KSIĘGA DRUGA.

O SPÓŁKACH HANDLOWYCH *).

TYTUŁ PIERWSZY.

O JAWNEJ SPÓŁCE HANDLOWEJ **).

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O zawiązaniu spółki.

Art. 85. Jawna spółka handlowa istnieje, gdy dwie lub więcej osób [1]) prowadzi przedsiębiorstwo handlowe [2]) pod wspólną firmą [3]), a udział żadnego z spólników nie jest ograniczony do wkładki [4]).

Do ważności kontraktu spółki nie potrzeba sporządzenia na piśmie ani innych formalności [5]).

1) Spółkę jawną tworzyć może tylko dwie lub więcej osób; nie może ona zatem składać się z osoby (fizycznej) i jawnej spółki handlowej A. 1081. Spółka taka nie jest zresztą nawet osobą prawniczą O. T. N. L. XXV. 126, O. T. R. V. 55.

2) Osoby tworzące spółkę muszą prowadzić przedsiębiorstwo h. Spółka powstająca przez to, że kilka osób przychodzi do spadku po kupcu, będzie jawną spółką h, jeżeli poza czynnościami

*) Lastig w Endemanna Handb. I. 310 nast.

**) Zob. także Adler: Zur Entwicklungslehre u. Dogmatik des Gesellschaftsrechts. Berlin, 1894.

koniecznemi do przeprowadzenia rozwikłania i rozdziału zawierane będą także inne czynności h. w taki sposób, iżby w tem można widzieć prowadzenie przedsiębiorstwa h. O. T. N. L. XI. 101; por. O. T. N. L. XXIII. 166.

Przedmiotem spółki musi być przedsiębiorstwo handlowe. Spółki trudniące się przerabianiem lub obrabianiem materyałów uzyskanych bezpośrednio przez produkcyą pierwotną (np. fabrykowaniem cegieł z gliny wydobytej z własnego gruntu) nie są spółkami handlowemi O. T. N. L. XI. 263, XV. 236.

3) Firma wspólna jest wspólną nazwą wszystkich spólników ze względu na ich związanie się w spółkę i jest koniecznym warunkiem istnienia spółki handlowej, inaczej bowiem istnieje tylko spółka zarobkowa podlegająca wyłącznie przepisom pow. prawa cywilnego. O. T N. L. V. 388, VIII 248. Spółka handlowa może mieć jednę tylko firmę; jeżeli przeto według zgłoszenia do rejestru h. firma spółki »A i B« ma być kreślona w ten sposób, iż pod brzmieniem firmy »A i B« przez kogokolwiek wypisanem lub wydrukowanem położy swój podpis albo A tylko sam, lub też A i B łącznie, wpis nastąpić nie może, albowiem właściwie dwie istnieją firmy A. 1162; por. atoli A. 1445 przy art 88. Te same osoby mogą jednakże prowadzić odrębnie różne przedsiębiorstwa, i mogą tworzyć kilka odrębnych spółek handlowych, jeżeli tylko odrębność przedsiębiorstw objawia się na zewnątrz O. T. R. XVI. 16 np. w przybraniu odrębnych firm. Por. art. 250.

Obojętnem jest, czy spółka została już zarejestrowana A. 976; por. art. 110 — jeżeli jednak przedsiębiorstwo h. przez spółkę prowadzone nie odpowiada warunkom koniecznym do uzyskania wpisu w rejestr (art. 10 k. h., § 7 u. w.), spółka nie jest handlową w rozumieniu kodeksu h. O. T. N. L. II. 423 i podlega przepisom pow. prawa cywilnego. Por. §§ 1175—1216 pow. u. cyw.

Komitet założycieli utworzyć się mającej spółki akcyjnej nie jest jawną spółką h. A. 678; por. obj. do art. 266.

4) Idzie tu oczywiście tylko o stosunek na zewnątrz, do osób trzecich; por. art. 112, 150, 207 k. h.

5) Por. art. 317 k. h. Umowa spółki może przyjść do skutku także przez dorozumiane oświadczenia woli O. T. N. L. IX. 283 np. przez cyrkularz, którym kupiec zawiadamia świat handlowy o tem, iż swego prokuranta przyjął za spólnika O. T. N. L. XV. 17, o ile w takiem ogłoszeniu cechy spółki jawnej h. są wyraźnie oznaczone; por. A. 81.

Według T. P. 55 uw. 2 wychodzić należy z założenia, że, o ile kontrakt spółki nie został spisany, zgłoszenie spółki do rejestru h. uważanem być ma zarazem za dokument kontraktu (T. P. 43 m.). Przepis ten ma charakter czysto skarbowy; o ile jednak umowa spółki na wewnątrz nie przyszła do skutku, rozstrzygać winna objęta zgłoszeniem treść, lubo takowa tylko na zewnątrz jest skierowana.

Art. 86. Zawiązanie jawnej spółki handlowej zgłoszą spólnicy w sądzie handlowym, w którego okręgu spółka ma siedzibę, i w każdym sądzie handlowym, w którego okręgu spółka ma zakład filialny [1]), a to celem wpisania w rejestr handlowy.

Zgłoszenie zawierać ma:

1) imię i nazwisko, stan i miejsce zamieszkania każdego spólnika;

2) firmę spółki [2]) i miejsce, gdzie ma siedzibę [3]);

3) porę czasu, od której spółka się zaczęła;

4) jeśli się umówiono, że tylko jeden lub kilku z pomiędzy spólników ma zastępywać spółkę, oznaczenie, który lub którzy są do tego przeznaczeni, jak również, czy to prawo tylko spólnie wykonywane będzie [4]).

1) Zob. w tym względzie art. 21. Jeżeli spółka mająca siedzibę zagranicą otwiera w Austryi zakład filialny, podać winna w zgłoszeniu wszystkie szczegóły w art. 86 wymienione, dotyczące zakładu głównego A. 1251.

2) Firmę tę określa art. 17.

3) Jeżeli wszyscy spólnicy upoważnieni do zastępstwa mają stałe miejsce zamieszkania zagranicą, a spółka wedle zgłoszenia w Austryi ma siedzibę, koniecznem jest ustanowienie prokuranta i zgłoszenie go do rejestru h. miejsca siedziby spółki; inaczej bowiem podana siedziba spółki za prawdziwą i istotną uważana być

nie może i wpis firmy spółki jest niedopuszczalny A. 1433. Zob. także art. 111.

4) Przedmiotem zgłoszenia ani wpisu nie mogą być ograniczenia spólników, odnoszące się tylko do zawiadowstwa, t. j. do ich stosunku na wewnątrz, np. że żaden z nich nie może prowadzić interesów bez pozostałych A. 272.

Art. 87. Gdy firma istniejącej spółki się zmienia, albo siedziba spółki w inne miejsce zostaje przeniesioną, lub gdy do niej nowi przystępują spólnicy, lub któremu spólnikowi udziela się dopiero później upoważnienie do zastępywania spółki (art. 86, liczba 4), albo też upoważnienie takie się odbiera, szczegóły takowe zgłosić należy w sądzie handlowym dla wpisania w rejestr handlowy [1]).

Jeśli w razie zmiany firmy, przeniesienia siedziby spółki i odjęcia upoważnienia do zastępstwa wpis i ogłoszenie nastąpiły lub nie nastąpiły, skutek względem trzecich [2]) określają przepisy art. 25.

1) Oprócz okoliczności tu wymienionych zgłosić należy także wystąpienie lub wykluczenie spólnika (art. 129), założenie i zwinięcie zakładu filialnego A. 1261 — nie rozszerzenie zakresu przedsiębiorstwa A. 1367; por. przy art. 17 uw. 1 ust. 3.

Wypowiedzenie spółki nie jest przedmiotem zgłoszenia ani wpisu A. 292. Jeżeli wykluczenie spólnika nie jest prawomocne, gdyż tenże w zastrzeżonym statutem terminie wniósł skargę, wykluczenie to do rejestru h. wpisanem być nie może A. 1698.

2) »Osoby trzecie« w rozumieniu k. h. są przeciwstawieniem pryncypała, czy tym ostatnim jest kupiec pojedynczy czy spółka. Należy zatem przez »trzeciego« rozumieć każdego, kto z pryncypałem lub jego zastępcą wchodzi w stosunek prawny O. T. N. L. VI. 141.

Art. 88. Zgłoszenia (art. 86, 87) podpiszą wszyscy spólnicy [1]) osobiście wobec sądu handlowego, lub podadzą w formie wierzytelnej. Takowe będą wpisane w rejestr handlowy w całej osnowie.

Spólnicy mający zastępywać spółkę, podpiszą firmę przy położeniu swego podpisu [2]) osobiście wobec sądu handlowego, albo podpis tejże podadzą w formie wierzytelnej.

1) Nawet podanie o wykreślenie zakładu filialnego muszą podpisać wszyscy reprezentanci spółki A. 1261, jak wogóle zgłoszenie każdej z zmian w art. 87 wymienionych. Jeżeli spólnik jawny wzbrania się takiego zgłoszenia podpisać, zmusić go do tego można tylko w zwyczajnej drodze prawa — i nie można rozstrzygać z urzędu kwestyi, czy i o ile jego twierdzenie, że pewna zmiana stoi w sprzeczności z kontraktem spółki, jest słuszne A. 1007.

2) Przepisu określającego, jak spólnik upoważniony do zastępstwa ma przy prowadzeniu przedsiębiorstwa kreślić firmę spółki (por. np. art. 44), k. h. nie zawiera. Art. 88 wymaga tylko, by spólnik taki przy zgłoszeniu firmy podpis firmy z swej ręki pochodzący stwierdził podpisem swego nazwiska, nie żąda jednak, by poza tem do pełnego brzmienia firmy dodawał podpis swego nazwiska A. 337. Wystarczy zatem, jeżeli taki spólnik podpisze firmę spółki, lubo oczywiście położenie przytem własnego jego podpisu nie jest wykluczone A. 788. Nie jest jednak dostatecznem, aby pod brzmieniem firmy wydrukowanem, wyciśniętem stampilią, lub przez kogokolwiek podpisanem którykolwiek z spólników upoważnionych do zastępstwa położył swój podpis A. 1162 (inaczej — zd. n. błędnie — A. 1445, uznające taki sposób kreślenia firmy za wystarczający).

Przy zastępstwie zbiorowem kreśli zazwyczaj jeden spólnik brzmienie firmy i kładzie swój podpis, drugi podpisuje swe nazwisko. Może atoli część brzmienia firmy (obejmującej więcej nazwisk) być skreślona ręką jednego, część ręką drugiego spólnika — i w tym razie nie potrzeba zupełnie własnoręcznych podpisów spólników A. 436.

Bardzo często w zgłoszeniu nie ma mowy o zastępstwie wogóle, lecz tylko o podpisywaniu firmy. Otóż przyjąć należy, iż prawo zastępstwa schodzi się z prawem podpisywania firmy i w tem ostatniem znajduje swój wyraz; ograniczenie przeto prawa podpisu firmy do jednego spólnika oznacza i zawiera w sobie wykluczenie innych spólników od zastępstwa A. 1182; por. art. 116.

Art. **89**. Sąd handlowy znagli z urzędu tych, których się to tyczy, karami porządkowemi [1]) do zadośćuczynienia powyższym przepisom (art. 86—88).

1) Por. §§ 12 i 13 u. w. i § 2 rozp. o rej. handl. (Dodatek II).

ODDZIAŁ DRUGI.

O stosunku prawnym spólników między sobą *).

Art. **90**. Stosunek prawny spólników między sobą zależy przedewszystkiem od kontraktu spółki [1]).

O ile się nie umówiono co do punktów wymienionych w następnych artykułach niniejszego oddziału, stosowane będą postanowienia tychże artykułów.

1) Co do wymogów tego kontraktu por. art. 1, 317 k. h. i §§ 865—884 pow. u. cyw.; co do interpretacyi art. 278 k. h. Zob. także uw. 5 przy art. 85.

Art. **91**. Jeśli do spółki wniesiono pieniądze lub inne rzeczy zużywalne lub zamienne, albo rzeczy niezużywalne lub niezamienne po oszacowaniu, a w tym ostatnim razie oszacowanie nastąpiło nie wyłącznie w celu rozdziału zysku, przedmioty te stają się własnością spółki.

W razie wątpliwości przyjmuje się, że rzeczy ruchome oraz nieruchome, wciągnięte do inwentarza spółki z podpisem wszystkich spólników, a dotychczas do jednego z spólników należące, stały się własnością spółki [1]).

1) Spólnik spółki jawnej nie jest współwłaścicielem realności należących do spółki w stosunkowej części, chyba że tak kontrakt stanowi; ma tylko udział w majątku spółki (Antheil am Gesellschaftsvermögen) mający się obliczyć w pieniądzach (art. 130, 143) przy ostatecznym rozdziale lub wystąpieniu A. 1470; zob. O. T. R. XXV. 256, XXX. 159 i A. 1166 przy art. 120.

Posiadaczką ksiąg i rysunków przeznaczonych do celów przedsiębiorstwa i służących do prowadzenia tegoż jest tylko spółka jako taka; spólnicy nie są w posiadaniu tychże, lecz posiadają tylko prawo używania i przeglądu takowych. Jeżeli przeto jeden spólnik przedmioty owe zabrał z lokalu spółki i złożył w sądzie handlowym, drugi spólnik o naruszenie w posiadaniu ksiąg i rysunków skarżyć nie może. A. 1420.

*) Górski. Die Geschäftsführung und Vertretung der offenen Handelsgesellschaft. Wien 1888.

Art. **92**. Spólnik nie jest obowiązany do podwyższenia wkładki nad ilość pierwotnie umówioną, ani do uzupełnienia wkładki przez stratę uszczuplonej [1]).

1) Por. § 1189 pow. u. c. Sprzeczność z art. 85 jest tylko pozorna, bo tenże odnosi się do stosunku na zewnątrz, art. 92 tylko do stosunku wewnętrznego.

Art. **93**. Za wydatki, jakie spólnik czyni w interesach spółki, za zobowiązania, jakie z powodu tychże interesów bierze na siebie, i za straty, jakie ponosi bezpośrednio przez to, iż zawiaduje interesami, lub wskutek niebezpieczeństw od zawiadowstwa nieodłącznych, spółka jest mu odpowiedzialną [1]).

Od pieniędzy zaliczonych należą mu się odsetki [2]) od dnia danej zaliczki.

Za trudy przy sprawowaniu interesów spółki podjęte nie ma spólnik prawa żądać wynagrodzenia [3]).

1) Odpowiedzialność ciąży na spółce jako takiej; dopóki przeto spółka istnieje, spólnicy nie odpowiadają O. T. N. L. XIII. 143. Spółka zaś odpowiada za cały wydatek i nie może potrącać spólnikowi części według stosunku udziałów na niego przypadającej O. T. R. XXXI. 141.

2) Po 6% rocznie (art. 287 k. h.).

3) Przepis ten umową może być zmieniony tak, że osobista praca spólnika może stanowić jego wkładkę O. T. N. L. III. 232. O ile atoli wchodzi w zastosowanie, spólnik za trudy swe nie może

żądać wynagrodzenia nawet w takim razie, kiedy interesem pewnym zajmował się tylko z konieczności, zastępując innego wiarołomnego spólnika; mógł bowiem na koszt tegoż ostatniego przyjąć pomocnika handlowego. O. T. N. L. IV. 379.

Art. **94**. Każdy spólnik winien dokładać w interesach spółki takiej pilności i staranności, jakiej zwykle dokłada w własnych swych interesach [1]).

Odpowiada spółce za szkodę [2]) z jego winy wynikłą. Na pokrycie takowej nie może przekazywać korzyści, których spółce swą pilnością w innych przypadkach przysporzył [3]).

1) Por. art. 282 i §§ 1187, 1190 pow. u. cyw. Bezwzględnie odpowiada spólnik za zły zamiar (dolus) i grube niedbalstwo (culpa lata), choćby np. tego ostatniego dopuszczał się w własnych interesach. O. T. N. L. II. 293.

2) Por. art. 283. Co do wytoczenia skargi zob. art. 117.

3) Zgodnie z § 1191 pow. u. cyw.

Art. **95**. Jeśli spólnik nie uiszcza na czas swej wkładki pieniężnej, albo powziętych pieniędzy spółki nie wnosi na czas do kasy spółki, albo bierze bez upoważnienia z kasy spółki pieniądze dla siebie, obowiązany jest z woli prawa do zapłacenia odsetek [1]), a to od dnia, w którym zapłata lub wniesienie winny były nastąpić, albo powzięcie pieniędzy nastąpiło.

Nie wyklucza to wszakże obowiązku wynagrodzenia większej szkody, jeśli taka wynikła [2]), ani innych następstw prawnych działania.

1) Po 6% rocznie (art. 287).

2) Czy i kiedy taki obowiązek istnieje, rozstrzyga powszechne prawo cywilne (§§ 1295, 1333 p. u. c.).

Art. **96**. Spólnikowi nie wolno bez zezwolenia innych spólników ani robić interesów w tej samej gałęzi handlu [1]) co spółka bądź na własny rachunek, bądź na

rachunek trzeciego, ani brać udziału w innej tego samego rodzaju spółce jako jawny spólnik.

Przyjmuje się, że nastąpiło zezwolenie na udział w innej spółce handlowej tego samego rodzaju, już wtedy, jeśli inni spólnicy przy zawarciu spółki wiedzieli, że spólnik ma udział w owej spółce handlowej jako spólnik jawny, a jednak nie wymówili sobie wyraźnie, aby tego udziału zaniechał.

1) Art. ten zawiera ustawowy zakaz konkurencyi; por. § 1186 pow. u. cyw. — inaczej art. 56.

Zakaz ten nie odnosi się do spólników rozwiązanej spółki w czasie trwania likwidacyi O. T. N. L. XXI. 140; obowiązuje atoli także spólników od zawiadowstwa lub zastępstwa wykluczonych.

Art. **97**. Spólnik działający wbrew powyższym przepisom, musi, jeżeli spółka żąda, pozwolić na to, aby interesa na jego rachunek zrobione uważano jako uskuteczniane na rachunek spółki [1]); spółka może również domagać się zamiast tego [2]) wynagrodzenia wynikłej szkody: a to wszystko bez ujmy prawu żądania, aby kontrakt spółki, o ile warunki tego zachodzą, rozwiązany został [3]).

Prawo spółki do przejęcia interesu zawartego przez spólnika na własny rachunek lub żądania zwrotu szkody, gaśnie po trzech miesiącach licząc od chwili, kiedy spółka dowiedziała się o zawarciu interesu.

1) Zob. w tym względzie objaśn. do art. 56. To prawo przysługuje spółce tylko wobec spólnika, gdyż art. 97 tylko wewnętrzny stosunek reguluje; jeżeli przeto ktoś na zlecenie spólnika zawarł w jego imieniu i na jego rachunek (konkurencyjny) kontrakt kupna-sprzedaży i nadesłaną na swe ręce na rzecz tegoż spólnika cenę kupna wydał na żądanie reprezentantowi spółki, przekroczył zlecenie i wydaną kwotę po raz drugi mocodawcy zapłacić musi A. 1442.

Przepisy art. 96 i 97 nie uzasadniają bynajmniej domniemania prawnego, że spólnik zawierając pewien interes (konkurencyjny) działał w imieniu spółki O. T. N. L. XVIII. 227.

2) Art. 56 przyznaje pryncypałowi te prawa kumulatywnie, art. 97 alternatywnie.

3) Jeżeli spółka wykaże, iż spólnik naruszył przepis art. 96, może żądać od spólnika także złożenia rachunku z dotyczącego interesu celem uzyskania podstawy do uzasadnienia roszczenia z art. 97. O. T. R. w C. za r. 1889 str. 526 Nadto może spółka żądać zaniechania konkurencyi na przyszłość O. T. N. L. XIX. 136, np. wystąpienia z spółki konkurencyjnej.

Art. **98**. Spólnik nie może bez zezwolenia innych spólników [1]) przyjmować trzeciego do spółki [2]).

Jeżeli spólnik przypuści jednostronnie trzeciego do części swego udziału, albo mu udział swój odstąpi [3]), ten trzeci nie nabywa żadnych praw bezpośrednio przeciw spółce [4]); nie jest mianowicie uprawnionym do przeziernia ksiąg handlowych i papierów spółki [5]).

1) Wystarczającem jest oświadczenie zezwolenia złożone wobec spólnika, który swój udział zamierza odstąpić O. T. N. L. XVII. 354.

2) Por. § 1186 pow. u. cyw. Spólnik nie może trzeciego przyjąć do spółki nawet za cichego spólnika. O. T. N. L. XIII. 64; por. art. 103.

3) Odstąpienie udziału jest cesyą pretensyi do odsetek i zysku (art. 108), względnie do tego, co spólnikowi przy ostatecznym rozdziale przypaść ma (art. 131, 143). O. T. R. XVIII. 43.

4) Także od spólnika odstępującego swój udział, lub część tegoż trzeci może żądać tylko tego, by mu spólnik dał dostęp do rezultatów rocznego zamknięcia rachunków spółki, o ile takowe są konieczne do ocenienia rezultatu z części odstąpionej. O. T. N. L. XXIII. 120.

5) Prawa przeglądu ksiąg nie ma tembardziej osobisty wierzyciel spólnika; to też żądać nie może w sporze z spólnikiem edycyi ksiąg h. spółki po myśli art. 37. A. 520.

Art. **99**. Jeżeli kontrakt spółki porucza zawiadowstwo jednemu lub kilku spólnikom, ci wyłączają innych spólników od zawiadywania; mogą przedsiębrać mimo sprzeciwiania się innych spólników wszelkie działania, jakie się wywiązują z zwykłego obrotu przedsiębiorstwa spółki [1]).

1) Art. ten nie dotyka zupełnie kwestyi zastępstwa spółki w stosunku do osób trzecich: zawiadowca może być wykluczonym od zastępstwa i odwrotnie, lubo z reguły oba uprawnienia się schodzą.

Art. **100**. Jeżeli zawiadowstwo poruczono kilku spólnikom z tem wyraźnem ograniczeniem, że jeden bez drugiego działać nie może, żadnemu z nich nie wolno samemu przedsiębrać czynności, chyba, że zwłoka grozi niebezpieczeństwem [1]).

Jeżeli natomiast zawiadowstwo poruczono kilku spólnikom bez takiego wyraźnego ograniczenia, każdy z nich może sam przedsiębrać wszelkie czynności do zawiadowstwa należące. Czynność taka jednak nie będzie przedsięwziętą, jeżeli który z nich jej się sprzeciwia [2]).

1) Por. § 1190 pow. u. cyw. i powołane tamże §§ 833—842. Mowa tu także o czynnościach zwyczajnego obrotu; zob. art. 103. Nawet, jeśli zwłoka grozi niebezpieczeństwem, winien spólnik przecież starać się o ile możności o uzyskanie zgody innych na przedsięwzięcie zamierzonej czynności; w przeciwnym bowiem razie może się narazić na odpowiedzialność O. T. N. L. XX. 247.

2) I ten artykuł normuje tylko wewnętrzne stosunki spólników między sobą, t. zn. kwestyą, czy i kiedy oni muszą między sobą uznać czynność za przedsięwziętą na rachunek spółki; nie zajmuje się wcale pytaniem, czy i kiedy spółka wobec trzeciego za taką czynność odpowiada. Judykatura nie zawsze o tej różnicy pamięta: zob. uw. do art. 115.

Art. **101**. Zawiadowstwo w kontrakcie spółki jednemu lub więcej spólnikom poruczone nie może być odwołanem bez przyczyny prawnej, dopóki spółka trwa.

Uznaniu sędziego pozostawia się orzeczenie, czy zachodzi przyczyna prawna.

W szczególności można uznać odwołanie za uzasadnione w przypadkach artykułem 125, liczba 2 do 5, wskazanych [1]).

1) Mimo odebrania zawiadowstwa nie traci spólnik przez to samo prawa zastępstwa spółki. O. T. N. L. I. 27.

Art. **102**. Jeżeli w kontrakcie spółki zawiadowstwa nie poruczono jednemu lub kilku spólnikom, natenczas wszyscy spólnicy mają zarówno prawo i obowiązek zajmowania się interesami spółki.

Jeżeli w tym razie którykolwiek spólnik sprzeciwia się jakiej czynności, takowa nie ma być przedsiębraną [1]).

1) Por. § 1188 pow. u. cyw. i powołane tamże §§ 833—842. Spólnik ma prawo sprzeciwić się każdej czynności, choćby dla dobra spółki niezbędnie była potrzebną — pozostali spólnicy nie mogą żądać sądowego zezwolenia na przedsięwzięcie takiej czynności (O. T. R. XII. 33), lecz mają ewentualnie prawo do żądania odszkodowania (art. 94). Protest musi atoli być skierowany przeciw pewnej oznaczonej czynności; sprzeciwienie się z góry wszystkiemu, co pewien spólnik przedsięweźmie, jest bez znaczenia.

Art. **103**. Przed rozpoczęciem czynności, które wychodzą poza zakres zwyczajnego prowadzenia handlu spółki [1]), lub jej celowi są obce, należy postarać się o uchwałę wszystkich spólników [2]).

Tożsamo potrzebnem jest i wtenczas, kiedy zawiadowstwo poruczono jednemu lub więcej spólnikom.

Do wydania uchwały potrzeba jednomyślności [3]). Jeśli

tej nie można osiągnąć, zaniechać trzeba czynności, co do której miała zapaść uchwała.

1) Czy czynność jest taką, ocenić można tylko przy uwzględnieniu właściwości konkretnego przypadku. Zwrócić przytem należy uwagę nietylko na rodzaj interesu, o który chodzi, lecz także na jego rozmiary i niebezpieczeństwa, jakie pociągnąć może. O. T. N. L. XX. 244.

2) Nawet w razie, gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem, nie można ominąć uchwały wszystkich spólników — także tych, którzy od zawiadowstwa są wykluczeni. O. T. N. L. XX. 248.

3) Umową spółki przepisy te mogą być zmienione; może np. być postawiona zasada majoryzacyi. Por. nadto uw. 2 do art. 100.

Art. **104**. Jeśli zwłoka nie grozi niebezpieczeństwem [1]), potrzebne jest do ustanowienia prokuranta zezwolenie wszystkich spólników zawiadujących, a jeśli takich nie zamianowano, zezwolenie wszystkich spólników [2]).

Prokurę może odwołać każdy z pomiędzy spólników do udzielenia jej upoważnionych [3]).

1) Zwłoka grozi niebezpieczeństwem tylko wtedy, gdy może pociągnąć za sobą szkodę (damnum emergens), nie gdy zachodzi obawa utraty zysku (lucrum cessans) A. 761.

2) Przepis ten odnosi się tylko do stosunku wewnętrznego; kto może udzielić prokury z skutkiem prawnym wobec osób trzecich, stanowi art. 118. Jeżeli spólnik upoważniony do zastępstwa zgłosił do rejestru prokuranta ustanowionego przez siebie z pominięciem przepisu art. 104, udzielenie prokury wiąże spółkę wobec trzecich, spólnik atoli odpowiada pozostałym za naruszenie prawa A. 1080; por. orzecz. przy art. 118.

3) Jeżeli dwaj spólnicy mają zbiorowe zastępstwo, i w tym razie łącznie udzielona prokura na żądanie jednego z nich z rejestru wykreśloną być winna A. 223 (?).

Art. **105**. Każdemu spólnikowi, choćby nie miał czynnego udziału w sprawowaniu interesów spółki, wolno osobiście zasięgać wiadomości o toku jej interesów; może

o każdym czasie przyjść do miejsca, gdzie się interes prowadzi, przeglądać księgi handlowe i papiery spółki, i na ich podstawie sporządzać bilans dla własnego przeglądu [1]).

Jeżeli kontrakt spółki inaczej stanowi, postanowienie takie traci moc obowiązującą, skoro wykazaną będzie nierzetelność w zawiadywaniu.

1) Prawa z art. 105 ma spólnik tylko tak długo, dopóki spółka istnieje. Podczas likwidacyi lub po takowej różnica między spólnikami zawiadującymi a innymi odpada, i art. 105 niema zastosowania O. T. N. L. VII. 71. Do przeglądu ksiąg i papierów może spólnik przybrać znawcę, o ile tegoż udział nie grozi narażeniem interesów spółki (np. znawca jest konkurentem) O. T. N. L. VII. 71, O. T. R. XXV. 88. Prawa przeglądu ksiąg h. nie można dochodzić po myśli art. 37, lecz w razie oporu z strony innych spólników udać się należy na zwykłą drogę prawa. A. 349.

Wobec art. 105 spólnik, który od towarzysza wyłącznie prowadzącego interesa spółki żąda umówionego udziału w zysku, nie ma obowiązku skarżyć go uprzednio o złożenie rachunków, skoro takowe sam sobie mógł zestawić i zestawił. A. 1147. Z drugiej atoli strony mają spólnicy prawo żądać złożenia rachunków od spólnika, który prowadził interesa spółki O. T. N. L. III. 48, a ten ostatni nie może bronić się zarzutem non adimpleti contractus, t. zn. powołać się na to, że ci, którzy żądają od niego rachunków, także interesa spółki załatwiali i jemu z takowych rachunki złożyć winni. O. T. N. L. XVI. 48. Por. także §§ 1198—1200 pow. u. cyw.

Art. **106**. Z końcem każdego roku obrotowego zapisuje się na korzyść każdego spólnika odsetki po cztery od sta od wkładki, albo od jego udziału w majątku spółki, jeżeli się wkładka z końcem poprzedniego roku przez doliczenie jego udziału w zysku powiększyła, lub przez strącenie udziału w stracie zmniejszyła — a zarazem zapisuje się na jego niekorzyść takież same odsetki od pieniędzy, które w ciągu roku obrotowego na swój udział powziął [1]).

Odsetki przypadające w ten sposób spólnikowi powiększają jego udział w majątku spółki.

Przed pokryciem tych odsetek niema zysku, a takowe powiększają lub tworzą stratę spółki [2]).

1) Art. ten mówi tylko o kwotach powziętych przed czasem, ale należnych spólnikowi (np. art. 108) i pobranych wcześniej za zgodą spólników. Odsetki 4% nie są długiem spólnika wobec spółki, tylko pozycyą rachunkową na jego niekorzyść wpisaną (O. T. R. III. 59); co do nieprawnego pobrania zob. art. 95.

2) System obliczenia jest tedy wedle Makowera następny: Z końcem 1-go roku każdemu wpisuje się na jego dobro 4% od wkładki; sumę potrzebną na pokrycie tych 4% wpisuje się na konto strat spółki. Potem dopiero oblicza się ogólny zysk lub stratę, rozdziela się na spólników i dopisuje im, względnie odpisuje. To, co na rzecz spólnika z tego obliczenia ostatecznie wypada, stanowi jego »udział w majątku spółki«, z którym się w następnym roku postępuje tak, jak z wkładką, wpisując atoli na niekorzyść spólnika 4% od kwot w tym następnym roku pobranych i t. d.

Art. **107**. Z końcem każdego roku obrotowego oblicza się na podstawie inwentarza i bilansu zysk lub stratę [1]) z tegoż roku, tudzież udział każdego spólnika w tychże.

Zysk każdego spólnika przypisuje się do jego udziału w majątku spółki, stratę zaś odpisuje się z tegoż.

1) Kontrakt spółki może ustanowić co do obliczenia zysku lub straty szczegółowe zasady (art. 90), np. oznaczyć odsetki, które strącić należy od realnej wartości aktywów spółki (por. art. 31). Wówczas pozornie będzie np. mniejszy zysk, w istocie jednak nastąpi wzrost majątku spółki (art. 108 ust. 2).

Art. **108**. Spólnikowi nie wolno zmniejszać swej wkładki lub swego udziału w majątku spółki bez zezwolenia reszty spólników [1]).

Wolno mu jednak i bez tego zezwolenia powziąć na poczet swego udziału w majątku spółki odsetki od tegoż udziału za rok ostatni, a nadto, o ile to się nie

dzieje z oczywistą szkodą spółki, także taką kwotę pieniędzy, któraby nie przenosiła jego udziału w zysku ostatniego roku [2]).

1) Układ między spółką a osobistym wierzycielem jawnego spólnika, według którego spółka przejmuje na siebie ów osobisty dług spólnika, a zmniejsza za to odpowiednio jego udział, jest częściowym zwrotem wkładki względnie udziału w majątku spółki. Układ taki niema dla wierzyciela żadnych skutków prawnych, jeżeli w chwili przejęcia długu stan bierny spółki przewyższał stan czynny, a temsamem udział wpisany na rzecz spólnika istotnemu stanowi rzeczy nie odpowiadał. A. 1528 (?)—por. także ust. o wzruszaniu czynn. prawn. z 16 marca 1884 L. 36 D. u. p.

2) Prawa tego dochodzić ma spólnik skargą przeciw spółce O. T. N. L. XIX. 416; o złożenie rachunków z zarządu nie potrzebuje przedtem skarżyć A. 1147. Por. także O. T. R. III. 59 przy art. 106 uw. 1.

Art. **109**. Zysk lub stratę w braku innego układu dzieli się między spólników podług głów [1]).

1) Por. §§ 1192—1197 pow. u. cyw. Kontrakt spółki może kwestyą rozdziału zysku i straty poddać ocenie arbitra (osoby trzeciej, lub i spólnika) O. T. N. L. XVI. 427.

ODDZIAŁ TRZECI.

O stosunku prawnym spółki do trzecich.

Art. **110**. Skuteczność prawna jawnej spółki handlowej względem trzecich zaczyna się od chwili, w której zawiązanie spółki wpisano do rejestru handlowego, albo z którą spółka czynności swe choćby tylko rozpoczęła [1]).

Ograniczenie, że spółka nie zacznie istnieć od chwili wpisania, lecz dopiero od chwili późniejszej, nie ma skutku prawnego przeciw osobom trzecim.

1) Tylko takie działanie uważać można za rozpoczęcie czynności spółki, w którem ogół spólników jako spółka występuje na zewnątrz wobec osób trzecich. Spółka zawarta na wewnątrz, która się jako taka niczem na zewnątrz nie objawiła, nie istnieje wobec osób trzecich O. T. N. L. VII. 430, 431; bez znaczenia jest również takie wystąpienie na zewnątrz, które woli ogółu spólników nie odpowiada, np. spólnik zawiera bez upoważnienia czynność w imieniu spółki O. T. N. L. XII. 409; por. art 55.

Rozpoczęcie czynności spółki leży już w czynności przygotowującej rozpoczęcie przedsiębiorstwa, np. w zakupnie sprzętów dla fabryki A. 181; wystarczy do tego jeden akcept wekslowy, położony w imieniu spółki za zgodą wszystkich spólników O. T. N. L. XII. 413. Za takie czynności odpowiadają spólnicy solidarnie, choć spółka nie została zarejestrowana A. 976. Co do chwili, od której spadkobierców kupca uważać należy za spółkę h., zob. uw. 2 przy art. 85.

Art. **111**. Spółka handlowa może pod swoją firmą [1]) nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, nabywać własność i inne prawa rzeczowe na nieruchomościach, zapozywać przed sąd i być zapozywaną [2]).

Zwyczajnym jej sądem jest ten, w którego obrębie ma siedzibę [3]).

1) Prawo używania firmy nie zależy od tego, czy wpis firmy do rejestru już miał miejsce. Jeżeli spółka rozpoczęła czynności przed uzyskaniem wpisu, może przed takowym używać firmy spółki nie narażając się na skutki w ustępie 2 art. 26 wyrażone A. 783; oczywiście atoli w takim tylko przypadku, w którym zachodzą warunki § 7 u. w. A. 632. Tylko tam, gdzie spółka pod swą firmą ma być pozwaną, musi ta firma być do rejestru wpisaną. Nie wystarczy w tym razie istnienie wymogów § 7 u. w. A. 1400; z drugiej strony po wymazaniu firmy spółki z rejestru h. takowa pod tą firmą pozywana być nie może A. 385. Por. zresztą A. 976 przy poprzednim artykule.

2) Co do roli procesowej spółki jawnej patrz objaśn. do art. 117.

3) Por. §§ 58 i 26 normy jurysd. z 20 listopada 1852 Nr 251

D. u. p. Także przy cywilnej skardze przeciw spółce (o złożenie rachunków) rozstrzyga co do właściwości siedziba spółki, nie miejsce zamieszkania spólników A. 1034. Zgodnie z tem stanowi § 75 nowej normy jurysd. z 1 sierpnia 1895 L. 111 D. u. p. »O ile odmiennego postanowienia w sposób ogólnie obowiązujący nie wydano, ogólny sąd właściwy dla jawnych spółek handlowych, spółek komandytowych, spółek akcyjnych, stowarzyszeń... oznacza się według ich siedziby. Jako siedziba uchodzi w razie wątpliwości miejsce, gdzie się zarząd prowadzi«; por. także § 87 i objaśn. do §§ 38, 39 u. w.

Art. 112. Spólnicy odpowiadają za wszelkie zobowiązania spółki [1]) solidarnie i całym swoim majątkiem [2]).

Przeciwny układ nie ma skutku prawnego przeciw trzecim [3]).

1) Tu nasuwa się pytanie, czy ta odpowiedzialność z art. 112 ciążyć może na spólnikach także w stosunku do spólnika, który ma pretensyą do spółki. Że ten przypadek jest możliwy, nie ulega wątpliwości, np. jeżeli spólnik spółce udzielił pożyczki O. T. N. L. X. 415 — uznać atoli należy, że w tym razie wierzyciel spólników do solidarnej odpowiedzialności w czasie trwania spółki pociągać nie może, zmuszałby ich bowiem przez to do zwiększenia wkładki, przez co naruszyłby obowiązki ciążące na nim jako na spólniku O. T. N. L. XIII. 145. Może atoli dochodzić swych praw przeciw spółce; może także zgłosić swą pretensyą w konkursie spółki O. T. N. L. V. 205.

2) Spólnik odpowiada za zobowiązania spółki wprost i bezpośrednio A. 1014, 1381 (przeciwnie A. 766, które opiera się na art. 122). Odpowiedzialności tej nie usuwa rozwiązanie i likwidacya, ani wykreślenie firmy spółki A. 377, ani wystąpienie czy wykluczenie spólnika A. 99, 232; por. art. 146: ani oczywiście jakiekolwiek umowy spolników między sobą O. T. N. L. VI. 3. Opiera się ona na tem, że przy zobowiązaniach spółki, która jako taka nie jest osobą, zobowiązanymi są spólnicy O. T. R. XXXII. 44; dlatego też z akceptu firmy spółki można zapozwać każdego z spólników skargą wekslową A. 1370 — i uzyskać nakaz zapłaty, skoro przedłożony wyciąg z rejestru handlowego pewne

osoby jako spólników wykazuje A. 1633, O. z 29 kwietnia 1896 L. 4991 C. 62 z r. 1897.

Wyroku wydanego przeciw spółce jako takiej nie można egzekwować na majątku spólników nie wniesionym do spółki. Zasada ta, zgodna z praktyką sądów niemieckich, ustaliła się w naszej judykaturze dopiero po wydaniu orzeczenia A. 1023 (Rep. Nr 108; inaczej poprzednio A. 776, 904, 976), a stosuje się także do przypadków, kiedy w chwili egzekucyi spółka już nie istnieje jako taka A. 1559, 1629. Chcąc egzekwować spólnika trzeba przeciw niemu uzyskać wyrok A. 1213, 1360; tylko w takim razie, kiedy rozwiązanie i wykreślenie pozwanej spółki nastąpiło w toku sporu przeciw niej, a likwidacyi po myśli ustawy nie przeprowadzono, wówczas wobec zatarcia granicy między majątkiem spółki a spólników przyjąć należy, iż ci ostatni wobec wierzycieli w zupełności wchodzą w miejsce spółki, i egzekucya przeciw spólnikom jest możliwa, choć wyrok zapadł przeciw spółce A. 1506, 1531 (?).

Innej zasady trzyma się w tym względzie nowa ordyn. egzek. z 27 maja 1896 L. 79 D. u. p., której § 11 opiewa: »Na podstawie tytułu egzekucyjnego uzyskanego przeciw jawnej spółce handlowej lub spółce komandytowej można dozwolić egzekucyi bezpośrednio na majątek poszczególnych spólników osobiście odpowiedzialnych, jeżeli przedłożony wyciąg z rejestru handlowego dowodzi, że ten, przeciw komu egzekucya jest skierowana, należy jeszcze w danej chwili do spółki jako spólnik osobiście odpowiedzialny. Jeżeli się na podstawie takiego tytułu żąda egzekucyi już po rozwiązaniu spółki przeciw jednemu z dawniejszych spólników, lub też w czasie trwania spółki przeciw takiemu spólnikowi osobiście odpowiedzialnemu, który już poprzednio z spółki wystąpił lub został wykluczony — podobnież, jeżeli na podstawie tytułu egzekucyi uzyskanego w sprawie spółki przeciw spólnikowi osobiście odpowiedzialnemu chce się prowadzić egzekucyą na majątek jawnej spółki handlowej lub spółki komandytowej, wówczas przed rozstrzygnieniem wniosku egzekucyjnego przesłuchać należy zobowiązanego, względnie osoby powołane do zastępstwa spółki w przedmiocie odpowiedzialności«. Co do formy przesłuchania zob. §§ 55—57 ord. egzek. W razie dozwolenia egzekucyi może spólnik podnieść zarzuty w drodze skargi, jeżeli przeczy, by jako spólnik osobiście

odpowiedzialny należał do spółki, przeciw której uzyskano tytuł egzekucyjny, lub jeżeli zarzuty te przysługują mu przeciw wierzycielowi egzekwującemu z tegoż osoby (§ 36 l. 2 ord. egzek.). Zob. także § 75 o. e.

Wynika stąd, że wyrok wydany przeciw spółce stwierdza (w każdym razie — także według dawnej procedury) zobowiązanie spółki t. zn. spólników i w tym kierunku stwarza rzecz osądzoną (res iudicata). Spólnik nie może przeto kwestyonować należności długu; może tylko (tak według dotychczasowej, jak według nowej procedury) bronić się zarzutami uchylającymi jego odpowiedzialność za dług spółki (O. T. R. XIII. 96; zob. art. 146). Z drugiej strony, jeżeli wierzyciel przegrał spór przeciw spółce, każdemu z spólników służy zarzut sprawy osądzonej O. T. R. V. 70.

3) Art. ten stosuje się do wszystkich zobowiązań, które w myśl art. 110 uważać należy za zobowiązania spółki, więc także do zobowiązań powstałych przed zarejestrowaniem A. 430. Jeżeli atoli spółka wykluczona jest od wpisu w rejestr (§ 7 u. w.), a jeden z spólników podpisał firmę (faktyczną) spółki na wekslu, wówczas sam tylko odpowiada wekslowo, o ile w owym podpisie firmy jego nazwisko się mieści A. 632. Co do wpływu otwarcia konkursu zob. A. 1181, przytocz. przy art. 123; por. także art. 129.

Art. **113.** Kto przystępuje do istniejącej spółki handlowej [1]), odpowiada zarówno z innymi spólnikami za wszelkie zobowiązania przez spółkę przed jego przystąpieniem zaciągnięte [2]), czy firma uległa zmianie, czy nie.

Przeciwny układ nie ma skutku prawnego przeciw trzecim [3]).

1) Art. ten ma za podstawę wstąpienie do spółki h. istniejącej. nie ma przeto zastosowania, gdy ktoś wstępuje jako spólnik do przedsiębiorstwa dotąd przez kupca pojedynczego prowadzonego, lub gdy dwaj kupcy pojedynczy łączą swe interesa O. T. N. L. IV. 198, A. 1684 (inaczej A. 1051). W takim razie odpowiedzialność za długi poprzedniego przedsiębiorstwa ma miejsce tylko o tyle, o ile nastąpiło przejęcie takowych: por. objaśn. do art. 22, 23 i A. 1521; odpowiedzialność taka nie ciąży jednak na przystępującym z mocy ustawy. Przystąpienie do istniejącej spółki h. zachodzi i w tym razie, gdy spółka składa się z dwóch spólników, a w miejsce jednego z nich wstępuje trzeci O. T. N. L. XIV. 151. Do zastosowania art. 113 nie wymaga się, by przystąpienie nowego spólnika objawiło się w jakibądź sposób na zewnątrz, wobec trzecich O. T. N. L. XVII. 354.

2) Zobowiązania przystępującego spólnika nie przechodzą na spółkę i w konkursie spółki jego wierzyciele nie mogą się czepiać majątku spółki O. T. N. L. II. 143 — o ile oczywiście odmienna umowa nie miała miejsca.

3) Art. 113 nie stosuje się do komitetu założycieli nie doszłej do skutku spółki akcyjnej: tu owszem członkowie później wstępujący za zobowiązania przedtem zaciągnięte nie odpowiadają A. 678; por. art. 266.

Art. **114.** Każdy spólnik do zastępstwa spółki upoważniony mocen jest przedsiębrać w imieniu spółki wszelkie rodzaje interesów i działań prawnych, mianowicie także pozbywać i obciążać nieruchomości spółki [1]).

Z czynności prawnych zawartych w imieniu spółki przez spólnika upoważnionego do zastępstwa tejże wypływają dla spółki prawa i obowiązki [2]); obojętnem jest, czy czynność zawarto wyraźnie w imieniu spółki, czy się też z okoliczności okazuje, że takowa według woli stron dla spółki zawartą być miała [3]).

1) Spólnik ma tedy nieograniczone prawo zastępstwa, i to od chwili zaistnienia spółki na zewnątrz (art. 110) bez względu na to, czy spółka wpisana została do rejestru h. O. T. N. L. XV. 22. To jego prawo odnosi się atoli tylko do stosunków z trzecimi; w stosunku spólników między sobą rozstrzygają art. 99 i nast. O. T. N. L. II. 36, 40. Może on działać równocześnie w imieniu własnem i w imieniu spółki, t. zn. zawrzeć kontrakt między sobą a spółką O. T. R. VI. 13, VII. 120 — inaczej O. T. N. L. VIII. 392, wedle którego spólnik nie może zawrzeć z dłużnikiem spółki umowy tej treści, iż pretensya spółki przechodzi wyłącznie na rzecz spólnika. Co do zastępstwa proces. zob. art. 117.

2) Spółka nie odpowiada wobec trzeciego w tym tylko razie, jeżeli spólnik działał rozmyślnie na szkodę spółki, a trzeci o tem wiedział (t. zn. w razie kolluzyi) O. T. N. L. VII. 403; zresztą czynność spólnika wiąże spółkę nawet w takim razie, kiedy spólnik działając w pierwszym rzędzie własny interes miał na celu, a trzeci o tem wiedział O. T. N. L. IX. 429.

Spółka odpowiada także za delikta popełnione przez spólnika przy prowadzeniu interesów spółki O. T. R. XVII. 93, np. za udzielone przez tegoż fałszywe polecenie pewnej osoby O. T. R. XX. 190 — przeciwnie O. T. N. L. XXV. 347. Por. § 1384 code civil i art. 52.

3) Nie istnieje ani domniemanie prawne, że spólnik zawierając czynność działa w imieniu spółki O. T. N. L. XVIII. 226, ani też domniemanie przeciwne O. T. N. L XX. 60, 62. Rozstrzygają zawsze konkretne okoliczności danemu przypadkowi towarzyszące O. T. R. VII. 75. Tak np., jeżeli spólnicy zaciągając pożyczkę ani nie oświadczyli, że działają imieniem spółki, ani też firmy spółki nie podpisali, lecz owszem sami zobowiązali się do niepodzielnej zapłaty i własne swe realności oddali w zastaw, spółka nie odpowiada, choć w dotyczącym dokumencie wystawcy są oznaczeni jako kupcy, i miejsce, gdzie się prowadzi przedsiębiorstwo spółki, jest podane jako ich miejsce zamieszkania A. 1359. Tylko przy zobowiązaniach formalnych np. wekslowych, gdzie forma oświadczenia woli decydujące ma znaczenie, musi być położony podpis firmy O. T. N. L. XII. 172, a nie wystarczy podpis spólnika z dodatkiem »in firma A i B«, choćby wola stron skierowaną była niewątpliwie na zawarcie czynności dla spółki O. T. N. L. XIV. 701; zob. uw. 2 do art. 88.

Art. **115**. Czynności prawne spólnika nie wiążą spółki, jeśli tenże od zastępywania spółki jest wyłączony (art. 86 l. 4) [1]), albo upoważnienie do zastępywania takowej mu odjęto (art. 87), o ile co do tego wyłączenia lub odjęcia zachodzą warunki, od których podług art. 46 zależy skuteczność zgaśnięcia prokury przeciw trzecim [2]).

1) Ustanowienie zastępstwa zbiorowego zawiera w sobie

wykluczenie pojedynczego spólnika od prawa zastępywania spółki. Jeżeli atoli jeden z spólników łącznie do zastępstwa powołanych prowadzi de facto interesa, a spółka uznaje takowe stale jako zdziałane na swój rachunek, nie zastrzegając się na zewnątrz, iż przez to zatwierdza nieprawne postępowanie spólnika tylko wyjątkowo dla własnej korzyści, przyjąć należy, że ograniczenie zastępstwa cofnięto, że więc spólnik upoważnionym jest do zastępstwa do myśli art. 114. O. T. R. V. 17; por. A. 1452, według którego przy zastępstwie zbiorowem ten spólnik, który sam tylko mieszka stale w miejscu siedziby spółki, może przecież sam przedsiębrać czynności wchodzące w zakres zwyczajnego obrotu przedsiębiorstwa. Jeszcze dalej idzie A. 1504. które — stosując błędnie art. 100 odnoszący się tylko do stosunku zewnętrznego — stanowi, że każdy z spólników łącznie do zastępstwa uprawnionych może z skutkiem prawnym dla spółki zawierać interesa w granicach zwyczajnego obrotu; por. także A. 898.

2) Jeżeli spólnik po otwarciu konkursu do majątku spółki podpisze na wekslu firmę spółki, wierzyciel może na podstawie tego podpisu dochodzić praw swych przeciw spółce i spólnikom — oczywiście poza konkursem A. 1181 (?). Por. także A. 1005 przytocz. przy art. 25 uw. 2.

Art. **116**. Ograniczenie rozciągłości upoważnienia spólnika do zastępstwa spółki [1]) nie ma skutku prawnego przeciw osobom trzecim [2]); w szczególności niedopuszczalnem jest ograniczenie, że zastępstwo odnosić się ma tylko do pewnych czynności lub rodzajów czynności, albo że służy spólnikowi tylko w pewnych okolicznościach, lub na pewien czas lub w pojedynczych miejscach.

1) Ograniczeniem takiem nie jest postanowienie, że firma spółki ma być łącznie podpisywaną; zob. A. 1182 w uw. 2. do ust. 88 i. f.

2) Chociaż na wewnątrz upoważnienie spólnika ograniczono i trzeci o tem ograniczeniu wiedział, pomimo tego czynność spólnika z przekroczeniem wewnętrznej instrukcyi przedsięwzięta, wiąże

spółkę wobec trzeciego (o ile oczywiście nie zachodzi kolluzya) O. T. N. L. V. 295.

Art. **117**. Każdy spólnik ważnie zastępuje spółkę przed sądem, jeżeli nie jest od zastępstwa wyłączony [1]).

Co się tyczy doręczenia spółce wezwań sądowych i innych doręczeń, wystarcza, gdy takowe nastąpią na ręce jednego ze spólników do zastępstwa upoważnionych [2]).

1) Spólnik wyłączony od zastępstwa nie może zupełnie zastępywać spółki przed sądem; negotiorum gestio nie ma tu zastosowania i czynność procesowa pozostaje ni-ważną mimo zatwierdzenia O. T. N. L. II. 38. Wyłączony od zastępstwa pojedynczego jest także spólnik, który łącznie z drugim ma zastępywać spółkę; nie może on więc działać sam A. 1203 (szło o prośbę o zwłokę), 1716 (rekurs od dekretacyi skargi przeciw spółce) — inaczej A. 744, pozwalające w takim razie każdemu z spólników przedsiębrać czynności przygotowawcze w sporze, jako to prosić o przegląd oryginałów skargi i przedłużenie terminu do obrony (?); por. A. 1504, według którego zastępstwo zbiorowe nie odnosi się do sporu, jeżeli tego nie postanowiono wyraźnie (?) tak, że choć spółka jako taka się nie broni, a tylko niektórzy spólnicy występują w roli interwenientów, przecież przyjąć należy, iż interwencya nie jest dopuszczalna i że owi interwenienci działają w obronie spółki jako takiej (?).

Kto jest upoważnionym do zastępstwa, ocenić należy według rejestru h. Tylko ci spólnicy, którym według rejestru przysłuża prawo zastępstwa, mogą udzielić pełnomocnictwa procesowego, choćby już de facto wystąpili byli z spółki A. 558. Jeżeli spólnicy łącznie do zastępstwa uprawnieni wnoszą sprzeczne oświadczenia, uważać należy, jak gdyby żadnego oświadczenia nie wnieśli, i ewentualnie dopuścić zaoczności O. T. R. V. 71.

Według art. IV. l. 2 u. w. do nowej procedury nie zostają wzruszone przepisy ustawowe o zastępstwie... spółek... przed sądem oraz o doręczaniu tymże wezwań i uskutecznianiu innych doręczeń (por. uw. 2 do tego art.).

Interwencya spólnika w sporze przeciw spółce lub przez spółkę wytoczonym nie jest dopuszczalna A. 1504; por. § 17 nowej p. c. (»w sporze toczącym się między innemi osobami«).

Jeżeli spółka dopuszczoną zostaje do przysięgi, wystarczy, jeżeli spólnik do zastępywania spółki upoważniony przysięgę złoży A. 281,299. Wystarczy złożenie przysięgi przez jednego spólnika upoważnionego do zastępstwa nawet w takim razie, gdy podpisywanie firmy ma następywać łącznie A. 1518, i to nietylko wtedy, kiedy przysięga ma stwierdzić pewną okoliczność objektywnie (np. odkazana spółce przysięga na fakt wykonania pewnych robót) A. 1513, lecz także w tym razie, gdy przysięga ma charakter subjektywny (przysięga spółce wskazana) A. 697 (por. atoli A. 752, wedle którego wszyscy spólnicy upoważnieni do zastępstwa mają wykonać przysięgę spółce wskazaną, jeżeli w toku sporu nie wskazano, kto imieniem spółki tę przysięgę ma złożyć). To samo odnosi się do przysięgi niezatajenia (Calumnieneid) w sporze ubocznym o nowości, gdzie wystarczy przysięga jednego spólnika z sprawą obeznanego, lub nawet prokuranta A. 1731. Do złożenia przysięgi imieniem spółki dopuszczonym być może także spólnik upoważniony do zastępstwa, który w sporze osobiście nie brał udziału A. 115 — i to nawet po rozwiązaniu spółki A. 123, 862. Niedopuszczalna jest natomiast przysięga spólnika, który już nie ma prawa zastępstwa, lub z spółki wystąpił i wykreślony został O. T. R. XIV. 20. Jeżeli w wyroku dopuszczono przysięgi pewnego oznaczonego spólnika, wówczas oczywiście za niego inny spólnik przysięgać nie może A. 896.

Nowa procedura stanowi w § 373: »W sporach jawnej spółki handlowej wszyscy spólnicy, w sporach spółki komandytowej wszyscy spólnicy osobiście odpowiedzialni mają być uważani za stronę, skoro idzie o przesłuchanie strony. Jeżeli na tej podstawie możliwe jest przesłuchanie większej liczby osób, sąd oznaczy, czy wszystkie będą przesłuchane, względnie które z nich«. Wobec art. IV l. 2 u. w. nie wchodzą tu oczywiście w rachubę spólnicy od zastępstwa wyłączeni.

2) Skarga o wekslowy nakaz zapłaty przeciw spółce nie wpisanej jeszcze do rejestru nie jest dopuszczalna, jeżeli powód nie wskaże osoby fizycznej, do której rąk doręczenie ma nastąpić (?) A. 1606. Doręczenie wekslowego nakazu zapłaty wystosowanego przeciw spółce jawnej do rąk spólnika upoważnionego do zastępstwa ma skutek prawny przeciw spółce i przeciw spólnikowi, do rąk którego doręczenie nie nastąpiło A. 306.

Jeżeli na realności ciążą pretensye hipoteczne spółki i spólnika jawnego upoważnionego do zastępstwa tejże, wystarczy do ważności egzekucyjnej licytacyi zawiadomienie o takowej spólnika, choćby na zawiadomieniu ten jego charakter nie był uwidoczniony. A. 611; por. § 438 gal. u. s. i § 133 nowej ordyn. egzek.

Zob. przytocz. poprzednio art. IV. l. 2 u. w. do p. c. oraz § 105 p. c.

Art. **118**. Tak udzielenie jak i odjęcie prokury przez jednego ze spólników do zastępstwa spółki upoważnionych ma skutek prawny przeciw trzecim [1]).

1) Art. ten normuje stosunek na zewnątrz, podczas gdy art. 104 odnosi się tylko do wewnętrznego stosunku spólników między sobą. Na zewnątrz tedy może prokuranta ustanowić i zgłosić do rejestru każdy spólnik upoważniony do zastępstwa A. 1080, 1509, 1546, a spólnik wykluczony od zastępstwa wpisowi prokuranta (bez względu na art. 104) sprzeciwić się nie może. (Odmiennie A. 761 i 1304, któremi zatwierdzono zgodne decyzye niższych instancyi, żądające zezwolenia i zgłoszenia prokury od wszystkich spólników). Pamiętać przytem należy, że spólnik mający spółkę zastępować łącznie z drugim jest właśnie przez to wykluczony od zastępstwa; por. atoli A. 223 w uw. 3 do art. 104.

Art. **119**. Wierzyciele osobiści spólnika nie mogą celem uzyskania dla siebie zaspokojenia lub zabezpieczenia czepiać się rzeczy, wierzytelności lub praw stanowiących majątek spółki [1]), lub udziału w tychże. Przedmiotem egzekucyi, zapowiedzenia lub wzięcia w sekwestr [2]) na rzecz ich może być tylko to, czego sam spólnik tytułem odsetek i udziału w zysku żądać może, i to, co na niego przy ostatecznem obliczeniu i rozdziale przypada [3]).

1) Tu nie należą przedmioty, które spólnik oddał spółce tylko celem obrobienia O. T. N. L. XXI. 129.

2) »Execution, Arrest oder Beschlagnahme«. Przdmiotem tych kroków są obligatoryjne prawa spólnika do spółki (art. 108. 131, 143): egzekucya więc prowadzoną być może tak jak na wierzytelność po myśli §§ 314—321 pow. u. sąd. (§§ 415—425 gal. u. s.) przez zajęcie lub przyznanie na własność, względnie po myśli §§ 294, 299—302, 303—319, 331—340 nowej ord. egz. przez zajęcie i przekazanie do ściągnięcia, lub w miejsce zapłaty, względnie sprzedaż, oraz przez sekwestracyą. Słowo »Arrest« oznacza zapowiedzenie (§ 37 u. w.): por. §§ 283—291 pow. u. s. (§§ 374—386 gal. u. s.), względnie §§ 370 nast., 378 nast nowej ordyn. egzek. Bezprzedmiotowa jest właściwie wobec tego trzecia kategorya »wzięcia w sekwestr«.

Por. nadto art. 126 i 132 k. h., tudzież art. VII. u. w. do nowej ordyn. egzek.

3) Przepis art. 119 stosuje się do tych tylko spółek handlowych, których firma w rejestr h. jest wpisaną A. 289 (? cf. art. 110).

Jeżeli z dwóch spólników spółki jawnej jeden popadnie w konkurs, jego masa konkursowa żądać może od spółki tylko przypadającej mu tytułem udziału sumy pieniężnej wedle art. 131 obliczonej, nie zaś udziału w naturze A. 100.

Celem uzyskania zajęcia tego, co w swoim czasie z obliczenia na udział spólnika przypaść ma, nie potrzeba bynajmniej wykazywać, iż egzekucya na inny majątek spólnika całkowicie lub częściowo pozostała bez skutku A. 787, 1619 (inaczej bezzasadnie A. 1566; ustawa żąda tego tylko w przypadku art. 126).

Wierzyciel prowadzący egzekucyą na odsetki i udział w zysku jawnego spólnika może żądać przeglądu księgi, z którejby wkładkę i udział w zysku poznać można A. 102. W tym — koniecznym — zakresie wstępuje on w prawa egzekuta A. 926.

Egzekucyą po myśli art. 119 może prowadzić przeciw spólnikowi także i sama spółka A. 954.

Art. **120**. Przepis powyższego artykułu stosuje się także do wierzycieli osobistych, mających hipotekę lub prawo zastawu na majątku spólnika z mocy ustawy lub na innej zasadzie prawnej. Ich hipoteka lub prawo zastawu nie rozciąga się do rzeczy, wierzytelności i praw stanowiących majątek spółki, lub do udziału w tychże,

ale tylko do tego, co jest wymienione w ostatniem zdaniu poprzedniego artykułu.

Przepisy te nie wzruszają jednak praw, jakie istniały na przedmiotach wniesionych przez spólnika do majątku spółki już w chwili wniesienia [1]).

1) Jeżeli spólnik wniesie do spółki jawnej ruchomości obciążone już prawem zastawu, drugi spólnik nie może wobec wierzyciela zastawnego bronić się zarzutem, iż na (idealnej) połowie tychże ruchomości nabył własność nieobciążoną; spólnik bowiem w myśl art. 131 i 143 niema udziału na pojedynczych rzeczach należących do spółki, dlatego o nabyciu przez niego połowy owych ruchomości po myśli art. 306 k. h. niema mowy. Zob. art. 91 uw. 1.

Art. **121**. Podczas trwania spółki ani całkowite ani częściowe potrącenie między wierzytelnościami spółki a osobistemi roszczeniami dłużnika spółki do jednego z spólników nie ma miejsca [1]); dopuszczalnem jest po rozwiązaniu spółki, jeżeli i o ile wierzytelność spółki przy ostatecznem obliczeniu się temuż spólnikowi przekazano [2]).

1) Jeżeli spółka skarży dłużnika, ten ostatni może potrącić wzajemną pretensyą do spółki, nie atoli pretensyą do jednego z spólników. Odnosi się to jednak tylko do potrącenia *koniecznego*; zresztą *umowa* może uzasadnić potrącenie nawet tam, gdzie ustawa je wyklucza. Jeżeli tedy spólnik uprawniony do zastępstwa oświadczy, iż na kompenzatę wierzytelności spółki z swym osobistym długiem się zgadza, ważności tego układu art. 121 nie stoi w drodze A. 1555, O. T. N. L. IX. 129. Tak samo spólnik pozwany przez wierzyciela osobistego tylko swej wzajemnej pretensyi użyć może do potrącenia, nie zaś wierzytelności spółki, choćby nawet pozostali spólnicy na to się zgodzili. O. T. R. XXXI. 84. Jeżeli atoli spólnik pozwany został przez wierzyciela spółki na zasadzie art. 112, może potrącić tak swe osobiste roszczenia wzajemne, jak i wierzytelności spółki O. T. N. L. XIII. 66. Sporną jest wreszcie kwestya, czy spółka pozwana może użyć do potrącenia osobistej pretensyi spólnika. Możliwość ta jest wykluczoną, o ile spólnik na

potrącenie się nie zgodzi, bo spółka jego osobistym majątkiem nie ma prawa rozrządzać. W razie atoli zgody spólnika (nie cesyi) uznają tę możliwość A. 72, O. T. R. XXXI. 81, nie dopuszczają jej O. T. N. L. VI. 419, O. T. R. XI. 117. Wobec przepisu § 1441 p. u. c. tej ostatniej zasadzie oddać należy pierwszeństwo.

2) Spólnik, któremu pretensyą spółki przy obliczeniu przekazano, musi występując z skargą uzasadnić swą osobistą legitymacyą, t. zn. wykazać, że pretensya spółki na niego przeszła A. 339.

Art. **122**. W razie upadłości spółki [1]) wierzyciele [2]) jej zaspokojeni będą oddzielnie z majątku spółki, na osobistym zaś majątku spólników poszukiwać mogą tylko niedoboru [3]); do ustaw krajowych należy postanowić, czy i w jakiej mierze osobistym wierzycielom spólników służy prawo żądać oddzielenia osobistego majątku spólników [4]).

1) Por. §§ 30 i 31 u. w. i przytoczone tamże postanowienia ord. konkurs. z 25 grudnia 1868 N. 1 D. u. p. z r. 1869.

2) Ponieważ majątek spółki stanowi odrębny i samoistny ogół majątkowy, przeto spólnik może być wierzycielem względnie dłużnikiem spółki (art. 93—95). W razie konkursu (spółki i spólnika) wierzytelność spólnika należy do stanu czynnego jego masy upadłości, a do stanu biernego masy upadłości spółki i na odwrót O. T. N. L. V. 206. Prawa z art. 106—108 nie są jednak takiemi wierzytelnościami, nie stanowią długów spółki.

3) Wynika stąd, że przez otwarcie konkursu bezpośrednia odpowiedzialność spólnika określona art. 112 zmienia charakter, staje się pomocniczą (subsydyarną) i obejmuje tylko niedobór, przestaje więc być solidarną O. T. N. L. XVII. 284, O. T. R. V. 52. Tyczy się to jednak tylko spólników, którzy w chwili otwarcia upadłości należeli jeszcze do spółki; spólnik jawny, który przedtem z spółki wystąpił, nie zostaje uwolniony przez późniejsze otwarcie upadłości spółki od solidarnej i bezpośredniej odpowiedzialności za dawniejsze długi (oczywiście o ile przedawnienie art. 146 nie zaszło) A. 99, 232; inaczej O. T. N. L. XV. 207.

Wierzyciel spółki może *całą* swą pretensyą zgłosić tak do masy konkursowej spółki, jak do upadłości spólnika; tu jednakowoż

tylko niedobór za rzetelny i płynny uznany będzie A. 128. Przy obliczaniu niedoboru potrącić należy to, co wierzyciel uzyskał w upadłości spółki, względnie to, coby z masy konkursowej spółki był otrzymał, gdyby się do niej był zgłosił O. T. N. L. XVII. 284

4) W Austryi prawo takie wierzycielom osobistym nie służy.

ODDZIAŁ CZWARTY.

O rozwiązaniu spółki i wystąpieniu z niej pojedynczych spólników.

Art. **123.** Spółka rozwiązuje [1]) się:

1) przez otwarcie konkursu co do majątku spółki;

2) przez śmierć jednego ze spólników [2]), chyba że kontrakt stanowi, iż spółka istnieć będzie i nadal z dziedzicami [3]) zmarłego [4]);

3) przez otwarcie konkursu do majątku jednego z pomiędzy spólników, lub przez to, że jeden z nich traci zdolność prawną do samodzielnego zawiadywania majątkiem [5]);

4) przez wzajemne porozumienie się [6]);

5) przez upływ czasu, na który spółka była zawartą, chyba, że spólnicy spółkę milcząco przedłużą; w tym razie uważa się ją odtąd za zawartą na czas nieoznaczony;

6) przez wypowiedzenie z strony spólnika, jeżeli spółkę na czas nieoznaczony zawarto.

Spółkę dożywotnią uważa się za zawartą na czas nieoznaczony.

1) Przez rozwiązanie spółki w rozumieniu k. h. ustaje tylko produkcyjna strona istnienia i działalności spółki O. T. R. XXVIII 130. Skutkiem tego tracą wprawdzie moc obowiązującą przepisy mające za podstawę prowadzenie przedsiębiorstwa, więc zakaz konkurencyi (art. 96) O. T. N. L. XXI. 144, dalej normy co do zawiadowstwa i zastępstwa O. T. N. L. VII. 71, V. 390 — zresztą atoli nie traci spółka zdolności prawnej tak, że ustanowione na jej rzecz

prawo użytkowania trwa podczas konkursu O. T. R. XVI. 1; owszem egzystuje ona aż do ostatecznego rozdziału, względnie ukończenia likwidacyi i może skarżyć pod swą firmą O. T. R. XXVIII. 130. Również majątek spółki nie traci przez rozwiązanie samoistnego bytu, tak, że np. zakaz kompenzacyi (art. 121) i nadal obowiązuje. Por. także A. 1181 w uw. 2 do art. 115.

2) Jeżeli kontrakt nie zawiera odmiennego postanowienia, śmierć spólnika pociąga za sobą rozwiązanie spółki. Pozostali spólnicy nie mogą przeto żądać tylko wykreślenia zmarłego spólnika z rejestru i z firmy spółki, o ile nie wykażą nowego porozumienia po myśli art. 127. A. 1425. Co do odpowiedzialności dziedziców w tym razie zob. art. 129.

3) Kto jest dziedzicem, rozstrzyga powszechne pr. cywilne. W razie substytucyi powierniczej instytut (fiduciarius) będzie spólnikiem aż do zaistnienia przypadku, w którym substytucya wchodzi w życie; odtąd zaś substytut wstąpi w jego miejsce O. T. R. XVI. 40.

4) Dziedzice wstępujący nie tworzą żadnej jedności ani korporacyi; owszem każdy jest spólnikiem pełnouprawnionym i pełnoobowiązanym — oczywiście w granicach udziału i z uwzględnieniem kontraktu spółki O. T. R. XVI. 55. Jeżeli w kontrakcie spółki znajduje się postanowienie, że po śmierci spólnika spółka ma trwać nadal z dziedzicami zmarłego, ma być atoli ustanowiony wspólny zastępca, który tych dziedziców w spółce ma reprezentować, postanowienie to rozumieć należy w ten sposób, iż wszyscy dziedzice mają wstąpić jako spólnicy jawni, mają atoli być wyłączeni od zastępstwa i zawiadowstwa z wyjątkiem tego, który ich wspólnym zastępcą ustanowiony będzie. Pozostali spólnicy nie mogą zatem sprzeciwiać się wpisowi zgodnemu z powyższem tłómaczeniem i powoływać się na to, że tylko ten wspólny reprezentant za jawnego spólnika przyjętym być ma A. 1492; por. O. T. R. II. 30.

5) Np. przez uznanie go obłąkanym, marnotrawcą i t. p. Jeżeli spólnik, którego nazwisko nie znajduje się w firmie, poddany został jako obłąkany kurateli, pozostali mogą żądać wykreślenia go z rejestru, a sami dalej pod tąż firmą prowadzić przedsiębiorstwo O. z 8 kwietnia 1896 L. 3966 C. 306 z r. 1896; por. art. 127.

6) Porozumienie to może nastąpić także w sposób dorozu-

miany (per facta concludentia). W razie złożenia arkusza podatku zarobkowego i zwinięcia przedsiębiorstwa należy zgłosić rozwiązanie spółki do rejestru h. oraz wdrożyć likwidacyą, o ile stosunki spólników między sobą nie są ostatecznie uregulowane i zachodzi jeszcze potrzeba zrealizowania aktywów A. 1312.

Art. **124**. Wypowiedzenie spółki na czas nieoznaczony zawartej z strony spólnika powinno nastąpić, jeśli nie ma innego układu, przynajmniej na sześć miesięcy przed upływem roku obrotowego spółki [1]).

1) Wypowiedzenie spóźnione jest bezskuteczne; nie potrzeba protestu z strony reszty spólników O. T. N. L. XII. 102.

Forma wypowiedzenia nie jest przepisaną; potrzeba tylko jednostronnego oświadczenia spólnika, że w spółce nadal pozostać nie chce O. T. N. L. X. 433, 434. Wypowiedzenie skierowane do spółki ma skutek prawny, jeżeli na czasie doszło do wiadomości wszystkich spólników O. T. R. XXI. 93.

Wypowiedzenie nie wyklucza ani prawa żądania rozwiązania z art. 125, ani prawa żądania wykluczenia z art. 128. O. T. N. L. X. 434, VI. 112.

Por. także A. 292 przy art. 12.

Art. **125**. Spólnik może żądać [1]) rozwiązania spółki przed upływem czasu, przez który trwać miała, a w spółkach na czas nieoznaczony zawartych bez poprzedniego wypowiedzenia, jeżeli zachodzą ważne przyczyny [2]).

W razie zaprzeczenia pozostawia się uznaniu sędziego ocenienie, czy takie przyczyny zachodzą [3]).

W szczególności można orzec rozwiązanie:

1) jeżeli z powodu okoliczności zewnętrznych osiągnięcie celu spółki staje się niemożliwem [4]);

2) jeżeli spólnik nierzetelnie postępuje przy zawiadowstwie lub zdawaniu rachunków [5]);

3) jeżeli spólnik nie dopełnia istotnych swych obowiązków [6]);

4) jeżeli spólnik firmy lub majątku spółki dla swych osobistych celów nadużywa [7]);

5) jeżeli spólnik przez ciągłą chorobę lub z innych przyczyn staje się niezdolnym do tych interesów spółki, które ma załatwiać.

1) Żądanie to — o ile pozostali spólnicy na nie się nie zgadzają (art. 123 l. 4) — postawionem być ma w formie zwykłej skargi O. T. N. L. I. 27. Skoro bowiem w grę wchodzą prawa stron, nie można kwestyi rozstrzygać z urzędu, lecz tylko w drodze zwyczajnego procesu A. 1003, 1314. Art. 125 zawiera tylko przepisy prawa materyalnego; prawa procesowego zupełnie nie dotyka A. 1563. Dlatego też i wykreślenie spólnika wykluczonego w myśl kontraktu spółki z powodu niedopełnienia zobowiązań kontraktowych może być wpisane do rejestru h. tylko wtedy, jeżeli wykluczony się na wykluczenie zgodził; w przeciwnym razie spólnicy, którzy chcą uzyskać wykreślenie, udać się muszą na zwyczajną drogę prawa A. 1254. (Por. atoli A. 960, według którego sąd z urzędu badać ma okoliczności potrzebne do wydania orzeczenia. Rozstrzygnienie to nie jest w ustawie uzasadnione).

Choć podanie wniesione oznaczone jest na napisie jako skarga, nie można na takowe wdrożyć procesu, jeżeli podający żąda wydania orzeczenia w tej sprawie po przeprowadzeniu postępowania z urzędu A. 1314.

2) Ustawa nie żąda, by to prawo po zajściu »ważnej przyczyny« niezwłocznie wykonano; owszem faktyczne utrzymanie spółki nie zawiera bynajmniej przebaczenia błędnego kroku O. T. N. L. VI. 113.

Czy i o ile istnieje w pewnym przypadku także prawo żądania odszkodowania, ocenić należy według zasad pow. prawa cyw. Potrzeba więc obok winy także stwierdzenia związku przyczynowego między tą winą a rozwiązaniem spółki O. T. N. L. XVII. 366.

3) Zasadą jest swobodna ocena sędziego. Nie w każdym przeto przypadku wyszczególnionym w art. 125 musi sędzia orzec rozwiązanie; ocena ważności i tu do niego należy O. T. N. L. XVIII. 396. Z drugiej zaś strony wyliczenie przyczyn w art. 125 jest tylko przykładowe i ma dać sędziemu pewną dyrektywę, nie

krępując zresztą zupełnie jego swobodnego uznania O. T. R. XXIV. 137. Można więc orzec rozwiązanie np. w razie, jeżeli oddalona prawomocnie skarga jednego spólnika o wykluczenie drugiego zawiera na tegoż potwarze O. T. N. L. XX. 268 — lub w razie, kiedy jeden spólnik czynnie drugiego znieważył O. T. N. L. XXIV. 268 i t. p.

4) Jeżeli spółka h., założona na przeciąg 20 lat, przy której zakładaniu liczono — jak z okoliczności wynika — na budowę kolei, która nie przyszła do skutku, w ciągu 14 lat ani jednego nie zrobiła interesu, uznać należy, iż osiągnięcie celu spółki stało się niemożliwem skutkiem zewnętrznych okoliczności tak, że każdy spólnik uznania jej za rozwiązaną domagać się może A. 1348.

5) Przypadek ten zachodzi, jeżeli np. spólnik zawiadujący zbyt wiele sobie liczy tytułem wydatków O. T. N. L. XIII. 179.

6) Błędy i nieprawidłowości w prowadzeniu ksiąg h. nie zawsze stanowią ważną przyczynę wobec tego, że inni spólnicy mają prawo nadzoru O. T. N. L. XVIII. 397.

7) Lubo nie każde użycie firmy spółki w celach prywatnych jest nadużyciem (O. T. N. L. IX. 432), to jednak nadużycie istnieje skoro użycie firmy nakłada zobowiązanie na spółkę (spólnik prywatny weksel żyrował firmą spółki) O. T. N. L. XX. 265.

Art. **126**. Jeżeli wierzyciel osobisty spólnika po bezskutecznem dokonaniu egzekucyi na tegoż majątku uzyska egzekucyą na to, co kiedyś przy rozwiązaniu spółki spólnikowi przypaść ma [1]), wówczas ma prawo celem uzyskania zaspokojenia swej pretensyi żądać za poprzedniem wypowiedzeniem z swej strony rozwiązania spółki bez względu na to, czy spółkę na czas oznaczony, czy też nieoznaczony zawarto [2]).

Wypowiedzenie nastąpić musi przynajmniej na sześć miesięcy przed upływem roku obrotowego spółki.

1) Zob. art. 119.

2) Por. §§ 333 nowej ordyn. egzek. i art. 132 k. h.

Art. **127**. Jeżeli spólnicy przed rozwiązaniem spółki umówili się, że spółka pomimo wystąpienia jednego lub więcej spólników między pozostałymi i nadal istnieć będzie, wówczas spółka ma koniec tylko co do osoby występującego; zresztą utrzymuje się i na przyszłość wraz z wszystkiemi swemi dotychczasowemi prawami i zobowiązaniami [1]).

1) Zob. A. 1425 (art. 123 uw. 2) i orzeczenie przytoczone w uwadze 5 do art. 123. Por. także A. 1254 (art. 125 uw. 1). W każdym razie pozostać musi co najmniej dwu spólników, inaczej niema mowy o dalszem trwaniu spółki O. T. N. L. XI. 160.

Utrzymanie spółki (choć w innem znaczeniu) ma miejsce i tam, gdzie między spólnikami pozostającymi a spólnikiem ustępującym stanęła umowa, iż w miejsce tego ostatniego wstępuje trzeci O. T. N. L. XIV. 151.

Art. **128**. Jeśli rozwiązania spółki domagać się można z przyczyn leżących w osobie spólnika (art. 125), może być zamiast rozwiązania orzeczonem wykluczenie tegoż spólnika, jeżeli wszyscy pozostali spólnicy wniosek uczynią w tej mierze [1]).

1) Do spółki h. składającej się z dwóch tylko osób art. ten ani bezpośredniego, ani analogicznego niema zastosowania O. T. N. L. XI. 160 (inaczej i błędnie A. 100).

Z powołania art. 125 wynika, że i przy wykluczeniu obowiązuje ta sama droga, co przy rozwiązaniu A. 960; zatem w razie sprzeciwienia się spólnika zwyczajna droga prawa A. 1254, 1314. Jeżeli spólnik wykluczony jednomyślną uchwałą reszty spólników przez 2 lata od zawiadomienia przeciw wykluczeniu nie protestował i nie postarał się o orzeczenie sądowe co do prawności wykluczenia, dał temsamem do poznania, że na dotyczącą uchwałę się zgadza A. 1069.

Por. także O. T. N. L. VI. 113. przy art. 125 uw. 2.

Wykluczenie następuje dopiero przez orzeczenie sądu; uchwała reszty spólników nawet w tym razie nie jest dostateczna,

kiedy kontrakt spółki uważa ją za wystarczającą w tym celu O. T. N. L. XXI. 84. Zawiadomienie spólnika, że od pewnej chwili uważać się ma za wykluczonego z spółki, nie stanowi naruszenia w posiadaniu O. z 31 październ. 1893 L. 12697 JBl. 2 z r. 1894.

Art. **129**. Rozwiązanie spółki będzie wpisane w rejestr handlowy [1]), o ile nie następuje w skutek otwarcia konkursu co do majątku spółki [2]).

Wpis takowy nastąpić ma nawet i wtedy, gdy się spółka kończy przez upływ czasu, na który była zawartą.

Wystąpienie lub wykluczenie spólnika z spółki będzie wpisane w rejestr handlowy podobnie jak rozwiązanie spółki [3]).

Sąd handlowy znagli karami porządkowemi tych, których się to tyczy, do zgłoszenia powyższych zdarzeń [4]).

Rozwiązaniem spółki albo wystąpieniem lub wykluczeniem spólnika z tejże o tyle tylko bronić się można wobec trzecich, o ile co do takiego wypadku zachodzą warunki, pod którymi według art. 25 w razie zgaśnięcia firmy lub zmiany jej posiadaczy zdarzenie to skutkuje przeciw trzecim [5]).

1) Zob. art. 133. Rozwiązanie spółki a wykreślenie firmy spółki nie są pojęciami jednoznacznemi. Dopiero po wykreśleniu firmy spółki (art. 25 ust. 1) spółka jako taka pozywaną być nie może A. 385, a wykreślenie to nastąpi po ukończeniu likwidacyi, względnie zwinięciu przedsiębiorstwa bez likwidacyi.

Wpis, że z spółki składającej się z dwóch osób jeden spólnik występuje, nie jest właściwy, wyraża atoli w wystarczający sposób, że nastąpiło rozwiązanie spółki i że jeden z byłych spólników przejął przedsiębiorstwo wraz z firmą O. T. N. L. XXI. 193; por. atoli O. z 18 września 1894 L. 8462 JBl. 44 z r. 1894 przytocz. przy art. 25.

Prośbę o wpis rozwiązania spółki (i wykreślenie firmy)

wnieść może każdy spólnik jawny, choćby od zastępstwa był wykluczony; w tym razie bowiem nie idzie o akt zastępstwa A. 1729 (taksamo A. 1294; por. atoli A. 631).

2) Por. § 204 ord. konk.

Choć spółka nie była wpisana do rejestru h, rozwiązanie spółki przecież do rejestru wpisanem być ma O. T. N. L. XXII. 201, XXIII. 227. Spólnik występujący ma prawo żądać od pozostałych uskutecznienia zgłoszenia, bez względu na zarzut, że nie wypełnił dotąd świadczeń, do których jest obowiązany O. T. N. L. II. 172.

3) Zob. A. 1396 i 1698 przy art. 12.

4) Obowiązek zgłoszenia ciąży w razie rozwiązania spółki przez śmierć spólnika także na dziedzicach zmarłego O. T. N. L. XXI. 370, 373. Por. §§ 12 i 13 u. w.

5) Zob. A. 1181 przy art. 115 uw. 2, oraz A. 1005 i O. z 18 września 1894 L. 8462 przytocz. przy art. 25. Por. atoli co do dziedziców zmarłego spólnika O. T. N. L. XIX. 17, według którego odpowiedzialność ich ustaje, jeżeli trzeci wiedział o śmierci i jeżeli według kontraktu (art. 123 l. 2) śmierć ta objektywnie pociąga za sobą rozwiązanie — bez względu na subjektywną świadomość trzeciego co do tego ostatniego punktu.

Art. **130**. Jeżeli spólnik występuje lub zostaje wykluczonym, następuje ostateczne obliczenie się [1]) spółki z nim, a to na podstawie stanu majątkowego, w jakim się znajduje spółka w czasie wystąpienia lub w czasie wręczenia skargi o wykluczenie.

W późniejszych czynnościach, prawach i zobowiązaniach występujący lub wykluczony bierze udział o tyle tylko, o ile takowe bezpośrednim są skutkiem tego, co już przed owym czasem nastąpiło [2]).

Występujący lub wykluczony musi przystać na ukończenie bieżących interesów w taki sposób, jaki zdaniem pozostałych spólników jest najkorzystniejszy [3]).

Jeśliby jednak wcześniejsze ostateczne obliczenie się

nie było możliwem, ma prawo żądać w końcu każdego roku obrotowego zdania rachunku z interesów w ciągu tego czasu załatwionych oraz wypłacenia kwot, które mu się według tego rachunku należą [4]); wolno mu też z końcem każdego roku obrotowego domagać się wykazania stanu nieukończonych jeszcze interesów [5]).

1) Do obliczenia tego może być użyty znawca, jeżeli porozumienie, kto ma przedsięwziąć potrzebne w tym celu prace, nie przyszło między stronami do skutku O. T. R. XV. 80.

2) Spólnik występujący lub wykluczony jest co do kwoty należnej mu według ostatecznego obliczenia, czyli co do swego udziału w majątku spółki zwyczajnym wierzycielem spółki. Spólność istniejąca nadal według ustępu 2. tego artykułu nie jest spółką. W razie konkursu lub likwidacyi spółki udział spólnika występującego lub wykluczonego wypłaconym będzie obok, a nie po innych — powstałych później — długach spółki O. T. N. L. X. 57. Jeżeli zaś konto spólnika wykazuje przewyżkę stanu biernego (Passiv-saldo), spólnik jest co do takowej zwyczajnym dłużnikiem spółki.

3) W dalszem prowadzeniu interesu zawartego przed wystąpieniem lub wykluczeniem spólnika spólnicy pozostali działają także jako jego zastępcy, tak że z czynności przez nich zdziałanych wynikają także dla tego spólnika prawa i obowiązki wobec trzecich O. T. N. L. XV. 203.

4) Spólnik, który wystąpił lub został wykluczony, nie ma prawa przeglądu ksiąg h. spółki; atoli udzielenie mu wszystkich ksiąg i papierów spółki zastępuje w zupełności złożenie rachunku O. T. N. L. XXV. 344.

Spólnik, do którego spółka ma zwyczajną wierzytelność (por. np. art. 95 i uw. 2 do niniejsz. art.), nie ma prawa zwlekać z zapłatą długu, póki wszystkie interesa nie będą pokończone O. T. N. L. XXIV. 48.

5) Umową stron zastosowanie art. 130 może być wykluczone A. 191.

Art. **131**. Spólnik występujący lub wykluczony powinien przestać musi na wydaniu sobie swego udziału w majątku

spółki w sumie pieniężnej przedstawiającej wartość takowego; niema prawa do stosunkowego udziału w poszczególnych wierzytelnościach, w towarach lub innych częściach majątku spółki [1]).

1) Art. ten ma zastosowanie także w przypadku, kiedy spólnik popadł w konkurs A. 100 (?); nie może być natomiast stosowany do spadkobierców zmarłego spólnika, skoro umowa z tymiż o dalsze istnienie spółki nie przyszła do skutku O. T. N. L. VIII. 178; por. art. 133. Co do czasu wypłaty rozstrzyga w braku umowy art. 326.

Art. **132**. Jeżeli wierzyciel osobisty spólnika korzysta z prawa przysługującego mu według art. 126, pozostali spólnicy mogą na zasadzie jednomyślnej uchwały zamiast rozwiązania spółki uskutecznić ostateczne obliczenie się z dłużnikiem i wydać temuż jego udział stosownie do przepisów poprzednich artykułów; dłużnika uważa się wówczas za występującego z spółki.

ODDZIAŁ PIĄTY.

O likwidacyi spółki.

Art. **133**. Po rozwiązaniu spółki z wyjątkiem przypadku otwarcia jej konkursu [1]) przeprowadzeniem likwidacyi [2]) zajmą się wszyscy dotychczasowi spólnicy lub ich zastępcy jako likwidatorowie [3]), o ile takowej jednomyślna uchwała spólników lub kontrakt spółki [4]) nie przekazuje pojedynczym spólnikom lub też innym osobom. Jeżeli który z spólników umarł, jego prawonabywcy ustanowić sobie mają wspólnego zastępcę.

Na wniosek spólnika, jeśli zachodzą ważne przyczyny, może nastąpić zamianowanie likwidatorów przez sędziego [5]). Sędziemu wolno w takim razie mianować likwi-

datorami lub jako takich przydać osoby nie należące do spólników.

1) Jeżeli po uchyleniu konkursu pozostał nierozdzielony majątek, wówczas likwidacya mimo konkursu może mieć miejsce O. T. N. L. XVI. 289; zresztą atoli konkurs absorbuje likwidacyą.

2) Art. 133 nie przepisuje bynajmniej, by po rozwiązaniu spółki zawsze musiała nastąpić likwidacya; normuje tylko, jak likwidacya ma być przeprowadzoną, jeżeli wogóle do niej przyjdzie, a ani uchwała spólników ani kontrakt spółki sposobu likwidacyi nie określa. Art. ten jest przeto przepisem dyspozytywnym, i rozstrzygnienie kwestyi, czy wogóle likwidacya ma mieć miejsce, leży przedewszystkiem w rękach spólników A. 326, 883, 983, 1235, 1721 — por. także A. 1294. Wierzyciele spółki nie mają prawa domagać się przeprowadzenia likwidacyi; także sąd nie jest powołany do czuwania z urzędu nad tem, by się odbyła likwidacya, i nie może przeprowadzenia jej stawiać za warunek wykreślenia firmy (inaczej — zd. n. błędnie — A. 61, 630, 727, 765, 767, 854, które wychodzą z założenia, że istnieje obowiązek likwidacyi, włożony na spólników w interesie wierzycieli spółki i mający skutkiem tego charakter obowiązku iuris publici). Owszem, jeżeli kontrakt spółki zawiera postanowienie, w jaki sposób uskuteczniony ma być ostateczny rozdział majątku w razie rozwiązania spółki, tego przedewszystkiem trzymać się należy A. 191, 883. Jeżeli więc nastąpiło wypowiedzenie zgodnie z kontraktem, a nadto kontrakt oznacza dokładnie na przypadek rozwiązania sposób rozdziału majątku między spólników, i jeden spólnik na podstawie tegoż kontraktu oświadcza, że wszystkie aktywa i passywa spółki przejmuje i przedsiębiorstwo dalej prowadzić będzie, należy na jego prośbę dozwolić wykreślenia firmy spółki, choćby drugi spólnik przeprowadzenia likwidacyi żądał A. 1294. Tak samo w razie, jeżeli w myśl statutów spółki po śmierci jednego spólnika drugi ma sam dalej prowadzić przedsiębiorstwo, należy na jego żądanie dozwolić wykreślenia firmy z rejestru dla spółek i przeniesienia jej do rejestru firm pojedynczych O. z 22 stycznia 1895 L. 632 C. 136 z r. 1895. Jeżeli kontrakt milczy w tym względzie, mogą spólnicy porozumieć się co do sposobu ostatecznego rozwikłania wspólności, i wtedy także potrzeba likwidacyi odpada. Wystarczy jakiekolwiek porozumienie się spólników; nie jest bynajmniej koniecznem do uzyskania wykreślenia firmy bez likwidacyi wykazanie, że wszystkie passywa zaspokojono, jak tego błędnie żąda A. 811. Jeżeli dotychczasowi spólnicy oświadczą w podaniu wspólnie wniesionem, że już cały stosunek zlikwidowali i wzajemne swe pretensye uregulowali, firmę wykreślić należy nie żądając od nich ani wykazania, iż zaspokoili wszystkie długi, ani też zgłoszenia firmy likwidacyjnej A. 1235. Już przez to, że obaj spólnicy proszą o wykreślenie firmy spółki z powodu wystąpienia jednego z nich, zbytecznem staje się wykazanie nastąpionego porozumienia; por. A. 1312 przy art. 123 uw. 6. Odpada również potrzeba likwidacyi, jeżeli — jak się nader często zdarza — na podstawie umowy jeden z dotychczasowych spólników przejmuje na siebie przedsiębiorstwo spółki A. 326, 983, 1721, lub przejmuje wszystkie activa i passiva (wierzycieli to nie wiąże; art. 112), choć interesu dalej nie prowadzi A. 1217. Zresztą atoli, jeżeli takie porozumienie nie przyjdzie do skutku, a w kontrakcie nie ma przepisu, art. 133 wchodzi w zastosowanie; zob. A. 833. Likwidacya nastąpi więc, jeżeli po śmierci spólnika nie da się osiągnąć między jego dziedzicami a spólnikiem pozostałym żadne porozumienie — w szczególności, jeżeli się rozbiły układy co do przejęcia handlu przez spólnika pozostałego A. 953, 1721; stanowi ona w tym razie konieczną drogę do rozdziału. To też, jeżeli w spółce złożonej z trzech osób spólnicy ułożyli się, że interes zwijają, stan majątku obliczą i stratę równo między siebie rozdzielą, likwidacya musi być przeprowadzona; niedopuszczalnem jest, by dwaj z pomiędzy nich zestawili rachunki i od trzeciego, który dotyczące przedsiębiorstwo sam wyłącznie prowadził, domagali się w drodze procesu rachunkowego uznania lub wniesienia zarzutów A. 1488.

W razie sporu między spólnikami, czy ma się prowadzić likwidacya, czy owszem trzymać się należy innej drogi kontraktem wskazanej, rozstrzygnienie należy do zwyczajnej drogi prawa A. 1720. Jeżeli wdowa i zarazem spadkobierczyni zmarłego spólnika wystawiła deklaracyą notaryalnie legalizowaną, że od pozostałego spólnika należny sobie udział otrzymała, żadnych pretensyi sobie nie rości i na dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa pod dotychcza-

sową firmą zezwala, nie ma prawa żądać likwidacyi, o ile poprzednio w zwyczajnej drodze prawa nieważności owej deklaracyi nie wykaże A. 1431.

3) Likwidator rozwiązanej spółki protokołowanej nie ma charakteru kupca rejestrowanego przez to, że jest wpisany w rejestrze za likwidatora, chociażby nawet poprzednio był spólnikiem jawnym A. 567.

4) Umowa także wiąże wszystkich spólników (o ile nie zachodzą warunki art. 133 ust. 2 lub 134), i spólnik wyłączony od likwidacyi nie może domagać się, by go wbrew nmowie do likwidacyi dopuszczono O. T. N. L. XX. 11.

5) Przypadek ten zachodzi tylko w razie sporu między spólnikami co do tego, czy w danych okolicznościach odstąpić należy od postanowień kontraktu względnie ustawy. Rozstrzygnienie tego sporu nastąpić ma w zwykłej drodze prawa O. T. R. XIII. 155.

Art. **134**. Odwołanie [1]) likwidatorów następuje przez jednomyślną uchwałę wszystkich spólników [2]); z ważnych przyczyn [3]) może ich także odwołać sędzia na wniosek spólnika [4]).

1) Na równi z odwołaniem likwidatora stoi ograniczenie jego władzy przez przydanie mu współlikwidatora; w tym razie art. 134 ma także zastosowanie O. T. N. L. XX. 11.

2) Uchwała taka usuwa likwidatora, choćby spólnicy przedtem wobec niego prawa odwołania się zrzekli; w tym atoli razie nie traci likwidator prawa żądania wynagrodzenia szkody O. T. N. L. XXIII. 324. Uchwała musi jednak być jednomyślna; jeżeli zatem spólnik jest likwidatorem, i on musi się na nią zgodzić O. T. N. L. XX. 11.

3) Przyczyna taka nie zachodzi, jeżeli spólnik-likwidator zaskarżył spółkę jako jej wierzyciel o znaczną kwotę, chociaż nadto nie mieszka stale w miejscu siedziby spółki O. T. N. L. IX. 30. Ocena ważności zależy wyłącznie od sędziego.

4) Co do sposobu postawienia wniosku zob. uw. 5 do poprzedniego art.

Art. **135**. Likwidatorów zgłoszą spólnicy do sądu handlowego celem wpisania ich w rejestr handlowy [1]); likwidatorowie skreślą swój podpis osobiście w obec sądu handlowego, albo skreślony podadzą w formie wierzytelnej.

Wystąpienie likwidatora lub zgaśnięcie jego pełnomocnictwa ma być również zgłoszone dla wpisania w rejestr handlowy.

Do dopełnienia tych przepisów znagleni będą spólnicy karami porządkowemi [2]).

Mianowaniem likwidatorów, jak również wystąpieniem likwidatora lub zgaśnięciem jego pełnomocnictwa o tyle tylko zasłaniać się można przeciw trzecim, o ile co do tych wypadków zachodzą warunki, pod którymi według art. 25 i 46 zmiana posiadaczów firmy lub zgaśnięcie prokury mają skutek przeciw trzecim.

1) Oczywiście tylko o tyle, o ile wogóle likwidacya ma miejsce; por. uw. 2 do art. 133. W tym razie wpis likwidacyi przedsiębiorstwa spółki bez równoczesnego ustanowienia likwidatorów i wpisu firmy likwidacyjnej nie jest dopuszczalny A. 1091. Urząd likwidatora jednakowoż nie rozpoczyna się dopiero od chwili wpisania go; owszem jego umocowanie od wpisu zupełnie nie zależy O. T. N. L. XVI. 73.

2) Por. §§ 12 i 13 u. w.

Art. **136**. Jeśli jest więcej likwidatorów, spólnie tylko [1]) przedsiębrać mogą z skutkiem prawnym czynności do likwidacyi należące, chyba że wyraźnie postanowiono, iż mogą działać każdy z osobna.

1) Czynność, której jeden likwidator się sprzeciwi, nie może być przedsięwziętą, a pozostali likwidatorowie nie mogą żądać od sądu orzeczenia, że sprzeciwiający się ma tę — rzekomo konieczną — czynność przedsięwziąć O. T. R XII. 33.

Przepis ten z natury rzeczy nie odnosi się do przypadku,

gdzie trzeba działać przeciw samemu likwidatorowi. Tu oczywiście do przedsięwzięcia działania jego zgoda nie jest wymaganą O. T. N. L. V. 386.

Art. **137.** Likwidatorowie pokończą interesa bieżące [1]), wypełnią zobowiązania rozwiązanej spółki [2]), ściągną jej wierzytelności [3]) i spieniężą majątek spółki; zastępywać będą spółkę sądownie [4]) i zasądownie; mogą za nią zawierać ugody i zdawać się na sąd polubowny. Dla ukończenia nie załatwionych interesów likwidatorowie i w nowe wchodzić mogą [5]).

Bez przyzwolenia wszystkich spólników likwidatorowie nie mogą pozbywać nieruchomości inaczej, jak tylko przez publiczną licytacyę [6]).

1) Tu należą także spory wytoczone przed rozwiązaniem spółki O. T. N. L. XXI. 127. Obowiązku tego nie należy jednak rozumieć w ten sposób, iżby likwidatorowie mieli dla szybkiego ukończenia przerywać prawidłowy tok interesu; tem bardziej nie ma trzeci prawa do żądania wcześniejszego rozwiązania stosunku O. T. R. V. 8.

2) Likwidatorowie przekraczają swój zakres działania, jeżeli uznają przedawnioną wierzytelność do spółki i tworzą przez to nową podstawę prawa skargi O. T. N. L. IX. 85.

3) Do tego powołani są tylko oni; por. A. 339 przy art. 121 uw. 2. Mają oni ściągnąć także pretensye spółki do spólników; przedewszystkiem z tytułu nie wpłaconych wkładek, które nietylko na cele produkcyi, lecz także na zaspokojenie zobowiązań spółki są przeznaczone O. T. N. L XXII. 136; zmusić mają następnie spólników do przepisania nieruchomości wniesionych do spółki na rzecz spółki O. T. N. L. XII. 39; żądać mogą także wydania ksiąg i innych dokumentów należących do spółki O. T. N. L. XXI. 142. Wiąże ich atoli art. 92 i dlatego nie mogą żądać od spólników stosunkowego pokrycia celem zaspokojenia długów spółki O. T. N. L. XXV. 160. Jeżeli trzeci zobowiązał się uiścić na rzecz spółki pewną wkładkę, likwidatorowie ściągną ją od trzeciego, o ile z umowy nie wynika, że obowiązek dotyczący zależeć miał od

dalszego prowadzenia przedsiębiorstwa spółki O. T. R. IV. 66. Nie mają oni atoli z mocy ustawy prawa do sprzedaży nie ściągniętych pretensyi spółki niżej wartości nominalnej, ani do żądania takiej sprzedaży za pomocą publicznej licytacyi dobrowolnej A. 1656.

4) Przysięgę likwidującej spółce wskazaną lub odkazaną mają złożyć wszyscy likwidatorowie, ale tylko oni, nie zaś spólnicy jako tacy O. T. N. L. XI. 356, XXI. 344. Spólnicy atoli nie przestają być stroną w takim sporze i dlatego w roli świadków słuchani być nie mogą O. T. R. XVII. 365. Jeżeli idzie o spór przeciw likwidatorowi-spólnikowi, w sporze tym pozostali likwidatorowie zastępują spółkę O. T. N. L. IX. 31. Por. także obj. do art. 117.

Egzekucya wprost na majątek spólnika na zasadzie wyroku wydanego przeciw spółce likwidacyjnej nie jest dopuszczalna A. 1664; por. art. 112 uw. 2.

5) Tylko taka nowa czynność, która zostaje w związku z załatwieniem nieukończonych interesów, wiąże spółkę wobec trzecich. Wystarczy atoli, jeżeli np. posiadacz podpisanego przez likwidatorów wekslu wykaże, iż pomimo dołożenia należytej staranności istnienie takiego związku słusznie mógł przypuszczać O. T. N. L. XIII. 224, XXI. 308. Wystarczy atoli istnienie związku — nie wymaga się, by nowa czynność do ukończenia dawnego interesu była niezbędną — a związek taki (prolongacyą) przyjąć należy, jeżeli likwidator równocześnie upłacił część dawnego długu wekslowego i na resztę nowy wystawił weksel, o ile zupełna odrębność tych czynności nie będzie wykazaną O. T. R. IV. 65. O ile zachodzą warunki nowej czynności, likwidator może kontraktować z sobą samym; może więc wystawiony przez siebie weksel akceptować imieniem spółki i takowy przeciw spółce zaskarżyć O. T. R. VII. 119.

6) Likwidatorowie mogą nieruchomości należące do masy likwidacyjnej sprzedać w drodze dobrowolnej publicznej licytacyi bez poprzedniego oszacowania na podstawie ustanowionej przez siebie ceny wywołania; w takim razie spólnicy przeciw wysokości ceny wywołania protestować nie mogą O. z 4 sierpnia 1896 L. 9061 JBl. 38 z r. 1896.

Likwidatorowie nie mają prawa ustanowienia prokuranta O. T. N. L. XIII. 223. Za przekroczenie granic umocowania odpo-

wiadają trzeciemu osobiście (anal. z art. 55) O. T. R. VI. 214. Por. zresztą art. 144.

Art. **138**. Ograniczenie zakresu działania likwidatorów (art. 137) nie ma skutku prawnego przeciw trzecim.

Art. **139**. Likwidatorowie podpisywać się mają w ten sposób, że do firmy dotychczasowej, odtąd likwidacyjną mianować się mającej [1]), własne przydadzą nazwisko [2]).

1) Aż do wykreślenia firmy likwidacyjnej nowa firma równobrzmiąca do rejestru wpisaną być nie może O. T. R. XXIX. 68.

2) Przepis ten jest tylko przepisem porządkowym i pominięcie go nie uchyla ważności działania. Obojętnem jest, czy czynność przez likwidatorów wyraźnie w imieniu likwidującej spółki zawartą została, czy też z okoliczności wynika, że taki był zamiar stron O. T. N. L. IX. 215.

Art. **140**. Likwidatorowie, chociażby nawet przez sędziego byli ustanowieni, mają względem spólników obowiązek stosować się w zawiadowstwie do rozporządzeń jednomyślnie przez tychże wydanych [1]).

1) Po skończeniu urzędowania — choćby przed ukończeniem likwidacyi—mają oni spólnikom złożyć rachunki O. T. N. L. XXIII. 330. Wystarczy zazwyczaj w tym celu przedłożyć wszystkie księgi O. T. N. L. XXV. 344.

Art. **141**. Pieniądze, bez których podczas likwidacyi obejść się można, będą tymczasowo między spólników rozdzielone [1]).

Pieniądze na pokrycie płatnych dopiero później długów spółki, oraz na pokrycie roszczeń, jakie poszczególnym spólnikom przy ostatecznem obliczeniu się przysługują [2]), należy zatrzymać.

1) Spólnik może skargą żądać wydania odpowiedniej części tej gotówki O. T. N. L. III. 338.

2) Wobec ogólnej stylizacyi ustawy należy tu także udział

w majątku spółki przypaść mający spólnikowi przy ostatecznem obliczeniu. Zob. O. T. N. L. V. 300.

Art. **142**. Likwidatorowie dopilnują ostatecznego obliczenia się między spólnikami [1]).

Spory powstałe co do ostatecznego obliczenia sędzia rozstrzygnie [2]).

1) Jeżeli likwidatorowie zgłaszają do rejestru h., że czynności swe pokończyli, i zgodnie żądają wykreślenia firmy likwidacyjnej, należy firmę wykreślić nie żądając wykazania prawdziwości zgłoszenia A. 377. Jeżeli ma być wykreślona firma likwidacyjna spółki komandytowej, wykazanem być ma także zezwolenie komandytnika na dowód, że istotnie ostateczne obliczenie się nastąpiło O. z 2 lipca 1896 L. 6798 C. 406 z r. 1896.

2) Jeżeli według planu ostatecznego rozdziału jedni spólnicy wobec drugich mają zobowiązania, realizacya tegoż należy do spólników, nie do likwidatorów; rzeczą też spólników (nie likwidatorów) jest, ewentualne spory poddać ocenie sędziego O. T. N. L. V. 391.

Art. **143**. Jeżeli spólnik wniósł do spółki rzeczy, które stały się jej własnością, takowe przy ostatecznem obliczeniu się do niego nie wracają, lecz spólnik otrzymuje z majątku spółki wartość, w jakiej według umowy przyjęte były.

Jeżeli wartość nie była oznaczoną, wynagrodzenie nastąpi podług wartości, jaką rzeczy miały w czasie ich wniesienia [1]).

1) Por. art. 91.

Art. **144**. Pomimo rozwiązania spółki stosują się przepisy drugiego i trzeciego oddziału do stosunku prawnego dotychczasowych spólników między sobą, oraz spółki do osób trzecich, a to aż do ukończenia likwidacyi, o ile z osnowy niniejszego oddziału i z natury likwidacyi co innego nie wynika [1]).

Spółka rozwiązana podlega aż do ukończenia likwidacyi temu sądowi, który był dla niej właściwym w chwili rozwiązania [2]).

Doręczenia spółce uskutecznia się z skutkiem prawnym na ręce jednego z likwidatorów [3]).

1) Przestaje obowiązywać z chwilą rozwiązania zakaz konkurencyi O. T. N. L. XXI. 145; tracą również moc przepisy o zastępstwie (art. 114—118) O. T. N. L. V. 390.

Nie zmienia się nic co do zobowiązań spółki. Wierzyciele mogą wystąpić przeciw spółce i przeciw spólnikom; co do tych ostatnich trwa odpowiedzialność solidarna z art. 112. A. 377, O. T. N. L. V. 393; por. A. 1506, 1531 przytocz. przy art. 112 uw. 2 ustęp 1 i. f. Jeżeli skarga o pokrycie (§ 63 ord. konk.) wniesiona została przeciw spółce, postępowanie przeprowadzić należy przeciw wszystkim spólnikom, choćby tymczasem przez wystąpienie jednego nastąpiło rozwiązanie spółki A. 1193. Nawet wobec spólnika, który jest wierzycielem spółki (art. 93), odpowiada spółka mimo rozwiązania tak samo jak wobec trzeciego O. T. N. L. XXIII. 95; przeciwnie O. T. N. L. XII. 273, uznając po rozwiązaniu tylko stosunkową odpowiedzialność spólników pro rata.

Postanowienie kontraktu spółki, że wszystkie spory między spólnikami z prowadzenia interesu wynikłe, poddane być mają sądowi polubownemu, obowiązuje tylko do chwili rozwiązania spółki i ukończenia likwidacyi, nie odnosi się tedy do sporów wynikłych z umowy rozwiązującej spółkę i rozdzielającej majątek A. 1039.

2) Właściwość ta nie ustaje z chwilą rozwiązania spółki i wymazania firmy tejże bez likwidacyi; skoro bowiem istnieją pretensye przeciw byłej spółce, wynika stąd, że trzeba było przeprowadzić likwidacyą; w takim razie wierzyciele mieliby dostęp do tego sądu i nie tracą go przez nieprawne pominięcie likwidacyi A. 972 (? por. art. 133 uw. 2).

3) Por. art. 117 uw. 2.

Art. **145**. Po skończonej likwidacyi księgi i pisma rozwiązanej spółki oddane będą do zachowania jednemu z pomiędzy byłych spólników lub trzeciemu [1]). W braku zgodnego porozumienia się, spólnika tego lub trzeciego wyznaczy sąd handlowy [2]).

Spólnicy i ich prawonabywcy mają i nadal prawo przeziérania ksiąg i papierów i robienia z nich użytku.

1) Jeżeli przedsiębiorstwo spółki przechodzi na osobę trzecią lub na jednego z spólników, nabywca zatrzymuje z reguły także papiery i księgi h. spółki; por. art. 22.

2) Rozstrzyga przytem swobodna ocena sędziego O. T. N. L. VII. 74; zob. § 844 pow. ust. cyw.

ODDZIAŁ SZÓSTY.

O przedawnieniu skarg przeciw spólnikom.

Art. **146**. Skargi przeciw spólnikowi wynikłe z roszczeń do spółki [1]) przedawniają się w pięciu latach po rozwiązaniu spółki albo po jego wystąpieniu lub wykluczeniu z tejże, chyba, że ustawa ze względu na rodzaj wierzytelności krótszy czas przedawnienia zakreśla [2]).

Przedawnienie rozpoczyna się z dniem, w którym rozwiązanie spółki albo wystąpienie lub wykluczenie spólnika z tejże w rejestr handlowy wpisane zostało [3]).

Jeżeli wierzytelność staje się płatną dopiero po takim wpisie, przedawnienie rozpoczyna się z chwilą płatności [4]) [5]).

1) Tu należą skargi osób trzecich przeciw spólnikowi, oparte na art. 112, choćby nawet ten spólnik przy umowie stanowiącej podstawę skargi sam imieniem spółki był działał O. T. R. X. 47; w szczególności także skarga o uznanie, że wyrok zapadły przeciw spółce ma także przeciw byłym spólnikom moc egzekucyjną A. 1654. Także pretensya spólnika, który z spółki wystąpił lub został wykluczony, o wypłacenie mu udziału w majątku spółki (art. 131), podpada pod art. 146; od wystąpienia bowiem jest on wobec spółki osobą trzecią i zwyczajnym wierzycielem, któremu spólnicy z art. 112 odpowiadają O. T. R. VII. 93.

Nie należą tu natomiast roszczenia spólników między sobą, których można dochodzić na mocy kontraktu spółki skargą pro socio; w szczególności roszczenia oparte na art. 93. Art. 146 wtedy tylko może mieć zastosowanie, gdy spólnik taką pretensyą opiera nie na tem, że jest spólnikiem, lecz na samoistnym tytule prawnym, jeżeli więc przy nabyciu występował jako osoba trzecia O. T. N. L. VIII. 246; por. art. 112 uw. 1. Przedawnienie z art. 146 niema również miejsca, jeżeli odpowiedzialność spólnika gruntuje się nie na tem, że jako spólnik należał do spółki jawnej (art. 112), lecz na innym samoistnym tytule, np. spólnik przejął razem z przedsiębiorstwem passywa spółki i o tem zawiadomił wierzycieli O. T. R. X. 47; por. art. 22. Taki samoistny tytuł zachodzi w przypadku, kiedy pretensya do spółki zaskarżona została przeciw spólnikowi i przeciw niemu osobiście zapadł wyrok A. 943.

2) Zob. np. §§ 1480, 1487, 1489 i 1491 pow. u. c., art. 349, 386, 408 k. h., art. 77—80 ord. weksl.

3) Wpis jest tedy warunkiem rozpoczęcia przedawnienia i to nawet w takim razie, kiedy firma spółki nie została zgłoszona do rejestru h. O. T. N. L. XXIII. 227. Ponieważ u. h. przy rozwiązaniu spółki przez otwarcie konkursu nie zarządza wpisu, przeto w razie takim przedawnienie z art. 146 nie stosuje się, choćby nawet ustawa krajowa wpisanie otwarcia konkursu do rejestru h. przepisywała O. T. N. L XXIII. 232. Publikacya wpisu jest w kwestyi przedawnienia zupełnie obojętną O. T. N. L. XIX. 21; cf. art. 129 ust. 5.

4) Jeżeli pretensya płatna za wypowiedzeniem nie została z strony wierzyciela wypowiedzianą, przedawnienie rozpoczyna się z dniem, w którym takowa byłaby płatną, gdyby wierzyciel z możności wypowiedzenia bezzwłocznie był skorzystał O. T. N. L. XXIII. 232.

5) U. h. nie zawiera co do przedawnienia z art. 146 przepisów wyczerpujących; do punktów nieuregulowanych stosować należy powszechne pr. cyw, o ile tegoż przepisy dadzą się pogodzić z ratio legis postanowień ust. h. O. T. R. X. 42. Nie może tedy sędzia przedawnienia uwzględniać z urzędu: § 1501 pow. u. cyw.

Art. **147**. Jeżeli jest jeszcze jakie nierozdzielone mienie spółki [1]), nie można zarzucać wierzycielowi pięcioletniego przedawnienia, o ile poszukuje zaspokojenia tylko na mieniu spółki.

1) Zob. np. art. 141 ust. 2.

Art. **148**. Przedawnienia biegnącego na korzyść spólnika, który wystąpił lub został wykluczony, nie przerywają kroki prawne [1]) skierowane przeciw spółce nadal istniejącej lub innemu spólnikowi.

Przedawnienia biegnącego na korzyść spólnika, który należał do spółki przy jej rozwiązaniu, nie przerywają kroki prawne przedsiębrane przeciw innemu spólnikowi, przerywają je jednak kroki prawne skierowane przeciw likwidatorom.

1) Jakie kroki prawne wogóle przerywają przedawnienie, tego u. h. nie rozstrzyga i w tym względzie stosować należy powszechne pr. cyw. O. T. R. X. 44, XIII. 98; zob. §. 1497 pow. u. c. i § 8 ord. konk. W każdym razie o przerwie przedawnienia o tyle tylko może być mowa, o ile przedawnienie jeszcze nie dobiegło końca.

Art. **149**. Przedawnienie biegnie także przeciw małoletnim i osobom pozostającym pod opieką, tudzież przeciw osobom prawniczym, którym według ustawy służą prawa małoletnich, a to bez dopuszczenia przywrócenia do pierwotnego stanu, lecz z zachowaniem powetu na opiekunach i zawiadowcach [1]).

1) Por. § 36 u. w. oraz §§ 1494—1496 pow. u. cyw.

TYTUŁ DRUGI.

O SPÓŁCE KOMANDYTOWEJ*).

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O spółce komandytowej w ogólności.

Art. **150**. Spółka komandytowa istnieje, jeżeli handlowi [1]) pod wspólną firmą [2]) prowadzonemu jeden lub więcej spólników dostarcza tylko pewnych wkładek majątkowych (komandytnicy) [3]), a udział jednego lub więcej innych spólników nie jest w ten sposób ograniczony (spólnicy osobiście odpowiedzialni) [4]).

Jeśli jest kilku spólników osobiście odpowiedzialnych, spółka co do nich jest zarazem spółką jawną [5]).

Do ważności kontraktu spółki nie wymaga się sporządzenia na piśmie [6]).

1) Por. uw. 2 do art. 85.

2) Por. uw. 3 do art. 85, oraz art. 17 ust. 2.

3) Przez wkładkę majątkową rozumie się sumę, którą komandytnik na zewnątrz wobec trzecich odpowiada (art. 151 l. 4). Może ona jednak być wniesiona nietylko w pieniądzach, lecz także w innych rzeczach O. T. R. II. 306; może ją stanowić także praca komandytnika.

4) Spólnik osobiście odpowiedzialny (der Complementar) odpowiada za długi spółki solidarnie i bezpośrednio (art. 112) nie zaś pomocniczo, o ileby majątek spółki nie wystarczał O. T. N. L. XXIV. 166. Wyrok wydany przeciw spółce komand. można po rozwiązaniu tejże egzekwować wprost przeciw spólnikowi osobiście odpowiedzialnemu, jeżeli spółka rozwiązała się w toku sporu bez przeprowadzenia prawidłowej likwidacyi i przez to wierzycielom odebrano możność poszukiwania zaspokojenia na majątku spółki A. 1664 (? por. przy art. 112 uw. 2 ust. 1. i f.)

*) Wendt w Endemanna Handb. I. str. 428 nast.

5) Wchodzą więc co do nich w zastosowanie przepisy o spółce jawnej. Przez wystąpienie komandytników nie tworzy się bynajmniej nowa spółka jawna; dlatego jeżeli to wystąpienie jest wpisane w rejestr h., nie może sąd odrzucać zgodnej z faktycznym stanem rzeczy i zawierającej właściwie tylko sprostowanie prośby o zanotowanie w rejestrze h., że spółka istnieje nadal jako spółka jawna, ani też żądać formalnego zgłoszenia nowej spółki A. 1309.

6) Por. uw. 5 do art. 85.

Art. **151**. Zawiązanie spółki komandytowej zgłoszą wszyscy spólnicy [1]) w sądzie handlowym, w którego okręgu spółka ma siedzibę, a to celem wpisania w rejestr handlowy.

Zgłoszenie zawierać będzie [2]):

1) imię i nazwisko, stan i miejsce zamieszkania każdego spólnika osobiście odpowiedzialnego;

2) imię i nazwisko, stan i miejsce zamieszkania każdego komandytnika z oznaczeniem go jako takiego;

3) firmę spółki i miejsce, gdzie ma siedzibę;

4) wysokość wkładu majątkowego każdego komandytnika [3]).

Zgłoszenie to muszą podpisać wszyscy spólnicy [4]) osobiście wobec sądu handlowego, albo podać je w formie wierzytelnej; wpisać je należy w całej osnowie do rejestru handlowego. Przy ogłoszeniu spółki komandytowej w pismach publicznych nie wymieni się nazwiska, stanu i miejsca zamieszkania komandytników, ani wysokości ich wkładek.

1) Zatem i komandytnicy; co do skutków zaniechania zgłoszenia zob. art. 163 ust. 3. Wpis nie może nastąpić jeżeli nie będzie wykazanem zezwolenie władzy przemysłowej oraz możność natychmiastowego rozpoczęcia przedsiębiorstwa A. 1538.

2) Jeżeli jest kilku spólników jawnych, a nie wszyscy mają

prawo zastępstwa (art. 150 ust. 2), wchodzi w zastosowanie art. 86 ust. 4.

3) Wpisana wysokość wkładki tworzy granicę odpowiedzialności komandytnika wobec trzecich O. T. R. XIII. 40.

Art. **152**. Każdemu sądowi handlowemu, w którego okręgu spółka komandytowa posiada zakład filialny, uczyni się odpowiednie zgłoszenie celem wpisania do rejestru handlowego.

Zgłoszenie zawierać musi szczegóły wskazane w artykule 151 pod liczbami 1 do 4, i musi być albo przez wszystkich spólników osobiście odpowiedzialnych wobec sądu handlowego podpisane, albo podane w formie wierzytelnej.

Art. **153**. Spólnicy osobiście odpowiedzialni, którzy mają spółkę zastępować [1]), podpiszą osobiście firmę przy położeniu własnego podpisu wobec sądu handlowego, w którego okręgu spółka ma siedzibę, oraz wobec każdego sądu handlowego, w którego okręgu spółka ma zakład filialny, lub podadzą takie skreślenie podpisu w formie wierzytelnej.

1) Por. art. 86 l. 4 i art. 88.

Art. **154**. Sąd handlowy przynagli z urzędu karami porządkowemi [1]) spólników osobiście odpowiedzialnych do zadośćuczynienia przepisom w art. 151, 152 i 153 zawartym.

1) Por. §§. 12 i 13 u. w.

Art. **155**. Jeżeli firma istniejącej spółki komandytowej się zmienia, lub też siedzibę spółki w inne przenosi się miejsce, zdarzenia takowe [1]) zgłoszą wszyscy spólnicy w sposób artykułem 151 przepisany celem wpisania w rejestr handlowy. Sąd handlowy zniewoli z urzędu karami porządkowemi [2]) spólników osobiście odpowiedzialnych do zadośćuczynienia temu przepisowi.

W ogłoszeniu stosować należy co się tyczy komandytników przepis art. 151.

Skutek przeciw trzecim określają przepisy art. 25.

1) Zob. nadto art. 150 l. 2 i art. 87, 129, tudzież art. 171.

2) Patrz §§ 12 i 13 u. w.

Art. **156**. Jeżeli do istniejącej spółki komandytowej przystępuje nowy komandytnik [1]), zgłoszą to wszyscy spólnicy celem wpisania w rejestr handlowy i ogłoszenia według osnowy art. 151.

1) Na równi z tem stoi podwyższenie wkładki komandytnika, które także do rejestru zgłoszonem być winno O. T. N. L. XXV. 117; por. art. 171.

Art. **157**. Stosunek prawny spólników między sobą stosuje się przedewszystkiem do kontraktu spółki. O ile układu nie dostaje, mają i tu zastosowanie ustawowe przepisy o stosunku prawnym jawnych spólników między sobą, atoli ze zmianami, jakie wypływają z artykułów następujących (art. 158 do 162).

Art. **158**. Czynnościami spółki zawiadują [1]) spólnik lub spólnicy osobiście odpowiedzialni.

Komandytnik nie ma prawa ani obowiązku zawiadywania czynnościami spółki [2]).

Nie może sprzeciwiać się przedsięwzięciu czynności wchodzącej w zakres zawiadowstwa (art. 99 do 102) przez spólników osobiście odpowiedzialnych.

1) Co do różnicy między zawiadowstwem a zastępstwem por. obj. do art. 99.

2) Kontrakt spółki może zawierać odmienne postanowienia; może w szczególności poruczyć zawiadowstwo jedynie i wyłącznie komandytnikowi O. T. R. XXXI. 73.

Art. **159**. Komandytnik może bez zezwolenia innych spólników robić interesa na własny lub cudzy rachunek

w gałęzi handlu spółki, oraz brać udział w innej spółce handlowej tego samego rodzaju w przymiocie spólnika jawnego [1]).

1) Por. art. 96 i 97, które i tu spólników jawnych obowiązują; art. 150 ust. 2.

Art. **160.** Każdy komandytnik ma prawo żądać udzielenia w odpisie bilansu rocznego i sprawdzić jego dokładność przy przejrzeniu ksiąg i papierów.

Inne prawa spólnika jawnego w art. 105 wskazane komandytnikowi nie służą.

Sąd handlowy [1]) może jednak na wniosek komandytnika, jeśli zachodzą ważne powody, zarządzić w każdym czasie udzielenie bilansu lub innych wyjaśnień przy złożeniu ksiąg i papierów.

1) Właściwym jest sąd procesowy.

Art. **161.** Przepisy artykułów 106 do 108 o oprocentowaniu wkładki, rocznem obliczeniem zysku lub straty i prawie pobierania odsetek i zysku stosują się także do komandytnika [1]).

Jednakowoż komandytnik ma udział w stracie tylko aż do wysokości swej uiszczonej lub zaległej wkładki [2]).

Nie ma obowiązku do zwrotu powziętych odsetek i zysku z powodu strat późniejszych; dopóki wszakże pierwotna wkładka jest wskutek straty uszczuploną, obraca się roczny zysk na pokrycie straty [3]).

1) Oczywiście więc i do spólnika osobiście odpowiedzialnego: art. 150 ust. 2.

2) Ust. nie rozstrzyga, czy po wyczerpaniu wkładki przez straty udział komandytnika w stracie zupełnie ustaje, czy owszem udział w dalszych stratach wpisywać należy na jego niekorzyść z tym skutkiem, że w razie zysków (zob. ust. 3 art.) najpierw ten udział w stratach (Passivsaldo) nastąpionych po wyczerpaniu

wkładki ma być pokryty, a dalsze dopiero zyski mają iść na uzupełnienie wkładki do pierwotnej wysokości; w teoryi zdania co do tego punktu są podzielone.

3) Odsetki może on pobierać bez względu na stan interesu; udział w zysku o tyle, o ile wkładka nie jest uszczuplona. Pamiętać atoli należy: *a*) że przepis ten ma naturę dyspozytywną, t. zn. w razie zgody spólników możliwe jest pobieranie zysku mimo uszczuplenia wkładki; *b*) że tu idzie tylko o stosunek wewnętrzny do spólników, atoli pobranie odsetek lub zysku w stosunku do spólników zupełnie uprawnione nie zmniejsza odpowiedzialności komandytnika na zewnątrz wobec trzecich (art. 165 ust. 3, 4), chyba że zachodzą warunki ustępu 6 art. 165: bona fides komandytnika i bilans bona fide zdziałany (dający prawo do pobrania wobec trzecich: art. 165).

Art. **162.** Jeśli nie ma umowy co do wysokości udziału w zysku i stracie, wysokość tę oznaczy sędzia według swego uznania, jeśli potrzeba za przybraniem znawców [1]).

1) Por. art. 109 i art. 150 ust. 2.

Art. **163.** W stosunku do osób trzecich skuteczność prawna spółki komandytowej rozpoczyna się z chwilą wpisu zawiązania spółki w rejestr handlowy tego sądu handlowego, w którego okręgu spółka ma siedzibę, albo z którą spółka czynności swe choćby tylko rozpoczęła [1]).

Ograniczenie, że spółka ma mieć początek w chwili późniejszej od chwili wpisu, nie ma skutku prawnego przeciw trzecim.

Jeżeli spółka zaczęła swe czynności przed wpisem, każdy komandytnik odpowiada osobom trzecim za zobowiązania spółki powstałe aż do wpisu tak samo jak spólnik osobiście odpowiedzialny, jeżeli nie wykaże, że owe osoby wiedziały o jego ograniczonym udziale w spółce [2]).

1) Zob. obj. do art. 110; por. także A. 1538 przytocz. przy

art. 151 uw. 1. Rozstrzyga wpis, nie zgłoszenie; jeżeli zgłoszoną spółkę komandytową wpisano przez pomyłkę jako jawną, komandytnik odpowiada na równi z spólnikiem osobiście odpowiedzialnym w myśl ust. 3 tego art. O. T. N. L. XXIII. 280.

2) Komandytnik musi wykazać, że trzeci istotnie o ograniczeniu udziału wiedział, nietylko że powinien był wiedzieć. Wystarczy atoli wiadomość o tem, że pewien spólnik jest komandytnikiem, choć trzeci nie zna wysokości udziału O. T. R. XII. 135.

Przepis ten ma zastosowanie także wtedy, kiedy komandytnik przystępuje do spółki jawnej. W tym razie odpowiada on tak samo jak spólnik osobiście odpowiedzialny za zobowiązania spółki powstałe od chwili jego wstąpienia aż do wpisu tegoż, za poprzednie zaś zobowiązania spółki tylko swym wkładem O. T. N. L. XII. 14.

Art. **164**. Spółka komandytowa może pod swą firmą nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, nabywać własność i inne prawa rzeczowe na nieruchomościach, zapozywać przed sąd i być zapozywaną [1]).

Zwyczajnym jej sądem jest ten, w którego okręgu ma swą siedzibę [2]).

1) Co do roli spółki w sporze zob. art. 167. Wierzyciel spółki komandytowej może podług swego wyboru zapozwać albo wszystkich członków spółki pod jej firmą, albo też spólnika osobiście odpowiedzialnego; w tym drugim razie wyrok daje mu prawo egzekucyi tylko na majątku prywatnym tegoż spólnika i nie przesądza sprawy przeciw spółce O. T. N. L. II. 168; por. uw. do następn. artykułu.

2) Zob. uw. 3 przy art. 111 i przytocz. tamże przepisy nowej normy jurysd.

Art. **165**. Za zobowiązania spółki komandytnik odpowiada tylko wkładką, o ile zaś takowej nie wpłacił, kwotą przyrzeczoną [1]).

Dopóki spółka istnieje, wkładka komandytnika nie

może być ani całkowicie lub częściowo zwróconą, ani też nie może komandytnik być od niej zwolniony.

Spółka o tyle tylko może płacić mu odsetki, o ile przez to nie uszczupli się wkładka pierwotna.

Dopóki się wkładka przez straty uszczuplona nie uzupełni, nie może komandytnik pobierać ani odsetek ani zysku.

Odpowiada za zobowiązania spółki, jeśli i o ile wbrew tym przepisom zapłaty od spółki pobierał.

Nie ma jednak obowiązku zwracania odsetek i zysku, jakie powziął w dobrej wierze na zasadzie bilansu w dobrej wierze zdziałanego [2]).

1) Komandytnik odpowiada wierzycielom wprost i bezpośrednio i może przez nich być pozywany (o ile oczywiście nie uiścił wkładki, lub uszczuplił ją wbrew następnym ustępom tego artykułu) O. T. N. L. XIX. 349. Dlatego zarządca masy konkursowej spółki może w interesie ogółu wierzycieli zmusić komandytnika do wpłacenia przyrzeczonej wkładki O. T. R. I. 69.

Odpowiedzialność sięga do wysokości wkładki przyrzeczonej, choćby wysokość ta przewyższała kwotę wpisaną do rejestru handl. O. T. N. L. XXV. 114. Uchyla tę odpowiedzialność wniesienie całej wkładki do majątku spółki, o ile oczywiście nie zachodzi przypadek art. 165 ust. 5. O. T. N. L. XXV. 279. I w tym ostatnim jednak razie wolny będzie komandytnik od odpowiedzialności, jeżeli wykaże, że kwot pobranych nieprawnie użył na zaspokojenie wierzycieli spółki, chociażby nawet za dotyczące długi spółki był ręczył O. T. R. VII. 48.

2) Por. uw. 3 do art. 161.

Art. **166**. Kto wstępuje do istniejącej spółki handlowej jako komandytnik, odpowiada stosownie do artykułu poprzedzającego za wszelkie zobowiązania, jakie spółka przed jego przystąpieniem zaciągnęła bez względu, czy firma uległa zmianie lub nie [1]).

Przeciwny układ nie ma skutku prawnego przeciw trzecim.

1) Art. ten odnosi się do przypadku wstąpienia komandytnika do spółki jawnej (w którym to razie rozwiązuje się właściwie dawna i tworzy nowa spółka O. T. R. XXXII. 47) lub komandytowej. Rozstrzyga chwila przystąpienia; co do odpowiedzialności komandytnika za czas po przystąpieniu zob. uw. 2 do art. 163.

Co do wstąpienia komandytnika do interesu kupca pojedynczego zob. art. 22, co do przystąpienia spólnika osobiście odpowiedzialnego do spółki komandytowej art. 113 i 150 ust. 2.

Art. **167**. Spółka komandytowa nabywa prawa i zaciąga zobowiązania za pośrednictwem spólników osobiście odpowiedzialnych; oni ją zastępują przed sądem [1]).

Jeśli się rozchodzi o doręczenie spółce pozwów lub o inne doręczenia, wystarcza uskutecznić takowe do rąk jednego z spólników do zastępstwa upoważnionych [2]).

Komandytnik zawierający dla spółki czynności bez wyraźnego oświadczenia, iż działa tylko jako prokurant lub jako pełnomocnik [3]), odpowiada za zobowiązania z tych czynności tak samo jak spólnik osobiście odpowiedzialny.

1) Także przysięgi imieniem spółki komandytowej składają tylko spólnicy osobiście odpowiedzialni O. T. N. L. XV. 6; komandytnik atoli w sporze prowadzonym przez spółkę (t. zn. przez ogół spólników) jest stroną i jako świadek słuchany być nie może O. T. R. XXXII. 398.

Por. uw. 1 do art. 117 oraz przytoczone tamże przepisy nowych ustaw procesowych.

2) Zob. art IV. l. 2 u. w. do nowej procedury przy art. 117. Przepis ten nie ma oczywiście zastosowania, jeżeli np. jedyny spólnik osobiście odpowiedzialny skarży spółkę O. T. R. VII. 404; por. § 103 ust. 3 nowej proced.

3) Oświadczenia tego żąda ustawa w każdym konkretnym przypadku; nie zastępuje go wpis prokury do rejestru, ani ogłoszenie pełnomocnictwa np. przez cyrkularze; por. O. T. N. L. VII. 416.

Art. **168**. Nazwisko komandytnika nie śmie być zamieszczonem w firmie [1]); w przeciwnym razie odpowiada on wierzycielom spółki tak samo jak spólnik jawny.

1) Zakaz ten obowiązuje nawet i wtedy, jeżeli komandytnik był poprzednio spólnikiem jawnym, i wówczas nazwisko jego było firmą objęte: por. art. 24. Odpowiedzialność obciąża jednak komandytnika o tyle tylko, o ile na zamieszczenie swego nazwiska w firmie zezwolił; zezwolenie takie przyjąć należy, jeżeli komandytnik dowiedział się, że spółka używa takiej firmy, i używaniu się nie sprzeciwił O. T. N. L. XXIII. 54.

Art. **169**. Przepisy art. 119, 120, 121 i 122 stosują się także do spółki komandytowej [1]).

1) Zob. uwagi do tychże art., oraz O. T. R. I. 69 (art. 165 uw. 1). Według tegoż orzeczenia nie mogą wierzyciele w czasie trwania konkursu pociągać bezpośrednio komandytników do odpowiedzialności z art. 165.

Art. **170**. Jeżeli komandytnik umiera lub traci zdolność prawną do zarządu swym majątkiem, nie pociąga to za sobą rozwiązania spółki [1]).

Zresztą przepisy postanowione w artykułach 123 do 128 dla spółki jawnej stosują się także do spółki komandytowej [2]).

1) Skutek ten pociąga za sobą otwarcie konkursu do majątku komandytnika; por. §§ 30 i 31 u. w. oraz przepisy tam przytoczone.

2) Może więc komandytnik wypowiedzieć spółkę O. T. R. XXI. 93; może rozwiązanie wywołać jego osobisty wierzyciel (art. 126) itd.

Art. **171**. Jeżeli spółka komandytowa zostaje rozwiązaną, albo komandytnik z całą swą wkładką lub częścią tejże z spółki występuje, zdarzenia te muszą być wpisane w rejestr handlowy [1]).

Przy ogłoszeniu nie wymieni się ani komandytnika ani wysokości jego wkładki.

Przepisy artykułu 129 i tutaj mają zastosowanie.

1) Idzie tu o obowiązek prawno-publiczny; dlatego spólnicy osobiście odpowiedzialni nie mają prawa wstrzymywać wypłaty udziału należącego się komandytnikowi, póki on z swej strony (art. 151 uw. 1) tego obowiązku nie wypełni O. T. N. L. II. 172. Por. także §. 204 ord. konkurs.

Art. **172**. Przepisy obowiązujące przy spółce jawnej co do sposobu ostatecznego obliczenia się (art. 130, 131 i 132), co do likwidacyi [1]) i co do przedawnienia skarg przeciw spólnikom, stosują się także do wszystkich spólników spółki komandytowej.

1) Nie da się uzasadnić fikcya, że spółka komandyt., która się rozwiązała bez likwidacyi i nie zaspokoiła wszystkich wierzycieli, znajduje się w stadyum likwidacyi, i wniosek, że pod swą firmą przez wierzycieli pozywaną być może O. T. N. L. XXV. 277.

ODDZIAŁ DRUGI.

O spółce komandytowej na akcye w szczególności *).

Art. **173**. Kapitał komandytników może być podzielony na akcye lub udziały akcyjne.

Akcye lub udziały akcyjne opiewać muszą na nazwisko. Muszą być wystawione przynajmniej na dwieście talarów związkowych [1]), chyba że ustawy krajowe w uwzględnieniu szczególnych potrzeb miejscowych mniejszą ilość oznaczą.

*) W Niemczech przepisy ust. h. o sp. akcyjnych i akcyjno-komandytowych dwukrotnie już ulegały zmianie. Pierwszą wprowadziła ust. z 11 czerwca 1870, drugą ust. z 18 lipca 1884 obecnie obowiązująca.

Nie ważne są akcye lub udziały akcyjne na okaziciela opiewające, albo wystawione na mniejszą kwotę, niż ustawa przepisuje. Wypuszczający takie akcye lub udziały akcyjne odpowiadają posiadaczom solidarnie za wszelką przez wypuszczenie zrządzoną szkodę.

Przepisy powyższe stosują się także do promes i dowodów tymczasowych [2]).

1) Por. §. 33 u. w.

2) Przez dowód tymczasowy (Interimschein) rozumie się kwit stwierdzający częściową wpłatę kwoty akcyjnej. Jeżeli kwit ten zawiera przyrzeczenie, że po zapłacie całej kwoty akcyjnej wydaną zostanie akcya, nazywa się promesą; wszakże i poświadczenie, że pewna osoba zapisała się na pewną oznaczoną ilość akcyi, dające prawo do żądania pewnej (ewentualnie mniejszej) ilości akcyi za zapłatą kwoty akcyjnej, także oznacza się się jako promesę. Dowody tymczasowe i promesy zastępują akcye co do praw i obowiązków istniejących przed całkowitą wpłatą kwoty akcyjnej (np. art. 184 i t. p.).

Art. **174**. Spółki komandytowe na akcye mogą się zawiązywać tylko za zezwoleniem rządowem [1]).

W dowód zawiązania i osnowy kontraktu spółki musi być zdziałany akt sądowy lub notaryalny. Do zapisania się na akcye dostatecznem jest oświadczenie pisemne [2]).

1) Por. §. 32 u. w. Warunki, pod którymi zezwolenie rządowe może być udzielonem, określa ust. o stowarzyszeniach (pat. ces. z 26 listopada 1852 L. 253 D. u. p.; zob. ust. z 15 listop. 1867 L. 134 D. u. p.). Zezwolenia udziela cesarz, lub ministeryum spraw wewnętrznych.

2) Co do sposobu zawiązania spółki komandytowej na akcye por. art. 208 k. h.

Art. **175**. Kontrakt spółki, mający być zatwierdzonym, ma obejmować:

1) imię i nazwisko, stan i miejsce zamieszkania każdego spólnika osobiście odpowiedzialnego;

2) firmę spółki i miejsce gdzie ma siedzibę;

3) przedmiot przedsiębiorstwa;

4) czas trwania przedsiębiorstwa, jeśli takowe istnieć ma tylko przez pewien oznaczony czas;

5) liczbę akcyi lub udziałów akcyjnych oraz kwotę, na jaką będą wystawione;

6) postanowienie, że rada nadzorcza, złożona przynajmniej z pięciu osób z grona komandytników, przez komandytników wybraną być musi;

7) sposób, w jaki następować ma zwoływanie ogólnego zgromadzenia komandytników;

8) sposób, w jaki wydawane będą ogłoszenia z strony spółki, tudzież pisma publiczne, w których te ogłoszenia mają być zamieszczane.

Art. **176**. Kontrakt spółki i pismo zatwierdzające muszą być wpisane [1]) do rejestru handlowego w sądzie handlowym, w którego okręgu spółka ma siedzibę, oraz w wyciągu obwieszczone.

Wyciąg musi obejmować:

1) datę kontraktu spółki i pisma zatwierdzającego;

2) imię i nazwisko, stan i miejsce zamieszkania każdego spólnika osobiście odpowiedzialnego;

3) firmę spółki i miejsce, gdzie ma siedzibę;

4) liczbę akcyi i udziałów akcyjnych oraz kwotę, na jaką będą wystawione;

5) sposób, w jaki wydawane będą ogłoszenia z strony spółki, tudzież pisma publiczne, w których te ogłoszenia mają być zamieszczane.

1) Por. § 9 rozp. o utrzym. rej. h. (Dodatek II).

Art. **177**. Do zgłoszenia celem wpisania w rejestr handlowy załączyć należy:

1) poświadczenie, że cała kwota kapitału komandytników pokryta jest podpisami [1]);

2) poświadczenie, że każdy komandytnik uiścił przynajmniej czwartą część kwoty, na którą się zapisał [1]);

3) dowód, że rada nadzorcza wybrana została zgodnie z osnową kontraktu (art. 175 liczba 6) na walnem zgromadzeniu komandytników [2]).

Zgłoszenie podpiszą wszyscy spólnicy osobiście odpowiedzialni wobec sądu handlowego, lub podadzą w formie wierzytelnej. Pisma do zgłoszenia załączone zachowane będą w sądzie handlowym w oryginałach lub odpisach wierzytelnych.

1) ad 1) i 2) wymaga ustawa tylko poświadczenia (Bescheinigung), t. zn. tylko uprawdopodobnienia dotyczących okoliczności. Wystarczy tedy ad 1) np. poświadczenie banku przeprowadzającego subskrypcyą, nd 2) np. poświadczenie zakładu kredytowego lub założycieli, że żądana czwarta część ogólnego kapitału komandytników została złożoną.

2) Tu potrzebny jest ścisły dowód; zob. §. 87 ord. notar. z 25 lipca 1871 L. 75 D. u. p. przy art. 190. Por. art. 69 l. 2. k. h.

Art. **178**. Dopóki nie nastąpi zatwierdzenie i wpisanie w rejestr handlowy, spółka komandytowa nie istnieje jako taka. Wypuszczone akcye lub udziały akcyjne są nieważne. Wypuszczający odpowiadają posiadaczom solidarnie za wszelką szkodę przez wypuszczenie zrządzoną.

Jeśli działano w imieniu spółki przed zatwierdzeniem i wpisaniem, działający odpowiadają osobiście i solidarnie.

Art. **179**. Przepisy art. 152 i 153 przestrzegane będą także przez spółkę komandytową na akcye; zgło-

szenie zawierać ma szczegóły w art. 176, liczba 1 do 5 wskazane. Sąd handlowy zniewoli z urzędu karami porządkowemi osobiście odpowiedzialnych spólników do zadośćuczynienia tym przepisom.

Art. **180**. Jeżeli spólnik [1]) dostarcza wkładki nie stanowiącej gotowizny, lub wymawia sobie szczególne korzyści, zarządzone być musi na walnem zgromadzeniu komandytników oszacowanie i rozpoznanie dopuszczalności, na późniejszem zaś walnem zgromadzeniu nastąpić musi zatwierdzenie przez uchwałę.

Uchwałę tę wyda większość komandytników na zgromadzeniu obecnych lub przez pełnomocników zastąpionych; wszelako większość ta obejmować musi przynajmniej czwartą część wszystkich komandytników, a łączna suma ich udziałów przedstawiać przynajmniej czwartą część ogólnego kapitału komandytników. Spólnik, który dostarcza owej wkładki lub wymawia sobie szczególne korzyści, nie ma głosu przy wydawaniu uchwały.

Umowa zawarta wbrew osnowie tego przepisu nie ma skutku prawnego.

1) Osobiście odpowiedzialny lub komandytnik.

Art. **181**. Nie wolno wypuszczać akcyi na te udziały kapitału spółkowego, które przypadają na wkładki spólników osobiście odpowiedzialnych [1]), albo które im jako szczególne korzyści są zastrzeżone; spólnicy osobiście odpowiedzialni nie mogą tych udziałów kapitału pozbywać, dopóki trwa ten ich stosunek prawny do spółki [2]).

1) Ust. ma tu na myśli przypadek, w którym wedle statutów (kontraktu) cały majątek spółki ma jedną tworzyć całość, w którym przeto i wkładki spólników osobiście odpowiedzialnych dzielą się

(idealnie) na akcye. I w tym jednak razie wkładki te w rzeczywistości są niepodzielne.

2) Przepis ten ma na celu związanie interesu spólników osobiście odpowiedzialnych z interesem spółki i ochronę komandytników; por. art. 199 k. h.

Art. **182**. Akcye lub udziały akcyjne są niepodzielne.

Muszą być wpisane w księgę akcyjną spółki [1]) przy dokładnem oznaczeniu nazwiska, miejsca zamieszkania i stanu posiadacza.

Mogą one być przelewane na inne osoby bez zezwolenia reszty spólników, chyba że kontrakt spółki inaczej stanowi.

Przelew może nastąpić przez indos [2]).

Co do formy indosu mają zastosowanie przepisy art. 11 do 13 powszechnej niemieckiej ustawy wekslowej [3]).

1) Księga ta należy do ksiąg handlowych A. 1306.

2) Choćby akcya nie opiewała na zlecenie. Przelew może nastąpić także zapomocą cesyi.

3) Zob. art. 11—13 ust. weksl. z 25 stycznia 1850 Nr. 51 D. u. p., przytoczone przy art. 305 (§ 5 u. w.). Przepisy ustawy weksl. o skutkach prawnych indosu, w szczególności o zwrotnem zobowiązaniu indosanta nie stosują się do akcyi; co do legitymacyi por. art. 183 ust. 3 i objaśn. do art. 305.

Art. **183**. Jeżeli własność akcyi przechodzi na kogo innego, należy to zgłosić przed spółką przy przedłożeniu akcyi i wykazaniu przejścia, oraz w księdze akcyjnej uczynić stosowną uwagę.

W stosunku do spółki tych tylko uważa się za właścicieli akcyi, którzy jako tacy w księdze akcyjnej są zapisani [1]).

Spółka ma prawo, nie ma zaś obowiązku do sprawdzania legitymacyi [2]).

1) Tylko tych; ich jednakże i w takim razie, kiedy według

umowy między stronami nabywca (wpisany) miał wykonywać prawa z akcyi tylko na rachunek i w interesie pozbywającego; zob. O. T. R. III. 163.

2) Por. art. 305.

Art. **184**. Dopóki kwota akcyjna nie została w zupełności uiszczona, ten, kto się pierwotnie na akcyą zapisał, pozostaje obowiązany do wpłacenia zaległości spółce; spółka nie może uwolnić go od tego zobowiązania [1]).

1) Według brzmienia ustawy nie można tego obowiązku wkładać na osobę, która od subskrybenta akcyą nabyła i komu innemu odstąpiła, chociaż wszystkie te zmiany w księdze akcyjnej są wpisane.

Art. **185**. Spólnicy osobiście odpowiedzialni obowiązani są przedłożyć radzie nadzorczej i komandytnikom bilans upłynionego roku obrotowego, a to najpóźniej w pierwszych sześciu miesiącach następnego roku obrotowego [1]).

1) Zob. art. 30 ust. 1 k. h.

Art. **186**. Ogół komandytników wykonywa na walnem zgromadzeniu prawa, jakie komandytnikom względem spólników osobiście odpowiedzialnych służą na mocy kontraktu spółki lub według przepisów poprzedzającego oddziału pod względem zawiadowstwa, przezierania i sprawdzania bilansu, postanawiania rozdziału zysków, rozwiązania lub wypowiedzenia spółki, i domagania się wystąpienia spólnika osobiście odpowiedzialnego [1]).

Uchwały zgromadzenia walnego wykonywa rada nadzorcza, chyba że kontrakt spółki inaczej stanowi [2]).

1) Inne funkcye walnego zgromadzenia: art 177 l. 3, 180, 192, 193 ust. 2, 194, 195, 199, 205 k. h.

2) Kontrakt spółki może w tym celu ustanowić inny organ, np. radę zawiadowczą.

Art. **187**. Zgromadzenie walne komandytników zwołują spólnicy osobiście odpowiedzialni, albo rada nadzorcza, o ile według kontraktu spółki także i inne osoby nie są do tego uprawnione.

Art. **188**. Zgromadzenie walne komandytników winno być zwołane oprócz przypadków w kontrakcie spółki wyraźnie wymienionych wtedy, gdy tego wymaga dobro spółki.

Zgromadzenie walne i wtedy także zwołane być musi, gdy tego zażąda [1]) komandytnik lub taka liczba komandytników, których akcye [2]) razem wzięte przedstawiają dziesiątą część całego kapitału komandytników, a to w podaniu przez nich podpisanem przy wyrażeniu celu i przyczyn zwołania. Jeżeli w kontrakcie spółki prawo żądania zwołania walnego zgromadzenia przywiązane jest do posiadania większego lub mniejszego udziału w kapitale ogólnym, należy się do tego zastosować.

1) Żądanie to skierować należy do organów uprawnionych do zwołania walnego zgromadzenia podług art. 187.

2) Por. uw. 2 do art. 173.

Art. **189**. Zwołanie walnego zgromadzenia nastąpi w sposób kontraktem spółki określony.

Cel zgromadzenia walnego musi być podany do wiadomości za każdorazowem zwołaniem [1]). Nie można wydawać uchwał w przedmiotach, których roztrząsanie nie było w ten sposób zapowiedziane; jednakże wyjątek od od tego stanowi uchwała zapadła na wniosek uczyniony na walnem zgromadzeniu względem zwołania nadzwyczajnego zgromadzenia walnego.

Do stawiania wniosków i roztrząsania przedmiotów bez wydawania uchwał nie potrzeba zapowiedzenia.

1) Por. art. 238 kod. h.

Art. **190**. O ile kontrakt spółki nie stanowi inaczej, uchwały walnego zgromadzenia komandytników zapadają prostą większością głosów, a każda akcya nadaje posiadaczowi jeden głos [1]).

1) § 87 ust. not. z 25 lipca 1871 L. 75 D. u. p. stanowi: Celem udokumentowania uchwał walnych zgromadzeń spółek akcyjnych lub innych stowarzyszeń ma notaryusz przy podaniu miejsca i czasu zgromadzenia spisać protokół i przytoczyć w nim dokładnie zapadłe uchwały oraz wszystkie w jego obecności na zgromadzeniu zaszłe zdarzenia i złożone oświadczenia, które mogą wpłynąć na ocenę prawidłowości postępowania. — Protokół podpisze ten, kto zgromadzeniu przewodniczył, oraz dwaj inni uczestnicy takowego. O ile po temu zachodzą warunki, można zamieścić w protokóle także poświadczenie tożsamości przewodniczącego lub innych na zgromadzeniu obecnych osób (§ 79). Jeżeli takiego poświadczenia nie zamieszczono, notaryusz za tożsamość osób w protokole wymienionych nie odpowiada. — Poświadczenie, które wydać należy w pierwopisie, musi obejmować całą osnowę protokółu.

Jeżeli spólnik osobiście odpowiedzialny nabył akcyą od komandytnika, nie można mu odmawiać zasadniczo głosu na walnem zgromadzeniu komandytników — co innego w konkretnym przypadku np. art. 186, 194.

Art. **191**. Rada nadzorcza [1]) nie może być za pierwszym razem wybraną na dłużej nad jeden rok, a następnie na dłużej niż lat pięć.

O ile wybór nastąpił na dłuższy przeciąg czasu, nie ma skutku prawnego.

1) Funkcye takowej: art. 186 ust. 2, 187, 193, 194. Odwołanie należy do walnego zgromadzenia.

Art. **192**. Członkom pierwszej rady nadzorczej wynagrodzenie za sprawowanie przez nich czynności, do których byli powołani, może być przyznane tylko uchwałą walnego zgromadzenia komandytników po upływie pierwszego roku obrotowego wyjednać się mającą.

Jeżeli wynagrodzenie przyznano im wcześniej lub w inny sposób niż poprzednio oznaczony, przyznanie takie nie ma skutku prawnego [1]).

1) Tak ten jak poprzedni artykuł mają na celu ochronę komandytników, których praw ma właśnie strzedz rada nadzorcza. Otóż z reguły pierwsza rada nadzorcza stoi pod wpływem spólników osobiście odpowiedzialnych jako założycieli. Ust. stara się tę zależność osłabić (art. 192), a w każdym razie ogranicza ją czasowo.

Art. **193**. Rada nadzorcza czuwa nad prowadzeniem interesów spółki w wszystkich gałęziach zarządu; może zasięgać wiadomości o toku interesów spółki, przeglądać każdego czasu księgi i pisma tejże i badać stan kasy spółkowej [1]).

Ma roztrząsać rachunki roczne, bilanse i wnioski co do rozdziału zysków, i o tem rok w rok zdawać sprawę zgromadzeniu walnemu.

1) Są to uprawnienia szersze, niż te, które ma pojedynczy komandytnik: art. 160 k. h.

Art. **194**. Rada nadzorcza umocowana jest do prowadzenia przeciw spólnikom osobiście odpowiedzialnym sporów przez walne zgromadzenie uchwalonych [1]).

Każdy komandytnik może na swój koszt jako interwenient przystąpić do sporu [2]).

Jeżeli chodzi o własną odpowiedzialność rady nadzorczej, wolno jej pozywać spólników osobiście odpowiedzialnych bez uchwały walnego zgromadzenia, a nawet wbrew takowej.

1) Rada nadzorcza zastępuje w tym razie ogół komandytników, którzy w chwili dotyczącej uchwały należeli do spółki. Por. art. IV. l. 2 u. w. do nowej proced. przy art. 117 uw. 1.

2) § 17 nowej proced. cyw. stanowi: Kto ma prawny interes w tem, by w sporze toczącym się między innemi osobami jedna strona zwyciężyła, może po tej stronie przystąpić do sporu (inter-

wencya uboczna). — Do takiego przystąpienia uprawnione są nadto wszystkie osoby, którym przepisy ustawowe dają prawo interwencyi ubocznej. Por. § 20 tamże.

Art. **195**. Jeżeli ogół komandytników sam chce wystąpić w interesie wspólnym przeciw spólnikom osobiście odpowiedzialnym, lub mu wypada wytoczyć spór przeciw członkom rady nadzorczej, wówczas będzie zastąpiony przez pełnomocników na walnem zgromadzeniu wybranych [1]).

Gdyby dla jakiejkolwiek przyczyny ustanowienie pełnomocników przez wybór na walnem zgromadzeniu nastąpić nie mogło, zamianować może pełnomocników na wniosek sąd handlowy.

Każdy komandytnik może na swój koszt przystąpić do sporu jako interwenient [2]).

1) Por. uw. 1 do poprzedz. art.

2) Zob. uw. 2 do poprzedz. art.

Art. **196**. Spółka nabywa prawa i zaciąga zobowiązania przez spólników osobiście odpowiedzialnych; oni ją zastępują przed sądami [1]).

Co się tyczy doręczenia spółce pozwów i innych doręczeń, wystarcza uskutecznić takowe do rąk jednego ze spólników do zastępstwa upoważnionych.

Przepis artykułu 167 co do komandytnika, który zawiera czynności dla spółki, nie ma zastosowania w spółce komandytowej na akcye.

1) Spólnicy osobiście odpowiedzialni mogą ustanowić dla spółki prokuranta; zob. O. T. N. L. VII. 415. Por. zresztą art. 117 i art. 167.

Art. **197**. Dopóki spółka istnieje, wkładki komandytnikom zwracane być nie mogą [1]).

Nie wolno się umawiać, że komandytnicy pobierać

będą pewien procent oznaczony, i nie wolno im takowego wypłacać; to tylko wolno między nich rozdzielić, co się okaże czystą przewyżką po rocznym bilansie i po strąceniu kapitału rezerwowego, jeśli zatrzymanie takowego w kontrakcie spółki jest zastrzeżone [2]).

Komandytnicy odpowiadają za zobowiązania spółki, jeżeli i o ile wbrew tym przepisom wypłaty od spółki otrzymali; nie są jednak obowiązani do zwrotu dywidend w dobrej wierze powziętych [3]).

1) Zob. art. 203 k. h.

2) Co do spólników osobiście odpowiedzialnych zob. art. 161 i 106 do 108 k. h.

3) Przepis ten odnosi się tylko do dywidendy, t. zn. do przypadającego na akcyą udziału w zysku, nie zaś do wkładki i odsetek; z drugiej strony wystarcza dobra wiara komandytnika — inaczej w obydwu kierunkach art. 165 ust. ost. Por. także art. 204.

Art. **198**. Wszelka zmiana kontraktu spółki potrzebuje do swej ważności, by zdziałaną była notaryalnie lub sądownie i zatwierdzenie rządowe uzyskała.

Kontrakt zmieniający umowę oraz pismo zatwierdzające muszą tak samo jak pierwotny kontrakt być wpisane w rejestr handlowy i w wyciągu ogłoszone (art. 176, 179).

Kontrakt zmieniający umowę nie ma skutku prawnego, dopóki nie zostanie wpisany w rejestr handlowy sądu handlowego, w którego okręgu spółka ma siedzibę [1]).

1) Zobacz § 58 ust. 2 u. w.

Art. **199**. Wystąpienie spólnika osobiście odpowiedzialnego za wzajemnem porozumieniem się (art. 123 l. 4) nie może mieć miejsca podczas trwania spółki.

Takie porozumienie się równa się rozwiązaniu spółki;

potrzeba do niego przyzwolenia ogólnego zgromadzenia komandytników [1]).

1) Por. art. 181 k. h.

Art. **200**. Jeżeli komandytnik umrze lub popadnie w konkurs, albo zdolność prawną do zarządu swym majątkiem utraci, nie pociąga to za sobą rozwiązania spółki. Artykuł 126 nie ma zastosowania do osobistych wierzycieli komandytnika. Zresztą artykuły 123 do 128 obowiązują także dla spółki komandytowej na akcye [1]).

1) Oprócz tego może spółkę rozwiązać polityczna władza krajowa z urzędu: §§ 24, 25. pat. o stowarz. z 26 listopada 1852. L. 253 D. u. p.

Art. **201**. Rozwiązanie spółki musi być wpisane w rejestr handlowy, o ile nie następuje wskutek otwarcia konkursu przeciw spółce [1]).

Wpisanie to nastąpić musi nawet i wtenczas, gdy spółka kończy się przez upływ czasu, na który była zawartą [2]).

1) Zob. § 14 u. w. i § 204 ord. konk.

2) Milczące przedłużenie spółki na czas oznaczony zawartej (art. 123 l. 5) nie jest dopuszczalne wobec przepisu art. 198 ust. 1.

Art. **202**. W razie rozwiązania spółki komandytowej na akcye, które nie następuje na skutek otwarcia konkursu, nie wolno rozdziału majątku między spólników uskuteczniać pierwej niż po upływie roku licząc od dnia, w którym rozwiązanie spółki do rejestru handlowego wpisane zostało.

Wierzycieli z ksiąg handlowych spółki lub skądinąd wiadomych, wezwać należy szczególnemi wezwaniami do zgłoszenia się; jeśli się nie zgłoszą, suma ich wierzytelności złożoną będzie w depozyt sądowy.

Tak samo się postąpi także z wiszącemi jeszcze

zobowiązaniami i wierzytelnościami spornemi, chyba że rozdział majątku spółkowego aż do ich załatwienia odłożonym zostanie, albo też wierzycielom stosowne udzieli się zabezpieczenie [1]).

1) Żądanie, by spółka uskuteczniła jakieś działanie np. złożyła rachunki, nie jest takiem roszczeniem, dla któregoby na podstawie art. 202 żądać można zabezpieczenia, względnie wstrzymania rozdziału aż do zabezpieczenia A. 482 (? por. A. 640 przy art. 245). Patrz art. 245 i orzeczenia tamże podane.

Art. **203**. Częściowy zwrot kapitału komandytników nastąpić może tylko w drodze zmiany kontraktu spółki przez rząd zatwierdzonej.

Zwrot ten może mieć miejsce tylko z przestrzeżeniem przepisów, które urządzają rozdział majątku spółki w razie rozwiązania tejże (art. 201, 202).

Art. **204**. Członkowie rady nadzorczej zobowiązani są solidarnie [1]) do zwrotu uiszczonych wypłat na równi z spólnikami osobiście odpowiedzialnymi, jeżeli za ich wiedzą i bez przeszkody z ich strony:

1) wkładki komandytnikom zwrócono, albo

2) odsetki lub dywidendy zapłacono z innego źródła, a nie ze zysku przypadającego na akcye, albo

3) rozdział majątku spółkowego, lub częściowy zwrot kapitału komandytników nastąpił bez zachowania przepisów ustawy (art. 202, 203).

1) Wobec kogo, tego ustawa nie podaje. Z ogólnych zasad wynika, że odpowiedzialność ta ciąży na nich w pierwszym rzędzie wobec spółki, a wobec wierzycieli spółki w takim razie, gdyby ci wierzyciele z majątku spółki nie mogli uzyskać zaspokojenia (§ 1295 pow. u. cyw.). W pierwszym kierunku mogą się członkowie rady nadzorczej zasłonić uchwałą walnego zgromadzenia, o ile na zachodzące przeszkody zwrócili uwagę.

Art. **205**. Likwidacyą uskutecznią, jeśli kontrakt spółki nie stanowi inaczej, wszyscy spólnicy osobiście odpowiedzialni z jedną lub więcej osobami przez walne zgromadzenie komandytników obranemi.

Art. **206**. Ustawom krajowym zastrzega się orzeczenie, że do zawiązania spółek komandytowych na akcye wogóle lub szczególnych rodzajów tychże zezwolenia rządowego nie potrzeba. W tym razie stosowane będą przepisy niniejszego oddziału, o ile się nie odnoszą do zatwierdzenia rządowego przy zawarciu lub zmianie kontraktu spółki; kontrakt spółki musi jednak zawierać punkta w artykule 175 wyszczególnione, zanim będzie mogło nastąpić wpisanie do rejestru handlowego w artykule 176 przepisane [1]).

1) Por. art. 174 k. h., §. 32 u. w. i przepisy przytoczone przy art. 249 k. h Z zastrzeżenia niniejszego ustawodawstwo austryackie dotąd nie skorzystało.

TYTUŁ TRZECI.

O SPÓŁCE AKCYJNEJ*).

ODDZIAŁ PIERWSZY.

Zasady ogólne.

Art. **207**. Spółka handlowa jest spółką akcyjną, gdy wszyscy spólnicy dostarczają tylko wkładek nie odpowiadając osobiście za zobowiązania spółki.

Kapitał spółkowy dzieli się na akcye lub też i na udziały akcyjne [1]).

*) Primker w Endemanna Handb. I. str. 472 n.

Akcye lub udziały akcyjne są niepodzielne.

Mogą opiewać na okaziciela lub na nazwisko.

1) Posiadaczy akcyi spółki akcyjnej w konkurs popadłej nie uważa się za wierzycieli masy; nie mają oni zatem wpływu na zarząd majątku konkursowego A. 350, i kwoty, na którą ich akcye opiewają, nie mogą zgłaszać jako wierzytelności do konkursu spółki A. 1215. Owszem ogół akcyonaryuszy ma w razie otwarcia konkursu do majątku spółki rolę dłużnika upadłego: a gdy przez konkurs i rozwiązanie spółki ustaje funkcya dotychczasowego przełożeństwa, przeto samych akcyonaryuszy wezwać należy na takie zebrania, na których krydataryusz ma prawo głosu (§§. 145, 146 o. k.) A. 543(?).

Art. **208**. Spółki akcyjne mogą się zawiązywać tylko za zezwoleniem rządowem [1]).

W dowód zawiązania się spółki i osnowy jej kontraktu (statutu) musi być zdziałany akt sądowy lub notaryalny [2]).

Do zapisania się na akcye dostatecznem jest oświadczenie pisemne [3]).

1) Zob. uw. 1 do art. 174.

2) Zazwyczaj tworzy się spółka akcyjna w następny sposób. Pewne grono osób (t. zw. Gründer-comité) układa projekt kontraktu spółki i przedstawia go rządowi do zatwierdzenia. Po uzyskaniu zezwolenia rządowego założyciele sfinansowanie przedsiębiorstwa poruczają jednemu lub większej ilości banków. Ten bank względnie banki (Consortium) przeprowadzają następnie subskrypcyą, a po pokryciu dostatecznej ilości akcyi zawiązują założyciele kontrakt spółki zgodnie z zatwierdzonym projektem w formie art. 208 przepisanej, zgłaszają takowy do wpisu w rejestr h., wreszcie zwołują walne zgromadzenie akcyonaryuszy, na którem się spółka akcyjna konstytuuje, poczem następuje przyjęcie i zatwierdzenie z strony spółki czynności prawnych dotąd w jej imieniu przez założycieli zawartych. Co do stosunku prawnego założycieli między sobą i członków konsorcyum finansującego między sobą por. art. 266 k. h. W stosunku do spółki są założyciele prowadzącymi

interesa bez zlecenia (negotiorum gestio); w razie zatwierdzenia ich działalności spółka uchodzi za uprawnioną czy zobowiązaną wobec trzecich już od chwili powstania prawa względnie obowiązku t. zn. zawarcia dotyczącej czynności, zresztą wchodzi w zastosowanie art. 211 ust. 2. Stosunek założycieli do osób finansujących oceniać należy według przepisów o zleceniu, w szczególności co do kwot wpłaconych przez subskrybentów zachodzi zlecenie inkasa (Incassomandat). Por. w tym względzie pouczające orzeczenia A. 878, 879, 1015.

3) Ustęp 3 art. 208 przepisuje minimum formalności potrzebnych do ważności subskrypcyi; przystąpienie do spółki bez pisemnego oświadczenia nie rodzi skutków prawnych A. 777, 802. Wystarczy atoli oświadczenie pisemne w jakiejbądź formie: jeżeli ktoś nie zachował formy wskazanej (lista subskrypcyjna), oświadczył jednak pisemnie, że chce być akcyonaryuszem na pewną ilość akcyi, i uiszczał na takowe częściowe wpłaty, wówczas ma prawa i obowiązki akcyonaryusza A. 828. Kto w inny sposób — nie pisemnie — oświadczył, że bierze pewną ilość akcyi, zwrotu kwot wpłaconych wobec § 1432 pow. ust. cyw. domagać się nie może, choćby w dalszym ciągu pisemnej subskrypcyi nie uskutecznił A. 823.

Ważność zapisania się na akcyą nie zależy od poprzedniego zatwierdzenia statutu spółki, ani od złożenia kaucyi, choćby to było za wymóg ważności postawione w statucie A. 416. Subskrypcye jednak na akcye spółki dopiero założyć się mającej wtedy tylko mają skutek prawny, skoro spółka utworzy się zgodnie z warunkami w programie podanymi A. 104 (? por. O. T. N. L. V. 415, wedle którego subskrybent wtedy tylko wobec spółki błędem stotnym zasłaniać się może, jeżeli wogóle nie miał zamiaru ani woli zapisania się na akcyą). Nie może subskrybent zasłaniać się wobec spółki tem, że wedle umowy z założycielami jego subskrypcya miała być tylko pozorną celem zadośćuczynienia warunkom statutów O. T. N. L. VII. 412.

Co do skutków ważnej subskrypcyi zob. obj. do art. 220. Jeżeli udzielona założycielom koncesya stawia za warunek ukonstytuowanie się spółki w pewnym terminie pod rygorem zgaśnięcia koncesyi, a do ukonstytuowania się spółki potrzeba według statutu,

by pewna ilość akcyi była wpłacona, założyciel, który nie chcąc stracić koncesyi, sam wobec ociągania się wzywanych kilkakrotnie subskrybentów wpłacił na podpisane przez nich akcye kwotę nominalną, nie ma prawa żądać od nich zwrotu wpłaconych przez siebie kwot A. 1253.

Dokumenta subskrypcyi (Subscriptionsscheine) są według T. P. 102 o. od opłaty warunkowo uwolnione, dopóki się z nich nie robi użytku sądowego.

Art. **209**. Kontrakt spółki, który ma być zatwierdzonym, oznaczać musi w szczególności:

1) firmę [1]) i siedzibę [2]) spółki;

2) przedmiot przedsiębiorstwa;

3) trwanie przedsiębiorstwa, jeśli takowe istnieć ma przez pewien oznaczony czas;

4) wysokość kapitału zakładowego i pojedynczych akcyi lub udziałów akcyjnych;

5) jakość akcyi [3]), mianowicie czy na okaziciela czy też na nazwisko wystawione będą; również ilość akcyi jednego lub drugiego gatunku, jeśli liczba ich ma być oznaczoną, oraz wzmiankę, czy przemiana ich jest dozwoloną;

6) zasady układania bilansu, oraz obliczenia i wypłacania zysku, tudzież sposób sprawdzania bilansu;

7) jak się ustanawia i z kogo się składa przełożeństwo, oraz sposób legitymowania się jego członków i urzędników spółki;

8) w jaki sposób odbywa się zwołanie akcyonaryuszów;

9) warunki prawa głosowania akcyonaryuszom służącego i sposób wykonywania takowego;

10) przedmioty, w których uchwała nie może zapadać prostą tylko większością głosów stawających wskutek zwołania akcyonaryuszów, ale znaczniejszą większością głosów lub wedle innych wymogów;

11) w jaki sposób następować mają ogłoszenia z strony spółki i w których pismach publicznych umieszczane będą.

1) Zob. art. 18 k. h.

2) Z porównania tego przepisu z postanowieniami co do innych spółek handl. wynika, że tylko spółka akcyjna ma zupełną dowolność w oznaczeniu swej siedziby, siedziba zaś innych spółek odpowiadać musi faktycznemu stanowi rzeczy. Por. O. T. N. L. XVII. 315.

3) Wspomnieć tu należy o różnicy między akcyami szczepowemi a akcyami pierwszeństwa (Stamm- und Prioritäts-actien), z których ostatnie są w stosunku do pierwszych uprzywilejowane najczęściej przez to, że z ogólnego zysku wydziela się najpierw pewną część na rzecz posiadaczy akcyi pierwszeństwa, a resztę dzieli się równo między wszystkich akcyonaryuszów. Różnica ta powstała w przypadkach, kiedy szło o zwiększenie kapitału akcyjnego przez wypuszczenie nowych akcyi, i miała na celu ożywić udział w subskrypcyi (przyczem często dotychczasowym akcyonaryuszom pierwszeństwo do nowych akcyi zastrzegano); obecnie stosuje się ją niejednokrotnie już przy zakładaniu spółki (np. kolej pewna nie daje gwarancyi rentowności, lecz korzystna jest dla A., który atoli całych kosztów na siebie wziąć nie może i t. p.).

Art. **210.** Kontrakt spółki i pismo zatwierdzające muszą być wpisane w rejestr handlowy [1]) sądu handlowego, w którego okręgu spółka ma siedzibę, oraz w wyciągu ogłoszone.

Wyciąg musi zawierać:

1) datę kontraktu spółki i pisma zatwierdzającego;

2) firmę i siedzibę spółki;

3) przedmiot i czas trwania przedsiębiorstwa;

4) wysokość kapitału zakładowego i pojedynczych akcyi lub udziałów akcyjnych;

5) jakość tychże, mianowicie czy na okaziciela czy też na nazwisko wystawione będą;

6) sposób, w jaki następować mają ogłoszenia z strony spółki i w których pismach publicznych umieszczane będą.

Jeśli w kontrakcie spółki podany jest sposób, w jaki przełożeństwo wolę swą objawia i spółkę podpisuje, i te szczegóły podać należy do wiadomości publicznej.

1) Por. § 9 rozp. o utrzym. rej. h. (Dodatek II). Wpis może nastąpić przed rozpoczęciem czynności spółki i to nawet bez dowodu, iż takowa opłaca podatek § 7. u. w. A. 413.

Przy spółkach komandyt. na akcye żąda ustawa celem wpisu poświadczenia, że cały kapitał komandytników subskrybowano i że $^1/_4$ część tegoż została wpłacona. Brak takiego postanowienia co do spółki akcyjnej; dlatego przy wpisie drugiej emisyi akcyi nie może sąd żądać wykazania, że subskrypcya się udała i pełna wpłata nastąpiła, skoro spółka już jest wpisana, a przy tym wpisie nie ma wzmianki o wykazaniu pełnej wpłaty A. 1364. Jeżeli atoli w statucie za warunek emisyi postawiono pełną wpłatę akcyi, wówczas sąd ma prawo żądać przed wpisem nastąpionego wydania akcyi wykazania, że pełną wpłatę uiszczono i że wypuszczenie akcyi istotnie nastąpiło A. 1335. To ostatnie rozstrzygnienie zgadza się z reskryptem ministerstwa sprawiedliwości z 24 kwietnia 1876 l. 948. Ministerstwo nie wkraczając w swobodną judykaturę sądów wyraziło w tym reskrypcie swój pogląd na poruszoną tu kwestyą. Według tego sąd handlowy nie ma bezwątpienia w ogólności obowiązku kontrolowania subskrypcyi i wpłaty kapitału (por. art. 208 — 211, a z drugiej strony art. 177 l. 1), z czego wynika, że sąd handlowy nie ma także w ogólności prawa żądać wykazania się w tej mierze przez dozwoleniem wpisu spółki w rejestr h. Inaczej jednak ma się rzecz, jeżeli statut spółki, jak się to zwykle dzieje, zawiera posianowienie, że ukonstytuowanie się spółki akcyjnej ma nastąpić dopiero po subskrypcyi i wpłacie całego kapitału akcyjnego lub tegoż części. W tym przypadku spółka sama w statucie określiła warunek rozpoczęcia swego bytu, a sąd nie może w sprzeczności z tem oświadczeniem woli dopełniać ukonstytuowania się spółki przez wpis, zanim ów warunek

się ziści, bo umowa tworzy prawo między stronami. Przez wpis przed spełnieniem warunku tego odebrano by również wszelkie znaczenie środkowi ostrożności władzy rządowej, która z reguły żąda, aby takie postanowienie w statutach było zamieszczone, a publiczność mogłaby na swą szkodę być wprowadzona w błąd, wnioskując z nastąpionego rejestrowania, że wszystkie warunki statutu zaistniały i kapitał akcyjny jest wpłacony. W tym zatem przypadku dojść należy do przekonania, że sąd handlowy ma i prawo i obowiązek sprawdzić, czy subskrypcya i wpłata w myśl statutów nastąpiły. Do kontroli tej posiada sąd handlowy odpowiednie środki, może bowiem stosując analogicznie art 177 l. 1. żądać przed wpisem takiego oświadczenia lub poświadczenia z strony założycieli, za którego prawdę ci ostatni musieliby być odpowiedzialni.

Art. **211**. Dopóki nie nastąpiło zatwierdzenie i wpisanie w rejestr handlowy, spółka akcyjna nie istnieje jako taka [1]).

Jeśli działano imieniem spółki przed zatwierdzeniem i wpisaniem w rejestr handlowy, działający odpowiadają osobiście i solidarnie [2]).

1) Por. co do zagranicznych spółek objaśn. do art. 249.

2) Por. art 208 uw. 2. Komitet założycieli nie tworzy jednak spółki jawnej; art. 113 nie ma przeto zastosowania i członek nowo wstępujący za poprzednie zobowiązania nie odpowiada A. 678.

Art. **212**. W każdym sądzie handlowym, w którego okręgu spółka posiada zakład filialny, zgłosić to należy celem wpisania w rejestr handlowy [1]).

Zgłoszenie zawierać musi szczegóły w art. 210 ustępie 2 i 3 wskazane. Sąd handlowy zniewoli z urzędu karami porządkowemi członków dyrekcyi do zadośćuczynienia tym przepisom.

1) W sądzie zakładu filialnego spółki akcyjnej zgłosić należy wszystkich członków przełożeństwa względnie rady zawiadowczej bez względu nawet na to, czy są uprawnieni do kreślenia firmy,

oraz każdą zmianę statutu A. 1336. Por. także uw. do art. 249 co do spółek zagran. oraz art. 21 k. h.

Art. **213**. Spółka akcyjna jako taka ma samoistnie swoje prawa i obowiązki; może nabywać własność i inne prawa rzeczowe na nieruchomościach; może zapozywać przed sąd i być zapozwaną.

Zwyczajnym jej sądem jest ten, w którego okręgu ma siedzibę [1]).

1) Jeżeli spółka akcyjna ma filię lub stałą ajencyą, wówczas w takich sprawach, które się odnoszą do filii lub ajencyi, może być pozywaną przed sądem handl. miejsca filii (§ 26 ust. 2. normy jurysd. z 20 listopada 1852 L. 251. D. u. p.). O. z 17 stycznia 1894 L. 300 C. 232 z r. 1894.

Zob. uw. 3 do art. 111 i przepisy tamże przytoczone.

Art. **214**. Każda uchwała walnego zgromadzenia mająca za przedmiot dalsze istnienie spółki lub zmianę postanowień kontraktu spółki, potrzebuje do ważności swojej stwierdzenia w formie dokumentu notaryalnego lub sądowego [1]), tudzież zatwierdzenia rządowego [2]).

Uchwała taka i pismo zatwierdzające muszą być tak samo jak pierwotny kontrakt w rejestr handlowy wpisane i w wypisie obwieszczone (art. 210, 212).

Uchwała ta nie ma skutku prawnego, dopóki nie zostanie wpisaną w rejestr handlowy sądu handlowego, w którego okręgu spółka ma siedzibę [3]).

1) Zob. § 87 ord. notar. przytocz. przy art. 190. Uchwała walnego zgromadzenia, której treścią jest ponowny wybór ustępujących dyrektorów, nie potrzebuje stwierdzenia w formie dokumentu sądowego lub notaryalnego; wystarczy więc celem uzyskania wpisu przedłożyć legalizowany odpis protokołu (§ 22 rozp. o utrzym. rej. h. Dodatek II.) bez wykazania, iż formę § 87 ord. not. zachowano A. 1515.

2) Przedtem zmiana statutu nie ma skutków prawnych nawet na wewnątrz, i nie można na jej podstawie wykluczać akcyonaryuszy, którzy nie złożyli w terminie kwot przypadających na nich z powodu uchwalonej nowej emisyi A. 458.

Zmiana sposobu podpisywania firmy nie jest zmianą statutu i nie wymaga zezwolenia rządu A. 517.

3) Wpisać należy również uchwałę walnego zgromadzenia stanowiącą zmniejszenie (redukcyą) kapitału zakładowego i zmniejszenie liczby członków rady zawiadowczej A. 634; por. także objaśn. do art. 248 k. h. Przed wpisem zmiana statutu nie wiąże i nie ma skuteczności prawnej nietylko na zewnątrz, lecz także w stosunku do akcyonaryuszów, choćby ci o dotyczącej uchwale przed wpisem mieli wiadomość A. 1590; por. O. T. R. XXIV. 58.

Art. **215**. Zmiana przedmiotu przedsiębiorstwa spółki nie może być uchwalona większością głosów, chyba gdy to w kontrakcie spółki wyraźnie jest dozwolone.

Tożsamo tyczy się przypadku, jeżeli spółka ma być rozwiązaną za pomocą przeniesienia jej majątku i długów na inną spółkę akcyjną za otrzymaniem akcyi tej ostatniej [1]).

1) Jeżeli tedy statut spółki nie stanowi inaczej, potrzeba w tego rodzaju przypadkach jednomyślności.

ODDZIAŁ DRUGI.

Stosunki prawne akcyonaryuszów.

Art. **216**. Każdy akcyonaryusz ma stosunkowy udział w majątku spółki [1]).

Nie może żądać zwrotu wpłaconej kwoty i ma, dopóki spółka istnieje, tylko prawo do czystego zysku, o ile takowy według kontraktu spółki przeznaczony jest do rozdziału między akcyonaryuszów.

1) Konsekwencye tej zasady zob. w uw. do art. 207.

Art. **217**. Odsetki w wysokości z góry oznaczonej nie mogą być akcyonaryuszom ani zawarowane ani wypłacane [1]); to tylko wolno między nich rozdzielić, co się okaże czystą przewyżką po rocznem zbilansowaniu i po strąceniu kapitału rezerwowego, jeśli zatrzymanie takowego w kontrakcie spółki jest zastrzeżone [2]).

Wolno jednakże zawarować, że akcyonaryusze otrzymają pewien oznaczony procent za czas podany w kontrakcie spółki, a potrzebny na przeprowadzenie przygotowań aż do wprawienia przedsiębiorstwa w pełny ruch [3]).

1) Niedopuszczalne jest takie zastrzeżenie także na rzecz pojedynczych akcyonaryuszów O. T. N. L. XVII. 388.

2) Udział należny akcyonaryuszowi z owej przewyżki nazywa się **dywidendą**; prawo do dywidendy jest najważniejszem prawem majątkowem akcyonaryusza. Przewyżkę tę ustala walne zgromadzenie załatwiając bilans; może przytem postanowić zatrzymanie pewnych rezerw specyalnych z uwagi na wątpliwą wartość pojedynczych pozycyi stanu czynnego, przez co oczywiście ilość zysku czystego się redukuje O. T. R. IV. 103, O. T. N. L. XXV. 326. Gdyby ustalenie nastąpiło nieprawnie np. w sposób niezgodny z statutem, można tę uchwałę jako nieważną zaczepić, do czego oczywiście tylko akcyonaryusz ma prawo O. T. R. XV. 95. I w tym jednak razie staje się dotycząca uchwała ważną, skoro się jej nie zaczepi; a skoro przewyżka jest ustalona i kwota przypadająca między akcyonaryuszów do rozdziału oznaczona, z tą chwilą każdy akcyonaryusz ma niewzruszalne prawo do dywidendy, i nie traci go, choćby tymczasem stosunki majątkowe spółki uległy zmianie i chociażby drugie walne zgromadzenie wypłatę dywidend wstrzymać uchwaliło A. 586. Fundusz przeznaczony w ten sposób na wypłatę dywidend stanowi własność (?) akcyonaryuszów i usuwa się od tej chwili z pod dyspozycyi spółki A. 586; nie można go w szczególności obrócić później na pokrycie strat z lat późniejszych O. T. N. L. XVIII. 154.

Prawo to służy w zasadzie akcyonaryuszowi. Jednak spółka wydaje z reguły kupony dywidendowe na okaziciela, które mogą

być pozbywane bez akcyi i których posiadacz jest wobec spółki uprawnionym do pobrania dywidendy A. 586, O. T. R. IV. 142; posiadacz kuponu nie ma atoli prawa współdziałać przy ustaleniu dywidendy i nieważnej uchwały walnego zgromadzenia w tym przedmiocie nie może zaczepiać O. T. R. XV. 95. Natomiast talon czyli arkusz kuponowy, na podstawie którego otrzymuje się kupon, jest tylko papierem legitymacyjnym O. T. R. IV. 141; w razie kolizyi wykazany posiadacz akcyi otrzyma kupon, nie posiadacz talonu O. T. N. L. X. 319.

3) Prawo do tych odsetek (Bauzinsen) jest zwykłą wierzytelnością do spółki; uzasadnione jest jednak wtedy tylko, jeżeli czas, za który przypadać mają, jest w kontrakcie kalendarzowo oznaczony: inaczej bowiem przyrzeczenie dotyczące jest nieważne O. T. N. L. XXII. 13 n., 21.

Art. **218**. Akcyonaryusz nie jest w żadnym razie obowiązany do zwrotu odsetek [1]) i dywidend w dobrej wierze [2]) powziętych.

1) Zob. uw. 3 do art. poprzedniego.

2) W razie złej wiary akcyonaryusz obowiązany jest do zwrotu i to przedewszystkiem wobec spółki, pomocniczo wobec wierzycieli spółki, jeżeli w jej majątku nie znajdą pokrycia O. T. N. L. XVIII. 157.

Art. **219**. Akcyonaryusz nie ma obowiązku przyczyniać się do celów spółki i wypełnienia jej zobowiązań czemś więcej oprócz dodatku, jaki według statutów za akcyą ma płacić [1]).

1) Akcyonaryusz nie może być zmuszony do dopłaty celem przemiany waluty, na którą akcye opiewają O. T. N. L. XXIII. 298.

Obowiązek do innych świadczeń (prócz kwoty akcyjnej) może powstać dla akcyonaryusza z odrębnej umowy zawartej między nim a spółką. Taka umowa nie zmieniająca statutu wiąże akcyonaryusza tak samo jak każdego trzeciego promittenta O. T. R. XVII. 1 nast.

Art. **220**. Jeśli akcyonaryusz nie uiści w swoim czasie kwoty akcyjnej, zapłaci z woli prawa odsetki za zwłokę [1]).

W kontrakcie spółki można ustanowić kary umowne na przypadek zwłoki w uiszczeniu podpisanej kwoty akcyjnej lub jej części, a to bez względu na ograniczenia w innych ustawach zawarte [2]); wolno także postanowić, że opieszali akcyonaryusze utracą na korzyść spółki prawa z zapisania się na akcyą wynikające oraz wpłaty uiszczone [3]).

1) Por. art. 222 ust. 2, 287, 292.

Zapisanie się na akcyą rodzi obowiązek do zapłaty kwoty akcyjnej. Prawo spółki do ściągania dopłat od akcyonaryuszów tylko przez jej organa wykonywanem być może i nie jest przedmiotem obrotu; nie podlega przeto egzekucyjnemu zajęciu A. 1139. Zarządca masy konkursowej spółki akcyjnej nie ma prawa żądać od subskrybentów, którzy wszystkie swe obowiązki na czasie wypełniali, reszty kwot na akcye wpłacić się mających A. 664. Według A. 923 nie mogą ani spółka ani jej wierzyciele po rozwiązaniu spółki, wykreśleniu firmy i zwinięciu przedsiębiorstwa ściągać od subskrybentów zaległych kwot (?).

Ręczyciela, który wziął na siebie rękojmię za wypełnienie wszystkich zobowiązań akcyonaryusza, nie uwalnia od odpowiedzialności ta okoliczność, że uchwała walnego zgromadzenia czas trwania spółki przedłużyła, skoro także przedłużenie w pierwotnym kontrakcie było przewidziane A. 172.

2) Por. §. 1336 pow. u. c.

3) Choć w statutach spółki utratę prawa z subskrycyi przeciw opieszałym akcyonaryuszom postanowiono, może przecież spółka żądać od akcyonaryusza wypełnienia zobowiązania, t. zn. uiszczenia kwoty na akcyą nie wpłaconej A. 603 (inaczej A. 507; por. art. 284 ust. 2). Kara umowna może polegać także w przepadku kaucyi subskrybenta w razie nie dotrzymania przez niego terminu; i ten atoli przepadek nie zwalnia go od obowiązku wpłaty reszty kwoty akcyjnej A. 879.

Jeżeli w statutach zastrzeżono spółce prawo wykupna udziałów uległych egzekucyi, spółka może z tego prawa skorzystać także co do udziałów emitowanych później na podstawie zmiany statutu i uległych egzekucyjnemu przyznaniu na własność i to nawet

wtedy, gdy wierzyciel przyznanie na własność uzyskał przed zarejestrowaniem zmiany statutu A. 578.

Art. **221**. Jeśli w kontrakcie spółki nie podano szczegółowo, w jaki sposób następować ma wezwanie do zapłacenia, nastąpi ono w takiej formie, w jakiej podług kontraktu spółki ogłoszenia z jej strony wogóle następować mają (art. 209, liczba 11).

W żadnym jednak razie akcyonaryusz nie będzie uznany za utracającego swe prawo, jeśli wezwanie do zapłacenia nie było przynajmniej po trzykroć ogłoszone w pismach publicznych do tego przeznaczonych (art. 209, liczba 11), i to po raz ostatni przynajmniej na cztery tygodnie przed ostatecznym terminem do płacenia zakreślonym. Jeśli akcye opiewają na nazwisko a bez zezwolenia innych akcyonaryuszów na kogo innego przelewane być nie mogą, akcyonaryusze mogą być zawiadamiani o powyższych wezwaniach przez poszczególne odezwy zamiast przez pisma publiczne.

Art. **222**. Jeżeli akcye lub udziały akcyjne wystawione są na okaziciela, następujące zasady mają zastosowanie:

1) Wydawanie akcyj nie nastąpi przed uiszczeniem całej ich kwoty imiennej; również na uiszczone upłaty nie będą wystawiane promesy lub dowody tymczasowe opiewające na okaziciela.

2) Zapisujący się na akcyą odpowiada bezwarunkowo za uiszczenie czterdziestu od sta imiennej kwoty akcyjnej; od tego obowiązku nie może się ani sam uwolnić przelewając swe prawo na trzeciego, ani być przez spółkę uwolnionym; jeżeli zapisujący się na akcyą uznanym zostaje z powodu zwłoki w uiszczeniu wpłaty za

utracającego prawo z zapisania się wynikłe (art. 220), pozostaje mimo to zobowiązany do wpłacenia czterdziestu od sta imiennej kwoty akcyjnej.

3. Wolno postanowić w kontrakcie spółki, że i pod jakimi warunkami po wpłaceniu czterdziestu od sta uwolnienie zapisującego się od odpowiedzialności za dalsze wpłaty może mieć miejsce, oraz że w razie nastąpionego uwolnienia na uiszczone wpłaty wydawane być mogą promesy lub dowody tymczasowe na okaziciela opiewające [1]).

1) Por. art. 249 k. h. i § 35 u. w.

Art. **223**. Jeżeli akcye opiewają na nazwisko, wówczas przepisy odnoszące się do spółki komandytowej na akcye co się tyczy wpisywania akcyi w księgę akcyjną spółki i przelewu tychże na kogo innego [1]) (art. 182, 183) i tu także mają zastosowanie.

Dopóki kwota akcyjna nie zostanie w zupełności wpłacona, akcyonaryusz wtedy tylko przez przelew swego prawa na kogo innego uwolniony będzie od obowiązku uiszczenia zaległości, gdy spółka nowonabywcę przyjmie w jego miejsce, a jego od tego obowiązku uwolni.

I w tym także razie występujący akcyonaryusz odpowiada aż do wysokości zaległości posiłkowo za wszelkie zobowiązania, przez spółkę aż po tę chwilę zaciągnięte, a to jeszcze przez rok jeden licząc od dnia wystąpienia [2]).

1) Akcya może być sprzedana także bez talonu i kuponów; w tym razie nie może nabywca domagać się od spółki nowego arkusza kuponowego i nowych kuponów O. T. R. XXIII. 268.

2) Odmienne postanowienie zawiera art. 184.

Art. **224**. Ogół akcyonaryuszów na walnem zgromadzeniu wykonywa prawa, jakie służą akcyonaryuszom

w sprawach spółki, mianowicie w kierunku zawiadowstwa, przezierania i sprawdzania bilansu oraz stanowienia o rozdziale zysku [1]).

Każda akcya nadaje posiadaczowi jeden głos, chyba że kontrakt spółki stanowi inaczej.

1) Nawet w razie upadłości spółki nie ma pojedynczy akcyonaryusz prawa badania bilansu spółki A. 657; por. § 205 ordyn. konk. Również nie ma on prawa rekursu od uchwały sądowej, którą na podanie przełożeństwa konkurs do majątku spółki otwarto A. 1200. Nie może także pojedynczy akcyonaryusz wystąpić przeciw członkom rady zawiadowczej z skargą o odszkodowanie z powodu złego prowadzenia przedsiębiorstwa A. 764.

Każdy akcyonaryusz może atoli dochodzić w drodze skargi przeciw spółce praw przysługujących każdemu pojedynczemu akcyonaryuszowi (np. art. 216 ust. 1), i to nawet wbrew przeciwnej uchwale walnego zgromadzenia, którą może zaczepić O. T. N. L. XIV. 335. Jeżeli ogłoszony program walnego zgromadzenia mówi tylko o wniosku uchwalenia dopłaty 10%, a uchwalono dopłatę 15%, uchwała ta może być przez każdego akcyonaryusza w drodze skargi zaczepiona, i — o ile wychodzi poza program — uznaną będzie co do niego za bezskuteczną A 720; por. art. 238.

Zwyczajny sąd powołany jest do wydania orzeczenia w sporze o nieważność uchwały zgromadzenia walnego, którą akcyonaryusz zaczepia na podstawie swych prawno-prywatnych pretensyi przeciw spółce O z 2 grudnia 1896 L. 13905 C 67 z r. 1897.

Art. **225**. Jeżeli jest ustanowiona rada nadzorcza [1]), ona czuwa nad prowadzeniem interesów spółki w wszystkich gałęziach zarządu; może powziąć wiadomość o toku spraw spółki, księgi i pisma tejże każdej chwili przezierać i badać stan kasy spółkowej.

Roztrząsać ma rachunki roczne, bilanse i wnioski co do rozdziału zysków, i o tem rok w rok zdawać sprawę walnemu zgromadzeniu akcyonaryuszów.

Zwoływać będzie zgromadzenie walne, gdy tego dobro spółki wymaga.

1) Zob. art 69 l. 2 k. h.

Art. **226**. Jeśli chodzi o prowadzenie sporów przeciw członkom dyrekcyi lub rady nadzorczej, przepisy wydane dla spółki komandytowej na akcye (art. 194, 195) i tu mają zastosowanie [1]).

1) Zob. objaśn. do tychże artyk.

ODDZIAŁ TRZECI.

Prawa i obowiązki przełożeństwa.

Art. **227**. Każda spółka akcyjna musi mieć przełożeństwo (art. 209, liczba 7). Przełożeństwo ma ją zastępować przed sądami i zasądownie [1]).

Przełożeństwo może się składać z jednego lub więcej członków; ci mogą być płatni lub bezpłatni, akcyonaryuszami lub innemi osobami [2]).

Zamianowanie ich w każdej chwili może być odwołane bez uszczerbku roszczeń o wynagrodzenie szkody na zasadzie istniejących kontraktów [3]).

1) Przełożeństwem (Vorstand) jest ten organ spółki, któremu przy przedsiębiorstwie spółki poruczona jest cała strona administracyjna prowadzenia przedsiębiorstwa. Organem takim jest często dyrekcya, może nim atoli być rada zawiadowcza (Verwaltungsrath) A. 1428. Przy akcyjnej kolei rzecz się ma tak samo; tu przeto dyrekcya ruchu (Betriebsdirection) bez szczególnego pełnomocnictwa nie ma upoważnienia do zastępstwa spółki A. 23. Zob. także art. IV l. 2 u. w. do nowej proc. przy art. 117.

2) Zob. art. 69 l. 2. Dziedzice członka rady zawiadowczej zmarłego w czasie roku obrotowego mają prawo do stosunkowego udziału w remuneracyi za ten rok O. z 3 października 1894 L. 10861 w Gerichtshalle z r. 1894 N. 47.

3) Prawa odwołania każdej chwili spółka zrzec się z skutkiem

prawnym nie może O. T. N. L XXIII. 327. Niedopuszczalne jest również ustanowienie przełożeństwa niezależnego od spółki, którego mianowanie i odwołanie zastrzeżone jest osobie trzeciej, a uchwała tej treści na walnem zgromadzeniu zapadła jest nieważną O. T. R. III. 129.

Art. **228**. Każdorazowych członków przełożeństwa zgłosić się musi zaraz po zamianowaniu dla wpisania w rejestr handlowy. Do zgłoszenia dołączyć należy ich legitymacyą [1]).

Takowi skreślą podpis swój wobec sądu handlowego lub podadzą takowy w formie wierzytelnej [2]).

Do zachowania tych przepisów sąd handlowy znagli członków przełożeństwa z urzędu karami porządkowemi [3]).

1) Przy zgłoszeniu przedłożyć należy protokół walnego zgromadzenia z legalizowanymi podpisami w oryginale lub wierzytelnym odpisie (§ 22 rozp. o utrzym. rej. h. Dodatek II); sąd atoli nie jest powołany do badania prawidłowości postępowania przy dotyczącem walnem zgromadzeniu A. 981; por. A. 1515 przy art. 214 uw. 1. Jeżeli dyrektorów wybiera rada zawiadowcza, przedłożyć należy przy zgłoszeniu wyciąg z protokołu posiedzenia, podpisany w sposób statutem określony, a zawierający mianowanie A. 1534 (w tym razie rada zawiadowcza nie jest oczywiście przełożeństwem, bo nie występuje na zewnątrz).

Co do filii zob. A. 1336 przy art. 112.

2) Por. A. 517 przy art. 214 uw. 2.

3) Zob. §§ 12 i 13 u. w. Wpis nie jest warunkiem ważności ustanowienia przełożeństwa O. T. R. IX. 91; ma atoli ten skutek, że wobec trzecich wpisani członkowie przełożeństwa są uprawnieni do zastępstwa, choćby np. ich wybór był nieważny, lub czas ich urzędowania już upłynął O. T. N. L. XX. 208.

Art. **229**. Przełożeństwo objawiać będzie swą wolę i podpisywać spółkę w sposobie przez kontrakt spółki oznaczonym [1]). Jeśli w tej mierze nic nie postanowiono, podpisywać będą wszyscy członkowie przełożeństwa [2]).

Podpisanie nastąpi w ten sposób, że podpisujący do firmy spółki lub miana przełożeństwa własne dołożą podpisy [3]).

1) Przepis ten ma naturę czysto porządkową, t. zn. przełożeństwo winno trzymać się kontraktu, by zadośćuczynić swym obowiązkom wobec spółki; atoli w stosunku do osób trzecich ważność czynności nie zależy bynajmniej od tego, czy np. przepisaną statutem pisemną formę oświadczenia zachowano, i tego rodzaju ograniczenie nie ma skutków prawnych na zewnątrz O. T. N. L. XVI. 84, XVIII. 340.

2) W tym razie przyjąć należy, iż członkom przełożeństwa przysługuje wogóle tylko łączne prawo zastępstwa.

3) Wystarczą podpisy członków, skoro firma spółki jest już w tym arkuszu u góry wydrukowana O. T. N. L. XIV. 317.

Art. **230**. Spółka nabywa prawa i zaciąga zobowiązania wskutek czynności prawnych przez przełożeństwo w jej imieniu zawartych [1]); obojętnem jest, czy czynność wyraźnie w imieniu spółki była zawarta, czy też z okoliczności się okazuje, że według woli stron kontraktujących za spółkę zawartą być miała [2]).

1) Przełożeństwo może samo zawierać czynności prawne z spółką, np. dyrektor sprzedaje spółce i kupuje od siebie w jej imieniu nieruchomości i t. p. O. T. R. VII. 120.

2) Skutki takich czynności spadają tylko na spółkę, nie na członków przełożeństwa (art. 241) ani też na akcyonaryuszów. Ci ostatni nie odpowiadają osobiście wierzycielom spółki, choćby nawet z wpłatami zalegali O. T. N. L. XXII. 344; por. art. 218 uw. 2. Zob. także A. 543 przytocz. przy art. 207.

Art. **231**. Przełożeństwo obowiązane jest wobec spółki przestrzegać granic, jakie mu kontrakt spółki lub uchwały walnego zgromadzenia zakreśliły co do rozmiaru prawa zastępywania spółki.

Wszelako ograniczenie prawa przełożeństwa do za-

stępywania spółki nie ma skutku prawnego przeciw trzecim [1]).

Przepis ten stosuje się w szczególności do przypadku, gdy zastępstwo rozciągać się ma tylko na pewne czynności lub pewne rodzaje czynności, albo gdy ma służyć tylko w pewnych okolicznościach, albo na pewien czas, albo w poszczególnych miejscach [2]), lub gdy do pewnych czynności wymaganem jest przyzwolenie walnego zgromadzenia, rady zawiadowczej, rady nadzorczej, albo innego organu akcyonaryuszów [3]).

1) Trzecim jest także akcyonaryusz, jeżeli zawarł kontrakt z spółką O. T. R. IV. 72, ale tylko w takim razie. Jeżeli takiego odrębnego kontraktu w danym przypadku nie ma i chodzi tylko o jego prawa i obowiązki jako akcyonaryusza, wówczas jako spólnik na ograniczenia statutowe powołać się może (np. przełożeństwo żąda wpłaty, do czego według statutu trzeba zezwolenia rady nadzorczej) O. T. R. XXIV. 59. Nie może nigdy członek przełożeństwa uchodzić za trzeciego O. T. N. L. XIX. 335; por. uw. 1 do art. 230.

2) Por. co do filii A. 1336 przy art. 212.

3) Ograniczeń tego rodzaju nie należy przeto wpisywać w rejestr h.

Art. **232**. Przysięgi w imieniu spółki wykonywa przełożeństwo [1]).

1) I to według judykatury przysięgę wskazaną spółce wszyscy członkowie przełożeństwa A. 494, 800, choć np. według statutu którzykolwiek dwaj jego członkowie mają prawo podpisu firmy A. 694. Por. O. T. N. L. IX. 47, wedle którego art. 232 wcale nie chce stanowić, że przysięgę mają składać zawsze wszyscy członkowie przełożeństwa. — Wynika stąd, że członek przełożeństwa nie może w sporze spółki słuchanym być w roli świadka O. T. R. II. 400. Reguły te mają zastosowanie także w razie upadłości spółki w sporach przeciw masie konkursowej A. 821. Por. przepisy nowych ust. proc. przy art. 117. uw. 1.

Przysięgi spółce wskazanej nie może wykonać pełnomocnik,

[illegible] przy wskazaniu spółce przysięgi osoby fizycznej nie oznaczono A. 494; tak samo ma się rzecz co do prokuranta A. 755. Nie jest atoli wykluczone złożenie przysięgi imieniem spółki przez urzędnika tejże, skoro takowy przystąpił po stronie spółki do sporu A. 654.

W sporze o nowości przysięgę, że takowych nie zatajono umyślnie (Neuerungseid), wykonać może imieniem spółki przystępujący do sporu prokurant, jeżeli o przełożeństwie przypuszczać można, iż o całym sporze wogóle nic mu nie wiadomo A. 1556. Por. § 263 nowej proced. cyw.

Art. **233**. Wszelka zmiana członków przełożeństwa musi być zgłoszona pod karą porządkową dla wpisania w rejestr handlowy [1]).

Zmianą takową o tyle tylko przeciw trzecim zasłaniać się można, o ile co do niej zachodzą okoliczności w art. 46 odnośnie do zgaśnięcia prokury wskazane.

1) Każdą taką zmianę np. wystąpienie członka zgłosić ma przełożeństwo. Wpis nie nastąpi na podstawie podania członka, w którem tenże oświadcza, iż swój urząd składa A. 498, 544; por. § 1160 pow. ust. cyw.

Art. **234**. Prowadzenie czynności spółki jak również zastępywanie jej pod względem tego zawiadowstwa, może być także poruczone innym pełnomocnikom lub urzędnikom spółki [1]). W tym razie granice ich upoważnienia określa dane im pełnomocnictwo; w wątpliwości upoważnienie to rozciąga się do wszelkich czynności prawnych, jakich zwykle wymaga wykonywanie czynności tego rodzaju [2]).

1) Prawo do tego ma w stosunku do trzecich przełożeństwo bez względu na treść statutu O. T. R. XXII. 75.

Pełnomocnikami po myśli tego art. nie są urzędnicy, którym kolej poleciła kierownictwo i nadzór przy budowie kolei przez inne przedsiębiorstwo prowadzonej; nie mogą oni przeto zawierać samoistnie umów o dostawę A. 731; por. A. 23 przy art. 227.

Można urzędnikowi spółki udzielić także prawo do kreślenia

firmy spółki, ale tylko bezwarunkowo i stanowczo, nie zaś tylko warunkowo na przypadek nieobecności innego urzędnika A. 130.

2) Por. art. 47—51 k. h. Pełnomocnik ustanowiony do kierowania i prowadzenia fabryki gazu, upoważniony do zakupna potrzebnych materyałów, może także zawierać interesa na kredyt w celach obrotu A. 450.

Art. **235**. Co do doręczenia spółce pozwów i innych doręczeń, wystarcza uskutecznić takowe do rąk członka przełożeństwa, który mocen jest podpisywać sam lub łącznie z drugimi, albo urzędnikowi spółki do zastępowania jej przed sądami upoważnionemu [1]).

1) Jeżeli przełożeństwo skarży spółkę np. o zaległą płacę, nie może nastąpić doręczenie pozwu dla spółki na ręce przełożeństwa O. T. R. VII. 404 (cf. § 103 nowej p. c.). W tym tedy razie ustanowić należy dla spółki kuratora (§ 269 pow. ust. cyw.). Por. przepisy nowej proced. cyw. przy art. 117.

Art. **236**. Przełożeństwo zwołuje walne zgromadzenie akcyonaryuszów, o ile według kontraktu spółki i inne osoby nie są także do tego upoważnione.

Art. **237**. Oprócz przypadków wyraźnie w kontrakcie spółki wymienionych, zwołać należy walne zgromadzenie akcyonaryuszów wtedy, gdy tego wymaga dobro spółki.

Zgromadzenie walne musi być i wtedy zwołane, gdy się tego domaga akcyonaryusz lub taka liczba akcyonaryuszów, których akcye razem wzięte przedstawiają dziesiątą część kapitału zakładowego, a to w podaniu przez siebie podpisanem, przy wskazaniu celu i powodów. Jeśli prawo domagania się zwołania zgromadzenia walnego przywiązane jest w kontrakcie spółki do posiadania większego lub mniejszego udziału w kapitale zakładowym, kontraktu trzymać się należy.

Art. **238**. Zwołanie walnego zgromadzenia nastąpi w sposób oznaczony w kontrakcie spółki.

Cel zgromadzenia walnego musi każdego czasu przy zwołaniu być ogłoszony. Nie mogą zapadać uchwały co do przedmiotów, których roztrząsanie nie było w ten sposób zapowiedziane [1]); wyjątek atoli od tego prawidła stanowi uchwała zapadła na wniosek postawiony na walnem zgromadzeniu względem zwołania nadzwyczajnego zgromadzenia walnego [2]).

Do stawiania wniosków i do roztrząsań bez wydania uchwały zapowiedzenia nie potrzeba.

1) Nie wystarczy podanie, że na programie jest także zmiana statutów, lubo z drugiej strony podanie brzmienia żądanej zmiany nie jest koniecznem. Por. O. T. R. XVII. 172 i A. 720 przy art. 224.

2) Zob. § 87 ord. notar. przy art. 190.

Art. **239**. Przełożeństwo ma obowiązek dopilnować utrzymywania potrzebnych ksiąg spółki. Musi przedłożyć akcyonaryuszom najpóźniej w pierwszych sześciu miesiącach [1]) każdego roku obrotowego bilans za miniony rok obrotowy.

Do uwolnienia przełożeństwa przy składaniu rachunków nie można wyznaczać osób, które w jakikolwiek sposób w zawiadowstwie udział biorą [2]).

Zakaz ten nie odnosi się do osób, którym służy nadzór nad zawiadowstwem.

1) Por. § 35 u. w.

2) Przełożeństwo ma składać rachunki tylko o tyle, o ile zawierało czynności prawne dla spółki i ma u siebie majątek spółki, przedłożenie ksiąg rachunku nie zastąpi. W takim razie przed złożeniem rachunków kaucya nie może mu być wydana O. T. N. XXIV. 364.

Art. **240**. Jeśli się z ostatniego bilansu okazuje, że kapitał zakładowy o połowę się zmniejszył, przełożeństwo musi zwołać bezzwłocznie walne zgromadzenie i donieść o tem tak temu zgromadzeniu jak i właściwej władzy administracyjnej.

Władza ta może w takim przypadku przejrzeć księgi spółki i jeżeli to uzna za wskazane, zarządzić jej rozwiązanie [1]).

Jeśli się okaże, że majątek spółki nie pokrywa już jej długów, przełożeństwo musi o tem donieść sądowi celem otwarcia konkursu.

1) Por. § 34 u. w. oraz §§ 7, 25 patentu o stowarzysz. Władzą właściwą jest krajowa władza polityczna.

Art. **241**. Członkowie przełożeństwa nie odpowiadają osobiście trzecim za zobowiązania spółki z działań prawnych, które przedsiębrali w imieniu spółki [1]).

Członkowie przełożeństwa, którzy przekraczają granice danego sobie zlecenia, lub działają wbrew przepisom niniejszego tytułu lub kontraktu spółki, odpowiadają osobiście i solidarnie za zrządzoną przez to szkodę [2]). Przepis ten stosuje się zwłaszcza wtedy, gdy wbrew rozporządzeniu art. 217 uiszczają akcyonaryuszom dywidendy lub odsetki, albo jeszcze wtenczas czynią wypłaty, kiedy już wiedzieć byli powinni o niewypłacalności [3]) spółki.

1) Por. art. 230. Jeżeli przełożeństwo przy wykonaniu swych funkcyi naruszy trzeciego w posiadaniu, za naruszenie posiadania odpowiada spółka O. T. R. XV. 182.

Przełożeństwo nie odpowiada ani trzecim ani akcyonaryuszom pojedynczym za sprawozdanie złożone walnemu zgromadzeniu, a wykazujące pomyślny stan przedsiębiorstwa A. 764.

Członkowie przełożeństwa odpowiadają atoli osobiście, jeżeli czynność, z której dla trzeciego lub akcyonaryusza wynikła szkoda,

nie była aktem zawiadowstwa (np. podstępne zachwalanie akcyi) O. T. N. L. XIX. 179.

Przepis art. 55 stosuje się także do członka przełożeństwa, który zawarł z trzecim interes nie mając upoważnienia do zastępstwa (istniało np. zastępstwo zbiorowe) O. T. R. VI. 214.

2) Tak wobec spółki jak wobec pojedynczych akcyonaryuszów i osób trzecich.

3) Pod niewypłacalnością rozumie się brak środków do wywiązania się z zobowiązań, których termin świadczenia już nadszedł, o ile to nie jest tylko chwilowa trudność; nie potrzeba wcale, by stan bierny przewyższał stan czynny. O. S. kas. z 23 listop. 1877. L. 7562; por. O. T. R. VI. 95. Zob. także § 486 k. k.

ODDZIAŁ CZWARTY.

Rozwiązanie spółki.

Art. **242**. Spółka akcyjna rozwiązuje się [1]):

1) przez upływ czasu w kontrakcie spółki zakreślonego;

2) przez uchwałę akcyonaryuszów notaryalnie lub sądownie poświadczoną;

3) przez rozporządzenie władzy administracyjnej, gdy się kapitał zakładowy o połowę zmniejszył (art. 240);

4) przez otwarcie konkursu [2]).

Jeśli na podstawie prawa w pojedynczych państwach obowiązującego rozwiązanie spółki akcyjnej następuje z innych powodów [3]), albo władza rządowa cofa dane zatwierdzenie [4]), przepisy niniejszego oddziału mają również zastosowanie.

1) Por. uw. 1 do art. 123; zob. także obj. do art. 249.

2) Z chwilą otwarcia konkursu brak już podmiotu, któryby na podstawie § 207 ord. konk. mógł żądać ugody przymusowej; dlatego ugoda taka nie jest możliwa w konkursie spółki akcyjnej A. 685 (?); por. art. 207 uw. 1.

3) Powodem takim nie jest okoliczność, że wszystkie akcye znajdują się w posiadaniu jednej osoby O. T. R. XXIII. 202.

4) Według § 34 u. w. i §§ 7, 25 patentu o stowarzyszeniach rozwiązanie postanowić może polityczna władza krajowa tego kraju, w którym spółka ma siedzibę.

Art. **243**. Jeżeli rozwiązanie spółki nie jest następstwem otwartego konkursu, zgłosić je musi przełożeństwo pod karą porządkową dla wpisania w rejestr handlowy [1]); będzie ono ogłoszone trzykrotnie przez pisma publiczne do tego przeznaczone (art. 209, liczba 11).

W ogłoszeniu tem należy zarazem wezwać wierzycieli, aby się do spółki zgłosili.

1) Kwestyą, czy istotnie pewna spółka akcyjna uchwaliła rozwiązanie i likwidacyą, może i powinien sąd zbadać z urzędu A. 583.

Wpis rozwiązania nie znaczy bynajmniej wykreślenia firmy; zob. co do tego uwagi do art. 214 i 245. Por. także art. 233 k. h.

Art. **244**. Likwidacyą [1]) przeprowadza przełożeństwo, chyba że kontrakt spółki lub uchwała akcyonaryuszów czynność tę innym porucza osobom [2]).

Przepisy postanowione dla jawnej spółki handlowej co do zgłoszenia i stosunku prawnego likwidatorów i tu mają zastosowanie z tą zmianą, że zgłoszenia dla wpisania w rejestr handlowy uskuteczni przełożeństwo.

Ustanowieni likwidatorowie są każdej chwili odwołalni [3]).

1) I tu możliwe jest wykreślenie firmy bez likwidacyi O. z 26 lutego 1896. L. 2305. C. 200 z r. 1896 (?); por. art. 133 i A. 990 przytocz. przy art. 245.

Choć emisya akcyi nie nastąpiła, likwidacyą przeprowadzić na ży, jeżeli miały miejsce wpłaty na kapitał akcyjny A. 1285.

2) Walne zgromadzenie może także później przyznać likwidatorom dodatkowo wynagrodzenie O. T. N. L. XXIV. 222.

3) Likwidatorowie ustanowieni przez walne zgromadzenie akcyonaryuszów tylko przez uchwałę takiegoż zgromadzenia mogą być odwołani; sąd handlowy do ingerencyi w tym kierunku nie jest uprawniony A. 609.

Art. **245**. Po umorzeniu długów rozwiązanej spółki akcyjnej majątek jej rozdziela się między akcyonaryuszów w stosunku ich akcyi [1]).

Nie wolno rozdziału uskuteczniać wcześniej aż po upływie jednego roku licząc od dnia, kiedy ogłoszenie w przeznaczonych ku temu pismach publicznych (art. 243) po raz trzeci nastąpiło.

Co do wierzycieli wiadomych z ksiąg handlowych lub skądinąd znanych, oraz co do zobowiązań jeszcze wiszących i wierzytelności spornych mają zastosowanie przepisy obowiązujące dla spółki komandytowej na akcye (art. 202 ustęp 2 i 3) [2]).

Członkowie przełożeństwa i likwidatorowie wbrew tym przepisom działający, obowiązani są osobiście i solidarnie do zwrotu uiszczonych wypłat.

1) W jaki sposób ma nastąpić realizacya majątku spółki, ustawa nie przepisuje. O ile statut nie stanowi inaczej, majątek ten będzie spieniężony; statut może jednak przepisać co innego, może wogóle wykluczyć rozdział majątku (O. T. R. VII. 70), może wreszcie pewnym kategoryom akcyonaryuszów uprzywilejowane zapewnić stanowisko.

2) Art. ten doznał istotnej zmiany przez rozporz. cesarskie z 21 czerwca 1873 L. 114 D. u. p., zatwierdzone konstytucyjnie przez radę państwa według zawiadomienia minister. z 27 maja 1874. L. 80 D. u. p. Rozporz. to brzmi następnie: Art. 1. Jeżeli spółka akcyjna po rozpoczęciu się mocy obowiązującej tego rozporządzenia (tj. wedle art. 3 po 24 czerwca 1873) rozwiązuje się i to nie przez otwarcie konkursu, wolno rozdział majątku spółki pozostającego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli spółki, względnie połączenie tegoż majątku z majątkiem innej spółki, uskutecznić już

po upływie trzech miesięcy licząc od dnia, w którym ogłoszenie tego w przeznaczonych ku temu pismach publicznych, zawierające wzmiankę o tym skróconym terminie po raz trzeci nastąpiło. (Art. 2 zawiera ulgi należytościowe).

Wierzyciele spółki mogą domagać się od sądu wydania spółce polecenia, by rozdział majątku wstrzymany był tak długo, póki dotyczące pretensye nie zostaną zabezpieczone przez złożenie odpowiedniej kwoty do depozytu lub w inny sposób; nie mogą atoli żądać wprost zapłaty lub deponowania roszczonych sum A. 1057. Likwidatorowie asekuracyjnej spółki akcyjnej postępują zupełnie poprawnie, jeżeli wszystkie poszczególne ubezpieczenia wraz z pokryciem przeniosą do innego towarzystwa ubezpieczeń, byleby przy tegoż wyborze i przy przeprowadzeniu całej operacyi dołożyli staranności porządnemu kupcowi właściwej. Skarga ubezpieczonego o zwrot wpłaconych premii nie jest w takim razie dopuszczalną A. 1247. Prawo powyższe przysługuje także wierzycielom, którzy na razie mogą żądać od spółki tylko złożenia rachunków i przeprowadzenia likwidacyi A. 640; także tym, którzy wysokości pretensyi swej cyfrowo nie oznaczyli A. 709; w każdym atoli razie tylko o tyle, o ile się wykaże momenta wskazujące, że rozdział majątku spółki już się rozpoczął lub w najbliższym czasie ma być przeprowadzony. Sama możliwość rozdziału sprzecznego z przepisami ustawy (więc bez złożenia do depozytu lub zabezpieczenia w inny sposób tego, co się wierzycielom należy) nie daje tym ostatnim prawa do wystąpienia i żądania deponowania w sądzie A. 668. Z drugiej atoli strony, jeżeli wierzyciel twierdzi, że spółka się rozwiązała i domaga się zabezpieczenia pod rygorem wstrzymania rozdziału, a wpis rozwiązania do rejestru nie nastąpił, winien sąd z urzędu zbadać tę kwestyą i przynaglić do wpisu, gdyż zaniechanie wpisu w żadnym razie uszczuplać nie może praw przysługujących wierzycielom na przypadek rozwiązania spółki A. 583. Prawo rzeczone nie musi koniecznie być dochodzonem w formie skargi; owszem na zwykłe podanie tej treści zapaść ma po przesłuchaniu stron stanowcza uchwała. Rep. 14. A. 386.

Przy wykreśleniu likwidacyjnej firmy spółki akcyjnej nie jest rzeczą sądu badać, czy istotnie likwidacya jest zupełnie ukończona; choć przeto na żądanie pewnego wierzyciela wydano spółce likwidującej polecenie po myśli art. 245 i pretensya jego nie została zabezpieczona, należy wykreślić firmę likwidacyjną, jeżeli likwidatorowie doniosą, że wszystkie interesa są pokończone, wykażą, że termin ustawą zakreślony upłynął, i przedłożą bilans ostateczny zatwierdzony należycie przez rewizorów wybranych w tym celu przez walne zgromadzenie A. 990; por. także A. 980 przy art. 248.

Rok (względnie termin trzechmiesięczny) nie jest wcale dla wierzycieli terminem prekluzyjnym. Mogą się zgłosić i później, a mimo tego będą zaspokojeni, jeżeli istnieje jeszcze jaki majątek spółki. Strona pozwana musi (obok upływu terminu) wykazać brak majątku spółki O. T. N. L. XIX. 160.

Art. **246**: Księgi handlowe rozwiązanej spółki w miejscu bezpiecznem przez sąd handlowy wyznaczonem złożone i przez lat dziesięć zachowane będą [1]).

1) Interesowani tj. wierzyciele i akcyonaryusze mogą żądać przeglądu ksiąg, nie atoli wydania takowych O. T. N. L. VII. 75.

Art. **247**. Rozwiązanie spółki akcyjnej przez połączenie się tejże z inną spółką akcyjną (art. 215) może nastąpić tylko za zezwoleniem rządowem [1]).

Przy takowem rozwiązaniu przestrzegane będą następujące przepisy:

1) Majątek spółki rozwiązać się mającej dopóty będzie osobno zawiadywany, dopóki nie nastąpi zaspokojenie lub zabezpieczenie jej wierzycieli [2]).

2) Dotychczasowy sąd spółki będzie dla niej jeszcze właściwym przez czas osobnego zawiadowstwa majątku, ale zawiadowstwo to sprawować ma druga spółka.

3) Przełożeństwo tej ostatniej odpowiada wierzycielom osobiście i solidarnie za prowadzenie tego osobnego zawiadowstwa.

4) Rozwiązanie spółki zgłoszone będzie pod karą porządkową dla wpisania w rejestr handlowy.

5) Publiczne wezwanie wierzycieli rozwiązanej spółki (art. 243) może być pominięte, lub na późniejszy czas odłożone. Połączenie jednak majątków obu spółek dopuszczalnem jest dopiero w tej chwili, w której nastąpić może rozdział majątku rozwiązanej spółki akcyjnej pomiędzy akcyonaryuszy [3]).

1) Ten sposób rozwiązania, zwany fuzyą, ma miejsce wtedy, jeżeli akcyonaryusze dawnej spółki rozwiązać się mającej stają się akcyonaryuszami drugiej spółki, t. zn. otrzymują ekwiwalent w akcyach tej ostatniej. Wystarczy atoli, by akcyonaryusze spółki rozwiązać się mającej mieli prawo wyboru między akcyami drugiej spółki lub udziałem wypłacalnym w pieniądzach i by wszyscy akcye drugiej spółki wybrali, jeżeli właściwym celem tej operacyi była fuzya O. T. R. IX. 11 nast.

2) Ustawa nie nakazuje zabezpieczenia wierzycieli już w czasie połączenia się jednej spółki akcyjnej z drugą, lecz wogóle przed połączeniem majątków obu spółek A. 500.

3) Jeżeli następuje rozwiązanie spółki przez fuzyą, wymóg zezwolenia rządowego na prawa wierzycieli wcale nie wpływa. Wierzyciele mogą przeto żądać polecenia, by się wstrzymano z przeprowadzeniem połączenia aż do zabezpieczenia ich roszczeń i to przed rozpoczęciem tegoż, względnie przed wykreśleniem firmy likwidacyjnej, które ostatni akt realizacyi fuzyi stanowi A. 1389; nie mogą jednak żądać wprost deponowania odpowiednich kwot A. 500. Jeżeli spółka akcyjna w likwidacyi ogłosi, że akcye jej inna spółka wymienia na swoje w pewnym stosunku, i ta wymiana się rozpocznie, wówczas bez względu na treść wpisu do rejestru h. przyjąć należy fuzyą, która uprawnia wierzycieli do wniosków z art. 202 i 245 A. 682.

Art. **248.** Częściowy zwrot kapitału zakładowego akcyonaryuszom może nastąpić tylko za uchwałą zgromadzenia walnego; do ważności tej uchwały potrzeba zatwierdzenia rządowego.

Zwrot może nastąpić tylko przy przestrzeganiu przepisów, które urządzają rozdział majątku spółki w razie rozwiązania (art. 243 i 245) [1]).

Członkowie przełożeństwa działający wbrew temu przepisowi odpowiadają wierzycielom spółki osobiście i solidarnie.

1) Art. ten ma zastosowanie nietylko tam. gdzie idzie o realny zwrot kapitału akcyonaryuszom, lecz i tam, gdzie bez realnego zwrotu zniżoną ma być kwota kapitału zakładowego odpowiednio do wywołanego przez straty zmniejszenia się tegoż. W tym bowiem ostatnim razie przyszłe zyski po redukcyi kapitału zakładowego (i odpowiedniej redukcyi passywów bilansu) będą mogły być użyte na dywidendy, podczas gdy bez redukcyi musiałyby być użyte na pokrycie poprzednich strat i utrzymanie kapitału zakładowego w pierwotnej wysokości; nie jest to więc bynajmniej krok obojętny dla wierzycieli i akcyonaryuszów O. z 1 października 1895. L. 10558 C. 19 z r. 1896.

(Przykład: kapitał zakładowy 200000 zmniejszył się przez straty do 100000, tzn. tylko 100000 figuruje w bilansie na tegoż pokrycie. O dywidendzie tedy będzie mowa dopiero wówczas, kiedy zyski ów brak 100000 zupełnie wyrównają; w razie zaś redukcyi kapitału do kwoty 100000 zysk najbliższego roku przypadnie do rozdziału. Dawniej stał S. N. na stanowisku wprost przeciwnem; nie wymagał trzymania się przepisów art. 202 i 245, skoro redukcya odpowiadała tylko nastąpionej już de facto utracie kapitału, a zwrotu bynajmniej nie miała na celu A. 977, 1573. Zatwierdzenie rządowe jednak uważano zawsze za konieczne z uwagi na zmianę statutu: art. 214).

Wierzyciel może żądać wstrzymania zwrotu aż do zabezpieczenia jego pretensyi A. 620.

Art. 248 stosuje się także do kupna własnych akcyi przez spółkę A. 757 i do niszczenia akcyi znajdujących się w posiadaniu spółki A. 980; w obu tych razach zachodzi bowiem częściowy zwrot kapitału.

Redukcya (realna czy cyfrowa) ma w każdym razie być wpisana w rejestr h. A. 634; do wpisu tego nie wymaga się wcale

wykazania, że passywa spółki są pokryte, względnie, że wierzyciele zabezpieczono A. 977.

ODDZIAŁ PIĄTY.

Przepisy końcowe.

Art. **249**. Ustawy krajowe mogą postanowić, że nie potrzeba zatwierdzenia rządowego przy zawiązywaniu spółek akcyjnych w ogóle lub pojedynczych rodzajów tychże. I w tym atoli razie mają zastosowanie przepisy niniejszego tytułu wyjąwszy, o ile takowe wymagają zatwierdzenia rządowego i wpisania go w rejestr handlowy:

1) do zawiązania spółki akcyjnej (art. 208, 210, 211),

2) do uchwał walnego zgromadzenia (art. 214),

3) do rozwiązania spółki akcyjnej przez połączenie się z inną spółką akcyjną (art. 247),

4) do częściowego zwrotu kapitału zakładowego akcyonaryuszom — tudzież

5) o ile się odnoszą do doniesienia, że kapitał zakładowy zmniejszył się o połowę, oraz do rozporządzenia, które władza administracyjna na to doniesienie wydać ma (art. 240, 242 liczba 3); kontrakt spółki musi jednak zawierać punkta w art. 209 wyszczególnione, zanim będzie mogło nastąpić wpisanie w rejestr handlowy artykułem 210 przepisane.

Nadto zastrzega się wogóle ustawom krajowym możność postanowienia, że przy pewnych rodzajach spółek akcyjnych lub w szczególnych przypadkach na podstawie kontraktu spółki za zatwierdzeniem rządowem

1) oznaczona w art. 222 wysokość opłaty czterdziestu od sta imiennej kwoty akcyjnej zniżoną być może na dwadzieścia pięć procent od sta tejże kwoty [1]), oraz że

2) zakreślony w art. 239 termin do przedstawienia bilansu może być przedłużony aż do dwunastu miesięcy od upływu roku obrotowego [1]).

1) Zob. § 35. u. w.

Tu przytoczyć należy przepisy odnoszące się do zagranicznych spółek akcyjnych.

Wogóle stanowi rozporz. cesarskie z 29 listopada 1865 L. 127. D. u. p. o dopuszczeniu zagranicznych spółek akcyjnych i komandytowych na akcye do prowadzenia interesów w Austryi co następuje:

Art. I. Każda zagraniczna spółka akcyjna i komandytowa na akcye — z wyłączeniem spółek asekuracyjnych — uznana będzie w Austryi za istniejącą w obliczu prawa i dopuszczoną będzie do zarobkowego prowadzenia swych czynności pod swą firmą na równi z tutejszokrajowemi spółkami tegoż rodzaju, jeżeli *a*) takowa wykaże, że w państwie, w którem się utworzyła, według jego ustaw ma byt prawny i tamże rzeczywiście i prawidłowo interesa prowadzi; *b*) rząd państwa, do którego należy, tutejsze spółki tegoż rodzaju dopuszcza do zarobkowego prowadzenia czynności i do dochodzenia swych praw przed sądem w tamtejszem terytoryum na podstawie wzajemności na równi z tamtejszemi spółkami: jeżeli dalej *c*) cele spółki nie stoją w sprzeczności z interesami tutejszego państwa, a statuta tejże z zasadami tutejszego ustawodawstwa regulującemi bezpieczeństwo obrotu, i jeżeli wreszcie *d*) spółka zobowiąże się ważnie przez uchwałę wydaną zgodnie z statutami i zatwierdzoną w razie potrzeby z strony rządu jej rodzimego państwa, że przy prowadzeniu przedsiębiorstwa w Austryi stosować się będzie oprócz do ustaw powszechnych także w szczególności do przepisów tego rozporządzenia.

Art. II. Rozstrzygnienie co do zaistnienia warunków wymienionych w art. I. i orzeczenie dopuszczenia należy do tych władz, które są właściwe przy zawiązywaniu tutejszych spółek tegoż rodzaju. Dopuszczenie orzec można na cały statutem określony czas trwania spółki zagranicznej lub też na krótszy przeciąg czasu. Każde

przedłużenie czasu objętego pierwotnem dopuszczeniem, każde założenie filii lub ajencyi, których pierwotne dopuszczenie nie wymienia, oraz każde rozszerzenie czy zmiana przedsiębiorstwa, mająca nastąpić w Austryi na podstawie uzupełnienia lub zmiany statutów dokonanej w kraju rodzimym spółki, podlega ponownemu rozpoznaniu tych samych władz, które orzekły dopuszczenie.

Art. III. Zanim spółka zagraniczna na podstawie dokumentu dopuszczenia swe przedsiębiorstwo rozpocznie, przedłuży, rozszerzy lub zmieni (art. II), ogłosić ma w pismach przeznaczonych osobnemi rozporządzeniami dosłowne brzmienie tego dokumentu i odnoszące się do tego istotne postanowienia statutów. W tych pismach nastąpią także i inne ogłoszenia, do których spółka jest według tej ustawy obowiązana.

Art. IV. Do całego swego ruchu przedsiębiorczego w Austryi ustanowić ma spółka reprezentacyą składającą się z jednej lub więcej osób, którą przedstawić należy w Austryi władzy administracyjnej państwowej do zatwierdzenia i ogłosić za pomocą pism publicznych, a której członkowie muszą w miejscu głównego zakładu w obrębie Austryi stale mieszkać lub zamieszkać [1]). Tutejsza reprezentacya spółki zastępywać ją ma w Austryi tak wobec rządu jak i wobec osób trzecich, tak sądownie jak i poza sądem z nieograniczonem pełnomocnictwem, a to w wszystkich sprawach wywiązujących się z prowadzenia interesów w Austryi. W sporach odnoszących się do takich spraw podlega spółka zagraniczna jako pozwana sądom tutejszym, a jeżeli według statutów rozstrzygać ma sąd polubowny, właściwym jest tylko sąd polubowny, który w Austryi ustanowić należy.

1) Zwykłych pełnomocników handlowych (art. 47) rejestrować nie można A. 1269. Nie można wykreślić z rejestru jedynych reprezentantów zagranicznej spółki akcyjnej, o ile równocześnie wpis nowej reprezentacyi nie nastąpi A. 1446. Tylko ta reprezentacya z nieograniczonem pełnomocnictwem jest w Austryi podmiotem zdolność prawną posiadającym, tak, że tutejsi kontrahenci z zagraniczną spółką całkiem nie wchodzą w stosunek prawny. Jeżeli więc idzie o kwestyą przyjęcia oferty, termin, przez który oferta trzeciego wiąże, tylko w odniesieniu do tutejszej reprezentacyi oceniać należy (§ 862 pow. u. cyw.), a porozumiewanie się reprezentacyi

z głównym zakładem zagranicą na przedłużenie tego terminu wpłynąć nie może A. 1423.

Art. V. Tutejsza reprezentacya spółki przedłożyć ma politycznej władzy krajowej tego kraju, w którym znajduje się siedziba głównego zakładu spółki w obrębie Austryi, w ciągu pierwszych trzech miesięcy każdego roku obrotowego następne dokumenta co do minionego roku obrotowego: *a*) protokoły odbytych walnych zgromadzeń; *b*) generalny bilans spółki; *c*) szczególny bilans co do przedsiębiorstwa prowadzonego w Austryi, w którym aktywa do tegoż obrotu przeznaczone oraz zakłady znajdujące się w Austryi osobno od reszty majątku spółki wykazać należy. Prócz tego ma spółka powyższe bilanse ogłosić.

Art. VI. Członkowie reprezentacyi odpowiadają osobiście wszystkim tutejszym wierzycielom spółki za wszelką szkodę, jaka wynikła z nieprawdziwości przedłożonego bilansu szczególnego (art. V. lit. *c*), a której można było zapobiedz przez dołożenie powinnej staranności przy sporządzeniu bilansu.

Art. VII. Prawa i obowiązki spółki dopuszczonej w Austryi oceniać należy według przepisów i rozporządzeń obowiązujących dla krajowych spółek tegoż samego rodzaju. W szczególności mają być stosowane do spółki ustawowe przepisy o wykonywaniu nadzoru państwowego, oraz — jeżeli się w Austryi zajmuje czynnościami handlowemi — przepisy ustawowe o obowiązku do wpisu w rejestr handlowy [1]). Spółka ma także na równi z spółkami krajowemi opłacać podług krajowych ustaw i rozporządzeń podatki, opłaty i należytości od swych zakładów należących do prowadzenia przedsiębiorstwa w Austryi, od swych czynności tu w kraju zawartych i od swego dochodu z handlu i innych źródeł.

1) Zagraniczna akcyjna spółka handlowa nie może w Austryi nabywać nieruchomości przed dopełnieniem wymogów art. II. III. IV. VII., gdyż przedtem (art. 211) nie istnieje jako taka A. 683; nie jest atoli i przedtem pozbawiona zdolności do zawierania czynności prawnych A. 974.

Filia w obrębie Austryi musi mieć tę samą firmę co reprezentacya główna A. 1269.

Przy wykreśleniu firmy reprezentacyi zagranicznej akcyjnej spółki handlowej przepisy k. h. (art. 242 n.) mają zastosowanie A. 590; por. także A. 1573, stosujące do węgierskiej spółki akc. (zob. niżej) ścisłe pojęcie redukcyi jako realnego zwrotu (art. 248) i O. z 26 lutego 1896 L. 2305 C. 200 z r. 1896, według którego przy filii akcyjnej spółki węgierskiej możliwe jest wykreślenie firmy bez likwidacyi taksamo jak przy spółkach krajowych.

Art. VIII. Skuteczność orzeczenia dopuszczającego gaśnie: *a*) jeżeli spółka nie rozpocznie rzeczywiście prowadzić przedsiębiorstwa w Austryi w przeciągu terminu zakreślonego jej wyraźnie przy dopuszczeniu lub w braku takiego wyraźnego zakreślenia w przeciągu sześciu miesięcy od chwili, w której nastąpiło udzielenie dopuszczenia; *b*) jeżeli spółka rozpocząwszy prowadzenie przedsiębiorstwa w Austryi zaniecha takowego całkowicie bez zezwolenia władzy rządowej przez czas dłuższy nad trzy miesiące; *c*) jeżeli utraci byt prawny w swem rodzimem państwie, lub pełną zdolność rozporządzania swym majątkiem, lub wreszcie majątek jej przestanie być w obiegu; *d*) jeżeli upłynie czas, na który spółkę do zarobkowego prowadzenia przedsiębiorstwa w Austryi dopuszczono. Oznaczenie terminów ad *a*) i *b*) nie wyklucza bynajmniej możliwości, że koncesya na pojedyncze zakłady do ruchu spółki zgaśnie na podstawie przepisów powszechnych ustaw przemysłowych już wcześniej.

Art. IX. Władza rządowa może cofnąć dopuszczenie: *a*) jeżeli w państwie, do którego spółka przynależy, zajdzie niekorzystna dla austryackich spółek zmiana w przestrzeganiu wzajemności (art I. lit. *b*), lub *b*) jeżeli spółka przeciw tej ustawie wykroczy.

Wedle ust. z 29 marca 1873 L. 42. D. u. p. przepisy te odnoszą się także do zagranicznych spółek asekuracyjnych i to tak spółek akcyjnych i komandytowych na akcye trudniących się ubezpieczeniem jak i towarzystw wzajemnego ubezpieczenia — atoli z następnem zastrzeżeniem: § 3. Jeżeli w państwie zagranicznem istnieją przepisy wykluczające prywatne spółki asekuracyjne całkowicie lub częściowo od prowadzenia pewnej gałęzi ubezpieczeń, wówczas spółki tego państwa i tutaj tą gałęzią ubezpieczeń nie mogą się trudnić.

Na podstawie przytoczonego wyżej rozporz. cesarskiego dopuszczono dotychczas do prowadzenia przedsiębiorstwa w Austryi spółki akcyjne i komandytowe na akcye następujących państw: Niderland (rozp. min. z 15 kwietnia 1867 L. 70 D. u. p.); Belgii (rozp. min. z 15 kwietnia 1867 L. 71 D. u. p.); Rosyi (rozp. min. z 15 kwietnia 1867 L. 72 D. u. p.); Szwajcaryi (rozp. min. z 12 października 1868 L. 140 D. u. p.); Francyi (rozp. min. z 12 października 1868 L. 141 D. u. p.); Włoch (rozp. min. z 15 lutego 1869 L. 24 D. u. p.) i Grecyi (rozp. min. z 6 lutego 1889 L. 22 D. u. p.).

Co do towarzystw asekuracyjnych zapewniono dopuszczenie co do Włoch (obw. min. z 14 lutego 1877 L. 13 D. u. p.); Grecyi (obw. min. z 6 lutego 1889 L. 22 D. u. p.) Por. nadto art. 19 trakt. handl. z państwem niemieckiem (N. 15 D. u. p. z r. 1892); art. 8 trakt. h. z Szwajcaryą (N. 18 D u. p. z r. 1892); § 3 ad art. I. tr. h. z Włochami (L. 17 D. u. p. z r. 1892) i art. II. tr. h. z Serbią (L. 104 D. u. p. z r. 1893).

Co do Węgier stanowi art. XX ust. o związku cłowo-handlowym z 27 czerwca 1878 L. 62 D. u. p (względnie z 21 maja 1887 L. 48 D. u. p.), że spółki akcyjne i komandyt. na akcye, towarzystwa asekuracyjne i stowarzyszenia zarobkowo-gospodarcze założone prawnie w jednem terytoryum mogą rozciągać swą działalność na drugie terytoryum i zakładać zakłady filialne, które stać będą na równi z spółkami i zakładami tego drugiego terytoryum i przy prowadzeniu przedsiębiorstwa tamże tym tylko przepisom podlegać będą, które obowiązują przy prowadzeniu tego rodzaju przedsiębiorstw krajowych. Bliższe szczegóły co do obowiązku wpisu firmy filii przed rozpoczęciem ruchu, co do ustanowienia reprezentanta z nieograniczonem pełnomocnictwem, co do właściwości sądu w sporach wynikłych z czynności zakładu filialnego [1]), co do prowadzenia ksiąg, co do wpisu zastępcy oraz co do zgłoszenia do rejestru uzupełnień i zmian statutów tudzież zwinięcia przedsiębiorstwa [2]), wreszcie co do przedkładania protokołów walnych zgromadzeń i bilansów zawiera ust. z 27 czerwca 1878 L. 63 D. u. p.; zob. także rozp. min. spraw. z 1 maja 1880 L. 5781 i z 6 czerwca 1880 L. 7717.

1) Skarga byłego reprezentanta węgierskiej akcyjnej spółki asekuracyjnej przeciw reprezentacyi tejże spółki dla Cyslitawii o prowizyą od interesów tutaj zawartych może być wniesiona w sądzie handlowym, gdzie taż reprezentacya jest wpisana w rejestr A. 1610.

2) Por. orzecz. przytocz. w końcu uwagi do art. VII. rozp. ces. z 29 listop. 1865 L. 127 D. u. p. (str. 210).

KSIĘGA TRZECIA.

O spółce niejawnej i o stowarzyszeniu do przedsiębrania pojedynczych czynności handlowych na spólny rachunek *).

TYTUŁ PIERWSZY.

O SPÓŁCE NIEJAWNEJ.

Art. **250.** Spółka niejawna [1]) istnieje, kiedy kto przykłada się pewną wkładką majątkową [2]) do przedsiębiorstwa handlowego [3]) innej osoby [4]) za udział w zysku i stracie [5]).

Do ważności tego kontraktu nie potrzeba sporządzenia na piśmie ani innych formalności [6]).

1) Spółka ta (zwana także cichą) nie jest według systemu kodeksu h. spółką handlową; zob. A. 1673.

2) List, w którym właściciel przedsiębiorstwa potwierdza pewnej osobie tejże wkładkę do interesu i przyrzeka zwrot tejże po rozwiązaniu spółki, dalej udział w ogólnym dochodzie brutto, a przy pewnych kategoryach czynności także udział w czystym zysku, dowodzi istnienia spółki niejawnej A. 118.

*) Renaud-Laband: Das Recht der stillen Gesellschaft u. der Vereinigung zu einz. Handelsgesch. für gemeinsch. Rechn. Heidelberg 1885; Lastig w Endemanna Handb. I str. 704 n.

Wkładka nie może polegać w otwarciu kredytu t. zn. w zobowiązaniu się do sprzedaży pewnych towarów dla przedsiębiorstwa i kredytowania ceny kupna O. T. R. XXXI. 74. Wkładką może być atoli praca względnie usługi; tu jednak z reguły zachodzić będzie stosunek służbowy między prowadzącym przedsiębiorstwo a świadczącym usługi, i tylko tam, gdzie tego rodzaju stosunek jest wyjątkowo zupełnie wykluczony, mówić można o spółce cichej. Por. O. T. R. XXXIII. 130; w szczególności co do pomocnika h. z udziałem w czystym zysku (commis interessé) zob. uw. 2 przy art. 57.

3) Spółka niejawna w rozumieniu tego artykułu może prowadzić także przedsiębiorstwo na mały rozmiar od wpisu w rejestr h. wykluczone; inaczej przy spółce jawnej (art. 85 uw. 3). Przykładanie się spólnika cichego musi się odnosić do przedsiębiorstwa jako takiego; przy przykładaniu się do pojedynczych tylko czynności mamy spółkę dorazową z art. 266. O. T. N. L. IX. 160.

4) Przedsiębiorstwa nie prowadzi się tedy wspólnie, w szczególności nie pod wspólną firmą. Ta cecha odróżnia zasadniczo i pojęciowo spólnika niejawnego od komandytnika. Dalsze różnice są: *a*) spółka komandyt. ma jako taka swój majątek (art. 164, 169), wkładka zaś spólnika cichego wchodzi w majątek właściciela handlu (art. 252); *b*) spółka komandyt. jako taka ma firmę, nie ma jej zaś spółka cicha (art. 150, 251 ust. 1); *c*) spółkę komandyt. wpisuje się w rejestr h., spółka zaś niejawna jako taka wpisaną być nie może; *d*) przy spółce komandyt. wszyscy kontrahenci są spólnikami jednej spółki — posiadacz handlu może wprawdzie co do swego przedsiębiorstwa wejść w kilka spółek cichych, spólnicy ci atoli są tylko z nim w stosunku spółki, nie zostają zaś w żadnym stosunku prawnym z sobą; *e*) wobec wierzyciela spółki odpowiada komandytnik osobiście (art. 165), przy spółce zaś niejawnej wierzyciele wchodzą w stosunki obowiązkowe tylko z właścicielem handlu; *f*) komandytnik ma prawo do udziału w majątku spółki dopiero po zupełnem zaspokojeniu wszystkich wierzycieli spółki, spólnik cichy uważany jest za wierzyciela posiadacza handlu (art. 258); *g*) udział w zysku nie podjęty przez komandytnika zwiększa jego udział w majątku spółki (art. 161, 106), przeciwnie przy spółce cichej (art. 255 ust. 3); *h*) w miejsce likwidacyi przepisanej przy spółce komandyt. oblicza się posiadacz handlu z spólnikiem cichym (art. 265). Istnieją natomiast punkta styczne: *a*) odpowiedzialność za długi ograniczona, zmieniająca się w nieograniczoną w razie umieszczenia nazwiska komandytnika lub spólnika cichego w firmie (art. 168, 257); *b*) wykluczenie od zastępstwa i — w zasadzie — od zawiadowstwa (art. 157, 167, 251); *c*) wolność konkurencyi; *d*) równe prawa co do bilansu (art. 160, 253); *e*) ten sam sposób oznaczenia udziału w zysku (art. 162, 254); *f*) te same ograniczenia co do wypłaty zysku w razie uszczuplenia wkładki (art. 161 ust. 3 i 255 ust. 2); *g*) też same przyczyny rozwiązania.

5) Umowa, że spólnik cichy nie bierze udziału w stracie, jest dopuszczalna i nie odbiera spółce natury spółki niejawnej O. T. N. L. XII. 98, O. T. R. XXX. 57; por. A. 118 przytocz. w uw. 2. W tym razie stosują się do spółki przepisy k. h., o ile nie wychodzą z założenia, że spólnik cichy bierze udział w stracie O. T. R. XXVII. 16.

Wysokość zysku nie może być przy umowie raz na zawsze stale oznaczona; może być jednak zapewnione pewne minimum np. odsetki pewnej wysokości O. T. N. L. XII. 99. Por. atoli O. T. R. XX. 165, które nie przyjmuje spółki jawnej, skoro pewnej osobie prawo do poborów dożywotnich i dodatkowo do udziału w zysku zapewniono.

6) Jeżeli ktoś mając na podstawie przekazu spólnika jawnego pewną część jego udziału do podniesienia, pozostawia to spółce jako kapitał obrotowy bez jakichkolwiek zastrzeżeń co do całości kapitału, przyjąć należy istnienie spółki cichej A. 728.

Art. **251.** Posiadacz handlu prowadzi interesa pod swoją firmą.

Pomimo udziału spólnika niejawnego nie wolno mu przybierać firmy wskazującej stosunek spółki handlowej, a to pod karą porządkową [1]).

1) Por. §§ 12, 13 u. w. i § 2 rozporz. o rej. h. (Dodatek II).

Art. **252**. Posiadacz handlu staje się właścicielem wkładki spólnika niejawnego [1]).

Spólnik niejawny nie jest obowiązany do podwyż-

szenia wkładki nad ilość umówioną, ani do uzupełnienia takowej, jeśli się przez stratę uszczupliła [2]).

1) Oczywiście, o ile wkładka ma całkowicie być przeznaczona na cele spółki, t. zn. o ile spólnik cichy pozbywa się własności i wniesienie nastąpiło; można bowiem ustanowić dla spółki inne prawa rzeczowe.

2) Por. art. 255 ust. 2.

Art. **253**. Spólnik niejawny ma prawo żądać udzielenia rocznego bilansu w odpisie i sprawdzić jego dokładność przy przejrzeniu ksiąg i papierów.

Jeśli zachodzą ważne przyczyny, sąd handlowy może nakazać w każdej chwili na wniosek spólnika niejawnego udzielenie bilansu lub innych wyjaśnień przy przedłożeniu ksiąg i papierów [1]).

1) Obowiązki te ciążą także na kupcu nieprotokołowanym A. 1194. Wydanie dotyczącego polecenia może nastąpić bez przeprowadzenia procesu, o ile uzasadnienie prawne należycie będzie wykazane A. 1194; nie może atoli spólnik udawać się do sądu, skoro mu droga przeglądu pozasądowego była otwarta A. 1260. Ustalonego wyrokiem zobowiązania do udzielenia bilansu nie można egzekwować po myśli § 309 pow. ust. sąd. A. 832.

Jeżeli spólnik cichy nie żądał w swoim czasie udzielenia bilansu, później przedłożenia ksiąg domagać się może tylko o tyle, o ile wykaże np. obawę wyzysku lub podobne ważne przyczyny A. 335. Taką ważną przyczynę stanowi rozwiązanie spółki cichej. Przez rozwiązanie to spólnik cichy prawa przeglądu nie traci, gdyż byłby inaczej zależny od łaski posiadacza handlu; może tedy żądać bilansu oraz przedłożenia papierów i ksiąg celem osobistego zbadania — i to, o ile podstawa faktyczna nie jest sporna, w drodze postępowania niespornego O. z 21 maja 1895 L. 6277 JBl. 43 z r. 1895.

Art. **254**. Jeśli się nie umówiono, w jakiej wysokości spólnik niejawny uczestniczyć ma w zysku i stracie, wysokość tę oznaczy sędzia według swego uznania — jeśli potrzeba, za przybraniem znawców.

Art. **255**. Z końcem każdego roku obrotowego oblicza się zysk i stratę, a spólnikowi niejawnemu wypłaca się zysk na niego przypadły.

Spólnik niejawny ma udział w stracie tylko do ilości uiszczonej lub zalegającej wkładki. Nie ma obowiązku zwracać zysku powziętego z powodu strat późniejszych; dopóki jednak pierwotna jego wkładka przez stratę jest uszczuplona, zysk roczny obraca się na pokrycie straty.

Zysk nie podniesiony przez spólnika niejawnego nie powiększa jego wkładki, chyba że się inaczej umówiono [1]).

1) Por. art. 106—108, 161, 165 i 259 k h. Jeżeli spólnikowi cichemu nie udzielono bilansu, on sam atoli wobec małych rozmiarów przedsiębiorstwa lub dla innych przyczyn swój udział w zysku obliczyć jest w stanie, może natychmiast dochodzić go za pomocą skargi; w przeciwnym razie żądać musi najpierw udzielenia bilansu (art. 253). Co do zysku nie podniesionego spólnik niejawny jest zwyczajnym wierzycielem posiadacza handlu; zysk ten nie może tedy wbrew jego woli być użyty na pokrycie strat późniejszych O. T. N. L. XIII. 65.

Art. **256**. Z czynności należących do prowadzenia handlu dla samego tylko posiadacza takowego wypływają prawa i obowiązki względem trzecich.

Art. **257**. Nazwiska spólnika niejawnego nie wolno zamieszczać w firmie posiadacza handlu; w razie przeciwnym spólnik niejawny odpowiada wierzycielom spółki osobiście i solidarnie [1]).

1) Jeżeli spólnik cichy dowiedział się o tem, iż jego nazwisko umieszczono w firmie, a nie protestuje przeciw temu publicznie, przyjąć należy jego zezwolenie i uznać osobistą odpowiedzialność O. T. N. L. XII. 99.

Art. **258**. Jeżeli posiadacz handlu popadnie w konkurs, może spólnik niejawny jako wierzyciel konkursowy wystąpić z roszczeniem o swą wkładkę, o ile takowa przewyższa przypadający na niego udział w stracie [1]).

Jeżeli wkładka nie została wpłacona, spólnik niejawny obowiązany jest wnieść ją do masy konkursowej aż do wysokości potrzebnej na pokrycie jego udziału w stracie [2]).

1) Przepis ten stosuje się i wtedy, kiedy spólnik cichy nie bierze udziału w stracie; i tu musi wystąpić jako wierzyciel konkursowy O. T. R XXXI. 33.

2) W tym razie znajduje się spólnik cichy wobec masy konkursowej w korzystniejszem położeniu, niż w przypadku ust. 1., kiedy wkładkę wpłacił. (Przykład: Wkładka wynosi 500 złr. i daje udział w zysku i stracie w $^1/_{10}$; stan bierny wynosi 3000 złr. i przewyższa stan czynny o 2000 złr. W razie wpłaty spólnik cichy zgłasza do masy 300 fl. i dostanie w najlepszym razie 33% t. j. 99 złr.; w drugim zaś przypadku wpłaci tylko 200 złr. i nic nadto nie traci).

Art. **259**. Jeżeli w ciągu roku przed otwarciem konkursu do majątku posiadacza handlu stosunek spółki został rozwiązany w drodze porozumienia się między nim a spólnikiem niejawnym, wówczas wierzyciele konkursowi mogą się domagać, ażeby spólnik niejawny wniósł do masy konkursowej zwróconą sobie wkładkę [1]), co jednak nie narusza jego prawa do poszukiwania w charakterze wierzyciela konkursowego wierzytelności, jaka mu w chwili rozwiązania spółki z stosunku spółkowego przysługiwała.

To samo ma miejsce i wtedy, gdy spólnikowi niejawnemu w rzeczonym czasie zwrócono wkładkę bez rozwiązania spółki.

Podobnież, jeżeli posiadacz handlu uwolnił w rzeczonym czasie spólnika niejawnego całkowicie lub częściowo od udziału w poniesionej stracie, uwolnienie to jest bez skutku wobec wierzycieli konkursowych.

Przepisy niniejszego artykułu nie mają zastosowania, jeżeli spólnik niejawny udowodni, że przyczyną konkursu były okoliczności, które zaszły dopiero po chwili rozwiązania, zwrotu, lub uwolnienia [2]).

1) Zwrot wkładki w rozumieniu tego artykułu zachodzi nietylko w razie istotnej wypłaty, lecz także i wtedy, gdy posiadacz handlu zaspokoił spólnika w inny sposób np. przez potrącenie lub zapewnił spólnikowi niejawnemu pierwszeństwo przed wierzycielami konkursowymi np. przez ustanowienie hipoteki O. T. N. L. XIV. 93, O. T. R. XXVII. 18. Pod zwrotem rozumie się także zwrot częściowy O. T. R. XXVII. 17.

2) Spólnik musi wykazać, że jedynie i wyłącznie późniejsze okoliczności były przyczyną konkursu. Choć bezpośrednim powodem konkursu było zdarzenie późniejsze (np. wojna), to nie uwalnia spólnika od odpowiedzialności, jeżeli wycofanie wkładki i t. p. były przyczynami współdziałającemi. Kwestya dobrej wiary jest tu bez znaczenia; rozstrzyga tylko objektywny stan rzeczy O. T. N. L. XIV. 92 n. Por. § 51 ust. o wzruszaniu czynn. pr. z 16 marca 1884 L. 36 D. u. p.

Art. **260**. Jeżeli spólnik niejawny lub kto inny z jego wolą ogłosił istnienie spółki niejawnej, wówczas pytanie, czy i jaki skutek prawny ma stąd wyniknąć na korzyść trzecich, oceni się według ogólnych zasad prawnych [1]).

1) Ogłoszenie takie nie czyni spólnika spólnikiem jawnym, pociąga za sobą atoli odpowiedzialność ponad istotny udział, o ile trzeci wprowadzony był w błąd co do wysokości wkładki A. 81. Nadto ma ono ten skutek, że odtąd na spólnika cichego w każdym razie spada udział w stracie, choćby to wedle umowy spółki było wykluczone O. T. R. XXXI. 37.

Por. także § 1204 pow. ust. cyw.

Art. **261**. Spółka niejawna rozwiązuje się:

1) przez śmierć posiadacza handlu [1]), chyba że kontrakt stanowi, iż spółka i nadal z dziedzicami zmarłego istnieć będzie;

2) jeżeli posiadacz handlu [1]) utraci zdolność prawną do samodzielnego zarządu majątkiem;

3) przez otwarcie konkursu do majątku posiadacza handlu lub spólnika niejawnego;

4) przez wzajemne porozumienie się;

5) przez upływ czasu, na który spółkę niejawną zawiązano, chyba że ją milcząco przedłużono, w którym to razie przyjmuje się, że kontrakt odtąd zawarto na czas nieoznaczony;

6) przez wypowiedzenie jednej z obu stron, jeśli kontrakt zawarto na czas nieoznaczony.

Kontrakt dożywotni uważa się za zawarty na czas nieoznaczony.

Jeśli nie ma innego układu, wypowiedzenie kontraktu na czas nieoznaczony zawartego nastąpić ma przynajmniej na sześć miesięcy przed upływem roku obrotowego.

1) Nie pociąga za sobą rozwiązania spółki śmierć spólnika cichego (A. 425), ani to, że utracił zdolność do samoistnego zarządu majątkiem (art. 264).

Art. **262**. Jeśli ważne zachodzą powody [1]), można żądać [2]) rozwiązania spółki niejawnej nawet przed upływem czasu, przez który trwać miała, a w razie kontraktu na czas nieoznaczony, bez poprzedniego wypowiedzenia. Ocenienie, czy ważne powody zachodzą, w razie zaprzeczenia, pozostawia się uznaniu sędziego.

1) Ważnym powodem może być niekiedy i ta okoliczność, że przedsiębiorstwo się nie rentuje O. T. N. L. XII. 102.

2) Kwestya, czy zachodzi przyczyna rozwiązania, rozstrzygniętą być ma w zwyczajnej drodze sporu, nie z urzędu A. 1003.

Art. **263**. Przepis art. 126 ma zastosowanie także na korzyść osobistych wierzycieli spólnika niejawnego.

Art. **264**. Jeśli spólnik niejawny umrze lub utraci zdolność prawną do zarządu swym majątkiem, nie idzie zatem rozwiązanie spółki niejawnej.

Art. **265**. Po rozwiązaniu spółki niejawnej musi posiadacz handlu obliczyć się ostatecznie z spólnikiem niejawnym i wierzytelność tegoż w pieniądzach wypłacić [1]).

Posiadacz handlu zajmie się likwidacyą [2]) interesów przy rozwiązaniu jeszcze nie ukończonych.

1) To, co się spólnikowi cichemu należy, jest zwyczajną wierzytelnością, która może być cedowaną O. T. R. XVIII. 43.

Jeżeli spólnik nie potrafi wykazać, ile mu się należy, musi żądać najpierw zwykłą skargą złożenia rachunków O. T. N. L. XIII. 274. Jeżeli atoli wykaże, że przez cały czas trwania spółki wypłacano mu corocznie udział w zysku, może domagać się wprost zwrotu wkładki (art. 255 ust. 2). W tym razie musi posiadacz handlu przedstawić i udowodnić, że i w jaki sposób wkładka się uszczupliła O. T. N. L. XXIII. 131.

2) Nie ma tu mowy o likwidacyi w technicznem słowa znaczeniu (art. 133 nast.), więc także o prawie spólnika do ustanowienia lub odwołania posiadacza handlu jako likwidatora O. T. R. XIX. 170.

TYTUŁ DRUGI.

O stowarzyszeniu do przedsiębrania pojedynczych czynności handlowych na wspólny rachunek.

Art. **266**. Stowarzyszenie [1]) w celu przedsiębrania jednej lub więcej pojedynczych [2]) czynności handlowych [3])

na wspólny rachunek [4]) nie potrzebuje być sporządzonem na piśmie i nie podlega też innym formalnościom [5]).

1) Nie ma stowarzyszenia i stosunku spółki, skoro jedna strona zostaje u drugiej w służbie: employé interessé nie jest spólnikiem i nie ma prawa żądać złożenia rachunków, choćby przy umowie jako cel tejże podano »wspólne« przeprowadzenie pewnego przedsiębiorstwa A. 1230; zob. uw. 2 przy art. 57.

2) Jeżeli stowarzyszenie ma być spółką dorazową, muszą kontrahenci szczegółowo mieć na celu pojedyncze czynności handlowe; w przeciwnym razie musi spółka uchodzić za jawną, np. spółka »do prowadzenia interesów ajencyjnych« A. 944, względnie, o ile brak wspólnej firmy, za spółkę zarobkową podlegającą przepisom prawa cywilnego O. T. N. L. V. 390. Jeżeli pewna osoba dostarcza tylko udziału celem prowadzenia przedsiębiorstwa, istnieje spółka cicha, nie spółka dorazowa: np. w razie, kiedy posiadacz patentu odstępuje drugiemu swe prawa za pewnem wynagrodzeniem od każdej sztuki przy zastosowaniu patentu wyprodukowanej A. 1387.

Nie wymaga się dokładnego zindywidualizowania czynności na wspólny rachunek przedsiębrać się mających, byleby tylko nie zachodził udział w pewnem trwałem przedsiębiorstwie O. T. R. IX. 108. Spółki dorazowej nie wyklucza ta okoliczność, że spólnik, któremu przeprowadzenie owych czynności na wspólny rachunek poruczono, sam prowadzi stale na własny rachunek przedsiębiorstwo tegoż rodzaju, o ile tylko istnieją cechy zasadnicze, więc wkładki innych uczestników nie przedstawiają się jako wkłady do całego przedsiębiorstwa O. T. N. L. IX. 160.

3) Celem spółki muszą być czynności handlowe, nie koniecznie atoli czynn. h. zasadnicze (art. 271, 272), lecz także pomocnicze, t. zn. takie, które przez to tylko nabierają cechy handlowej, że je zawiera kupiec w prowadzeniu swego przedsiębiorstwa (art. 273) O. T. N. L. X. 429, XVI. 4. Będzie więc spółką dorazową stowarzyszenie kupców celem wspólnego wykonania poruczonego im pośrednictwa przy sprzedaży pewnych oznaczonych realności O. T. N. L. XVI. 1; por. O. T. N. L. XII. 53. Nie będzie natomiast taką spółką stowarzyszenie do wykonania robót murarskich i stolarskich A. 929; nie tworzy jej również umowa, że A w razie, jeżeli pewną realność na licytacyi nabędzie, zyskiem lub stratą z tego interesu ma się podzielić z B, a w zamian za to B, gdyby on tę realność nabył, zapłacić ma A pewną oznaczoną kwotę (d. n. z 6 czerwca 1838 L. 277 Zb. u. s.) A. 528.

Konsorcyum (syndykat) mające na celu sfinansowanie spółki akcyjnej (t. zn. dostarczenie akcyi publiczności, względnie wyszukanie subskrybentów; zob. uw. 2 do art. 208) uważa judykatura stale za spółkę dorazową A. 588, 640, 646; podobnież komitet założycieli A. 440.

Jeżeli członek konsorcyum odstąpi trzeciemu pewną ilość akcyi z swego udziału, ma miejsce cesya praw połączona z przejęciem obowiązków, tak, że ów trzeci nie staje się wprawdzie członkiem konsorcyum, lecz jest co do nabytych akcyi na równi z cedentem uprawniony i zobowiązany A. 597. Jeżeli członek konsorcyum umówi się z trzecią firmą (spółką jawną) w ten sposób, iż on przyrzeka postarać się o to, by konsorcyum tej firmie przeprowadzenie pewnych czynności handl. poruczyło, a w zamian za to firma owa przyrzeka mu połowę czystego zysku, istnieje między nim a tą firmą spółka dorazowa, przy której art. 96 k. h. nie ma zastosowania; firma obowiązaną jest przeto wobec kontrahenta do złożenia rachunku z przeprowadzonych czynności i do wypłaty udziału w zysku A. 1612.

Chociaż gra o różnicę kursu nie daje prawa skargi, spółka zawarta celem jednorazowej spekulacyi na różnicę kursu rodzi między uczestnikami prawa i obowiązki zaskarżalne, i spólnik, który zapłacił całą różnicę, żądać może od innych stosunkowego zwrotu O. z 4 listopada 1896 L. 10452 C. 108 z r. 1897.

4) Nie ma spółki dorazowej i obowiązku do składania rachunków w przypadku, gdzie jeden kupiec posyła drugiemu towary, które ten drugi ma sprzedać, z tem, iż uzyskana cena kupna po strąceniu kosztów ma być podzieloną, skoro wysyłający oświadczył, że odbiorcę uważa za kupca, i zaprotestował stanowczo przeciw temu, jakoby chciał ponosić ryzyko z odprzedażą połączone A. 1275.

Wystarczy porozumienie się kontrahentów co do udziału w zysku ewentualnie stracie; nie jest bynajmniej potrzebnem ozna-

czenie wkładki A. 1255; por. atoli A. 1456 (?), wedle którego spółka dorazowa ma naturę synallagmatyczną i charakteryzuje się między innemi także obustronnością świadczeń. Chociaż więc powód przytoczy i wykaże cel spółki (zakupno i sprzedaż wina na wspólny rachunek), okoliczność, że pozwany prowadził interes, i wysokość swego udziału w zysku, nie może przecież żądać złożenia rachunków, skoro mimo zarzutów pozwanego nie podał, do czego obowiązany był z swej strony z umowy lub ustawy (art. 267) i nie wykazał, iż ten obowiązek wypełnił (anal. § 1052 pow. u. c.).

5) Zawarcie spółki dorazowej nie jest jako takie czynnością handlową, lecz może nią być na podstawie art. 273 O. T. N. L. X. 262.

Kodeks h. nie normuje wyczerpująco stosunków prawnych wywiązujących się z spółki dorazowej; pomocniczo stosować należy zwyczaje handl, w dalszym zaś rzędzie powszechne prawo cywilne — atoli nie przepisy k. h. o spółce jawnej (tak np. co do kwestyi, czy i które przedmioty stanowią współwłasność uczestników) O. T. N. L. XXII. 179.

Por. §§ 1175—1216 pow. ust. cyw.

Art. **267**. Jeśli nie ma innego układu, wszyscy uczestnicy mają obowiązek przyczyniać się w równym stosunku do spólnego przedsiębiorstwa [1]).

1) Spólnik zajmujący się interesem nie może żądać zwrotu wydatków przez się łożonych przed złożeniem rachunku względem spólnego interesu A. 313; por. A. 1255 i 1456 przytocz. przy poprzedn. art.

Art. **268**. Jeśli nie ma żadnej umowy co do udziału uczestników w zysku i stracie, wówczas wkładki przynoszą odsetki [1]), zysk zaś lub stratę dzieli się podług głów [2]).

1) Wynoszące 6% (por. art. 287).

2) Można się umówić także w ten sposób, że jeden spólnik nie bierze całkiem udziału w stracie, lecz owszem wkładka ma mu być w każdym razie w całości zwrócona, a stosunek nie traci przez to natury spółki A. 791.

Art. **269**. Z czynności, jakie uczestnik zawarł z trzecim, dla niego tylko wypływają prawa i obowiązki względem trzeciego.

Jeżeli uczestnik działał [1]) zarazem z zlecenia i w imieniu [2]) wszystkich innych, albo jeśli wszyscy uczestnicy spólnie lub przez spólnego pełnomocnika działali, każdy uczestnik ma względem trzeciego prawa i obowiązki solidarne [3]).

1) Wyrażenie to obejmuje wszystkie czynności potrzebne choć tylko pośrednio do osiągnięcia zamierzonego celu, nietylko samo wykonanie interesu np. wprost zleceniem objętego O. T. N. L. XIII. 1. Nie należy tu w żadnym razie przyjęcie zapłaty nie należącej się (indebitum); w tym razie odpowiada z tytułu zbogacenia ten tylko, kto zapłatę otrzymał O. T. N. L. XXIV. 13.

2) Nie jest rzeczą konieczną, by działający oświadczył wyraźnie, że działa w imieniu wszystkich, skoro to z okoliczności towarzyszących wywnioskować można A. 58. Jeżeli atoli nie było takiego działania w imieniu spólników, owszem spólnik działał imieniem własnem, wówczas nawet zatwierdzenie z strony reszty nie daje im praw ani obowiązków solidarnych O. T. N. L. IX. 282.

W razie działania w imieniu wszystkich późniejsze zatwierdzenie reszty spólników stoi na równi z uprzedniem zleceniem O. T. N. L. XIII. 1; bez tego atoli czynność przekraczająca zlecenie (np. udzielenie pożyczki z wspólnej kasy) dla pozostałych spólników nie ma skutków prawnych O. T. N. L. V. 201.

Członkowie komitetu założycieli spółki akcyjnej odpowiadają solidarnie za zobowiązania przez jednego z członków w imieniu i z polecenia reszty członków zaciągnięte A. 440.

3) Solidarność uprawnienia ma ten skutek, że trzeci przez świadczenie na rzecz któregokolwiek spólnika uwalnia się od zobowiązania O. T. N. L. VIII. 46; jeżeli tedy dwie osoby zawarły z trzecią spólnie umowę o dostarczenie im pewnego towaru, oddanie takowego może nastąpić z skutkiem prawnym do rąk którejkolwiek z nich A. 217.

Wewnętrznego stosunku spólników między sobą k. h. nie

reguluje; wchodzą tedy w zastosowanie zwyczaje handlowe, względnie prawo cywilne O. T. N. L. XIV. 237; por. §§ 895, 896, 1192 nast. pow. u. cyw.

Por. także § 1190 pow. ust. cyw.

Art. **270**. Po ukończeniu spólnego interesu uczestnik, który się nim zajmował [1]), musi zdać sprawę spółuczestnikom przy udzieleniu dowodów [2]).

Tenże sam uczestnik zajmie się likwidacyą [3]).

1) Spólnik ten obowiązany jest zawiadomić uczestników o każdym ważnym kroku, inaczej bowiem mogą pozostali spólnicy uchylić się od udziału w stracie, o ileby takowa z zaniechania zawiadomienia wynikła. Powinien przy przeprowadzeniu interesu należytej dołożyć staranności; jeżeli bowiem przez zawiniony brak takowej przy wykonaniu zlecenia udaremni przedsięwzięcie, daje innym prawo do zrzucenia się z spółki (art. 125 l. 1—3) i nie może żądać od nich, by przyjęli na siebie udział w stracie O. T. N. L. XXII. 177 nast. Zob. A. 1456 przy art. 266 uw. 4.

2) Złożenia rachunków żądać może każdy uczestnik spółki (konsorcyum) A. 588 — nawet ten, który według umowy nie bierze udziału w stracie A. 791. Obowiązek złożenia rachunków obejmuje w pierwszym rzędzie obowiązek podania poszczególnych zawartych interesów; dlatego też skarżąc o złożenie rachunków nie potrzeba interesów tych wymieniać, lecz wystarczy podać wogóle zakres interesów, z których zdaną ma być sprawa, tak, aby pozwany w tym kierunku nie mógł mieć wątpliwości O. T. N. L. XIV. 87.

Poszczególne pozycye rachunków muszą być należycie wykazane; choć jednak co do niektórych pozycyi brak dokumentów usprawiedliwiających, nie może strona druga całego rachunku odrzucać, lecz tylko owe pozycye będą pominięte aż do dostarczenia dowodów O. T. N. L. VII. 92.

Przed złożeniem rachunków z całego interesu konsorcyjnego nie może żaden spólnik żądać od reszty zwrotu wydatków w ich imieniu poniesionych A. 646; por. A. 313 przy art. 267. Odmiennie A. 195, według którego w przypadku podziału czynności spólnik może żądać kwoty wypadającej na jego korzyść z rachunku

drugiego uczestnika, choć sam nie złożył rachunku z interesów przez siebie prowadzonych.

3) Każdy członek konsorcyum winien przeprowadzić likwidacyą interesów przez siebie prowadzonych aż do ostatecznego obliczenia się między interesowanymi A. 640. Choć jednakowoż nie ukończono jeszcze wszystkich zamierzonych interesów, to przecież można żądać wypłaty udziału w zysku z czynności już przeprowadzonych w zupełności, chyba że zachodzi obawa strat późniejszych, a wypłacalność spólnika żądającego nie jest pewna O. T. N. L. XXIII. 94.

KSIĘGA CZWARTA.

O CZYNNOŚCIACH HANDLOWYCH.

TYTUŁ PIERWSZY.

O CZYNNOŚCIACH HANDLOWYCH W OGÓLNOŚCI *).

ODDZIAŁ PIERWSZY.

Pojęcie czynności handlowych.

Art. **271.** Czynnościami handlowemi [1]) są:

1) kupno lub innego rodzaju nabycie [2]) towarów lub innych rzeczy ruchomych [3]), papierów publicznych, akcyi lub innych do obrotu handlowego przeznaczonych papierów wartościowych [4]) celem odprzedaży takowych [5]); nie stanowi różnicy, czy towary lub inne rzeczy ruchome mają być dalej pozbyte w naturze, czy też po obrobieniu lub przerobieniu [6]);

2) podjęcie się dostawy przedmiotów rodzaju pod liczbą 1 wskazanego, które podejmujący się w tym celu nabywa [7]);

3) podjęcie się ubezpieczenia za premią [8]);

*) Regelsberger w Endemanna Handb. II. str. 383. n.; por. Piętak: »Kto ma być poczytany za kupca«. Lwów, 1871.

4) podjęcie się przewozu towarów lub podróżnych morzem i pożyczka bodmeryjna [9]).

1) Czynności handlowe w rozumieniu ustawy h. podzielić można na rodzaje z dwóch punktów widzenia. Przedewszystkiem jedne z nich są handlowemi, choćby przedsięwzięte były tylko jeden raz, i to bez względu na charakter osoby, która czynność przedsiębierze (czynn. h. bezwzględne czyli przedmiotowe — objective, absolute Handelsgeschäfte); inne zaś są handlowemi tylko wtedy, jeżeli ktoś się niemi trudni zarobkowo (w tym razie nadają one dotyczącej osobie przymiot kupca), lub jeżeli je choćby jednorazowo przedsiębierze kupiec przy prowadzeniu swego przedsiębiorstwa, zazwyczaj do innych czynności skierowanego (czynn. h. względne czyli podmiotowe — subjective, relative Hsgesch.). Następnie jedne z nich nadają osobie, która się niemi trudni w sposób zarobkowy, charakter kupca: są to t. zw. czynn. h. zasadnicze (Grundhsgesch.), do których należą czynności h. bezwzględne i czynn. h. względne z art. 272 — inne zaś nie mogą nikomu nadać przymiotu kupca, bo przedsiębiorstwo handl. nie może na nich tylko polegać, lecz owszem one same przez to tylko są handlowemi, że je przedsięwziął kupiec, t. zn. ktoś, co się innemi czynnościami handlowemi zarobkowo trudni: są to czynn. h. pomocnicze (Hilfsgeschäfte), do których należą czynn. h. względne w art. 273 określone.

W art. 271 wylicza kodeks h. czynn. h. zasadnicze bezwzględne. Nadto należą do nich:

5) czynności giełdowe,

t. j. czynności zawarte w publicznym lokalu giełdowym, w czasie na czynności giełdowe wyznaczonym, a tyczące się takich przedmiotów obrotu, które wolno na dotyczącej giełdzie sprzedawać i notować (§§ 14, 12 ust. giełd. Dodatek III).

2) Przez nabycie (Anschaffung), którego najczęstszym przypadkiem jest kupno, rozumie zgodnie teorya i praktyka nabycie odpłatne na zasadzie aktu prawnego mającego na celu przeniesienie własności (zob. np. orzecz. plenarne O. T. R. XXXI. 17, A. 1475). Takiem nabyciem jest także pignus irregulare, tj. umowa, przy której zastawnik może otrzymane na zastaw przedmioty (papiery

wartościowe) zwrócić in genere, nie in specie O. T. R. XXI. 33; inaczej przy zastawie zwyczajnym O. T. R. XXI. 36.

Pod pojęcie nabycia nie podpada własna produkcya tak, że obrobienie materyału własnego celem odprzedaży nie jest czynnością handl. O. T. N. L. XIV. 117, XV. 237 (inaczej a błędnie A. 18, 19, 24, 979, 1236 biorąc niewłaściwie słowo »nabycie« w najszerszem znaczeniu). Przedsiębiorstwa rolnicze, które przerabiają produkta z własnej ziemi wydobyte — a więc nie nabyte — nie trudnią się czynnościami handlowemi A. 307; nie jest przeto obowiązany do protokołowania firmy zarząd dóbr prowadzący browar li tylko dla spieniężenia produktów z tychże dóbr A. 538, 808; nie jest także kupcem właściciel cegielni, który przerabia tylko materyał z własnego gruntu wydobyty A. 1417.

Również wydobywanie produktów z gruntu dzierżawionego celem odprzedaży nie jest czynn. h.; tak np. wydobywanie wody mineralnej na sprzedaż, gdyż tu nabycie własności z strony dzierżawcy następuje w sposób pierwotny i nie mieści w sobie zarazem pozbycia własności A. 1475; wydobywanie gliny z gruntu wydzierżawionego celem fabrykacyi cegieł, choćby w największym rozmiarze A. 1350; pędzenie wódki z produktów dzierżawionego gruntu A. 1493. Idzie atoli o naturę nabycia, nie o nazwę: choć więc strony umówiły się o »dzierżawę« mleka, zachodzi przecież w istocie kupno O. T. N. L. II. 424.

3) Przedmiotem nabycia są rzeczy ruchome także i wtedy, gdy się nabywa przedmioty należące na razie do gruntu, które mają dopiero być od niego odłączone, np. zboże na pniu i t. d., o ile wykonanie umowy i oznaczona cena mają za podstawę pewną oznaczoną ilość tych przedmiotów; w przeciwnym bowiem razie zachodzi dzierżawa; por. O. T. R. VI. 4.

4) Wierzytelności wtedy tylko mogą być przedmiotem nabycia z art. 271 l. 1, skoro są związane z papierami przeznaczonymi do obrotu handlowego; por. O. T. R. XXVI. 45. Do takich należą np. weksle (o ile nie opiewają »nie na zlecenie«), papiery uprawniające do otrzymania dowodów tymczasowych (Bezugsscheine auf Interimsscheine) A. 531; nie atoli kupieckie dowody zobowiązania się (art. 301), skoro nie opiewają na zlecenie O. T. N. L. XXIV. 257; nie prawo nabycia pewnej ilości akcyi (Bezugsrecht) od syndykatu A. 579.

5) Zamiar odprzedaży nie potrzebuje być wyraźnie objawiony; wystarczy, jeżeli takowy objektywnie rozpoznać można. Podstawę do przyjęcia tego zamiaru w poszczególnym przypadku stanowić mogą ilość i właściwość kupionych towarów, miejsce zawarcia kontraktu, termin dostarczenia towaru i d. t., o ile takowe wykluczają przypuszczenie, iżby nabywca towaru nabytego wyłącznie dla siebie miał użyć A. 470, 1043. I to może w pewnych okolicznościach rozstrzygające mieć znaczenie, że według natury zakupionych dowodów tymczasowych przedsiębiorstwo nie jest jeszcze w ruchu, więc zakupione papiery nie nadają się do lokacyi kapitału A. 531. Zresztą zamiar odprzedaży może być objawiony także w sposób dorozumiany (concludente Handlungen) A. 469. W każdym atoli razie wyłącznym zamiarem nabywającego musi być odpozbycie. Kupno na własny użytek nie jest czynn. h. bezwzględną, choć się ma zamiar przedmiot zakupiony po zrobionym użytku odprzedać, np. zakupno bydła celem chowu tegoż i w związku z takowym O. T. N. L. XIV. 265.

Przez odprzedaż (odpozbycie, Weiterveräusserung) rozumie się akt prawny tej samej natury, co nabycie: kupno mebli i t. d. przez właściciela hotelu nie jest przeto czynn. h. bezwzględną O. T. N. L. XXII. 329. Nie podpada również pod art. 271 l. 1 zakupno stowarzyszenia spożywczego, skoro towar nabyty przeznaczony jest tylko dla członków A. 348 (por. atoli A. 374). Jest natomiast kupnem handlowem kupno syfonów do wody sodowej z strony fabrykanta, bo przy cząstkowej sprzedaży wartość syfonu wlicza się w cenę kupna, a choć nabywca ma prawo (nie obowiązek) do zwrotu syfonu i żądania zwrotu odpowiedniej części ceny, w każdym razie przynajmniej warunkowo nabycie syfonu ma miejsce A. 1596.

Przedmiotem odprzedaży musi być to, co stanowiło przedmiot nabycia. Wychodząc z tego założenia nie uznaje judykatura za kupno handlowe nabycia podpadającego pod jednę z następnych trzech kategoryi: 1) nie jest czynn. h. z art. 271 l. 1 kupno przedmiotów stanowiących przy fabrykacyi tylko pomocniczy materyał (Hilfsstoff), które się całkowicie zużywają i w produkcie odprze-

danym zgoła na jaw nie występują: tu należy kupno mydła przez walkierza (Tuchwalker) A 464; kupno tranu rybiego z strony garbarza, towar bowiem przy wyprawianiu skóry zmienia swą substancyą i zwyczajne właściwości, przy czem okoliczność, że zużycie go wpływa na cenę produktu, zachodząca przy wszystkich środkach pomocniczych, nie ma żadnego znaczenia A. 1643 (por. atoli A. 251, 851); nabycie przez posiadacza blicharni kwasu siarkowego, który przez użycie w przedsiębiorstwie przy procesie chemicznym zupełnie znika, w produkcie nie jest widzialny i przestaje być rzeczą — więc przedmiotem obrotu A. 1388; nabycie przez garncarza minium, glejty i innych materyałów, z których się wyrabia szkliwo, a które wobec tego zużycia za samoistny przedmiot odprzedaży nie mogą być uważane A. 1324; w temże przedsiębiorstwie zakupno gotowego szkliwa, które służy tylko do nadawania wyprodukowanym przedmiotom pewnych właściwości, ale nie jest samo przedmiotem odprzedaży A. 1689. 2) Art. 271 l. 1 nie stosuje się następnie do zakupna przedmiotów, których się wprawdzie nie zużywa, lecz odprzedaje po połączeniu z innymi przedmiotami, które w całości są rzeczą główną, tak że owe połączone towary mimo niezmienionego stanu tracą byt samoistny (accessio). Tu należą: kupno żywicy przez piwowara celem naprawy beczek A. 230; kupno guzików i podszewki z strony krawca (przypadek ten podpada pod 3), jeżeli krawiec nie jest kupcem) O. T. N. L. VII. 240; kupno beczek rumu przez fabrykanta rumu, które podpada tylko pod art. 273, bo przy odprzedaży rumu w beczkach rum rzecz główną, beczki rzecz uboczną stanowią A. 779 (przeciwnie A. 1691 co do nabycia beczek do piwa przez piwowara); zakupno etykiet celem wypisania na takowych firmy i umieszczenia na produktach przeznaczonych na sprzedaż — tak samo blaszek do fortepianów, na których firma fabrykanta ma być wyryta A. 1397; kupno papieru potrzebnego do druku gazety, bo papier jest tylko środkiem do sporządzenia dzieła drukowego A. 1600; kupno ram przez malarza do własnych utworów przeznaczonych na sprzedaż, bo się sprzedaje nie ramy, lecz obrazy w ramach A. 1575 — por. także A. 855, 992 co do zakupna farby, oraz A. 1558 co do zakupna kleju przez introligatora, w których atoli na pierwszy plan wysunięty jest moment tu pod 3) wymieniony. Inaczej A. 55, które kupno staniolu

z strony fabrykanta szampana uważa za czynn. h. bezwzględną (?). 3) Nie jest wreszcie czynn. handl. bezwzględną zakupno takiego materyału, który kupujący łączy w wykonywaniu swego przedsiębiorstwa z przedmiotami należącymi do trzecich, za który jednakowoż nie otrzymuje osobnej zapłaty z powodu, iż przeważną wartość ma jego praca, a zużyty materyał tylko niestosunkowo drobną. Tu zaliczyć wypada: kupno laku z strony lakiernika A. 300, 390, O. z 1 maja 1895 L. 5323 C. 397 z r. 1895 — przeciwnie A. 328; kupno desek z strony stolarza celem zrobienia dachu A. 237 (?); kupno farby z strony farbiarza A. 855, lub malarza pokojowego, którym służy tylko do użytku przy pracy A. 998 — przeciwnie O. z 18 stycznia 1894 L. 203 C. 219 z r. 1894, uznające zakupno farby przez farbiarza wełny za czynność h. bezwzględną, bo tu farba nie jest środkiem pomocniczym, lecz rzeczą główną, a ustawa nie robi różnicy, w jakim stanie następuje odpozbycie; nabycie kleju z strony introligatora, bo choć on go przy oprawie zużywa, to przecież klej nie jest przedmiotem odprzedaży, choć wartość jego zwraca się przy wynagrodzeniu za pracę A. 1558; por. A. 28, które tę zasadę stosuje błędnie do kupna chmielu przez piwowara. (Wynika stąd, że z jednej strony powyższe trzy kategorye bardzo często w konkretnym przypadku się krzyżują, że z drugiej strony in concreto orzeczenie, czy kupno pod jednę z tych kategoryi podpada, czy owszem jest kupnem h., jest nader trudne, bo granica bardzo niepewna. Uchylenie przeto właściwości sądu handlowego, o ile takowa opartą była jedynie na bezwzględnie handlowej naturze czynności stanowiącej podstawę skargi (§ 38 l. 1 u. w.) za wysoce praktyczną zmianę uważać należy; por. motywa projektu rząd. do § 51 nowej normy jurysd.).

Nie wyklucza natomiast kupna handlowego okoliczność, że pozbycie zakupionych towarów nastąpi przez połączenie takowych z nieruchomością należącą do osoby trzeciej, którą nabywca buduje na rzecz tej osoby trzeciej, i to bez względu, czy budowniczy liczy właścicielowi cenę takowych osobno, czy też dostaje wynagrodzenie ryczałtem; to połączenie bowiem uchodzić musi za odpozbycie, a sposób wynagrodzenia nie zmienia prawnej natury interesu. Kupno h. przyjąć więc należy, skoro budowniczy celem wykonania wziętej na się budowy kupuje drzewo A. 877, 1495;

wapno A. 1161; cegły A. 1499; materyały kamieniarskie A. 1651, lub wogóle materyały budowlane A. 938, 1357, 1561, 1655, 1696, O. z 4 grudnia 1895 L. 13711 C. 113 z r. 1896 — przeciwnie A. 919, 941 w przypadku, gdzie budowniczy kupuje materyał celem budowania domów na sprzedaż, a to z powodu, iż materyał ten przez połączenie staje się częścią składową nieruchomości, a sprzedaż nieruchomości nie ma z handlem nic wspólnego. Ostatniego zapatrywania trzyma się praktyka sądów niemieckich O. T. R. XIV. 231 n.

Sama odprzedaż (czynność realizacyjna) nie jest jako taka czynnością handlową bezwzględną A. 227, 410; może atoli podpadać pod art. 273.

6) Pod art. 271 l. 1 podpadają:

kupno rzeźnika A. 22;

kupno chmielu i słodu z strony piwowara celem wywaru piwa A. 44, 214, 652, 808, 1263, 1413 (odmiennie A. 28, 94);

kupno mąki przez piekarza A. 174 (odmiennie błędne orzeczenie A. 831 żądające, by przedsiębiorstwo piekarza przechodziło zakres prostego rzemiosła) lub właściciela kantyny A. 415;

kupno drożdży z strony piekarza, bo i one znajdują się w produkcie A. 1030 (?);

kupno napojów z strony szynkarza A. 193, 1048 (odmiennie a błędnie A. 888);

kupno środków żywności np. mięsa i t. p. z strony restauratora A. 1116, 1259, 1353 (odmiennie a błędnie A. 255);

kupno materyałów aptecznych z strony aptekarza A. 332, 1160, 1524 (odmiennie a błędnie A. 174);

kupno olejków i esencyi celem fabrykacyi likieru i to bez względu na ilościowy stosunek do spirytusu, bo one stanowią różnicę między poszczególnymi rodzajami i z tego powodu uznane być muszą za składnik równorzędny A. 372;

kupno tłuszczu z strony fabrykanta mydła A. 419;

kupno mięsa z strony masarza A. 716;

kupno skóry przez szewca, choć jest tylko rzemieślnikiem A. 786;

kupno zboża z strony handlarza mąki A. 1133;

kupno sukna z strony krawca celem odprzedaży w formie ubrań A. 1424.

Por. także art. 4 i § 7 u. w. Kwestyą natury pojedynczych czynności od pytania, czy osoba, która je przedsiębierze, jest kupcem, ściśle odróżnić należy (np. przy właścicielu domu zajezdnego i t. p.) A. 716. Por. także uw. do art. 376.

Jeżeli właściciel dóbr w swej gorzelni zużywa więcej kartofli, niż jego dobra wyprodukować mogą, należy już z tej okoliczności wyciągnąć wniosek, iż on trudni się zawodowo czynnościami handlowemi z art. 271 l. 1. A. 1516.

7) Art. 271 l. 2 mówi o sprzedaży spekulacyjnej (Spekulationsverkauf); por. także art. 338. Tu sprzedawca (podejmujący się dostawy) musi przedewszystkiem towar nabyć (Anschaffung w rozumieniu art. 271 l. 1), otrzymać go z trzeciej ręki; nie ma więc sprzedaży handlowej, skoro właściciel kopalni węgla podejmuje się dostawy węgla z swej kopalni A. 409, lub skoro towar ma wytworzyć sam w drodze produkcyi pierwotnej A. 1371. Następnie nabycie musi być skutkiem tego, że się poprzednio wzięło na siebie dostawę; innemi słowy musi sprzedawca najpierw podjąć się dostawy, a nabywa towar dopiero później celem wywiązania się z takowej. Sprzedaż przeto części z zapasu, który się już poprzednio nabyło, nie jest po stronie sprzedawcy czynnością h. bezwzględną, sprzedaży bowiem brak cechy interesu spekulacyjnego A. 997; nie jest czynnością h. bezwzględną sprzedaż owoców z ogrodu dzierżawionego przez sprzedawcę po obejrzeniu ich przez kupującego A. 1382 (inaczej A. 1371 (?), według którego obojętną jest rzeczą, czy sprzedawca nabył towar przed podjęciem się dostawy czy potem). Zamiar kupującego, któremu towar ma być dostawiony, jest tu zupełnie obojętny (inaczej a błędnie A. 303, według którego musi istnieć zamiar odprzedaży po stronie osoby, na rzecz której dostawa ma być wykonaną).

Czynność h. z art. 271 l. 2 po stronie rzeźnika stanowi umowa z trzecią osobą, iż rzeźnik aż do wysokości otrzymanej z góry zaliczki dostawiać będzie tej trzeciej osobie skór z zabitego przez siebie bydła A. 524.

Czynnością taką jest podjęcie się dostawy znacznej ilości owoców prasowanych, które podejmujący się dopiero zakupić ma A. 1454.

Podjęcie się budowy kolei ma za przedmiot przedewszystkiem świadczenie usług; w razie atoli, kiedy materyału ma dostarczyć przedsiębiorca, umowa taka mieści w sobie także podjęcie się dostawy i jest czynnością h. bezwzględną z art. 271 l. 2 A. 1199.

8) Zabezpieczenie oparte na zasadzie wzajemności pod art. 271 l. 3 nie podpada. Jud. 110 A. 838, 962, O. T. N. L. IV. 201, O. T. R. XIV. 237. (Poprzednio judykatura austr. była chwiejna: z jednej strony A. 192, 575, 805 — z drugiej zgodnie z zasadą A. 690). Bez znaczenia jest przytem okoliczność, że uczestnicy obowiązani są do pewnych zaliczek z góry (których nadwyżkę im się po zamknięciu roku obrotowego zwraca) choćby na oznaczenie takowych użyte było słowo »stała premia« A. 928, 970 (błędnie A. 575). Natury ubezpieczenia nie zmienia i to, że nadwyżki wkładek nie zwraca się w całości uczestnikom. czyli innemi słowy nie rozdziela się między nich całego »zysku«, lecz z takowego odkłada się pewną część na fundusz rezerwowy A. 868 (błędnie A. 805). Towarzystwa wzajemnych ubezpieczeń nie są spółkami handlowemi A. 962; jeżeli atoli takie towarzystwo dopuszcza do ubezpieczenia za stałą premią osoby, które według statutów do funduszu rezerwowego nie mają prawa (np. krewnych właściwych uczestników), wówczas zawiera czynność handl. bezwzględną z art. 271 l. 3. A. 882, O. T. R. XXVIII. 313.

Na przedmiocie zabezpieczenia nic nie zależy; czynnością handl. jest więc ubezpieczanie za premią nieruchomości O. T. N. L. V. 12; ubezpieczenie morskie A. 213; ubezpieczanie wierzycieli hipotecznych O. T. N. L. V. 335; także ubezpieczenia na życie.

Por. rozp. min o koncesyonowaniu i nadzorze państwa (Dodatek VI) i §§ 1288—1291 pow. u. cyw.

9) O pożyczce bodmeryjnej stanowi art. 680 księgi V kodeksu handl., w Austryi nie obowiązującej, co następuje: »Bodmerya (pożyczka losowa morska) w rozumieniu niniejszego kodeksu jest to kontrakt pożyczki zawarty przez kapitana okrętu jako takiego... za przyrzeczeniem premii i za zastawem okrętu i ładunku, albo jednego lub więcej przedmiotów tegoż w ten sposób, że wierzyciel z powodu swych roszczeń czepiać się może tylko przedmiotów zastawionych, jeżeli takowe dojdą do miejsca, w którem kończyć się ma podróż, z powodu której kontrakt powyższy zawarto«.

Czynność ta jest handlową po stronie wierzyciela dającego pożyczkę.

Por. także § 1292 pow. u. cyw.

Art. **272**. Czynnościami handlowemi są dalej czynności następujące, jeżeli kto trudni się niemi zarobkowo [1]):

1) podejmowanie się dla innych obrabiania lub przerabiania rzeczy ruchomych, jeżeli przedsiębiorstwo podejmującego się przechodzi zakres prostego rzemiosła [2]);

2) czynności bankierskie lub wekslarskie [3]);

3) czynności komisanta (art. 360), spedytora i przewoźnika [4]), tudzież czynności zakładów [5]) przeznaczonych do przewozu osób;

4) pośrednictwo w czynnościach handlowych lub zawieranie tychże dla innych osób; wszakże nie są tu objęte czynności urzędowe stręczycieli handlowych [6]);

5) czynności nakładowe, tudzież inne czynności handlu księgarskiego lub handlu utworami sztuki; następnie czynności drukarń, o ile ruch tychże przechodzi zakres prostego rzemiosła [7]).

Czynności wymienione są i wtedy czynnościami handlowemi, jeżeli je kupiec przedsiębierze wprawdzie doraźnie, ale przecież w wykonaniu swego przedsiębiorstwa [8]) handlowego zwykle do innych czynności skierowanego.

1) Art. 272 wymienia czynności względne zasadnicze. Do nich zaliczyć należy także:

6) Czynności publicznych domów składowych,

należące do prowadzenia przedsiębiorstwa, które mają być uważane za czynności handlowe. (§ 6 ust. o domach skład. Dodatek IX).

2) Przepis ten odnosi się tylko do przypadku, gdzie materyał obrabiany lub przerabiany nie jest **własnością przedsiębiorcy**. Jeżeli ktoś zamawiając wyrób nie dostarcza materyału do wyrobienia, zamówienie nie jest umową o najem pracy, lecz umową

kupna sprzedaży i pod art. 272 l. 1 nie podpada A. 124. Mimo tego jednak przedsiębiorstwo przerabiającego może być handlowem, a on sam kupcem, jeżeli materyał nabywa zarobkowo celem odprzedaży (art. 271 l. 1; por. O. T. N. L. VII. 238), lub zarobkowo podejmuje się (przy zamówieniach) dostawy materyału, który potem nabywa (art. 271 l. 2). Przedsiębiorca taki nie jest jednakże kupcem, jeżeli materyał uzyskuje w drodze produkcyi pierwotnej O. T. N. L. IX. 192; inaczej A. 1703 (?), według którego wieśniak wyrabiający dla kupca biczyska w wielkich ilościach tak, że wyrabianie to przechodzi granice rzemiosła i przemysłu domowego, a zostający z kupcem w takich stosunkach, iż otrzymuje od niego zaliczki, które przez dostawę biczysk spłaca, pracuje »na obstalunek« i trudni się czynnością z art. 272 l. 1, choć cały materyał z własnego bierze gruntu. Przerabianie cudzego materyału zachodzi jednak i wtedy, kiedy przerabiający sam dostarcza dodatków, np. krawiec guzików; nabywanie takich dodatków nie jest czynnością handl. z art. 271 l. 1. O. T. N. L. VII. 240; zob. przy art. 271 uw. 5 l. 2.

Obrabianie czy przerabianie cudzego materyału musi nadto według art. 272 l. 1 przekraczać zakres *prostego rzemiosła*. W tym względzie nie można wskazać kryteryum, któreby w każdym konkretnym przypadku wszystkie wątpliwości usuwało. Stosunek pracy do kapitału, współpracownictwo samego przedsiębiorcy, środki techniczne, sposób prowadzenia ksiąg i korespondencyi, w Austryi wreszcie — ale nie wyłącznie — wysokość podatku (§ 7 u. w.): oto momenta, których ogół w każdym pojedynczym przypadku uwzględnić należy. Pod art. 272 l. 1 podpadają czynności farbiarni O. T. N. L. I. 132, pralni parowych i t. p.

Chociaż przedsiębiorstwo polega na *łączeniu* cudzych materyałów z *rzeczą nieruchomą*, okoliczność ta zastosowania art. 272 l. 1 nie wyklucza. Podejmowanie się budowy dla innych z dostarczonych przez nich materyałów jest tedy czynnością handlową, jeżeli przekracza rozmiar rzemiosła A. 1035, 1187 (przeciwnie A. 1201, które w tym razie z uwagi na przemianę ruchomości w nieruchomość nie uznaje obrobienia ani przerobienia). Budowniczy zatem trudni się w przeważnej części albo nabywaniem materyałów budowlanych celem odprzedaży (art. 271 l. 1), albo — lub rzadziej — obrabianiem względnie przerabianiem cudzego materyału; nie można mu więc przy zachodzących warunkach § 7 u. w. odmawiać wpisu z powodu, że nie jest kupcem A. 1357. Por. także §§ 1151—1158 pow. ust. cyw.

3) Bankier i wekslarz są pośrednikami w obrocie pieniężnym; wszelkie czynności do tego celu zmierzające są bankierskiemi, względnie wekslarskiemi. Liczba ich nie jest ograniczoną; w wątpliwości rozstrzygać będzie zapatrywanie świata kupieckiego. Okoliczność, że się pieniądze wypożycza na hipotekę, nie odbiera czynności cechy handlowej O. T. N. L. I. 217; pożyczający musi atoli przyjmować kapitał od trzecich i tymże obracać; nie będzie kupcem, jeżeli obraca tylko własnym kapitałem O. T. N. L. XXIV. 35 (inaczej A. 801, które w zarobkowem wypożyczaniu pieniędzy na procent widzi czynność h. z art. 272 l. 2).

Co do kas oszczędności zob A. 477 przy art. 5 uw. 2; co do stowarzyszeń zarobkowych i gospodarskich tamże A. 348, 959; por. także O. T. N. L. V. 209.

Od czynności wekslarskich odróżnić należy czynności *wekslowe*, które nie są jako takie czynnościami handlowemi; mogą one atoli podpadać pod art. 271 l. 1 (nabywanie weksli celem odpozbycia), pod art. 272 l. 2, wreszcie pod art. 273. A 424, 1532.

4) Także państwo jest kupcem z względu na prowadzenie kolei państwowych O. T. N. L. III. 406, O. z 4 stycznia 1895 L. 15167/94 C. 194 z r. 1895, z 17 kwietnia 1895 L. 4427 C. 408 z r. 1895, z 24 lutego 1897 L. 1991 Ger. halle str. 239.

5) Przez zakład rozumieć należy przedsiębiorstwo na większy rozmiar założone i po kupiecku prowadzone. Zakłady przeznaczone do przewozu rzeczy trudnią się przewoźnictwem; jeżeli się atoli przy przewozie osób przewozi także ich pakunki, czynność ta nie staje się jeszcze przez to czynnością przewozową.

6) Udzielanie informacyi co do stosunków kredytowych firm handlowych nie podpada pod pojęcie pośrednictwa, i przedsiębiorstwo, które się tem trudni, w rejestr handlowy wpisane być nie może A. 1288. Również nie podpada pod art. 272 l. 4 pośredniczenie przy uzyskiwaniu, przedłużaniu i przenoszeniu przywilejów, a dotyczące przedsiębiorstwo jest od wpisu w rejestr wykluczone A. 1523.

Pomocnik handlowy rozwija tę samą czynność, co pośredniczący; ten ostatni atoli robi z tego samoistne przedsiębiorstwo O. T. N. L. VII. 301, i w razie odpłacania odpowiedniego podatku winien być wpisany do rejestru h. A. 1711.

7) Czynności nakładowe (por. §§ 1164, 1171 pow. u. cyw.) obejmują czynności mające na celu nabycie prawa autorskiego, powielenie i ogłoszenie dzieła literatury lub sztuki, i rozpowszechnienie oraz spieniężenie dzieła powielonego. Istotną jest tylko ta ostatnia kategorya; odpaść może umowa o nabycie prawa autorskiego np. przy wydawnictwie klasyków, lub w przypadku, gdzie sam autor jest nakładcą; odpaść może także umowa o powielenie i ogłoszenie, jeżeli nakładca ma własną drukarnię — a mimo tego samo zawieranie umów o rozpowszechnienie może nadać pewnej osobie przymiot kupca. Kupcem może być więc i autor wydający dzieła własnym nakładem, jeżeli się tą czynnośuią trudni zarobkowo O. T. R. V. 67 nast. Kupcem jest także wydawca (nakładca) dziennika, choć nawet nie zawiera umów o prawo autorskie (zbiera z innych gazet lub sam jest redaktorem) i sam jest właścicielem drukarni — a to z uwagi na czynności mające na celu rozprzedaż gazety O. T. N. L. XIV. 23, A. 1061 (przeciwnie A 1682, według którego właściciel i naczelny redaktor dziennika politycznego, drukujący takowy w własnej drukarni, nie jest z tego tytułu kupcem, choćby był zarazem wpisany do rejestru h. jako właściciel księgarni i drukarni).

Do innych czynności h. księgarskiego należy np. handel komisowy (rozprzedaż na rachunek autora i wydawcy), handel sortymentowy (rozprzedaż na rzecz innego nakładcy), handel antykwarski i t. p. Czynności wypożyczalni książek tu nie należą, mogą atoli podpadać pod art. 273 O. T. N. L XXIII. 400.

8) »Im Betriebe«; art. 273 uznaje za handlowe wszystkie czynności kupca należące do wykonania jego przedsiębiorstwa »welche zum Betriebe seines Handelsgewerbes gehören«. Spornem jest w nauce, czy różnica ta jest czemś więcej niż różnicą stylistyczną: czy w szczególności art. 273 mówi tylko o czynnościach w obrębie przedsiębiorstwa, a art. 272 ust. ost. o czynnościach poza tym obrębem — czy też art. 273 zawiera zasadę ogólną w art. 272 zbytecznie powtórzoną. Por. art. 378, 388 i 420 k. h.

Art. **273**. Wszelkie poszczególne czynności kupca do wykonania jego przedsiębiorstwa handlowego [1]) należące uważa się za czynności handlowe [2]).

Przepis ten odnosi się zwłaszcza do zarobkowej odprzedaży nabytych w tym celu towarów, ruchomości i papierów wartościowych, tudzież do nabywania sprzętów, materyału i innych ruchomości [3]) na bezpośredni użytek lub zużycie w przedsiębiorstwie przeznaczonych [4]).

Nie uważa się za czynności handlowe odprzedaży, które uskuteczniają rzemieślnicy, o ile takowe odbywają się tylko w wykonaniu ich rzemiosła [5]).

1) Zob. uw. 8 do poprzedniego art.

2) Są to czynności handl. względne pomocnicze, zwane także pochodnemi, bo charakter handlowy spływa na nie z osoby kupca. Obojętną jest przy tem rzeczą, czy kupiec jest rejestrowany czy nie (por. atoli ust. 3) O. T. R. XX. 125. Nie jest czynnością h. z art. 273 zakupno środków wybuchowych przez gwarectwo, które tylko z własnej kopalni węgle dobywa i sprzedaje A. 1444.

Czynność musi należeć do wykonania przedsiębiorstwa. Rozstrzyga tu nietylko objektywny związek z przedmiotem przedsiębiorstwa, lecz i subjektywny zamiar kupca, więc to, że on ją przedsiębierze w interesie swego przedsiębiorstwa: jeżeli atoli i jednego i drugiego momentu brak, art. 273 nie ma zastosowania mimo domniemania art. 274, który wchodzi w życie tylko w przypadku wątpliwości, gdzie związek jest możliwy. Jeżeli kupiec li tylko z grzeczności zobowiązał się dołączyć do wysyłki przeznaczonej dla A także pakunek oddany mu w tym celu przez osobę C, czynność dotycząca nie jest handlową, a skarga o wydanie pakunku należy przed sąd zwykły A. 1460. Nie jest również czynn. h. pomocniczą nabycie prawa wydawania dziennika z strony protokołowanego właściciela fabryki wyrobów żelaznych A. 743. Nie podpada wreszcie pod art 273 czynność zawierająca naruszenie praw osób trzecich, np. wyrządzenie sąsiadom szkody wyziewami z fa-

bryki A. 202, lub budową kolei A. 460, 1624. Sekwestracya spowodowana przez księgarza z powodu przedruku nie jest po jego stronie czynnością h., i roszczenie o wynagrodzenie powstałej stąd szkody przed forum handlowe nie należy A. 785. Nie można widzieć czynności h. z art. 273 w tych okolicznościach, które stanowią podstawę skargi o zbogacenie z art. 83 u. weksl. A. 1620.

3) Tu należy np. nabycie przedmiotów do urządzenia hotelu O. T. N. L. XXII. 329 i t. d.; nie atoli umowa właściciela fabryki z przedsiębiorcą budowniczym o dobudowę i adaptacyą, gdyż dostarczonego przez budowniczego materyału nie używa się ani zużywa bezpośrednio przy fabrykacyi A. 1029; nie kupno materyałów budowlanych, mających służyć do budowy domu, w którym ma się prowadzić handel A. 1422; nie najem lokalu wraz z mieszkaniem celem prowadzenia tamże handlu A. 1507.

4) Inne przykłady z judykatury: kupno kotła parowego oraz prawa ciągnięcia wody celem fabrykowania wody sodowej przez spółkę jawną A. 181; wypożyczenie worków do towarów A. 182, 252; oddanie anonsów do insercyi A. 1063; umowa najmu usług, przy której kupiec przyrzeka za podróż w swych interesach pewne wynagrodzenie A. 599; umowa o budowę kolei zawarta przez wpisaną już do rejestru spółkę akcyjną, która nie stanowi bynajmniej umowy o rzecz nieruchomą A. 605; odebranie zapłaty wywalczonej sądownie pretensyi A. 397; umowa, którą kupiec protokołowany przejmuje na siebie pewne długi dyrektora cukrowni w zamian za odstąpienie prawa dyrektora do melasu A. 1272; umowa o przeprowadzenie przemiany przedsiębiorstwa w spółkę akcyjną A. 1554; przyjmowanie pomocników handl. O. T. N. L. XI. 57; przyjmowanie i dawanie weksli O. T. R. IX. 50; udzielenie poręki, o ile nie następuje z względów np. pokrewieństwa, lecz np. za prowizyą O. T. N. L. XIII. 108, XV. 388; nawet czynności pod tytułem darmym, jako to przyrzeczenie wyższego wynagrodzenia już po stanowczem zawarciu umowy O. T. N. L. XVI. 184, przyjęcie bezpłatnego stanowiska członka rady nadzorczej (!) O. T. R. XIX. 123 i t. d. Zob. także uw. do art. 274.

5) Ustęp ten ma na myśli rzemieślnika-kupca, który materyały nabywa i po przerobieniu lub obrobieniu odprzedaje, jest przeto kupcem na podstawie art. 271 l. 1 bez względu na charakter jego odprzedaży O. T. N. L. XIV. 69, A. 415. Nie będzie więc czynnością handlową odprzedaż łoju z strony rzeźnika A. 343; ubrań z strony krawca kupującego materyał i t. p.

Co do właściwości sądu w sporach z czynności handl. zob. § 38 i nast. u. w.

Art. **274**. W wątpliwości [1]) kontrakty zawarte przez kupca [2]) uważa się za należące do wykonania przedsiębiorstwa handlowego [3]).

Obligi podpisane przez kupca uważa się za podpisane w wykonaniu przedsiębiorstwa handlowego, o ile się z ich osnowy przeciwieństwo nie okazuje [4]).

1) Jeżeli stan rzeczy nie pozwala przypuszczać, aby pewna czynność należeć mogła do przedsiębiorstwa handl. kupca, art. 274 nie ma zastosowania O. T. R. XXVIII. 315; por. orzecz. przytocz. w uw. 3 do art. poprzedniego i art. 275.

2) Jeżeli działał spólnik jawny, domniemanie z art. 274 ust. 1 ma miejsce tylko wtedy, kiedy stwierdzonem będzie, że spólnik działał imieniem spółki O. T. N. L. XVI. 380; nie ma bowiem domniemania, iż spólnik działa imieniem spółki O. T. N. L. XIII. 288.

3) Art. 273 mówi o czynnościach kupca, należących do wykonania jego przedsiębiorstwa handl.; art. 274 opuszcza słowo »jego«; różnica ta nie ma jednak żadnego znaczenia O. T. N. L. XIV. 283.

Oprócz przykładów przytoczonych przy art. 273 wymienić tu należy jeszcze: zlecenie kupca, by mandataryusz wręczoną sobie kwotę pieniężną wydał osobie trzeciej A. 387; umowy zawarte przez przedsiębiorstwo kolejowe, które nie uzyskało jeszcze pozwolenia na otwarcie ruchu, jest już jednak wpisane do rejestru handl. A. 717; umowę, mocą której fabrykant wyrobów bawełnianych nabywa prawo do pewnej ilości akcyi fabryki powozów od członka syndykatu A. 844; wydanie towarów celem zaspokojenia wierzyciela A. 96; przesyłki towarów, względnie przyjęcie i odebranie takowych między kupcami, przy których obie strony spodziewają się, iż przyjdzie do skutku kontrakt kupna-sprzedaży O. T. N. L. X. 237. Jeżeli czynności, które adwokat załatwia dla protokołowa-

nej spółki księgarskiej, stoją w bezpośrednim związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa spółki (idzie np. przy wydawaniu gazety o kwestyą uwolnienia od stempla, stanowczą dla istnienia gazety), wówczas dotyczące zlecenia spółki są czynnościami handlowemi, a skarga adwokata o honoraryum należy przed forum handlowe A. 1061.

Jeżeli powód wnosząc skargę do sądu zwyczajnego nazywa się wprawdzie na rubrum skargi kupcem, ale w skardze nie podaje, by czynność stanowiąca podstawę roszczenia należała do zakresu jego przedsiębiorstwa, wchodzą natenczas w zastosowanie normy prawa cywilnego A. 536.

4) Do obligów takich należą weksle O. T. N. L. IV. 35; dowody zobowiązania się O. T. N. L. VIII. 431; dokumenta poręki O. T. N. L. IX. 174; dowody ładunkowe i składowe O. T. N. L. VIII. 410 i t. d.

Domniemanie z art. 274 ust. 2 może być wykluczone tylko osnową dokumentu; nie można go uchylić twierdząc, że tytuł podany w obligu nie jest prawdziwy, zaś tytuł prawdziwy nie należy do wykonania przedsiębiorstwa O. T. N. L. XII. 111. Nie wystarczy do zwalenia presumcyi okoliczność, że kupiec podpisał nie swą firmę, lecz odmienne od firmy swe nazwisko cywilne; może ona jednak wykluczyć cechę handlową w połączeniu z innemi okolicznościami wynikającemi z osnowy obligu O. T. N. L. XIV. 210, 286. Nie wyklucza atoli domniemania to, że w dokumencie znajduje się także ustanowienie hipoteki na realności kupca O. T. N. L. XIV. 211.

Art. **275**. Umowy o rzeczy nieruchome nie są czynnościami handlowemi [1]).

1) Pojęcie rzeczy nieruchomej określa powsz. prawo cyw. (§§ 293–299 pow. ust. cyw.; por. § 3 u. w.).

Rzecz nieruchoma musi być bezpośrednim przedmiotem umowy. Art 275 nie stosuje się tedy do umów: o pośredniczenie przy sprzedaży nieruchomości O. T. N. L XVI. 1; o ustanowienie prawa zastawu na rzeczy nieruchomej O. T. N. L. II. 44; o zabezpieczenie nieruchomości od ognia O. T. N. L. V. 12. Nie jest natomiast czynnością handlową umowa o zarząd nieruchomości, i skarga z tego tytułu nie należy przed sąd handlowy, choćby nawet pozwany był kupcem protokołowanym A. 863; dalej umowa o najem nieruchomości, chociaż firma protokołowana wynajmuje magazyn na skład towarów — stosunek taki wychodzi bowiem poza ramy obrotu ruchomościami A. 1192; por. także art. 273 uw. 3. Za to mamy umowę o ruchomość w przypadku sprzedaży drzewa z lasu wyrąbać się mającego (O. T. N. L. II. 220), zboża na pniu i t. p.; por. art. 271 uw. 3.

Rzecz nieruchoma musi być wreszcie głównym przedmiotem umowy. Przy sprzedaży np. całego przedsiębiorstwa sprzedaż realności nie jest głównym przedmiotem; może przeto stanowić czynność h. pomocniczą O. T. N. L. XV. 102. Rozstrzyga tu okoliczność, który przedmiot dla celu czynności największą ma wagę O. T. N. L. XX. 198.

Nie jest czynnością h. umowa spółki między kupcami zawarta, a mająca na celu spekulacyjne kupno i sprzedaż nieruchomości O. T. N. L. XII. 52, lub też wspólną dzierżawę gruntu O. T. N. L. XXIII. 131. Kupno-sprzedaż rzeczy nieruchomej nie jest czynnością handl., chociaż sprzedawcą jest spółka akcyjna, trudniąca się wedle statutów w pierwszym rzędzie kupnem i sprzedażą realności A. 750.

Art. **276**. Czynność handlowa nie traci swej cechy handlowej ani ważności przez to, że pewnej osobie z uwagi na jej urząd lub stan, albo ze względów policyi zarobkowej lub z innych podobnych powodów zabronionem jest trudnić się handlem lub zawierać czynności handlowe [1]).

1) Por. art. 11, 56, 59, 69 l. 1, 96, 159 k. h. i §§ 12, 13 ust. o domach składowych (Dodatek IX). Tak tedy stręczyciel handlowy, zajmujący się zarobkowo nabywaniem towarów na własny rachunek celem dalszej odprzedaży wbrew art. 69 l. 1, będzie na tej podstawie kupcem mimo przepisu art. 272 l. 4.

Art. **277**. Ilekroć czynność prawna jest handlową po stronie jednego kontraktującego [1]), przepisy niniejszej księgi czwartej stosowane będą zarówno do obu kontraktujących [2]) wyjąwszy wtedy, gdy się właśnie z tych prze-

pisów okazuje, że szczególne ich postanowienia tyczą się wyłącznie tylko tego z obu kontraktujących, po którego stronie czynność jest handlową [3]).

1) Czynność może być handlową po stronie obydwóch kontraktujących: czynność h. obustronna — lub tylko po stronie jednego z kontraktujących: czynność h. jednostronna. W jednym i w drugim przypadku mają zastosowanie przepisy księgi czwartej kodeksu handlowego.

2) Jeśli idzie o to, czy przepisy księgi czwartej mają mieć zastosowanie, stanowczą jest jedynie natura prawna dotyczącej czynności bez względu na to, czy spór toczy się przed sądem handlowym, czy przed zwyczajnym sądem cywilnym A. 198.

3) Takimi przepisami są: art. 280, 281 ust. 2, 282, 288, 289, 290, 291, 292 ust. 2, 297, 300, 301, 306, 309—311, 313—316, 322 i 323. Przy niektórych ustawa żąda nawet, by czynność dotyczącą przedsięwziął kupiec (np. art. 290, 292 ust. 2, 300, 301 i t. d.), lub by obydwaj kontraktujący byli kupcami (art. 289, 291, 309—311, 313—316).

ODDZIAŁ DRUGI.

Ogólne przepisy o czynnościach handlowych.

Art. **278.** Rozpoznając i tłómacząc czynności handlowe sędzia wybada wolę stron kontraktujących, a nie będzie się trzymał dosłownego znaczenia wyrazów [1]).

1) Por. §§ 914, 915 i 6 pow. ust. cyw.

Wyjść zawsze należy od interpretacyi dosłownej, ale ta nie wiąże sędziego przedewszystkiem co do tych punktów, co do których nie ma oświadczenia, a następnie tam, gdzie przyjąć należy, że oświadczenie stoi w sprzeczności z istotną wolą stron. W obu tych kierunkach rzeczą jest sędziego wybadać rzeczywistą wolę stron; oczywiście nie zamiar tajemny całkiem nie wyrażony, lecz tę wolę, którą z oświadczenia rozpoznać można O. T. N. L. I. 22. Dyrektywę dają przy tem sędziemu przedewszystkiem zasady prawa cywilnego, których k. h. nie uchylił, o ile z jego postanowieniami nie stoją w sprzeczności O. T. R. XXXIV. 17. 18; więc zasada, że umowę tak należy tłómaczyć, by nie zawierała w sobie sprzeczności i miała skutki prawne O. T. N. L. XVI. 430; przy umowach jednostronnie obowiązujących zasada, że się interpretuje na korzyść zobowiązanego; przy umowach dwustronnie obowiązujących zasada, że wyrażenie wątpliwe tłómaczy się na niekorzyść strony, która go użyła O. T. N. L. XIV. 237 — zasady te bowiem wskazują także drogę do zbadania istotnej woli stron. Nie może się nikt powoływać na zastrzeżenia, których nie objawił; owszem poddać się musi takiej interpretacyi swego oświadczenia, która odpowiada zapatrywaniom ludzi uczciwych O. T. N. L. X. 12. Ważny punkt oparcia daje następnie sędziemu art. 279, polecając mu mieć wzgląd na zwyczaje handlowe. Znaczenie wyrażeń używanych w obrocie kupieckim może być stwierdzone przez przesłuchanie znawców O. z 12 kwietnia 1877 L. 2223 w zbiorze Glaser-Unger-Walter L. 6453.

Przykłady: Oświadczenie, że zobowiązany kupiec może zapłacić, kiedy mu się będzie podobało (nach Belieben), oznacza tylko udzielenie kredytu na stosowny czas, którego długość oceni sędzia A. 353, O. T. N. L. II. 185; jeżeli przy sprzedaży handlu suknem sprzedawca zobowiązał się, że w przyszłości w handlu takim ani pośrednio ani bezpośrednio nie będzie brał udziału, łamie zobowiązanie, przyjmując w handlu sukna miejsce pomocnika handlowego A. 713 (zob. także art. 284). Znajdująca się na polisie ubezpieczenia klauzula, iż ważność ubezpieczenia zależy od zapłaty premii, ma przeciw ubezpieczonemu zastosowanie tylko o tyle, o ile nie zapłacona premia była już płatną; jeżeli więc po wystawieniu polisy przez towarzystwo, a przed wręczeniem jej ubezpieczonemu miał miejsce pożar, szkoda winna być wynagrodzoną mimo tego, że premią dopiero przy doręczeniu polisy uiszczono A. 714 (por. O. w zb. Glas Ung. Walt. L. 7647, według którego statuty towarzystwa asekuracyjnego należy w razie wątpliwości tłómaczyć przeciw towarzystwu). Użyte w korespondencyi wyrażenie »z grzeczności« (aus Gefälligkeit) nie zmienia bynajmniej obligatoryjnej natury oświadczenia O. T. N. L. XV. 176. Umowa, że sprzedawca ponosi koszta przewozu i cła, nie ma tego znaczenia, iżby sprzedawca przed oddaniem towaru miał cło opłacić — owszem

kupujący winien je uiścić na rachunek sprzedawcy i nie może z tego powodu odmawiać przyjęcia towaru A. 884. Umowa, że kupujący może zwrócić towary, których nie zdoła sprzedać, winna być tłómaczona ścieśniająco tak, że zwrot nastąpić ma bezzwłocznie w sposób art. 347 określony A. 1491. Wręczenie weksla na dłużną cenę kupna nie ma znaczenia dania w miejsce zapłaty i nie umarza zobowiązania z kontraktu kupna, o ile tego strony nie postanowiły wyraźnie A. 437. Umowa, którą pomocnik h. zobowiązał się pozostać w służbie do pewnego czasu, w razie zaś wcześniejszego opuszczenia zapłacić karę umowną, ma to znaczenie, że kara umowna należy się i wtedy, gdy pomocnik swem postępowaniem uprawnił pryncypała do rozwiązania stosunku służbowego po myśli art. 64 l. 5 A. 1549. Jeżeli A zamawia równocześnie z B, ale odrębnie, towary u tego samego podróżnego, a następnie przychodzi do skutku porozumienie z podróżnym, że dla zmniejszenia kosztów przewozu towary zamówione przez A i B przesłane będą jedną przesyłką, jak gdyby je wszystkie zamówił A, wówczas A, który podpisał zamówienie zbiorowe, odpowiada za cenę kupna całej przesyłki; przyjąć bowiem należy, iż ten skutek wziął na siebie O. z 8 maja 1895 L. 5052 JBl. 28 z r. 1895. Jeżeli kto pewne oświadczenie wysyła drogą telegraficzną, wie o tem, że przekręcenie tekstu jest możliwe, i że odbiorca mimo tego treść telegramu uważać będzie za oświadczenie woli wysyłającego, z czego wynika, iż chce skutki prawne ewentualnego przekręcenia i działań, które odbiorca stosownie do błędnego tekstu przedsięwziął, przyjąć na siebie O. T. R. XXVIII. 22.

Por. także objaśn. do art. 279, 319, 323—325 k. h.

Art. **279**. Jeśli chodzi o znaczenie i skutek działań i opuszczeń [1]), należy mieć wzgląd na obyczaje i zwyczaje [2]) w handlu przestrzegane.

1) Pod działaniami objęte są także oświadczenia woli strony O. T. N. L. VIII. 410. Art. 279 nie znaczy jednak, by przy tłómaczeniu zawsze do zwyczajów sięgać należało; owszem zasadę naczelną (zbadanie istotnej woli stron) wygłasza art. 278, a tu wskazana jest tylko jedna z dróg do zbadania tej woli. Wskazując ją wychodzi ustawa z założenia, że wola stron skierowana jest na

to, co jest zwyczajnem i prawidłowem O. T. N. L. IV. 403; jeżeli przy zamówieniu towaru ceny kupna nie oznaczono, przyjąć należy, iż obie strony cenę ustaloną każdocześnie w obrocie handlowym miały na względzie A. 370.

Do opuszczeń w myśl tego artykułu należy także milczenie O. T. N. L XV. 96. Ogólnej zasady, że milczenie ma być uważane za przyjęcie propozycyi, na którą nie dano odpowiedzi, ustawa handl. nigdzie nie wypowiada — a przypadki, w których zaniechanie natychmiastowego oświadczenia się uchodzić ma za zgodę lub przyjęcie (art. 7 ust. 2, art. 56 ust. 2, 96 ust 2 i 157, art 323 ust. 1, art 339 ust. 4, 347 ust. 2—4, 364 ust. 2) nie dopuszczają analogii. Nie można również przyjąć, iżby według zwyczaju handl. istniał zawsze i wszędzie obowiązek do natychmiastowego oświadczenia się lub wogóle do odpowiedzi; znaczenie milczenia ocenić przeto należy w każdym konkretnym przypadku przy uwzględnieniu wszystkich towarzyszących okoliczności O. T. N. L. I. 85, XII. 102. W szczególności zbyteczną jest odpowiedź tam, gdzie propozycya dotyczy zmiany istniejącego już między stronami stosunku prawnego; tu może śmiało strona milczeć, ufając w swe prawa kontraktowe O. T. R. III. 65. Milczenie uchodzi atoli za przyjęcie, gdyby było w danych okolicznościach naruszeniem dobrej wiary, która w handlu absolutnie winna być uwzględnioną O. T. N. L. XIV. 426; tembardziej w tym razie, gdy milczący chce drugiego widocznie wprowadzić podstępnie w błąd, lub skłonić go do szkodliwej dla niego, a korzystnej dla milczącego bezczynności O. T. N. L. XV. 96.

Najważniejszym praktycznie przypadkiem milczenia jest zaniechanie zarzutów przeciw treści faktury, odnoszącej się do zawartego między stronami kontraktu kupna-sprzedaży O wpływie takiego zaniechania na miejsce wykonania umowy i właściwość forum contractus traktują uwagi do art. 324 i 325; co do znaczenia zaś tego milczenia w innych kierunkach judykatura austryacka widzi w niem stale zgodzenie się na wszystkie postanowienia faktury A. 825, 1552 (inaczej judykatura niemiecka, O. T. N. L. V. 32, XXII. 144), a A. 1065 uznaje tu nawet ogólny zwyczaj handlowy, odnoszący się atoli tylko do kontraktu kupna-sprzedaży, nie do najmu usług. Jeżeli tedy przy zamówieniu cena nie była podana, atoli po przy-

jęciu towaru sprzedawca przesłał kupującemu fakturę podającą cenę, a kupujący nie podniósł zarzutów, przyjąć należy, iż na ową cenę kupna się zgadza A. 1366, O. T. N. L. I. 85; jeżeli w fakturze przyjętej bez zarzutu znajduje się postanowienie, że kupujący ma opakowanie zwrócić w pewnym terminie, w przeciwnym bowiem razie obowiązany będzie do zapłaty pewnej oznaczonej ceny, nie może kupujący po przetrzymaniu terminu bronić się tem, że opakowanie zatrzymał jedynie w tym celu, by sprzedawcy udowodnić brak ilościowy A. 825; jeżeli zamówienie uskuteczniła osoba nie posiadająca pełnomocnictwa, atoli pryncypał, w którego imieniu zamówienie nastąpiło, przyjął i zapłacił częściowe świadczenia sprzedawcy wraz z fakturami, w których te świadczenia oznaczone były wyraźnie jako świadczenia częściowe na rachunek większego zamówienia, nie podnosząc zarzutów, przyjąć należy, iż uznał całe zamówienie jako zdziałane na swój rachunek A. 1623; jeżeli w fakturze przyjętej bez zarzutu oznaczona jest wysokość wynagrodzenia za użycie dostarczonych przez sprzedawcę worków na przypadek zatrzymania takowych dłużej nad 14 dni, a przypadek ten nastąpił, kupiec do zapłaty tego wynagrodzenia jest zobowiązany, choćby o tem poprzednio przy ustnej umowie nie wspominano A. 1667. Przyjęcie faktury bez zarzutu ma taki skutek nawet w razie, gdyby poprzednio między kupującym a podróżnym h. sprzedawcy inne warunki były ustanowione A. 1552; i w tym razie obowiązany jest kupujący zaprotestować przeciw fakturze, jeżeli przy pierwotnym układzie obstaje A. 1614; przeciwnie A. 1713 przy art. 323 uw. 1.

W razie nadesłania pewnej osobie towarów bez zamówienia choćby razem z fakturą, judykatura niemiecka nie uznaje w milczeniu przyjęcia oferty O. T. N. L. III. 43, i nie żąda także zachowania przepisów art. 347. O. T. N. L. X. 144. Praktyka austryacka jest przeważnie innego zdania. Jeżeli adresat odebrawszy fakturę oświadczył wprawdzie bezzwłocznie, że towaru nie przyjmie, i wysyłającego o tem zawiadomił, mimo tego jednak — zanim odpowiedź mogła nadejść — odebrał z kolei list przewozowy, zapłacił przewoźne i zabrał towar po obejrzeniu do siebie do domu, musi zapłacić cenę i nie może się tłómaczyć, że mu szło tylko o przechowanie, albowiem art. 323 mówi tylko o zleceniu, a art. 348 przy-

puszcza zawarte poprzednio kupno A. 1637; tę samą zasadę wypowiada O. z 31 stycznia 1894 L. 291 JBl. 16 z r. 1894 w przypadku, gdzie towary nadesłała kupcowi strona zostająca z nim w stałych stosunkach handlowych wraz z fakturą, a on takowy za opłatą pobrania (Nachnahme) podjął i złożył u siebie nie zostawiając go natychmiast do dyspozycyi wysyłającego. A. 438, 1342 widzą przyjęcie oferty już w tem, że osoba, której towar bez zamówienia z fakturą przesłano, żadnej nie dała odpowiedzi, i zasadę tę stosują nawet do nie-kupca; w razie atoli takiego nadesłania towarów bez zamówienia i bez faktury o kontrakcie kupna nie ma mowy i art. 323 nie ma zastosowania A. 1378. Por. art. 347 uw. 4 ust. 5.

Co do nadesłania większej ilości towarów, niż była zamówiona, zobacz objaśn. przy art. 347 uw. 4 ust. 5.

Jeżeli kupiec umówił się z przewoźnikiem (nie zawodowym) o przewoźne według wagi, a oddając mu rzeczy do przewozu ani wykazu, ile towar waży, mu nie udzielił, ani też towaru nie odważył, przyjąć należy, że od pierwotnej umowy odstąpił tak, że przewoźnik bez względu na takową stosownej zapłaty domagać się może A. 1589.

2) Art. 279 mówi o t. zw. zwyczajach faktycznych czyli kupieckich (kaufmännische Usancen), które służą w obrocie kupieckim jako środki interpretacyi co do znaczenia i skutków działań i zaniechań A. 837; por. art. 1 uw. 1. Rozporządzenie komitetu (starszyzny) giełdy, prolongujące termin dostawy względnie odbioru pewnych papierów wartościowych, nie tworzy zwyczaju giełdowego (Börse-usance) i nie ma znaczenia dla stron, choć takowe się zwyczajom giełdowym poddały A. 540. Por. co do badania takowych § 364 nowej proced.

Tylko takie zwyczaje i obyczaje mogą być uwzględnione jako środki zbadania woli stron, które stronom kontraktującym były wiadome O. T. N. L. VI. 78. Jeżeli strony zawierają umowę o przewóz, wiedząc o zwyczaju handl., wedle którego w razie uszkodzenia (Havarie) szyper przewoźnego od zaginionego bez jego winy towaru za odbytą część drogi poszukiwać może tylko na towarzystwie asekuracyjnem, u którego ładunek przeciw uszkodzeniu był zabezpieczony, przyjąć należy, że się temu zwyczajowi pod-

dały; skarga zatem szypra przeciw wysyłającemu jest w razie uszkodzenia niedopuszczalna A. 1535. Strony mogą jednakowoż wyraźną umową poddać się nawet zwyczajom nieznanym O. T. N. L. I. 91.

Uwzględnić należy zwyczaj, że »cesya« wystawiona przez publiczny dom składowy (po myśli rozp. min. z 19 czerwca 1866 L. 86 D. u. p. założony), a zawiadamiająca adresata o nadejściu przesyłki, wtedy dopiero wywołuje przejście prawa własności, skoro adresat z tąż cesyą opatrzoną swym podpisem i słowem »przyjmuję« po odbiór przesyłki się zgłosi — że zaś aż do tej chwili wysyłający ma prawo dyspozycyi A. 745.

Art. **280**. Jeżeli dwie lub więcej osób zobowiązało się wspólnie względem trzeciej, a czynność jest po ich stronie handlową, uważane będą za dłużników solidarnych, byleby z umowy z wierzycielem nie wynikało przeciwieństwo [1]).

1) Odwrotną zasadę przyjmuje pr. cyw.: §§ 888, 891 pow. ust. cyw.

Żona szynkarza, która przystąpiła do zobowiązania handlowego męża oświadczając, iż takowe wspólnie z dłużnikiem głównym zapłaci, nie jest dłużniczką solidarną, gdyż czynność ta nie jest po jej stronie czynnością handlową A. 1543. Jeżeli kupiec na zamówieniu podpisał siebie i żonę, obowiązany jest do zapłaty całej ceny kupna, choćby się nawet okazało, że żona od wszelkiej odpowiedzialności jest wolna i choćby w skardze sprzedawcy wniesionej przeciw obojgu małżonkom nie było mowy o solidarnej odpowiedzialności, a dopiero w toku sporu żądanie wyraźnie zostało skierowane przeciw mężowi o zapłatę całej ceny A. 1464; por. O. T. N. L XXII. 63. Solidarna odpowiedzialność obciąża także osoby, które wspólnie odebrały zapłatę długu nie istniejącego (indebitum), o ile to odebranie zapłaty było po ich stronie czynnością handl. O. T. N. L. XXIV. 12 (?).

Jeżeli żona kupca zamawia towary celem odprzedaży, nie może się zasłaniać zarzutem, że działała w imieniu męża, jeżeli tego przy zamówieniu nie oświadczyła wyraźnie, lecz owszem odpowiada za całą cenę kupna i to nawet w tym przypadku, kiedy towary zamówione odpowiadają rodzajowi przedsiębiorstwa męża A. 1118 (por. atoli A. 936, wedle którego żona kupca wolną jest od osobistej odpowiedzialności z tytułu zamówień uskutecznionych w czasie nieobecności męża; przyjąć bowiem należy, że działała tylko w zastępstwie i w interesie przedsiębiorstwa męża, choćby nawet — identyfikując się (?) z przedsiębiorstwem — i własnem imieniem składała oświadczenia).

Art. **281**. Przy czynnościach handlowych jako też w wszystkich przypadkach, gdzie kodeks niniejszy solidarną odpowiedzialność ustanawia, dłużnik solidarny nie może się zasłaniać tem, że od niego tylko część długu się należy, lub że pierwej kogo innego powinno się pozywać [1]).

Toż samo stosuje się do ręczycieli [2]), jeżeli dług pochodzi z czynności, która jest handlową po stronie dłużnika głównego, albo jeżeli samo poręczenie stanowi czynność handlową [3]).

1) Por. §§ 891, 896 pow. ust. cyw.

2) Pojęcie poręki oceniać należy według powsz. prawa cywilnego O. T. N. L. XVI. 412. W oświadczeniu, że się w razie udzielenia komuś kredytu do pewnej kwoty pokryje dającego kredyt, zawarte jest poręczenie, z którego oświadczający odpowiada jako ręczyciel i płatnik (§ 1357 pow. u. cyw.) A. 371; poręczeniem jest również oświadczenie wobec osoby, która ma A udzielić kredytu: »A jest porządnym i pracowitym człowiekiem — ja za niego odpowiadam« A. 318. Nie jest rzeczą potrzebną wymienienie tytułu zobowiązania, za które się ręczy O. T. N. L. VI. 277; poręczenie w formie żyra na wekslu nie musi stanowić zarazem poręki w rozumieniu prawa cywilnego, owszem żyrant jako taki nie jest ręczycielem O. T. R. IV. 10.

Za polecenie (Empfehlung) lub zwykłą radę odpowiada się tylko w razie złego zamiaru (dolus) O. T. N. L. XIX. 196, o ile polecający na podstawie stosunku prawnego, który go łączy z drugą stroną, nie odpowiada za wszelką winę (art. 282); por. O. T. R. XIX. 100.

3) Czy i kiedy poręczenie stanowi czynność handlową, ocenić należy według art. 271—274. O. T. N. L. V. 367. Jeżeli kupiec ręczy za dług (handlowy) krewnego, czynność ta niewątpliwie nie należy do jego przedsiębiorstwa i mimo art. 274 nie będzie czynnością handlową A. 809, 908. Obojętnem jest według art. 281, czy poręczenie jest czynnością handl. z strony wierzyciela, czy też po stronie ręczyciela O. T. R. XXIX. 20; z tego atoli, że dług główny pochodzi z czynności handl., nie wynika wcale, by samo poręczenie było czynnością handl. O. T. N. L. V. 167.

Co do rozmiaru odpowiedzialności ręczyciela wyklucza ust. handl. beneficium excussionis (ordinis) i divisionis (Einrede der Theilung u. der Vorausklage); por. §§ 1355–1357, 1359—1360 pow. u. cyw. Umową stron można jednakowoż przepis ten zmodyfikować np. przy poręce dla ręczyciela na przypadek, gdyby tenże wskutek swej poręki doznał uszczerbku (§ 1348 pow. u. c.; por. O. T. N. L. XIII. 176).

Odpowiedzialność ręczyciela za dług handlowy nie sięga tak daleko, by sąd właściwy dla dłużnika głównego co do miejsca (dłużnik główny przyjął bez zarzutu faktury płatne w X) właściwym był także dla ręczyciela, mimo iż o tem miejscu przy poręczeniu nie wspomniano A. 555 (przeciwnie A. 1074, 1075). Poręczenie takie nie uzasadnia również właściwości sądu handlowego (chyba, że samo poręczenie jest czynn. handl. po stronie ręczyciela, a ten jest kupcem protokołowanym: § 38 l. 2 u. w.); jurysdykcya bowiem handlowa jako kauzalna jest wyjątkiem od reguły t. j. jurysdykcyi osobistej, a art. 281 normuje tylko stosunek prawnomateryalny, nie wdając się w kwestyą kompetencyi. Choć tedy dług główny pochodzi z czynności h. bezwzględnej po stronie dłużnika, ręczyciel odpowiada przed sądem zwyczajnym A. 1145, 809, 908; por. A. 655, 1041 (przeciwnie A. 626, 1075, O. z 21 lutego 1894 L. 1461 C. 231 z r. 1894).

Art. **282**. Kto z powodu czynności, która po jego stronie jest handlową, ma obowiązek staranności względem drugiego [1]), winien dokładać staranności porządnemu kupcowi właściwej [2]).

1) Por. art. 94, 343, 344, 348, 361, 367, 380, 387, 397, 399 k. h.

2) W przypadkach podpadających pod art. 282 uchyla kod. handl. przepisy prawa cywiln. O. T. N. L. VII. 328, w szczególności różnicę między różnymi stopniami winy (§§ 1294, 1324, 1331, 1332 pow. ust. cyw.; cf. art. 283 k. h.).

Kupiec, który otrzymał zlecenie zrealizowania weksla nie zaopatrzonego akceptem i w terminie zapłaty nie założył protestu z powodu braku zapłaty, odpowiada mandantowi za szkodę w kwocie równej utraconemu prawu regresu do poprzedników A. 565. Jeżeli konsorcyum finansujące spółkę akcyjną nie utrzymuje ewidencyi subskrybentów, wskutek czego nie można poznać, którzy z jakiemi kwotami zalegają, uczestnicy obowiązani są solidarnie do wynagrodzenia spółce wynikłej z tego zaniechania szkody A. 879.

Jeżeli kto otrzymał zlecenie, by złożone u siebie na rzecz A papiery wartościowe wydał przy najbliższym terminie likwidacyjnym za zapłatą wartości kursowej osobie trzeciej, takowa atoli papierów nie przyjęła, mandataryusz nie ma obowiązku zawiadamiać A o tym fakcie, choćby w tym czasie kursa ciągle oscylowały, i za różnicę kursu osobie A nie odpowiada; rzeczą bowiem A było czuwać nad tem, czy C towar wykupi A. 623. Jeżeli według statutów banku wydanie depozytu do rąk pełnomocnika nastąpić może tylko za zwrotem kwitu depozytowego i okazaniem pełnomocnictwa notaryalnie legalizowanego, bank nie odpowiada właścicielowi depozytu za wydanie uskutecznione z zachowaniem powyższych ostrożności, chociaż pełnomocnik (mąż) do owego kwitu doszedł w sposób nieprawny A. 1627. Por. także A. 1323 przy art. 296.

Art. **283**. Ten, komu się należy wynagrodzenie szkody, może żądać zwrotu rzeczywistej szkody i utraconych korzyści [1]).

1) Por. §§ 1323, 1324, 1331, 1332 pow. u. cyw. oraz art. 396.

K. h. uchyla odmienne przepisy prawa cywilnego nietylko co do rozmiaru wynagrodzenia stosownie do stopnia winy O. T. N. L. XIV. 19, lecz także co do różnego sposobu obliczania wartości rzeczy. Szkoda musi być istotnym skutkiem czynności, która atoli nie potrzebuje być jedyną przyczyną szkody O. T. R. XIII. 66.

W razie zwłoki z zapłatą w złocie żądać można nietylko procentów zwłoki, lecz także różnicy kursu złota jako rzeczywistej szkody A. 423. Rzeczywista szkoda zachodzi i w tym razie, gdy ktoś zaciągnął pewne zobowiązanie, np. musi zapłacić karę umowną O. T. N. L. XV. 48; obojętnem jest przytem, czy owe zobowiązanie wypełnił czy nie O. T. N. L. XII. 269; czy następnie strona druga o tem zobowiązaniu wiedziała, czy nie O. T. R. XIX. 25.

Kupujący, któremu nadesłano towar wadliwy, żądać może od sprzedawcy nietylko zwrotu kosztów badania towaru, lecz także zysku, któryby z odprzedaży był osiągnął A. 248. Nie potrzebuje w tym celu wykazywać, że zamówiony towar istotnie odprzedał; wystarczy wykazanie, że towar taki na targu kursował i mógł być sprzedany O. T. N. L. II. 197. Jeszcze dalej idzie A. 1246 (por. O. T. R. IV. 1), według którego przy wynagrodzeniu szkody zrządzonej nieprawnem zatrzymaniem towaru przeznaczonego na sprzedaż przyjąć należy, że poszkodowany byłby go zaraz poza giełdą sprzedał i przy sprzedaży cenę o 5% od ceny giełdowej wyższą uzyskał, oraz że lucrum cessans od obliczonej w taki sposób ceny kupna wynosi 6%. Jeżeli A otrzymał od B zlecenie sprzedaży pewnej ilości towarów, atoli sprzedał takowe osobie C dopiero wtedy, kiedy oferta przestała B wiązać i kiedy tenże towarem inaczej rozporządził, wynagrodzić musi osobie C stracony zysk A. 561. Kupiec, który przyrzekł spedytorowi oddać do spedycyi pewną oznaczoną ilość towaru i za to wziął na siebie gwarancyą, obowiązany jest w razie niedotrzymania umowy zapłacić spedytorowi tytułem wynagrodzenia szkody umówioną prowizyą od brakującej ilości A. 824.

Poszkodowany może wysokość szkody stwierdzić przysięgą szacunkową A. 248; por. § 273 nowej proced.

Art. **284.** Kara umowna nie ulega żadnemu ograniczeniu co do wysokości [1]); może przenosić podwójną stratę przez niewykonanie umowy zrządzoną [2]).

W wątpliwości dłużnik przez złożenie kary umownej nie może się uwolnić od dotrzymania umowy [3]).

Układ o karę umowną nie wyłącza w wątpliwości

prawa do żądania wynagrodzenia szkody wysokość kary przewyższającej [4]).

1) Zob. § 1336 pow. u. cyw. i § 1 ust. z 14 czerwca 1868 L. 62. D. u. p. przy § 3 u. w. Kod. h. nie normuje wyczerpująco instytucyi kary umownej, a dotyka tylko kilku poszczególnych kwestyi; zresztą — o ile nie ma zwyczajów handlowych — wchodzi w zastosowanie powszechne pr. cyw. O. T. N. L. XVI. 141. Przepisy k. h. odnoszą się do przypadku, gdzie umowa o karę jest choćby tylko po jednej stronie czynnością handlową O. T. N. L. XI. 56; w każdym atoli razie sędzia ma prawo obniżenia wysokości kary, choćby nawet strona wyraźnie tego prawa się zrzekła O. z 3 stycznia 1895 L. 15127 ex 94 C. 398 z r. 1895 (przeciwnie O. z 7 marca 1894 L. 2453 JBl. 21 z r. 1894).

2) Kod. h. nie określa natury prawnej roszczenia o karę umowną. Według pr. cyw. jest to roszczenie o odszkodowanie. Nie jest ono uzasadnione, skoro cała umowa jest nieważna O. T. N. L. XVIII. 108. Nieważnym jest umowny zakaz konkurencyi, jeżeli zawiera w sobie niedopuszczalne ograniczenie wolności zarobkowania, np. jeżeli stronie zamyka na zawsze i wszędzie prawo zarobkowania, choćby tylko w pewnym oznaczonym kierunku O. T. R. XXXI. 99, stanowiąc, że nie wolno jej nigdy otworzyć przedsiębiorstwa zegarmistrzowskiego O. T. N. L. XXI. 262; w tym razie upada także i umowa o karę. Ważny jest natomiast zakaz konkurencyi np. na lat 5 O. z 3 stycznia 1895 L. 15127 (wyż. pod 1).

Zobowiązanie do zapłaty kary umownej zależne jest od winy strony, która ją przyrzekła (§§ 1336 i 1295 pow. u. cyw.); por. O. T. R. XX. 107 (?), według którego zakaz konkurencyi przestaje obowiązywać pomocnika, skoro pryncypał bez słusznego powodu wypowiedział mu służbę lub postępował z nim w sposób, dający mu prawo do natychmiastowego rozwiązania stosunku służbowego.

Roszczenie o zapłatę kary umownej przedawnia w 3 latach A. 1059.

3) W razie tedy przekroczenia zakazu konkurencyi można oprócz zapłaty kary żądać także zaniechania konkurencyi na przy-

szłość np. zamknięcia sklepu wyłącznie do handlu konkurencyjnego przeznaczonego O. T. N. L. XVI. 160, XIX. 136.

4) W zasadzie uważać należy umowę o karę za oznaczenie z góry, jak wiele zależy stronie na wykonaniu kontraktu O. T. N. L. I. 21; dlatego też aż do wysokości umówionej kary nie potrzebuje strona dowodzić, iż rzeczywiście taką szkodę poniosła A. 857, 912, O. z 3 stycznia 1895 L. 15127 (pod 1). Przyjąć również należy w razie wątpliwości, że umówiona kara mieści w sobie także procenta zwłoki O. T. R. IX. 44. Por. także art. 398 k. h.

Art. **285**. Zadatek (arrha) wtedy tylko uważa się za karę za zawód, jeżeli taka była umowa, lub taki jest zwyczaj miejscowy [1]).

Jeśli nie ma innej umowy ani innego zwyczaju miejscowego, zostanie zwróconym lub będzie wliczonym [2]).

1) Artykułem 285 k. h. nie został zniesiony dla czynności handlowych przepis § 908 (por. § 910) pow. ust. cyw., o ile przyznaje stronie niewinnej prawo zatrzymania zadatku odebranego, lub żądania zwrotu podwójnego zadatku, który dała. Również w przypadkach podpadających pod art. 354—357 przysługuje stronie prawo, o ile zdecyduje się na zrzucenie się z kontraktu lub żądanie wynagrodzenia szkody, domagać się w każdym razie zwrotu podwójnego zadatku, przyczem nie potrzebuje dowodzić wysokości szkody A. 46, 74, 157, 162, 336, 431 (Rep. 48), 502, 1212, 1429 (inaczej A. 373, które przyznaje stronie odstępującej od umowy na podstawie art. 285 ust. 2 tylko prawo do zwrotu pojedynczego zadatku). Prawo to ma strona niewinna już w razie częściowego nie dopełnienia umowy przez stronę drugą A. 250, 336; musi być jednak wolną od winy. Jeżeli sprzedawca, któremu kupujący częściową odstawę zwrócił, uważa stosunek za zerwany i towaru mimo wezwania nie dostarcza, nie ma prawa odmawiać zwrotu otrzymanego zadatku, bo nie jest bez winy A. 1692; por. A. 336. Jeżeli strony umowę nie dość dokładnie sformułowaną za obustronnem porozumieniem zerwały, żadna z nich nie jest winną, i ta, która dostała zadatek, zwrócić go ma z uwagi na § 1435 pow. u. cyw. stronie drugiej A. 909.

Przepisy o zadatku do zaliczki (Vorschuss) nie mają zastosowania.

2) Jak wynika z słów »będzie wliczony«, ustęp ten ma na myśli przypadek prawidłowego wypełnienia umowy A. 74.

Art. **286**. Czynności handlowych nie można wzruszać z powodu nadmiernego pokrzywdzenia, mianowicie z powodu pokrzywdzenia nad połowę [1]).

1) Por. §§ 934, 935 pow. u. cyw. i § 13 ust. giełd. (Dodatek III). Przepis art. 286 ma zastosowanie przy wszystkich czynn. handl., nietylko przy kupnie (np. przy wniesieniu wkładki do spółki handl. O. T. N. L. X. 483) — i to do obydwu stron, choć czynność jest handlową tylko po stronie jednego kontrahenta A. 1557 (zob. rozpr. Pinelesa JBl. 49 nast. z r. 1894).

Jeżeli sprzedawca pewnych losów wie w chwili sprzedaży o okolicznościach wpływających na zmniejszenie ich wartości, i kupującego o nich nie zawiadomi, kupujący nie ma prawa żalić się na to postępowanie jako podstępne, chociaż kurs losów istotnie potem spadł A. 819.

Art. **287**. Wysokość odsetek ustawowych, mianowicie odsetek zwłoki, ustanawia się w czynnościach handlowych na sześć od sta rocznie [1]).

Ilekroć kodeks niniejszy orzeka obowiązek płacenia odsetek bez oznaczenia wysokości [2]), rozumieć należy odsetki po sześć od sta rocznie.

1) Przepis ten stosuje się także do czynności, które są handlowemi tylko po stronie jednego kontrahenta; może tedy posiadacz losu wygrywającego (nie kupiec) żądać od kolektora, który zwleka z wypłatą 6% odsetek O. T. N. L. XXIII. 413. Wysokość odsetek zwłoki nie ulega zmianie przez prenotacyą pretensyi lub prowadzenie egzekucyi A. 59.

2) Np. art. 93, 95, 289, 290 ust. 2.

Art. **288**. Kto ma wierzytelność płatną pochodzącą z czynności, która po jego stronie jest handlową, może żądać od niej odsetek od dnia upomnienia się, chyba że według prawa cywilnego odsetki należą mu się od wcześniejszej jeszcze chwili [1]).

Przesłanie rachunku samo przez się, nie uchodzi za upomnienie się.

1) Według prawa cywilnego (§§ 1333, 1334, 902—904) można żądać odsetek od dnia płatności, oznaczonego umową lub ustawą (dies interpellat pro homine); jeżeli zaś czas płatności nie był oznaczony, od dnia upomnienia się. Udzielenie dłużnikowi zwłoki po chwili płatności długu nie uchodzi w razie wątpliwości za zrzeczenie się odsetek zwłoki O. T. N. L. XXIII. 392.

Art. **289**. Kupcy między sobą w obustronnych czynnościach handlowych mogą żądać odsetek nawet bez umowy lub upomnienia się od wszelakiej wierzytelności [1]) od dnia, w którym takowa była płatną.

1) Przepis ten odnosi się także do roszczeń o wynagrodzenie szkody, jeżeli podstawą roszczenia jest obustronna czynność handl. O. T. R. XX. 122.

Art. **290**. Kupiec, który w wykonaniu przedsiębiorstwa handlowego [1]) kupcowi lub nie-kupcowi załatwia czynności albo wyświadcza usługi [2]), ma prawo żądać za to nawet bez poprzedniego układu prowizyi, a nadto, jeżeli chodzi o przechowanie, także składowego [3]) podług zwyczajnych taks miejsca.

Od swych pożyczek, zaliczek [4]), wydatków i innych nakładów może liczyć sobie odsetki od dnia, kiedy je poniósł lub uskutecznił.

Stosuje się to w szczególności także do komisanta i spedytora.

1) Ustawa mówi »w wykonaniu przedsiębiorstwa h.« — nie »w wykonaniu s w e g o przedsiębiorstwa h.« Świadczenie nie potrzebuje przeto należeć do tej kategoryi czynności, które są właściwym przedmiotem przedsiębiorstwa, byleby z prowadzeniem przedsiębiorstwa stało w związku O. T. N. L. VII. 363. Jeżeli atoli kupiec zamówił towary np. dla swego gospodarstwa wiejskiego i takowych

z powodu wadliwości nie przyjął, składowego za przechowanie liczyć sobie nie może O. T. N. L. X. 243.

2) Nie należą tu takie usługi sprzedawcy, których wynagrodzenie wlicza się w cenę towaru, np. opakowanie. O ile jednak opakowanie (np. przy szkle) wymaga szczególnej staranności, przyjąć należy, iż wynagrodzenie za takowe w cenie kupna się nie mieści O. T. N. L. III. 115.

3) Przepis ten ma zastosowanie tylko wtedy, jeżeli przechowującym był kupiec. Jeżeli przemysłowiec (nie-kupiec) towar nadesłany bez zamówienia wziął w przechowanie, składowego żądać nie ma prawa i nie może z tego tytułu wykonywać retencyi A. 1580. Składowe jest wynagrodzeniem nie tylko za zajęcie miejsca, lecz także za trudy i odpowiedzialność połączone z przechowaniem; dlatego kupiec, którego składu ktoś bez jego wiedzy używa do przechowania swych towarów, składowego żądać nie może O. T. N. L. XXIII. 95.

Sprzedawca towaru zwróconego przez kupującego bez słusznego powodu ma prawo żądać od kupującego składowego, jeżeli sam przechowuje towar zamiast złożyć go na koszt i niebezpieczeństwo kupującego u trzeciego A. 480; toż samo prawo ma i kupujący, który towaru wadliwego nie przyjął, lecz wziął w przechowanie A. 556. Okoliczność, że przechowujący działa także w własnym interesie (np. wykonuje przysługujące mu prawo zatrzymania), na prawo do składowego całkiem nie wpływa O. T. R. I. 284.

4) Przepis ten nie ma zastosowania do komitenta, który od zaliczek udzielonych komisantowi odsetek żądać może dopiero od dnia upomnienia się, o ile nie zachodził stosunek rachunku bieżącego i nie było innej umowy A. 1190.

Art. **291** *). Jeśli kupiec zostaje z innym kupcem w stosunku rachunku bieżącego [1]) (conto corrente), ten, któremu przy zamknięciu rachunku [2]) należy się przewyżka [3]), ma prawo żądać od dnia zamknięcia odsetek od całej ilości przewyżki, choćby w nią wchodziły i odsetki.

*) Grünhut w swem czasopiśmie III. str. 473 nast.

Zamknięcie rachunku odbywa się raz w rok, o ile między stronami nie ma innego układu [4]).

1) Stosunek rachunku bieżącego jest osobną instytucyą prawną, wytworzoną przez zwyczaj handlowy O. T. N. L. XI. 143. Istota tego stosunku polega na tem, że żadna strona pojedynczych pretensyi odrębnie dochodzić nie może, że więc strony na pewien przeciąg czasu udzielają sobie nawzajem kredytu co do wszelkich interesów, jakie między nimi przyjdą do skutku — że następnie co pewien czas następuje obrachunek, i saldo wynikające z obrachunku stanowi jedyną ostateczną pretensyą, która ma byt niezawisły od pretensyi stanowiących poszczególne pozycye i w której te poszczególne pretensye zostają pochłonięte i giną A. 1585, O. T. R. I. 19, X. 53. Stosunek ten cechuje ta okoliczność, że po obydwu stronach istnieć muszą pretensye O. T. N. L. III. 149; jeżeli przeto A sprzedał B pewną ilość towarów na kredyt, a potem otrzymał od B inne towary na sprzedaż z tem przeznaczeniem, by z uzyskanej ceny kupna pretensyą swą pokrył, brak podstawy do przyjęcia choćby nawet milczącego układu o stosunek rachunku bieżącego, a braku tego nie zastąpi okoliczność, że A przy skardze o resztę ceny kupna te dwa interesa pod tytułem »conto corrente« zestawił i domagał się zapłaty »salda« — mimo tych wyrażeń pretensya o cenę kupna nie traci samoistnego bytu i właściwym będzie sąd miejsca, w którym ta cena kupna (z pierwszego interesu) wedle faktury była płatna A. 1585.

Stosunek taki opiera się zawsze na porozumieniu stron; porozumienie to jednak nie wymaga wyraźnego oświadczenia, owszem może nastąpić także w sposób dorozumiany O. T. N. L. XI. 142. Moment charakterystyczny stanowi peryodyczny obrachunek O. T. N. L. X. 99. Stosunek ten istnieć może nietylko między kupcami, lecz także pomiędzy kupcem i nie-kupcem O. T. N. L. XI. 141; w tym ostatnim razie trzeba być szczególnie ostrożnym, zanim się przyjmie istnienie stosunku rachunku bieżącego na podstawie dłuższego faktycznego prowadzenia rachunków w pewien sposób bez wyraźnej umowy O. T. N. L. II. 443.

Stosunek rachunku bieżącego odnosi się do tych interesów i pretensyi, do których strony rozciągnąć go chciały; obejmuje

więc także pretensye wekslowe, jeżeli taka była wola stron O. T. N. L. V. 339. Jeżeli strona cenę kupna pokrywa akceptem, wpisuje się sumę wekslową na jej korzyść w rubryce »Ma«, a obciąża się ją potem tą sumą w razie nie zapłacenia weksla w terminie A. 206. O ile wola stron nie została wyraźnie objawiona, przyjąć należy, że stosunek rachunku bieżącego odnosi się do wszystkich pretensyi wynikających z zwyczajnego obrotu; okoliczność, że strona pewną pretensyą nabyła w drodze cesyi, nie stoi na przeszkodzie wstawieniu jej w rachunek O. T. R. XXVIII. 34. Do pretensyi takich nie należą w zasadzie pretensye z weksli i kupieckich dowodów zobowiązania się O. T. N. L. III. 145, XXII. 337.

Pojedynczych pretensyi, do których się stosunek rachunku bieżącego rozciąga, nie można osobno skargą dochodzić O. T. N. L. XVI. 306.

2) Według woli stron z całego stosunku jedna tylko ma wynikać wierzytelność: o saldo powstałe z obrachunku A. 1242. Obrachunek następuje przez zestawienie rezultatu z jednej strony i uznanie tegoż zestawienia przez drugą stronę O. T. N. L. II. 117. Uznanie może nastąpić wyraźnie lub w sposób domniemany (np. strona, której przesłano zamówienie, podnosi zarzuty, ale mimo odrzucenia tych zarzutów przez stronę drugą, interesów z nią nie przerywa O. T. N. L. VII. 427); także przez milczenie O. T. N. L. II. 117. Dopóki uznanie nie nastąpiło, nie można skarżyć o saldo wynikające z jednostronnego zestawienia, lecz można domagać się uznania, przyczem atoli wszystkie pojedyncze pozycye w razie zaprzeczenia wykazać należy O. T. N. L. IX. 217. W przesłaniu zestawienia celem uznania leży uznanie prawdziwości takowego przez stronę przesyłającą i oferta do obrachunku O. T. N. L. XI. 141.

Przez obrachunek (uznanie zestawienia) gasną wszystkie poszczególne pretensye objęte stosunkiem rachunku bieżącego, które absorbuje roszczenie o nadwyżkę czyli saldo, oparte na dokonanym obrachunku O. T. N. L. X. 55.

Bilansowane konta handlowe kupców i przemysłowców między sobą, które wykazują wzajemny »Credit« i »Debet« lub też stan rubryk »Winien« i »Ma«, podlegają należytości 5 kr. od każdego arkusza (T. P. 28 i § 10 ust. z 29 lutego 1864 L. 20 D. u. p.).

3) Tej nadwyżki (salda) można dochodzić skargą, nie

uzasadniając prawdziwości poszczególnych pozycyi O. T. N. L. III. 4. Strona druga nie może po obrachunku pojedynczych pozycyi zaczepiać i podnosić zarzutów przeciw tymże O. T. R. XXVIII. 36; chociaż w tem saldo zawarte są odsetki i odsetki od odsetek, to przecież tylko saldo jako takie stanowi treść zobowiązania i przedmiot skargi, i dlatego zarzut przedawnienia procentów od pojedynczych pozycyi uwzględnionym być nie może A. 1242. Nie można także zaczepiać salda z tego powodu, że w uznanem zestawieniu coś opuszczono; w tym celu musiałoby się wykazać, że zachodzą podstawy skargi z tytułu niesłusznego zbogacenia się (§ 1431 pow. u. c. »pod wpływem błędu, choćby to był błąd co do prawa«) O. T. N. L. XI. 276. Jeżeli dwaj kupcy zostają z sobą w stosunku rachunku bieżącego i jeden przedłożył drugiemu zestawienie z całego stosunku, w tem jednakże przez pomyłkę zapomniał wpisać pewnej pozycyi na swą korzyść a niekorzyść przeciwnika, może tę pozycyą bez względu na stosunek rach. bież. zaskarżyć odrębnie, choć w sporze o uznanie zestawienia rachunkowego przeciwnik tego błędu nie wytknął, i to zestawienie po prawomocnem zakończeniu sporu o uznanie ostatecznie zostało zlikwidowane; od tej pozycyi atoli procentów od procentów domagać się nie może A. 1248 (?). Co do upłat w okresie czasu, do którego się odnosi obrachunek, zob. A. 457 w uw. 4.

Obrachunek stanowi tytuł zupełnie odrębny od tytułów poszczególnych objętych nim wierzytelności; jeżeli strona w sporze opiera się zrazu na obrachunku, w dalszym jednak ciągu schodzi do pojedynczych interesów, zachodzi zmiana tytułu skargi O. T. N. L. X. 102.

Przez obrachunek i zawartą w nim nowacyą gasną ustanowione dla poszczególnych pretensyi prawa zastawu O. T. N. L. X. 55. Jeżeli atoli zastaw (lub poręczenie) odnosi się do salda, mającego wyniknąć z stosunku rachunku bieżącego, zastaw (względnie ręczyciel) odpowiada za każdorazowe saldo O. T. N. L. IX. 185.

Jeżeli przewyżkę z obrachunku za wyraźnem lub milczącem porozumieniem się przeniesiono na dalszy rachunek, pretensya ta dzieli losy każdej innej pretensyi stosunkiem rachunku bieżącego objętej; nie może więc odrębnie być zaskarżoną, a przy nowym obrachunku w nowem saldzie ginie O. T. N. L. XVI. 309.

Odsetek można żądać: *a*) według stałego zwyczaju handlowego co do każdej poszczególnej pretensyi od chwili wpisania jej (a to tytułem wynagrodzenia za kredytowanie: art. 290) O. T. N. L. XI. 143; *b*) w myśl art. 291 od całego salda.

4) Może między stronami zachodzić niewłaściwy stosunek rachunku bieżącego (laufende Rechnung w przeciwstawieniu do Conto-corrent, choć żadne z tych wyrażeń nie jest terminem technicznym). Ma on miejsce wówczas, gdy wprawdzie wola stron nie jest skierowana na to, aby wynikiem całego stosunku było jedynie i wyłącznie wynikające z obrachunku saldo, gdy jednak według tej woli wszystkie pretensye z pewnego czasu jedną mają stanowić całość. Stosunek taki zachodzi tam tylko, gdzie wyłącznie jedna strona ma do drugiej wierzytelności, a druga ogranicza się do upłat O. T. R. XXII. 150 n.; z woli stron wynika, że i tu poszczególnych pretensyi z całego stosunku wyrywać i odrębnie dochodzić nie można O. T. N. L. XII. 156; upłaty liczą się na poczet całości pretensyi, i wierzyciel nie może twierdzić, że takowych użył na pokrycie dawniejszych roszczeń zaskarżonym rachunkiem nie objętych A. 457. Uznania salda nie może tu wierzyciel żądać, lecz i bez uznania może skarżyć o zapłatę sumy wynikającej z zestawienia, przyczem oczywiście pojedyncze pozycye wykazać musi. Uznanie jednak może nastąpić; co do skutków takowego zob. art. 294.

Art. **292.** W czynnościach handlowych mogą być zastrzeżone odsetki po sześć od sta rocznie; o wyższe odsetki o tyle się umawiać wolno, o ile tego ustawy krajowe dozwalają [1]).

W pożyczkach przez kupca zaciągniętych, oraz w długach kupca wynikających z jego czynności handlowych można wymówić sobie odsetki nawet nad sześć od sta rocznie.

1) Por. ust. z 14 czerwca 1868 L. 62 D. u. p. przytoczoną przy § 3 u. w., oraz ustawy przeciw nierzetelnemu postępowaniu przy zawieraniu czynności kredytowych z 19 lipca 1877 L. 66 D. u. p. i z 28 maja 1881 L. 47 D. u. p.

Art. **293**. Przy czynnościach handlowych odsetki razem wzięte mogą kapitał przewyższać [1]).

1) Zob. § 1335 pow. ust. cyw. i § 3 u. w.

Art. **294**. Uznanie rachunku nie wyłącza dowodu omyłki lub oszustwa w rachunku [1]).

1) Co do znaczenia obrachunku przy właściwym stosunku rachunku bieżącego zob. art. 291. Lecz i poza tem uznanie rachunku np. przy niewłaściwym stosunku rachunku bieżącego stanowi samoistny tytuł zobowiązania A. 1383, O. T. N. L. XVI. 126, lubo oczywiście poszczególnych pretensyi nie gasi i nie odbiera stronie prawa powołania się na poszczególne tytuły zamiast na uznanie. Uznanie może nastąpić milcząco np. przez utrzymanie stosunków po przedłożeniu rachunku O. T. N. L. XII. 11. O ile jednak nie nastąpiło, a zachodził (niewłaściwy) stosunek rachunku bieżącego, musi strona pojedyncze pozycye w sposób prawem procesowem przepisany wykazać, a swego jednostronnego zestawienia za podstawę skargi brać nie może O. z 17 lutego 1896 L. 1338 C. 202z r. 1897.

Z powodu błędu lub oszustwa zaczepić może rachunek i ta strona, która go zestawiła i drugiemu celem uznania udzieliła O. T. N. L. IX. 243 (co do obrachunku por. art. 291 uw. 3). Klauzula: »s. e. et o« (salvo errore et omissione) nie ma znaczenia prawnego; nie odbiera uznaniu rachunku znaczenia samoistnego tytułu zobowiązania, a w kierunku zaczepienia większych praw stronom nie daje O. T. N. L. XI. 276.

Zwykłe rachunki kupców i przemysłowców odnoszące się do przedmiotów ich przedsiębiorstwa wolne są do kwoty 10 fl. od należytości, podlegają zaś należytości 1 kr. od arkusza do kwoty 50 fl., zresztą należytości 5 kr. od arkusza (T. P. 83. B. 2 i § 19 ust. z 8 marca 1876 L. 26 D. u. p.).

Art. **295**. Moc dowodowa obligu lub kwitu [1]) nie jest zawisła od upływu pewnego przeciągu czasu.

1) Por. § 294 nowej proced.

Art. **296**. Oddawcę kwitu uważa się za umocowanego do odbioru zapłaty, o ile wiadome płacącemu okoliczności nie stoją przyjęciu takiego umocowania na przeszkodzie [1]).

1) Przepis ten ma na myśli kwit należycie wystawiony (§ 1426 pow. u. cyw.) i całkowicie wypełniony. Nie odnosi się do pokwitowania na blankiecie, choć i tu z okoliczności towarzyszących można wysnuć wniosek, że oddawca do odebrania zapłaty jest upoważniony O. T. N. L. XI. 32. Por. art. 49—51 k. h.

Jeżeli jeden kupiec złożył u drugiego, z którym utrzymuje stałe stosunki, znaczną ilość papierów wartościowych do depozytu i przez dłuższy czas zapomocą swego buhaltera, którego przysyłał z kwitami, podnosił papiery z depozytu, nie może rościć sobie pretensyi do depozytaryusza po wykryciu malwersacyi buhaltera, który niejednokrotnie kwity fałszował — o ile podpis podrobiony nie różni się wybitnie od prawdziwego—zwłaszcza, że sam deponent w czasie malwersacyi miał do buhaltera najzupełniejsze zaufanie A. 1323; por. obj. do art. 282.

Art. **297**. Propozycya, zlecenie lub pełnomocnictwo, które wyszły od kupca w przedsiębiorstwie handlowem, nie gasną z jego śmiercią, chyba że przeciwna wola wypływa z jego oświadczenia lub okoliczności [1]).

1) Inaczej według powsz. pr. cyw.: §§ 918, 1022 pow. u. c.

Art. **298**. Jeżeli pełnomocnictwo tyczy się czynności handlowych [1]), wówczas do stosunków między mocodawcą, pełnomocnikiem i trzecim, z którym pełnomocnik zawiera czynność w imieniu mocodawcy, też same stosują się przepisy, jakie zawiera art. 52 co do prokurantów i pełnomocników handlowych [2]).

Również przepis art. 55 odnosi się do tego, kto zawiera czynność handlową jako pełnomocnik nie otrzymawszy do tego pełnomocnictwa, lub też zawierając czynność handlową pełnomocnictwo swe przekracza [3]).

1) Ustawa nic nie stanowi co do kwestyi, kiedy należy przyjąć istnienie pełnomocnictwa. Nie jest do tego potrzebne wyraźne oświadczenie woli; wystarczą czynności pozwalające taki wniosek wyciągnąć. Jeżeli ktoś zleca drugiemu zakupno pewnych towarów dla siebie i w tym celu wręcza mu poświadczenia odbioru swą firmą

zaopatrzone, które mandataryusz po należytem wypełnieniu wręcza sprzedawcom towarów, zachodzi umocowanie do działania w imieniu mandanta, a mandataryusz wręczając owe poświadczenia działa w jego imieniu A. 1219.

Podobny wpływ mają okoliczności towarzyszące i na rozmiar pełnomocnictwa. Jeżeli ktoś złożył u bankiera papiery wartościowe w depozyt i upoważnił trzeciego do polecania bankierowi kupna i sprzedaży efektów z owego depozytu tj. do kierowania operacyami spekulacyjnemi, upoważnienie to nie daje trzeciemu prawa do podnoszenia pieniędzy lub papierów wartościowych z depozytu A. 1498.

2) Pełnomocnik pozwany o wydanie kwot na rzecz mocodawcy pobranych nie może się bronić tem, że mocodawca winien poprzednio zażądać od niego złożenia rachunków; owszem musi wykazać, jak owych kwot użył, i ewentualnie w toku sporu złożyć rachunek O. T. N. L. XII. 366.

3) Jeżeli pełnomocnik granice pełnomocnictwa przekroczył, mocodawca nie staje się wolnym od wszelkiej odpowiedzialności, owszem pozostaje związany tak daleko, jak daleko pełnomocnictwo sięga, wszakże pod warunkiem, że istota czynności ani jej przedmiot takiego podziału nie wyklucza, ani też podział ten interesu mocodawcy nie narusza. Jeżeli zatem pełnomocnik sprzeda więcej, niż miał prawo, lub po niższej cenie, niż mu zlecono, trzeci może żądać od mocodawcy wykonania kontraktu, jeżeli godzi się na odpowiadającą zleceniu mniejszą ilość lub wyższą cenę; może tego domagać się i pełnomocnik, jeżeli równocześnie mocodawcy lub trzeciemu różnicę (np. w cenie kupna) wynagradza O. T. N. L. IV. 219.

Art. **299**. W razie odstąpienia wierzytelności wynikłej z czynności handlowej wolno żądać zapłacenia całkowitej sumy nawet wtenczas, kiedy ta suma przechodzi wysokość umówionej ceny ustępstwa [1]).

1) Art. ten skierowany przeciw przepisowi prawa pospolitego, zwanemu lex Anastasiana, jest dla pr. austr., w którem owa lex nie obowiązuje, bez znaczenia: zob. § 1394, ale także § 1397 pow. u. cyw. Wobec tego artykułu i zasady art. 283 cedent odpowiada

nabywcy nietylko do wysokości waluty cesyjnej, lecz za całą nominalną kwotę pretensyi cedowanej i za koszta usiłowanego ściągnięcia A. 803; inaczej O. T. R. IV. 274.

Przedmiotem cesyi może być także pretensya wynikająca z umowy dwustronnie obowiązującej np. kupna-sprzedaży, co atoli nie narusza prawa dłużnika (debitor cessus) do wzajemnego świadczenia. Jeżeli sprzedawca cedował swe roszczenie o zapłatę ceny kupna, przyjąć należy, że także prawo do sprzedaży towaru po myśli art. 343 zostało odstąpione O. T. N. L. XII. 73.

Art. **300**. Jeżeli kupiec oświadczy wobec osoby, która ma do niego przekaz (asygnacyą), że takowy przyjmuje, obowiązany jest wobec niej do uiszczenia się [1]). Oświadczenie przyjęcia napisane i podpisane na przekazie pisemnym znaczy tyle, co przyrzeczenie zapłaty asygnataryuszowi dane [2]).

1) Pierwsze zdanie tego art. mówi o przekazach tak ustnych jak i pisemnych, oraz o przyjęciu w jakiejkolwiek formie czy ustnie czy na piśmie. Jeżeli atoli przy przekazie pisemnym przyjęcie nastąpi na piśmie i to na samymże przekazie, nie na osobnym dokumencie, wówczas wchodzi w zastosowanie ust. 2 tegoż artykułu.

Przyjęcie nastąpić może także w sposób dorozumiany (per facta concludentia), np. A prosi B, by pewną kwotę trzymał do dyspozycyi dla C, a jego (A) tą kwotą obciążył O. T. N. L. III. 13. Stanowi ono czynność handlową ze względu na art. 273 ust 1 — i to bez względu na naturę pretensyi stanowiącej podstawę przekazu, którą może być np. pretensya o cenę kupna za sprzedaną nieruchomość O. T. N. L. IX. 114.

Stosunek między asygnataryuszem a przekazującym, tudzież między tym ostatnim a przekazanym jest obojętny; przyjęcie jako takie stanowi samoistny tytuł zobowiązania O. T. N. L. XXII. 141.

2) Drugie zdanie artykułu mówi tylko o przekazie piśmiennym i o przyjęciu tego na tymże przekazie napisanem i podpisanem. Oświadczenie przyjęcia musi być wyraźne; słowo »Vidi« z podpisem nie wystarcza A. 126; inaczej art. 21 ust. weksl., według którego wystarczy nawet sam podpis, a tem bardziej każde inne oświadczenie, które przyjęcia wprost nie wyklucza.

Pretensya z takiego przekazu może być przeniesiona tylko w formie cesyi. Co do egzekucyjnego zajęcia takowej zob. postanowienia nowej ordyn. egzek. przytoczone przy art. 301.

O ile kwestye prawne wynikające z przekazu nie są przez kodeks h. rozstrzygnięte, wchodzi w zastosowanie powsz. pr. cyw. W szczególności kwestya, czy asygnataryusz przyjął przekazanego w miejsce dawnego dłużnika, potwierdzoną być może tylko na podstawie jego niedwuznacznego oświadczenia; samo milczenie asygnataryusza takiego oświadczenia nie zastąpi A. 105; por. §§ 1400—1409 pow. u. cyw.

Przekazy kupców lub do kupców, bez względu czy brzmią na zlecenie czy nie, podlegają: *aa*) jeżeli świadczenie polega w pieniądzach, należytości tak jak weksle; jeżeli jednak płatność jest ograniczona najwyżej na 8 dni od daty wystawienia przekazu, należytości 5 kr.; *bb*) jeżeli świadczenie nie polega w pieniądzach, a od wartości wyrażonej w przekazie nie przypada według skali II mniejsza należytość, należytości 50 kr. od każdego arkusza. Akcepty, indosy, poręczenia i poświadczenia odbioru umieszczone na takich przekazach są wolne od należytości (T. P. 11. 2 b. i § 12 ust. z 29 lutego 1864 L. 20 D. u. p.). Przekazy do sług lub pełnomocników tego, przez kogo lub w czyjem imieniu przekaz został wystawiony, są warunkowo uwolnione; tak samo przekazy wydawane stronom do odrębnych oddziałów pewnego przedsiębiorstwa z powodu rozdziału manipulacyi wyłącznie dla utrzymania porządku (T. P. 11 2 c. i § 12 cyt.).

Art. **301**. Przekazy i dowody zobowiązania się [1]) wystawione przez kupców [2]), mające za przedmiot świadczenie pieniędzy lub pewnej ilości rzeczy zamiennych lub papierów wartościowych, w których zobowiązania się do świadczenia nie uczyniono zawisłem od świadczenia wzajemnego [3]), mogą być przeniesione przez indosacyą, byleby opiewały na zlecenie [4]).

Do ważności dokumentu lub indosacyi nie potrzeba, aby w nich przyczyna zobowiązania lub odbiór waluty były wyrażone [5]).

Kto taki przekaz przyjął [6]), obowiązany jest uiścić świadczenie temu, na czyją korzyść przekaz został wystawiony lub indosowany [7]).

1) Dowód zobowiązania się musi być wystawiony jako taki; weksel przedawniony za dowód zobowiązania się uchodzić nie może O. T. N. L. IX. 354.

2) Dokument taki musi być wystawiony przez kupca; w tym atoli razie podpada pod art. 301, choćby z treści dokumentu wynikało, iż takowy nie został wystawiony w wykonaniu przedsiębiorstwa, i wystawienie nie było czynnością handlową. Tu należą np. obligacye pierwszeństwa, wydawane przez koleje O. T. R. XII. 92. Kwestya, czy kupiec w chwili wystawienia był rejestrowany, jest bez znaczenia A. 1123.

3) Przyrzeczenie pisemne: »w razie sprzedaży domu osobie A... zapłacimy B 2% ceny kupna jako prowizyą« nie stanowi kupieckiego dowodu zobowiązania A. 689; nie podpada również pod art. 301 kwit zastawny (Depotschein) A. 1298.

Świadczenie nie jest uczynione zawisłem od świadczenia wzajemnego, jeżeli powiedziano, iż nastąpi za zwrotem dokumentu O. T. N. L. XIX. 278; może ono być zawisłem od warunku, byleby tym warunkiem nie było świadczenie wzajemne O. T. N. L. XXIV. 241. Zob. także A. 906 przy art. 304.

4) Por. art. 9 ust. weksl. Nie jest wymaganem użycie wyrazów »na zlecenie«; można to wyrazić w innej formie O. T. N. L. XXI. 83. Tylko dopuszczalność przelewu przez indos, nie zaś ważność dokumentu zależy od tego, czy go wystawiono na zlecenie. Postanowienia objęte ustępem 2 i 3 tego artykułu stosują się także do dokumentów nie wystawionych na zlecenie, a odpowiadających innym wymogom ustępu 1. O. T. N. L. VII. 204. Co do skutków prawnych indosu zob. art. 303.

Dokumenta te mogą być wystawione również na okaziciela; bon kupiecki na okaziciela jest ważny A. 1123 (?), podobnież czek, zwłaszcza jeżeli przekazanym jest bank, do którego czynności według zatwierdzonych przez rząd statutów należy także interes czekowy A. 1191.

Pod względem należytości stoją kupieckie dowody zobowiązania się z art. 301 na równi z przekazami kupieckimi (T. P. 60. 1).

5) Dokument taki może tedy mieć formę abstrakcyjną, a w każdym razie zobowiązanie z takowego ma naturę ściśle abstrakcyjną i odrywa się od przyczyny, dla której wystawienie lub przyjęcie nastąpiło. Nawet to, że przyczynę zobowiązania w dokumencie wyrażono (causa expressa), natury zobowiązania nie zmienia—nie wyklucza także zastosowania ustępu 1. O. T. N. L. VIII. 433. Co do zarzutów przysługujących dłużnikowi zob. art. 303.

6) Wystawca przekazu kupieckiego jako taki nie odpowiada legitymowanemu posiadaczowi za zapłatę A. 978; inaczej według ust. weksl. Przyjęcie może nastąpić także w formie osobnego dokumentu O. T. N. L. XXI. 39. Wystawca czeku na okaziciela odpowiada posiadaczowi według zasad pr. cywilnego o rękojmi, jeżeli puścił czek odpłatnie w obieg, a później wypłatę tegoż w banku wstrzymał A. 1191.

7) Do papierów z art. 301 i 302 stosują się następne przepisy nowej ordyn. egzek. Zajęcie pretensyi z tych papierów, bez względu czy mogą być przeniesione przez indos, czy nie, następuje w ten sposób, że organ wykonawczy takowe na polecenie sądu egzekucyjnego przy spisaniu protokołu zabiera i składa w sądzie lub w kancelaryi sądowej. Czynności potrzebne do zachowania lub wykonania praw z tych papierów w czasie, kiedy papier złożony jest w sądzie, przedsiębierze zamiast egzekuta za upoważnieniem sądu egzekucyjnego organ wykonawczy, który może być upoważniony także do ściągnięcia pretensyi, jeżeli zwłoka grozi niebezpieczeństwem. Przekazanie takiej pretensyi pieniężnej egzekwentowi (do ściągnięcia lub w miejsce zapłaty) odnosić się może tylko do całości pretensyi, a gdyby ta przewyższała sumę pretensyi egzekwowanej, przekazanie dopuszczalne jest dopiero wtedy, kiedy egzekwent zabezpieczy zwrot przewyżki. Przekazanie nastąpi przez oddanie egzekwentowi papieru zaopatrzonego potrzebnem pisemnem oświadczeniem przeniesienia; oświadczenie to wystawić ma sąd egzekucyjny, lub na zlecenie tegoż organ wykonawczy. Sprzedaż publiczna tego rodzaju pretensyi nie jest dopuszczalna, skoro pretensya z takiego papieru ma cenę giełdową (§§ 296, 297, 304, 305, 319 l. 5—por. §§ 348 i 374 nowej ord. egzek.).

Art. **302**. Podobnież spisy towarowe kapitanów okrętowych i dowody ładunkowe przewoźników [1]), dowody wydawcze (dowody składowe, warranty) na towary lub inne rzeczy ruchome wystawiane przez zakład do przyjmowania na skład takich rzeczy przez władzę rządową upoważniony [2]), następnie listy bodmeryjne i polisy ubezpieczeń morskich mogą być przenoszone przez indos, jeżeli opiewają na zlecenie [3]).

1) Te spisy towarowe (ceduły morskie, Seeconnossements) oraz dowody ładunkowe opiewające na zlecenie podlegają należytości po 1 złr. od sztuki [T. P. 47 *d*) *aa*)].

2) Zob. ust. o domach składowych w dodatku IX.

3) I do tych papierów stosują się przepisy nowej ord. egzek. przytocz. przy art. 301 uw. 7.

Art. **303**. Wskutek indosacyi dokumentów w obu poprzedzających artykułach wymienionych wszelkie prawa wypływające z papieru indosowanego przechodzą na indosataryusza [1]).

Zobowiązany takimi tylko zarzutami może się zasłaniać, które mu służą na mocy samego dokumentu lub też bezpośrednio przeciw każdorazowemu powodowi [2]).

Dłużnik obowiązany jest do wykonania świadczenia tylko za wydaniem papieru zakwitowanego.

1) Indosataryusz staje się samoistnym wierzycielem; nie jest prawonabywcą indosanta. Por. uw. 2.

Oprócz tego przy papierach, które dają prawo do żądania świadczenia pewnych oznaczonych rzeczy, jako to ceduły morskie, dowody ładunkowe i dowody składowe (t. zw. papiery towarowe — Waarenpapiere) przeniesienie papieru indosowanego znaczy tyle, co przeniesienie posiadania (tradycya) owych rzeczy, a z drugiej strony wykluczony jest inny sposób przeniesienia posiadania takowych (art. 649 k. h. — u nas nie obowiązujący — stanowi to wyraźnie dla cedul morskich; co do dowodów składowych zob. § 23

i nast. ust. o domach składowych w dodatku IX; por. art. VIII l. 10 u. w. do nowej ord. egzek. z 27 maja 1896 L. 78 D. u. p.). Przyjmuje się tutaj, iż wystawca dzierży owe rzeczy za każdorazowego posiadacza papieru O. T. N. L. XXV. 356.

Indosant jako taki nie odpowiada posiadaczowi papieru za wykonanie świadczenia, a odnośne przepisy ust. weksl. do papierów z art. 301 i 302 nie mają zastosowania A. 222, 474, O. T. N. L. XIII. 313. W razie nie przyjęcia przekazu przez przekazanego indosant odpowiada temu, kto od niego papier nabył, według prawa cywilnego z tytułu rękojmi (§ 922 pow. u. cyw.) A. 789.

Możliwe jest przeniesienie takiego papieru także w drodze cesyi; tu jednak nabywca ma tylko prawa cedenta O. T. N. L. XXV. 340.

2) Por. art. 82 ust. weksl. Wobec pierwszego posiadacza i nabywcy dłużnikowi służą wszystkie zarzuty oparte na stosunku prawnym między nim a tymże nabywcą, do którego odnosi się wręczenie papieru (np. zarzut, że dłużnik nie otrzymał waluty) — i to nawet wtedy, kiedy tenże pierwszy posiadacz papier puścił w kurs i potem przez indos lub cesyą znów go nabył O. T. N. L. I. 60.

O ile podniesiony zarzut nie opiera się na samym dokumencie, ciężar dowodu spoczywa na zobowiązanym. Tak np. wystawca bonu kupieckiego musi wykazać, że wręczenie papieru nastąpiło na pokrycie długu z gry A. 1123.

Art. **304**. Czy i inne jeszcze przekazy, dowody zobowiązania się i tym podobne dokumenta na zlecenie opiewające — oprócz wymienionych w niniejszym kodeksie [1]) — mogą być przenoszone przez indos z skutkiem w art. 303 wspomnianym, ocenić należy według ustaw krajowych [2]).

1) Zob. co do akcyi art. 182, 183, 223. Takowe mogą być przelewane przez indos, choć nie brzmią na zlecenie (o ile statut nie stanowi inaczej).

2) Tu należały np. obligacye indemnizacyjne.

Jeżeli strony wystawiły terminatki co do zawartej umowy o dostawę spirytusu, i zobowiązany do dostawy terminatkę na trzecią osobę przeniósł, przeniesienie to ocenianem być ma według pr. cyw. i nie wywołuje przejścia na tęż trzecią osobę praw i obowiązków z umowy, w szczególności obowiązku do dostawy pewnej ilości spirytusu w zamian za pewną cenę A. 906.

Art. **305**. Przepisy o wekslu zawarte w art. 11—13, 36 i 74 powszechnej niemieckiej ustawy wekslowej [1]) obowiązują także co do formy indosacyi, co do legitymacyi posiadacza i sprawdzania tejże legitymacyi, jak również co do obowiązku wydania z strony posiadacza przy papierach opiewających na zlecenie i mogących przechodzić przez indos (art. 301 do 304).

Jeżeli zaginęły papiery w art. 301 wymienione, umorzenie nastąpi stosownie do przepisów zawartych w art. 73 powszechnej ustawy wekslowej niemieckiej [1]). Umorzenie papierów wymienionych w art. 302 urządzają ustawy krajowe.

1) Zob. § 5 u. w. Powołane artykuły ust. weksl. brzmią jak następuje:

Art. 11. Indos winien być napisany na wekslu, odpisie tegoż, albo na połączonej z wekslem lub odpisem kartce (przydłużku, alonge).

Art. 12. Indos jest ważny, jeżeli indosant napisze samo tylko swoje nazwisko lub swą firmę na odwrotnej stronie weksla, odpisu jegoż albo na przydłużku (indos in bianco).

Art. 13. Każdemu posiadaczowi weksla służy prawo wypełnić umieszczone na nim indosy in bianco; może jednak i bez tego wypełnienia weksel dalej indosować.

Art. 36. Posiadacz indosowanego weksla legitymuje się za właściciela takowego szeregiem w związku z sobą będących i aż do niego schodzących indosów. Pierwszy zatem indos podpisanym być winien przez remitenta, każdy zaś następny przez tego, kogo bezpośrednio poprzedzający indos jako indosata wskazuje. Jeżeli po

indosie in bianco następuje dalszy indos, to przyjąć należy, iż wystawca takowego nabył weksel przez indos in bianco.

Wykreślone indosy uważać należy przy sprawdzeniu legitymacyi za nie napisane.

Płacący nie jest obowiązanym dochodzić prawdziwości indosów.

Art. 74. Od posiadacza weksla wylegitymowanego stosownie do art. 36 można tylko wtedy żądać wydania weksla, jeżeli nabył takowy w złej wierze, albo jeżeli przy nabyciu weksla dopuścił się grubego niedbalstwa.

(Tu zauważa się, że przy papierze towarowym przepis ten stosuje się tylko do samego papieru; co do towaru kwestyą windykacyi normuje art. 306).

Art. 73. Właściciel weksla zaginionego może się udać do sądu miejsca zapłaty weksla z wnioskiem o umorzenie takowego.

Sąd, do którego wniesiono prośbę o umorzenie weksla, ma rozpisać edykt z wezwaniem posiadacza weksla, aby takowy sądowi przedłożył, i w tym edykcie wyznaczyć 45-dniowy termin, a początek takowego, jeżeli weksel jeszcze nie jest płatny, ustanowić na pierwszy dzień po dniu płatności onegoż.

Po wdrożeniu postępowania amortyzacyjnego i po płatności weksla właściciel weksla żądać może od przyjemcy zapłaty, jeżeli daje zabezpieczenie aż od umorzenia weksla. Bez udzielenia takiego zabezpieczenia ma tylko prawo żądać złożenia dłużnej z przyjęcia sumy w przechowanie sądowe.

(Por. także § 60 dawnej i § 115 nowej normy jurysd. Ten ostatni stanowi: Do amortyzacyi zaginionych weksli oraz dokumentów, które należy amortyzować w myśl przepisu art. 73 ust. weksl. właściwy jest sąd handlowy (senat handlowy sądu obwodowego lub krajowego) miejsca płatności).

Art. 306. *) Jeśli kupiec pozbywa i oddaje [1]) towary lub inne rzeczy ruchome [2]) w wykonaniu swego przedsiębiorstwa handlowego, nabywający w dobrej wierze [3]) staje się właścicielem [4]), chociażby pozbywający właścicielem

*) Goldschmidt w swem czasopiśmie. IX, str. 1 nast.

nie był. Własność przedtem istniejąca gaśnie. Wszelkie ustanowione przedtem prawo zastawu [5]) lub inne prawo rzeczowe gaśnie, jeżeli takowe nabywcy podczas nabycia nie było wiadome.

Jeżeli kupiec towary lub inne rzeczy ruchome w wykonaniu swego przedsiębiorstwa handlowego zastawił [6]) i oddał, istniejących przedtem na tych przedmiotach praw własności, zastawu lub innych praw rzeczowych nie można dochodzić z uszczerbkiem zastawnika w dobrej wierze lub jego prawonabywców [7]).

Ustawowe prawo zastawu komisantów, spedytorów i przewoźników stoi na równi z prawem zastawu nabytem przez umowę [8]).

Artykuł ten nie ma zastosowania, jeżeli przedmioty powyższe zostały skradzione lub zginęły [9]).

1) Rzecz musi przejść w fizyczne władztwo nabywcy; constitutum possessorium (§ 428 pow. u. cyw.) nie jest dostateczne O. T. R. XXVIII. 41. Zob. także A. 1166 przytocz. przy art. 120. Oddanie posiadania rzeczy zapomocą wręczenia papieru towarowego stoi na równi z realną tradycyą O. T. R. XXVIII. 42.

2) Art. 306 nie stosuje się do papierów wartościowych. Co do papierów pozbywalnych przez indos wchodzi w zastosowanie art. 305, co do papierów na okaziciela art. 307; zresztą ustawy krajowe. Książeczka wkładkowa kasy oszczędności nie jest rzeczą ruchomą w rozumieniu art. 306. O. T. R. X. 40. Również nie stosuje się art. 306 do rzeczy niezmysłowych np. do firmy O. T. R. XXV. 5.

3) Por. §§ 326 i 328 pow. ust. cyw. i art. III ust. 4 rozp. minist. z 28 października 1865 L. 110 (przy art. 312). Ten, kto o przeszkodach prawnych stojących w drodze jego nabyciu nie wiedział wskutek grubego niedbalstwa (culpa lata), nie jest nabywcą w dobrej wierze O. T. L. X. 304. Utrata dobrej wiary po nabyciu (mala fides superveniens) jest bez znaczenia O. T. N. L. III. 381.

4) Art. 306 idzie tu dalej, niż zbliżony treścią § 367 pow. u. cyw., który pod podobnymi warunkami (zob. uw. 9) wyklucza tylko skargę windykacyjną przeciw nabywcy, tak, że właściciel może się jako pozwany (posiadacz) powołać na swe prawo.

5) Jeżeli właściciel zajętego egzekucyjnie składu towarów sprzedał takowy trzeciemu działającemu w dobrej wierze, nie można przeciw nabywcy dalej prowadzić egzekucyi A. 156.

6) Do wykonania prawa retencyi art. 306 się nie stosuje O. T. N. L. XV. 422. Zastawnikiem w dobrej wierze nie jest ten, kto wziął w zastaw list przewozowy od osoby, której go celem odebrania przesyłki oddał wymieniony w liście adresat — i na podstawie tegoż listu towar podjął; posiadanie listu przewozowego nie uzasadnia zgoła domniemania własności, a nawet dowód ładunkowy ma ten skutek tylko w przypadku art. 417. A. 487. Por. § 456 pow. u. cyw.

7) § 379 l. 2 nowej ord. egzek. stanowi: Celem zabezpieczenia pretensyi pieniężnych może być wydany sądowy zakaz pozbywania lub zastawiania ruchomych rzeczy zmysłowych z tym skutkiem, że dokonane wbrew zakazowi pozbycie lub zastawienie jest nieważne, o ile nabywca nie jest chroniony po myśli §§ 367 i 456 pow. u. cyw., lub też przepisami art. 306 i 307 k. h.

8) Przypadki ustawowego prawa zastawu, do których się stosuje art. 306, są tu wyliczone wyczerpująco; por. art. 374, 382, 409 k. h. Do innych ustawowych praw zastawu art. 306 nie ma zastosowania. Zob. także §§ 28, 33 i 35 ust. o domach składowych (dodatek IX).

9) Wyjątek ten obejmuje wszystkie przypadki, w których ktoś wbrew swej woli i bez swego przyczynienia się stracił władztwo fizyczne nad rzeczą O. T. R. I. 257. Według § 367 pow. u. cyw. skarga windykacyjna jest i w tych przypadkach wykluczona, ale tylko wtedy, jeżeli miało miejsce nabycie w dobrej wierze od przemysłowca do sprzedawania takich rzeczy upoważnionego; tego ostatniego ograniczenia kodeks h. nie zna.

Art. **307.** Przepisy artykułu poprzedzającego stosują się do papierów na okaziciela [1]) nawet wtedy, gdy pozbycie lub zastawienie nie było uskutecznione przez kupca w jego

przedsiębiorstwie handlowem i kiedy papiery zostały skradzione lub zginęły [2]).

1) Przy papierze na okaziciela uprawnienie musi być związane z posiadaniem papieru, t. zn. posiadacz jako taki musi być wierzycielem A. 263; zob. A. 1123 i 1191 przy art. 301 w uw. 4, a także § 1393 pow. u. cyw. Dlatego indos in bianco nie czyni papieru brzmiącego na zlecenie papierem na okaziciela — przynajmniej de jure; nie są także papierami na okaziciela t. zw. papiery legitymacyjne (np. bilety do teatru), mające na celu tylko ułatwienie zbadania, czy osoba zgłaszająca się istotnie jest uprawnioną O. T. N. L. IX. 242, O. T. R. XIII. 153.

Jeżeli zastawnik kwit zastawny wystawił w nienależytej formie np. na okaziciela, sam ponieść ma niekorzystne skutki ewentualnego nadużycia, i nie może odmawiać zastawcy po zaspokojeniu pretensyi zabezpieczonej zwrotu zastawu z powodu, iż mu kwit zastawny nie został zwrócony A. 1298 (?).

2) Por. § 371 pow. u. cyw. Jeżeli ktoś skradziony papier na okaziciela zastawił w banku na imię osoby trzeciej, właściciel wtedy tylko żądać może unieważnienia kontraktu zastawnego, jeżeli wykaże, że bank przy tem udzieleniu pożyczki działał w sposób nieuczciwy. Kwestya, czy i o ile bank nie dołożył należytej staranności (art. 282), może mieć wagę tylko dla sporu o odszkodowanie A. 1393; zob. także art. III rozp. min. z r. 1865 przy art. 312.

Wdrożenie postępowania amortyzacyjnego nie ma w zasadzie wpływu na uprawnienie posiadacza, lubo z reguły wyklucza uczciwość nabycia O. T. N. L. V. 234. Po wdrożeniu takowego proszący o amortyzacyą może wnieść skargę o zapłatę; dłużnik może jednak uwolnić się od wszelkiej odpowiedzialności przez złożenie do depozytu w myśl § 1425 pow. u. cyw. A. 263. Dopiero po uzyskaniu orzeczenia amortyzacyjnego można żądać bezpośredniej zapłaty; w tym atoli razie dłużnik ma prawo badać, czy orzeczenie jest ważne, czy je np. wydał sąd właściwy i t. d. A. 1373.

Ponieważ posiadacz jako taki jest uprawnionym, dłużnik nie ma prawa kwestyonować jego legitymacyi. Może przeciw niemu podnieść takie tylko zarzuty, które wynikają z osnowy dokumentu,

lub wprost przeciw temu posiadaczowi są skierowane. Na tej podstawie dłużnik może odmówić zapłaty pełnomocnikowi osoby, która go (dłużnika) posiadania papieru nieprawnie pozbawiła O. T. N. L. XVII. 150 nast.

Stosunek posiadacza do tego, od kogo papier nabył, ocenia się według prawa cyw. Jeżeli nabytych papierów nie można zrealizować (np. z powodu otwarcia upadłości do majątku zobowiązanego), pozbywający odpowiada za ściągalność A. 746, choćby nawet druga strona przyjęła była papier bez jakichkolwiek zastrzeżeń w miejsce zapłaty A. 773 (przeciwnie A. 722, 885). Sprzedawca ma za zwrotem papieru i odstąpieniem praw z takowego wynikających zwrócić posiadaczowi otrzymaną walutę, względnie uiścić zapłatę, w miejsce której posiadaczowi papier wręczył A. 773, 1279.

Art. **308**. Oba artykuły poprzedzające nie wzruszają ustaw krajowych, które jeszcze korzystniejsze dla posiadacza zawierają postanowienia [1]).

1) Zob. §§ 367 i 456 pow. u. cyw., oraz uw. 4 i 9 do art. 306.

Art. **309**. Formalności przepisane w prawie cywilnem do ustanowienia zastawu ręcznego nie są potrzebne, jeżeli się takowy ustanawia na rzeczach ruchomych, papierach na okaziciela, lub na papierach przez indosacyą przenieść się dających [1]), i jeżeli ustanowienie następuje między kupcami [2]) na zabezpieczenie wierzytelności [3]) wynikłej z obustronnych czynności handlowych.

W takim razie obok prostej umowy o zastaw [4]) wystarczy:

1) jeżeli się zastawia rzeczy ruchome i papiery na okaziciela, przenieść na wierzyciela posiadanie w sposób, jakiego dla zastawu ręcznego wymagają postanowienia prawa cywilnego [5]);

2) jeżeli się zastawia papiery, które przez indosacyą przenoszone być mogą, oddać papier indosowany [6]).

1) Art. 309 nie stosuje się do papierów legitymacyjnych O. T. N. L. X. 40; tu wierzyciel nie ma prawa zastawu, lecz może wręczony sobie papier zatrzymać tak długo, dopóki nie nastąpi zapłata O. T. R. XX. 135.

Przedmiotem zastawu mogą być takie rzeczy, które dopiero w przyszłości do rąk wierzyciela dostać się mają O. T. N. L. XV. 421; mogą być także rzeczy zbiorowe jako takie bez względu na zmianę ich części składowych (§ 302 pow. ust. cyw.), np. sklep, skład towarów O. T. N. L. XIV. 102.

2) Zob. A. 451 przy art. 310 uw. 3.

3) Nie ma ustawy, któraby broniła ustanowić prawo zastawu dla przyszłych pretensyi kupieckich A. 147.

4) Zob. § 1368 u cyw. Nie jest wymagana żadna forma; możliwe jest ustanowienie w sposób dorozumiany (art. 278, 317).

5) Zob. §§ 451, 452 i 427 pow. u. cyw. Wierzyciel musi dostać rzecz w swe władztwo fizyczne, t. j. wejść w taki faktyczny stosunek do rzeczy, by nią dowolnie mógł rozrządzać. Nie ma mowy o zastawie kupieckim (kaufmännisches Pfandrecht) i o zastosowaniu przepisów art. 309—311, jeżeli przedmioty zastawu pozostawiono zastawcy do używania A. 684, 822; tembardziej, jeżeli dłużnik użyje ich tak, iż staną się przynależnością nieruchomości A. 582. Nie wystarczy przeto samo pisemne poświadczenie dłużnika o ustanowieniu zastawu A. 684; nawet tradycya symboliczna w tych tylko przypadkach będzie dostateczną, w których posiadania rzeczy według prawa cyw. inaczej przenieść nie można np. przy rzeczy zbiorowej A. 899. Z drugiej atoli strony sam fakt, iż pewien towar dłużnika znajduje się w ręku wierzyciela, nie starczy do uzasadnienia wniosku, iż ustanowiony został zastaw kupiecki A. 670.

Sekwestracya towarów zastawionych kupcowi za dług handl. drugiego kupca i znajdujących się w posiadaniu zastawnika nie jest dopuszczalna A. 110.

6) Por. § 25 i nast. ust. o domach składowych w dodatku IX. Zob. także §§ 44, 45 u. w. i powołane tamże przepisy ord. konk.

Art. **310**. Jeżeli ustanowienie zastawu ręcznego [1]) nastąpiło na piśmie [2]) między kupcami [3]) dla ubezpiecze-

nia wierzytelności wynikłej z obustronnych czynności handlowych [4]), a dłużnik dopuszcza się zwłoki [5]), wierzyciel może zaraz zaspokoić się z zastawu nie potrzebując wynosić skargi przeciw dłużnikowi [6]).

Wierzyciel postara się o zezwolenie na to we właściwym dla siebie sądzie handlowym przedkładając potrzebne dokumenta [7]), sąd zaś zarządzi sprzedaż zastawionych przedmiotów lub części tychże bez przesłuchania dłużnika i na niebezpieczeństwo wierzyciela [8]).

O tem zezwoleniu oraz o odbytej sprzedaży wierzyciel zawiadomi dłużnika, jeżeli można, zaraz; jeżeli zawiadomienia tego zaniecha, obowiązanym będzie do wynagrodzenia szkody. Do odbycia sprzedaży nie potrzeba wykazania, że zawiadomienie nastąpiło.

1) Art. 310 i § 47 u. w. nie mają zastosowania, jeżeli wierzyciel uzyskał prawo zastawu w drodze egzekucyi A. 187 (przeciwnie A. 10, 27, 79, 107, 112 i t. d. Orzeczenia te uznają przedewszystkiem tego rodzaju prawo zastawu błędnie za zastaw kupiecki z art. 309, wychodząc z tego założenia, że wtedy tylko takie prawo zastawu ma w myśl § 44 u. w. skuteczność przeciw masie konkursowej — por. atoli obecnie § 30 ord. konk., która wówczas jeszcze nie obowiązywała; popełniają następnie drugi błąd, identyfikując to prawo zastawu z zastawem z art. 310). Art. 310 ma zastosowanie tylko wtedy, kiedy zaistniały wymogi art. 309 (przeniesienie posiadania) A. 582.

2) Za ustanowienie zastawu na piśmie nie może uchodzić przyznanie w piśmie procesowem, iż ustanowienie zastawu miało miejsce A. 177; por. także A. 454 w. uw. 7. Z drugiej atoli strony forma ustanowienia nie jest przepisaną; wystarczy, jeżeli dotyczące oświadczenie znajduje się w korespondencyi O. T. N. L. XVIII. 6.

3) Postanowienia kod. handl. o zrealizowaniu kupieckiego prawa zastawu nie mają zastosowania przeciw niekupcowi, choćby nawet czynność była obustronną czynnością handlową i choćby

nie-kupiec temu rygorowi wyraźnie się poddał A. 451 (por. atoli art. 311 uw. 2). Jeżeli przy ustanowieniu zastawu na rzecz spólnika jawnego ten ostatni nie działał imieniem spółki, a nie wykazał, że poza spółką ma przedsiębiorstwo handlowe, zastaw nie jest ustanowiony między kupcami A. 591.

4) Obustronną czynnością handl. jest między kupcami także wręczenie i przyjęcie weksla, chociażby w danym razie szło tylko o t. zw. akcept z grzeczności (Gefälligkeitsaccept), lub o żyro celem ułatwienia eskontu A. 424.

Pisemne ustanowienie zastawu odnosić się musi do pretensyi, która w temże piśmie jest oznaczoną cyfrowo i uznaną przez dłużnika za płynną A. 822 (? przeciwnie O. T. N. L. XV. 422, według którego wystarczy pisemne oświadczenie, że wszystkie przedmioty wartościowe, które się dostaną w ręce wierzyciela, mają temuż służyć na zastaw).

5) Czy zachodzi zwłoka, ocenić należy według prawa cyw. Jeżeli tedy w dotyczącym dokumencie nie ma oznaczonego czasu płatności, rzeczą będzie wierzyciela wykazać, że upomnienie nastąpiło (§§ 1333, 1334 pow. u. cyw.).

6) Inaczej § 461 pow. u. cyw.

7) Ustawa wymaga tylko uprawdopodobnienia (Bescheinigung), nie ścisłego dowodu. Wierzyciel, który temu zadośćuczyni, może także domagać się, by mu uzyskaną z sprzedaży a złożoną do depozytu cenę kupna wydano A. 1014, 1712; por. A. 1088 przy art. 382. Oprócz istnienia pretensyi i ustanowienia zastawu na piśmie należy nadto w podaniu o sprzedaż uprawdopodobnić, że obie strony są kupcami i że pretensya wynikła z obustronnej czynn. handlowej. Wystarcza w tym celu przedłożenie rachunku bieżącego (conto-corrente) A. 42, lub wogóle notaryalnie legalizowanego wyciągu z ksiąg handl. A. 1014, 1712. Nie podpisany przez dłużnika kwit składowy (Depotschein) do uzasadnienia prośby o sprzedaż po myśli art. 310 nie wystarcza A. 454. Za nowej proced. stosować należy analogicznie § 274 p. c.

8) Sąd w razie dostatecznego uprawdopodobnienia nie bada płynności pretensyi A. 134 — i nie wdaje się w rozpoznanie ewentualnych zarzutów dłużnika; sprzedaż bowiem nastąpić ma na niebezpieczeństwo wierzyciela A. 68.

Co do sposobu przeprowadzenia sprzedaży zob. §§ 44—47 u. w. Ustawa nie żąda, by sprzedaż zawsze musiała być publiczna; można upoważnić wierzyciela do sprzedaży prywatnej z wolnej ręki O. T. N. L. XIV. 29. O ile sprzedaż ma być publiczna, przeprowadzona będzie podług § 47 u. w. (jeden termin; oszacowanie tylko wtedy, kiedy przedmioty nie mają ceny targowej ani giełdowej i nie są dokumentami długów prywatnych — a nadto albo obie strony zgadzają się na to, że oszacowanie ma nastąpić, albo jedna z nich domaga się oszacowania na swój koszt). Uzyskaną cenę kupna oddać należy do rąk wierzyciela; jeżeli ją złożono do depozytu, wierzyciel może żądać wydania A. 1712. Z uzyskanej ceny pokryte być mają także koszta prośby o sprzedaż A. 1239.

Nowa ordyn. egzek. nie wzrusza przepisów art. 310 k. h. i § 47 u. w. co do publicznej sprzedaży zastawu (art XIII. l. 9 u. w. do ord. egz.).

Por. art. 375, 387 i 409 k. h.

Art. **311**. Jeżeli ustanowienie zastawu ręcznego nastąpiło [1]) między kupcami [2]) dla zabezpieczenia wierzytelności z obustronnych czynności handlowych wynikłej, i ułożono się na piśmie, że wierzyciel może zaspokoić się z zastawu bez postępowania sądowego, wierzyciel mocen jest, jeżeli dłużnik dopuszcza się zwłoki, dać zastaw sprzedać publicznie [3]); wolno mu w tym przypadku, jeżeli przedmioty zastawione mają cenę giełdową lub targową, uskutecznić sprzedaż za cenę bieżącą nawet nie publicznie przez stręczyciela handlowego, w braku zaś takiego przez urzędnika do odbywania licytacyi upoważnionego [4]). O odbytej sprzedaży wierzyciel o ile można natychmiast zawiadomi dłużnika; gdyby tego zaniechał, obowiązanym będzie do wynagrodzenia szkody [5]).

1) Piśmiennie lub i ustnie; inaczej art. poprzedni, który wymaga ustanowienia zastawu na piśmie.

2) Zob. A. 451 przy art. 310 uw. 3; przeciwnie A. 1296, według którego umowa taka co do papierów mających kurs na giełdzie jest dopuszczalna i skuteczna także między kupcem a niekupcem, i to nawet wówczas, kiedy pretensya nie wynika z obustronnej czynności handl. Por. także §§ 15, 16 ust. giełd. (Dodatek III) i §§ 32—34 ust. o domach składowych (Dodatek IX).

3) Art. poprzedzający nie wymaga sprzedaży publicznej. Sprzedaż publiczna po myśli art. 311 odbędzie się według patentu niesp. z 9 sierpnia 1854 L. 208 D. u. p., względnie według ordynacyi licytacyjnej (Feilbietungsordnung) z 15 lipca 1786 N. 565 Zb. u. s. Ta ostatnia wymaga zezwolenia władzy politycznej, co znacznie praktyczną doniosłość art. 311 zmniejsza.

4) Przy sprzedaży publicznej może wierzyciel wystąpić w roli kupującego; przy sprzedaży zaś nie publicznej nie może sam przedmiotu zastawu nabyć, chyba że na to przy ustanowieniu zastawu wyraźnie pozwolono, a układ taki z ustawami krajowemi nie stoi w sprzeczności (§ 1371 pow. u. cyw.) O. T. N. L. XIV. 187.

Cena bieżąca jestto cena w dniu sprzedaży; kurs dnia poprzedniego lub następnego nie jest bezwarunkowo rozstrzygający O. T. N. L. VIII. 99.

5) Zob. §§ 44, 45 u. w. i przytocz. tamże przepisy ust. konkurs.

Art. **312**. Artykuły poprzedzające nie wzruszają szczególnych praw, jakie publicznym zakładom zastawniczym, instytutom kredytowym lub bankom pod względem ustanawiania lub sprzedaży zastawów, ustawy, rozporządzenia lub statuta przyznają.

Również nie wykluczają artykuły poprzedzające ważności ustanowienia lub pozbycia zastawów ręcznych pomiędzy kupcami z powodu wierzytelności wynikłych z czynności handlowych, jeżeli przy takowem ustanowieniu lub pozbyciu zachowane będą przepisy obowiązujące pod tym względem dla zastawów ręcznych w poszczególnych państwach.

Tu należą przedewszystkiem prawa zakładów trudniących się czynnościami kredytowemi. W tym względzie

stanowi rozp. minist. z 28 października 1865 L. 110. D. u. p. o wyjątkach z pod ogólnych ustaw zakładom takim służących następnie:

Art. I. Na podstawie obowiązujących ustaw urządzone i dozorowi administracyi państwa podlegające zakłady, które stosownie do celu statutem zakreślonego trudnią się czynnościami kredytowemi (Creditgeschäfte), używają przywilejów określonych w artykułach następnych.

Art. II. Księgom tychże zakładów, o ile są prowadzone w myśl przepisów pierwszej księgi, tytułu czwartego ustawy handlowej, przyznaje się względem udowodnienia ich pretensyi wynikających z czynności statutom odpowiadających też moc dowodową, jaka przysługuję księgom kupców w sprawach handlowych między kupcami [1]).

1) Por. art. IX. u. w. do nowej procedury.

Art. III. Też zakłady mają prawo korzystać — w celu zaspokojenia swych roszczeń wynikłych z czynności statutem dozwolonych z zastawów ręcznych na zabezpieczenie tychże roszczeń ustanowionych — według wyboru swego z postępowania w art. 310 lub też z postępowania w art. 311 ustawy handlowej określonego bez względu, czy roszczenia wynikły z czynności handlowych i czy służą im przeciw kupcom, oraz bez względu, czy nastąpiło umówienie się na piśmie co do ustanowienia prawa zastawu i co do postępowania [1]).

Uzyskana na podstawie art. 310 ustawy handlowej sprzedaż publiczna zastawu ręcznego ma być dokonana podług przepisu § 47 ustawy wprowadzającej kodeks handlowy.

Tymże zakładom przyznaje się nadto dla ich roszczeń wykonanie prawa zatrzymania na rzeczach ruchomych i papierach wartościowych ich dłużnika, których dzierżenie nabyły na podstawie czynności według statutów dopuszczalnej, według przepisów artykułów 313 do 316 ustawy handlowej, i to nawet wówczas, gdy dłużnik nie jest kupcem i wierzytelności nie wynikły z czynności handlowych.

Nabyte pierwej prawa osób trzecich do tych papierów wartościowych i innych rzeczy ruchomych, które taki zakład na podstawie statutami dozwolonej czynności przyjął jako majątek swego dłużnika, wtedy tylko mają pierwszeństwo przed roszczeniami zakładu, jeżeli zakład już przy oddaniu o owych wcześniejszych prawach wiedział, lub takowe wyraźnie mógł poznać [2]).

1) Prawo to przysługuje tym zakładom tylko o tyle, o ile pretensya powstała z czynności statutem dozwolonej a zawartej bezpośrednio między zakładem a dłużnikiem i dla tej pretensyi ustanowiony został zastaw ręczny. Jeżeli zakład pretensyą wraz z prawem zastawu, lub samą pretensyą (dla której zastaw później ustanowiono) nabył w drodze cesyi, przepis powyższy nie ma zastosowania A. 841.

2) Przepisy te zostają w mocy i za nowej procedury: art. V. u. w. do nowej ord. egz.

Art. IV. zawiera przepisy o ściąganiu wierzytelności hipotecznych.

Art. V. Wszystkie w art. 1 wymienione zakłady uwolnione są przy swych czynnościach statutem dozwolonych od wszelkich ustawowych ograniczeń co do stopy procentowej i co do innych świadczeń przy pożyczce zastrzeżonych.

Art. VI. Amortyzacyi akcyi, dowodów tymczasowych, listów zastawnych, udziałowych zapisów długu, które stanowią części pożyczki, następnie dokumentów uprawniających do poboru dywidend i odsetek (kuponów) oraz przekazów na takowe (talonów) żądać należy w trybunale pierwszej instancyi, w którego okręgu zakład ma siedzibę [1]), przyczem co do terminów i postępowania przepisy o amortyzacyi publicznych papierów kredytowych mają analogiczne zastosowanie.

1) Zob. § 115 ust. 1 i 3 nowej normy jurysd.

Podobne przepisy zawiera ust. z 23 marca 1885 L. 48. D. u. p. co do koncesyonowanych przedsiębiorstw trudniących się wypożyczaniem na zastaw ruchomy (Pfandleihergewerbe). § 4 stanowi:

Posiadacze koncesyonowanych zakładów tego rodzaju mogą celem zaspokojenia pretensyi wynikłych z prowadzenia przesiębiorstwa z ustanowionych dla tychże pretensyi zastawów ręcznych użyć według woli albo postępowania z art. 310, lub postępowania

z art. 311 k. h. bez względu, czy dotyczące pretensye powstały z czynności handlowych i skierowane są przeciw kupcom, czy nie — oraz czy ustanowienie zastawu i umowa co do postępowania nastąpiły na piśmie czy nie.

Sprzedaż publiczna zastawu ręcznego uzyskana na podstawie art. 310 k. h. odbywa się według wskazówki § 47 u. w.

Posiadacz przedsiębiorstwa nie ma obowiązku zawiadamiać dłużnika zastawnego o dozwoleniu lub o przeprowadzeniu sprzedaży. W każdym jednak razie sprzedaż nie może nastąpić wcześniej niż w sześć tygodni po terminie zapadłości, a chwila takowej ogłoszoną ma być publicznie w sposób, który ustalony będzie w drodze rozporządzenia.

Jeżeli przewyżka pozostała z ceny kupna uzyskanej za zastaw po pokryciu wierzytelności zabezpieczonej nie zostanie przez zastawcę podniesioną w przeciągu pięciu lat po sprzedaży, natenczas przepada na rzecz ubogich miejsca.

W razie, jeżeli posiadacz takiego przedsiębiorstwa przyjął papiery wartościowe i inne rzeczy ruchome na podstawie czynności należącej do wykonania jego przedsiębiorstwa, wówczas nabyte poprzednio na takowych prawa osób trzecich wtedy tylko mają pierwszeństwo przed roszczeniami posiadacza przedsiębiorstwa, jeżeli mu przy wręczeniu były znane lub przynajmniej wyraźnie rozpoznalne.

Prawo sprzedaży zastawu bezpośrednio i bez interwencyi przysługa także wogóle kasom oszczędności; rozp. minist. z 2 lutego 1852 L. 42 D. u. p.

Oprócz tego przyznane są zatwierdzonymi przez rząd sta'utami tego rodzaju przywileje [1]) poszczególnym instytucyom np. bankowi anglo-austryackiemu według ogłosz. minist. z 28 lipca 1864 L. 49 D. u. p. i t. d. Wszystkie te prawa utrzymuje nowa ordyn. egzek. w mocy (art. I i IV u. w. do ord. egz.).

1) Ck. uprzywilejowany powszechny austr. zakład kredytowy ziemski w Wiedniu może sprzedawać zastawione i zdeponowane papiery wartościowe dłużników, nie będąc związany art. 310 i 311, ani art. III rozp. min. z 28 paźdz. 1865 L. 110 D. u. p., a to na podstawie § 83 zatwierdzonych statutów A. 839.

Art. **313** *). Kupcowi służy dla wierzytelności płatnych [1]), jakie ma do innego kupca z zawartych między nimi obustronnych czynności handlowych [2]), prawo zatrzymania (retencyi) [3]) na wszelkich rzeczach ruchomych i papierach wartościowych [4]) dłużnika [5]), które z wolą tego ostatniego [6]) na podstawie czynności handlowych [7]) w jego posiadanie [8]) przeszły, o ile takowe ma jeszcze w swem dzierżeniu lub niemi w inny sposób, mianowicie przez spisy towarowe, dowody ładunkowe lub dowody składowe rozporządzać może [9]).

Prawo to jednak nie ma miejsca, jeżeliby zatrzymanie przedmiotów było przeciwnem poleceniu udzielonemu przez dłużnika przed oddaniem lub przy takowem, lub przyjętemu przez wierzyciela zobowiązaniu, że postąpi z tymi przedmiotami w pewien oznaczony sposób [10]).

1) Nie wymaga się, aby wierzytelności były płynne (liquid), t. zn. żadnym zarzutom dłużnika nie podlegały O. T. N. L. X. 236.

2) Czynność musi być obustronnie handlową. Pretensya wynika z takiej czynności, jeżeli samoistny kupiec za drugiego na jego zlecenie uskutecznia inkaso i pieniądze sprzeniewierza O. T. N. L. VI. 197. Już przyjęcie weksla ciągnionego przez kupca komitenta na komisanta uzasadnia prawo tego ostatniego do retencyi A. 41. Spedytor nie ma w zasadzie prawa retencyi na rzecz pretensyi, dla których mu nie służy ustawowe prawo zastawu z art. 382, np dla wierzytelności z spedycyi poprzednio uskutecznionych i do innego towaru się odnoszących; zob. w tym względzie art. 382 uw. 1 i. f. Jeżeli pierwotna pretensya uprawniająca do retencyi pokryta została akceptami dłużnika, których atoli w terminie nie zapłacono, wierzyciel wobec przepisów art. 273 i 274 jest przecież uprawniony do wykonania prawa zatrzymania na rzecz kwoty akceptami pokrytej A. 1532.

Pretensya musi wynikać z czynności zawartej bezpośre-

*) Laband w Ztsch. f. Handelsrecht IX. 482. n.

dnio między wierzycielem a dłużnikiem. Prawo retencyi nie może oczywiście samo jako takie być odstąpione; ale nie przechodzi także jako takie ipso jure z pretensyą, dla której już było ugruntowane, w razie cesyi tejże; nie może wreszcie być wykonane na rzecz pretensyi, którą wierzyciel nabył w drodze cesyi O. T. N. L. V. 304, X. 162, O. T. R. XVIII. 234. Ponieważ jest prawem ubocznem i w tym punkcie od prawa zastawu się nie różni, może przeto, skoro raz zostało dla pewnej pretensyi nabyte, być razem z tą pretensyą przeniesione, o ile strony tę wolę wyraźnie objawią A. 940.

Jeżeli kupiec nadesłał przemysłowcowi (niekupcowi) towar bez zamówienia, a ten towaru nie przyjął, jednakowoż wziął takowy w przechowanie, pretensya o składowe (Lagerzins) nie jest uzasadnioną, i przechowujący nie może z tego tytułu wykonywać prawa retencyi, skoro o czynności handlowej z jego strony nie ma mowy A. 1580. Nawet jeżeli prawo do składowego jest uzasadnione, to jest kupiec nadesłanego sobie towaru nie przyjął, lecz takowy na prośbę wysyłającego wziął aż do tegoż dyspozycyi w przechowanie, pretensya ta nie pochodzi z obustronnych czynności handlowych, i zatrzymywać towaru aż do zapłaty składowego nie można A. 1477.

Przyjąć należy, że zachodzi czynność bezpośrednio między indosatarjuszem a zobowiązanym z papieru indosowanego. Prawo retencyi może przeto wykonać także żyratarjusz, gdyż tenże nie jest cesyonaryuszem pierwszego wekslobiorcy, lecz samoistnym wierzycielem (art. 303), albowiem dłużnik przez akcept zobowiązuje się bezpośrednio wobec każdego legitymowanego posiadacza wekslu, i idzie tylko o to, czy wręczenie akceptu z jednej, nabycie z drugiej strony było czynnością handlową A. 412, O. T. R. IX. 45.

3) Prawo to stanowiące wyjątek od zasady wypowiedzianej w § 471 pow. u. c. jest prawem rzeczowem A. 493; por. atoli A. 1564 w uw. 4.

4) Pretensye nie mogą być według ustawy przedmiotem prawa zatrzymania, gdyż nadają się do potrącenia, nie do retencyi A. 150. Jeżeli kupujący wręczył sprzedawcy akcept na pokrycie ceny kupna, atoli towaru nadesłanego nie przyjął i sprzedawca go

zabrał napowrót, nie może sprzedawca zaskarżyć tego akceptu celem wywalczenia zwrotu szkody zrządzonej przez nieuprawnione nieprzyjęcie A. 585.

Na pieniądzach można wykonać prawo zatrzymania o tyle, o ile zatrzymuje się pewne oznaczone sztuki; zresztą w innym przypadku istnieje tylko zobowiązanie wobec dłużnika, dla którego otwarta jest droga potrącenia O. T. R. w Seufferta Archiv 40 Nr. 14. Można atoli wykonać prawo zatrzymania na przewyżce, jaka pozostanie w ręku wierzyciela po sprzedaży zastawu kupieckiego i zaspokojeniu z ceny kupna pretensyi zastawnej A. 311; z drugiej znów strony prawo zatrzymania ginie z chwilą, kiedy wierzyciel utracił władztwo nad dotyczącymi przedmiotami, i nie daje jako takie prawa zaspokojenia się rzeczy, póki się z art. 315 nie skorzysta, wskutek czego wierzyciel nie może rościć sobie żadnych praw do złożonej w depozycie ceny kupna, skoro dotyczące przedmioty na żądanie wierzycieli zastawnych sprzedano, a on nie zrobił jeszcze użytku z art. 315 A. 1564.

Choć ustawa mówi o wszelkich rzeczach, nie znaczy to bynajmniej, by prawo zatrzymania rozciągało się do wszystkich przedmiotów znajdujących się w ręku wierzyciela; owszem, jeżeli one są podzielne, zatrzymać można tyle tylko, ile potrzeba do zabezpieczenia pretensyi (arg. art. 315) O. T. N. L. II. 383.

5) Dłużnik musi być właścicielem przedmiotów zatrzymanych O. T. N. L. VI. 310; ciężar dowodu w tym kierunku ciąży na retinencie O. T. R. III. 154. Braku własności po stronie dłużnika dobra wiara zatrzymującego nastąpić nie zdoła, i art. 306 nie ma przy prawie retencyi analogicznego zastosowania O. T. R. III. 154, XIII. 130. Właściciel (nie będący dłużnikiem) może zatem żądać od zatrzymującego zwrotu swych rzeczy, chociaż nawet zezwolił poprzednio na zastawienie takowych, skoro wierzyciel po zaspokojeniu pretensyi zastawnej chce je zatrzymać na rzecz innych roszczeń do tego samego dłużnika O. T. R. XIII. 130. Nie może także wierzyciel wykonywać retencyi na swych własnych rzeczach, które na podstawie stosunku obligatoryjnego dłużnikowi wydać lub dostawić winien O. T. N. L. XIX. 57.

Jeżeli dłużnik A dostał akcept osoby C celem zeskontowania i przesłania waluty akceptantowi, i akcept ten przysłał do

eskontu swemu wierzycielowi B z listem stan rzeczy dokładnie przedstawiającym, B akceptu dla siebie spieniężać nie może, skoro wie, że dłużnik co do niego występuje w imieniu C i nie ma prawa nim dowolnie rozrządzać — tem bardziej, jeżeli w chwili otrzymania tego akceptu w posiadanie wiedział już o niewypłacalności swego dłużnika A. 491. Jeżeli kupujący nie przyjął towaru nadesłanego i takowy oddał spedytorowi do przechowania aż do dyspozycyi sprzedawcy, towar pozostaje własnością tego ostatniego tak, że spedytor nie może go zatrzymywać z powodu pretensyi, jakie ma do kupującego A. 1164. Przewoźnik nie może towaru zatrzymywać z powodu pretensyi dawniejszych, jakie mu służą przeciw wysyłającemu (sprzedawcy), jeżeli towar przez oddanie go przewoźnikowi stał się własnością kupującego O. T. R. II. 1.

6) Prawo retencyi nie ma miejsca, jeżeli wierzyciel zabrał rzecz samowładnie lub dostał ją od trzeciego bez zezwolenia dłużnika O. T. N. L. XIX. 372; tak samo, jeżeli rzecz wpadła w jego ręce przy wykonaniu obowiązku urzędowego O. T. N. L. XVI. 82.

7) Czynność handlowa, na podstawie której wierzyciel posiadanie rzeczy uzyskał, nie potrzebuje być obustronną czynnością handl. O. T. N. L. VI. 197. Może nią być np. oferta leżąca w przesłaniu towarów bez zamówienia O. T. N. L. X. 236 (por. uw. 3 przy art. 290, oraz A. 1477 i 1580 w uw. 2 do tego art.); najczęściej atoli będzie to czynność dwustronna, więc umowa, np.: ustanowienie zastawu ręcznego, albowiem po umorzeniu wierzytelności ubezpieczonej przedmiot na rzecz innych pretensyi zatrzymać można O. T. N. L. II. 80; oddanie rzeczy do reparacyi (o ile oczywiście nie zachodzi szczególne polecenie; zob. tu pod 10) O. T. N. L. XII. 27. Spółka akcyjna nie ma jednak z powodu pretensyi z czynności obustronnie handlowych prawa zatrzymania akcyi, które członek rady zawiadowczej w myśl statutów jako kaucyą u spółki złożył; to zdeponowanie bowiem akcyi nie jest po stronie dłużnika ani spółki czynnością handlową A. 686.

8) I tu — jak przy zastawie kupieckim — ma ustawa na myśli władztwo fizyczne t. j. faktyczną możność dysponowania; przeniesienie posiadania przez oświadczenie dotychczasowego posiadacza (constitutum possessorium) nie wystarcza O. T. N. L. X. 162.

9) Papier towarowy znajdować się musi w posiadaniu wierzyciela O. T. R. XIII. 120. Por. także A. 1564 w uw. 4.

10) Z samego terminu »retencya« wynika, że tu idzie o zatrzymanie czegoś, coby się właściwie wydać winno. W każdym tedy przypadku retencyi istnieje zobowiązanie wierzyciela do zwrotu, oparte na tem, że u niego znajdują się rzeczy cudze, co do których dotychczasowa podstawa oddająca je w faktyczne władztwo wierzyciela zgasła; tak przy zastawie po zaspokojeniu wierzytelności zastawnej, przy rzeczach oddanych do reparacyi po ukończeniu reparacyi i t. p. To zobowiązanie jednak, odpowiadające tylko prawu własności dłużnika, prawa retencyi nie wyklucza; ustęp 2 art. 313 myśli o specyalnem zobowiązaniu wierzyciela, opartem na poleceniu (przyjętem przez wierzyciela, lub też udzielonem mu jednostronnie przez dłużnika, t. zn. przepisie) lub ugruntowanem na innym tytule, odnoszącem się właśnie do przypadku, kiedy pierwotna podstawa zatrzymywania zgaśnie, a sprzeciwiającem się swą treścią wykonaniu retencyi; np. wierzyciel zobowiązał się wyraźnie po reparacyi rzecz natychmiast zwrócić; dłużnik przesłał mu towar dla trzeciego, a na przypadek nieprzyjęcia zlecił wydanie go innej osobie i t. p. Takie zobowiązanie uchyla retencyą, o ile zachodzą warunki art. 313 ust. 2 co do czasu wydania polecenia, lub jeżeli wierzyciel wyraźnie przyjął je na siebie (choćby po oddaniu). Nie można tedy wykonać retencyi na przekazie, który dłużnik wręczył wierzycielowi z indosem in bianco celem eskontu; oddanie bowiem następuje tu pod warunkiem zapłaty gotówką, a skoroby się ten warunek nie ziścił, przekaz nie znajdowałby się u wierzyciela z wolą dłużnika A. 584; jeżeli A złoży u B pewną kwotę z poleceniem wydania jej osobie C, B nie może na tej kwocie wykonać prawa zatrzymania z tytułu swych pretensyi do C. A. 1144.

Por. także art. III rozp. min. z 28 października 1865 L. 110 D. u. p. przy art. 312.

Art. **314.** Omówione w poprzedzającym artykule prawo zatrzymania ma miejsce pod wymogami tamże wyrażonymi nawet z powodu wierzytelności niepłatnych:

1) jeżeli do majątku dłużnika konkurs otwarto, lub tenże choćby tylko wypłaty swoje wstrzymał [1]);

2) jeżeli wykonano bezskutecznie egzekucyą na majątek dłużnika, lub wyjednano przeciw niemu wykonanie aresztu osobistego z powodu niezapłacenia [2]).

W takich razach nawet polecenie dłużnika lub przyjęte zobowiązanie do postąpienia z przedmiotami w pewien oznaczony sposób nie przeszkadza prawu zatrzymania, jeżeli okoliczności pod 1) i 2) wskazane dopiero po oddaniu przedmiotów lub po przyjęciu zobowiązania zaszły, lub do wiadomości wierzyciela doszły [3]).

1) Samo tylko prawdopodobieństwo, że dłużnik zawiesi wypłaty, do zastosowania art. 314 nie wystarcza O. T. R. III. 114. Pozasądowe oświadczenie, że się nie jest wypłacalnym, nie stanowi jeszcze wstrzymania wypłat (Zahlungseinstellung) A. 412; przy zachodzących jednak innych okolicznościach (np. obciążeniu majątku dłużnika prawami zastawu) oświadczenie wobec wierzyciela, że się zawiesi wypłaty, jeżeli do pewnego dnia nie wpłyną pieniądze, uprawnić może tego wierzyciela do wykonania retencyi z art. 314. A. 940.

2) Egzekucyjny przymus osobisty uchylony został ustawą z 4 maja 1868 r. L. 34. D. u. p.

3) Jeżeli owe okoliczności istniały i były znane wierzycielowi przed chwilą otrzymania tychże przedmiotów lub przyjęcia na siebie szczególnego zobowiązania, wykonanie prawa zatrzymania nie jest dopuszczalne A. 491.

Art. **315**. Wierzyciel, któremu służy prawo zatrzymania na podstawie art. 313 lub 314, obowiązany jest o wykonaniu takowego dłużnika bezzwłocznie zawiadomić [1]). Jeżeli ten nie zabezpieczy go wcześnie w inny sposób [2]), wolno [3]) wierzycielowi zapozwać [4]) dłużnika przed swój sąd właściwy [5]) czyniąc wniosek o sprzedaż przedmiotów [6]); z pieniędzy uzyskanych przy sprzedaży może

się zaspokoić przed innymi wierzycielami dłużnika. Prawa te służą wierzycielowi także przeciw masie konkursowej dłużnika.

1) Zaniechanie zawiadomienia o tem, że się postanowiło wykonać prawo retencyi, nie pociąga za sobą utraty tegoż prawa, lecz rodzi jedynie obowiązek do wynagrodzenia wynikłej stąd szkody O. T. N. L. XV. 366.

2) Przez stosowne zabezpieczenie prawo zatrzymania gaśnie w zupełności, i skutek tegoż nie ogranicza się do wykluczenia prawa sprzedaży O. T. N. L. II. 383. Wierzyciel musi więc zatrzymane przedmioty zwrócić bez względu na przyszłe swe pretensye, nie uprawniające go na razie do wykonania prawa zatrzymania; gdyby tego nie uczynił, obowiązany jest do wynagrodzenia powstałej szkody O. T. N. L. XV. 366.

Deponowanie w sądzie odpowiedniej kwoty w pieniądzach jest zawsze wystarczającem zabezpieczeniem O. T. R. I. 305; zresztą ocena stosowności należy do sędziego O. T. N. L. II. 383.

3) Wierzyciel nie jest tedy obowiązanym do przeprowadzenia sprzedaży, lecz może i w inny sposób prawo retencyi wykonać. Dłużnikowi prawo domagania się sprzedaży nie służy O. T. N. L. X. 237; zob. A. 1092 w uw. 7.

4) Ust. wskazuje wyraźnie drogę skargi A. 311, 388; gdyby atoli wierzyciel bez skargi sprzedaż zatrzymanych przedmiotów uskutecznił, odpowiada wprawdzie za zrządzoną przez to szkodę, ale swej pretensyi do dłużnika nie traci O. T. N. L. XXV. 22.

5) Przed sądem tym można z wnioskiem o uznanie prawa retencyi i dozwolenie sprzedaży połączyć prośbę o zapłatę pretensyi, na rzecz której korzysta się z prawa zatrzymania A. 1548—i to nawet wtedy, gdy dłużnik jest cudzoziemcem O. z 7 listopada 1893 L. 12853 JBl. 31 z r. 1894. Z drugiej strony, ponieważ prawo to jest prawem rzeczowem na ruchomości, można skargę o uznanie go wnieść po myśli § 54 nor. jurysd. także do sądu osobistego pozwanego, lub do sądu miejsca, w którem się rzecz znajduje — a to i w tym razie, gdy się z nią łączy żądanie o zapłatę długu A. 493.

Według art. VI. l. 5 u. w. do nowej normy jurysd. przepis

art. 315 ust. handl. o właściwości dla skarg w przedmiocie sprzedaży zatrzymanych przedmiotów pozostaje nienaruszony.

6) Jaka ma być sprzedaż, ustawa nie rozstrzyga — podobnie jak przy art. 310, zależeć to będzie od uznania sądu.

7) Zobacz §§ 44 i nast. u. w. i § 11 ordyn. konk. Zarządca masy konkursowej nie może żądać od wierzyciela wydania sobie przedmiotów zatrzymanych na rzecz pretensyi nie zgłoszonej do masy celem sprzedaży takowych, bo dłużnik wogóle nie ma do sprzedaży prawa A. 1092.

Art. **316**. Prawa przyznane wierzycielowi w artykułach 313 do 315 nie mają zastosowania, jeżeli strony odrębnie się na to zgodziły [1]).

1) Umowa taka nastąpić może w jakiejkolwiek formie; wyraźnego oświadczenia nie potrzeba, lecz można tę wolę wywnioskować z okoliczności i działań stron O. T. N. L. II. 80. To, że wierzyciel wytoczył dłużnikowi spór o zabranie przedmiotów u pierwszego się znajdujących, nie zawiera w sobie zrzeczenia się prawa zatrzymania O. T. N. L. X. 236.

ODDZIAŁ TRZECI.

Zawieranie czynności handlowych.

Art. **317**. Przy czynnościach handlowych ważność umów nie zależy od ułożenia na piśmie lub innych formalności [1]).

Wyjątki od tego prawidła o tyle tylko mają miejsce, o ile zawarte są w niniejszym kodeksie [2]).

1) Przepisana tu swoboda formy stosuje się nie tylko do tych oświadczeń woli, z których bezpośrednio wynika umowa, lecz tyczy się także wszystkich aktów woli mających związek z przyjściem umowy do skutku lub odnoszących się do jej skutków i do dopełnienia takowej. Tak np. dostatecznem jest ustne pełnomocnictwo do zawarcia czynności handl., choćby czynność zawrzeć się mająca nie była handlową po stronie mocodawcy, lecz tylko po stronie drugiego kontrahenta; nie potrzeba formy przy udzieleniu

zezwolenia męża (art. 7 k. h.) — a oczywiście wystarczy, by czynność była handlową po stronie jednej z osób umawiających się O. T. N. L. II. 98, VII. 57. Nie potrzeba również formalności przy zapisie na sąd polubowny stanowiącym czynność handl. — i to bez względu na § 270 pow. ust. sąd. (§ 359 gal. u. s.); tu atoli rozstrzygać będzie pod panowaniem nowych ustaw procesowych bezwzględnie § 577 p. c. wymagający sporządzenia na piśmie. Por. co do polubownych sądów giełdowych ust. giełd. (w dodatku III) i powołane tamże przepisy nowych ustaw proces.

2) Kod. h. stanowi wyjątki w art. 174, 178, 198, 208, 211, 214 i 242. Oprócz tego wykluczyć może zastosowanie art. 317 zgodna wola stron. Jeżeli strony miały (i objawiły) tę wolę, że umowa ma je wiązać dopiero z chwilą sporządzenia jej na piśmie np. z chwilą zamiany terminatek, ta wola rozstrzyga, i w razie, gdy do wymiany terminatek nie przyszło, nie ma kontraktu; § 884 pow. u. cyw. ma tedy zastosowanie i przy czynn. handl. A. 50, 784. Jeżeli według statutów towarzystwa ubezpieczeń ubezpieczenie przychodzi do skutku dopiero z chwilą wygotowania i wręczenia polisy ubezpieczonemu, przed tym momentem umowa nie istnieje A. 149; por. także A. 1423 (str. 208, 209).

Jeżeli umowę zawarto na piśmie np. za pomocą wymiany terminatek, na układy treści oświadczeń pisemnych przeciwne powoływać się nie można, t. zn w tym razie wchodzi w zastosowanie § 887 pow. u. cyw. A. 1268, 1514.

Art. **318**. Jeśli propozycya do zawarcia czynności handlowej następuje między obecnymi [1]), oświadczenie się w tej mierze ma być zaraz [2]) uczynionem [3]), gdyż inaczej propozycya nie wiąże potem proponującego [4]).

1) Przypadek ten zachodzi i w tym razie, kiedy strona nieobecna działa przez zastępcę, który z drugą stroną bezpośrednio się styka O. T. N. L. VIII. 398. Jeżeli jednak układy toczą się za pomocą pośredników komunikujących się wprost z sobą, ale do zawarcia umowy imieniem stron nieupoważnionych, propozycya nie następuje między obecnymi O. T. N. L. VII. 105. Rozstrzyga to, czy istnieje możność natychmiastowej i bezpośredniej odpowiedzi; w braku tejże układy toczą się inter absentes, choćby

strony w tem samem miejscu mieszkały — w przeciwnym razie między obecnymi mimo odległości geograficznej (telefon). Odmienne różnice uwzględnia pr. cyw. (§ 862 pow. u. cyw.).

2) To przypadek najprostszy: proponujący może atoli zakreślić stronie drugiej termin do oświadczenia się, a w tym razie oferta wiąże go aż do upływu tego terminu O. T. N. L. III. 116.

3) W jakiej formie ma nastąpić przyjęcie, tego ust. nie określa: por. art. 278 a zwłaszcza art. 279 uw. 1 co do znaczenia milczenia. Przyjęcie propozycyi przez zastępcę imieniem pryncypała z zastrzeżeniem zatwierdzenia pryncypała jest przyjęciem rzeczywistem, i z tą chwilą umowa — pod warunkiem zawieszającym — przychodzi do skutku O. T. N. L. VIII. 395.

4) W razie zwłoki z odpowiedzią oferent (proponujący) staje się już przez tę zwłokę wolnym, bo przez nią gaśnie ważność oferty, tak, że oferty odwoływać nie potrzeba O. T. N. L. VI. 244. Spóźnione przyjęcie, choć oferty jeszcze nie odwołano, nie tworzy kontraktu, a tylko w razie odpowiednich okoliczności za samoistną ofertę drugiej strony uważane być może.

Art. **319**. W razie propozycyi zaszłej [1]) między nieobecnymi proponujący pozostaje związany aż do chwili, kiedy się spodziewać może nadejścia odpowiedzi we właściwym porządku [2]) i w swoim czasie [3]) wysłanej. Przy obliczeniu tej chwili wolno proponującemu polegać na przypuszczeniu, że jego propozycya na czas doszła [4]).

Jeśli przyjęcie w swoim czasie wysłane [5]) dopiero po tej chwili nadeszło, kontrakt nie istnieje, byleby proponujący w czasie pośrednim lub zaraz po nadejściu przyjęcia doniósł o odstąpieniu z swej strony.

1) Oczywiście propozycya (oferta) musi być uczynioną w sposób wiążący oferenta; brak tego przy ofercie, przy której dodano zastrzeżenie »bez odpowiedzialności« (ohne Obligo) O. T. N. L. XIV. 81, a dalej w wszystkich tych przypadkach, gdzie treść oferty jest zbyt ogólnikowa (art. 337) i takowa tylko wywołanie konkretnych ofert ze strony innych ma na celu. Jeżeli tedy kupiec doniesie swemu przyjacielowi handlowemu, że ma pewne towary po

pewnej cenie na składzie, doniesienie to nie stanowi wiążącej oferty, skoro ilość towarów nie jest podana A. 171. Nie wynika jednak stąd, by takie doniesienie żadnego wogóle nie miało znaczenia. Jeżeli kupiec na zapytanie o cenę i dobroć pewnego towaru przesyła w odpowiedzi prospekt z dodatkiem, że ten zawiera bliższe wyjaśnienia, a w prospekcie znajduje się także gwarancya co do tego towaru — i jeżeli druga strona na tej podstawie uskuteczni zamówienie, używając przy niem oznaczenia przyjętego w prospekcie bez dalszych dodatków, prospekt stanowi podstawę kontraktu, a zawarta w nim gwarancya wiąże sprzedawcę A. 860.

2) Tu ma ustawa na myśli wybór środka celem przesłania odpowiedzi. O ile oferent pewien środek wyraźnie wskaże (np. telegram), tego trzymać się należy; zresztą rozstrzygają okoliczności konkretnego przypadku. Z reguły użyć się ma środka, którym się posłużył oferent.

3) Ustawa nie poleca tu bezwarunkowo użycia najbliższej poczty; owszem należy odbierającemu propozycyą (oblatowi) zostawić czas do zbadania takowej potrzebny. Czy odesłanie przyjęcia nastąpiło »w swoim czasie«, oceni sędzia w każdym przypadku z uwzględnieniem zachodzących okoliczności O. T. N. L. XIII. 162. Oferent może atoli w ofercie zakreślić termin do wysłania odpowiedzi i wówczas tego trzymać się należy. Wyrażenie »odwrotną pocztą« (mit Postwendung) oceniać należy według zachodzących okoliczności; wystarczy dać odpowiedź w dniu odebrania oferty, choćby się ją wysłało po zamknięciu poczty A. 379.

Jeżeli się czyni ofertę przez pośrednika, oferent jest wiązany tak długo, póki pośrednik prowadzi dotyczące pertraktacye, a zlecenie nie zostało przez oferenta odwołane O. T. R. VIII. 63.

4) Okoliczność, że oblat nie jest w swym zakładzie handlowym obecny i oferent o tem wiedział, nie ma żadnego wpływu; rzeczą bowiem oblata było postarać się o zastępstwo na czas nieobecności O. T. N. L. VIII. 80 (?). Zob. także co obliczania terminu przy propozycyi uczynionej reprezentacyi zagranicznej spółki akcyjnej A. 1423 na str. 208 i 209.

Jeżeli w ciągu czasu tak obliczonego przyjęcie nadeszło, kontrakt jest zawarty; dowodzić tę okoliczność ma strona, która z zawartego kontraktu wywodzi dla siebie prawa O. T. N. L. XIII. 165. Jeżeli

przyjęcie w tym czasie nie nadeszło i nie zostało w swoim czasie wysłane (zob. uw. 5), wówczas oferta — bez odwołania — traci moc wiążącą. Przyjęcie zapóźno wysłane może atoli według okoliczności stanowić nową ofertę, która w razie przyjęcia będzie podstawą kontraktu O. T. N. L. XV. 43.

5) Jeżeli oferent wywodzi w sporze pewne prawa z zawarcia kontraktu, a nie wykaże, że przyjęcie przyszło na czasie, lecz powołuje się na ustęp 2 art. 319, t. zn. na to, że przyjęcie było na czasie wysłane, a on nie odwołał oferty, strona przeciwna wykazać musi, że wysłanie przyjęcia zapóźno nastąpiło A. 324 (?). Jeżeli oblat w sporze wywodzi swe prawa z zawarcia kontraktu, wykazać zaś nie zdoła, iż przyjęcie doszło na czasie, wówczas musi udowodnić, że ono na czasie było wysłane O. T. N. L XIII. 166, a nadto — w razie zaprzeczenia — iż ono wogóle do oferenta doszło O. T. N. L. XIII. 46.

Bardzo często strona czyniąca propozycyą nie oczekuje oświadczenia przyjęcia, lecz niezwłocznego wykonania świadczenia np. przy zamówieniu towarów nadesłania tychże. W tym razie wykonanie zamówienia stanowi przyjęcie, a chwila zawarcia umowy schodzi się z początkiem wypełnienia zobowiązań z takowej płynących O. T. N. L. XVIII. 247. Jeżeli zastawnik na zlecenie właściciela zastawu jako sprzedawcy przesyła kupującemu towar zastawem obciążony z zastrzeżeniem, że kupującemu wtedy dopiero wolno będzie rozrządzać towarem, skoro wierzytelność zastawem ubezpieczoną zapłaci, aż dotąd zaś ma postępować z towarem tak, jak gdyby mu go na skład oddano — a kupujący przesławszy bezzwłocznie zastawnikowi część jego pretensyi towarem rozporządził, musi i resztę zastawnikowi zapłacić, choćby tymczasem (po przesłaniu owej części) całą cenę kupna wprost sprzedawcy uiścił A. 1645.

Wykonanie musi być zgodne z ofertą, jeżeli ma stanowić przyjęcie tejże; zob. uw. do art. 322.

Art. **320**. Jeżeli odwołanie propozycyi doszło do drugiej strony pierwej niż propozycya lub jednocześnie z takową, propozycyą uważać należy za niebyłą.

Również i przyjęcie uważać należy za nienastąpione,

jeżeli odwołanie jeszcze przed oświadczeniem przyjęcia lub równocześnie z temże doszło proponującego [1]).

1) Jeżeli strona uskuteczniła zamówienie u podróżnego handlowego, który nie ma upoważnienia do zawierania umów, tylko zbiera zamówienia i komunikuje je pryncypałowi, można zamówienie wprost u pryncypała odwołać; strona jednak wolną będzie w takim tylko razie od wszelkiej odpowiedzialności, jeżeli odwołanie doszło pryncypała najpóźniej równocześnie z zawiadomieniem podróżnego o zamówieniu A. 692.

Art. **321**. Jeżeli kontrakt wskutek układów prowadzonych między nieobecnymi zawarty został, wówczas chwila, w której oświadczenie przyjęcia oddanem zostało w celu przesłania, uważa się za chwilę zawarcia kontraktu [1]).

1) Miejsce, z którego oświadczenie przyjęcia wysłanem zostało, jest miejscem zawarcia umowy, jeżeli przyjmujący ma tam swe stałe miejsce zamieszkania lub swój zakład handlowy O. T. N. L. VII. 11. Por. także A. 1645 w uw. 5 do art. 319.

Art. **322**. Przyjęcie pod warunkami lub z ograniczeniami znaczy tyle, co odrzucenie propozycyi połączone z nową propozycyą [1]).

1) Tak ocenić należy przypadek, w którym na propozycyą sprzedaży zboża oblat odpowiada: »przyjmuję, ale proszę nie przysyłać towaru tak zapylonego i ciężkiego jak ostatnim razem« A. 125. Jeżeli oblat przyjmując obstalunek zastrzega sobie ceny wyższe, niż za ten towar liczono przy ostatnim interesie, uważać to należy za nową ofertę, a milczenie zamawiającego nie zawiera w sobie przyjęcia takowej A. 525. Jeżeli kupiec, któremu towar bez zamówienia nadesłano, cen fakturowanych nie przyjmuje, lecz ofiaruje niższe, a sprzedawca na tę ofertę się nie oświadczy, kontrakt kupna-sprzedaży nie przychodzi do skutku A. 1276. Jeżeli kupiec uznaje zostawienie towarów przez siebie sprzedanych do swej dyspozycyi, uskutecznione z powodu niezgodności z wzorem, za uzasadnione, ale zarazem prosi o nadesłanie wzoru, przyrzeka dostawić towar zgodny z wzorem i takowy rzeczywiście dostawia,

w przyjęciu owego przyrzeczenia nie leży nowy kontrakt kupna, i wobec tego sprzedawca otrzymawszy cenę kupna za całą pierwszą posyłkę o cenę za drugą skarżyć nie może A. 1679. Jeżeli zamówienie opiewało »około stu litrów«, a nadesłana beczka zawiera ich 143, nadesłanie to nie jest przyjęciem zamówienia i równoczesnem wypełnieniem kontraktu, lecz stanowi nową ofertę, tak, że nieprzyjęcie tej beczki (i niezwłoczny zwrot nadesłanej potem odrębnie faktury) zwalnia adresata od wszelkiej odpowiedzialności bez względu na to, czy przy nieprzyjęciu zastosował się do przepisu art. 347. A. 1702. Czy przy ofercie pewnej ilości można przyjęcie ograniczyć do części z tym skutkiem, iż co do tej części zawartą zostaje umowa, rozstrzygają okoliczności konkretnego przypadku O. T. N. L. XVI. 155.

Art. **323**. Jeżeli kupiec, który otrzymuje zlecenie [1]), pozostaje w stosunkach handlowych z dającym takowe, albo sam mu się z gotowością załatwiania takich zleceń oświadczył, obowiązany jest dać bezzwłocznie odpowiedź, gdyż inaczej milczenie jego znaczyć będzie tyle co podjęcie się zlecenia.

Nawet i wtedy, gdy się nie podejmuje zlecenia, obowiązany jest towary lub inne przedmioty, jeśli mu jakie przy zleceniu nadesłano, zabezpieczyć tymczasowo na koszt dającego zlecenie od szkody, o ile co do tego kosztu jest pokryty i o ile to bez jego uszczerbku nastąpić może.

Sąd handlowy [2]) może na jego wniosek nakazać, aby owe rzeczy w publicznym domu składowym lub u trzeciego złożone zostały w przechowanie, aż właściciel co do nich inne rozporządzenie wyda.

1) Przepis ten odnosi się tylko do właściwych zleceń (Aufträge, Mandate) w technicznem słowa tego znaczeniu w przeciwstawieniu do języka popularnego, który termin »zlecenie« stosuje także do zamówień O. T. N. L. V. 170. Nie odnosi się zatem do wszelkich innych ofert i nie stanowi bynajmniej ogólnie obowiązku do dania odpowiedzi pod rygorem, że milczenie uchodzić będzie za przyjęcie. Por. uw. do art. 279. — Nie podpada pod art. 323 oferta sprzedaży leżąca w przesłaniu towaru bez zamówienia (art. 279 uw. 1 ust. 4); jeżeli przeto sprzedawca towaru, któremu kupujący zapowiedział, że żadnej przysłanej paczki nie otworzy bez interwencyi zastępcy sprzedawcy, nie zważa na to i przysyła dalej towar nie postarawszy się o interwencyą swego zastępcy (oferta), nie może żądać ceny za paczki, których kupujący nie otworzył, lubo sprzedawcy o tem nieprzyjęciu nie zawiadomił A. 153. Jeżeli A pozwolił B wstawić w lokalu A automat i zobowiązał się do wydania B kwot wpłaconych, wówczas z okoliczności, że A nadesłany automat przyjął bez zastrzeżeń mimo towarzyszącej mu faktury, w której podana jest tylko cena kupna bez wzmianki o owym układzie, nie można wyciągać wniosku, iż przez to A zobowiązał się do zapłaty ceny kupna stosownie do faktury, gdyż brak odpowiedzi oznacza w tym razie obstawanie przy pierwotnym układzie A. 1713. Takie zamówienie towaru musi być wyraźnie przyjęte (choćby przez niezwłoczne wykonanie); jeżeli strona je zostawia bez odpowiedzi, i dopiero w dłuższy czas potem uskutecznia przesyłkę, zamawiający nie ma obowiązku do przyjęcia O. z 14 marca 1894 L. 2533 JBl. 19 z r. 1894; jeżeli mąż nadesłanego sobie towaru nie przyjął, żona jednak oświadcza gotowość nabycia go pod takimi samymi warunkami, a wysyłający na to nie dał odpowiedzi, o kontrakcie nie ma mowy, i odpowiedzialność żony wtedy tylko będzie uzasadnioną, jeżeli zostanie wykazane, że ona towar w swem przedsiębiorstwie całkowicie lub częściowo zużyła A. 1525. Zawarte w przekazie (asygnacyi) polecenie zapłaty skierowane do przekazanego, nie należy do owych poleceń, co do których mandataryusz ma obowiązek bezzwłocznej odpowiedzi A. 215; por. atoli A. 807, według którego ma miejsce zupełna asygnacya, pociągająca za sobą zgaśnięcie pretensyi A do do C, jeżeli A na poczet tej pretensyi wskutek zlecenia (przekazu) C zatrzymał kwotę asygnowaną z funduszu, który miał wydać B, i osobę B o tem zawiadomił, a żadnej nie otrzymał odpowiedzi; zob. także A. 105 przy art. 300 uw. 2. Tak samo, jeżeli agent towarzystwa ubezpieczeń nie zwróci polisy nadesłanej mu przez dyrekcyą, a odnoszącej się do ubezpieczenia jego własnych rzeczy — wystawionej bez jego inicyatywy — zaniechanie zwrotu nie

stanowi przyjęcia propozycyi A. 1125. Przyjęcia nie można również widzieć w zaniechaniu odpowiedzi na zapytanie kupującego, czyby sprzedawca nie przyjął napowrót towarów dotąd niesprzedanych A. 705, lub na wniosek o przedłużenie pierwotnego terminu odstawy A. 1511.

2) Nakaz przechowania wydać może także i sąd powiatowy (§ 59 normy jurysd.); postępować przy tem należy tak jak w sprawach niespornych O. z 19 lutego 1895 L. 1921 JBl. 46. C. 464 z r. 1895.

ODDZIAŁ CZWARTY.

Wykonanie czynności handlowych.

Art. **324**. Wykonanie czynności handlowej nastąpić ma w miejscu, które w kontrakcie oznaczono, albo które według natury czynności lub zamiaru kontraktujących za miejsce wykonania uważane być winno [1]).

Jeżeli tych wskazówek nie dostaje, obowiązany wykona świadczenie w miejscu, gdzie w czasie zawarcia kontraktu miał swój zakład handlowy, a w braku zakładu tam, gdzie wtedy mieszkał [2]). Jeśli jednak ma być oddaną rzecz oznaczona, która w czasie zawarcia kontraktu z wiedzą kontraktujących w innem miejscu się znajdowała, wówczas nastąpi oddanie w temże miejscu.

1) Por. §§ 902 i 905 pow. ust. cyw. Jako miejsce wykonania umowy komisu uważać należy w braku innego postanowienia miejsce, gdzie komisant udzielone sobie zlecenie ma wykonać A. 658. Jeżeli według treści dowodu ładunkowego przewoźnik odstawić ma towar do pewnego miejsca i tam oddać go pewnej instytucyi celem wyekspedyowania tegoż dalej, owo miejsce odstawy jest dla przewoźnika umownem miejscem wykonania A. 1225. Natomiast miejsce wskazane w liście przewozowym jako miejsce odstawy nie jest miejscem wykonania umowy ani dla wysyłającego A. 795, ani też dla przewoźnika A. 827 (? wprost przeciwnie A. 1022, według którego sąd miejsca, dokąd towar według listu

ma być wysłany i w którem za opłatą kosztów wysyłającemu ma być wydany, jest właściwy jako forum contractus dla skarg wysyłającego przeciw kolei).

Umowa, że towar ma być przez sprzedawcę odstawiony franco do pewnego miejsca, nie czyni jeszcze tego ostatniego miejscem wykonania dla sprzedawcy; zob. art. 345 k. h. i orzeczenia tamże przytoczone. Nie ma również tego znaczenia dodatek: »ab X« A. 201, 359; por. A. 1699, według którego w przypadku, kiedy kupiec zagraniczny zamówił zagranicą u austryackiego fabrykanta towar »ab Fabrik«, fabrykant na tej podstawie nie może skarżyć go w sądzie fabryki o zapłatę ceny kupna, bo w owych słowach o obowiązku kupującego nie ma mowy (? zob. ust. 7 tej uw.). Również nie stwarza dla sprzedawcy umownego miejsca wykonania dodatek »bis X«, który oznacza tylko, że wysyłający towar aż do stacyi X nadać ma A. 496 — ani dla kupującego dodatek »per comptant loco X« A. 362.

Ustne przyrzeczenie kupującego, że cenę kupna nadeśle sprzedawcy do tegoż miejsca zamieszkania, czyni to ostatnie umownem miejscem wykonania dla kupującego A. 279; tak samo tego rodzaju przyrzeczenie w korespondencyi A. 403, 422; por. atoli A. 189, według którego takie przyrzeczenie uczynione pod warunkiem, iż druga strona uzna podaną przez przyrzekającego cyfrę długu za prawdziwą, nie ma żadnego znaczenia, skoro się warunek nie ziścił, oraz A. 398, 411, 481, 947, które opierają się na art. 325 i wygłaszają zasadę, że przyrzeczenie takie jest tylko skonstatowaniem obowiązku ciążącego na zobowiązanym z mocy ustawy, i po myśli art. 325 ust. 2 nie stwarza umownego miejsca zapłaty.

Umownem miejscem wykonania kontraktu kupna jest dla kupującego miejsce, w którem mają być płatne weksle na pokrycie ceny kupna wręczyć się mające A. 295, O. z 16 listopada 1894 L. 9658 C. 287 z r. 1895. Umówienie się, że zapłata ceny kupna nastąpi w drodze pobrania pocztowego (Nachnahme), nie czyni miejsca nadania towaru umownem miejscem zapłaty A. 495. Por. przytocz. niżej A. 1305.

Jeżeli sprzedawca prześle kupującemu na cenę kupna faktury zaopatrzone dodatkiem »płatne w X«, wówczas przyjęcie

tych faktur bez zarzutu stwarza dla kupującego w X umowne miejsce zapłaty (to samo znaczenie ma dodatek »płatne u mnie«, jeżeli na fakturze wymienione jest miejsce zamieszkania wysyłającego A. 952), jednakże tylko wtedy, kiedy kupującemu w chwili otrzymania faktury otwarta jest jeszcze możność nieprzyjęcia towaru A. 362, a więc jeżeli faktura doszła go najpóźniej razem z towarem A. 139, 238, 535, 1169. Jeżeli kupujący fakturę taką otrzymał osobno już po przyjęciu towaru, zatrzymanie jej bez zarzutu nie ma skutku powyżej określonego i ugruntowanego poprzednio (w ustawie lub umowie) miejsca zapłaty nie zmienia A. 238, 267, 320, O. z 20 grudnia 1893 L. 14889 Ger. Ztg. z 1894 str. 94; przeciwnie — zd. n. błędnie — A. 152, 881, 1483. Tak oznaczone umowne miejsce zapłaty obowiązuje i tego, kto w dotyczący stosunek obligatoryjny wstępuje jako współdłużnik A. 1074 (por. atoli przy art. 281 uw. 3 ust. 3). Powyższego skutku przyjęcia faktury bez zarzutu nie uchyla bynajmniej ta okoliczność, że kupujący część towaru zwrócił A. 861; jeżeli jednak wogóle towaru nie przyjął i przez to propozycyą niedwuznacznie odrzucił, zatrzymanie faktury żadnego nie ma znaczenia A. 1119, 1699, O. z 27 września 1894 L. 10725 C. 227 z r. 1895, O. z 12 grudnia 1894 L. 14131 JBl. 40 z r. 1895 C. 211 z r. 1896 (inaczej — zd. n. błędnie — A. 1122, przyjmujące miejsce wskazane w fakturze za umowne miejsce wykonania, jeżeli kupujący zwrócił towary z fakturą z tego powodu, że mu przysłano więcej niż zamówił, oraz A. 1483). Tembardziej nie ma mowy o umownem miejscu wykonania, skoro kupujący całkiem towaru nie dostał, chociaż fakturę dopiero w miesiąc po otrzymaniu zwrócił z nadmienieniem, że towaru nie przyjmie A. 1295. Przyjęcie faktury ma atoli znaczenie opisane, choć w dalszym jej ciągu znajduje się postanowienie, że można ściągnąć zapłatę w drodze pobrania pocztowego, bo ta ostatnia droga jest tylko odmianą w rodzaju zapłaty, mającą na celu wydanie towaru dopiero za zapłatą A. 1305. Jeżeli takie przyjęcie faktury nastąpiło, ugruntowanego przez to miejsca zapłaty nie zmienia okoliczność, że później część ceny kupna pokrytą została wekslami w innem miejscu płatnymi A. 1126. Jeżeli jednak przy pierwotnej umowie miejsce zapłaty nie było oznaczone i sprzedawca dopiero później po wykonaniu całej odstawy i otrzymaniu znacznej części ceny

kupna, fakturę z wspomnianym dodatkiem kupującemu przesłał, przyjęcie takowej bez zarzutu jest zupełnie bez znaczenia O. z 3 stycznia 1896 L. 15310 JBl. 31, C. 307 z r. 1896. Podnieść wreszcie należy, że według A. 1675, choć sprzedawca odstawiał towar na kilka zawodów, a faktura z dodatkiem towarzyszyła tylko pierwszej partyi, przyjęcie jej bez zarzutu oznacza wobec jedności interesu umowne miejsce zapłaty co do wszystkich dalszych odstaw, a skutku tego nie modyfikuje to, że potem niejednokrotnie na zlecenie sprzedawcy częściowe kwoty w inne miejsce posyłano. Judykatura niemiecka nie przypisuje fakturze tego znaczenia O. T. N. L. V. 32, XXII. 144 (zob. art. 279) idąc w tej mierze zgodnie z nauką.

Także i przy innych umowach stosuje praktyka austr. tę zasadę. Tak np. dodatek »płatne w X« na rachunku spedytora (Spesennote) zobowiązuje przyjmującego rachunek bez zarzutu do zapłaty w X. O. z 3 października 1894 L. 10388 C. 145 z r. 1895; podobnie ma się rzecz według A. 881 przy rachunku dotyczącym najmu usług (por. atoli A. 1065 przy art. 279).

Omówione dotąd kwestye odnoszące się do interpretacyi woli stron w poszczególnych przypadkach, mają pierwszorzędne znaczenie dla kwestyi właściwości sądu. § 43 normy jurysd. z r. 1852 stanowi: »Jeżeli miejsce, w którem ma być uiszczona zapłata lub wykonane inne świadczenie, w umowie wyraźnie zostało oznaczone, wszystkie skargi odnoszące się do tej umowy, czy mają na celu wypełnienie tejże, czy uchylenie, czy wynagrodzenie szkody z powodu niewypełnienia, mogą być wniesione przed ten sąd, któremuby pozwany podlegał, gdyby się znajdował w miejscu, gdzie umowa ma być wykonaną«. Na podstawie tego przepisu uznawano właściwość forum contractus w wszystkich tych przypadkach, w których przyjęto umowne miejsce wykonania, w szczególności i w najczęstszym przypadku, kiedy faktura płatna w pewnem miejscu bez zarzutu została przyjęta. Koniecznem jest oznaczenie miejsca wykonania w umowie; ustawą oznaczone miejsce dopełnienia umowy nie ma wpływu na uzasadnienie właściwości forum contractus A. 176. Z tego, że dłużnik część ceny kupna nadesłał do miejsca zamieszkania wierzyciela, nie wynika jeszcze, żeby to było umówionem i żeby owo miejsce w umowie jako

miejsce zapłaty oznaczono, bo dłużnik przez to przesłanie czyni tylko zadość obowiązkowi ustawowemu z art. 325 ust. 1, co według art. 325 ust. 2 nie wpływa wcale na właściwość sądu A. 211, 510, 858. Sąd miejsca, w którem świadczenie jednej tylko strony ma według umowy nastąpić, właściwy jest dla wszystkich skarg z umowy, także dla skarg przeciw drugiej stronie. Nie ulega wprawdzie wątpliwości, że przy umowach dwustronnie obowiązujących np. kupno-sprzedaż, w których stoją naprzeciw siebie świadczenie i świadczenie wzajemne, miejsce dopełnienia umowy dla jednej z stron może się różnić od miejsca dopełnienia umowy dla strony drugiej (o ile świadczenia nie mają nastąpić z ręki do ręki — Zug um Zug) A. 302, 420, O. T. R. II. 122 — ale mimo tego według § 43 cyt. bez względu na ową kwestyą prawno-materyalną, jeżeli tylko umowa dla jednej strony oznacza miejsce wykonania, kompetencya sądu dla wszelkich skarg jest uzasadniona A. 111 (które jednak wychodzi z mylnego założenia, że miejsce świadczenia umówione dla jednej strony odnosi się także do świadczenia wzajemnego), 1168, 1222 (Rep. 124), 1599, 1701, O. z 9 stycznia 1894 L. 198 C. 189 z r. 1894. Można tedy w umówionem miejscu odstawy towaru skarżyć o zapłatę ceny kupna (przeciwnie A. 302, 420, 799, 852, 1205).

Co do forum contractus stanowi § 88 nowej normy jurysd.: »Skargi o uznanie istnienia lub nieistnienia umowy, o dopełnienie lub uchylenie takowej, skargi o odszkodowanie z powodu niedopełnienia lub z powodu nienależytego dopełnienia, można wnosić do sądu miejscowości, w której pozwany ma dopełnić umowy wedle pisemnego układu stron; układ ten musi stanowić, że w oznaczeniu miejsca dopełnienia mieści się także prawo do wniesienia skargi w tem miejscu. Między osobami trudniącemi się handlem, uzasadnia właściwość sądu wypełnienia umowy także przyjęcie bez zarzutu faktury przesłanej równocześnie z towarem lub jeszcze przed jego nadejściem, jeżeli faktura zawiera dodatek, że zapłata nastąpić ma w pewnem oznaczonem miejscu i że w tem samem miejscu można wnieść skargę z tej sprawy«.

Miejsce wykonania umowy ważne jest także dla kwestyi, które prawo przy ocenianiu umowy stosować należy. Mimo §§ 34—37 pow. u. cyw., kładących nacisk na miejsce zawarcia, z uwagi

na art. 327, 336 ust. 1 i 352 prawo miejsca wykonania umowy będzie rozstrzygającem; por. O. T. N. L. XV. 212.

2) Np. miejsce, gdzie spedytor mieszkał w chwili zawarcia umowy z komitentem, choć treścią zlecenia było wysłanie towaru w inne miejsce A. 185. Kupujący papiery wartościowe winien się po nie zgłosić do sprzedawcy A. 428. Por. także art. 342.

Art. **325**. Gdy chodzi o zapłatę pieniężną, z wyjątkiem atoli wypłaty papierów pozbywalnych przez indos lub na okaziciela opiewających [1]), dłużnik obowiązany jest przesłać wierzycielowi zapłatę na własny koszt i własne niebezpieczeństwo [2]) na miejsce, gdzie ten ostatni w chwili powstania wierzytelności miał swój zakład handlowy, a w braku takowego tam, gdzie wtedy mieszkał, chyba że co innego wypływa bądź z kontraktu, bądź z natury interesu, bądź z zamiaru kontaktujących [3]).

Wskutek tego przepisu wszelako nie zmienia się miejsce, w którem dłużnik według ustawy zobowiązanie swe wykonać winien (art. 324), ani co do właściwości sądu ani pod innymi względami [4])

1) Przy tych wierzyciel musi się zgłosić do dłużnika (Holschuld), dłużnik bowiem nie zna każdoczesnego wierzyciela. Por. O. T. N. L. V. 25.

2) Jeżeli dłużnik wykaże, że dłużną kwotę istotnie nadał na poczcie, a wierzyciel dotyczący list pieniężny otrzymał i przyjął bez zarzutu, i później dopiero z zarzutami co do zawartości wystąpił, wówczas nadanie na pocztę uważa się za zapłatę A. 580; por. O. T. N. L. XVI. 187.

3) W razie przesłania pieniędzy stosownie do żądania wierzyciela w liście poleconym, dłużnik ma wykazać tylko, że w takim liście pewną oznaczoną kwotę wysłał, a fakt, że adresat mimo tego dostał mniej, w żadnym razie na ocenienie kwestyi zapłaty nie ma wpływu A. 1135.

4) Próba ściągnięcia ceny kupna zapomocą zlecenia pocztowego (Postmandat) jest próbą uzyskania zapłaty przez pełnomo-

cnika (rozp. min. z 9 października 1882 Nr. 144 D u. p.) i nie wpływa na umówione miejsce zapłaty, choćby ta próba miała miejsce w porozumieniu z dłużnikiem i za jego zgodą A. 1252. Por. A. 398 i t. d. przy art. 324 uw. 1 ust. 3.

Depozycyą długu handlowego musi sąd handlowy miejsca zamieszkania dłużnika przyjąć, co atoli znaczenia prawnego tej depozycyi bynajmniej nie przesądza A. 479.

Por. art. 342 i § 1420 pow. u. cyw.

Art. **326**. Jeżeli czas dopełnienia zobowiązania nie jest w umowie oznaczony, dopełnienie każdego czasu żądanem i uskutecznionem być może, chyba że ze względu na okoliczności lub zwyczaj handlowy co innego przyjąć należy [1]).

1) Jeżeli przyrzeczono zapłatę »skoro część towarów będzie sprzedana«, znaczy to tyle, co przyrzeczenie zapłaty »według możności«, i zawiera termin odpowiedni zachodzącym okolicznościom, co oceni sędzia A. 1058; zob. O. T. N. L. X. 234 i A. 353 przy art. 278. Nadesłanie towaru przed umówionym terminem nie uprawnia kupującego do odmówienia przyjęcia, jeżeli mu stąd nie grozi niebezpieczeństwo, a towar według swej natury nie jest także aż do upływu terminu na niebezpieczeństwo narażony; na termin zapłaty jednak to przyspieszenie odstawy nie ma wpływu A. 1665. Por. także §§ 902—904 pow. u. cyw.

Art. **327**. Jeżeli według brzmienia umowy wykonanie ma nastąpić na wiosnę lub w jesieni lub w czasie w podobny sposób oznaczonym, rozstrzyga zwyczaj handlowy miejsca wykonania [1]).

Jeżeli wykonanie nastąpić ma w środku miesiąca, wówczas pietnasty dzień tego miesiąca uważa się za czas wykonania.

1) Por. do tego artykułu i nast. przepisy art. 30—35 ust. wekslowej.

Jeżeli zwyczaj handlowy nie da się wykazać, termin »w jesieni« kończy się z dniem 21 grudnia A. 284; por. art. 357.

Art. **328**. Jeżeli wykonanie zobowiązania nastąpić ma z upływem oznaczonego terminu po zawarciu kontraktu, czas wykonania przypada:

1) jeśli termin na dnie oznaczonym został, w ostatnim dniu tego terminu; przy obliczeniu czasu nie wlicza się dnia zawarcia kontraktu; jeśli termin oznaczonym został na ośm lub czternaście dni, rozumie się przez to całe ośm lub czternaście dni;

2) jeśli termin oznaczonym został na tygodnie, miesiące lub na przeciąg czasu kilka miesięcy obejmujący (rok, pół roku, kwartał), w tym dniu ostatniego tygodnia lub miesiąca, któty swą nazwą lub liczbą odpowiada dniowi zawarcia kontraktu; jeśli takiego dnia w ostatnim miesiącu nie ma, wykonanie przypada w ostatnim dniu tego miesiąca.

Wyrażenie »połowa miesiąca« znaczy tyle, co pietnaście dni. Jeżeli termin wykonania oznaczonym został na jeden lub więcej całych miesięcy i na pół miesiąca, należy te pietnaście dni liczyć na ostatku.

Podług zasad powyższych obliczyć się ma termin także wtedy, kiedy początek jego oznaczonym został nie od dnia zawarcia kontraktu, lecz od innej pory czasu lub od innego zdarzenia [1]).

1) Jeżeli jako koniec terminu oznaczono cały miesiąc, czas wykonania przypada na ostatni dzień tego miesiąca A. 390. Por. art. 357.

Art. **329**. Jeżeli wykonanie przypada na niedzielę lub święto powszechne [1]), najbliższy dzień powszedni uważa się za dzień wykonania.

1) Święto żydowskie nie jest świętem powszechnem, choćby obie strony były Izraelitami O. T. N. L. II. 409. Por. art. 92 ust. weksl.

Art. **330**. Jeżeli wykonanie nastąpić ma w przeciągu pewnego czasu, przed upływem takowego nastąpić powinno.

Jeśli ostatni dzień terminu przypada na niedzielę lub lub święto powszechne, wykonanie nastąpi najpóźniej w dniu poprzednim bezpośrednio poprzedzającym [1]).

1) Inaczej stanowi art. 92 ust. weksl. Przepis ten stosuje się także do pretensyi ustalonej ugodą sądową, o ile takowa pochodzi z czynności handl. A. 747.

Art. **331**. Urządzeniom giełdowym zastrzega się możność zaprowadzenia zmian w tych obliczeniach czasu (art. 328 — 330), o ile się tyczą terminów likwidacyjnych dla czynności giełdowych [1]).

1) Zob. § 10 ust. giełd. (Dodatek III). Ogłoszenie przełożeństwa giełdy, iż się do wypełnienia zobowiązań w pewnym dniu płatnych przedłuża termin o 24 godzin, nie wpływa zupełnie na prawa i obowiązki kontrahentów A. 492, 540.

Art. **332**. Wypełnienie musi nastąpić i być przyjęte w dniu wypełnienia podczas zwykłej pory załatwiania czynności [1]).

1) Por. § 903 pow. ust. cyw.

Art. **333**. Jeżeli nastąpiło przedłużenie umówionego terminu do dopełnienia zobowiązania, nowy termin zaczyna się w razie wątpliwości w pierwszym dniu po upływie poprzedniego terminu.

Art. **334**. W wszystkich przypadkach, gdzie dzień płatności został oznaczony, ocenić należy podług natury czynności i zamiaru stron umawiających się, czy takowy tylko na korzyść jednego z kontrahentów ustanowiony został.

I wtenczas, gdy dłużnik stosownie do tego mocen jest zapłacić przed dniem płatności, nie ma przecież prawa

odciągać dyskonta bez zezwolenia wierzyciela, o ile go do tego nie upoważnia umowa lub zwyczaj handlowy.

Art. **335**. Jeżeli kontrakt nie zawiera bliższego oznaczenia jakości i dobroci towaru, zobowiązany dostarczyć winien towaru handlowego w średnim gatunku i średniej dobroci [1]).

1) Por. § 922 pow. u. cyw. Przedewszystkiem rozstrzyga umowa; przy ocenieniu treści tejże odróżnić należy właściwości towaru przez stronę rzeczywiście przyrzeczone i zapewnione od przesadzonych naturalnie zachwalań, mających na celu tylko reklamę np. »czegoś lepszego nigdzie się nie znajdzie« i t. p. O. T. N. L. IV. 161. Przy sprzedaży towaru znajdującego się na morzu z klauzulą telle quelle sprzedawca dostarczyć może także towaru najniższej sorty i najgorszej jakości, byleby towar był naładowany jako zwyczajny towar kupiecki (ordentliches Kaufmannsgut, marchandise loyale et marchande) O. T. R. XIX. 31. Zob. także art. 347.

Art. **336**. W razie wątpliwości przyjmuje się za odpowiadające umowie tę miarę, wagę, stopę i gatunek monety, dalej ten sposób obliczania czasu i takie odległości, jakie są przyjęte w miejscu, gdzie umowa ma być wykonaną.

Jeżeli umówiony gatunek monety w miejscu zapłaty nie jest w obiegu albo jest tylko walutą rachunkową, wówczas suma może być zapłacona w monecie krajowej według wartości w czasie płatności, chyba, że użyciem wyrazu »rzeczywiście« (effectiv) lub podobnego dodatku wyraźnie zastrzeżono wypłatę w gatunku monety wymienionym w umowie [1]).

1) Por. zgodny z tem art. 37 ust. weksl.

TYTUŁ DRUGI *).

O KUPNIE [1]).

1) Kodeks handl. nie wyczerpuje wszystkich kwestyi odnoszących się do kupna, nie zawiera przedewszystkiem żadnych postanowień co do pytania, kiedy kontrakt kupna przychodzi do skutku. W tym tedy względzie rozstrzygają ustawy krajowe O. T. N. L. II. 290; zob. §§ 1053—1089 pow. u. cyw. Zauważyć tu jednak należy, że nie każde kupno stanowiące czynność handlową, postanowieniom tego tytułu podlega. Owszem — kupno musi być kupnem handlowem, t. zn. przedmiotem jego musi być towar czyli taka rzecz ruchoma, która stanowi przedmiot obrotu handlowego. W szczególności z rzeczy niezmysłowych należą tu te tylko pretensye, które są uzmysłowione w papierze i z nim związane, t. j. papiery wartościowe O. T. R. XXVI. 43.

Essentialia stanowią przy kupnie oznaczenie towaru i ceny; nie jest atoli potrzebnem oznaczenie szczegółowe — wystarczy, by objektywnie istniała możność oznaczenia. Można się tedy umówić nawet o cenę »według uznania strony«, wówczas bowiem przez to uznanie rozumie się arbitrium boni viri, cena więc, objektywnie rzecz biorąc, da się oznaczyć O. T. N. L. XIII. 76. Między kupcami nie potrzeba nawet wogóle oznaczenia ceny; wówczas — przy rozłożeniu odstawy towaru na kilka części — rozstrzyga co do każdej części cena w chwili odstawy w obrocie handlowym ustalona A. 197, 370, w szczególności każdoczesna cena targowa A. 820; por. także A. 1366 (przy art. 279 uw. 1 ust. 3). Jeżeli się w sporze żąda najpierw zapłaty ceny umownej, a potem ceny odpowiedniej, przyznając, że w tym względzie nie było umowy, nie zachodzi zmiana tytułu skargi; można też już w skardze oba żądania połączyć O. T. N. L. III. 388. Podobnie ma się rzecz co do towaru. Wystarczą wyrażenia »mniej więcej, około (ungefähr, circa)« O. T. N. L. I. 57, IX. 129; kupno piwa »według zapotrzebowania« po oznaczonej cenie jest kupnem dokonanem O. T. N. L. XIV. 291; jeżeli ilość towaru oznaczono »200 do 250«, kupno jest stanowczo

*) Gareis w Endemanna Handb. II. 540 n.

zawarte co do mniejszej ilości, co do reszty zaś wyrażona jest tylko możność i nadzieja zawarcia kupna, i sprzedawca nie ma prawa robić użytku z art. 354, jeżeli kupujący tej nadwyżki przyjąć nie chciał A. 1505. Kupnem dokonanem jest także t. zw. kupno specyfikacyjne (Specificationskauf), przy którem strony oznaczają ilość towaru (np. przędzy, żelaza) i jednostkową cenę, ale kupującemu zastrzeżony jest wybór, w jakich rodzajach (przędzy czy wyrobów żelaznych) ma nastąpić odstawa O. T. N. L. XIV. 41, O. T. R. XIV. 243. Wreszcie i wtedy, kiedy tak cena jak i towar w przybliżeniu tylko są oznaczone, kupno przychodzi do skutku, np. przy zamówieniu sztuki sukna, która według oświadczenia podróżnego ma około 100 m. zawierać i za metr mniej więcej po 3 fl. wypadnie A. 170. Brak oznaczenia czasu i miejsca wykonania nie ma oczywiście przy kwestyi, czy kupno przyszło do skutku, żadnego wpływu A. 262.

Kupno zachodzi i w tym razie, kiedy dłużnik (z tytułu pożyczki) dostarcza wierzycielowi pewne oznaczone towary po umówionej cenie, a cenę z kwoty długu się strąca A. 322.

Art. **337**. Ofiarowanie na sprzedaż oczywiście do wielu osób wystosowane, zwłaszcza przez udzielenie cenników, spisów składowych, prób lub wzorów, jakoteż ofiarowanie, w którem towar, cena lub ilość nie są dokładnie oznaczone, nie stanowi obowiązującej propozycyi kupna [1]).

1) Zob. A. 117 przy art. 319 uw. 1. Jeżeli na skutek takiej oferty nastąpi zamówienie, ono jest ofertą, choćby jako przyjęcie oferty było oznaczone O. T. N. L. VI. 242.

Art. **338**. Czynność handlową, której przedmiotem jest dostarczanie pewnej ilości rzeczy zamiennych za cenę oznaczoną, oceniać należy również podług przepisów o kupnie [1]).

1) Art. ten skierowany przeciw odmiennym postanowieniom prawa pruskiego (allg. Landr. I. 2. §§ 981—987) dla prawa austryackiego nie ma znaczenia. Kupno może tedy być kupnem odręcznem (Tageskauf), jeżeli się ma towar oddać zaraz, lub kupnem

dostawnem (Lieferungskauf), jeżeli oddanie towaru nastąpić ma dopiero w pewien czas po zawarciu umowy.

Art. **339.** Kupno za obejrzeniem lub wypróbowaniem [1]) zawiera się pod warunkiem od woli kupującego zawisłym, iż kupujący towar obejrzy lub wypróbuje i za dobry uzna [2]). Warunek ten w razie wątpliwości jest zawieszającym [3]).

Dopokąd kupujący nie uznał towaru za dobry, nie jest kupnem związany. Sprzedawca przestaje być związanym, jeśli kupujący nie uznał towaru za dobry aż do upływu terminu umówionego [4]) lub zwyczajem miejscowym ustalonego.

W braku umówionego lub zwyczajem miejscowym ustalonego terminu sprzedawca może wezwać kupującego po upływie stosownego do okoliczności czasu, aby się oświadczył; przestaje być związanym, jeżeli kupujący nie oświadczy się zaraz po wezwaniu [5]).

Jeżeli towar sprzedany za obejrzeniem lub wypróbowaniem został już oddany dla obejrzenia lub wypróbowania, natenczas milczenie kupującego aż do upływu terminu lub po wezwaniu znaczy tyle co uznanie dobroci [6]).

1) Kauf auf Besicht oder auf Probe; por. §§ 1080—1082, a także 1083—1085 pow. u. cyw.

2) Warunek ten może być wyrażony i w ten sposób, że kupującemu wolno zwrócić towar, który mu nie będzie odpowiadał (nicht convenirende Waare) A. 365, 433, 707. Umówienie się przy kupnie, że kupujący bezwarunkowo może odesłać towar, jeżeli go gdzieindziej dostanie taniej, nadaje dotyczącemu interesowi charakter kupna za wypróbowaniem, przy którem kupujący może zwrócić towar bez potrzeby wykazania, że mu istotnie taki sam za niższą ofiarowano cenę A. 1240. Kupno za obejrzeniem może być połączone z kupnem według wzoru, np. w razie umowy, że towar ma odpowiadać wzorowi, ale kupującemu wolno wybrać te sztuki, które uzna za odpowiednie O. z 2 października 1895 L. 11099 JBl. 41 z r. 1895. Wola stron może być atoli i taka, że kupujący obowiązany jest obejrzeć towary i tylko wtedy może odmówić przyjęcia, kiedy towar okaże się rzeczywiście nieodpowiedni; jeżeli kupujący w tym razie poprostu odmówi przyjęcia przesyłki i obejrzenia zaniecha, uważać należy towar po myśli art 347 za uznany za dobry A. 1614; por. O. T. N. L. XIV. 204, które wypowiada tę samą zasadę, dodaje atoli trafnie, że w tym razie nie ma kupna za wypróbowaniem z art. 339.

3) Ciężar dowodu układa się następnie: przedewszystkiem sprzedawca musi w razie zaprzeczenia wykazać, iż do skutku przyszło kupno bezwarunkowe; zarzut, iż kupno zawarto za wypróbowaniem, jest tylko zaprzeczeniem twierdzeń skargi O. T. N. L. IV. 27 (błędnie A. 316, według którego zarzut ten jest samoistną ekscepcyą, której prawdy zarzucający dowieść winien). O ile atoli którakolwiek strona twierdzi, iż warunek obejrzenia był warunkiem rozwiązującym, ciężar dowodu w tym względzie spada na nią O. T. N. L. VII. 38.

4) Jeżeli w fakturze zastrzeżony był termin do zwrotu towaru uznanego za nieodpowiedni, tego się trzymać należy A. 433; jeżeli atoli kupno za obejrzeniem połączone było z kupnem według wzoru (zob. uw. 2), termin zakreślony w fakturze do reklamacyi i posyłek zwrotnych (art. 347) nie ma żadnego wpływu na termin do oświadczenia się po myśli art. 339. O. z 2 paźdz. 1895. L. 11099 JBl. 41 z r. 1895.

5) Jeżeli kupno przyszło do skutku za obejrzeniem, a termin oświadczenia się nie był oznaczony i brak zwyczaju w tym względzie, sprzedawca musi wykazać, iż wzywał kupującego, jeżeli chce się utrzymać z żądaniem skargi o zapłatę ceny kupna A. 1278.

6) Jeżeli zamówienie miało miejsce pod warunkiem, iż kupiec towar przesłany mu poprzednio uzna za odpowiedni, sprzedawca skarżąc o cenę kupna musi udowodnić, że takie uznanie nastąpiło, lub że termin zakreślony kupującemu do zwrotu fakturą upłynął bez skutku A. 1639. Czy koszta przyjęcia i przechowania towaru ma w razie nieuznania tegoż za dobry ponosić sprzedawca, ocenić należy w każdym konkretnym przypadku podług woli stron O. T. N. L. XXIV. 48. Co do niebezpieczeństwa por. art. 345.

Art. **340**. Kupno według próby lub wzoru [1]) zawartem jest bezwarunkowo [2]), ale pod obowiązkiem z strony sprzedawcy, aby towar odpowiadał próbie lub wzorowi [3]).

1) Sam fakt, że przy zawarciu kupna okazano próbki lub wzory, nie dowodzi kupna według próby (Kauf nach Probe), bo to następuje niejednokrotnie dla zoryentowania strony i wzbudzenia chęci kupna O. T. N. L. XVI. 318. Możliwe jest skombinowanie tego kupna z warunkiem art. 339 (por. tamże uw. 2); można także prócz zgodności z wzorem zastrzedz i inne właściwości towaru, w którym to razie sprzedawca i za te ostatnie również odpowiada O. T. R. XXVII. 20.

2) Oczywiście strony mogą zawrzeć kupno także pod warunkiem zgodności towaru z próbą (por. A. 1614 przy art. 339 uw. 2), w którym to razie brak zgodności czyni umowę bezskuteczną; układ taki jednak wykazać musi strona, która się na to powołuje.

W przypadku kupna według wzoru nie może się kupujący powoływać na to, że oznaczenie rodzaju towaru przez sprzedawcę było mylne, i że on — kupujący — pod tem oznaczeniem inny towar rozumiał, niż towar mu nadesłany, skoro tegoż zgodność z wzorem jest wykazana A. 1449.

3) W razie niezgodności kupujący może nie przyjąć towaru, winien atoli zachować ostrożności art. 347. O. T. N. L. XIV. 289, A. 1550. Dopuszczalne są atoli różnice drobne, które według zapatrywań obrotu handl. i woli stron nie mają znaczenia O. T. R. XX. 32. Jeżeli towar, z którego próbę wzięto, z natury swej zmienia się z biegiem czasu (młode wino), kupno nie jest zawarte według próby i kupujący wtedy tylko nie jest kupnem wiązany, gdyby wykazał, że próba w złym zamiarze została odpowiednio przyrządzona O. T. N. L. XX. 330.

Że kupno zostało zawarte według próby lub wzoru, dowieść ma ten, kto to twierdzi i prawa stąd wywodzi O. T. N. L. II. 418. O ile ta okoliczność nie jest sporna, zgodności towaru nadesłanego z próbą dowodzić musi zawsze sprzedawca A. 218, 659, 1439, 1607, 1617, 1679 (inaczej A. 1529, które na kupującego wkłada obowiązek dowodu, że towar był niezgodny z wzorem, skoro posiadał średnią dobroć i jakość) i to nawet wtedy, gdy jest pozwany o zwrot zapłaconej z góry ceny kupna O. T. N. L. VI. 327, lub gdy kupujący towaru nie przyjmie i żąda odszkodowania z powodu nienależytego wypełnienia kontraktu O. T. N. L. XI. 21. Kupujący nie może atoli zarzucać niezgodności, skoro porównanie towaru z próbką stało się z jego winy niemożliwe A. 1717; a jeżeli towar przyjął i rozporządził nim, mimo tego zaś twierdzi niezgodność, ciężar dowodu spada na niego O. T. N. L. XI. 367. Sam fakt, że próbka znajduje się u kupującego, nie uwalnia sprzedawcy od obowiązku dowodu; kupujący bowiem winien na żądanie próbkę dostarczyć lub przy przeprowadzeniu dowodu współdziałać A. 659 (inaczej A. 414, 667, 804). Jeżeli jednak kupujący był w posiadaniu próbki i takowej mimo wezwania nie dostarczył, albo współudziału przy przeprowadzeniu dowodu odmówił, albo wreszcie wyparł się posiadania próbki, choć nieprawda tego została później stwierdzona, przyjąć należy, iż dowód zgodności wypadł na korzyść sprzedawcy A. 1607, 659, 1617, O. T. N. L. IX. 27. Dowód zgodności dostarczony może być tylko przez znawców A. 804; niedopuszczalna jest w tym względzie przysięga stron A. 659, 667. Tożsamości wzoru przedłożonego z umówionym w razie zaprzeczenia dowodzić ma sprzedawca O. T. N. L. VI. 339. Jeżeli po przeprowadzeniu dowodu z znawców próbkę zapieczętowaną zwrócono kupującemu, a ten zarzuca w dalszym ciągu, że to nie próbka umówiona, podaje jednak zarazem, iż ją zgubił, identyczność za stwierdzoną na jego niekorzyść uznać należy A. 166.

Art. **341**. Kupno na próbę [1]) jest kupnem bezwarunkowem z dodaniem pobudki.

1) »Kauf zur Probe«. I przy tem kupnie ilość towaru i cena muszą być oznaczone A. 159.

Art. **342**. Co do miejsca wykonania zobowiązania ze strony sprzedawcy i kupującego mają zastosowanie przepisy art. 324 ustęp 1.

O ile w tych przepisach nie ma innego postanowienia, oddanie towaru [1]) nastąpi w miejscu, gdzie sprzedawca w czasie zawarcia kontraktu miał swój zakład

handlowy, a w braku zakładu tam, gdzie mieszkał. Wszelako, jeżeli sprzedaną została rzecz oznaczona, która w czasie zawarcia umowy z wiedzą kontraktujących znajdowała się w innem miejscu, oddanie nastąpi w temże miejscu.

Cena kupna ma być zapłacona przy oddaniu [2]), o ile się to nie sprzeciwia naturze czynności, umowie, lub zwyczajowi handlowemu. Zresztą przepis art. 325 stosuje się również i do tej zapłaty.

1) Ustawa nie ma tu na myśli tradycyi t. zn. aktu dwustronnego przenoszącego posiadanie, lecz tylko jednostronną czynność sprzedawcy, który ma wykonać wszystko, co do niego należy. Jeżeli tedy inne miejsce wykonania nie było umówione, do uzasadnienia skargi o zapłatę ceny kupna wystarczy dowód, że sprzedawca w miejscu swego zakładu oddał towar przewoźnikowi (art. 344); nie potrzeba ani twierdzić, ani dowodzić, iż kupujący towar odebrał O. T. N. L. I. 122.

2) O miejscu zapłaty ustawa nie mówi; rozstrzyga więc art. 324. Co do czasu regułą jest zapłata gotówką (Baarkauf). Jeżeli kupujący nie płaci zaraz gotówką, a nie było żadnej w tym względzie umowy, sprzedawca może mu odmówić wydania towaru, nie narażając się na żadną odpowiedzialność A. 259; świadczenie bowiem nastąpić ma z ręki do ręki A. 268. Kupujący nie może nawet żądać, by mu przed zapłatą wydano towar celem obejrzenia; domagać się może tylko pokazania (bez oddania) O. T. N. L. XVIII. 319. Wynika z tej reguły, że — o ile nie było innej umowy — kupujący od dnia oddania sobie towaru przez sprzedawcę obowiązany jest płacić od ceny kupna odsetki zwłoki A. 268. Jeżeli przy kontrakcie kupujący dał zaliczkę, ale nie porozumiano się, jak ta ma być wliczoną, a umówiona była odstawa partyami, aż do pokrycia zaliczki nie może sprzedawca dla braku zapłaty gotówką odmawiać wydania towaru, mimo, iż zastrzeżono zapłatę gotówką. A. 559.

Przy kupnie zamiejscowem (zob. art. 347) obowiązek zapłaty powstaje dopiero z chwilą, kiedy towar znajduje się na miejscu przeznaczenia, bo z tą dopiero chwilą może kupujący towar oglądnąć i zbadać O. T. R. XXX. 412. Sprzedawca musi dać kupującemu możność obejrzenia. Może wprawdzie postarać się o to, by towar kupującemu wydano tylko za zapłatą gotówką; nie może jednak posyłać towaru za pobraniem (per Nachnahme) — o ile nie było umowy — bo przez to odbiera kupującemu możność obejrzenia, i kupujący może z tego powodu towaru nie przyjąć, nie narażając się na odpowiedzialność A. 1002 (przeciwnie A. 1604, które wychodzi z założenia, że warunkiem oddania nie jest wcale możność obejrzenia towaru). Droga pobrania wykluczona jest i w tym razie, gdy kupujący towar oglądał poprzednio; idzie bowiem o to, czy wysłanie nastąpiło w należyty sposób O. T. N. L. XIII. 187.

Strony mogą się umówić, że zapłata nastąpi dopiero w pewien czas po oddaniu towaru (kupno na kredyt, Kauf auf Borg), lub odwrotnie, że zapłata nastąpi przed oddaniem towaru (kupno za przedpłatą, Pränumerationskauf).

Art. **343**. Dopóki kupujący nie dopuszcza się zwłoki w odebraniu towaru [1]), sprzedawca winien przechować [2]) go z starannością porządnemu przemysłowcowi właściwą.

Jeśli kupujący staje się winnym zwłoki w odebraniu towaru [3]), sprzedawca może złożyć towar [4]) na koszt i niebezpieczeństwo kupującego w publicznym domu składowym, albo u trzeciego. Może także za poprzedniem zagrożeniem [5]) dać towar [6]) publicznie sprzedać [7]); jeżeli towar ma cenę giełdową lub targową, wolno za poprzedniem zagrożeniem sprzedać towar nawet niepublicznie za cenę bieżącą, a to przez stręczyciela handlowego, w braku zaś tego przez urzędnika upoważnionego do odbywania licytacyi [8]). Jeżeli towar narażonym jest na zepsucie się a zwłoka niebezpieczną [9]), nie potrzeba poprzedniego zagrożenia.

O wykonaniu sprzedaży winien sprzedawca zawiadomić kupującego, jeśli można zaraz; gdyby tego zaniechał, będzie obowiązany do wynagrodzenia szkody.

1) Przez odebranie (Empfangnahme) rozumie się faktyczne wzięcie towaru do siebie w swą władzę O. T. N. L. VII. 358. Odebranie to nie potrzebuje wcale schodzić się z oddaniem (Übergabe). Przedewszystkiem mógł sprzedawca uskutecznić oddanie w rozumieniu art. 342 ust. 2 wysyłając towar, a mimo tego kupujący, który mieszka gdzieindziej, nie ma jeszcze możności zbadania towaru i wzięcia go w swą władzę; nie jest w zwłoce z odebraniem (mora accipiendi). Z drugiej strony, choć nawet miała miejsce tradycya w ścisłem słowa tego znaczeniu, np. sprzedawca oddał towar przewoźnikowi wskazanemu przez kupującego, to i tak w czasie transportu o zwłoce w odebraniu nie ma mowy O. T. N. L. IV. 15; inaczej art. 354, który przypuszcza, że tradycya (w znaczeniu przeniesienia posiadania) jeszcze nie nastąpiła.

2) Obowiązek ten objawić się może w ten sposób, że sprzedawca winien będzie zarządzić poszukiwania za towarem, który mimo wysłania z jakichkolwiek powodów kupującego nie doszedł O. T. N. L. XV. 174.

3) Aby można mówić o zwłoce, koniecznem jest, by sprzedawca dał kupującemu możność odebrania. Z reguły potrzebne będzie w tym celu zaofiarowanie realne (Realoblation), t. zn. towar musi się znajdować w miejscu, dokąd miał być wysłany, i kupujący musi o tem wiedzieć O. T. N. L. IX. 268. Jeżeli przeto X jest dla sprzedawcy miejscem wypełnienia umowy, ale sprzedawca ma obowiązek wysłać kupującemu towar do innego miejsca, i tego nie uczynił, zawiadomił tylko kupującego, że towar znajduje się w X i wezwał go do zbadania i odebrania, nie wypełnił swych obowiązków, nie ma prawa sprzedaży z art. 343, a dokonana ewentualnie sprzedaż nie idzie na rachunek kupującego A. 1124. Jeżeli atoli kupujący miał się zgłosić po towar, wystarczy gotowość oddania w połączeniu z wezwaniem do odebrania O. T. R. I. 358. Tak, jeśli według umowy oddanie towaru nastąpić miało przez wręczenie dokumentu uprawniającego do pobrania towaru po myśli przepisów giełdowych dokonane i kupujący w tym celu podał, iż w X ma stałe miejsce zamieszkania, a tam się nie zgłosił i nie można go było odszukać, gotowość wręczenia dokumentu wywołuje zwłokę kupującego A. 1172. Jeżeli kupiony cukier przeznaczony był na eksport z zastrzeżeniem jednak kupującemu prawa

zużycia go w kraju, a sprzedawca niezawiadomiony o tem, że kupujący chce z zastrzeżenia skorzystać, odstawił cukier wprawdzie do umówionego miejsca, ale do magazynu znajdującego się poza okręgiem cłowym (im Zollauschluss), okoliczność ta nie uprawnia do odmówienia przyjęcia, lecz co najwyżej do żądania, by towar w wyznaczonym dodatkowo terminie do magazynu krajowego był odstawiony, i nie przyjmując towaru dopuszcza się kupujący zwłoki w odebraniu A. 1459. Przy kupnie specyfikacyjnem, gdzie rzeczą kupca jest oznaczyć, co właściwie ma być odstawione, wystarczy oświadczenie gotowości sprzedawcy (Verbaloblation), by stronę drugą wprawić w zwłokę O. T. N. L. XVIII. 336); podobnie w razie, kiedy kupujący przed wysłaniem oświadczył, że towaru nie przyjmie, sprzedawca celem wywołania zwłoki bynajmniej przesyłki uskuteczniać nie potrzebuje; owszem nawet, jeżeli to uczynił i skutkiem nieprzyjęcia kolej towar sprzedała, sprzedaż ta nie idzie na rachunek kupującego A. 1570. — W każdym razie zaofiarowanie musi obejmować całość świadczenia, o ile nie było innej umowy, np. że odstawa ma nastąpić partyami O. T. N. L. XVI. 314. Musi następnie cały termin do odebrania umową zakreślony upłynąć A. 876.

Zwłoka w zapłacie ceny kupna jest obojętna; art. 343 ma zastosowanie tak przy kupnie na kredyt, jak i tam, gdzie cenę zapłacono z góry O. T. N. L. XXIII. 189.

4) Sprzedawca ma tylko prawo do złożenia towaru (względnie do sprzedaży), nie jest zaś do tego obowiązany, i może mimo zwłoki w odebraniu przechować towar nadal u siebie O. T. N. L. II. 409, w którym to razie za przechowanie należy mu się prowizya A. 480. Z chwilą jednak zaistnienia zwłoki w odebraniu niebezpieczeństwo (casus) przechodzi na kupującego, który ma cenę kupna zapłacić, choć towar przypadkowo zginie; sprzedawca odpowiada odtąd tylko za dolus i culpa lata O. T. N. L. XIX. 343.

Złożenie w składzie publ. lub u trzeciego nie musi nastąpić bezwarunkowo w miejscu odstawy; choć więc sprzedawca po dłuższem trzymaniu towaru na kolei w miejscu przeznaczenia i po kilkakrotném wzywaniu kupującego do odebrania przesłał towar o kilka stacyi na skład do spedytora i o tem kupującego zawiadomił, okoliczność ta nie zwalnia kupującego od obowiązków kon-

traktowych A. 1609. Art. 343 nie odbiera także sprzedawcy prawa przysługującego mu z § 1425 pow. u. cyw., lubo mu pozwala obejść się bez interwencyi sądu; jeżeli on z tego ułatwienia nie korzysta i żąda sądowej sekwestracyi celem przechowania towaru, nie ma prawnego powodu, któryby żądaniu temu stał na przeszkodzie A. 1458.

5) W razie nie zachowania tej formalności sprzedaż wobec kupującego jest nieważna i nie uważa się za zdziałaną na jego rachunek O. T. N. L. XII. 285. Zagrożenie musi nastąpić tak wcześnie, aby kupujący miał czas namyślić się nad przyjęciem, względnie poczynić kroki celem osiągnięcia przy sprzedaży jak najlepszego rezultatu O. T. N. L. XIX. 223. Zagrożenie można połączyć z zaofiarowaniem oddania O. T. N. L. XXIII. 170; jest ono konieczne i wtedy, gdy kupujący z góry oświadczył, że towaru nie przyjmie O. T. R. I. 310. Ani czasu, ani sposobu sprzedaży wymieniać nie potrzeba; w tym ostatnim kierunku może kupujący w razie wątpliwości opierać się na przypuszczeniu, że sprzedaż nastąpi publicznie O. T. R. I. 6. 7.

6) Z reguły nie można sprzedawać części towaru, o ile odstawa nie następuje według umowy partyami O. T. N. L. XXIV. 358. Przedmiot — jak wynika z konieczności zaofiarowania — musi być w władzy sprzedawcy (por. O. T. R. XXIX. 66); jeżeli towar oznaczony był in specie, przedmiot sprzedaży musi z nim być identyczny O. T. N. L. XXI. 235 — jeżeli towar był oznaczony tylko gatunkowo, można sprzedać równą ilość rzeczy tego gatunku O. T. N. L. II. 409.

7) Przy tej sprzedaży idzie o akt dozwolonej pomocy własnej (Selbsthilfeverkauf); dlatego sąd nie jest powołany do wywierania jakiegokolwiek wpływu na przeprowadzenie takowej A. 1226 (Rep. 127), 489, 499, 1180, 1310, 1320, 1497, 1707 (inaczej A. 43, 887, 946, 1079, według których tu idzie o przeprowadzenie prawa prywatnego w drodze przymusowej; por. także A. 849, uznające kompetencyą sądu tylko wyjątkowo z uwagi na to, że licytacya ma być przeprowadzona w Węgrzech). Udać się przeto winien sprzedawca do władzy politycznej (zob. art. 311); a tylko w tych przypadkach, w których sąd według § 269 ust. 2 pat. o post. niesp. przeprowadza dobrowolną licytacyą ruchomości, można i na podstawie art. 343 udać się do sądu A. 1223 (np. towar stał się już własnością kupującego, ten zmarł, jego masa spadkowa nie jest objęta). Chociaż atoli sąd (z jakichkolwiek powodów) sprzedaż z art. 343 przeprowadza, w każdym razie to nie jest sprzedaż egzekucyjna i formalności prawa procesowego zachowywać nie potrzeba A. 1087. Tylko cecha sprzedaży publicznej jest konieczna; jeżeli przybicie nastąpiło na podstawie tajnych porozumień między interesowanymi (np. sprzedawcą i częścią licytantów), sprzedaż traci charakter publiczny i nie uważa się zdziałaną na rachunek kupującego O. T. R. VIII. 29; tak samo ma się rzecz, jeżeli były tylko pozory sprzedaży, a całkiem sprzedaży nie było O. T. N. L. VIII. 377; sam ten fakt atoli, że sprzedawca brał udział w licytacyi i rzecz nabył, nie czyni aktu tego bezskutecznym wobec kupującego O. T. R. V. 58. Cena kupna wydaną ma być (także w przypadku sprzedaży sądowej) temu, na czyje żądanie sprzedaż miała miejsce, bez względu na zezwolenie strony przeciwnej A. 1497; kosztów przeprowadzenia sąd z urzędu nie ustala, takowe bowiem nie są kosztami egzekucyi, lecz mogą tylko stanowić część roszczenia o wynagrodzenie szkody, które dochodzonem być musi w zwykłej drodze prawa A. 1185.

Sprzedawca nie jest obowiązany do uskutecznienia tej sprzedaży zaraz po zaistnieniu zwłoki kupującego; owszem prawo to służy tak długo, póki kupujący jest w zwłoce A. 897. Nie powinien jednak na niekorzyść kupującego sprzedaży dolose odwlekać, ani dopuszczać się w tym względzie grubego niedbalstwa O. T. N. L. XXI. 158. Co do miejsca, winna sprzedaż w zasadzie odbyć się w miejscu odstawy A. 820; ale tylko w zasadzie. Może bowiem sprzedawca przeprowadzić ją i gdzieindziej, a mimo tego kupujący musi ją uznać za zdziałaną na swój rachunek, jeżeli sprzedawca wykaże, że ta sprzedaż po odtrąceniu kosztów transportu nie jest niekorzystniejszą A. 820; jeżeli sprzedawca zawiadomił kupującego, iż towar cofa z miejsca odstawy do miejsca swego zamieszkania i tam go sprzeda, a kupujący żadnych przeciw temu nie podniósł zarzutów, i ta sprzedaż idzie na rachunek kupującego i nie odbiera sprzedawcy praw do ewentualnego odszkodowania, zwłaszcza jeżeli kupujący nie wykaże, iżby sprzedaż w miejscu odstawy była korzystniejszą A. 1545. Można sprzedaż uskutecznić

wśród transportu, jeżeli w tym czasie kupujący oświadczy, że towaru nie przyjmie O. T. N. L. XXIV. 358; można wreszcie i przed wysyłką (w miejscu wypełnienia dla sprzedawcy), o ile już wtedy kupujący jest w zwłoce O. T. N. L. IV. 19; por. A. 1570 w uw. 3.

8) Tylko wtedy, jeżeli towar ma cenę targową lub giełdową, dopuszczalna jest sprzedaż niepubliczna; zresztą nie uważa się jej za zdziałaną na rachunek kupującego, choćby nawet uzyskano cenę wyższą, niż w razie sprzedaży publicznej O. T. N. L. VII. 405. Sprzedaż taka nastąpić może tylko za cenę bieżącą; nie wolno sprzedawać za jakąkolwiek cenę, skoro ceny bieżącej osiągnąć nie można O. T. N. L. VIII. 102. Jeżeli sprzedaż przedsięwziął stręczyciel, nie potrzebuje sprzedawca dowodzić, że cenę bieżącą zachowano; owszem, rzeczą kupującego jest wykazać przeciwieństwo O. T. N. L. VII. 67.

9) Ustawa ma tu na myśli takie tylko niebezpieczeństwo, które wynika z samej natury towaru, nie zaś takie, które mu grozi z zewnątrz A. 559.

Art. **344**. Jeżeli towar ma być przesłany [1]) kupującemu z innego miejsca, a kupujący całkiem nie oznaczył sposobu przesyłki, przyjmuje się, że sprzedawca ma zlecenie zarządzić za kupującego [2]), co wypada, a to z starannością porządnemu kupcowi właściwą [3]), mianowicie przeznaczyć także osobę, któraby się zajęła przewozem towaru lub takowy wykonała.

1) Lubo ustawa nie wkłada na sprzedawcę obowiązku do uskuteczniania przesyłki, to przecież istnieje ogólny zwyczaj handlowy, że przy kupnie zamiejscowem (t. zn. o ile towar ma się kupującemu dostać z innego miejsca; por. art. 347), sprzedawca obowiązany jest towar kupującemu wysłać O. T. N. L. XVIII. 321. Przez to wysłanie wypełnia sprzedawca swe obowiązki kontraktowe, nie działa bynajmniej jako spedytor O. T. N. L. XIII. 148. Jeżeli przeto przy takiem kupnie sprzedawca żąda wypełnienia kontraktu, t. zn. przyjęcia towaru i zapłaty ceny kupna, musi wykazać, że swe obowiązki wypełnił, np. oddał towar spedytorowi do przesłania; przysłanie faktury wspominającej o przesyłce towaru przez spedytora nie wystarcza nawet wtedy, gdy kupujący fakturę zwrócił i oznajmił, że towaru nie przyjmie — co innego, gdyby sprzedawca chciał tylko skorzystać z art. 343 lub zrzucić się z kontraktu A. 1658; por. A. 1570 przy art. 343 uw. 3.

2) Nie wynika stąd, by sprzedawca miał zarządzenia te poczynić w imieniu kupującego O. T. N. L. XIII. 326; może je uskutecznić w imieniu własnem, w którym to razie ma prawo żądać zwrotu kosztów i sam tylko ma w razie uszkodzenia towaru prawa przeciw spedytorowi O. T. N. L. XVII. 178. Prawa te winien atoli na żądanie cedować kupującemu O. T. N. L. XVI. 53.

3) Odpowiedzialność sprzedawcy kończy się z chwilą, kiedy towar w należytem opakowaniu spedytorowi lub przewoźnikowi oddał; za szkodę wynikłą potem z niestarannego ładowania nie odpowiada O. T. N. L. III. 106. Oddanie to nastąpić winno z reguły w miejscu wykonania umowy dla sprzedawcy; gdyby nastąpiło gdzieindziej i towar doznał uszkodzenia, sprzedawca za to odpowiada, o ile nie wykaże, że ta szkoda przy oddaniu w miejscu właściwem także byłaby miała miejsce O. T. N. L. XVI. 49. Nie odpowiada także sprzedawca za to, że spedytor z powodu pretensyi do kupującego towar zatrzymał i skutkiem tego kupujący otrzymał go potem w złym stanie; przez to nie uchybił staranności porządnemu kupcowi właściwej A. 462.

Art. **345**. Po oddaniu [1]) towaru spedytorowi, przewoźnikowi, lub innej osobie do przewiezienia go przeznaczonej, niebezpieczeństwo [2]), w jakieby towar popadł, spada na kupującego. Jeżeli jednak kupujący dał szczególną wskazówkę co do sposobu przesyłki, a sprzedawca bez naglącego powodu od takowego odstąpił, wówczas ten ostatni odpowiada za wynikłą stąd szkodę [3]).

Niebezpieczeństwo, na jakie towar narażony jest w drodze, spada na sprzedawcę w tym razie, jeżeli stosownie do umowy dostarczyć ma towaru w tem miejscu, do którego się towar przewozi, tak, że to miejsce uważa się dla niego za miejsce wykonania umowy. Z tego, że

sprzedawca wziął na siebie zapłatę kosztów przesyłki lub wydatków z nią połączonych, nie wynika jeszcze samo przez się, by miejsce, dokąd się towar przewozi, stanowiło dla sprzedawcy miejsce wykonania [4]).

Pomimo przepisów niniejszego artykułu, niebezpieczeństwo może jeszcze wcześniej spadać na kupującego, o ileby to miało miejsce według prawa cywilnego [5]).

1) Przy rzeczach zamiennych o oddaniu wtedy dopiero można mówić, kiedy to, co przeznaczone dla kupującego, od reszty oddzielono (np. odmierzono). Dopóki to nie nastąpiło (np. towar zamówiony wysłano razem z przedmiotami niezamówionymi). niebezpieczeństwo ponosi sprzedawca; w razie różnicy tylko ilościowej tylko co do niezamówionej nadwyżki O. T. N. L. XXIII. 145 (?). Czynność oddania musi być po stronie sprzedawcy zupełnie ukończona; jeżeli towar oddał spedytorowi, ale zastrzegł, że adresata dopiero później wskaże, niebezpieczeństwo przechodzi na kupującego dopiero z chwilą wskazania adresu O. T. N. L. XXI. 355.

2) Rozumie się przez to tak pogorszenie jak i zniszczenie towaru O. T. N. L. XIII. 368, wynikłe z przypadku; za winę bowiem (np. za wadliwe opakowanie) sprzedawca i po oddaniu jest odpowiedzialny O. T. N. L. XIII. 355; zob. art. 344. O ile kupujący ponosi niebezpieczeństwo, musi zapłacić cenę kupna nawet w razie całkowitego zginięcia towaru i nie może się powoływać na to, że od kolei nie uzyskał wynagrodzenia pełnej wartości, lecz tylko odszkodowanie według taryfy, i to z powodu, że sprzedawca przy wysyłce całej wartości nie deklarował; rzeczą bowiem kupującego jest postarać się o taką deklaracyą, któraby mu zwrot całej zapewniała szkody A 1153.

3) Przez to atoli nie spada niebezpieczeństwo (przypadkowe) na sprzedawcę; owszem i w tym razie — mimo winy sprzedawcy — ponosi je kupujący. Jeżeli sprzedawca zobowiązał się sprzedany towar wysłać według i na podstawie listu przewozowego, który mu kupujący przyśle, a z uwagi na to, że wedle umowy cena kupna miała być zapłacona przy oddaniu towaru, zmienił przysłany sobie list o tyle, że towar wysłał za pobraniem ceny kupna, naruszył

zobowiązania płynące z zlecenia, które przyjął, mimo, iż go mógł nie przyjmować, i winien kupującemu wynagrodzić wszelką stąd wynikłą szkodę, w szczególności także szkodę powstałą przez to, że trzeci (adresat) jedynie z powodu obciążenia przesyłki pobraniem towaru nie przyjął A. 1250. Choć jednak przez niedopełnienie zlecenia towar stracił na jakości, kupujący nie ma prawa zrzucać się z kontraktu, skoro umówionem było, że w razie wad jakości i tak ma towar przyjąć za odpowiednią redukcyą ceny, lecz może tylko żądać wynagrodzenia zrządzonej szkody A. 1544.

4) Por. A. 201, 359, 496 i 362 przytocz. przy art. 324 uw. 1 ust. 2. Sama ta okoliczność, że towar ma być odesłany franco do miejsca zamieszkania kupującego, nie czyni jeszcze tego ostatniego dla sprzedawcy miejscem wykonania A. 1121; z drugiej jednak strony nie jest mimo art. 345 wykluczona możliwość, że tego rodzaju układ w ten sposób tłómaczyć należy O. T. N. L. VI. 106, A. 1688. Miejsce bowiem, do którego sprzedawca odstawić ma towar swym kosztem, stanowi dla niego z natury rzeczy miejsce wykonania kontraktu, jeżeli brak okoliczności, któreby inne miejsce wykonania kazały przyjąć A. 1004. Jeżeli przeto według terminatki towar ma być odstawiony franco do miejsca zamieszkania kupującego, a żadne inne miejsce nie jest wymienione, w szczególności nie podano, gdzie kupujący ma towar odebrać, by go stąd — oczywiście na koszt sprzedawcy — do swego miejsca zamieszkania wyekspedyować, to ostatnie miejsce za miejsce wykonania dla sprzedawcy uważać należy A. 1462; zob. także A. 1599. To samo odnosi się do wyrażenia cif (cost, insurance, freight) w handlu morskim, które oznacza tylko wzięcie na siebie kosztów ubezpieczenia i przewozu, a nie czyni miejsca przeznaczenia miejscem wykonania umowy O. T. N. L. XIII. 438.

5) Niebezpieczeństwo przechodzi na kupującego według pow. pr. cyw. wcześniej tylko przy kupnie ryczałtem (in Pausch und Bogen: §§ 1064 i 1049 pow. u. cyw.), bo jeszcze przed oddaniem towaru, byleby przez straty przypadkowe wartość całości nie spadła niżej połowy.

Co do przejścia prawa własności zob. § 329 pow. ust. cyw. Kod. handl. nie zawiera w tym względzie żadnych postanowień. W szczególności wręczenie awiza kolejowego adresatowi nie czyni

tegoż właścicielem i nie przenosi na niego posiadania towaru, tak, że towar w drodze egzekucyi przeciw sprzedawcy (ale tylko przeciw niemu) zajęty być może A. 323, 476, 934; por. art. 402 k. h.

Art. **346**. Kupujący obowiązany jest do odebrania [1]) towaru, jeśli takowy posiada umówioną jakość, lub w braku umowy odpowiada wymogom ustawy (art. 335).

Odbiór powinien nastąpić zaraz, jeśli umowa, zwyczaj miejscowy lub okoliczności nie stoją temu na przeszkodzie.

1) Przez odebranie (Empfangnahme) rozumie się przyjęcie towaru w tem znaczeniu, że się odstawę takowego uznaje za należyte wypełnienie obowiązków kontraktowych sprzedawcy O. T. R. III. 89, XXXII. 405.

Art. 346 odnosi się tak do kupna miejscowego jak i zamiejscowego. Jeżeli kupujący towaru nie przyjął, może sprzedawca w drodze skargi o uznanie żądać orzeczenia, że obowiązki z kontraktu kupna-sprzedaży całkowicie dopełnił, choć umówiony termin płatności ceny kupna jeszcze nie nadszedł A. 1583; por. O. T. R. V. 392, według którego kod. h. nie daje sprzedawcy prawa skargi o odebranie towaru, które mu przysługuje tylko wtedy, kiedy ma w tem szczególny interes. Por. także § 228 nowej proc. cyw.

O prawach kupującego w razie dostarczenia mu złego towaru ust. nie wspomina O. T. N. L. V. 398; por. art. 347. Jeżeli los zeskontowany okaże się falsyfikatem, sprzedawca odpowiada za to po myśli § 922 pow. ust. cyw. A. 643.

Art. **347** *). Jeżeli towar z innego miejsca nadesłano [1]), kupujący zbada takowy bezzwłocznie po odstawie [2]), o ile to jest możliwem według porządnego toku czynności [3]), a jeśliby się okazało, że towar nie jest odpowiedni umowie lub ustawie (art. 335) [4]), natychmiast doniesie o tem sprzedawcy [5]).

Gdyby tego zaniedbał, towar uważa się jako uznany

*) Gareis: Das Stellen zur Disposition.

za dobry [6]), chyba że rozchodzi się o wady, których przy natychmiastowem zbadaniu w porządnym toku czynności spostrzedz nie było można.

Jeśli takie wady wykryją się później, doniesienie musi nastąpić bezzwłocznie po odkryciu, w przeciwnym bowiem razie towar także co do tych wad uważać się będzie jako uznany za dobry [7]).

Przepis powyższy stosuje się także do sprzedaży za obejrzeniem lub wypróbowaniem, i do sprzedaży według próby, o ile idzie o takie wady nadesłanego towaru, których przy należytem obejrzeniu lub takiemże zbadaniu spostrzedz nie było można [8]).

1) Art. 347 ma na myśli tylko t. zw. kupno zamiejscowe (Distanzkauf), przy którem towar dostaje się bezpośrednio do kupującego z innego miejsca. Obojętnem jest przytem, czy strony kontraktujące mieszkają w tem samem miejscu, jeżeli tylko towar przesyła się kupującemu skądinąd O. T. N. L. VI. 237; wystarcza nawet okoliczność, że się towar odsyła z domu sprzedawcy do domu kupującego, którzy obaj w jednem miejscu mieszkają A. 1018, O. z 21 listopada 1894 L. 12134 C. 231 z r. 1895. Charakterystyczną cechę tego kupna stanowi to, że kupujący odbiera towar nie wprost od sprzedawcy lub tegoż pełnomocnika, lecz od osoby trzeciej (spedytora, przewoźnika). Jeżeli sprzedawca sprowadza towar z innego miejsca, ale dla siebie, choć w tym celu, by go w miejscu odstawy wręczyć kupującemu, nie ma kupna zamiejscowego O. T. N. L. XIII. 392; tak samo, jeżeli sam sprzedawca odstawia kupującemu towar z innego miejsca O. T. N. L. XXIII. 59.

Z drugiej strony kupno nie jest zamiejscowem i wtedy, gdy oddanie towaru kupującemu nastąpiło już faktycznie w miejscu zamieszkania sprzedawcy, a towar zostaje potem według umowy stron u sprzedawcy na składzie aż do chwili, kiedy kupujący się po takowy zgłosi O. T. N. L. IX. 51. O ile zachodzi kupno zamiejscowe, art. 347 odnosi się do każdego takiego kupna handlowego, choćby ono stanowiło czynność handlową tylko po stronie jednego

kontrahenta; obowiązek zbadania towaru i zawiadomienia o wadach ciąży tedy także na niekupcu A. 1557; por. także A. 1342 w uw. 4. Art. 347 nie ma jednak zastosowania do innych kontraktów, np. do kontraktu zamiany A. 1574, lub do kontraktu spółki w przypadku, gdzie A przesyła B towary, a B daje mu za takowe połowę ceny i sprzedaje je na wspólny rachunek O. T. N. L. IV. 338; obowiązuje natomiast przy przesłaniu towaru w wykonaniu kupna-sprzedaży w zamian za towar, którego kupujący z powodu wad nie przyjął O. T. N. L. XVIII. 240.

Jeżeli oddanie towaru następuje między obecnymi, t. zn. bezpośrednio między stronami, wówczas zachodzi kupno miejscowe (Platzkauf) bez względu na to, co się potem z towarem dzieje. Uznanem jest ogólnie, że art. 347 tego kupna nie ma na myśli O. T. N. L. II. 83, O. T. R. IV. 60, A. 138 (które jednak kładzie zbyt wielki nacisk na poprzednie obejrzenie towaru; por. A. 1691, według którego kupujący może towaru nadesłanego nie przyjąć, choć go poprzednio oglądał, jeżeli tenże będzie wadliwy, chybaby sprzedawca wykazał, że wytknięte wady kupującemu były znane), 1018, 1607, O. z 21 listop. 1894 L. 12134 C. 231 z r. 1895. Kupno miejscowe nie podpada nawet w takim razie bezpośrednio pod art. 347, kiedy kupujący oświadczył sprzedawcy, że towar w tem samem opakowaniu sprzeda i dalej wyśle, i sprzedawca skutkiem tego wysłał towar wprost na kolej z gotowym listem przewozowym celem przepisania tegoż na kupującego, bo i tu oddanie nastąpiło w miejscu między obecnymi A. 1284. Inna atoli kwestya, czy zasada wypowiedziana w art. 347 dla kupna zamiejscowego, wprowadzona w interesie sprzedawcy, by go zabezpieczyć przed zbyt długą niepewnością co do losu towaru (O. T. N. L. XV. 269), nie powinna być stosowaną analogicznie także przy kupnie miejscowem. Na pytanie to należy — o ile ustawy krajowe nie zawierają innych postanowień — odpowiedzieć twierdząco; tego żąda bowiem dobra wiara konieczna dla obrotu handlowego O. T. N. L. IX. 52, XIV. 43. I tu więc zaniechanie spiesznego wytknięcia wad uchodzić będzie za uznanie towaru za dobry; nie jest atoli rzeczą konieczną przestrzeganie formalności art. 347, w szczególności co do doniesienia o wadach (inaczej A. 504, które tu wprost stosuje art. 347).

Przepisy art. 347 stosują się także do kupna według wzoru. A. 1491 stosuje je nawet w przypadku, gdzie według umowy kupującemu wolno zwrócić towary, których nie będzie mógł sprzedać; odmiennie co do kupna za obejrzeniem O. T. N. L. X. 142.

2) Towar musi być kupującemu odstawiony. Odstawę (Ablieferung) stanowi ten akt, który daje kupującemu możność faktycznego rozrządzania towarem i badania go; z tradycyą (oddaniem w znaczeniu prawnem) odstawa nie ma nic wspólnego O. T. N. L. III. 390. Jeżeli zatem zarząd stacyi kolejowej zawiadomi kupującego, iż przesyłka dla niego nadeszła i znajduje się do jego dyspozycyi, od tej chwili biegnie dla kupującego termin art. 347 i zwłoka w odebraniu towaru uchodzić będzie za przyjęcie tegoż A. 1328. Jeżeli towar wysłano za pobraniem, kupujący nie ma obowiązku uiścić pobrania celem obejrzenia towaru, lecz żądać może od sprzedającego, by mu to obejrzenie umożliwił przez wydanie kolei odpowiedniego zlecenia, ewentualnie zażądać w myśl art. 348 stwierdzenia stanu i jakości towaru przez znawców, i za zwłokę przez te kroki wywołaną nie odpowiada, jeżeli zaraz po obejrzeniu uczynił doniesienie o wadach i towar sprzedawcy zostawił do dyspozycyi A. 1414.

Odstawiony musi być towar kupiony. Co do nadesłania towaru bez zamówienia zob. uw. 4; jeżeli zamiast towaru zamówionego sprzedawca w rzekomem wykonaniu umowy nadsyła towar całkiem inny (aliud pro alio), wówczas — korzystny dla sprzedawcy — art. 347 nie ma zastosowania O. T. N. L. VII. 410, XIV. 367, lecz przyjąć należy, że odstawa całkiem nie nastąpiła (art. 355). Przy kupnie gatunkowem zachodzi taki przypadek w razie odstawy towaru innego gatunku O. T. N. L. XIV. 371; oznaczenie granicy jest atoli w praktyce trudne tak, że najostrożniej będzie w razie wątpliwości przestrzegać przepisów art. 347. Nie ma mowy o odstawie towaru kupionego, skoro zamówiono nasienie zimowe, a nadesłano nasienie niezdolne przetrwać zimy O. T. N. L. XXIV. 404; tak samo przy dostarczeniu towaru nieprawdziwego zamiast prawdziwego O. T. N. L. XXIX. 403, lub papierów wylosowanych zamiast będących w obiegu O. T. R. I. 292. Choć jednak nadesłano wino czerwone zamiast białego, winien kupujący zastosować się do postanowień art. 347 A. 1377 (?). Por. także A. 1702, według którego

art. 347 nie wiąże kupującego w razie nadesłania mu beczki wina znacznie większej, niż zamówił.

3) Zbadanie towaru nie jest bynajmniej rzeczą konieczną. Chcąc zachować wszelkie roszczenia wynikające z wadliwości towaru wystarczy sprzedawcę o wadach na czasie zawiadomić, byleby treść zawiadomienia okazała się prawdziwą. Obojętnem jest przytem, czy kupujący istotnie towar badał (co jest przypadkiem najczęstszym), czy się o wadach dowiedział od odbiorców O. T. N. L. VIII. 221, czy wreszcie polegał na przypuszczeniach O. T. N. L. XII. 92.

O ile kupujący sam chce towar zbadać, termin do tego zaczyna biedz od chwili odstawy; zob. uw. 2 ust. 1. Samo wręczenie listu przewozowego jako takie nie ma w tym względzie rozstrzygającego znaczenia O. T. R. V. 32. Jeżeli kupujący wogóle do odstawy nie dopuści, np. z powodu spóźnienia z góry odmówi przyjęcia, art. 347 nie ma zastosowania i o uznaniu towaru za dobry nie może być mowy O. T. R. V. 28 (odmiennie A. 920 orzekające, że ten, kto z powodu rzekomego spóźnienia towaru nie przyjął, ale przepisów art. 347 co do wad nie zachował, potem zarzutów ani co do jakości ani co do ilości (!) podnosić nie może).

Zbadanie winno nastąpić bezzwłocznie, o ile to jest możliwe w porządnym toku czynności. Porządny tok oceniać należy objektywnie, nie według osobistych wyobrażeń lub stosunków kupującego: jeżeli on tedy po zamówieniu wyjechał, w międzyczasie przyszło zawiadomienie o nadejściu towaru, takowy atoli z powodu nieobecności adresata dopiero po jego powrocie po upływie 10 dni odebrano i zbadano, kupujący odpowiada za zwłokę i na to, że po powrocie doniósł o wadach i towar zostawił do dyspozycyi, powoływać się nie może, powinien był bowiem postarać się o to, by ktoś inny za niego towar zbadał A. 1404. Z drugiej atoli strony uwzględnić należy naturę towaru, np. wino musi się najpierw osadzić i przez to wyklarować O. T. N. L. XV. 213.

Art. 347 nie żąda zbadania w miejscu odstawy, lecz zbadania bezzwłocznie według porządnego toku czynności. Jeżeli towar odstawiono spedytorowi w miejscu zamieszkania kupującego, a towar był z wiedzą sprzedawcy przeznaczony do transportu za morze,

obejrzenie na miejscu przeznaczenia i bezzwłoczne zawiadomienie o wadach nie jest spóźnione, jeżeli wady nie mogą być przypisane transportowi przez morze, i jeżeli nadto przy tym towarze zwyczaj handlowy uwalnia spedytora w tych okolicznościach od obowiązku badania A. 1626. Jeszcze dalej idzie O. z 22 października 1895 L. 10487 JBl. 5, C. 93 z r. 1896. Kupujący wysłał towar tego samego dnia, w którym go odebrał, morzem dalej; zbadanie w miejscu odstawy było niemożliwe tak z powodu braku miejsca, w któremby je w tych warunkach przedsięwziąć można, jak i dlatego, że do spakowania napowrót trzeba było osobnych przyrządów. W tym razie uznał S. N. za wystarczające, że zbadanie towaru przedsięwziął ów trzeci, a kupujący otrzymane od niego na czasie zawiadomienie o wadach bezzwłocznie zakomunikował sprzedawcy — i to bez względu, czy sprzedawca o przeznaczeniu towaru za morze wiedział, czy nie. Przeciwnie według A. 871 towar uważa się za uznany za dobry, jeżeli kupujący po odstawie towar nie badając go wysłał dalej do tego, komu go odstąpił, choćby potem okazały się wady i sprzedawca o nich zawiadomienie otrzymał; por. także O. T. N. L. X. 147, uznające tylko w szczególnych okolicznościach takie przedłużenie terminu za dopuszczalne. To jednak żadnej nie ulega wątpliwości, że, jeżeli sprzedawca na zlecenie kupującego wysłał towar wprost do trzeciego, termin dopiero od chwili odstawy temuż trzeciemu biedz zaczyna A. 218.

Co do sposobu zbadania może kupujący nie poprzestając na obejrzeniu zrobić z towaru użytek, o ile takowego bez użycia zbadać nie można np. maszyny O. T. N. L. XI. 99. Nie można jednak używać towaru aż do zużycia, lecz o tyle tylko, o ile się sprzedawcy nie odbiera przez to możności innego rozrządzenia; jeżeli kupujący tę miarę przekroczy, zostawienie towaru do dyspozycyi uważa się za cofnięte i nie uwalnia go od obowiązku zapłaty ceny kupna A. 1072. Można jednak przerobić odpowiednią część towaru, jeżeli dopiero przy przerobieniu poznać można jego właściwości O. T. N. L. XII. 91. Tak np. jeżeli zamówiony towar ma się nadawać do farbowania w wszystkich kolorach; termin do doniesienia o wadach liczy się w tym razie od chwili, kiedy przy przerabianiu wada wyszła na jaw; granicę bezwzględną stanowi tylko art. 349 A. 1238; przerobienie jednak nie potrzebne konie-

do zbadania towaru terminu nie przedłuża i może pociągnąć za sobą nawet utratę zarzutów A. 1184. O ile przerobienie jest potrzebne, należy do niego zabrać się zaraz po odstawie; handlarz mąki nie może czekać, aż towar sprzeda piekarzom i od nich o rezultacie przerobienia się dowie O. T. N. L. VIII. 174.

Jeżeli towar składa się z większej ilości sztuk, które według umowy lub natury interesu mają wszystkie posiadać tę samą jakość, nie potrzeba badać całego towaru, lecz wystarczy ograniczyć badanie do niektórych sztuk, np. kilku paczek, kilku flaszek (Stichproben) O. T. N. L. VII. 428. Jeżeli się okaże, że te są wadliwe, cały towar uchodzi za wadliwy i wystarczy w sporze wadliwość owych sztuk wykazać A. 210. Takie badanie nie wystarcza jednak, jeżeli kupiona była pewna ilość zboża, a odbiorca zważył kilka worków i nie znalazł w nich tyle, ile według liczby worków na każdy pojedynczy wypada A. 239 (por. zresztą co do braku ilości uw. 4). Gdyby te sztuki zbadane okazały się dobre, a przy innych później na jaw wyszły wady, może kupujący wytknąć je i później, jako takie, których nie można było wykryć przy bezzwłocznem zbadaniu; oczywiście atoli nie mogą zachodzić okoliczności, któreby z góry nie pozwalały uważać całego towaru za jednorodny O. T. N. L. XII. 93. Przy nadesłaniu towarów różnych kategoryi wadliwość jednej nie stanowi wadliwości wszystkich i nie daje prawa do odrzucenia całej przesyłki A. 1449.

Podane dotąd zasady są regułami iuris dispositivi, i wola stron może je zmienić. Można przedewszystkiem do zbadania towaru (i doniesienia o wadach) zakreślić termin dłuższy, np. przez zastrzeżenie w fakturze przyjętej bez protestu, iż reklamacye nastąpić mają w ciągu 8 dni A. 1526, 1577. Jeżeli jednak towar celem zbadania trzeba przerobić, wówczas termin faktury, wykluczający możność przerobienia, nie wiąże kupującego mimo przyjęcia faktury bez zastrzeżeń A. 1238. Zresztą możliwe są modyfikacye i na niekorzyść kupującego; jeżeli według przyjętej bez protestu faktury towar należy zbadać przed opłatą cła, bo późniejsze reklamacye nie będą uwzględnione, a kupujący mimo tego na granicy polecił spedytorowi opłacić cło i towar sobie wysłać, uważa się takowy za uznany za zgodny z wzorem A. 405. Również i przy sposobie zbadania wzgląd mieć należy na wolę stron. Jeżeli na

przyrządzie fabrycznym znajduje się uwaga, że w razie wykrycia wad przed użyciem tegoż w fabryce należy takowy bez używania odesłać sprzedawcy na jego koszt, i faktura przyjęta bez zarzutu o tej uwadze na towarze wyraźnie wspomina, wówczas kupujący, który mimo widocznych wad zaczął przyrządu używać, by nie wstrzymywać ruchu, i dopiero wskutek zupełnej jego niezdatności używania zaprzestał, obowiązany jest do zapłaty ceny kupna, choćby o wadach na czasie sprzedawcę zawiadomił A. 1663.

4) Art. 347 odnosi się tylko do wad jakościowych (Qualitätsmängel), nie zaś do braków ilościowych (Quantitätsmängel), co wynika już z powołania art. 335. A. 1032, O. T. N. L. XV. 411 (odmiennie A. 180, 234, 1025, O. z 7 stycznia 1897 L. 15219 JBl. 19 z r. 1897). Jeżeli przeto nadesłano mniej niż zamówiono, kupujący nie ma obowiązku do zawiadomienia o tem sprzedawcy, a w dalszym ciągu i do zapłaty ceny kupna za to, czego nie otrzymał A. 661, 1001. Brak ilości przy świadczeniu podzielnem uprawnia tylko do żądania odstawy dodatkowej lub opustu z ceny, nie zaś do odrzucenia przesyłki A. 239. Pamiętać atoli należy, że niejednokrotnie braki ilościowe stanowią zarazem wadę jakościową, np. przy kupnie tapet pewnych oznaczonych rozmiarów O. T. N. L. XV. 411, lub w przypadku, kiedy rozmiary drzewa były umówione, ale sprzedawca mierzył i to, czego według umowy nie miał wliczać A. 1062.

Wszystkie wady jakości podpadają pod art. 347; wadą taką jest także opakowanie przeciwne umowie (sukno złożone pojedynczo zamiast podwójnie) A. 485, dalej nadesłanie towaru w większych pakach, skoro kupujący zastrzegł sobie przy umowie przesyłkę w małych paczkach O. T. N. L. XI. 106. Wady atoli nie mogą być takie, iżby wogóle odbierały towarowi charakter dobra handlowego; wtedy bowiem o odstawie towaru nie ma mowy i art. 347 kupującego nie wiąże. Jeżeli przeto sprzedany towar już w chwili fakturowania był z względów sanitarnych niezdatny do użytku i niepozbywalny, kupujący może żądać zwrotu ceny kupna, choć doniesienie o wadach było spóźnione A. 1352.

Jeżeli tylko pewna część towaru jest wadliwa, wówczas całą przesyłkę można odrzucić tylko w takim razie, gdy takowa według (wyraźnej lub domniemanej) woli stron stanowić miała jednę

niepodzielną całość O. T. N. L. XIII. 355. Jeżeli przesyłka stanowi jednę całość, nie można części zostawiać do dyspozycyi, skoro się drugą część zużyło; nie można więc zwracać kawałka sztuki sukna A. 1526, ani jednej beczki z transportu śledzi po zużyciu reszty A. 163. W przeciwnym razie, jeżeli nie było umowy co do traktowania przesyłki jako jednej całości, a świadczenie dla obu stron przedstawia się według swej natury jako podzielne, może kupujący tylko część wadliwą zostawić do dyspozycyi A. 865, 1055.

Nie podpada pod art. 347 niezastosowanie się sprzedawcy do umowy co do innych punktów, np. okoliczność, że towar przysłano zapóźno O. T. R. I. 21. Jeżeli jednak towar miał być odesłany partyami, a sprzedawca odstawił go na jeden raz i kupujący skutkiem tego musiał zapłacić składowe, nie może tegoż potrącać z ceny kupna, skoro towar odebrał bez zarzutu i nie zawezwał sprzedawcy do ścisłego wykonania umowy z zagrożeniem, iż w przeciwnym razie będzie musiał ponosić składowe od ilości przedwcześnie odstawionej A. 1436. W szczególności fakturowanie wyższej ceny kupna, niż była umówiona, nie uprawnia z jednej strony do nieprzyjęcia towaru, nie ma atoli kupujący z drugiej strony obowiązku trzymać się w tym razie przepisów art. 347 A. 1142; por. O. T. N. L. II. 382 (odmiennie A. 820).

Omówić teraz należy przypadek nadesłania towaru niezamówionego. Otóż przedewszystkiem, jeżeli nadesłano większą ilość niż zamówioną, okoliczność ta może stanowić wadę jakościową, jeżeli oddzielenie części zamówionej nie jest możliwe A. 514 (np nadesłano beczkę oliwy lub wina znacznie większą A. 1652; por. atoli A. 1702 przytocz. w końcu uw. 2), lub też da się wprawdzie przeprowadzić, ale wymagałoby niestosunkowych kosztów i straty czasu O. T. N. L. XVIII. 242; w tym razie art. 347 stosuje się do całej przesyłki. Zresztą, skoro oddzielenie jest możliwe, kupujący ilość zamówioną musi przyjąć; co do nadwyżki zaś winien według judykatury austryackiej postąpić po myśli art. 347. A. 514, 1577; zob. także orzecz. przytocz. na początku tej uwagi—inaczej bowiem i za nią zapłacić musi. Jeżeli obok towarów zamówionych nadesłano także inne niezamówione, a kupujący wie o tem i mimo tego nie badając przesyłki i nie odrzucając jej po myśli art. 347 całą wysyła dalej, także towary niezamówione uważa się za zakupione i przyjęte bez zarzutu A. 850. Jeżeli wreszcie nadesłano tylko towar niezamówiony (o którym to przypadku art. 347 zupełnie nie mówi), judykatura austryacka trzyma się przeważnie zasady, że w razie, jeżeli towarowi towarzyszy faktura podająca cenę kupna, odbiorca winien przesyłkę odrzucić bezzwłocznie (względnie w terminie faktury), gdyż inaczej kontrakt kupna przychodzi do skutku, a towar uchodzi za uznany za dobry A. 639, 834, 890 — i zasadę tę stosuje nawet tam, gdzie adresat nie jest kupcem A. 1342. Innego zdania jest judykatura niemiecka, która nie zadawalnia się nawet zatrzymaniem faktury, lecz żąda zaistnienia innych jeszcze momentów, by przyjąć kupno O. T. N. L. XVI. 131; na tem stanowisku stoi także A. 1378; por. O. z 31 stycznia 1894 L. 291 JBl. 16 z r. 1894 przy art. 279. W każdym razie musi odbiorca zapłacić cenę kupna, jeżeli towar wraz z fakturą przyjął bez zarzutu i zużył A. 190, 1113, lub na razie wprawdzie przesyłkę odrzucił, lecz potem dał się skłonić do zabrania takowej i żadnych nie podniósł zarzutów A. 1104. Jeżeli z towaru takiego, stanowiącego jednę całość, a nadesłanego z tem, by go w razie nieprzyjęcia oddać osobie C, adresat część sprzedaje i resztę tylko oddaje C, i za tę resztę cenę kupna zapłacić musi A. 1178. Por. art. 279 uw. 1.

5) Doniesienie o wadach na czasie jest właściwym i głównym obowiązkiem kupującego; por. uw. 3 ust. 1. Ma ono nastąpić bezzwłocznie po zbadaniu; wynika stąd, że jeżeli kupujący przedtem o wadach się dowiedział, może przecież czekać z zawiadomieniem aż do upływu terminu, w którym zbadanie przedsięwziąć należy (uw. 3 ust. 2, 3, 6) O. T. N. L XIII. 9, lubo może niewątpliwie donieść o wadach przed odstawą O. T. N. L. XV. 271.

Art. 347 żąda tylko doniesienia o wadach. W praktyce łączy się z tem po największej części zostawienie towaru do dyspozycyi sprzedawcy, t. zn. oświadczenie, iż się towaru nie przyjmuje i odstępuje od kontraktu (zob. § 932 pow. u. cyw.). To równoczesne zostawienie do dyspozycyi nie jest jednak koniecznem; samo doniesienie o wadach zachowuje kupującemu wszelkie prawa O. T. N. L. XX. 351; nie ma on również obowiązku oznajmiać przy doniesieniu, na co się zdecydował, czy np. poprzestanie na nieprzyjęciu towaru, czy też będzie żądał odszkodowania

O. T. N. L. IX. 206; inaczej A. 1430, które żąda przy doniesieniu także stanowczego oświadczenia, że się towaru z powodu wad nie przyjmuje, z tem, że w przeciwnym razie towar za przyjęty i uznany za dobry uchodzić musi.

Daty odbioru towarów ani wysłania doniesienia nie potrzeba w doniesieniu o wadach oznaczać; te kwestye należą do ewentualnego sporu A. 366, 432. Co do treści nie wystarczy proste doniesienie, że towar jest wadliwy; należy podać zarazem dostrzeżone wady O. T. N. L. XIV. 156, A. 347. Szczegółowy opis wad nie jest wprawdzie konieczny, ale sprzedawca musi dowiedzieć się z doniesienia, jakie wady kupujący towarowi zarzuca O. T. N. L. V. 261. W żadnym razie nie wystarczą wyrażenia ogólnikowe A. 1177, np. że się jest niezadowolonym i że się z tego powodu towar zostawia do dyspozycyi O. z 8 maja 1895 L. 5052 JBl. 28 C. 313 z r. 1895. Zresztą można oczywiście ograniczyć się do doniesienia mniej szczegółowego, skoro się towarowi zarzuca niezgodność z wzorem, któremu miał odpowiadać, np. donieść, że towar nie jest taki jaki zamówiono i że się go z tego powodu zostawia do dyspozycyi A. 1550; za wystarczające uznano nawet wyrażenia: »gdybym taki wybrakowany towar musiał przyjąć, musiałbym wkrótce zamknąć budę« i t. d. A. 1457. W żadnym razie zarzut, że towar nie odpowiada próbce, nie zawiera w sobie zarzutu, iż takowy nie ma wymaganej ustawą średniej dobroci i jakości A. 1717. Przy odstawie towaru w kilku partyach trzeba przy każdej partyi zastosować się do art. 347. O. T. R. I. 53; przy wykonaniu kilku kontraktów kupna jedną przesyłką, podać trzeba, do którego towaru odnoszą się zarzuty O. T. N. L. X. 269.

Nie wystarczy zawiadomienie o wadach agenta, którego rola ograniczała się do tego, że kupującemu udzielił próbki A. 1611; por. A. 179 i 991 na str. 62 i orzecz. przytocz. w końcu uw. 3 do art. 49 (str. 68).

Co do dowodu w kwestyi zachowania formalności art. 347 ma przedewszystkiem sprzedawca wykazać, że odstawa nastąpiła O. T. R. V. 30. Kupujący zaś wykazać musi, że przepisom art. 347 zadośćuczynił, więc podać, kiedy towar otrzymał i kiedy zawiadomienie wysłał O. T. N. L. IV. 42, A. 514, 667, 1391, 1577. O ile (zbadanie i) wysłanie zawiadomienia nie nastąpiło natychmiast po odstawie, musi kupujący wykazać, że takowe w porządnym toku czynności wcześniej nie mogło nastąpić A. 1611. Samo tylko twierdzenie, że zbadanie i wysłanie zawiadomienia uskuteczniono zaraz po odstawie, bez podania dat, nie wystarcza A. 667. (Inne zasady co do ciężaru dowodu spotykamy w A. 366 i 432, według których kupujący ma tylko wykazać, kiedy zawiadomienie wysłał, a rzeczą sprzedawcy jest wykazać, iż to nastąpiło zapóźno; por. także A. 1652, wkładające na sprzedawcę obowiązek dowiedzenia, kiedy towar na miejsce przeznaczenia nadszedł). Okoliczności, że sprzedawca zawiadomienie o wadach otrzymał, nie potrzebuje kupujący dowodzić, jeżeli przy wysłaniu doniesienia postąpił z należytą starannością t. zn. list polecił A. 1577; jeżeli jednak użył do tego karty korespondencyjnej, dowieść musi także, iż przeciwnik zawiadomienie otrzymał A. 1068 (przeciwnie O. T. N. L. XIX. 153, uważające zwykły list za dostateczny) Jeżeli kupujący podnosi zarzuty, podpadające pod art. 347, sędzia z urzędu zbadać winien, czy formalnościom art. 347 stało się zadość O. T. N. L. XXIII. 171.

Co do strony merytorycznej odróżnić należy pytanie, jaki miał być towar według umowy, i pytanie, czy tę umówioną jakość posiadał. W pierwszym kierunku ciężar dowodu spoczywa zawsze na tej stronie, która twierdzi, iż umówiona była jakość różna od ustawą wymaganej (art. 335); na sprzedawcy, jeżeli twierdzi, że towar miał być gorszy; na kupującym, skoro podaje, że inne jeszcze przymioty były zastrzeżone O. T. N. L. XX. 90. Co do kupna według próby zob. art. 340 uw. 3. Że zaś towar posiadał umówioną jakość, wykazać musi sprzedawca O. T. N. L. VIII. 222, A. 1439, 1601, 1607; jego też rzeczą jest postarać się o stwierdzenie stanu towaru według art. 348, bo jeżeli umówionej jakości nie wykaże, nie ma prawa żądać ceny kupna A. 1391, 1451. Przeciwnej — zd. n. błędnej — zasady trzymają się A. 163, 362, 621, 667, 1244, 1394, 1690. Niewątpliwie jednak spada ciężar dowodu na kupującego, jeżeli swem zachowaniem uniemożliwił lub utrudnił sprzedawcy postaranie się o dowód, np. nieprzyjęty towar sprzedał, choć nie istniały warunki art. 348 ust. 5, a nie zostawił sprzedawcy czasu potrzebnego do zarządzenia O. T. N. L. XIX. 102. Tak samo musi kupujący dowieść wadliwości, gdy mimo wad towar

przyjął, ale z tego tytułu podnosi samoistne roszczenia O. T. N. L. VI. 104, np. o wynagrodzenie szkody. Dowód co do stanu towaru i tegoż jakości nie może być dostarczony przez świadków A. 163, 362, 1244, ani też zapomocą przysięgi strony A. 667, lecz jedynie i wyłącznie przez znawców A. 163, 1394. Por. obecnie §§ 350, 351 nast. nowej proc. cyw.

6) Zaniechanie doniesienia pociąga za sobą ten skutek, że towar uważa się za przyjęty i odpowiedni umowie bez względu na istotne wady A. 180; nie może też kupujący żądać w takim razie odszkodowania, chyba że mu takowe sprzedawca odrębnie przyrzekł O. z 12 czerwca 1894 L. 7022 JBl. 41 z r. 1894. Jeżeli w doniesieniu wytknięte są pewne oznaczone wady, uznał kupujący tem samem dobroć towaru w innych kierunkach i innych wad zarzucać nie może O. T. N. L. XVIII. 55. Oczywiście jednak sprzedawca może i spóźnione doniesienie o wadach uznać za wystarczające, jeżeli np. w odpowiedzi na zarzuty wskaże sposób usunięcia wad i oświadczy gotowość przyjęcia towaru napowrót, gdyby wady do pewnego czasu nie ustąpiły A. 402. Jeżeli sprzedawca przyjął towar napowrót, uznał przez to wadliwość, choćby zawiadomienie o wadach było spóźnione; bez znaczenia jest jego protest przy odbiorze towaru, że kupujący i tak cenę kupna zapłacić musi, bo nie doniósł o wadach, wówczas bowiem nie trzeba było przyjmować towaru A. 1415.

Jeżeli kupujący przepisom art. 347 uczynił zadość, o prawach jego rozstrzygają ustawy krajowe O. T. N. L. IX. 24 Według prawa austr. (§§ 922, 932, 933 pow. ust. cyw.) można w takim razie zrzucić się z kontraktu (t. zw. w prawie pospolitem actio redhibitoria), lub dochodzić różnicy — a w obydwu razach żądać także wynagrodzenia szkody (o ile zachodzi wina). Wybierając pierwszą ewentualność zostawia się sprzedawcy towar do rozporządzenia (choć O. T. N. L. XV. 45 w zostawieniu do dyspozycyi nie widzi oświadczenia, iż się odstępuje od umowy, lecz tylko oświadczenie, że towar nie jest do przyjęcia); w drugim razie przyjmuje się towar mimo wad, żąda się jednak na tej podstawie opustu z ceny kupna, do którego ma się prawo mimo zużycia towaru w międzyczasie A. 742. Z zasad prawa procesowego atoli wynika, że kupujący w tym razie po zużyciu towaru musi zapłacić

cenę kupna, skoro się o stwierdzenie wadliwości nie postarał i takowej w sporze wykazać nie zdoła A. 304; por. O. T. N. L. XIX. 102 w uw. poprzedniej ust. ost. Może kupujący także postarać się o usunięcie wad i koszta potrącić z ceny kupna A. 1723. Jeżeli zawezwani w roli znawców członkowie komisaryatu targowego uznali towar (tłuszcz) za sprzeciwiający się przepisom sanitarnym i sprzedali go z tego powodu do technicznego użytku (mydlarzowi), kupujący w razie zawiadomienia o wadach może od kontraktu odstąpić i nie ma obowiązku do zapłaty ceny kupna, lecz tylko do zwrotu tego, co uzyskał z sprzedaży O. z 21 listop. 1894 L. 12134 C. 231 z r. 1895. Zostawienie do dyspozycyi nie zwalnia sprzedawcy od obowiązku dotrzymania kontraktu i ewentualnego (art. 356) wynagrodzenia szkody, choćby nieprzyjęcie towaru uznał za słuszne i takowym inaczej rozporządził O. z 5 listopada 1896 L. 12158 C. 141 z r. 1997. Stwierdzenie wysokości szkody może nastąpić zapomocą przysięgi szacunkowej A. 556.

Jeżeli kupujący zostawia towar do dyspozycyi sprzedawcy, uczynić to musi w taki sposób, iżby sprzedawca mógł istotnie tym towarem rozporządzić; w przeciwnym razie cenę kupna zapłacić musi, zostawienie do dyspozycyi bowiem uważa się za cofnięte A. 1072 (uw. 3 ust. 4); tak np. w razie, kiedy kupujący towar zostawiony do dyspozycyi częścią zastawił, częścią sprzedał, częścią przerobił, mimo iż to do zbadania nie było potrzebne A. 1184. Jeżeli kupujący oliwy nadesłanej w beczkach nie przyjął, ale mimo należytego doniesienia o wadach oliwę z wszystkich beczek przed stwierdzeniem jakości towaru w każdej z osobna przelał do wspólnego zbiornika, cenę kupna zapłacić musi, gdyż wobec podzielności świadczenia obowiązany był postąpić w taki sposób, aby sprzedawca każdą beczkę (względnie jej zawartość) mógł odebrać w tym stanie, w jakim była w chwili odstawy, a przez zmieszanie obowiązek ten złamał A. 1398; tak samo, jeżeli towar zostawiony do dyspozycyi jeszcze przedtem, zanim sprzedawca mógł odpowiedzieć na doniesienie o wadach, po obejrzeniu i zapłaceniu przewoźnego zabrał od przewoźnika A. 1637. Jeżeli sprzedawca przyjął zostawienie do dyspozycyi i istotnie towarem rozporządził — na skutek dalszego zarzutu (po rozporządzeniu z jego strony) wyrównał również szkodę, do której kupujący

rościł sobie prawo, a kupujący mimo tego dalsze stawia warunki, zwrotu odmawia i wreszcie towar publicznie sprzedaje, cofa tem samem zostawienie do dyspozycyi i obowiązany jest do zapłaty ceny kupna A. 1642. Jeżeli kupujący zostawił towar do dyspozycyi z tem, iż dokumenta potrzebne do odbioru wyda sprzedawcy za zgłoszeniem się, ale mimo przyjęcia tego oświadczenia przez sprzedawcę i jego zgłoszenia się wydania odmówił, obowiązany jest do zwrotu wartości zatrzymanego towaru, a nie może (w toku sporu ofiarować zwrotu i) powoływać się na to, że mu szło o przeprowadzenie dowodu z znawców A. 1345. (Tu kładzie S. N. nacisk na odszkodowanie, w poprzednich orzeczeniach na wypełnienie obowiązków z kontraktu. Pogląd pierwszy unika niewłaściwej fikcyi cofnięcia zostawienia do dyspozycyi).

7) Przez wady ukryte rozumie się takie, których odkrycie przy prawidłowem badaniu zaraz po odstawie nie było możliwe O. T. N. L. XIV. 288, A. 345. Tu musi się donieść o wadach zaraz po wykryciu; dowód, że ich wcześniej nie można było wykryć, ciąży na kupującym O. T. N. L. VII. 430, A. 1611. Bezwzględny termin do (wysłania) doniesienia o wadach zakreśla art. 349 ust. 1.

Art. **348**. Jeżeli kupujący podnosi zarzuty co do towaru nadesłanego z innego miejsca [1]), obowiązany jest postarać się o tymczasowe przechowanie takowego [2]).

Jeśli przy odstawie lub później okażą się wady, może [3]) się postarać, aby znawcy [4]) stan towaru stwierdzili. Sprzedawca ma również prawo żądać takiego stwierdzenia, jeżeli kupujący doniósł mu, że przeciw towarowi dla wad podnosi zarzuty [5]).

Na żądanie strony interesowanej znawców mianuje sąd handlowy, a w braku tego sędzia miejscowy.

Znawcy objawią zdanie na piśmie lub wniosą je do protokołu [6]).

Jeżeli towar jest narażony jest na zepsucie się, a zwłoka grozi niebezpieczeństwem [7]), kupujący może

postarać się o sprzedaż towaru przy dopełnieniu przepisów art. 343 [8]).

1) Art. ten odnosi się także tylko do kupna zamiejscowego, i to tak co do prawa żądania stwierdzenia stanu towaru (ust. 2—4) A. 389, jak i co do prawa sprzedaży A. 958.

2) Do tego obowiązany jest kupujący bezwarunkowo, choć dla kosztów przechowania nie ma pokrycia (inaczej art. 323 ust. 2) O. T. N. L. XX. 206. Sposób przechowania zależy od jego wyboru, przy którym, jeżeli jest kupcem, dołożyć winien staranności z art. 282; może on także sam wziąć towar w przechowanie, za co ma prawo liczyć sobie składowe A. 556; może także złożyć towar u trzeciego, w którym to razie interwencya sądu jest wykluczona i sądu o zezwolenie prosić nie potrzeba A. 1347 (przeciwnie A. 129, stosujące analogicznie art. 407). Obowiązek obejmuje jednak tylko przechowanie tymczasowe, t. zn. na tak długo, póki sprzedawca nie jest w możności rozrządzenia towarem. Od tej chwili niebezpieczeństwo ponosi sprzedawca, a kupujący odpowiada tylko za dolus i grube niedbalstwo O. T. N. L. I. 206. Zaniedbanie tego obowiązku czyni kupującego odpowiedzialnym za powstałą przez to szkodę, nie odbiera mu jednak praw wynikających z należytego zawiadomienia o wadach O. T. N. L. XIII. 438 — inaczej, jeżeli towar zużył, nie postarawszy się o stwierdzenie wadliwości, w którym to razie cenę kupna zapłacić musi A. 304.

3) Kupujący ma tylko prawo, nie ma zaś obowiązku sprawdzenia stanu towaru, którego przyjąć się wzbrania O. T. N. L. V. 252; podobnie ma się rzecz i co do sprzedawcy. Jeżeli jednak jedna strona prosiła o takie stwierdzenie i sąd wyznaczył już w tym celu termin, strona druga odwołania terminu żądać nie może, choćby nawet równocześnie twierdzenia przeciwnika uznała za prawdziwe A. 1347. Stwierdzenia tego żądać można nietylko w miejscu odstawy, lecz i w innem miejscu, do którego się towar w międzyczasie dostał A. 465; por. A. 1626 przy art. 347 uw. 3 ust. 4.

4) Stan towaru stwierdzony może być tylko przez znawców; por. art. 347 uw. 5 i. f. Zob. atoli § 350 nowej proc. cyw. o świadkach w sztuce biegłych.

5) Choć jedna strona prosiła już o stwierdzenie stanu towaru,

okoliczność ta nie stoi na przeszkodzie dozwoleniu tego także na żądanie strony drugiej, i to nietylko wtedy, gdy idzie o zbadanie nowych szczegółów poprzednio nieuwzględnionych A. 69, lecz także celem powtórnego zbadania stanu towaru wogóle A. 207. Jeżeli jednak przy pierwszym dowodzie szło o stwierdzenie pewnej oznaczonej właściwości towaru, powtórne badanie w tym samym kierunku nie jest dopuszczalne A. 647.

Według nowych ustaw procesowych (art. XLIV u. w. i § 388 p. c.) uzupełnienia dowodu przeprowadzonego żądać może i przed sporem strona, która przy przeprowadzeniu nie była obecną, a to pod warunkami § 289 ust. 2. p. c. Por. także § 389 ust. 3. p. c., oraz O. T. N. L. VIII. 250.

6) Co do strony formalnej badania towaru i użycia tego dowodu w sporze por. także § 48 u. w.

Według dotychczasowego prawa procesowego wniosek z art. 348 ust. 2, 3. przedstawia się jako modyfikacya prośby o przeprowadzenie dowodu dla wiecznej pamięci (§ 188 pow., § 260 gal. u s.). Sędzią miejscowym (art. 348 ust. 4) jest także sędzia powiatowy A. 357. Wymagany jest tylko wniosek jednej strony; zawiadomienie drugiej nie jest potrzebne, a tem mniej jej współudział A. 846. Od uchwały dopuszczającej nie służy stronie po myśli § 17 ust. z 16 maja 1874 L. 69 D. u. p. (t. zw. noweli procesowej) osobny rekurs A. 830, 1154 (por. atoli A. 277, wydane przed tą nowelą, a zarządzające w razie rekursu kwestyonującego właściwość sądu przesłuchanie stron). Koszta przeprowadzenia ponosi strona żądająca go, co atoli nie przesądza kwestyi, czy i o ile przeciwnik nie jest zobowiązany do zwrotu takowych; w razie np. niesłusznego zarzucenia wadliwości sprzedawca może żądać zwrotu tych kosztów od kupującego A. 1124. Strona, na której żądanie przeprowadza się dowód, ma również (jak przy każdym dowodzie dla wiecznej pamięci) zwrócić odrazu przeciwnikowi koszta interwencyi, do której tenże bezwarunkowo jest uprawniony A. 1648. Zgodne orzeczenie dwóch znawców stanowi w późniejszym sporze dowód zupełny. Ponieważ jednak przy badaniu stanu towaru na podstawie art. 348 temat dowodu nie jest orzeczeniem sądowem ustalony, mogą później strony (nawet ta, na której żądanie stan towaru ustalono) żądać

w sporze uzupełnienia dowodu przez bliższe wyjaśnienie okoliczności już skonstatowanych lub stwierdzenie innych A. 1076.

Według nowych ustaw procesowych (art. XLIV. u. w. i §§ 384—389 p. c.) właściwym jest sąd, w którym się toczy spór, względnie w razach nagłych lub przed sporem sąd powiatowy, w którego okręgu znajdują się rzeczy mające być zbadane lub stanowić podstawę dowodu z znawców. O wniosku orzeka sąd uchwałą; może przedtem zażądać uprawdopodobnienia okoliczności, wskutek których stronie zabezpieczenie środka dowodowego jest potrzebne, a nadto wysłucha przedtem przeciwnika, o ile tenże jest znany, zgoda jego nie jest wykazana, a zwłoka nie grozi niebezpieczeństwem. Przeciw dopuszczeniu dowodu nie ma odrębnego środka prawnego. Przeciwnika należy o uchwale zawiadomić — jeżeli nie był przesłuchany, przy doręczeniu jednego egzemplarza wniesionej prośby — i na termin zawezwać; można jednak w przypadkach nagłych zezwolić na rozpoczęcie przeprowadzenia dowodu jeszcze przed doręczeniem uchwały dopuszczającej dowód przeciwnikowi, i to równocześnie z dopuszczeniem dowodu. Przeciw temu dozwoleniu nie ma osobnego środka prawnego. Koszta ponosi strona prosząca o przeprowadzenie dowodu, co atoli jej prawa do żądania wynagrodzenia nie narusza. Ma ona również wynagrodzić przeciwnikowi konieczne koszta udziału, co znów rozstrzygnienia w sprawie głównej nie przesądza. W sporze z przeprowadzonego dowodu może robić użytek każda strona; co do znaczenia tegoż rozstrzyga w myśl § 272 p. c. swobodna ocena sądu. Uzupełnienie lub powtórzenie dowodu może być zarządzone także w toku sporu.

7) Okoliczność, że koszta przechowania i utrzymania towaru (koni) są niestosunkowo znaczne, nie uprawnia do sprzedaży towaru A. 310; sprzedaż taka nie idzie na rachunek sprzedawcy, owszem kupujący traci przez nią prawo zrzucenia się z kontraktu A. 1709. Również i okoliczność, że sprzedawca nie rozrządza towarem przez dłuższy czas, zwalnia tylko kupującego od obowiązku przechowywania O. T. N. L. XVI. 325.

8) Nie jest potrzebnem poprzednie zagrożenie, bo tego art. 343 w razie niebezpieczeństwa w zwłoce nie wymaga. Sprzedaż bez zachowania formalności art. 343 jest nieprawnem rozrządzeniem, przez które kupujący traci prawo zrzucenia się z kontraktu

mimo należytego doniesienia o wadach O. T. N. L. XII. 175. W ewentualnym sporze musi kupujący wykazać zaistnienie warunków art. 348 i zachowanie formalności art. 343, A. 164. 186; jeżeli przeto sprzedał nie postarawszy się o stwierdzenie stanu towaru, wobec sprzedawcy tą sprzedażą zasłaniać się nie może A. 869. Do interwencyi przy dozwoleniu i przeprowadzeniu sprzedaży sąd nie jest powołany (art. 343 uw. 7); o ile atoli sprzedaż przeprowadził, przepisy o sprzedaży egzekucyjnej nie mają zastosowania, i uzyskaną cenę natychmiast stronie, która o sprzedaż prosiła, wydać należy A. 1497. Ponieważ ta sprzedaż wprowadzona jest tylko w interesie sprzedawcy, nie jest dopuszczalna, skoro sprzedawca się sprzeciwi; kupujący w razie przekroczenia tego protestu traci prawo zrzucenia się z kontraktu O. T. R. XVII. 68.

Art. **349.** Kupujący nie może zarzucać, że towar nie odpowiada umowie lub ustawie, jeżeli tę wadę wykryto dopiero po upływie sześciu miesięcy od dostawienia kupującemu [1]).

Skargi przeciw sprzedawcy z powodu wad przedawniają się w sześciu miesiącach po dostawieniu kupującemu [2]).

Zarzuty gasną, jezeli przepisane w art. 347 natychmiastowe wysłanie doniesienia o wadzie nie nastąpiło w ciągu sześciu miesięcy po dostawieniu kupującemu. Jeśli doniesienie w ten sposób nastąpiło, zarzuty przysługują i nadal [3]).

Szczególne ustawy lub zwyczaje handlowe, które dla pewnych gatunków rzeczy krótszy zakreślają termin, żadnej wskutek tego przepisu nie doznają zmiany [4]).

Jeżeli w umowie zakreślono krótszy lub dłuższy termin odpowiedzialności sprzedawcy, umowy trzymać się należy [5]).

1) Art. ten zostaje w ścisłym związku z art. 347 i odnosi się tylko do kupna handlowego zamiejscowego, przy którem towar

jest jakościowo wadliwy O. T. N. L. XI. 45. Warunkiem zastosowania jest nastąpienie odstawy O. T. N. L. III. 389; od dnia ukończenia takowej zaczynają się liczyć terminy art. 349 A. 198.

Ust. 1. art. 349 zakreśla termin prekluzyjny, na którego zachowanie sąd zwrócić ma uwagę z urzędu. Wady, które odkryto (a raczej o których doniesienie wysłano) po upływie tego terminu, nie mogą być brane w rachubę, choćby ich wcześniej nie można było wykryć O. T. N. L. IV. 184; por. atoli uw. 5. To jest granica bezwzględna; poza tem obowiązuje także granica względna na podstawie art. 347, tak, że doniesienie o wadach jest bez znaczenia, choć je wysłano przed upływem sześciu miesięcy, jednakowoż nie bezzwłocznie po wyjściu wady na jaw O. T. N. L. IV. 183.

2) Jeżeli przy doniesieniu o wadach zachowano i granicę art. 347 i granicę art. 349, a kupujący ma z tytułu wadliwości towaru roszczenie, wówczas droga skargi zamyka się w sześciu miesiącach od odstawy. Przepis ten odnosi się do wszelkich roszczeń bez wyjątku, więc także do skargi o zabranie towaru nadesłanego od kupującego i zwrot szkody zrządzonej przez to, iż kupujący opłacił przewoźne i składowe O. z 26 lutego 1895 L. 1489 C. 401 z r. 1895. Termin ten jest dla skargi terminem przedawnienia, nie można go więc uwzględniać z urzędu (art. 1 kod. handl. i § 1501 pow. ust. cyw.). Biegu przedawnienia nie przerywa wniesienie skargi odrzuconej ostatecznie przez sąd z powodu niewłaściwości A. 399; tak samo wniesienie prośby o przeprowadzenie dowodu z znawców dla wiecznej pamięci O. z 26 lutego 1895 L. 1489 C. 401 z r. 1895.

3) Wystarczy do zachowania zarzutów, aby sprzedawca w terminie 6 miesięcy otrzymał zawiadomienie o terminie wyznaczonym na żądanie kupującego do przeprowadzenia dowodu dla wiecznej pamięci na stan towaru A. 1723 (?).

4) Zob. §§ 924, 925, 933 pow. u. cyw.; por. także art. 386 k. h.

5) Takie przedłużenie terminu zachodzi np. przy kupnie nasion, których jakość dopiero po zasiewie i zejściu może być zbadaną; dalej w przypadku, kiedy sprzedawca daje kupującemu gwarancyą na pewien przeciąg czasu. Wówczas doniesienie o wadach skutkuje także, choć je wysłano po upływie 6 miesięcy (co atoli nie uchyla bynajmniej obowiązku doniesienia natychmiast po

odkryciu wady), a nadto przedłuża się odpowiednio termin przedawnienia skargi O. T. N. L. IX. 12.

Art. **350**. W razie oszustwa [1]) sprzedawca nie może się powoływać na przepisy art. 347 i 349.

1) Według A. 138 rozumie się pod tem oszustwo w znaczeniu ustawy karnej; przeciwnie protokoły obrad komisyi norymb. str. 1461. Innej zasady trzymają się także O. T. N. L. II. 102 i IV. 185, według których nie wystarcza wprawdzie do przyjęcia oszustwa sama ta okoliczność, że sprzedawca wiedząc o wadach przecież towar odstawia (mógł on bowiem np. przy drobnych wadach liczyć bona fide na to, że kupujący bez względu na takowe towar przyjmie O. T. N. L. II. 192 i t. p.), oszustwo zachodzi jednak, skoro sprzedawca widocznie na to tylko liczył, że kupujący błędów nie dostrzeże, a nie przypuszczał, by towar mimo dostrzeżenia wad mógł być przyjęty.

Oszustwo musi zajść przy zawarciu lub wykonaniu kontraktu; oszustwo późniejsze pod art. 350 nie podpada, zrodzić jednak może samoistne zobowiązanie do wynagrodzenia szkody O. T. N. L. II. 191.

Art. **351**. O ile zwyczaj miejscowy lub szczególny układ nie stanowi inaczej, sprzedawca ponosi koszta oddania [1]) a mianowicie koszta odmierzenia i odważenia [2]), kupujący zaś koszta odbioru [3]).

1) W rozumieniu art. 342 ust. 2. Koszta transportu na dworzec, skąd się towar wysyła, oraz koszta ładowania ponosi tedy z reguły sprzedawca O. T. N. L. XVII. 9; koszta dalszego przewozu i cła tylko w razie wyraźnej umowy (por. co do tłomaczenia takowej A. 884 przy art. 278 uw. 1 ust. ost.).

2) Przepisy o urządzaniu publicznych zakładów do ważenia i mierzenia zawiera ust. z 19 czerwca 1866 L. 85 D. u. p.

3) W razie wątpliwości i w braku innej umowy cło należy do kosztów odbioru, choć towar miał być odstawiony franco do miejsca zamieszkania odbiorcy i choć dopiero w ciągu wykonywania odstawy na towar zamówiony, przedtem nieoclony, nałożono wysokie cło A. 1356.

Kupujący ponosi także koszta opakowania, do których należy także wynagrodzenie sprzedawcy za uskutecznienie opakowania, jeżeli takowe wymagało większego nakładu pracy O. T. N. L. III. 112, 114. Jeżeli opakowanie ma samoistną wartość, winien je kupiec (np. worki i t. p.) na swój koszt odesłać sprzedawcy; za opóźnienie zwrotu musi sprzedawcy, jeżeli ten jest kupcem, zapłacić stosowne odszkodowanie O. T. N. L. IX. 208. Co do znaczenia faktury w tym względzie por. A. 825, 1667. na str. 250.

Art. **352**. Jeżeli cena ma być obliczona według wagi towaru [1]), strąca się wagę opakowania (tara), jeżeli szczególny układ lub zwyczaj handlowy na miejscu oddania nie stanowi inaczej [2]). Czy i w jakiej wysokości tara ma być strącona według pewnej oznaczonej taryfy lub pewnego oznaczonego stosunku zamiast dokładnego odważenia [3]), tudzież czy i ile policzyć należy jako dobrą wagę [4]) na korzyść kupującego, wreszcie czy i ile żądać można jako wynagrodzenia za uszkodzone lub niezdatne do użytku części (refakcya) [5]), ocenia się według umowy lub zwyczaju handlowego istniejącego na miejscu oddania.

1) Co do udowodnienia wagi towaru zob. objaśn. do art. 391 k. h.

2) Nie można odciągać tary, jeżeli interes był czynnością giełdową, a według zwyczajów giełdowych (Börseusancen) w miejscu wykonania kontraktu takie potrącenie nie ma miejsca. Postanowienie umowy, że worków (na otręby) dostarczyć ma kupujący, nie ma w tym względzie żadnego znaczenia A. 1631.

3) W tym kierunku może przyjęcie bez zarzutu faktury — zwłaszcza przy stałych stosunkach — uchodzić za zgodę na podany w fakturze sposób obliczenia tary.

4) Przez dobrą wagę (Gutgewicht) rozumie się dodanie pewnej nadwyżki ponad tę wagę, za którą kupujący ma cenę zapłacić, np. za 105 kilo płaci się jak za 100.

5) Przez refakcyą rozumie się potrącenie z wagi netto przy obliczaniu ceny np. przy handlu kawą.

Art. **353**. Jeżeli kontrakt stanowi, że ceną kupna będzie cena targowa lub giełdowa [1]), w wątpliwości rozumieć należy przez to cenę bieżącą, ustaloną w czasie i na miejscu wykonania umowy albo na miejscu handlowem, według którego się miejsce wykonania umowy kieruje [2]), podług istniejących w tej mierze urządzeń miejscowych [3]), w braku zaś takiego ustalenia ceny lub w razie wykazania nieprawdziwości takowej [4]), cenę średnią, jaka z porównania kontraktów kupna w czasie i na miejscu wykonania zawartych wypada [5]).

1) Por. § 1058 pow. ust. cyw. Takie znaczenie ma także umówienie się o »stosowną« cenę kupna, przyczem sprzedawca musi wykazać, że cena fakturowana cenie targowej odpowiada A. 820.

2) Zob. A. 1454 i 1480 przy art. 357.

3) Cena w ten sposób ustalona uchodzi za cenę targową, póki nie zostanie wykazane przeciwieństwo O T. N. L. V. 331.

4) Wykazać bowiem można, że cena targowa wogóle nie istnieje, skoro w dotyczącem miejscu w czasie wykonania umowy nie zawarto odpowiedniej ilości kontraktów kupna co do towaru, o który idzie O. T. R. XII. 9; por. A. 1405 przy art. 357; lub że nie zgadza się z prawdą — i to nietylko w razie umowy o cenę targową, lecz w każdym przypadku, kiedy strona na cenę ustaloną jako na cenę targową się powołuje O. T. N. L. V. 331. Por. także art. 70 i 311 k. h.

5) W żadnym razie nie można ceny targowej identyfikować z tą, którą można osiągnąć przy cząstkowej sprzedaży A. 1718.

Art. **354**. Jeżeli kupujący dopuszcza się zwłoki [1]) w zapłaceniu ceny kupna, a towar nie jest jeszcze oddany [2]), sprzedawcy wolno według wyboru [3]) albo żądać wypełnienia kontraktu i wynagrodzenia szkody tak opóźnionem wypełnieniem zrządzonej [4]), albo zamiast wypełnienia sprzedać towar przy zastosowaniu się do przepisów art. 343

na rachunek kupującego i domagać się zwrotu szkody [5]), albo zrzucić się z kontraktu, jak gdyby wcale nie był zawarty.

1) Musi zachodzić zwłoka w uiszczeniu zapłaty; jeżeli kupujący zwleka tylko z odebraniem towaru (np. cena kupna została zapłaconą z góry; art. 343 uw. 3 i. f.), wówczas tylko art. 343 ma zastosowanie O. T. N. L. IX. 81. Kiedy zachodzi taka zwłoka zapłaty, tego kod. h. nie rozstrzyga, wchodzi więc w zastosowanie powsz. pr. cyw. O. T. N. L. VII. 227. Przedewszystkiem objektywnym warunkiem jest, aby cena kupna była już płatna. Jeżeli takowa zapłaconą ma być przy oddaniu towaru (art. 342 uw. 2), musi sprzedawca chcąc wywołać zwłokę kupującego przedewszystkiem zaofiarować świadczenie z swej strony; co do sposobu, w jaki to ma nastąpić, zob. art. 343 uw. 3. — w szczególności przytocz. tamże A. 1570, co do którego zauważa się, iż w tym razie sprzedawca może ograniczyć się do zaofiarowania słownego (Verbaloblation), to jednakowoż mimo odmownego oświadczenia kupującego uskutecznić musi, bo inaczej nie ma mowy o zwłoce O. T. N. L. IX. 267. Por. także A. 165, które w razie spóźnionego cofnięcia zamówienia daje sprzedawcy prawo do żądania odszkodowania, choć cofnięcie nastąpiło z przyczyn niezależnych od kupca, i to nawet bez sprzedaży towaru, atoli opiera się (słusznie) tylko na § 919 pow. ust. cyw. Jeżeli przy odstawie mającej nastąpić partyami, kupujący jednej partyi nie przyjął, ta sprzedana została publicznie i sprzedawca nabył ją przy licytacyi, nie może przez zaofiarowanie tego samego towaru wywołać zwłoki kupującego także co do dalszych częściowych odstaw, lecz musi o potrzebny na takowe towar postarać się skądinąd A. 741. Prócz tego ma sprzedawca (o ile dzień zapłaty nie jest dokładnie oznaczony O. T. N. L. IX. 345), wezwać kupującego do zapłaty O. T. N. L. IX. 346. Jeżeli jednak ofiaruje kupującemu świadczenie, a cena ma być zapłacona przy oddaniu, wówczas w tem zaofiarowaniu mieści się żądanie zapłaty, i w tych warunkach odmówienie przyjęcia towaru stanowi zarazem odmowę zapłaty, a osobnego wezwania o zapłatę nie potrzeba O. T. N. L. XV. 55. Jeżeli sprzedawca zaraz po uskutecznieniu odstawy a przed odebraniem

towaru wezwał kupującego o pokrycie ceny kupna, wezwanie to ma na celu tylko skonstatowanie zwłoki kupującego, a nie zawiera wykonania prawa wyboru z art. 354, i nie może być tłómaczone jako oświadczenie, iż się żądać będzie wypełnienia kontraktu; owszem sprzedawca może po zastosowaniu się do przepisu art. 356 uskutecznić sprzedaż towaru i żądać wynagrodzenia szkody A. 1533.

2) Pod oddaniem rozumie tu ust. tradycyą, t. j. przeniesienie posiadania; w jaki sposób to oddanie następuje, określa powsz. pr. cyw. (§§ 426—429 pow. ust. cyw.). Prawa z art 354, w szczególności prawo odstąpienia od kontraktu nie przysługują sprzedawcy mimo zwłoki kupującego, jeżeli oddał już towar wyznaczonemu przez kupującego spedytorowi A. 449. Oddanie może nastąpić także zapomocą constitutum possessorium, t. zn. w ten sposób, iż sprzedawca zaczyna od pewnej chwili dzierżyć towar w imieniu nabywcy np. tytułem zastawu za udzieloną kupującemu pożyczkę (Kostgeschäft) A. 641. Jeżeli kupujący towaru nadesłanego nie przyjął, towar nie jest oddany, choćby na podstawie art. 345 niebezpieczeństwo już przeszło na kupującego A. 994.

3) Jeżeli według umowy odstawa miała nastąpić partyami, z których każda miała być zapłaconą przy odbiorze, a kupujący za partyą odstawioną nie uiścił całkowitej ceny kupna, sprzedawca może co do całej reszty odstąpić od kontraktu i żądać zapłaty za partyą odstawioną, a kupujący nie może powoływać się na to, że mu się należy kara konwencyonalna z powodu uchybienia przez sprzedawcę terminu co do reszty, skoro sprzedawca zawezwany o odstawę tej reszty oświadczył, iż gotów jest ją wykonać, jeżeli cenę kupna za pierwszą partyą w całości otrzyma A. 472, 1671, O. T. N. L. XII. 61. Może jednakowoż sprzedawca częścią odstąpić od kontraktu, częścią towar sprzedać podług art. 343 i za tę część żądać odszkodowania, częścią żądać wykonania kontraktu — i to już przy zwłoce z zapłatą pierwszej częściowej odstawy O. T. N. L. IX. 122; por. także art. 359 k. h.

Jeżeli sprzedawca niestosunkowo długo zwlekał z wykonaniem prawa wyboru i nie żądał ani wykonania umowy, ani wynagrodzenia szkody z niedopełnienia wynikłej, w tem zachowaniu się leży odstąpienie od kontraktu, i sprzedawca z uwagi na zasady

dobrej wiary w obrocie praw z kontraktu dochodzić nie może O. T. N. L. XXIII. 83.

Zob. co do czynności giełdowych § 16 ust. giełd. (Dodatek III).

4) Jeżeli sprzedawca przyjmie bez zastrzeżeń spóźnioną zapłatę ceny kupna, zrzeka się prawa żądania szkody opóźnieniem zrządzonej O. T. N. L. III. 274.

5) Wykonanie sprzedaży na rachunek kupującego (Ausübung der Verkaufshilfe) jest obstawaniem przy wykonaniu umowy, nie odstąpieniem od niej i żądaniem szkody z powodu niedopełnienia; zachodzi tylko ta odmiana, że w miejsce wykonania umownego wstępuje inny sposób wykonania, a wynikłą z tego ostatniego szkodę ponosi kupujący O. T. N. L. IX. 118. Jeżeli jednak sprzedawca chce z tego prawa skorzystać, musi uskutecznić sprzedaż towaru po myśli art. 343; na podstawie abstrakcyjnego obliczenia (porównanie ceny umówionej z ceną targową) szkody dochodzić nie może O. T. N. L. XVII. 423. Kupujący może również zarzucić, że sprzedaż była tylko symulowana, a w rzeczywistości nie miała miejsca O. T. N. L. XVI. 281; por. A. 741 przytocz. w uw. 1. Przy uskutecznieniu sprzedaży muszą być zachowane formalności art. 343, i sprzedawca musi się z tego wykazać, dochodząc szkody O. T. N. L. VIII. 377. Zawiadomienie z art. 356 usuwa potrzebę poprzedniego zagrożenia. Sprzedaż, przy której tych formalności nie przestrzegano, nie uchodzi za zdziałaną na rachunek kupującego O. T. N. L. XX. 19, nie szkodzi jednakowoż i sprzedawcy, który może bez względu na nią żądać wykonania, lub też (postarawszy się przy species o towar, który nieformalnie sprzedał) uskutecznić prawidłową sprzedaż i dochodzić wynagrodzenia szkody O. T. N. L. XXIII. 84. Sąd do interwencyi nie jest wprawdzie powołany, ale sprzedaż sądowa jest także sprzedażą publiczną i idzie na rachunek kupującego A. 1533. Sprzedaż nie musi nastąpić bezzwłocznie, jak tego przy terminie nieprzekraczalnym żąda art. 357 ust. 2. A. 1256; oczywiście jednak nie może sprzedawca wybierać dolose chwili dla kupującego szczególnie niekorzystnej O. T. N. L. XXI. 159.

Tytułem szkody należy się sprzedawcy wszystko to, coby miał, gdyby kupujący nie był się dopuścił zwłoki; więc przedewszystkiem różnica ceny, prócz tego procenta zwłoki i koszta O. T.

N. L. XI. 78. Uzyskana przy sprzedaży nadwyżka po pokryciu ewentualnej szkody (np. kosztów) wydaną ma być kupującemu O. T. N. L. XX. 223.

Art. **355**. Jeżeli sprzedawca dopuszcza się zwłoki w oddaniu towaru [1]), wolno kupującemu według wyboru [2]) albo żądać wykonania umowy wraz z zwrotem szkody wynikłej z opóźnienia [3]), albo zamiast wykonania domagać się wynagrodzenia szkody z powodu niewykonania [3]), albo zrzucić się z kontraktu jak gdyby wcale nie był zawarty [5]).

1) I tu ma ust. na myśli oddanie w znaczeniu przeniesienia posiadania. Do zwłoki potrzeba przedewszystkiem, aby termin oddania nadszedł; zob. w tym względzie art. 326 i nast. Jeżeli sprzedawca ma prawo wyboru, którego z większej ilości należących do niego, w pewnym czasie z pewnego miejsca wysłanych transportów zechce użyć na wykonanie kontraktu, i już z tego prawa skorzystał, t. zn. pewien oznaczony transport na świadczenie przeznaczył i kupującego o tem zawiadomił, atoli po przybyciu towaru na miejsce przeznaczenia odwołał dane poprzednio spedytorowi zlecenie i wydania przesyłki kupującemu odmówił, zachodzi po jego stronie zwłoka, uprawniająca kupującego do odstąpienia od kontraktu nawet bez wyznaczenia terminu dodatkowego; sprzedawca nie ma bowiem w tym razie jus variandi i nie może po dokonaniu wyboru później innego świadczenia na wykonanie swego zobowiązania przeznaczać A. 1435. Czy celem wywołania zwłoki kupujący ma uskutecznić czy tylko zaofiarować zapłatę, to zależy od umowy (art. 342 uw. 2 i. f.). Jeżeli cena jest płatna przy oddaniu towaru, musi kupujący realnie zaofiarować zapłatę A. 1511 (inaczej A. 527, żądające w tym razie uskutecznienia zapłaty); przy kupnie zamiejscowem obowiązek ten powstaje dopiero z chwilą, kiedy towar odpowiadający umowie na miejsce odstawy nadszedł (np. sprzedawca stawia warunki oddania niezgodne z umową) — przedtem nie ma kupujący obowiązku ofiarowania zapłaty O. T. N. L. XIII. 170. W każdym razie — o ile dzień świadczenia nie jest dokładnie oznaczony — winien kupujący wezwać sprzedawcę do wykonania umowy. Jeżeli sprzedawca zarzucił, iż kupujący świadczenia (podzielnego) nie przyjął, mimo, iż przeważna część towaru odpowiada umowie, nie odpowiada z tytułu zwłoki, choć po uznaniu tego zarzutu przez sąd polubowny niczego kupującemu nie oddaje; w tym bowiem razie rzeczą kupującego jest postarać się o orzeczenie sądu polubownego, która część towaru jest dobra, i oświadczyć co do takowej gotowość przyjęcia A. 505. Musi wreszcie po stronie sprzedawcy zachodzić wina; niezawiniona niemożność świadczenia (np. wojna) uwalnia sprzedawcę od odpowiedzialności za zwłokę przynajmniej na tak długo, póki się przeszkoda nie usunie O. T. N. L. VII. 387.

Art. 355 nie ma zastosowania, skoro odstawiono towar, ale wadliwy; w tym razie obowiązuje art. 347 (por. tamże uw. 2. ust. 2); inaczej A. 1365, 1429. I w tym jednak przypadku może kupujący skorzystać z art. 355, jeżeli towaru nie przyjął, a sprzedawca mimo wezwania towaru umowie odpowiadającego nie dostawił.

2) Co do utraty prawa wyboru przez upływ czasu zob. art. 354 uw. 3. ust. 2. Jeżeli odstawa miała nastąpić partyami, może kupujący już w razie zwłoki z oddaniem pierwszej partyi odstąpić w całości od kontraktu O. T. N. L. IX. 119. Jeżeli w takim razie oświadczył sprzedawcy, iż zażąda odszkodowania z powodu całkowitego niewykonania umowy, a sprzedawca na to się nie oświadczył i swej gotowości do świadczenia później zgoła nie dał poznać, kupujący nie tylko nie potrzebuje wyznaczać terminu dodatkowego dla odstawy każdej partyi, lecz może nawet przed upływem ostatniego terminu odstawy wnieść skargę A. 1363. Może kupujący jednak tak w tym przypadku, jak i w razie zwłoki w odstawie dalszej partyi, obstawać częścią przy dopełnieniu umowy, częścią odstąpić od kontraktu lub żądać szkody niewypełnieniem zrządzonej O. T. N. L. IX. 123; por. atoli art. 359. Może np. przy zachowaniu przepisu art. 356 zakupić resztę towaru gdzieindziej, i to bez względu na tę okoliczność, że cena kupna miała być uiszczona przy oddaniu każdej pojedynczej partyi, a kupujący za części odstawione nie zapłacił, skoro dana przez niego zaliczka przewyższa cenę odstawionych części A. 1374. Do zapłaty jednak za to, co odebrał, jest obowiązany (w braku przeciwnej umowy),

choć odstawa nie została w całości wykonana A. 1591; inaczej O. T. N. L. XXIII. 77, uprawniające kupującego do zatrzymania tej zapłaty, dopóki sprzedawca nie wypełni tego, w czem się dopuścił zwłoki.

3) Co do przypadku przedwczesnej odstawy zob. A. 1436 (art. 347 uw. 4 ust. 4). Przy towarach, które mają cenę targową lub giełdową, zastosować można także co do szkody z opóźnienia zasadę art. 357 ust. 3. Szkodę stanowić będzie co najmniej różnica między ceną w dniu zaistnienia zwłoki a niższą ceną w dniu wykonania O. T. N. L. XXIV. 155 (inaczej A. 225, które w razie spóźnienia wyklucza abstrakcyjne obliczenie (przez porównanie cen), a żąda obliczenia konkretnego, t. zn. wykazania istotnie poniesionej szkody). Szkoda może jednak oczywiście być wyższą; w razie np. zwłoki w oddaniu maszyny żądać można straconego przez tę zwłokę zysku z produkcyi, którego stosowność przy uwzględnieniu okoliczności oceni sędzia A. 1196. Wysokość szkody udowodniona być może w każdym razie przysięgą szacunkową A. 1301; por. § 273 now. proced.

W przyjęciu odstawy spóźnionej i zapłacie całej ceny kupna leży zrzeczenie się pretensyi o zwrot szkody z opóźnienia O. T. N. L. III. 274.

4) Przy towarach mających cenę targową lub giełdową może kupujący przy obliczeniu szkody z powodu niewykonania postąpić według zasady art. 357 ust. 3, choć termin odstawy nie był nieprzekraczalny i kupno pod art. 357 nie podpada, i żądać różnicy między ceną umówioną a ceną targową lub giełdową w dniu, kiedy świadczenie winno było nastąpić O. T. N. L. XIV. 7 i 142, A. 262, 322, 1714; por. art. 357 uw. 4. Sprzedawca nie może jednak zmuszać kupującego do tego sposobu obliczenia, nie może więc w razie, gdy kupujący dochodzi konkretnej szkody, bronić się zarzutem, że kupujący mógł towar kupić gdzieindziej, zwłaszcza, jeżeli w tym czasie, kiedy towar (materyał do produkcyi) był kupującemu potrzebny, sam robił ciągle kupującemu nadzieję wykonania świadczenia zamiast zawiadomić go, iż kontraktu nie wykona, i zwolnić od zobowiązań z umowy A. 1463 (por. atoli A. 1399, które i przy terminie przekraczalnym to abstrakcyjne obliczenie szkody uważa przy towarach mających cenę targową za obowiązujące w pierwszym rzędzie, a inny sposób obliczenia za dopuszczalny tylko wyjątkowo, o ile np. kupujący wykaże, że towaru po cenie tej nie mógł dostać). Orzeczenie rzeczoznawców, iż przy kupnie en gros kupiec ma z reguły 6% czystego zysku, nie stanowi ani dowodu zupełnego, ani nawet substratu do przysięgi szacunkowej A. 1399 (? por. A. 1246 przytocz. na str. 256).

Stanowczą jest cena targowa tego dnia, w którym świadczenie miało być wykonane O. T. N. L. XIII. 246; jeżeli towar miał być oddany w ciągu pewnego terminu, rozstrzyga tegoż ostatni dzień A. 308. Jeżeli dozwolono terminu dodatkowego, kupujący może wziąć za podstawę obliczenia także cenę w ostatnim dniu przedłużonego terminu, jeżeli do udzielenia takiego terminu był obowiązany, lub zachodził po temu uzasadniony powód; brak takiego powodu, skoro sprzedawca nie żądając terminu dodatkowego oświadczył stanowczo, iż nie myśli wykonać świadczenia O. T. N. L. XIII. 246; może jednakowoż trzymać się także chwili, w której zwłoka zaistniała, gdyby to dla niego było korzystniejszem O. T. N. L. XI. 182. Jeżeli odroczył dobrowolnie termin, mimo, że do tego nie był obowiązany (np. termin był ściśle oznaczony), wówczas dla obliczenia różnicy stanowczym pozostaje termin pierwotny A. 253. Co do miejsca rozstrzyga w zasadzie to, w którem miała nastąpić odstawa O. T. N. L. III. 96; zasada ta atoli dopuszcza wyjątków, np. można obliczenie uskutecznić według cen miejsca, do którego towar był przez kupującego przeznaczony — oczywiście przy uwzględnieniu kosztów transportu z miejsca odstawy O. T. N. L. XXI. 248, 249; por. także art. 357 uw. 4 i. f.

Ten abstrakcyjny sposób obliczenia szkody dopuszczalny jest i w takim przypadku, kiedy towar nie ma ceny targowej ani giełdowej, o ile towar jest zwyczajnym przedmiotem obrotu handlowego; przy takim bowiem przyjąć należy nie wymagając dowodu, że jest pozbywalny, i kupujący dochodzić może różnicy między ceną kupna a ceną, po jakiejby się towar sprzedawało. Za podstawę można przyjąć cenę sprzedaży cząstkowej; sprzedawca może jednak wykazać, że kupujący mógł ten towar dostać z łatwością po niższej cenie O. T. R. IV. 3; por. atoli ust. 1 tej uwagi i objaśn. do art. 283.

Zamiast tego sposobu obliczenia może kupujący dochodzić

szkody konkretnej, którą istotnie poniósł (concrete Schadensberechnung w przeciwstawieniu do abstracte Schadensberechnung); co do przypadku, w którym dano zadatek, zob. objaśn. do art. 285. Jeżeli towar zamówiony i niedostawiony sprzedał dalej trzeciemu i musi mu skutkiem niedotrzymania zapłacić karę umowną, może jej zwrotu żądać od sprzedawcy bez względu, czy ją już zapłacił czy nie O. T. N. L. XV. 73. Może następnie towar zakupić skąd inąd (Deckungskauf) i dochodzić różnicy między kosztem tego pokrycia a ceną umówioną; w tym razie nie działa przy zakupnie jako negotiorum gestor sprzedawcy, lecz w interesie własnym — nie powinien jednak w złym zamiarze lub z grubego niedbalstwa działać tak, by zakupno wypadło na niekorzyść sprzedawcy, gdyż w razie takiego naruszenia zasad dobrej wiary uzyska przecież tytułem odszkodowania tylko tyle, ileby mógł żądać przy poprawnem postępowaniu z swej strony O. T. R. XI. 198 nast. Kupno to winien kupujący w zasadzie wykonać zaraz; w szczególności może i powinien postąpić tak (nawet bez wyznaczania terminu dodatkowego), jeżeli sprzedawca oświadczył stanowczo, iż nie wykona świadczenia O. T. R. IV. 71; że je uskutecznił w właściwym czasie, musi w sporze udowodnić O. T. N. L. XIV. 10. Również co do miejsca trzymać się należy w zasadzie — ale tylko w zasadzie — miejsca odstawy; każde odstępstwo, które da się pogodzić z zasadą dobrej wiary, jest dopuszczalne O. T. R. XI. 199. Tak samo ma się rzecz co do obowiązku wystarania się o jak najniższą cenę; w razie przekroczenia ceny ustalonej w obrocie musi kupujący wykazać przyczyny, dla których ją przekroczył, np. niekorzystne warunki transportu O. T. R. XI. 198. Jeżeli kupujący przy tem osiągnął zysk, takowy wchodzi w grę tylko o tyle, że dochodząc innej szkody kupujący musi ten zysk potrącić O. T. N. L. XXII. 187.

5) Co do zadatku por. objaśn. do art. 285. Przy czynnościach giełdowych zob. § 16 ust. giełd. (Dodatek III).

Art. **356**. Jeżeli jedna z stron kontraktujących chce na podstawie postanowień poprzednich artykułów domagać się w miejsce wykonania zwrotu szkody z powodu niewykonania, albo zrzucić się z kontraktu [1]), musi o tem donieść stronie drugiej [2]) i zarazem, jeśli natura czynności tego dopuszcza, dozwolić jej zastosowanego do okoliczności terminu dodatkowego do wykonania umowy [3]).

1) Art. ten nie ma zastosowania, jeżeli strona gotowa jest przyjąć świadczenie strony drugiej i żąda tylko wynagrodzenia szkody z opóźnienia wynikłej; do uzyskania tego prawa nie potrzeba żadnych kroków O. T. N. L. V. 172.

2) Póki strona takiego doniesienia o swym wyborze nie uskuteczni, kontrahent będący w zwłoce może wykonać (względnie zaofiarować) świadczenie — a wówczas przeciwnik traci prawo wyboru, choćby świadczenia nie przyjął, i może domagać się tylko odszkodowania z powodu spóźnienia O. T. N. L. XIII. 99.

Jeżeli strona niewinna wybrała ostatecznie jedno z przysługujących jej praw, nie może już od wyboru odstąpić, nie ma więc jus variandi O. T. N. L. VI. 193. Taki wiążący wybór dokonany jednak być może dopiero po zaistnieniu zwłoki; poprzednie zagrożenia są bez znaczenia w tym względzie O. T. N. L. XIV. 24, 25, chyba że druga strona jeszcze przed upływem terminu oświadczyła stanowczo, iż umowy nie wykona O. T. N. L. X. 241; można jednak przy wezwaniu wystosowanem do drugiej strony celem wywołania zwłoki oznajmić jej zarazem, które prawo wykona się w razie niewypełnienia umowy O. T. N. L. X. 241. Co do utraty prawa wyboru przez upływ czasu zob. art. 354 uw. 3 ust. 2 i 355 uw. 2. Wybór nastąpić może także w toku sporu; w skardze O. T. N. L. IX. 347, w innych pismach lub w protokole rozprawy O. T. N. L. XI. 237 n. Także wniesienie skargi, którą się jednego z praw artykułu 354 lub 355 dochodzi, jest wykonaniem prawa wyboru i wiąże nawet w razie oddalenia skargi O. T. N. L. XV. 359.

Wybrać można przedewszystkiem prawo żądania wykonania umowy i szkody z powodu spóźnienia. Ponieważ w tym razie ani zawiadomienia strony drugiej, ani wyznaczenia terminu dodatkowego nie potrzeba, oświadczenie, iż się przy kontrakcie stanowczo obstaje, musi być zupełnie jasne i niewątpliwe; to, że się wzywa przeciwnika o wykonanie lub grozi skargą, nie jest jeszcze wykonaniem prawa wyboru O. T. N. L. VII. 32, A. 525;

por. A. 1533 przy art. 354 uw. 1. i. f. Taki stanowczy wybór mieści się w wniesieniu skargi o wykonanie; jeżeli strona przed sądem handlowym taką skargę wytoczyła, nie może osobną skargą przed sądem zwyczajnym dochodzić szkody zrządzonej niewykonaniem umowy A. 649 (inaczej O. T. R. XV. 69, które wybór dopiero z chwilą prawomocnego orzeczenia uważa za nieodwołalny). Po wyroku strona, która skargę wniosła, jest oczywiście wyrokiem związana; tak np. kupujący nawet w razie bezskuteczności egzekucyi żądać może tylko szkody z powodu nie poddania się wyrokowi, przy której obliczeniu rozstrzyga chwila, kiedy zobowiązanie z wyroku miało być wykonane O. T. N. L. XXIV. 329. Wyrok taki wiąże jednak i drugą stronę; jeżeli więc pozwany sprzedawca na skutek wyroku zaofiaruje świadczenie, a kupujący dopuści się zwłoki w zapłacie ceny kupna (art. 354), nie może już sprzedawca odstąpić od kontraktu, lubo mu prawa z art. 343 odmówić nie można O. T. N. L. XXIV. 327.

Przy wyborze innego prawa koniecznem jest zawiadomienie przeciwnika i termin dodatkowy (uw. 3). Forma zawiadomienia nie jest przepisana; treść musi podawać dokładnie i stanowczo, z którego prawa strona chce skorzystać O. T. N. L. XIII. 98. Oświadczenie kupującego, że się pokryje skądinąd, jest dostateczne O. T. N. L. XV. 335. Doniesienie to uskutecznić należy wobec kontrahenta lub jego pełnomocnika O. T. N. L. V. 345; zob. A. 1650 przytocz. na str. 68.

3) Prócz tego koniecznym jest termin dodatkowy (Nachfrist) A. 546, O. z 3 kwietnia 1895 L. 3892 JBl. 33 z r. 1896; także w tych przypadkach, gdy w umowie czas wykonania świadczenia dokładnie był oznaczony, o ile nie zachodził termin nieprzekraczalny A. 380. Choć towar miał być zapłacony dopiero po wypróbowaniu, czy się zgadza z wzorem, a sprzedawca wydał kolei zarządzenie, by takowy wydała kupującemu dopiero po zapłacie całej fakturowanej ceny kupna, to złamanie umowy nie zwalnia kupującego od obowiązku wyznaczenia terminu dodatkowego celem należytego wykonania, jeżeli chce dochodzić szkody niewypełnieniem zrządzonej A. 1718; por. A. 1459 przy art. 343 uw. 3 i O. L. 12158/96 przy art. 347 uw. 6 ust. 2. i. f. Także przy nadesłaniu

wadliwego towaru winien kupujący wyznaczyć sprzedawcy termin dodatkowy A. 1365 (? zob. art. 355 uw. 1 ust. 2).

Jakie znaczenie ma udzielenie terminu dodatkowego, to w judykaturze sporne. O. T. N. L. VIII. 19, O. T. R. VII. 79 wypowiadają zasadę, że w myśl art. 356 strona ma przed wykonaniem jednego z praw w tym artykule wymienionych poprostu czekać przez stosowny przeciąg czasu, czy przeciwnik tymczasem przecież umowy nie wykona. Zresztą atoli żąda praktyka wyraźnego oświadczenia, że się terminu dodatkowego udziela. Słowo »zarazem« (dabei) nie ma tego znaczenia, że termin dodatkowy ma być dozwolony w doniesieniu o wyborze O. T. N. L. VIII. 16; poza tem jednak zdania znów się rozchodzą. Podczas gdy judykatura niemiecka wygłasza pogląd, że obowiązek udzielenia tego terminu istnieje tylko wtedy, skoro przeciwnik o to prosi O. T. N. L. IX. 120, XII. 62, O. T. R. I. 241, V. 204, praktyka austryacka przestrzega stale zasady, że strona winna sama bez prośby przeciwnika taki termin wyznaczyć, i uważa spełnienie tego obowiązku za konieczną podstawę prawa skargi A. 235, 380, O. z 27 lutego 1895. L 1843 JBl. 15 z r. 1895. O ile strona niewinna tego obowiązku nie dopełni, wystarczy, jeżeli sam przeciwnik oświadczy gotowość wykonania umowy w pewnym przeciągu czasu po terminie umówionym, i przyrzeczenia nie dotrzyma A. 1365. Jeżeli jednak kupujący wyznaczył wprawdzie termin dodatkowy, ale przed tegoż upływem oświadczył, że już towaru nie potrzebuje, traci w zupełności prawo żądania odszkodowania, choć sprzedawca terminu dodatkowego nie dotrzymał A. 1605. W każdym razie po upływie terminu dodatkowego nie potrzeba powtarzać oświadczenia wyboru O. T. N. L. I. 266.

Termin dodatkowy musi być odpowiedni, co oczywiście tylko według natury przedmiotu ocenić można. Wyznaczenie terminu krótszego nie daje stronie prawa np. zrzucić się z kontraktu, chyba że przeciwnik tym krótszym terminem wyraźnie się zadowolnił A. 1221. Nie idzie przytem o to, aby zwlekający (sprzedawca), który dotąd żadnych nie poczynił przygotowań, miał dostateczny czas do wykonania świadczenia od początku, lecz o to, by mógł go dokończyć, skoro już rozpoczął działalność w tym celu O. T. N. L. VII. 392.

Wyznaczenie terminu dodatkowego jest z b y t e c z n e m, jeżeli natura interesu tego nie dopuszcza, więc w takich przypadkach, w których kontrahent nie mógłby już po terminie zrobić z świadczenia zamierzonego użytku, a strona dopuszczająca się zwłoki wie o tem O. T. N. L. III. 211; podobnie w przypadku, kiedy towar po upływie terminu pierwotnego traci specyalną wartość i spada w cenie A. 1625. Potrzeba takiego terminu odpada i wtedy, gdyby wyznaczenie go było tylko czczą formalnością wobec tego, iż druga strona oświadczyła stanowczo, że bynajmniej nie ma zamiaru wykonać umowy O. T. N. L. III. 320, lub wykonanie z swej strony zawisłem czyni od warunków niedopuszczalnych O. T. N. L. IX. 347. Jeżeli przy odstawie umówionej partyami pierwsza część świadczenia całkiem nie odpowiada umowie, a sprzedawca wskutek nieprzyjęcia tejże przyrzeka, iż resztę dostarczy zgodnie z umową, ale tylko w takim razie, jeżeli kupujący pierwszą partyą przyjmie, zwłoka ta uprawnia kupującego do odstąpienia od umowy bez wyznaczenia terminu dodatkowego A. 1429; zob. także A. 1435 przy art. 355 uw. 1. Oświadczenie jednak kontrahenta, iż gotów jest wykonać umowę, ale na razie świadczenia wypełnić nie może, nie jest taką stanowczą odmową, lecz owszem mieści w sobie prośbę o termin dodatkowy O. T. N. L. VIII. 253. Co do odstawy partyami por. także A. 1363 przy art. 355 uw. 2. Można się także przy zawarciu umowy zrzec prawa do terminu dodatkowego O. T. N. L. XI. 425. Jeżeli sprzedawca ma oddać towar przez napełnienie beczek dostawionych przez kupującego, a przez cały miesiąc tego nie uskutecznia, i nawet wtedy nie wypełnia świadczenia, kiedy go kupujący zawiadomił, że od kontraktu odstępuje, lecz owszem na zwrot próżnych beczek pozwala, zrzekł się tem samem prawa do terminu dodatkowego i zaliczkę musi zwrócić, choć mu terminu takiego nie wyznaczono O. z 10 listopada 1896 L. 10424 JBl. 5 z r. 1897.

Jeżeli termin dodatkowy wyznaczono, strona zwlekająca może w ciągu takowego wykonać umowę, a przeciwnik musi świadczenie przyjąć i ma tylko prawo do wynagrodzenia szkody z opóźnienia powstałej O. T. N. L. XIII. 103. Jeżeli kupujący udzielił terminu dodatkowego, atoli ofiarowanego w takowym świadczenia

nie przyjmuje i ceny kupna nie płaci, sprzedawca może skorzystać z art. 354: sprzedać towar i żądać odszkodowania A. 1365.

Jeżeli wyznaczony termin dodatkowy stał się bezprzedmiotowym np. przez to, że świadczenie stało się niemożliwe, wyznaczenie terminu jest bez znaczenia, i nie można go przy obliczeniu szkody brać za podstawę O. T. R. V. 103.

Art. **357**. Jeżeli się umówiono, że towar ma być dostarczonym właśnie na sam czas ściśle oznaczony lub w oznaczonym ściśle terminie [1]), art. 356 nie ma zastosowania. Tak kupujący, jak i sprzedawca może według swego wyboru wykonywać prawa, jakie służą mu stosownie do art. 354 lub 355. Ten jednak, kto chce nastawać na wykonanie, winien donieść o tem drugiemu kontraktującemu bezzwłocznie po upływie czasu lub terminu; jeśli tego zaniedba, nie może już potem nastawać na wykonanie [2]).

Jeżeli sprzedawca zechce zamiast wykonania sprzedać na rachunek kupującego, który dopuszcza się zwłoki, wówczas musi uskutecznić sprzedaż bezzwłocznie po upływie czasu lub terminu, jeśli towar ma cenę giełdową lub targową. Późniejszej sprzedaży nie uważa się za uskutecznioną na rachunek kupującego. Zagrożenia poprzedniego nie potrzeba, ale sprzedawca i w tym razie bezzwłocznie zawiadomi kupującego o nastąpionej sprzedaży [3]).

Jeżeli kupujący zamiast wykonania żąda zwrotu szkody z powodu niewykonania, a towar ma cenę targową lub giełdową, wówczas wysokość szkody, jaką sprzedawca ma wynagrodzić, równa się różnicy między ceną kupna a ceną targową lub giełdową w czasie i na miejscu, kiedy i gdzie nastąpić miała odstawa, atoli bez uszczerbku prawa kupującego do dochodzenia szkody dowodnie większej [4]).

1) Aby przyjąć kupno podpadające pod art. 357 (kupno z terminem nieprzekraczalnym, ein Fixgeschäft), koniecznem jest przedewszystkiem ścisłe oznaczenie czasu lub terminu dostarczenia towaru. Do kupna z nieprzekraczalnym terminem zapłaty ceny art. 357 się nie stosuje, lecz wchodzą w zastosowanie przepisy art. 354—356 z tą tylko modyfikacyą, że w przypadku art. 356 sprzedawca terminu dodatkowego wyznaczać nie potrzebuje. Strony mogą atoli i w tym razie poddać się artykułowi 357 lub podobne postanowić skutki; por. A. 1045 stosujące art. 357 do ugody, przy której kupujący zobowiązał się zapłacić tytułem ceny kupna pewną kwotę w oznaczonych ściśle ratach z tem, że w razie uchybienia terminu sprzedawca całej roszczonej ceny żądać może.

Oprócz tego ścisłego oznaczenia czasu czy terminu musi nadto obowiązek dotrzymania takowego stanowić według woli stron istotną część umowy, z której ma wynikać nieprzekraczalność, tak że świadczenia nie można uskutecznić ani żądać wcześniej ani później, tylko w umówionym czasie, a świadczenie w innym czasie już za wykonanie umowy uchodzić nie może O. T. N. L. VI. 227, VII. 339, A. 1008, 1256, 1268, 1287, 1465, 1466, 1484, 1486, 1625, 1694, 1697 (odmiennie A. 1056, które nieuwzględniając słowa »genau« (właśnie na sam czas) żąda tylko dokładnego oznaczenia czasu lub terminu, a nie wymaga, by termin stanowił według woli stron essentiale negotii). Ta wola stron musi objawić się w niewątpliwy sposób przy zawarciu umowy A. 1256, 1287, 1465, 1466, 1484. Przejawia się ona przedewszystkiem w użyciu słów »dokładnie, ściśle, na sam czas« (genau, prācis, fix) O. T. N. L. II. 93, O. T. R. I. 241, lub w dodaniu t. zw. klauzuli kassatoryjnej, t. j. w oświadczeniu kupującego, iż w razie niedotrzymania terminu umowa upada i on towaru nie przyjmie A. 1486. Wola taka wynikać może także z okoliczności towarzyszących. Nie wystarcza wprawdzie ta okoliczność, że (przy ścisłem oznaczeniu terminu) towar podlega ciągłym oscylacyom ceny O. T. N. L. IX. 409; umowa jednak, że towar ma być na miejscu w pewnym oznaczonym czasie, stanowi kupno z terminem nieprzekraczalnym, jeżeli zamawiający oświadczył wyraźnie, że na potem zapotrzebowanie jego jest pokryte, a towar jest tego rodzaju, iż tylko do tego czasu ma wyższą wartość, a później spada w cenie A. 1625. Dostatecznem jest także oznaczenie ścisłe czasu wykonania, skoro towar podlega znacznym zmianom kursu i jest stałym przedmiotem spekulacyi giełdowej, a kupno zawarte zostało w obrocie giełdowym i ma widocznie na celu osiągnięcie zysku z różnicy kursu O. T. N. L. XVI. 291. Kupno, przy którem umówiono się, że dostawa ma nastąpić równemi partyami w dniu 10. i 20. oznaczonych miesięcy, i tylko co do pierwszej partyi zastrzeżono sprzedawcy możność oznaczonego dokładnie przedłużenia terminu, stanowi interes z terminem nieprzekraczalnym A. 1402. Taka wola stron musi jednak zupełnie niewątpliwie wynikać z okoliczności, bo mimo dokładnego oznaczenia terminu jest ona zawsze czemś wyjątkowem O. T. N. L. VI. 19. Nie jest dostatecznem mimo ścisłego oznaczenia terminu oświadczenie, że kupujący chce zrobić z towaru pewien oznaczony użytek np. na jarmarku, o ile dotrzymania terminu nie postawiono za istotną część umowy A. 521; oświadczenie takie wyklucza tylko potrzebę terminu dodatkowego z art. 356, tak samo oświadczenie, że kupujący po upływie terminu nie ma co robić z towarem O. T. N. L. V. 437. Zgodne przedłużenie pierwotnego terminu nie zmienia tegoż natury, o ile się nie umówiono inaczej; termin nieprzekraczalny pozostaje takim A. 518, 1461, termin innej natury nie zamienia się w nieprzekraczalny. Jeżeli przeto w pierwotnej umowie terminu wogóle nie oznaczono, art. 357 nie ma zastosowania, choć później strony oznaczyły zgodnie dzień i godzinę, kiedy towar ma być na kolei oddany i odebrany A. 1681.

O tem, czy zachodzi termin nieprzekraczalny, rozstrzyga tylko sąd; orzeczenie znawców, że według zwyczaju handlowego pewien interes za zawierający taki termin uważać należy, jest wobec art. 1 i 357 k. h. bez znaczenia A. 1657. Jeżeli strony w toku sporu uznają zgodnie interes za kupno z terminem nieprzekraczalnym, ta ich wola jest decydująca O. z 10 czerwca 1896 L. 4473 JBl. 48 z r. 1896; odmiennie O. T. N. L. VI. 227, według którego sędzia z urzędu zbadać winien, czy warunki art. 357 zachodzą.

Warunkom art. 357 nie czyni zadość umowa, że towar ma być odstawiony natychmiast O. T. N. L. XX. 236, A. 363, 546, 866; może ona jednak stanowić termin nieprzekraczalny, jeżeli bezzwłoczną odstawę postawiono wyraźnie za warunek, zamawia-

jący oświadczył, iż w przeciwnym razie towaru nie przyjmie, i otrzymał zapewnienie, że towar jest gotowy na składzie i wysyłka w tej chwili nastąpi A. 1486. Choć jednak kupujący oświadczył, że kupuje maszynę tylko w tym razie, jeżeli ją dostanie bardzo prędko, a sprzedawca przyrzekł, że ją odstawi za trzy lub cztery dni, nie można uważać dnia czwartego za koniec terminu nieprzekraczalnego, choć maszyna dopiero dnia szóstego nadeszła A. 1514. Nie wystarczy również umówienie się, że odstawa ma nastąpić spiesznie (prompt) A. 1268; że towar ma być oddany zaraz po nadesłaniu worków przez kupującego A. 160; po końcu kampanii cukrowej pewnego roku A. 338; że w pewnym dniu ma być okrętem wysłany A. 939. Z umowy, że towar ma być *naładowany* w pewnym oznaczonym czasie, wynika właśnie, że kupcowi na czasie *odstawy* nie zależy do tego stopnia, by termin stanowił istotną część umowy A. 1694. Nie wystarczy także dokładne oznaczenie terminu, skoro nie postanowiono nieprzekraczalności; więc umowa, że odstawa ma nastąpić w pewnym przeciągu dni A. 380, 1384, lub tygodni A. 1466; w częściach według wyboru kupującego aż do końca pewnego miesiąca A. 1008; w ciągu pewnego miesiąca A. 1593, O. T. N. L. VII. 369, lub z końcem pewnego miesiąca, o ile z okoliczności nie wynika, iż według zamiaru stron świadczenie późniejsze nie miało być uważane za wykonanie umowy A. 969; w ciągu pewnego roku A. 1484. W każdym atoli razie, gdzie czas lub termin wykonania jest w umowie ściśle oznaczony, lub da się oznaczyć na podstawie art. 326 i nast., a nadto istnieje potrzebna wola stron, zachodzi kupno z terminem nieprzekraczalnym A. 792: np. gdy odstawa ma nastąpić ściśle z początkiem tygodnia A. 241; w ciągu pewnej ilości dni A. 1480 (kładące nacisk na oscylacye ceny), lub tygodni A. 792; aż do pewnego dnia A. 548; w ciągu pewnego miesiąca, przyczem rozstrzyga ostatni tegoż dzień A. 359, 698, lub aż do końca pewnego miesiąca A. 1056 (zob. tegoż błędne motywa na początku ust. 2 tej uw.); nawet umówienie odstawy w jesieni (art. 327) A. 284 (?).

Jeżeli klientka zamawiając suknie w magazynie konfekcyi oznaczyła ściśle termin, kiedy mają być gotowe, a strona druga na to się zgodziła, terminu jednak nie dotrzymała, art. 357 ma zastosowanie, i zamawiająca po upływie terminu nie ma obowiązku do przyjęcia sukni A. 1461.

2) Warunkiem prawa wyboru jest i przy art. 357, aby strona była w *zwłoce*; por. co do tego art. 354 uw. 1 i 355 uw. 1. Kupujący ma jednak prawo zrzucić się z kontraktu, choćby po stronie sprzedawcy zachodziła tylko zwłoka objektywna, wywołana wydanym w międzyczasie wskutek obawy zarazy zakazem importu O. z 17 października 1894 L. 11148 JBl. 5 z r. 1895. Okoliczność, że przełożeństwo giełdy prolongowało o jeden dzień termin do wykonania pewnej kategoryi interesów, nie wywiera wpływu na prawa stron nawet przy czynnościach podlegających zwyczajom giełdowym A. 492, 540.

Jeżeli cena jest płatna przy oddaniu towaru, wystarczy po stronie kupującego zaofiarowanie zapłaty: art. 355 uw. 1. Z drugiej strony, chociaż umówiony jest nieprzekraczalny termin oddania *towaru*, kupujący może także popaść w zwłokę już to przed terminem, jeżeli kupujący ma przedtem zapłacić cenę kupna, już to w tym razie, kiedy zapłata ma nastąpić przy odebraniu towaru, a sprzedawca należycie świadczenie zaofiarował (art. 354 uw. 1). O ile w tym ostatnim przypadku potrzebne jest z strony sprzedawcy zaofiarowanie realne, nie wystarczy, jeżeli sprzedawca otrzymał potrzebne papiery od trzeciego tytułem wygodzenia lub najmu, skoro kupujący wiedział o tem, że sprzedawca nie ma prawa dysponowania papierami; wówczas bowiem wobec braku dobrej wiary nie byłby nabył własności przez przyjęcie świadczenia O. T. N. L. XVI. 283. Jeżeli kupujący miał się po oddanie zgłosić, a uczynił to (co do części podzielnego świadczenia) przed terminem i spotkał się z odmową sprzedawcy, winien mimo tego zgłosić się w terminie i całe świadczenie przyjąć, jeżeli nie chce popaść w zwłokę A. 1615.

Skoro zaistniała zwłoka, nie ma od tej chwili strona opieszała prawa żądać przyjęcia świadczenia O. T. N. L. IX. 411; ale i strona niewinna, jeżeli prawo do żądania wykonania umowy chce sobie zachować, musi o swem postanowieniu zawiadomić przeciwnika natychmiast po upływie terminu pierwotnego, lub potem zgodnie odroczonego A. 518. Zawiadomienie poprzednie nie wystarcza; musi bowiem widoczną być rzeczą, że się żąda wykonania

umowy mimo upływu terminu O. T. N. L. V. 172. Potrzeba zawiadomienia odpada jednak, jeżeli strony przed upływem terminu porozumiały się co do odroczenia wykonania O. T. N. L. XIII. 136. Jeżeli mimo zawiadomienia strona opieszała umowy nie wykona, może przeciwnik wykonać inne prawa z art. 354 lub 355; sprzedawca może np. sprzedać towar (art. 343) i dochodzić szkody, przyczem nie wiąże go nawet przy towarach mających cenę targową przepis art. 357 ust. 2, żądający natychmiastowej sprzedaży O. T. N. L. IV. 286. Z zawiadomienia musi wynikać wyraźnie, iż się żąda wykonania umowy. Nie wystarczy okoliczność, że sprzedawca w dniu krytycznym udał się z towarem do kupującego, a dowiedziawszy się, iż ten wyjechał bez pozostawienia pełnomocnika, oddalił się, choćby nawet buhalterowi kupującego oznajmił, iż przyszedł celem wykonania umowy A. 531. Żądając wypełnienia należy w skardze przytoczyć daty i udowodnić, że się o swym zamiarze przeciwnika bezzwłocznie zawiadomiło A. 548; nie jest dostatecznem twierdzenie, iż zawiadomienie nastąpiło z początkiem miesiąca idącego po tym, w którym odstawa miała nastąpić A. 698. Jeżeli odstawa ma nastąpić partyami, a mimo tego świadczenie jedną stanowi całość, musi sprzedawca zaraz po zaistnieniu zwłoki kupującego w odbiorze i zapłacie pierwszej partyi oświadczyć, że przy całym kontrakcie obstaje, jeżeli zamierza dochodzić wykonania umowy A. 1402.

Jeżeli strona chce wykonać inne prawa z art. 354 lub 355, nie potrzeba ani zawiadomienia przeciwnika, ani terminu dodatkowego. Wprawdzie art. 357 ma zastosowanie i wtedy, kiedy strona chcąca np. żądać zwrotu szkody wyznaczyła przeciwnikowi termin dodatkowy, a ten go przyjął i nie dotrzymał A. 518; jeżeli jednak np. kupujący wyznaczył dobrowolnie taki termin, a druga strona go nie przyjęła, tylko stan ceny w chwili upływu pierwotnego terminu może być brany w rachubę O. z 10 czerwca 1896 L. 4473 JBl. 48 z r. 1896.

3) Zob. art. 354 uw. 5. Sprzedaż bezzwłoczna konieczna jest tylko w takim razie, kiedy towar ma cenę targową lub giełdową, i ma nastąpić w miejscu wykonania umowy O. T. N. L. V. 174.

4) Por. i co do tego art. § 16 ust. giełd. (Dodatek III).

W przypadku art. 355 ma kupujący do wyboru obliczenie

szkody konkretne i abstrakcyjne; tu — o ile towar ma cenę targową lub giełdową — trzymać się musi przedewszystkiem obliczenia abstrakcyjnego, i w zasadzie tylko według różnicy ceny lucrum cessans obrachować może A. 359, 814. Obliczenie konkretne jest tylko wyjątkowo dopuszczalne; ust. wychodzi bowiem z założenia, że, skoro kupujący towaru nie dostał, mógł go kupić za cenę targową i wówczas uniknąłby dalszej szkody A. 359. Musi zatem kupujący dochodząc wyższej szkody przytoczyć i wykazać przyczyny, dla których towaru po cenie targowej nie mógł dostać; powołanie się na fakt, iż towar odprzedał jeszcze poprzednio trzeciemu po cenie wyższej nad targową, nie wystarcza A. 989, 1395, O. T. N. L. VI. 226; por. atoli A. 1632, według którego skarb państwa może żądać tytułem odszkodowania różnicy między cenami umówionemi z pierwszym dostawcą, który dopuścił się zwłoki, a z tym, który się potem dostawy podjął, bez względu na cenę giełdową. Szkody według obliczenia abstrakcyjnego żądać można i w tym razie, kiedy szkoda realna była mniejsza A. 1204.

Podstawę obliczenia stanowi cena, za jaką towar można dostać, nie po jakiej go można sprzedać (»żądają« nie »płacą«) A. 359, i to cena notowana, bez względu na to, że przy kupnie kupujący w razie zapłaty gotówką ma prawo do skonta A. 359; dopuszczalny jest atoli dowód, że kursa notowane urzędownie (amtliche Cours-Notirungen) nie są dokładne O. T. N. L. V. 331.

Że towar ma cenę targową lub giełdową, wykazać musi kupujący; nie wystarczy w tym celu wykazanie, że na takowy znalazł się kupiec A. 1405, lub że ktoś w krytycznym czasie ofiarował ten towar kupującemu po pewnej cenie O. z 10 czerwca 1896. L. 4473 JBl. 48 z r. 1896. Brak miejscowych urządzeń celem stwierdzenia ceny targowej (owoców w kraju produkującym takowe) jest w tym względzie bez znaczenia i od obowiązku wykazania wysokości ceny tej kupującego nie zwalnia A. 1454. Jeżeli towar nie ma ceny targowej w miejscu odstawy, przyjąć należy za podstawę obliczenia cenę na targu w danych okolicznościach rozstrzygającym, która po uwzględnieniu czasu i kosztów transportu posłuży do ustalenia kwoty szkody; szkodę musi w takim razie powód stwierdzić przysięgą szacunkową A. 1480. Wystarczy i to, że kupujący wykaże cenę w miejscu, do którego towar miał być dalej sprze-

dany; ta bowiem w dzisiejszych stosunkach komunikacyjnych stanowi dostateczny substrat dla przysięgi szacunkowej z zastrzeżeniem umiarkowania kwoty z strony sądu A. 1454.

Por. także art. 353 i 355 uw. 4.

Art. **358**. W przypadkach art. 357 każda z stron kontraktujących ma prawo stwierdzić zwłokę strony drugiej na koszt tejże dokumentem publicznym (protestem) [1].

1) Por. §§ 83—86 ordyn. notar. z 25 lipca 1871 L. 75. D. u. p.

Art. **359**. Jeżeli w przypadkach artykułów 354, 355 i 357 okazuje się z okoliczności, mianowicie z natury kontraktu, z zamiaru stron kontraktujących lub z jakości przedmiotu świadczenia, że wykonanie kontraktu z obu stron jest podzielne, odstąpienie jednej z stron kontraktujących od umowy nastąpić może tylko co do tej części umowy, której strona druga nie wykonała [1]. . .

1) Art. 359 przypuszcza, że kontraktujący częściowe wykonanie kontraktu przyjął, a co do reszty zachodzi zwłoka. Obowiązku przyjęcia częściowego wykonania art. 359 nie wypowiada; obowiązek taki istnieje nawet w razie podzielności świadczenia tylko wtedy, jeżeli taka była umowa lub szczególne względy za tem przemawiają O. T. N. L. V. 107.

Jeżeli wykonanie zupełnie nie zostało rozpoczęte, art. 359 mimo podzielności świadczenia nie ma zastosowania A. 1363.

Najczęstszym przypadkiem art. 359 jest ten, gdzie według umowy świadczenie ma nastąpić ratami lub partyami; zob. w tym względzie art. 354 uw. 3 i 355 uw. 2. I w tym jednak razie świadczenie może być niepodzielne; zob. np. A. 1402 przy art. 357 uw. 2. ust. 3. i. f.

Zob. także § 920 pow. ust. cyw. i §§ 22, 29 l. 3 ord. konk.

TYTUŁ TRZECI.

O PRZEDSIĘBIORSTWIE KOMISOWEM *).

Art. **360**. Komisantem jest, kto zawiera czynności handlowe [1] w sposobie zarobkowania w własnem imieniu, lecz na rachunek dającego zlecenie (komitenta) [2].

Wskutek czynności, jakie komisant zawiera z trzecimi, on sam tylko nabywa prawa i zaciąga obowiązki. Między komitentem a trzecimi nie wywiązują się stąd prawa ani obowiązki [3].

Jeśli dający zlecenie wyraźnie zastrzega, że czynność na jego imię ma być zawartą, nie jest to komis kupiecki, lecz zwykłe zlecenie czynności handlowej [4].

1) Komis zachodzi tylko wtedy, gdy czynność zlecona byłaby handlową w razie, jeżeliby ją sam komitent przedsiębrał; por. O. T. N. L. XIV. 188. Inaczej A. 537, według którego zachodzi komis w przypadku udzielonego właścicielowi biura anonsów zlecenia, by ogłoszenia pewnej firmy w pewnych umieścił gazetach, i to w pierwszym rzędzie z tego powodu, iż wykonanie zlecenia t. j. zawarcie umowy z przedsiębiorcami wydającymi gazety, należy do wykonania przedsiębiorstwa mandataryusza.

Samo udzielenie zlecenia nie potrzebuje być czynnością handlową z strony komitenta; por. atoli A. 56, nie przyjmujące komisu w przypadku, kiedy kupiec od niekupca bierze zaliczkę i daje mu pewien przedmiot do sprzedania z tem, by z ceny kupna zaliczkę pokrył, z powodu, iż ta czynność nie jest po stronie kupca czynnością handlową.

2) Czy zachodzi komis, trudno nieraz w konkretnym przypadku rozstrzygnąć; jeżeli bowiem np. ktoś ma dla mnie zakupić towar, może się z tego wywiązać kupując na swój rachunek i od-

*) Grünhut: Das Recht des Commisionshandels. Wien 1879. Hahn: Beitrag zur Lehre vom Commisionsgeschäft, Goldschmidts Ztschr. 29. str. 1 nast.

stępując mi go za pewną cenę, w którym to razie ewentualny zysk zatrzymuje dla siebie. Musi więc wola stron być niedwuznacznie skierowana na to, aby zakupno nastąpiło na rachunek dającego zlecenie. Wolę taką wywnioskować można z okoliczności, np z tego, że się umówiono o składanie rachunków; z tego bowiem wynika, że czynność ma być przedsięwziętą na rachunek komitenta, że więc jemu trzeba wydać korzyści, a ewentualnie można na niego zrzucić poniesione straty O. T. R. V. 87. Jeżeli jednak przy tej umowie (lub przy zleceniu sprzedaży) oznaczono pewną cenę, okoliczność ta przemawia raczej za kupnem-sprzedażą, a przeciw istnieniu komisu O. T. N. L. XVIII. 199. Jeżeli strona pozwana o zapłatę ceny kupna zarzuca, iż zachodził tylko komis, nie kwestyonuje jednak podanej w skardze wysokości ceny, ani nie przytacza okoliczności, z których ma wynikać stosunek komisowy, lecz owszem przyznaje, że towary w zupełności zostały rozprzedane, wówczas od obowiązku zapłaty zaskarżonej ceny kupna uwolnić się nie może A. 508, 666. Choć jednak kto zawarł interes na własny rachunek, to przecież, jeżeli później umówił się z drugim, że interes ma uchodzić za zdziałany na rachunek tego drugiego, przepisy odnoszące się do komisu mają zastosowanie O. T. R. V. 84.

Komis jest tylko specyalnym rodzajem zlecenia; dlatego przepisy pr. cyw. o zleceniu wchodzą pomocniczo w zastosowanie O. T. N. L. XVI. 335; por. § 1002 i nast. pow. ust. cyw. Różnica między komisem a pełnomocnictwem leży w tem, że pełnomocnik działa w imieniu mocodawcy, komisant w imieniu własnem. Komis, nie pełnomocnictwo, ma miejsce w przypadku, kiedy fabrykant posługuje się pewną osobą celem zakupna materyału dla swej fabryki, o ile w legitymacyi wydanej tej osobie celem ułatwienia kredytu znajduje się oświadczenie, iż fabrykant będzie tej osobie (nie sprzedawcom) co pewien czas za dostarczony towar płacił A. 1073; por. A. 1219 przy art. 298 uw. 1.

Stosunek komisowy oceniać należy według prawa obowiązującego w miejscu, gdzie komisant ma stałe zamieszkanie O. T. N. L. XIV. 258; to miejsce stanowi bowiem miejsce wykonania dla wszystkich zobowiązań z stosunku komisowego między komitentem a komisantem wynikłych O. T. R. X. 91, np. dla zobowiązania komisanta do oddania towaru zakupionego wskutek zlecenia komitentowi A. 658.

3) Jeżeli komisant (w własnem imieniu) zabezpieczył towar komisowy, komitent nie może występować z roszczeniami z tej umowy przeciw ubezpieczającemu A. 83. Błąd lub podstęp (dolus), odnoszące się do osoby komitenta, nie mają wpływu na ważność czynności zawartej przez komisanta w wykonaniu zlecenia O. T. N. L. XXII. 253.

Co do chwili, kiedy komitent nabywa posiadanie i własność zakupionych dla niego towarów, kod. handl. żadnych nie zawiera postanowień; rozstrzyga w tej mierze prawo cywilne tego kraju, gdzie się rzecz znajduje O. T. R. XI. 53. Według pr. austr. komisant nabywa posiadanie i własność przedmiotów, które zakupił na rachunek komitenta; komitent zaś ma tylko roszczenie obligatoryjne do komisanta o wydanie takowych, a ich posiadaczem i właścicielem staje się dopiero wtedy, gdy z strony komisanta nastąpi tradycya (§§ 426—429 pow. ust. cyw.). Pieniądze więc, które komisant uzyskał z sprzedaży towaru komisowego, mogą być zajęte w sprawie egzekucyjnej przeciw niemu, a komitent nie może żądać uchylenia zajęcia A. 243. Tradycya może nastąpić także za pomocą constitutum possessorium; jakie skutki ma doniesienie komitentowi o wykonaniu zakupna na jego rachunek, jest co do rzeczy zamiennych sporne. Judykatura trzyma się zasady, że komisant i potem może temi rzeczami rozrządzać, byleby był w stanie dostarczyć komitentowi tantundem eiusdem generis w chwili, kiedy ten zażąda wydania oświadczając gotowość do zwrotu wszelkich wydatków, zapłaty prowizyi i t. d. O. T. N. L. XIX. 78; zob. A. 993, według którego komisant skarżąc komitenta o odebranie i przyjęcie zakupionych dla niego akcyi nie potrzebuje podawać numerów zakupionych akcyi ani wykazywać, że te, które ofiaruje, są identyczne z zakupionemi — akcye bowiem tej samej kategoryi są zupełnie zamienne. Jeżeli przedmiotem komisu jest sprzedaż przedmiotów stanowiących własność komitenta, traci komitent własność dopiero z chwilą, kiedy komisant takowe sprzeda i przestanie dzierżyć, względnie oświadczy, iż takowe sam kupuje. Poza tym przypadkiem towar powierzony mu do sprzedaży nie podlega egzekucyi przeciw komisantowi skierowanej A. 927.

4) Jeżeli komisant działał w imieniu komitenta nie będąc do tego upoważnionym, odpowiada trzeciemu po myśli art. 298 O. T. N. L. XXII. 25.

Art. **361**. Komisant powinien wykonać czynność w interesie komitenta stosownie do zlecenia, ze starannością porządnego kupca [1]); udzielić ma komitentowi potrzebnych wiadomości, mianowicie po wykonaniu zlecenia natychmiast mu o tem donieść [2]); obowiązany jest zdać komitentowi z czynności sprawę [3]) i wydać mu to, co się mu z tej czynności należy [4]).

1) Pierwszym i najgłówniejszym obowiązkiem komisanta jest trzymać się zlecenia i wskazówek komitenta; nie wolno mu w mniemanym interesie komitenta działać inaczej, jak mu zlecono. Wyjątek od tej zasady dopuszczalny jest tylko wtedy, kiedy komitent o położeniu rzeczy nie jest poinformowany, a nie ma czasu zasięgnąć jego rozporządzeń O. T. N. L. VI. 313. Por. §§ 1009, 1012 pow. ust. cyw.

Komisant strzedz winien przy wykonaniu zlecenia interesu komitenta; nie może np. zaniechać sprzedaży towaru komisowego w tym celu, by sobie zachować ustawowe prawo zastawu O. T. N. L. X. 187. Ma on nietylko prawo, lecz i obowiązek sprzedać papiery wartościowe dane mu celem sprzedaży w komis, na które udzielił zaliczki, a które spadają w cenie, skoro komitent mimo wezwania nie nadsyła bezzwłocznie pokrycia, a sprzedaż uchronić ma komitenta od dalszej straty — i to najpóźniej w chwili, kiedy ich wartość kursowa wyrównywa daną zaliczkę A. 1021.

Obowiązany jest do dołożenia staranności z art. 282 i musi wykazać, że ten obowiązek wypełnił — chyba gdyby komitent zawiadomiony o wykonaniu zlecenia zarzucił mu brak staranności z pominięciem zasad dobrej wiary dopiero po upływie dłuższego czasu, kiedy komisant nie ma już w ręku potrzebnych dowodów O. T. N. L. X. 189, 191. Tak np. jeżeli towar nadesłany mu celem sprzedaży nadszedł wprawdzie do komisanta w prawidłowym stanie, atoli przy transporcie morzem do nabywców doznał szkody, komisant za to odpowiada; powinien był bowiem po skonstatowaniu,

że opakowanie do transportu morzem nie wystarcza, postarać się o opakowanie należyte, względnie zawiadomić o braku bezzwłocznie komitenta A. 1560. Jeżeli dłużnik komitenta złoży u komisanta na rachunek pretensyi komitenta pewną kwotę, komisant winien ją zachować dla komitenta i odpowiada za nią, jeżeli nią wskutek nowego zlecenia dłużnika inaczej rozporządził A. 1638.

2) Zawiadomienie nie potrzebuje być szczegółowe; zob. A. 993 przy art. 360 uw. 3. Zaniechanie takiego zawiadomienia nie pociąga za sobą nieważności czynności w wykonaniu zlecenia zawartej, obowiązuje tylko komisanta do wynagrodzenia szkody O. T. N. L. XI. 43.

3) W jaki sposób ma nastąpić zdanie sprawy: czy z jednej strony potrzeba złożenia rachunków, czy z drugiej strony i złożenie rachunku wystarczy, zależy od okoliczności O. T. N. L. II. 436. Komisant jako taki nie ma obowiązku do złożenia rachunków, nie jest bowiem zarządcą majątku komitenta; nie może żądać uznania złożonych przez siebie rachunków na podstawie § 100 pow. ust. sądowej w drodze procesu rachunkowego A. 1426. W każdym razie nie potrzebuje komitent chcąc dochodzić tego, co mu się należy, żądać poprzednio złożenia rachunków, o ile bez tego potrafi oznaczyć wysokość swego roszczenia O T. N. L. V. 228.

4) Jeżeli komisant sprzedał towar za wyższą cenę, niż mu komitent oznaczył, ma ją całą komitentowi zwrócić A. 892. Co do sposobu wykonania świadczenia zob. co się tyczy przesyłek pieniężnych art. 325; zresztą A. 658 przy art. 360 uw. 2 i. f. Komis może być i tej treści, że komisant ma postarać się o przesłanie komitentowi towaru zakupionego na jego rachunek; w tym razie nie ponosi komisant kosztów i niebezpieczeństwa przesyłki O. T. N. L. I. 84. Skutkiem zwłoki jest zobowiązanie do wynagrodzenia szkody; tej ostatniej nie może jednak komitent obliczać abstrakcyjnie na podstawie różnicy ceny, choćby towar miał cenę targową lub giełdową O. T. N. L. IX. 138; por. art. 357 ust. 3.

Art. **362**. Jeżeli komisant nie działa stosownie do przyjętego zlecenia [1]), winien komitentowi wynagrodzić szkodę; komitent nie jest obowiązany uznać tę czynność za zdziałaną na swój rachunek [2]).

1) Obowiązku do przyjęcia zlecenia komisant nie ma; por. art. 323 k. h.

2) Przekroczenie zlecenia nie daje komitentowi prawa cofnięcia się i uważania zlecenia za niebyłe; żądać on może tylko wynagrodzenia szkody, względnie należytego wykonania zlecenia, a wyjątkowo tylko może zrzucić się z całej umowy, gdyby późniejsze wykonanie zlecenia żadnej dla niego nie miało wartości O. T. N. L. XX. 323.

Komisant, który wbrew zleceniu papiery komitenta sprzedał, obowiązany jest zwrócić mu takowe A. 231. Jeżeli komisant przyjął od trzeciego weksel ciągniony na komitenta i zobowiązał się zapłacić takowy, skoro go komitent o przyjęciu zawiadomi, nie wziął jednak na siebie obowiązku postarania się o przyspieszenie tego zawiadomienia, nie odpowiada trzeciemu za szkodę wynikłą z opóźnienia tego zawiadomienia i wypłaty A. 60. Komitent może oczywiście uznać czynność mimo przekroczenia zlecenia; uznania takiego nie zawiera milczenie mimo otrzymania zawiadomienia o przekroczeniu, chyba, że zachodzą warunki art. 364 ust. 2, którego jednak analogicznie do przypadków art. 364 nie objętych stosować nie można O. T. N. L. II. 83. Uznania nie można tedy przyjąć w przypadku, kiedy zawiadomienie o przekroczeniu nie zastało komitenta w domu i skutkiem tego komitent dopiero po powrocie i upływie dłuższego czasu interes odrzucił; komisant mógłby żądać co najwyżej wynagrodzenia różnicy kursu między dniem istotnego odrzucenia a dniem, w którym odpowiedź komitenta winna była go dojść przy porządnym toku czynności A. 231. Uznanie bezwarunkowe pociąga za sobą utratę prawa do zwrotu szkody.

Jeżeli komitent nie chce uznać czynności za zdziałaną na swój rachunek, nie potrzebuje tego oświadczać wyraźnie, lecz wystarczy dać poznać swe niezadowolenie O. T. N. L. XVI. 252. Jeżeli jednak komitent przyjął zakupiony przez komisanta towar wraz z fakturą, uważa się, iż uznał zakupno, choćby w odpowiedzi oświadczył komisantowi, że towar wcale nie jest świetny i że trudno będzie mieć na nim zysk A. 305.

Art. **363**. Jeżeli komisant sprzedał za cenę niższą od tej, jaką mu naznaczono [1]), musi komitentowi wynagrodzić różnicę ceny [2]), o ile nie wykaże, że sprzedaży po cenie naznaczonej nie można było uskutecznić, a przedsięwzięcie sprzedaży ochroniło komitenta od szkody [3]).

1) Cena musi być naznaczoną w ten sposób, iżby komisant był nią bezwarunkowo związany (Limitopreis); bardzo często podanie ceny jest tylko wskazówką, że komisant o uzyskanie takowej winien się starać i że się komitent takiego rezultatu spodziewa O. T. N. L. VIII. 32.

2) Jeżeli komisant nie skorzystał z sposobności do sprzedaży za cenę wyższą od naznaczonej i można mu w tym względzie przypisać winę, wówczas wynikłą stąd szkodę musi komitentowi wynagrodzić, choćby limita nie przekroczył O. T. N. L. XI. 403.

3) Chcąc się uwolnić od odpowiedzialności musi komisant wykazać i niemożność sprzedaży i odwrócenie szkody od komitenta O. T. N. L. IX. 19; co do tego drugiego punktu rozstrzyga tylko rezultat objektywny, a kwestya dobrej czy złej wiary komisanta jest bez znaczenia O. T. N. L. IV. 2; por. A. 1021 przy art. 361 uw. 1 ust. 2. Komisant nie może powoływać się na art. 363, jeżeli sprzedał towar w własnym interesie na zabezpieczenie swych praw O. T. N. L. V. 293, lub jeżeli niebezpieczeństwo nie było tak nagłe, iżby wykluczało możność zasięgnięcia instrukcyi od komitenta O. T. N. L. IV. 2. Ponieważ przepis ten ma charakter wyjątkowy, żądać należy od komisanta ścisłego dowodu co do istnienia uwalniających go okoliczności O. T. N. L. IV. 1.

Art. **364**. Jeżeli komisant przekroczył naznaczoną cenę zakupna [1]), komitent odrzucić może zakupno jako nie zdziałane na swój rachunek, chyba że komisant donosząc o zakupnie oświadczy zarazem gotowość pokrycia różnicy [2]).

Komitent chcący odrzucić zakupno jako nie zdziałane na swój rachunek, musi to oświadczyć bezzwłocznie po doniesieniu mu o zakupnie, inaczej bowiem uważa się, że przekroczenie zlecenia zatwierdził [3]).

1) Zasada ust. 1 odnosi się także do przypadków przekro-

czenia zlecenia zakupna pod innym względem np. co do ilości; nie ma jednak w takim razie zastosowania ustęp 2, owszem doniesienie komisanta o przekroczeniu stanowi wówczas ofertę, co do której komisant nie ma obowiązku odpowiedzi O. T. N. L. II. 83 (art. 362 uw. 2). I tu atoli może przy odpowiednich okolicznościach milczenie uchodzić za przyjęcie oferty; zob. np. A. 305 przy art. 362 uw. 2 i. f. i A. 351, gdzie komisant uskutecznił kupno nie osobiście, jak mu zlecono, lecz za pośrednictwem banku.

2) Oświadczenie to nastąpić winno w doniesieniu o wykonaniu względnie przekroczeniu zlecenia; późniejsze oświadczenie gotowości pokrycia różnicy nie wiąże komitenta.

3) Co do treści odrzucenia zob. art. 362 uw. 2. Odrzucenie nastąpiło zaraz, jeżeli je komitent uskutecznił bezzwłocznie po powrocie do domu, choć doniesienie o przekroczeniu nadeszło do jego mieszkania w czasie jego nieobecności A. 231. Zatwierdzenie przyjąć należy, skoro komitent wiedząc o przekroczeniu limita przecież zakupionym towarem dysponuje A. 1375. Por. § 1016 pow. u. cyw.

Art. **365**. Jeżeli towar nadesłany komisantowi znajduje się przy odstawie w stanie widocznie uszkodzonym lub wadliwym, komisant winien zastrzedz poszukiwanie praw na przewoźniku lub szyprze, postarać się o dowód owego stanu [1]) i bezzwłocznie komitenta o tem zawiadomić.

Gdyby tego zaniedbał, odpowiada za szkodę stąd wynikłą [2]).

Może się postarać o stwierdzenie stanu przez znawców [3]), a, jeżeli rzecz narażona jest na zepsucie się i zwłoka grozi niebezpieczeństwem, uskutecznić sprzedaż rzeczy przy zachowaniu przepisów art. 343 [4]).

1) Por. art. 407 i 408 kod. h.

2) Art. 347 nie ma tu zastosowania, i komisant nie traci mimo zaniedbania doniesienia prawa do powołania się wobec komitenta na wadliwość towaru nawet po sprzedaży i odstawie takowego osobie trzeciej O. T. N. L. XXI. 147.

3) Zob. § 48 u. w.

4) Komisant nie ma prawa do tej sprzedaży dla zabezpieczenia swych praw O. T. N. L. V. 293.

Art. **366**. Jeżeli w towarze następują zmiany zagrażające mu utratą wartości, a nie ma czasu zasięgnąć rozporządzenia komitenta lub też komitent opóźnia się z nadesłaniem rozporządzenia, komisant może zarządzić sprzedaż towarów z zachowaniem przepisów art. 343.

Takież prawo służy komisantowi w wszystkich innych przypadkach, kiedy komitent nie daje rozporządzenia co do towaru, chociaż jest do tego według zachodzących okoliczności obowiązany [1]).

1) Z art. 366 nie może komisant korzystać w własnym interesie, w szczególności dla pokrycia się z powodu, że komitent zwleka z zapłatą jego pretensyi; w tym razie mają zastosowanie art. 374 i 375 O. T. N. L. V. 293. Natomiast przypadek art. 366 zachodzi wtedy, kiedy komitent zobowiązał się wobec komisanta, że z chwilą, kiedy różnica między kursem zakupionych dla niego a znajdujących się u komisanta papierów wartościowych a ceną zakupna dojdzie do pewnej wysokości, on pokryje ją gotówką — a mimo zaistnienia tych okoliczności oraz wezwania komisanta, by różnicę pokrył i towarem pod zagrożeniem sprzedaży dysponował, donosi tylko, że na sprzedaż nie pozwala A. 1503.

Art. **367**. Za utratę lub uszkodzenie towaru, dopóki takowy jest w zachowaniu komisanta, odpowiada ten ostatni, chyba że udowodni, iż utrata lub uszkodzenie jest skutkiem okoliczności, których staranność porządnego kupca odwrócić nie mogła [1]).

Komisant wtedy tylko odpowiada za zaniechanie ubezpieczenia towaru, jeżeli od komitenta otrzymał zlecenie ubezpieczenia [2]).

1) Jeżeli komitent zarzuca komisantowi zawinienia w pewnym oznaczonym kierunku, komisant wolny jest od odpowiedzialności, skoro bezpodstawność tego zarzutu wykaże O. T. N. L. VIII. 192. Por. art. 387 k. h.

2) Przyjąć należy, iż tego rodzaju zlecenie zachodzi, skoro komitent poprzednio w podobnych przypadkach zawsze go żądał; jednak i ubezpieczenie bez zlecenia stanowi zazwyczaj nakład użyteczny, do zwrotu którego komisant po myśli art. 371 ma prawo O. T. N. L. VII. 361.

Art. **368**. Wierzytelności wynikłych z czynności przez komisanta zawartej komitent poszukiwać może na dłużniku dopiero po ustąpieniu [1]).

Wszelako wierzytelności takowe, chociaż nie ustąpione, uważa się za wierzytelności komitenta w stosunkach między komitentem a komisantem lub tegoż wierzycielami [2]).

1) Zob. art. 360 uw. 3. Komitent ma prawo żądać od komisanta odstąpienia tych pretensyi, o ile nie zachodzi przypadek art. 374 ust. 2. O. T. N. L. IX. 233.

2) Np. w razie upadłości komisanta. Okoliczność, że komisant za te roszczenia odpowiada del credere, zastosowania art. 368 ust. 2 nie wyklucza O. T. N. L. VII. 23. Trzeciego dłużnika przepis ten nie wiąże; takowy przez zapłatę lub potrącenie komisantowi umarza swój dług, dopóki o cesyi nie został zawiadomiony; zawiadomienie o zachodzącym stosunku komisowym nie ma tego znaczenia O. T. R. XXXII. 42; por. § 1396 pow. ust. cyw.

Art. **369**. Komisant, który bez zezwolenia komitenta daje trzeciemu zaliczki lub udziela kredytu, czyni to na własne niebezpieczeństwo [1]).

O ile jednak zwyczaj handlowy w miejscu czynności dozwala kredytowania ceny kupna, o tyle i komisant jest do tego upoważniony w braku innego rozporządzenia z strony komitenta.

Jeżeli komisant sprzedał bez upoważnienia na kredyt, a komitent nie zatwierdzi sprzedaży, komisant winien natychmiast jako dłużnik ceny kupna uiścić komitentowi zapłatę. Jeżeli komisant udowodni, że w razie sprzedaży za gotówkę cena byłaby niższą, wówczas tę tylko cenę uiści, a jeżeli takowa jest niższą od ceny zleceniem naznaczonej, wynagrodzi i różnicę stosownie do art. 363.

1) Komisant, który pośrednikom przy zakupnie towaru bez zezwolenia komitenta udzielił zaliczek i towaru od nich nie dostał, nie może żądać od komitenta przy ostatecznym obrachunku, by pretensye do owych pośredników przyjął w miejsce zapłaty, lecz wynikłą stąd szkodę sam ponosić musi A. 1044.

Art. **370**. Komisant odpowiada za zapłatę lub innego rodzaju wykonanie zobowiązania z strony osoby, z którą zawarł umowę, jeżeli ten obowiązek na siebie przyjął, lub taki jest zwyczaj handlowy w miejscu jego zakładu.

Komisant, który odpowiada za stronę z nim kontraktującą, odpowiada komitentowi bezpośrednio [1]) i osobiście za należyte wykonanie umowy w chwili zapadłości, o ile tego wykonania wogóle na podstawie stosunku umownego prawnie domagać się można [2]).

Komisantowi, który odpowiada za stronę z nim kontraktującą, należy się za to wynagrodzenie (prowizya del credere) [3]).

1) Nie może więc żądać od komitenta, by najpierw kazał sobie odstąpić pretensye do trzecich i dopiero po bezskutecznem dochodzeniu takowych na trzecich udał się do komisanta O. T. N. L. XIX. 55.

2) Komitent musi tedy wykazać istnienie zobowiązania, za które komisant odpowiada; ten zaś może się bronić wszelkimi zarzutami przysługującymi stronie z nim kontraktującej np. zarzutem niezawinionej niemożności świadczenia, o ile ani trzeciemu kontrahentowi, ani jemu nie można zarzucić winy O. T. N. L. XXI. 147.

3) Umówienie się o odpowiedzialność del credere nie odbiera komisantowi prawa wystąpienia w roli kontrahenta po myśli art. 376 O. T. N. L. XIX. 52.

Art. **371**. Komitent obowiązany jest zwrócić komisantowi wszystko, co tenże bądź w gotowiźnie bądź innym sposobem na wykonanie czynności potrzebnie lub z pożytkiem wyłożył [1]). Tu należy także wynagrodzenie za użycie należącego do komisanta miejsca na skład, jego środków przewozowych i pracy jego ludzi.

Jeżeli czynność została wykonana, komisantowi należy się prowizya [2]). Od czynności niewykonanych nie można żądać prowizyi; komisant ma jednak prawo do prowizyi za wydanie, jeśli taki jest zwyczaj miejscowy [3]).

1) Por. art. 290 k. h. Jeżeli komisant sprzedał towar w własnem imieniu i z powodu nienadesłania takowego z strony komitenta musiał się o towar dla nabywcy postarać skądinąd, ma prawo żądać (prowizyi i) wynagrodzenia szkody; w tym celu musi jednak wykazać wysokość istotnie poniesionej szkody, a na przepis art. 357 ust. 3, który przyjmuje za podstawę obliczenia różnicę ceny, stosuje się jednak tylko do kontraktu kupna-sprzedaży, powoływać się nie może A. 1115. Prawa te przysługują komisantowi i wtedy, gdy po stronie komitenta zachodziła niezawiniona niemożność świadczenia, o ile komisant tą niemożnością nie mógł się zasłonić wobec trzecich O. T. N. L. XXIII. 107.

Jednym z najczęstszych przypadków komisu są spekulacye na giełdzie za pośrednictwem bankiera jako komitenta. Co do przypadku, kiedy bankier sam występuje w roli kontrahenta, zob. art. 376; o ile to nie miało miejsca, o ile więc komisant wykaże, że poszczególne wskazane sobie czynności realnie z trzecimi zawarł, prawa z art. 371 mu przysługują, choćby komitent przy udzielaniu zleceń tylko zysk z różnicy kursu miał na celu A. 367, 448, 601, 700, 721, 993, O. z 9 stycznia 1896 L. 15332 JBl. 11, C. 114 z r. 1896. Prawa te ma komisant nawet i wtedy, kiedy zlecenie miało za przedmiot umowę o różnicę kursu, przy której prawo i obowiązek do rzeczywistej odstawy towaru są z góry wyklu-

czone, lecz owszem według woli stron tylko różnica kursu ma być zapłacona (Differenzgeschäfte), a która po myśli § 1271 powust. cyw. nie daje prawa skargi, byleby istotnie w wykonaniu zlecenia umowę o różnicę kursu zawarł na rachunek komitenta z trzecim i temuż trzeciemu różnicę zapłacił A. 358, 378, 1274.

Zabezpieczenie dane komisantowi dla wydatków połączonych z wykonaniem zlecenia nie stanowi zastawu ruchomego po myśli art. 310; może być sprzedane — i to przy cenie targowej lub giełdowej wprost na giełdzie — choć wymogi art. 310 i 311 nie zachodzą A. 448.

2) Samo zawarcie umowy z trzecim stosownie do zlecenia nie daje prawa do prowizyi, chyba gdyby wykonanie tego kontraktu nie nastąpiło jedynie z winy komitenta A. 577. Prawo to ma jednak komisant, jeżeli z powodu zwłoki komitenta sam umowę wykonał A. 1115 (w uw. 1); może żądać prowizyi nawet od obu stron, jeżeli czynność jest wykonaniem obustronnych zleceń, a interes żadnego z komitentów nie doznał uszczerbku O. T. N. L. VII. 90. Prowizya nie należy się, skoro nawet zawarcie czynności nie nastąpiło; zob. art. 377.

3) Rozstrzyga miejsce, gdzie się znajduje zakład handlowy komisanta O. T. R. XVII. 31.

Art. **372**. Jeżeli komisant zawarł czynność pod korzystniejszymi warunkami niż te, jakie komitent mu wskazał, korzyść należy się wyłącznie temu ostatniemu.

Tyczy się to zwłaszcza przypadku, kiedy cena, za którą komisant sprzedaje, przewyższa najniższą cenę przez komitenta naznaczoną, albo gdy cena, za którą zakupuje, nie dochodzi najwyższej ceny przez komitenta naznaczonej [1]).

1) Por. A. 892 przy art. 361 uw. 4. Strony mogą jednak umówić się inaczej np. że część nadwyżki ma przypaść komisantowi O. T. N. L. XXII. 77. Gdyby cała nadwyżka miała się dostać komisantowi, zachodzi contractus aestimatorius (Trödelvertrag); §§ 1086—1088 pow. ust. cyw.

Art. **373**. Komisant, który się podjął kupienia weksla, obowiązany jest w razie indosowania weksla indosować go jak zwykle, i bez zastrzeżenia [1]).

1) Z takiego indosu odpowiada komisant wobec trzeciego tak samo, jak każdy indosant; wobec komitenta jednak zasłonić się może zarzutem, iż indos uskutecznił tylko dla zadośćuczynienia obowiązkowi z art. 373, nie w zamiarze zobowiązania się wekslowo wobec komitenta; wobec komitenta odpowiada tylko w tym razie, kiedy zachodzą warunki art. 370 (del credere) O. T. R. XX. 113.

Art. **374**. Dopóki komisant ma jeszcze w swojem zachowaniu towar komisowy [1]), lub w inny sposób nim rozporządzać może, mianowicie przez spisy towarowe, dowody ładunkowe lub składowe, dopóty służy mu na tym towarze prawo zastawu dla wydatków na towar łożonych, dla prowizyi, dla zaliczek i pożyczek do tego towaru się odnoszących, dla weksli ze względu na tenże podpisanych lub zobowiązań w inny sposób zaciągniętych tudzież dla wszelkich wierzytelności z bieżącego rachunku czynności komisowych [2]).

Komisant mocen jest na zaspokojenie swych wyż wspomnionych roszczeń obrócić wierzytelności z komisu wynikłe i dotąd nie uiszczone, a to z pierwszeństwem przed komitentem i jego wierzycielami [3]).

1) Towarem komisowym są nietylko przedmioty, które komitent przesłał komisantowi do sprzedaży, lecz także i te, które mu oddał do tymczasowego przechowania i ewentualnej sprzedaży O. T. N. L. XX. 187. Czy towar ten należeć musi do komitenta zob. art. 306 ust. 3.

2) Nie wymaga się stosunku rachunku bieżącego w właściwem znaczeniu; należy atoli przy badaniu, którym pretensyom służy ustawowe prawo zastawu, uwzględnić te tylko, które się do stosunku komisowego odnoszą O. T. R. IX. 430. Prawo zastawu odnosi się także do kosztów tegoż realizacyą wywołanych A. 1067.

Komisant nie ma obowiązku zadowolnić się innem odpowiedniem zabezpieczeniem (art. 315), albowiem jego prawo zastawu nie jest prawem zatrzymania O. T. N. L. XII. 254; por. atoli A. 294 przy art. 382 uw. 1.

3) Por. art. 368 ust. 2.

Art. **375**. Jeśli komitent dopuszcza się zwłoki w wypełnieniu wymienionych w poprzednim artykule zobowiązań [1]) względem komisanta, ten ostatni ma prawo [2]) zaspokoić swą wierzytelność z towaru komisowego przy zachowaniu przepisów art. 310 [3]); prawo to służy mu także wobec innych wierzycieli i masy konkursowej komitenta [4]).

1) Co do pojęcia zwłoki zob. art. 354 uw. 1 i 355 uw. 1. Komisant ma prawo skorzystać z art. 375 już wtedy, gdy akceptował weksle adresowane do siebie przez komitenta, a ten ostatni przed terminem płatności popadł w konkurs A. 41.

2) Jeżeli komisant na zabezpieczenie swych praw otrzymał od komitenta weksel, a prócz tego ma w ręku towar komisowy, może zaskarżyć weksel nie poszukując poprzednio zaspokojenia na towarze komisowym po myśli art. 375 A. 570; podobnież w przypadku, kiedy od komitenta otrzymał na zabezpieczenie (Deckung) pewną ilość papierów wartościowych, nie ma obowiązku realizować ich w razie spadku wartości, lecz może swych praw dochodzić na komitencie, który mu — w braku innej umowy — osobiście odpowiada A. 839.

Innych praw prócz wymienionych w tym tytule, komisant przeciw dopuszczającemu się zwłoki komitentowi nie ma; nie może mianowicie — o ile nie wystąpił sam jako strona kontraktująca — zrzucić się z umowy i odmówić wykonania zlecenia O. T. N. L. XI. 9.

3) Prawo z art. 375. może komisant wykonać także na tych przedmiotach, które dla komitenta nabył, a które własność komisanta stanowią O. T. N. L. XVIII. 255; zob. art. 360 uw. 3.

O ile zachodzą warunki art. 311, można z niego przy realizacyi prawa zastawu skorzystać O. T. N. L. XIV. 189, A. 351; ma również zastosowanie art 312 A. 839.

Chcąc uzyskać zaspokojenie z towaru komisowego po myśli

art. 310 winien komisant uprawdopodobnić nietylko, że ma wierzytelność do komitenta, ale nadto, że takowa pochodzi z czynności komisowych i że towar sprzedać się mający jest towarem komisowym A. 461, O. z 14 kwietnia 1896 L. 4510 C. 259. z r. 1896; według A. 465 wystarcza w pierwszych dwóch kierunkach przedłożenie uwierzytelnionego notaryalnie wyciągu z rachunku bieżącego. Przy tej sprzedaży ma komisant także obowiązek strzeżenia interesów komitenta podług art. 361 O. T. N. L. X. 194. W razie sporu ma komisant wykazać, że sprzedaż nastąpiła prawidłowo O. T. N. L. XVI. 221. W razie pominięcia przy sprzedaży formalności art. 310 nie traci jeszcze przez to komisant prawa żądania od komitenta reszty swej pretensyi; ten ostatni może jednak zarzucić, iż owo pominięcie wyrządziło mu szkodę, przyczem na nim (komitencie) spoczywa ciężar dowodu co do nastąpienia i wysokości szkody A. 1503 (odmiennie A. 534, 755, uwalniające komitenta od wszelkiej odpowiedzialności, jeżeli komisant nie wykaże, iż rezultat byłby ten sam mimo przestrzegania formalności). W każdym razie, choć komisant przy sprzedaży papierów zakupionych dla komitenta nie postąpił prawidłowo, nie może komitent powoływać się na § 1435 pow. ust. cyw. i już na podstawie tego faktu żądać zwrotu kwoty złożonej poprzednio u komisanta na pokrycie ceny kupna A. 644.

Komisant sprzedający towar za pośrednictwem sądu na mocy art. 375 nie ma prawa do prowizyi umówionej za sprzedaż towaru A. 106; może jednak żądać stosownej prowizyi O. T. N. L. X. 187.

4) Zob. §§ 44—47 u. w. i art. 310 uw. 8.

Art. **376** *). Przy komisie zakupna lub sprzedaży towarów, weksli i papierów wartościowych mających cenę giełdową lub targową [1]), może komisant sam jako sprzedawca dostarczyć towaru, który ma zakupić, lub towar, którego sprzedaż mu polecono, jako kupujący zatrzymać dla siebie [2]), jeżeli komitent inaczej nie rozporządził [3]).

*) Lepa: Die Lehre vom Selbsteintritt des Commisionärs 1883.

W takim przypadku obowiązek komisanta do zdania sprawy z zawartego kupna lub uskutecznionej sprzedaży ogranicza się do wykazania, że przy policzeniu ceny trzymano się ceny giełdowej lub targowej istniejącej w chwili wykonania zlecenia [4]). Komisant ma prawo do zwyczajnej prowizyi [5]), i może policzyć sobie inne koszta zazwyczaj z czynnościami komisowemi połączone [6]).

Jeżeli komisant donosząc o wykonaniu zlecenia nie wymienia zarazem innej osoby jako kupującego lub sprzedawcy, komitent ma prawo trzymać się samego komisanta jako kupującego lub sprzedawcy [7]).

1) Co do pojęcia »towarów i papierów wartościowych« zob. art. 271 uw. 3, 4; co do ceny giełdowej art 353. O ile kurs w dniu wykonania zlecenia nie był notowany, może być cena stwierdzona przez znawców A. 1498. Do innych zleceń art. 376 nie ma zastosowania; odnosi się jednak także do interesów za premią i do umowy sztellażu (Stellagegeschäft), bo i tu ma miejsce kupno i sprzedaż lubo pod specyalnymi warunkami A. 1498. (Przy interesie za premią w najprostszej formie strona dająca premią ma prawo żądać od drugiej strony sprzedaży (względnie zakupna) oznaczonej ilości pewnych papierów w oznaczonym dniu po oznaczonym kursie, lub też za przepadkiem premii odstąpić od kontraktu; obrót giełdowy wytworzył liczne odmiany tego typu. Przy sztellażu kupujący sztellaż ma prawo żądać od drugiej strony według swego wyboru w oznaczonym terminie albo odstawy pewnej ilości pewnych papierów po oznaczonym niższym kursie lub też zakupienia tychże po umówionej wyższej cenie, lub wreszcie częścią odstawy częścią odbioru).

Okoliczność, że komitent naznaczył limito, nie daje komisantowi prawa z art. 376, skoro towar nie ma ceny targowej ani giełdowej O. T. N. L. XII. 181.

2) Komisant ma więc prawo wyboru między zawarciem czynności z trzecim a wystąpieniem w roli kontrahenta. O tem, którą drogę wybrał, ma zawiadomić komitenta; nie potrzebuje

atoli donosić mu o wyborze już wówczas, kiedy go zawiadamia o wykonaniu zlecenia, owszem może to uskutecznić później — nawet w toku sporu O. T. R. VI. 46, 53. Z chwilą, kiedy zdecydował się na wykonanie zlecenia w pewien sposób, już cofnąć się nie może, choć np. o tem, że zawarł umowę z trzecim, komitenta nie zawiadomił O. T. R. VI. 53; co do praw komitenta w tym razie por. uw. 7. Tem bardziej nie może komisant cofać się, skoro już zawiadomił komitenta o wykonaniu zlecenia w pewien sposób O. T. N. L. XIX. 355. Jeżeli więc doniósł komitentowi o zawarciu czynności z trzecim, nie sam może występować w roli kontrahenta; gdyby owo doniesienie nie było prawdziwe, znaczy to tylko, że całkiem nie wykonał zlecenia O. T. R. VI. 54. Sama ta okoliczność, że w doniesieniu o wykonaniu zlecenia nie ma wzmianki o zawarciu interesu z trzecim (lub też wzmianka taka się znajduje, ale nazwisko trzeciego nie jest podane: O. T. N. L. XXIII. 103), nie wywołuje jeszcze tego skutku, iżby komisant miał uchodzić za kontrahenta O. T. N. L. III. 189; por. uw. 7.

Jeżeli komisant występuje sam w roli kontrahenta, to jest także jednym sposobem wykonania zlecenia O. T. R. I. 187; ma on więc przy tem obowiązki komisanta i np. za udzieloną komitentowi radę (której następstwem było zlecenie wykonane przez wstąpienie komisanta jako kontrahenta) odpowiada jak komisant O. T. R. XIX. 100. W przypadku, kiedy komitent naznaczył limito, nie może on zatrzymać rzeczy po tej (najniższej) cenie, jeżeli w czasie wykonania zlecenia (tj. jego wystąpienia w charakterze kontraktującego) cena targowa lub giełdowa była wyższą O T. N. L. VIII. 94. Również po wstąpieniu komisanta stosunek nie traci w zupełności charakteru komisu ze względu na obowiązek komisanta do zdania sprawy i jego prawo do prowizyi i kosztów A. 1234; traci go jednak o tyle, o ile takowy obok interesu zawartego ostać się nie może, mianowicie skutki zwłoki stosują się do przepisów art. 354 i nast. Komisant może przeto w tym razie sprzedać towar na podstawie art. 354 i 343 bez upoważnienia sądowego, podczas gdy zresztą stosować się musi do przepisów art. 375 i 310. O. T. N. L. VI. 182. Również ma wtedy zastosowanie art. 347. O. T. N. L. XXV. 216; jeżeli przy kupnie tego rodzaju towaru według zwyczaju handlowego sprzedawca oznacza termin odstawy, komisant

który sam towaru dostarczył, musi to uczynić wobec komitenta, jeżeli ma być mowa o zwłoce tego ostatniego A. 341; z drugiej strony ma on w takim razie, skoro szło o czynność giełdową, prawa z § 15 ust. giełd. A. 1274. Również przy ocenie kwestyi, czy zachodzi czynność handl. bezwzględna z art. 271 l. 1 lub 2, czy więc właściwość sądu da się oprzeć na § 38 l. 1 u. w., uważać należy, że interes bezpośrednio między komitentem a komisantem przyszedł do skutku; kwalifikacya leżąca w zamiarze odprzedaży po stronie komitenta nie doznaje zmiany przez to, iż komisant sam jako kontrahent wystąpił A. 1227, i nie można wychodzić z zapatrywania, iż interes tylko na podstawie art. 272 l. 3 za czynność handlową uważać można A. 1234 (tak samo A. 376, 533, 1231 — wprost przeciwnie A. 382, 740, 1066, 1101, 1128, 1189, 1450, według których natura stosunku się nie zmienia tak, że sąd handlowy jest właściwy tylko na podstawie § 38 l. 2 u. w., o ile tegoż warunki zachodzą).

Tu poruszyć należy pytanie, czy i kiedy stosunek między komitentem a komisantem uważać można za (niezaskarżalną) grę o różnicę kursu (zob. art. 371 uw. 1). Odpowiedź w teoryi jest prosta: chociaż w »zleceniu« jest mowa o kupnie i sprzedaży, to jednak ma się do czynienia z grą o różnicę kursu, jeżeli komisant sam występował w roli kontrahenta, a realizacya według woli stron z góry była wykluczoną tak, że tylko zapłata różnicy była in obligatione. W takim razie nie może komisant traktować tego stosunku jako zwykły komis i domagać się wygranej jako rzekomego wydatku; w praktyce atoli skonstatowanie takiej woli stron, wykluczającej z góry bezwarunkowo realizacyą, jest nader trudne. W tym kierunku judykatura austryacka (w ślad za niemiecką: O T. R. XXXIV. 83, 264) jest w ostatnich czasach dla komisanta-bankiera nieprzychylna i skłonna do uwzględnienia zarzutu gry o różnicę kursu. A. 1654 zadowalnia się tą okolicznością, że w rachunku komisanta jako poszczególne pozycye figurują tylko różnice między ceną kupna i sprzedaży, a same ceny nie są podane; w dalszych orzeczeniach (O. z 20 grudnia 1893 L. 14756 i 14757 oraz z 20 marca 1894 L. 14037 C. 455 z r. 1894, z 12 czerwca 1894 L. 3834 i 5644 C. 456 z r. 1894, z 22 października 1895 L. 9405 C. 21 z r. 1896, z 10 listopada 1896 L. 10646 Beil Bl. 1342) kładzie N. T. nacisk

na inne jeszcze momenta, mianowicie na to, że komitent według swego stanu majątkowego zakupionego towaru zapłacić nie był w stanie, że efektów ani raz w posiadanie nie dostał, że przy zleceniach kupna nie dawał ani kwoty na zapłatę ceny, ani pokrycia a strona druga tego nie żądała, że komitent na towar zakupiony nie mógł mieć zbytu, że polecał sprzedaż takich nawet papierów, których nigdy nie kupował, że przedmiotem spekulacyi były głównie efekta międzynarodowe, że prolongata terminu odstawy odbywała się przez sprzedaż towaru pierwotnie kupionego i zakupno nowego, że komitent był z zawodu doktorem medycyny (!) — utrzymuje jednak stale zasadę, że przy tego rodzaju okolicznościach czystą grę o różnicę kursu przyjąć można i należy.

Miejscem wykonania umowy, w której komisant występuje jako kontrahent, jest dla obydwu stron jego stałe miejsce zamieszkania O. T. N. L. X. 89.

3) Wstąpienia komisanta nie wyklucza wyznaczenie limita O. T. N. L. XXIII. 104, ani istnienie odpowiedzialności del credere (art. 370 uw. 3). Komisant nie ma jednak tego prawa, jeżeli widocznem jest, iż jego wystąpienie w roli kontrahenta zamiarom komitenta nie odpowiada O. T. N. L. XI. 43.

4) Komisant musi na żądanie komitenta wykazać wysokość ceny giełdowej np. zapomocą cennika giełdowego O. T. R. I. 290. W razie zarzutu gry wykazać musi w sporze, że dotyczące interesa zawarł realnie, bo tylko w kierunku zdania sprawy obowiązki jego są mniejsze A. 1264. Jeżeli doniósł komitentowi, iż towar kupił u trzeciego lub trzeciemu sprzedał, nie może potem ograniczać się do sprawozdania z art. 376 ust. 2, lecz musi z dokonanych interesów szczegółowy złożyć rachunek A. 1659.

5) Więc nie do prowizyi del credere.

6) Tu należy mianowicie stręczne (courtage).

7) Komitent ma więc prawo wyboru, t. zn. może czepiać się komisanta lub trzeciego, jeżeli czynność z trzecim była zawarta O. T. N. L. III. 334. To prawo wyboru jest co do czasu nieograniczone; można z niego zrobić użytek nawet po przyjęciu świadczenia, które przeto nie zawiera w sobie zrzeczenia się prawa wyboru O. T. R. IV. 94, 96. Jeżeli komitent czepia się komisanta, a czynność była zawarta z trzecim, komisant odpowiada za trzeciego jako

spółdłużnik: może powołać się w myśl art. 376 ust. 2. na cenę targową lub giełdową, komitent może jednak wykazać, że wykonanie zlecenia nastąpiło pod warunkami dla niego korzystniejszymi, i żądać odpowiedniego policzenia O. T. N. L. XII. 263, 264. Choć komitent na podstawie art. 376 ust. 3. występuje przeciw komisantowi, to nie zmienia natury stosunku komisowego, i sąd handlowy będzie właściwym tylko wtedy, kiedy pozwany komisant ma firmę protokołowaną A. 1410.

Art. **377**. Jeśli komitent zlecenie odwołuje, a to odwołanie dojdzie komisanta, zanim oddał celem odesłania doniesienie o wykonaniu zlecenia [1]), komisant nie może już występować sam jako kupujący lub sprzedawca.

1) Por. art. 320 k. h. Komitent może każdej chwili odwołać zlecenie (np. i przez to, że wniesie skargę o zwrot towaru komisowego O. T. N. L. XVI. 305); komisant nie ma wówczas prawa do prowizyi, lecz prawo jego do żądania zwrotu wydatków pozostaje nienaruszone A. 537, O. T. N. L. VII. 381. W szczególności należy mu się zwrot wszystkiego, co wydał na wykonanie zlecenia lub z powodu przygotowań do wykonania, choćby sam wydatek nastąpił po odwołaniu O. T. N. L. XX. 322; tu należą mianowicie koszta podróży A. 1190. Po wykonaniu zlecenia przez zawarcie umowy z trzecim odwołanie nie jest dopuszczalne bez względu na zawiadomienie komitenta o wykonaniu; komisant musi jednak takie wykonanie zlecenia udowodnić O. T. N. L. VII. 382. O ile komisant występuje sam w roli kontrahenta, odwołanie komisu jest możliwe aż do chwili wysłania zawiadomienia o tem, że komisant sam wstępuje; wystarczy zawiadomienie ogólnie brzmiące (art. 376 ust. 3) O. T. R. VII. 98. Komisant ma udowodnić, że przed nadejściem odwołania zawiadomienie wysłał; sam zamiar komisanta nie wystarczy, choćby stronie drugiej był znany O. T. N. L. V. 281.

Art. **378**. Przepisy niniejszego tytułu mają i wtedy zastosowanie, gdy kupiec nie trudniący się zwykle czynnościami komisowemi zawiera pojedynczą czynność han-

dlową w własnem imieniu lecz na rachunek dającego zlecenie.

TYTUŁ CZWARTY.

O PRZEDSIĘBIORSTWIE SPEDYCYJNEM *).

Art. **379**. Spedytorem jest, kto w sposobie zarobkowania podejmuje się w własnem imieniu, lecz na cudzy rachunek [1]) przesyłać towary [2]) przez przewoźników lub szyprów.

1) Wynika stąd, że tylko spedytor jest wobec przewoźnika uprawnionym i zobowiązanym, a wysyłający za jego pośrednictwem może mieć prawa do przewoźnika tylko na podstawie cesyi z strony spedytora. Jest on więc legitymowanym do żądania od przewoźnika wynagrodzenia z powodu zaginięcia towaru w takim tylko razie, jeżeli posiada dotyczący list przewozowy A. 467. Tylko spedytor odpowiada wobec kolei za karę umowną należącą się na podstawie regulaminu z tytułu fałszywej deklaracyi A. 1179. Z drugiej strony adresat (odbiorca towaru) nie ma jako taki praw wobec spedytora, ani obowiązków O. T. N. L. XII. 379; nie ma np. prawa skargi z powodu zaginienia towaru A. 967 (por. atoli A. 203, według którego adresat może żądać od spedytora wydania towaru, skoro tenże przyjął zlecenie przesyłki i wydania towaru adresatowi).

Jeżeli spedytorowi zlecono trzymać towar w pewnem miejscu do dyspozycyi odbiorcy, a odbiorca towarem dysponował i spedytor zobowiązał się do wykonania jego zarządzeń, zlecenie powyższe już przez wysyłającego nie może być odwołane O. T. N. L. XX. 195.

2) Jeżeli u spedytora złożono urządzenie domowe aż do dalszego rozporządzenia deponenta, nie ma miejsca ani komis ani

*) Schott w Endemanna Handb. III. 284 n.; pow uw. * do 3 tytułu.

czynność spedycyjna, lecz kontrakt składu (przechowania) podług prawa cywilnego. i dlatego o ustawowem prawie zastawu komisanta lub spedytora nie ma mowy A. 1237.

Czynność spedycyjna jest tylko jednym rodzajem czynności komisowej, przy którym cechą charakterystyczną jest natura zleconej czynności (umowy o przewóz) O. T. N. L. XV. 264; zob. art. 387.

Art. **380**. Spedytor odpowiada za wszelką szkodę [1]), jaka wynika z zaniedbania właściwej porządnemu kupcowi staranności przy odbiorze i przechowaniu towaru [2]), przy wyborze przewoźników, szyprów lub spedytorów pośrednich [3]) i wogóle przy wykonaniu wziętej na siebie przesyłki towaru [4]).

Spedytor udowodnić winien, że takiej staranności dołożył [5]).

1) Spedytor odpowiada za całą szkodę, nietylko za pospolitą wartość towaru A. 136. Deklaracya wartości, podana przez wysyłającego ze względu na przesyłkę koleją np. celem asekuracyi, jest w stosunku między spedytorem a wysyłającym bez znaczenia A. 369; może jednak istnieć przeciwny zwyczaj handlowy, którego w takim razie trzymać się należy A. 444. Jeżeli spedytor zastrzegł się, iż nie odpowiada za wycieknięcie nafty, a druga strona mimo tego przysłała mu do spedycyi naftę, wówczas nie ma obowiązku do wynagrodzenia szkody powstałej przez wycieknięcie A. 93.

2) Jeżeli okoliczności tego wymagają, winien spedytor przy odbiorze postarać się o stwierdzenie ilości towaru, i odpowiada za wynikłą z zaniechania stwierdzenia szkodę O. T. N. L. XV. 384. Por. art. 365 i 367.

3) Tu odpowiada spedytor tylko za culpam in eligendo; wolny jest przeto od odpowiedzialności, jeżeli wybrał przewoźnika, na którym można polegać (verlässlich) bez względu na to, czy ten istotnie jest w stanie ewentualną szkodę wynagrodzić (ersatzfähig) A. 89. Za winę s w o i c h ludzi, których przy wysyłce użył, odpowiada jednak bezwarunkowo O. T. R. X. 167.

Spedytorem pośrednim (Zwischenspediteur) jest ta osoba, do

której towar jest adresowany celem dalszej przesyłki lub odstawy O. T. N. L. XII. 382.

4) Odpowiada on także za szkodę wynikłą z przemoczenia i powalania towaru A. 136. Przy wykonaniu przesyłki winien słuchać przedewszystkiem poleceń wysyłającego, a w razie, gdyby odstąpienie uważał za konieczne, winien o tem wysyłającego zawiadomić i zażądać zmiany instrukcyi O. T. N. L. X. 300. Jeżeli mimo zlecenia wydał towar bez pobrania powziątku (Nachnahme), winien kwotę powziątku wynagrodzić wysyłającemu, który w tym razie nie potrzebuje dowodzić wysokości szkody A. 859. Do asekuracyi towaru, którego wysłanie wyjątkowo natychmiast nastąpić nie może, nie jest bez szczególnego zlecenia obowiązany A. 95, 1302; por. art. 387 i 367 ust. 2. Jeżeli takie zlecenie odebrał, wybór asekuracyi zależy od jego woli, byleby dołożył staranności porządnego kupca; za to, że asekurował u kolei, nie odpowiada A. 448. Jeżeli spedytor otrzymał awizo o nadejściu przesyłki i nie podniósłszy listu przewozowego ani papierów przewodnich, nie przekonawszy się zatem, kto jest wysyłającym, wydał awizo osobie trzeciej twierdzącej, że ona jest wysyłającym, zaniedbał należytej staranności i odpowiada rzeczywistemu wysyłającemu za szkodę zrządzoną przez to, iż ów trzeci towar zastawił i wysyłający pożyczkę zapłacić musiał; skarga ta przedawnieniu z art. 386 nie podlega A. 1660.

Sądem właściwym do skargi przeciw spedytorowi jest sąd miejsca jego zamieszkania, stanowiącego miejsce wykonania umowy, gdyż tu towar oddany być ma przewoźnikowi A. 185.

5) Jeżeli spedytorowi nadesłano towar jako przesyłkę pospieszną z zleceniem opiewającem: »do dyspozycyi firmy A w X«, a on ten towar bezzwłocznie pierwszym parowcem pod adresem firmy A w X wysłał, postąpił zupełnie poprawnie i wolny jest od wszelkiej odpowiedzialności A. 1302. Siła wyższa (vis major) np. pożar w magazynie biura spedycyjnego zwalnia go od odpowiedzialności za utratę towaru A. 484.

Art. **381**. Spedytorowi należy się prowizya [1]) i zwrot wydatków i kosztów oraz w ogólności wszelkich koniecznych i pożytecznych nakładów w celu przesyłki poczynionych [2]) (art. 371).

Nie ma prawa liczyć sobie przewoźnego w wyższej ilości nad tę, o jaką się z przewoźnikiem lub szyprem umówił.

1) Na podstawie art. 387 i 371 tylko wtedy, jeżeli spedytor zawarł umowę o przewóz i oddał towar przewoźnikowi O. T. N. L. VIII. 172.

2) Jeżeli spedytor pośredni otrzymał zlecenie, aby od towaru opłacił cło i takowy bezzwłocznie dalej wysłał, na skutek tego wystawił deklaracyą cłową zgodnie z otrzymaną informacyą, atoli później urząd cłowy odkrył fałszywość deklaracyi i na prośbę spedytora bez postępowania dochodowo-karnego zadowolnił się złożoną przez spedytora opłatą dodatkową i grzywną, spedytor ma prawo żądać od wysyłającego, od którego otrzymał zlecenie, zwrotu dopłaty i grzywny A. 1680. Jeżeli A nadesłał spedytorowi towar do X celem wysłania go pod adresem B do Z, i spedytor zapłacił koszta transportu do X i poniósł koszta przeładowania w X, a takowych od adresata nie pobrał, może od wysyłającego żądać zwrotu, skoro nie otrzymał zlecenia, by się zaspokoił w drodze pobrania, choćby nawet wysyłający na adresata włożył obowiązek do zaspokojenia spedytora i cenę kupna w fakturze odpowiednio zredukował; art. 410 i 412 nie ma tu zastosowania, skoro cały transport nie odbył się na podstawie jednego i tego samego listu przewozowego A. 1412. Jeżeli kolej użyła spedytora pośredniego, do czego według swych przepisów miała prawo, i ten spedytor zapłacił kolei ciążące na towarze pobranie i przewoźne, a adresat towaru nie przyjął, ma prawo żądać zwrotu tego, co zapłacił, od wysyłającego A. 893.

Choć spedytor wszystkie koszta otrzymał w drodze pobrania, musi przecież adresatowi, z którym w bezpośrednim zostawał stosunku i od którego wprost otrzymał zlecenie, złożyć szczegółowy rachunek A. 680.

Art. **382**. Spedytorowi służy na towarze prawo zastawu dla przewoźnego, prowizyi, wydatków, kosztów i na-

kładów oraz dla zaliczek przesyłającemu na towar udzielonych [1]), dopóki ma jeszcze towar w swojem zachowaniu albo nim rozporządzać może [2]).

Prawo to przysługa mu także wobec innych wierzycieli i wobec masy konkursowej właściciela [3]).

Jeżeli spedytor posługuje się pośrednim spedytorem, ten ostatni wykonać ma zarazem prawa swego poprzednika, mianowicie tegoż prawo zastawu.

O ile wierzytelność poprzednika przez zastępcę przy odbiorze towaru zaspokojoną została, wierzytelność i prawo zastawu poprzednika przechodzą z woli prawa na następcę [4]). Toż samo tyczy się wierzytelności i prawa zastawu przewoźnika, jeżeli i o ile ten ostatni został zaspokojony przez spedytora pośredniego.

1) Prawo zastawu skutecznem jest tak przeciw wysyłającemu jak przeciw adresatowi bez względu na to, do kogo własność towaru należy A. 64, 98. Odnosi się ono tylko do kosztów na towar łożonych i do zaliczek na takowy udzielonych, nie do innych roszczeń spedytora A. 270. Zaliczka musi być udzielona wysyłającemu; jeżeli spedytor udzielił zaliczki adresatowi, a wysyłający odwołał zlecenie i żąda zwrotu towaru, nie może spedytor takowego z tytułu owej zaliczki zatrzymywać A. 1024.

Co do realizacyi prawa zastawu zob. art. 375. W razie złożenia dłużnej kwoty do depozytu spedytor bez względu na prawo zastawu odmawiać wydania towaru wysyłającemu nie może A. 294; por. art. 374 uw. 2. Nie jest jednak obowiązany do realizacyi prawa zastawu przed dochodzeniem swych praw na poprzednikach O. T. N. L. XIX. 217. Przy prośbie o sprzedaż musi być uprawdopodobnione, że roszczenie opiera się na tytule podpadającym pod art. 382 A. 511; por. A. 1088, które nie zadawalniając się wyciągiem z ksiąg handl. spedytora żąda ścisłego dowodu co do pretensyi in quali et quanto. Kwotę uzyskaną z sprzedaży pozostawić należy w rękach spedytora A. 513. Prawa z art. 375 nie ma spedytor, jeżeli mu towar oddano tylko celem przechowania A. 1137.

Dla takich pretensyi dla wysyłającego, które pochodzą z dawniejszych stosunków i z towarem przyjętym do przesłania nie stoją w związku, nie ma spedytor nawet prawa retencyi A. 270, chyba że zachodzą warunki art. 314 A. 103; inaczej A. 78, przyznające mu bezwzględnie dla tych roszczeń prawo zatrzymania.

2) Spedytor nie może sobie rościć prawa zastawu, skoro towar adresatowi wydał, choć takowy w toku dochodzenia karnego przeciw wysyłającemu policyjnie zasekwestrowano A. 54.

3) Jeżeli trzeci uzyskał zapowiedzenie towaru spedycyjnego, na którym ciąży ustawowe prawo zastawu spedytora, okoliczność ta nie wpływa na przysługujące spedytorowi prawo sprzedaży, a ma ten tylko skutek, że spedytor obowiązany jest złożyć trzeciemu rachunek z sprzedaży i wydać mu nadwyżkę realnie uzyskaną, względnie — jeżeli przy sprzedaży nie zachowano przepisanych formalności — taką kwotę, któraby pozostała jako nadwyżka w razie prawidłowej sprzedaży A. 1446.

4) Dla kwoty zapłaconej przy odbiorze ma spedytor także swe własne prawo zastawu, przy czem nie potrzebuje wykazywać, iż obliczenie poprzednika było dokładne i prawne; na równi z zapłatą stoi wpisanie tej kwoty na dobro poprzednika przy stosunku rachunku bieżącego O. T. N. L. XXIV. 288, 289.

Art. **383**. Jeżeli spedytor uskutecznia przesyłkę przez przewoźników lub szyprów, ale za pomocą środków przewozowych na własny rachunek najętych [1]), może sobie liczyć zwykłe przewoźne wraz z prowizyą i innymi kosztami.

1) Spedytor zawarł z przewoźnikiem z góry umowę o zostawienie do swej dyspozycyi pewnej ilości środków przewozowych i korzysta z tychże celem wykonania konkretnego zlecenia przesyłki.

Art. **384**. Jeśli spedytor z przesyłającym lub odbiorcą zgodził się na pewną oznaczoną taryfę kosztów przewozu [1]), natenczas, w braku umowy przeciwnej, odpowiada za przyjętych przez siebie spedytorów pośrednich i przewoźników [2]). W takim przypadku wtedy tylko ma

prawo do prowizyi, gdy jest układ, że takowa żądaną być może obok oznaczonej taryfy kosztów przewozu.

1) I w tym razie ma miejsce spedycya, nie czynność przewozowa; w razie przeto odwołania zlecenia spedytor ma prawo tylko do zwrotu poniesionych wydatków (art. 371 ust. 2) O. T. N. XVI. 377, 378.

2) T. zn. odpowiada za ich winę i tylko w tym rozmiarze, w jakim oni są odpowiedzialni O. T. N. L. II. 249, XVI. 42. Jeżeli spedytor umówił się o ryczałt z kupującym towar, a następnie udał się do sprzedawcy i polecił mu wypełnić list przewozowy zgodnie z deklaracyą kupującego złożoną przy umowie spedycyjnej, kolej atoli z powodu nieprawdziwości deklaracyi i listu przewozowego przesyłki przyjąć nie chciała, i wskutek tego sprzedawca bez zawiadomienia spedytora ani kupującego treść listu przewozowego odpowiednio zmienił, spedytor za dyspozycyą sprzedawcy odpowiada i zwrócić musi kupującemu to, co tenże kolei ponad umówiony ryczałt skutkiem zmiany listu przewozowego zapłacił A. 1630.

Art. **385**. Jeżeli nie ma przeciwnego układu, spedytor może sam wykonać przewóz towarów.

Jeżeli z tego korzysta, ma zarazem prawa i obowiązki przewoźnika i może sobie liczyć zwykłe przewoźne, prowizyą i inne koszta zazwyczaj z spedycyą połączone [1]).

1) Por. art. 376. Jeżeli powstanie kwestya, czy spedytor w tym razie dopełnił swych obowiązków, musi spedytor wykazać, że wykonał odstawę zgodnie z przepisem art. 403 A. 321.

Art. **386**. Skargi przeciw spedytorowi z powodu całkowitej utraty, ubytku, uszkodzenia lub spóźnionej odstawy towaru przedawniają po upływie roku [1]).

Termin ten zaczyna się co do skarg z powodu całkowitej utraty z upływem dnia, w którym odstawa winna była nastąpić [2]); co do skarg z powodu ubytku, uszkodzenia lub spóźnionej odstawy z upływem dnia, w którym odstawa nastąpiła.

Tak samo i zarzuty z powodu utraty, ubytku, uszkodzenia lub spóźnionej odstawy towaru gasną, jeżeli doniesienie o tych okolicznościach nie zostało wysłane do spedytora w ciągu terminu jednorocznego.

Przepisy niniejszego artykułu nie mają zastosowania w razie oszustwa lub sprzeniewierzenia z strony spedytora [3]).

1) Przepis ten nie odnosi się do przypadku, kiedy spedytorowi oddano towar wyłącznie do przechowania, kiedy więc umowa spedycyjna nie zachodzi O. T. N. L. XXIV. 305; zob. A. 1137 przy art. 382 uw. 1.

Utrata towaru ma miejsce wówczas, kiedy spedytor nie jest w stanie go doręczyć bez względu na powód; nie wymaga się, by spedytor zupełnie nie wiedział, gdzie się towar znajduje, jeżeli tylko czasu, kiedy go się dostanie, przewidzieć nie można. Gdzie zaginięcie miało miejsce, czy w czasie transportu czy już na miejscu przeznaczenia, jest rzeczą obojętną O. T. N. L. IV. 14. Sprzedaż publiczna uskuteczniona bezprawnie przez spedytora jest utratą towaru, taksamo sprzedaż z strony przewoźnika O. T. N. L. XV. 30, 32.

Jeżeli przesyłka stanowi jedną niepodzielną całość, uszkodzenie pojedynczych przedmiotów stanowi uszkodzenie całej przesyłki O. T. N. L. XV. 374.

Co do przerwy przedawnienia obowiązuje powsz. prawo cyw.; postępowanie reklamacyjne przed władzami kolejowemi przerwy nie wywołuje O. T. N. L. XV. 31.

Do innych skarg przeciw spedytorowi art. 386 nie ma zastosowania; zob. A. 1660 przy art. 380 uw. 4.

2) Dzień ten w braku umowy oznacza się według czasu potrzebnego zazwyczaj w normalnych stosunkach do uskutecznienia odstawy A. 393; także oznaczenie nie jest jednak możliwe, skoro stosunki wpływające na przesyłkę były wyjątkowe A. 968. Kiedy ubiegło, a więc także, kiedy rozpoczęło się przedawnienie, udowodnić ma spedytor A. 393.

3) Por. art. 350. Grube niedbalstwo spedytora, a nawet tegoż zły zamiar nie stanowią oszustwa O. T. N. L. XII. 137.

Art. **387**. Zresztą ocenia się prawa i obowiązki spedytora, o ile niniejszy tytuł nie zawiera w tym względzie postanowień, podług zasad tytułu poprzedniego; w szczególności stosują się także do spedytora przepisy podane w art. 365 do 367 co do komisanta [1]).

1) Zob. art. 379 uw. 2, art. 380 uw. 2, 4, 381 uw. 1, 384 uw. 1.

Art. **388**. Jeżeli kupiec nie trudniący się zazwyczaj spedytorstwem podejmuje się przesyłki towaru przez przewoźników lub szyprów w własnem imieniu lecz na cudzy rachunek, do czynności takiej stosują się przepisy tytułu niniejszego.

Art. **389**. Przepisy niniejszego tytułu nie mają zastosowania do osób, które pośredniczą tylko w kontraktach przewozu między wysyłającym a przewoźnikiem lub szyprem (stręczyciele spedycyi, przewozu, okrętów).

TYTUŁ PIĄTY.

O PRZEWOŹNICTWIE *).

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O przewoźnictwie w ogólności.

Art. **390**. Przewoźnikiem jest, kto wykonywa [1]) w sposobie zarobkowania przewóz [2]) dóbr [3]) na lądzie lub rzekach i wodach śródziemnych.

*) Eger: Das deutsche Frachtrecht mit besonderer Berücksichtigung des Eisenbahn-Frachtrechts. 3 Bde 1879—1883. Co do przewozu międzynarodowego kolejami zob. Dodatek X.

1) Nie wymaga się, aby przewoźnik zajmował się przewozem osobiście; wystarczy, jeżeli go wykonywa przez swoich ludzi O. T. N. L. IX. 89, lub jeżeli w celu wykonania tegoż zawiera z trzecimi umowy o przewóz na swój rachunek O. T. N. L. XX. 341.

2) Sposób wykonania przewozu jest obojętny; przewoźnikiem jest i ten, kto do przewozu nie używa żadnych środków przewozowych np. poganiacz bydła. Dobro musi jednak być przewoźnikowi oddane; jeżeli ktoś dostarcza tylko środków przewozu lub ludzi, by druga strona mogła sama uskutecznić przewóz, nie jest przewoźnikiem, a dotycząca umowa stanowi kontrakt najmu O. T. N. L. XIII. 133, 135. Przewóz w obrębie tego samego miejsca geograficznego (im Localverkehr) podpada także pod art. 390 O. T. N. L. XII. 197.

3) Nie wymaga się, aby przedmiotem przewozu był towar w technicznem znaczeniu; przedmiotem są np. także listy, bo tu istnieje substrat materyalny nadający się do przewozu O. T. R. XX. 49.

Art. **391**. List przewozowy służy za dowód umowy między przewoźnikiem a wysyłającym zawartej [1]).

Przewoźnik może żądać wystawienia listu przewozowego.

1) Art. ten nie przepisuje formy koniecznej do ważności; owszem co do formy obowiązuje art. 317 O. T. N. L. XII. 198. Por. art. 8 ugody berneńskiej (Dodatek X) i § 54 regulaminu (Dodatek XI).

W zasadzie stanowi list przewozowy dowód zupełny; zob. A. 1022 przy art. 324 uw. 1. Możliwe jest atoli wykazanie przeciwieństwa np. co do ilości i liczby sztuk O. T. N. L. VII. 216, co do obliczenia przewoźnego O. T. N. L. IX. 71. Jednostronne zmiany treści listu po tegoż wręczeniu i przyjęciu nie mają doniosłości prawnej O. T. N. L. XI. 209.

List przewoz. stanowi dowód tylko między przewoźnikiem a wysyłającym; odbiorca jednakowoż przez przyjęcie przesyłki wraz z listem przewozowym wstępuje w umowę o przewóz na podstawie osnowy listu i musi np. zapłacić przewoźnikowi karę należną skutkiem fałszywej deklaracyi wysyłającego w liście O. T.

N. L. XXI. 185. W każdym jednak razie może wysyłający wykazać wobec sprzedawcy, iż mu wysłał większą ilość, niż w liście wymieniono A. 1265.

Listy przewozowe i duplikaty tychże, jeżeli prócz spisu przesłanych towarów, umowy o najem lub usługi zawartej z furmanem, przewoźnikiem lub szyprem i ubezpieczenia (asekuracyi) nie zawierają żadnych postanowień podlegających należytości według skali, podpadają należytości 5 kr., względnie przy przesyłce nie przez ck. pocztę w obrębie 5 mil (38 km) od miejsca zamieszkania wysyłającego, należytości 1 kr. od sztuki; wysyłający i przewoźnik odpowiadają solidarnie (T. P. 101 I. A. b. i § 14 ust. z 29 lutego 1864 L. 20 D. u. p.). Co do sposobu opłaty zob. rozp. min. z 11 grudnia 1892 L. 213 D. u. p. i z 22 czerwca 1895 L. 93 D. u. p. Zwyczajna należytość odnosi się i do tego przypadku, kiedy w liście zastrzeżono pobranie kosztów (Spesennachnahme); postanowienie to bowiem jest częścią umowy odnoszącą się do wydania towaru (rozp. min. skarbu z 10 sierpnia 1864 L. 37479).

Art. **392**. List przewozowy zawiera [1]):

1) oznaczenie towaru podług jakości, ilości i znaków;
2) nazwisko i miejsce zamieszkania przewoźnika;
3) nazwisko wysyłającego;
4) nazwisko tego, komu towar ma być odstawiony;
5) miejsce odstawy;
6) postanowienie co do przewoźnego [2]);
7) miejsce i dzień wystawienia;
8) szczególne układy [3]), które zawarte zostały między stronami co do innych jeszcze punktów, mianowicie co do czasu, w przeciągu którego przewóz ma być wykonany, i co do wynagrodzenia za spóźnioną odstawę.

1) Por. art. 6 ugody bern. i § 51 regul. kolej.

2) Brak tego postanowienia nie czyni umowy o przewóz nieważną; przyjmuje się wówczas, iż się umówiono o zwykłe przewoźne O. T. N. L. III. 136.

3) Układy wykluczające lub ograniczające odpowiedzialność przewoźnika za zły zamiar i grube niedbalstwo są nieważne O. T. N. L. II. 293; por. art. 423.

Art. **393**. Jeżeli rzeczy przed odstawieniem ich odbiorcy podlegają czynności urzędów cłowych lub podatkowych, wysyłający obowiązany jest zaopatrzyć przewoźnika w potrzebne z tego względu papiery przewodnie [1]). Odpowiada przewoźnikowi, o ile na samym przewoźniku nie ciąży wina, za wszystkie kary i straty, które tegoż spotykają z powodu nieprawdziwości lub niedostateczności papierów przewodnich [2]).

1) Zob. art. 10 ugody bern. i § 59 regul. kolej.

2) Przepis ten nie wkłada takiej odpowiedzialności na przewoźnika, który następnemu przewoźnikowi oddaje towar wraz z papierami przewodnimi, które otrzymał od wysyłającego, skoro jeden i ten sam list przewozowy stanowi podstawę całego przewozu O. T. N. L. XXIV. 214.

Za szkodę wynikłą z jakości towaru odpowiada wysyłający przewoźnikowi wtedy, jeżeli po jego stronie zachodzi wina O. T. R. XV. 151.

Art. **394**. Jeżeli w umowie o przewóz nie ułożono się co do czasu, w przeciągu którego przewoźnik ma uskutecznić przewóz, wówczas oznacza zwyczaj miejscowy, w jakim czasie przewoźnik winien ruszyć w podróż; jeśli nie ma zwyczaju miejscowego, ruszyć ma w drogę w czasie stosownym do okoliczności dotyczącego przypadku [1]).

Jeżeli wydarzenia przyrody lub inne zdarzenia przypadkowe stoją czasowo [2]) na przeszkodzie wyruszeniu w drogę lub dalszej podróży, wysyłający nie potrzebuje czekać usunięcia przeszkody, lecz owszem może od kontraktu odstąpić, musi jednakowoż dać przewoźnikowi, o ile po tegoż stronie nie zachodzi wina, wynagrodzenie za koszta przygotowania do podróży, koszta wyładowania oraz

za jego roszczenia ze względu na odbytą już drogę. O wysokości wynagrodzenia stanowi zwyczaj miejscowy, a w braku tego sędzia według swego uznania [3]).

1) Por. art. 5 ugody bern. i § 55 regul. kolej.

2) Kod. h. nie odnosi się ani do opóźnienia małoznacznego, ani z drugiej strony do przeszkody trwałej, którąby w danych okolicznościach udaremniała w zupełności cel przewozu; w tym względzie rozstrzyga powsz. prawo cyw. O. T. N. L. IV. 174. Zob. co do przeszkód trwałych § 1447 pow. ust. cyw.

3) Por. art. 18 ugody bern. i §§ 63, 65 regul. kolej.

Art. **395**. Przewoźnik odpowiada za szkodę wynikłą z utraty lub uszkodzenia dobra przewozowego w czasie od chwili odbioru aż do odstawy [1]), jeżeli nie dowiedzie, że utratę lub uszkodzenie przypisać należy sile wyższej (vis major) [2]), albo przyrodzonej właściwości dobra, mianowicie wewnętrznemu psuciu się, ulatnianiu się, zwykłemu wyciekowi i t. p. [3]), lub wadliwemu zapakowaniu, którego wadliwość na zewnątrz nie była widoczną [4]).

Za kosztowności, pieniądze i papiery wartościowe przewoźnik wtedy tylko odpowiada, jeżeli mu podano rodzaj dobra lub tegoż wartość [5]).

1) Co do pojęcia utraty i uszkodzenia zob. art. 386; por. także art. 30 i 33 ugody bern. i §§ 75 i 79 regul. kolej. Jeżeli kolej wydała towar nie właściwemu adresatowi, lecz osobie trzeciej, ten trzeci oświadczył jednak wobec wysyłającego gotowość do posłuchania jego dyspozycyi, z czego wysyłający nie skorzystał, nie może on skarżyć kolei o zwrot towaru lub zapłatę równowartości, choć później trzeci towarem rozporządził A. 999. Jeżeli towar wysłany doszedł na miejsce przeznaczenia, tam jednakże przed zgłoszeniem się adresata wydania towaru zażądał po skonstatowaniu tegoż identyczności sądownie ustanowiony sekwestr w asystencyi komisyi sądowej, i naczelnik stacyi wyjaśniwszy, skąd i dla kogo towar nadszedł, takowy sekwestrowi wydał, o zagubieniu towaru ani o odpowiedzialności kolei nie ma mowy A. 1519.

Jeżeli kolej wydała towar adresatowi wymienionemu w liście przewozowym, mimo że wysyłający wskazał potem innego odbiorcę i na skutek tego nowy dowód nadania (Aufgabsrecepisse) otrzymał, można od niej żądać wynagrodzenia szkody, lecz nie zwrotu towaru, skoro kolej według regulaminu musi żądać wystawienia listu przewozowego, a w danym razie nowego listu nie wystawiono; dowód bowiem nadania jest tylko poświadczeniem odbioru przeznaczonem dla nadawcy, nie tworzy atoli umowy o przewóz i za dowód ładunkowy uchodzić nie może A. 1134.

Wysyłający musi wykazać, że utrata lub uszkodzenie nastąpiły w czasie krytycznym. Utrata lub uszkodzenie po oddaniu towaru przewoźnikowi, choć przed rozpoczęciem podróży, podpada pod art. 395 O. T. N. L. IX. 302. Z drugiej strony odpowiedzialność ta przestaje w zupełności obciążać przewoźnika z chwilą dokonania odstawy, t. j. z tym aktem, przez który on towar po uskutecznieniu przewozu oddaje w posiadanie odbiorcy za tegoż zgodą; samo zawiadomienie adresata o nadejściu przesyłki i wręczenie mu listu przewozowego tego skutku nie wywołuje O. T. N. L. XIV. 294. Jeżeli adresat towaru nie przyjął, od tej chwili przewoźnik — o ile o tej przeszkodzie bezzwłocznie wysyłającego zawiadomił — odpowiada tylko jako depozytaryusz, nie podług art. 395 O. T. N. L. XX. 347. Zob. art. 24 ugody bern. i § 70 ust. 2 regulam.

2) Pytanie, czy pewne zdarzenie uważać można za wypływ siły wyższej, ocenić należy według okoliczności szczególnego przypadku; nie ma mowy o vis major, skoro zwyczajne środki ostrożności byłyby wystarczyły do usunięcia szkody, np. w przypadku, kiedy przyczyną pożaru było nieostrożne obchodzenie się pasażera z ogniem, a przewoźnik to widział i niebezpieczeństwu nie zapobiegł A. 273. Również nie może przewoźnik powoływać się na siłę wyższą, jeżeli przez jego winę towar dostał się w to położenie, w którem wyższej sile uległ O. T. N. L. II. 357.

3) Por. art. 424 l. 4. Kolej nie odpowiada także za szkodę wynikłą stąd, iż towar sam się zapalił; że towar z natury swej na to niebezpieczeństwo jest narażony, wykaże przewoźnik A. 547, 1020.

4) Oczywiście wolny jest przewoźnik od odpowiedzialności

za szkodę wynikłą z winy wysyłającego, np. z zatajenia przez tegoż niebezpieczeństwa przesyłki O. T. R. XV. 151.

Za przypadki, których nie można przypisać sile wyższej, przewoźnik jest odpowiedzialny O. T. R. I. 278; tak np. za złamanie się osi, choćby wykazał, że przy tem żadna absolutnie po jego stronie nie zachodzi wina.

5) Przez kosztowności rozumie się przedmioty, które w stosunku do swego rozmiaru i wagi mają wartość przewyższającą znacznie wartość innych rzeczy; w razie nie podania rodzaju ani wartości przewoźnik nie odpowiada nawet w razie złośliwego działania, t. zn. art. 396 ust. 5 nie ma zastosowania O. T. R. XIII. 38. Deklaracya wartości wiąże wysyłającego, nie atoli przewoźnika, który odpowiada podług art. 396 O. T. N. L. XI. 424.

Art. **396**. Jeżeli przewoźnik ma na zasadzie poprzedzającego artykułu wynagrodzić stratę lub uszkodzenie towaru, obliczenie szkody nastąpi jedynie na podstawie wartości, jaką towar ma pospolicie w handlu [1]).

W razie utraty zwrócona będzie pospolita wartość, jaką towar tego samego gatunku i tejże jakości miał w handlu na miejscu odstawy [2]) w czasie, kiedy towar odstawić należało, z czego atoli potrąca się zaoszczędzone przez utratę cła i koszta [3]).

W razie uszkodzenia wynagrodzić należy różnicę między wartością towaru w razie sprzedaży [4]) w stanie uszkodzonym, a wartością pospolitą, jaką towar bez tego uszkodzenia byłby miał w handlu na miejscu i w czasie odstawy, lecz za potrąceniem ceł i kosztów, jeśli jakie przez uszkodzenie zaoszczędzone zostały.

Jeśli dobro nie ma wartości handlowej, obliczenie szkody nastąpi na podstawie pospolitej tegoż wartości [5]).

Jeżeli wykazanem będzie, że przewodnik działał złośliwie [6]), wówczas wynagrodzi tenże całą szkodę [7]).

1) »Der gemeine Handelswerth«. Pospolita wartość handlowa

ma być wynagrodzoną bez względu na to, czy interes poszkodowanego z powodu utraty lub uszkodzenia jest większym lub mniejszym (O. T. N. L. XIII. 393) od tej wartości; jest to zatem wyjątek od zasady art. 283.

2) Nawet w takim razie, kiedy towar nie doszedł na miejsce przeznaczenia O. T. N. L. VIII. 327. Por. art. 34 i nast. ugody bern. oraz § 80 i nast. regul.

3) Do kosztów tych może — nie musi jednak — należeć także i przewoźne O. T. N. L. VIII. 331.

4) »Der Verkaufswerth«. Poszkodowany nie ma prawa odrzucić towaru uszkodzonego i domagać się zwrotu całej wartości handlowej jak w razie utraty O. T. N. L. XI. 294.

5) »Der gemeine Werth«. Por. §§ 1332 i 305 pow. ust. cyw.; i w tym razie rozstrzyga miejsce odstawy.

6) Zachodzi to w razie złego zamiaru (dolus), a oprócz tego i w tym razie, kiedy przewoźnik znając niebezpieczeństwo przecież nie postarał się o uniknięcie go (wina umyślna, luxuria) O. T. N. L. VIII. 429, np. kolej nie postarała się o dostateczne pokrycie towaru, wiedząc, iż on łatwo się psuje, skoro jest wystawiony na wpływy atmosferyczne O. T. N. L. X. 218. S. N. przyjmuje w A. 92 i 1174, iż wyrażenie »złośliwe działanie« w art. 396 i 427 obejmuje także grube niedbalstwo (auffallende Sorglosigkeit), że więc kod. handl. zgadza się z zasadą § 1324 pow. ust. cyw.; A. 297 zalicza tu tylko zły zamiar, t. j. uszkodzenie z wiedzą i wolą (§ 1294 pow. ust. cyw.). Spóźnione zawiadomienie adresata o nadejściu przesyłki za złośliwe działanie uchodzić nie może A. 391. Przewoźnik odpowiada także za złośliwe działanie swoich ludzi O. T. R. VII. 129.

Że złośliwe działanie miało miejsce, wykazać musi strona, która na tem swe roszczenie opiera O. T. N. L. VI. 429.

7) T. zn. podług art. 283. Por. art. 395 uw. 5.

Art. **397**. Przewoźnik odpowiada za szkodę wynikłą z niedostawienia dobra w umówionym lub zwyczajnym czasie, o ile nie wykaże, iż pomimo dołożenia staranności porządnemu kupcowi właściwej nie mógł zapobiedz opóźnieniu [1]).

1) W przypadku art. 395 przewoźnik odpowiada wprawdzie w zasadzie tylko za zwyczajną wartość handlową, ale już na podstawie faktu szkody, o ile nie wykaże zwalniającego wyjątku np. siły wyższej; tu musi poszkodowany wykazać, że szkoda jest następstwem opóźnienia O. T. N. L. XIII. 393, a do uwolnienia się wystarczy przewoźnikowi wykazać, że nie ponosi winy — rozmiar jednak jego odpowiedzialności jest szerszy i stosuje się do art. 283. O. T. N. L. IV. 362. Poszkodowany nie ma atoli prawa odrzucić towaru z powodu spóźnienia i wywołanej niem szkody O. T. N. L. XI. 294. Zob. art. 39 ugody bern. i § 86 regul. kolej.

Art. **398**. Jeżeli na przypadek spóźnionej odstawy zastrzeżono potrącenie pewnej ilości z przewoźnego lub utratę przewoźnego albo jakąkolwiek inną karę umowną, żądać można w razie zachodzącej wątpliwości oprócz tego także wynagrodzenia szkody ilość zastrzeżoną przewyższającej a przez opóźnioną odstawę zrządzonej [1]).

1) Por. do tego i następn. artykułu art. 284; zob. także art. 427 l. 2, art. 40 ugody bern. i § 87 regul. kolej.

Art. **399**. Jeżeli przewoźnik udowodni, że pomimo staranności porządnemu przewoźnikowi właściwej nie mógł opóźnieniu zapobiedz, wówczas nie można domagać się zastrzeżonej w umowie całkowitej lub częściowej utraty przewoźnego ani kary umownej za opóźnienie odstawy, chyba gdy się z kontraktu przeciwny zamiar okazuje.

Art. **400**. Przewoźnik odpowiada za swoich ludzi i za inne osoby, któremi się posługuje przy wykonaniu wziętego na siebie przewozu [1]).

1) Por. §§ 970 i 1316 pow. ust. cyw. Przewoźnik odpowiada za wszystkie osoby czasowo lub trwale zatrudnione w jego przedsiębiorstwie; kolej np. także za czyścicieli wagonów, portyerów, dozorców i t. d. O. T. R. VII. 126. Czynności tych osób, o ile zatrudnienie w przedsiębiorstwie przewoźnika dało do nich powód lub sposobność, uchodzą w kwestyi odpowiedzialności za własne czynności przewoźnika O. T. R. VII. 127, 129. Nie wynika

stąd jednak, by te osoby upoważnione były do zawierania umów o przewóz z skutkiem prawnym dla przewoźnika; właściciel hotelu, który pakunki gości przewozi z dworca kolei i na dworzec i z tego tytułu jest przewoźnikiem, wolny jest od odpowiedzialności, jeżeli gość oddał pakunek portyerowi celem wysłania go pocztą, a portyer oddał tenże woźnicy hotelowemu, przez którego winę pakunek zaginął O. T. N. L. XI. 343.

Art. **401**. Jeżeli przewoźnik dobro, którego przewozu się podjął, oddaje innemu przewoźnikowi celem wykonania przewozu w całości lub części, odpowiada za niego i ewentualnie za następnych przewoźników aż do odstawy [1]).

Każdy przewoźnik po innym przewoźniku następujący przystępuje przez przyjęcie dobra z pierwotnym listem przewozowym [2]) do umowy o przewóz stosownie do listu przewozowego, zobowiązuje się samoistnie do wykonania przewozu według osnowy listu przewozowego i odpowiada także za zobowiązania poprzednich przewoźników co do przewozu przez nich już wykonanego [3]),

1) Idzie tu o przypadek, w którym pierwszy przewoźnik podjął się całego przewozu i celem wykonania umowy posługuje się innymi (Unterfrachtführer); za tych odpowiada jak za swoich ludzi O. T. N. L. IX. 90. Przepis ten nie ma jednak zastosowania, jeżeli w danym razie przewóz z art. 390 łączy się z transportem morzem O. T. N. L. XVI. 136.

2) Przepis ten nie ma zastosowania, jeżeli przewoźnik przyjął towar nie na podstawie pierwotnego listu przewozowego (durchgehender Frachtbrief), lecz na podstawie nowego; wówczas odpowiada on tylko wobec swego poprzednika i tylko według osnowy swego listu przewozowego; nie jest zaś odpowiedzialny za poprzedników, a w bezpośredni stosunek do odbiorcy (art. 405) wstępuje tylko wtedy, jeżeli się na nim przewóz kończy. Obojętną jest rzeczą, że nowy list przewozowy powołuje się na pierwotny, byleby to powołanie nie miało tego znaczenia, iż cały stosunek jest jednolity i przewóz jedną stanowi całość O. T. N. L. VII. 218.

3) Podstawą tej odpowiedzialności jest pierwotny list przewozowy; rozmiaru jej w stosunku do wysyłającego lub odbiorcy nie zmienia i to, że dalszy przewoźnik odbierając towar stwierdził brak ilościowy w porównaniu z listem i wobec swego poprzednika poczynił odpowiednie zastrzeżenia, skoro przecież pierwotny list przyjął. Zastrzeżenia takie mogą jednak mieć znaczenie przy regresie między przewoźnikami O. T. N. L. XI. 209. Por. art. 429, art. 27 i 28 ugody bern. oraz § 74 regul. kolej.

Art. **402**. Przewoźnik dopóty słuchać ma późniejszych zleceń wysyłającego co do zwrotu towaru lub wydania go innej osobie niż odbiorcy wskazanemu w liście przewozowym, dopóki temu ostatniemu nie oddał listu przewozowego po przybyciu towaru na miejsce odstawy.

Jeśli to już nastąpiło, słuchać będzie tylko zleceń wymienionego odbiorcy, w przeciwnym razie jest mu za towar odpowiedzialnym [1]).

1) Art. ten normuje tylko stosunek między wysyłającym a przewoźnikiem; czy wysyłający ma prawo dyspozycyi wobec adresata, który mógł już nabyć własność, ta kwestya przewoźnika zupełnie nie obchodzi O. T. N. L. XI. 329. Formy zlecenia kod. handl. nie przepisuje; zbadanie legitymacyi dysponującego jest rzeczą przewoźnika O. T. N. L. XXV. 330. Co do treści może wysyłający zwrotu żądać tylko w tem miejscu, gdzie się towar znajduje, nie przewiezienia napowrót do miejsca, skąd został wysłany O. T. N. L. XVI. 199.

Przez oddanie adresatowi listu przewozowego po przybyciu towaru na miejsce odstawy prawo wysyłającego do rozporządzenia towarem (Verfolgungsrecht) ulega jedynie ograniczeniu na rzecz adresata tak, że jeżeli adresat nie korzysta z prawa żądania wydania towaru, przewoźnik jest znów obowiązany stosować się do zleceń wysyłającego, a nie ma prawa zatrzymywać go na zabezpieczenie roszczeń służących sobie przeciw adresatowi O. T. N. L. VI. 273. Stanowczą jest chwila wręczenia adresatowi listu po przybyciu towaru na miejsce przeznaczenia; wręczenie awiza i faktury jest bez znaczenia, i dlatego masa konkursowa jest związana,

jeżeli list wręczono zarządcy masy i on towar odebrał, choćby awizo i fakturę otrzymał był krydataryusz jeszcze przed otwarciem konkursu A. 323. O ile wręczenie listu nie nastąpi dobrowolnie, stanowczą jest w myśl art. 405 chwila skargi wyniesionej przez odbiorcę przeciw przewoźnikowi po przybyciu towaru; do tej więc chwili, ale tylko do niej przewoźnik winien dać pierwszeństwo zleceniom wysyłającego O. T. N. L. III. 436. Co do przypadku, kiedy wystawiono dowód ładunkowy, zob. art. 416.

Por. także art. 15 ugody bern. i § 64 regul. kolej.

Według rozp. minister. skarbu z 5 grudnia 1865, Nr. 130 D. u. p. są wszystkie urzędy cłowe w miejscach, gdzie się znajdują także stacye kolei żelaznych, upoważnione do porozumienia się z zakładami przewozowymi, aby towary w składach cłowych na imię upadłego złożone, których listów przewozowych jeszcze nie wykupiono, z wciągnięcia do masy upadłej (rozumie się adresata) wyłączono i w ten sposób wysyłającemu do dowolnego rozrządzenia pozostawiono.

Art. **403**. Przewoźnik obowiązany jest wydać dobro przewożone na miejscu odstawy odbiorcy w liście przewozowym wymienionemu [1]).

1) Wydanie znaczy to samo co odstawa w art. 395; zob. tamże uw. 1 ust. 2. Z reguły ma towar być dostawiony odbiorcy do domu; w razie jednak tegoż zwłoki ma przewoźnik tylko obowiązek wydać mu towar za zgłoszeniem się i zapłatą przewoźnego O. T. N. L. II. 418. Por. art. 16 i 19 ugody bern., oraz §§ 66 i 68—70 regulam.

Art. **404**. Przed przybyciem towaru na miejsce odstawy wskazany w liście przewozowym odbiorca ma wobec przewoźnika prawo przedsiębrać wszelkie kroki potrzebne do zabezpieczenia towaru i dawać przewoźnikowi potrzebne w tym celu zlecenia; wydania towaru przed przybyciem takowego na miejsce odstawy wtedy tylko może się domagać, jeżeli wysyłający przewoźnika do wydania upoważnił.

Art. **405**. Po przybyciu przewoźnika na miejsce odstawy ma odbiorca w liście przewozowym wskazany prawo dochodzić przeciw przewoźnikowi w własnem imieniu [1]) praw wynikających z kontraktu przewozu [2]) za dopełnieniem zobowiązań listem przewozowym objętych [3]), a to bez względu na to, czy działa przy tem w własnym czy w cudzym interesie; mą w szczególności prawo zapozwać przewoźnika o oddanie listu przewozowego i wydanie towaru, chyba że wysyłający dał przewoźnikowi przed wyniesieniem skargi dopuszczalne jeszcze w myśl art. 402 zlecenie przeciwne [4]).

1) Jeżeli tedy idzie o wynagrodzenie szkody, uwzględnić należy tylko szkodę odbiorcy, nie zaś tę, której doznał wysyłający O. T. N. L. IV. 359.

2) Odbiorca żądać może także wynagrodzenia szkody z powodu spóźnionej odstawy O. T. N. L. IV. 359. List przewozowy nie ma co do rozmiaru praw znaczenia bezwzględnie rozstrzygającego; możliwy jest bowiem dowód, że postanowienia umowy już od początku były odmienne lub później doznały zmiany O. T. N. L. VII. 216.

3) Przewoźnik może jednak żądać od odbiorcy także zwrotu kwoty zapłaconej tytułem dodatkowej należytości cłowej i to nawet wtedy, kiedy według listu przewozowego przesyłka miała nastąpić franco i być wolną od cła, chyba że wysyłający złożył przy stacyi nadawczej kwotę potrzebną na pokrycie tej dodatkowej należytości, a przewoźnik zaniedbał podjąć takową A. 1143. Tem bardziej musi odbiorca taką dodatkowo wymierzoną należytość zwrócić przewoźnikowi, jeżeli według listu przewozowego miał cło ponosić A. 945.

Odbiorca ponieść musi i takie koszta, które wynikły z jego winy, choć w liście przewozowym nie są uwidocznione np. mitrężne (Liegegeld) O. T. N. L. XX. 410.

4) Zob. art. 402; por. nadto art. 16 ugody bern. i § 66 regul. kolej.

Art. **406**. Przez przyjęcie dobra i listu przewozowego [1]) odbiorca staje się zobowiązanym do uiszczenia przewoźnikowi zapłaty podług listu przewozowego [2]).

1) Jeżeli odbiorca przyjął list przewozowy i wezwał przewoźnika do wydania przesyłki, przyjął także i towar; art. 406 ma więc zastosowanie. Tak samo ma się rzecz, skoro odbiorca odmawia zwrotu towaru O. T. N. L. XX. 410.

2) Przepis ten nie uwłacza prawu przewoźnikowi do żądania od odbiorcy nadwyżki, jeśli w liście przewozowym przewoźne przez pomyłkę za nisko obliczono A. 739. Odbiorca zapłacić ma przewoźnikowi także karę umowną, choćby nawet nie wiedział o fałszywej deklaracyi w liście przewozowym O. T. N. L. XXI. 185. Jeżeli przesyłka jest podzielna, odbiorca przyjąwszy część tylko do zapłaty na nią przypadającej jest zobowiązany O. T. N. L. XV. 142. Jeżeli przeto przewoźnik żąda kary umownej z powodu fałszywej deklaracyi co do nieprzyjętej części towaru, a odbiorca za przyjętą część wszystkie w liście przewozowym uwidocznione należytości opłacił, reszty zaś właśnie dlatego nie przyjął, że o fałszywej co do tejże deklaracyi został zawiadomiony, skarga przewoźnika przeciw odbiorcy nie jest uzasadnioną O. z 27 stycznia 1897 L. 15074 JBl. 16 z r. 1897. Por. art. 17 ugody bern. i § 67 regulam. kolej.

Co do miejsca wykonania i właściwości sądu zob. art. 324 uw. 1 ust. 1.

Art. **407**. Jeśli nie można wynaleść wskazanego odbiorcy towaru, albo ten odbiorca odmówi przyjęcia, albo jeśli wywiąże się spór o przyjęcie lub stan towaru, ten, komu na tem zależy [1]), może się postarać o stwierdzenie stanu towaru przez znawców [2]).

Znawców mianuje na żądanie tego, komu na tem zależy, sąd handlowy, a w braku tegoż sędzia miejscowy [3]).

Znawcy objawią swe zdanie na piśmie, lub wniosą je do protokołu.

Na żądanie strony interesowanej sąd może postano-

wić, że towar ma być złożony w składzie publicznym albo u trzeciego, i że sprzedany będzie publicznie w całości lub w odpowiedniej części dla zapłacenia przewozu i innych wierzytelności przewoźnika [2]).

Względem żądania o mianowanie znawców lub o nakaz sądowy co do złożenia na składzie i sprzedania towaru strona przeciwna, jeśli jest na miejscu, będzie wysłuchaną [4]).

1) Także osoba trzecia, np. ten, u kogo przesyłkę ubezpieczono O. T. N. L. I. 184.

2) Por. art. 24 ugody bern. i §§ 70—72 regulam.

3) Zob. art. 348 uw. 4, 5.

4) Inaczej art. 310. Do skorzystania z art. 407 żadna z stron nie jest obowiązaną O. T. N. L. VIII. 329; por. art. 408 ust. 2. Wystarczy zwykły wniosek, którego rozstrzygnienie nastąpi w formie uchwały. Przesłuchanie strony drugiej zarządzić można, choć nie jest obecną, o ile zwłoka nie grozi niebezpieczeństwem O. T. N. L. XVII. 181, 182. Sprzedaż nastąpić musi publicznie; inaczej art. 310. Zresztą nie zawiera kod. handl. przepisów co do przeprowadzenia; także § 47 u. w. nie ma zastosowania. Za nowych przeto ustaw procesowych przepisy ich o sprzedaży egzekucyjnej analogicznie stosować należy, gdyż tylko art. 310 kod. h. i § 47 u. w. zostają w mocy.

Art. **408**. Przyjęcie towaru i zapłacenie przewoźnego [1]) gasi wszelkie roszczenia przeciw przewoźnikowi [2]).

Tylko z powodu utraty lub uszkodzenia, które przy odstawie nie były na zewnątrz widoczne [3]), można czepiać się przewoźnika nawet po przyjęciu i po zapłaceniu przewoźnego, jeśli sprawdzenia utraty lub uszkodzenia zażądano bezzwłocznie po ich dostrzeżeniu, i wykazane zostanie, że utrata lub uszkodzenie nastąpiły w czasie między odbiorem a odstawą.

Postanowienia o przedawnieniu skarg i zarzutów

przeciw spedytorowi z powodu utraty, uszkodzenia lub spóźnionej odstawy towaru (art. 386) stosuje się także do przewoźnika [4]).

1) Por. art. 25, 44, 46 ugody bern. i §§ 71, 72, 90 regul. Jeżeli oddanie towaru do rąk odbiorcy ma nastąpić w tegoż domu, przyjęcie przesyłki w jego nieobecności przez jego służbę ma skutek ustępem 1 art. 408 określony A. 443. Zapłaty przewoźnego nie zastąpi przyrzeczenie zapłaty lub prośba o udzielenie zwłoki; na równi z nią stoi jednak nowacya oraz umowne potrącenie O. T. R. XXV. 32. Idzie tu oczywiście o zapłatę przewoźnego po ukończeniu przewozu; roszczenia nie giną zatem przez przyjęcie przesyłki opłaconej z góry (franco) O. T. N. L. XIII. 415. Z drugiej strony nie wystarczy sama tylko zapłata bez przyjęcia towaru O. T. N. L. XIV. 295.

2) Przez takie przyjęcie gasną wszelkie roszczenia, wynikające z nienależytego wypełnienia zobowiązań płynących z umowy o przewóz (także o wynagrodzenie szkody z spóźnienia odstawy). Jednostronne zastrzeżenia odbiorcy żadnego nie mają wpływu; co innego, jeżeli przewoźnik na zastrzeżenie się zgodził A. 781. Nie należy tu roszczenie o zwrot nadwyżki zapłaconej z powodu mylnego obliczenia przewoźnego O. T. N. L. XV. 33; co do utraty odnosi się art. 408 tylko do utraty częściowej (manco), w razie bowiem całkowitej utraty choćby jednej tylko paczki o przyjęciu towaru zaginionego nie ma mowy O. T. N. L. XV. 141.

3) Przypadek ten zachodzi, jeżeli przy odstawie widoczna była wadliwość opakowania, ale nie brak zawartości; można przeto w tym razie domagać się od przewoźnika zwrotu szkody, jeżeli się na drugi dzień żądało stwierdzenia stanu przesyłki A. 453. Jeżeli odbiorca poświadczy, że całą przesyłkę odebrał, w takim tylko razie może od przewoźnika żądać odszkodowania z powodu wykrytego braku, jeżeli wykaże, że przy odbiorze zaszedł po jego stronie błąd niezawiniony A. 587.

4) Nie atoli odwrotnie; przepis art. 408 ust. 1 nie stosuje się do skarg przeciw spedytorowi O. T. N. L. VIII. 195. Por. art. 45, 46 ugody bern. i § 91 regulam.

Art. **409**. Przewoźnik ma prawo zastawu na towarze przewozowym dla wszelkich wierzytelności z umowy o przewóz wynikających, a mianowicie dla przewoźnego, mitrężnego, jako też dla opłat cłowych i innych wydatków [1]). To prawo zastawu istnieje, dopóki towar jest zatrzymany lub znajduje się na składzie; trwa jeszcze i po odstawie, o ile przewoźnik dochodzi go sądownie w ciągu trzech dni po odstawie a towar znajduje się jeszcze u odbiorcy lub u trzeciego, który go za odbiorcę posiada [2]).

Przewoźnik może celem uzyskania zaspokojenia żądać sprzedaży towaru lub tegoż części (art. 407) [3]).

Prawo to służy mu również przeciw innym wierzycielom i masie konkursowej właściciela [4]).

1) Prawo zastawu odnosi się zawsze do pobrania (Nachnahme), które przewoźnik poprzednikowi zapłacił; w tym razie nie potrzebuje przewoźnik badać ani wykazywać dokładności obliczenia O. T. N. L. XX. 190. Prawo zastawu nie obejmuje jednak pobrania, jeżeli przewoźnik zobowiązał się tylko wydać je wysyłającemu w razie uiszczenia takowego O. T. N. L. XV. 200. Por. art. 20—22 ugody bern. i § 66 regulam.

2) Co do obliczenia terminu zob. art. 328 l. 1. Przewoźnik może żądać, aby delegat sądowy dla zabezpieczenia pretensyi, której służy ustawowe prawo zastawu, opisał sposobem zastawu towary znajdujące się u odbiorcy A. 1489.

3) Zob. art. 407 uw. 4; przewoźnik musi oczywiście żądając sprzedaży swe pretensye uprawdopodobnić.

4) Por. § 44 nast., w szczególn. § 46 u. w.

Art. **410**. Jeżeli dobro przechodzi przez ręce kilku przewoźników, ostatni ma ściągnąć przy odstawie, jeśli list przewozowy nie stanowi inaczej, również i wierzytelności poprzednich przewoźników z listu przewozowego wynikające i wykonać ich prawa, zwłaszcza także prawo zastawu.

Przewoźnik poprzedni, który od następnego otrzymał zaspokojenie, przenosi na niego z woli prawa swą wierzytelność i swe prawo zastawu.

Tak samo i wierzytelność spedytora wraz z jego prawem zastawu przechodzi na następnego spedytora i przewoźnika.

Prawo zastawu poprzedników istnieje tak długo, jak prawo zastawu ostatniego przewoźnika [1]).

1) Według A. 1412 (przy art. 381 uw. 2) przepis art. 410 i 412 stosuje się tylko do przypadku, gdzie cały przewóz odbył się na podstawie jednego i tego samego listu przewozowego (? ust. tego odróżnienia nie czyni). Por. art. 20, 23 ugody bern. i § 66 regulam.

Art. **411**. Jeżeli na tym samym towarze istnieje dwa lub więcej praw zastawu powstałych na podstawie artykułów 374, 382 i 409, wówczas między prawami zastawu, które wynikły z przesyłki lub przewozu towaru, później powstałe ma pierwszeństwo przed powstałem wcześniej; wszystkie te prawa zastawu mają pierwszeństwo przed prawem zastawu komisanta i przed prawem zastawu spedytora dla zaliczek; pomiędzy temi ostatniemi prawami zastawu wcześniej powstałe ma pierwszeństwo przed powstałem później [1]).

1) Według powyższego artykułu rozpadają się zatem prawa zastawu komisanta, spedytora i przewoźnika na dwie klasy: 1. obejmuje: prawa zastawu z przesyłki i przewozu (spedytora i przewoźnika), 2. prawa zastawu komisanta i spedytora z zaliczek. Klasa pierwsza ma pierwszeństwo przed drugą; w pierwszej jednak — wbrew zasadzie prior tempore potior jure — późniejsze prawo zastawu ma pierwszeństwo przed wcześniejszem, w drugiej zasada podana wyjątku nie doznaje. Klasyfikacya ta ulega zmianie, jeżeli co do pewnego prawa zachodzą wymogi art. 306 (§ 456 pow. ust. cyw.). Zob. także § 40 ordyn. konk.

Art. **412**. Jeżeli przewoźnik odstawia towar bez odebrania zapłaty i nie dochodzi sądownie prawa zastawu w ciągu trzech dni po odstawie, natenczas tak on jak i poprzedni przewoźnicy i spedytorowie tracą powet na poprzednikach [1]). Roszczenie przeciw odbiorcy pozostaje w mocy [2]).

1) Por. uw. do art. 410.

2) Zob. A. 739 przy art. 406 uw. 2 i A. 1143 przy art. 405 uw. 3.

Art. **413**. Wysyłający i przewoźnik mogą się umówić, że ten ostatni wystawi pierwszemu dowód ładunkowy [1]).

Dowód ładunkowy jest dokumentem, którym przewoźnik zobowiązuje się do wydania towaru.

1) Dowód nadania (Aufgabsrecepisse) nie jest dowodem ładunkowym A. 1134 (art. 395 uw. 1).

Art. **414**. Dowód ładunkowy zawiera [1]):

1) oznaczenie towarów naładowanych podług jakości, ilości i znaków;

2) nazwisko i miejsce zamieszkania przewoźnika;

3) nazwisko wysyłającego;

4) nazwisko tego, komu lub na czyje zlecenie towar ma być odstawiony. Przyjmuje się, że nim jest wysyłający, jeżeli dowód ładunkowy jedynie na zlecenie wystawiono;

5) miejsce odstawy;

6) postanowienie co do przewoźnego;

7) miejsce i dzień wystawienia;

Dowód ładunkowy musi być podpisany przez przewoźnika [2]).

Wysyłający wręczyć ma przewoźnikowi na jego żądanie podpisany przez siebie równobrzmiący odpis dowodu ładunkowego.

1) Wymogi wymienione pod 1 – 7 stanowią zwyczajne części składowe dowodu ładunkowego, które przewoźnik ma umieścić, jeżeli do wystawienia takiego dowodu jest zobowiązany. Opuszczenie jednego z tych wymogów np. miejsca zamieszkania przewoźnika nie znosi ważności umowy ani nie wyklucza mocy dowodowej O. T. N. L. XVII. 96, 97.

2) Podpis przewoźnika jest istotnym wymogiem ważności; wystarczy atoli podpis zastępcy O. T. N. L. XVII. 100.

Art. **415**. Dowód ładunkowy rozstrzyga co do stosunków prawnych między przewoźnikiem a odbiorcą dobra [1]); postanowienia umowy o przewóz w nim nie zamieszczone nie mają skutku prawnego względem odbiorcy, chyba że dowód ładunkowy wyraźnie się na te postanowienia powołuje [2]).

Co do stosunków prawnych między przewoźnikiem a wysyłającym rozstrzygają i nadal postanowienia kontraktu przewozu.

1) Rozstrzyga on nietylko co do warunków przewozu, lecz także co do osoby przewoźnika t. zn co do tego, kto jest zobowiązanym do odstawy i komu przysługa prawo zastawu O. T. N. L. XVII. 98. Przewoźnik może jednak żądać od odbiorcy zwrotu kosztów, które poniósł np. celem poprawienia stanu towaru (zboża), choć dowód ładunkowy o nich nie wspomina O. T. N. L. VIII. 411.

2) Nie można się powoływać także na list przewozowy, o ile takowego w dowodzie ładunkowym nie powołano O. T. N. L. XVII. 74.

Art. **416**. Jeżeli przewoźnik wystawił dowód ładunkowy, wtedy tylko stosować się może do późniejszych zleceń wysyłającego względem zwrotu dobra lub wydania tegoż komu innemu, niż odbiorcy, który się wykaże dowodem ładunkowym, jeżeli mu dowód ładunkowy zwró-

cony zostanie. Jeśli działa wbrew temu przepisowi, odpowiada za dobro prawnemu posiadaczowi dowodu ładunkowego.

Art. **417**. Legitymowanym do odbioru dobra jest ten, komu dobro według dowodu ładunkowego ma być odstawione, lub na kogo dowód ładunkowy przeniesiony został przez indos, jeżeli opiewa na zlecenie.

Art. **418**. Przewoźnik obowiązany jest do odstawienia dobra tylko za zwrotem dowodu ładunkowego, na którym odstawienie towaru poświadczone być winno.

Art. **419**. Zresztą przepisy o prawach i obowiązkach przewoźnika i wtedy mają zastosowanie, gdy wystawiono dowód ładunkowy.

Art. **420**. Jeżeli kupiec, którego zwyczajne przedsiębiorstwo handlowe nie obejmuje wykonywania czynności przewozowych, podejmuje się w pojedynczym przypadku przewozu dóbr na lądzie lub na rzekach i wodach śródziemnych, przepisy niniejszego tytułu stosują się i do tej czynności.

Art. **421**. Przepisy niniejszego oddziału mają również zastosowanie do czynności przewozowych kolei żelaznych i do innych publicznych zakładów przewozowych [1].

Wszelako do zakładów pocztowych o tyle się tylko stosują, o ile się to nie sprzeciwia osobnym ustawom i rozporządzeniom dla tychże wydanym [2].

Nadto do kolei żelaznych mają zastosowanie przepisy oddziału następującego.

1) Państwo jest także kupcem, o ile temi czynnościami się trudni; zob. art. 272 uw. 4.

2) Zob. patent pocztowy z 5 listopada 1837 L. 240 zb. u. s.

i 1 grudnia 1838 L. 312 zb. u. s.; dalej regulamin poczty wozowej (Fahrpostordnung) z 12 czerwca 1838 L. 280 zb. u. s. (§§ 32—36) i regulamin poczty listowej (Briefpostordnung) z 6 listopada 1838 L. 302 zb. u. s., wreszcie umowę międzynarodową z 4 lipca 1891 L. 97 D. u. p. z r. 1892 i ust. z 27 października 1892 L. 187 D. u. p. odnoszące się do powszechnego związku pocztowego.

ODDZIAŁ DRUGI.

O przewoźnictwie kolei żelaznych w szczególności [1].

1) W Austryi obowiązuje w tym względzie regulamin z 10 grudnia 1892 L. 207 D. u. p. (Dodatek XI), mający na celu wprowadzić przepisy międzynarod. konwencyi berneńskiej (Dodatek X) także dla ruchu wewnętrznego. Regulamin ten nie w wszystkich punktach trzyma się postanowień niniejszego oddziału (np. § 31 w por. z art. 425, § 75 l. 2 w por. z art. 395, § 81, § 91 l. 4. w por. z art. 428), stanowi atoli w stosunku do nich lex posterior, albowiem osobną ustawą z 27 października 1892 L. 187 D. u. p. (§ 2) upoważniono rząd do wydania dla ruchu wewnętrznego regulaminu zgodnego z przepisami konwencyi berneńskiej, choćby te przepisy miały się różnić od postanowień kod. handl. Regulamin austr. ma więc znaczenie ustawy, choć wydany został w formie rozporządzenia, zresztą atoli regulamin jako taki nie jest ustawą, i stanowi tylko w razie należytego ogłoszenia lex contractus (O. T. R. VI. 104), która przepisów prawa bezwzględnie obowiązującego (ius cogens: por. art. 423) zmieniać nie może O. T. R. VII. 130.

Przepisy tego oddziału stosują się do kolei konnych O. T. N. L. XXI. 237, ale nie do kolei prywatnych np. fabrycznych O. T. R. I. 247. Zob. art. 1 i 5 ugody bern. oraz postanowienia wstępne regulam.

Art. **422**. Kolej żelazna, otwarta dla publicznosci celem przewożenia towarów, nie może odmawiać zawarcia żądanej umowy o przewóz na swej przestrzeni, o ile:

1) towary same przez się lub na podstawie opakowania, według regulaminów, a jeśli tych nie dostaje lub

nie dają punktu oparcia, według urządzeń kolei i sposobu używania tejże sposobne są do przewozu;

2) wysyłający poddaje się wiążącym ogólnie rozporządzeniom zarządu kolei co do przewoźnego, dostawienia towarów na kolej i co do innych warunków przewozu kolejom żelaznym do woli pozostawionych;

3) zwykłe środki przewozowe kolei wystarczają do wykonania przewozu.

Koleje żelazne nie są obowiązane przyjmować towarów do przewozu wcześniej, nim wysłanie tychże nastąpić będzie mogło.

Co do czasu wysłania żaden wysyłający nie będzie miał pierwszeństwa przed drugim, jeśli nie ma do tego podstawy w urządzeniach kolei, w stosunkach przewozowych lub w interesie publicznym.

Działania przepisom niniejszego artykułu przeciwne uzasadniają prawo do żądania zwrotu zrządzonej przez to szkody [1]).

1) Zob. art. 2, 3, 5 ugody bern. i §§ 6, 49, 50, 55, 56 regul.

Art. **423**. Koleje żelazne w art. 422 wskazane nie mogą już z góry [1]) na korzyść swą wyłączać lub ścieśniać przez umowy (zapomocą regulaminu lub osobnego układu) zastosowania przepisów zawartych w art. 395, 396, 397, 400, 401, 408 o zobowiązaniu przewoźnika do zwrotu szkody, bądź to pod względem zaistnienia, rozciągłości lub trwania tego obowiązku, bądź pod względem ciężaru dowodu, wyjąwszy, o ile tego dozwalają artykuły następujące.

Postanowienia umowne temu przepisowi przeciwne nie mają skutku prawnego.

1) Nie jest wykluczona taka umowa po nastąpieniu szkody.

Art. **424**. Można zastrzedz:

1) co do towarów, które się według umowy z wysyłającym w niekrytych wozach przewozi:

że się nie odpowiada za szkodę wynikłą z niebezpieczeństwa z tym sposobem przewozu połączonego [1]).

2) co do towarów, które według oświadczenia wysyłającego w liście przewozowym nadane zostały bez opakowania lub niedostatecznie opakowane, pomimo że z natury swej wymagają opakowania dla zabezpieczenia od utraty lub uszkodzenia podczas przewozu:

że się nie odpowiada za szkodę wynikłą z niebezpieczeństwa połączonego z brakiem opakowania lub wadliwem opakowaniem;

3) co do towarów, których naładowanie i wyładowanie stosownie do umowy z wysyłającym tenże sam uskutecznia:

że się nie odpowiada za szkodę wynikłą z niebezpieczeństwa połączonego z naładowaniem i wyładowaniem, lub wadliwym ładunkiem;

4) co do towarów, które według właściwej swej natury szczególnie są narażone na niebezpieczeństwo utraty w całości lub w części lub uszkodzenia, mianowicie złamania się, zardzewienia, wewnętrznego psucia się, nadzwyczajnego wycieku i t. p.:

że się nie odpowiada za szkodę z tego niebezpieczeństwa wynikłą;

5) co do zwierząt żyjących:

że się nie odpowiada za szkodę wynikłą z szczególnego niebezpieczeństwa, jakiem przewóz tym zwierzętom zagraża;

6) co do towarów pod strażą przewożonych:
że się nie odpowiada za szkodę wynikłą z niebezpieczeństwa, któremu przydanie straży miało zapobiedz.

Jeżeli się zgodzono na jedno z zastrzeżeń w niniejszym artykule dozwolonych, przyjmuje się, iż zastrzeżono zarazem, że aż do dowodu przeciwnego ma miejsce domniemanie, iż nastąpiona szkoda wynikła istotnie z niebezpieczeństwa, którego na siebie nie wzięto, jeśli z takowego wyniknąć mogła [2]).

Nie można się zasłaniać umówionem według tego artykułu uwolnieniem od odpowiedzialności, jeżeli się okaże, iż szkoda wynikła z winy zarządu kolei lub jego ludzi [3]).

1) I w tym atoli razie winna kolej dołożyć należytej staranności; odpowiada tedy np. za spłonięcie wywołane tem, iż wóz umieszczono zbyt blisko lokomotywy O. T. R. XX. 121 i t. p.

2) Domniemanie to stanowi punkt ciężkości tego artykułu O. T. N. L. XII. 24.

3) Art. ten mówi tylko o ograniczeniu odpowiedzialności z art. 395 O. T. N. L. XII. 24. Zob. art. 9 i 31 ugody bern. oraz §§ 44—48, 57, 58, 77 regulam.

Art. **425**. Co do pakunku podróżnego można sobie wymówić:

1) że za zaginienie lub uszkodzenie pakunku podróżnego, nie oddanego do przewozu, wtedy się tylko odpowiada, jeżeli wykazaną zostanie wina zarządu lub jego ludzi. Można sobie wymówić toż samo co do przedmiotów znajdujących się w wozach podróżnych;

2) że za zaginienie pakunku podróżnego do przewozu oddanego wtedy się tylko odpowiada, jeżeli upomnienie się o pakunek nastąpi w pewnym oznaczonym terminie po czasie odstawy.

Termin ten nie może być krótszy nad dni trzy [1]).

1) Zob. §§ 28, 30, 31, 32 ust. 3—6, 33—35 regulaminu.

Art. **426**. Co do towarów, które z natury swej tracą zazwyczaj przy przewozie na wadze lub miarze, można sobie wymówić, że aż po wymiar normalny z góry w taryfie oznaczony nie odpowiada się za ubytek wagi lub miary. W razie, jeżeli się więcej sztuk razem przewozi, wymiar normalny musi być obliczony dla każdej sztuki z osobna, jeśli miara lub waga pojedynczych sztuk w liście przewozowym jest wyrażona lub inaczej da się udowodnić.

Do podanego tu postanowienia nie można się odwoływać, jeżeli wykazanem będzie, że ubytek według okoliczności przypadku nie wynikł z natury przedmiotu, lub że ustanowiony wymiar normalny nie odpowiada tejże naturze przedmiotu lub innym okolicznościom przypadku [1]).

1) Zob. art. 32 ugody bern. i § 78 regulam.

Art. **427**. Można sobie wymówić:

1) że wartość, mająca być wzięta za podstawę przy obliczeniu szkody według art. 396, nie będzie przechodziła kwoty, którą w liście przewozowym, dowodzie ładunkowym lub pakunkowym podano jako wartość towaru, a w braku takiego podania, że przenosić nie będzie z góry oznaczonego wymiaru normalnego;

2) że wysokość wynagrodzenia szkody należnego według art. 397 za opóźnienie odstawy nie ma przenosić sumy, którą w liście przewozowym, dowodzie ładunkowym lub pakunkowym podano jako wskazującą, ile stronie na odstawie na czasie zależy [1]), a w braku takiego podania, że przechodzić nie będzie naprzód oznaczonego wymiaru

normalnego, który może także polegać w utracie przewoźnego w całości lub w części.

W razie złośliwego działania [2]) z strony zarządu kolei żelaznej lub jego ludzi zastawianie się ograniczeniem odpowiedzialności do wymiaru normalnego lub podanej wartości towaru nie może mieć miejsca [3]).

1) »Höhe des Interesses an der rechtzeitigen Lieferung«.
2) Zob. art. 396 uw. 6.
3) Por. art. 34—43 ugody bern. i §§ 80—89 regulam.

Art. **428**. Można sobie wymówić, że po odebraniu towaru i zapłaceniu przewoźnego wszelkie roszczenia z powodu ubytku w towarze lub uszkodzenia tegoż nawet wtedy gasną, jeżeli takowych nie można było poznać przy odstawie i takowe dopiero później się pokazały (art. 408 ustęp 2), jeżeli z roszczeniem nie zgłoszono się u zarządu kolei żelaznej w ciągu pewnego oznaczonego terminu po odstawie.

Termin ten nie może być krótszy niż cztery tygodnie [1]).

1) Zob. art. 44 l. 4 ugody bern. i § 90 l. 4 regulam.

Art. **429**. Jeżeli kolej żelazna przyjmuje towar z listem przewozowym, według którego przewóz ma być uskuteczniony przez kilka kolei żelaznych z sobą się łączących, można się umówić, że nie wszystkie koleje żelazne, które przyjęły towar z listem przewozowym, odpowiadać będą za cały przewóz jako przewoźnicy w ślad art. 401, lecz że tylko pierwsza kolej i ta, która na ostatku towar z listem przewozowym odebrała, mają być odpowiedzialne za cały przewóz z zachowaniem kolejom żelaznym powetu przeciw sobie, że natomiast każdej z pozostałych, w środku leżących, kolei żelaznych wtedy tylko jako przewoźnika

czepiać się można, jeżeli się udowodni, że szkoda na jej torze się wydarzyła [1]).

1) Zob. art. 27, 28 i 47—56 ugody bern. oraz art. 74 regul.

Art. **430**. Jeżeli kolej żelazna bierze towar z listem przewozowym do przewiezienia, a miejsce odstawy w liście wymienione nie leży ani na jej torze ani na torze jednej z kolei z nią się łączących, można sobie wymówić, że odpowiedzialność kolei jako przewoźnika nie rozciąga się na cały przewóz aż do miejsca odstawy, lecz tylko na przewóz do tego miejsca, gdzie się ma kończyć przewóz koleją żelazną; jeśli to zastrzeżenie uczyniono, natenczas co do dalszej przesyłki zachodzą tylko obowiązki spedytora [1]).

1) Zob. art. 19 i 30 ugody bern. i §§ 49, 68 i 76 regulam.

Art. **431**. Jeżeli wysyłający rozporządza w liście przewozowym, że towar oddany będzie w jednem z miejsc na kolei żelaznej leżących lub tamże ma pozostać, natenczas przyjmuje się, że przewozu podjęto się tylko do owego miejsca na torze kolei leżącego, a kolej odpowiedzialną jest tylko aż do odstawy na to miejsce, chociażby w liście przewozowym inne miejsce przeznaczenia było wymienione [1]).

1) Zob. §§ 55 l. 5 i 76 regulam.

DODATEK.

I.

Ustawa z 17 grudnia 1862 L. I D. u. p. z r. 1863 obowiązująca w wszystkich krajach reprezentowanych w Radzie Państwa względem wprowadzenia kodeksu handlowego.

Za zgodą obu izb Mojej rady państwa postanowiłem i stanowię co następuje:

W uznaniu zalet, jakiemi się odznacza kodeks handlowy na polecenie Zgromadzenia Rzeszy niemieckiej przez wyznaczoną w tym celu komisyą przy współudziale delegowanych rządu austryackiego ułożony; zważywszy, iż takowy w pogranicznych państwach Rzeszy niemieckiej moc ustawy już uzyskał i, jak się spodziewać należy, w pozostałych także uzyska; zważywszy, że do podniesienia handlu z innymi krajami istotnie się przyczyni spólne w tej mierze ustawodawstwo, a zarazem biorąc na uwagę właściwe stosunki Austryi, zaprowadza się rzeczony kodeks handlowy w czterech pierwszych załączonych księgach z wyłączeniem piątej prawo morskie za przedmiot mającej, w królestwach i krajach w napisie wyszczególnionych [1]) jako ustawę, która rozpocznie obowiązywać

z dniem 1 lipca 1863, a to pod następującemi bliższemi określeniami.

1) T. j. w krajach reprezentowanych w Radzie Państwa. W krajach korony węgierskiej obowiązuje od 1 stycznia 1876 węgierski kodeks handlowy z 16 maja 1875 art. ust. 37, w terytoryum okupacyjnem (Bośnia i Hercegowina) osobny kod. handl. ogłoszony pod dniem 1 listopada 1883.

I. PRZEPISY OGÓLNE.

§ 1. Od dnia wyż wspomnionego wszelkie ustawy i rozporządzenia, które się odnoszą do przedmiotów kodeksu handlowego, przestają obowiązywać, wyjąwszy, gdy niniejsza ustawa wprowadcza i nadal je w swej mocy utrzymuje, albo kodeks handlowy do ustaw krajowych odsyła [1]).

1) Co do mocy obowiązującej ksiąg handl. w sporze wszczętym pod panowaniem kod. handl. obowiązują tegoż przepisy, choć dotycząca pretensya powstała przed rozpoczęciem mocy obowiązującej kod. handl.; idzie tu bowiem tylko o przepis prawa procesowego, do którego się § 5 pow. ust. cyw. nie odnosi A. 175.

§ 2. Mianowicie przestają obowiązywać dawniejsze ordynacye merkantylne, wekslowe i konkursowe, o ile poszczególne ich przepisy dotychczas jeszcze obowiązują; pierwsza księga Codice di commercio w królestwie Lombardzko-Weneckiem, w Dalmacyi i Tyrolu południowym obowiązującego; przepisy kodeksu handlowego francuskiego w mieście Krakowie i jego okręgu dotąd moc ustawy mające; przepisy o utrzymywaniu protokołów handlowych, rozporządzeniami ministeryalnemi z dn. 12 sierpnia 1853 L. 166, z dn. 20 kwietnia 1854 L. 100, z dn. 13 kwietnia 1857 L. 79, z dn. 16 września 1857 L. 168 i z dn. 28 kwietnia 1830 L. 109 Dziennika ustaw Państwa ogłoszone; nakoniec przepisy rozporządzenia ministeryalnego z dn. 13 maja 1860 L. 123 Dziennika ustaw Państwa o zaprotokołowaniu firmy o księgach handlowych i przemysłowych, o prokurze i właściwości sądów handlowych.

Mimo to wszakże przepisy §§ 10 do 14 wspomnianego na końcu rozporządzenia o należytościach odnoszących się do zaprotokołowania, żadnej nie ulegają zmianie [1]).

1) Obowiązujące w tym względzie przepisy o należytościach zob. przy § 30 rozporz. o rej. handl. (Dodatek II).

§ 3. Przepisy kodeksu handlowego nie dotykają w niczem ustaw o nabywaniu, ograniczaniu i gaśnięciu praw rzeczowych na dobrach nieruchomych.

Kodeks handlowy o tyle tylko wzrusza ustawy o stopie procentu i lichwie, o ile zawiera szczególne przepisy zmieniające pojedyncze rozporządzenia owych ustaw [1]).

1) Obecnie obowiązują w tym względzie następne postanowienia ust. z 14 czerwca 1868 L. 62 D. u. p., której §§ 2 i 6 ustalone zostały ust. z 15 maja 1885 L. 77 D. u. p.

§ 1. Istniejące dotychczas ustawowe ograniczenia umownej stopy procentowej i wysokości kary umownej przy pożyczkach i wierzytelnościach kredytowanych tracą moc obowiązującą.

§ 2. Jeżeli umówione zostały odsetki bez oznaczenia wysokości lub takowe należą się z mocy ustawy, natenczas wynoszą pięć od sta rocznie.

§ 3. Odsetek od odsetek wolno żądać: *a*) jeśli to wyraźnie umówiono; *b*) jeśli o odsetki zapadłe wyniesiono skargę, w tym razie od dnia doręczenia skargi.

O wysokości odsetek od odsetek stanowi przedewszystkiem umowa; jeżeli się zaś w tym względzie nie umówiono, wówczas należą się odsetki ustawowe (§ 2).

§ 4. O terminie zapłaty odsetek stanowi umowa. Jeżeli zaś w tym względzie niczego nie postanowiono, wówczas odsetki winny

być zapłacone przy zwrocie kapitału, lub, jeżeli umowa zawarta jest na lat kilka, płacone być mają corocznie.

Odsetki wolno z góry i bez wszelkiego ograniczenia potrącić lub żądać takowych.

§ 5. Przy pożyczkach wolno się umawiać, iż zwróconą być ma większa suma lub ilość, lub że zwrócone być mają rzeczy lepszej jakości, niżeli były dane; jednakże to, co ma być oddanem, musi być tego samego rodzaju, jak to, co było danem.

§ 6. Wszelkie postanowienia prawa cywilnego i karnego, sprzeciwiające się powyższym przepisom, tracą moc obowiązującą; tak w szczególności patent z d. 2 grudnia 1803, L. 640 zbioru ustaw sądowych, rozporządzenie z d. 14 grudnia 1866 L. 160 D. u. p.; § 485 kodeksu karnego, tudzież §§ 993, 994, 995, 996, 997, 998, 1000 i 1196 kodeksu cywilnego.

Ustawa niniejsza nie narusza statutami zapewnionych praw zakładów kredytowych i kas oszczędności, przepisów kodeksu handlowego, tudzież patentu z d. 2 czerwca 1848, L. 1157 zbioru ustaw sądowych i cesarskiego rozporządzenia z d. 7 lutego 1856 L. 21 D. u. p. o przymusowym kursie pieniędzy papierowych.

Ust. z 19 lipca 1877 L. 66 D. u. p. i z 28 maja 1881 L. 47 D. u. p. o nierzetelnem postępowaniu przy zawieraniu czynności kredytowych stanowią w § 7 względnie 14, że ich przepisy nie odnoszą się do czynności handlowych, przy których tak biorący kredyt jak i dający kredyt są kupcami (art. 4, 5, 6 kod. handl.). § 7 idzie jeszcze dalej i wymaga tego tylko, by biorący kredyt był kupcem.

§ 4. Wolność prowadzenia handlu poddanym tureckim na podstawie traktatów państwowych służąca, nie ulega zmianie wskutek kodeksu handlowego. Zresztą przepisy tegoż kodeksu oraz niniejszej ustawy i do nich stosowane będą [1]).

1) Zob. w tym względzie dekret izby nadwornej z 28 lipca 1806. Por. §§ 33 nast. pow ust. cyw.

§ 5. Ilekroć kodeks handlowy odsyła do ustaw krajowych lub w poszczególnych państwach obowiązujących, rozumie się przez nie ustawy i rozporządzenia obowiązujące w wszystkich królestwach i krajach, dla których niniejsza ustawa jest wydana, lub w pojedynczych z pomiędzy tychże.

Gdzie kodeks handlowy wspomina o niemieckiej ustawie wekslowej, rozumieć należy przez nią powszechną ustawę wekslową w Austryi ogłoszoną.

II. PRZEPISY SZCZEGÓLNE.

I. O kupcach.

§ 6. Przepis art. 7 kodeksu handlowego stanowiący, że mężatka bez zezwolenia męża nie może być handlującą, ma zastosowanie z tą zmianą, że brak zezwolenia mężowskiego na prośbę żony orzeczeniem sędziego zastąpiony być może, jeżeli dochodzenie, które należy zarządzić z urzędu, wykaże, że prowadzenie handlu przez żonę nie narazi praw męża na niebezpieczeństwo.

§ 7. Przepisy kodeksu handlowego o firmach, księgach handlowych, prokurze i spółkach handlowych [1]) stosują się, z wyjątkiem obnośców [2]), do wszystkich kupców [3]), którzy od zarobku z swego przedsiębiorstwa w stołecznej rezydencyi Wiedniu przynajmniej . 50 złr. a. w.
w dwumilowym okręgu Wiednia przynajmniej . . . . . 30 » » »
w miejscach, gdzie ludność przenosi 50.000 dusz, przynajmniej . . . . . 40 » » »
w miejscach, gdzie ludność przenosi 10.000, a nie dochodzi 50.000 dusz, przynajmiej 30 » » »

w miejscach, gdzie ludność dochodzi co najwyżej 10.000 dusz, przynajmniej. . . 20 złr. a. w. tytułem bezpośrednich podatków monarchicznych bez dodatków rocznie opłacać winni, albo których przedsiębiorstwo z uwagi na swój rozmiar uzasadniałoby powyższy wymiar podatków, gdyby takowi od ich płacenia nie byli uwolnieni [4]).

1) Spółką handl. nie jest spółka niejawna ani spółka doraźowa. Por. atoli § 39 l. 3 u. w. i przytocz. tamże A. 1673.

2) Handel towarami przez obnoszenie takowych z miejsca na miejsce i z domu do domu bez stałego miejsca sprzedaży nazywa się handlem obnośnym (Hausirhandel) § 1 ust. z 4 września 1852 L. 252 D. u. p.

3) Co do pojęcia kupca zob. art. 4, 5, 271, 272 kod. handl. Reskrypt minist. spraw. z 8 lutego 1864 L. 803 wyjaśnia stosunek § 7 u. w. do art. 10 k. h. następnie: Do przemysłowców, którzy według kodeksu handlowego nie mają być uważani za kupców lub nie są z nimi ustawowo zrównani (art. 4, 5 k. h.), postanowienia kodeksu handl. o firmach, księgach handl., prokurze i spółkach handl. nie mają zastosowania, chociażby płacili określony w § 7 ust. wpr. podatek wyższy. W wątpliwości, czy przemysłowiec ma być uważany za kupca, rozstrzygają jednakże nie przepisy art. 10 kod. h. zastąpionego obecnie § 7 u. w., lecz postanowienia kod. h. o czynnościach handlowych, bo tylko trudnienie się niemi w sposobie zarobkowania nadaje przymiot kupca. Jeżeli zakresu i natury przedsiębiorstwa nie można zwłaszcza z uwagi na l. 1 i 5 art. 272 i ostatni ustęp art. 273 odrazu poznać, sąd handlowy może udać się do dotyczącej izby handlowej i przemysłowej po potrzebne wyjaśnienie. Przez podatek w § 7 wzmiankowany rozumieć należy tak podatek zarobkowy, jak i dochodowy; jeżeli nie jest widoczną, o ile podatek dochodowy opiera się na zarobku z przedsiębiorstwa handlowego, a wiadomość o tej okoliczności do ocenienia przypadku jest potrzebną, sądy mają się udać do władz podatkowych po bliższe wyjaśnienie.

4) Por. także § 38 l. 2 u. w. Kupcy opłacający niższy podatek są od wpisu w rejestr wykluczeni; zob. art. 12 uw. 2 ust. 3. Przy wpisie jednak firmy filii wysokość podatku jest obojętną A. 1527 (art. 21 uw. 3). Rozstrzyga liczba ludności w samemże miejscu (Ortschaft), gdzie się handel prowadzi, nie w dotyczącej gminie katastralnej A. 168. Dodatków do podatku zarobkowego i dochodowego nie wlicza się A. 1012.

Czy zachodzą wymogi § 7, nie ma sąd badać z urzędu; rzeczą strony proszącej o wpis jest prośbę należycie udokumentować A. 1141, 1282 (przeciwnie O. z 28 sierpnia 1895 L. 10143 C. 463 z r. 1895). Nie wymaga się jednakowoż, by podatek był już wymierzony i przypisany; wystarczy poświadczenie urzędowe władzy podatkowej, że wysokość podatku mającego być opłacanym odpowiada minimum § 7. O. z 26 sierpnia 1894 L. 11469 C. 21 z r. 1895 (przeciwnie O. z 30 stycznia 1894 L. 967 C. 334 z r. 1894 żądające wykazania przypisu).

Reskryptem minist. sprawiedl. z 24 maja 1871 L. 5785 nakazano (ponownie) władzom podatkowym, aby nadsyłały sądom handlowym miesięczne wykazy kupców płacących podatek z § 7, i wezwano takowe, by donosiły sądom handlowym o każdym szczególnym przypadku, w którym czy przy ściąganiu podatków, czy przy innej sposobności dowiedziały się o okolicznościach niezgodnych z znanymi sobie wpisami do rejestru handl. Bliższe szczegóły co do owych wykazów miesięcznych i co do współdziałania władz podatkowych celem utrzymania ewidencyi rejestru handl. zawiera rozp. minist. skarbu z 5 grudnia 1887, ogłoszone rozp. minist. sprawiedl. z 22 grudnia 1887 L. 21953 L. 1 D. rozp. z r. 1888.

§ 8. Jak dalece przedsiębiorstwa państwa w rejestr handlowy wpisywane, a tem samem pod przepisy kodeksu handlowego o firmach, księgach handlowych i prokurze podciągane być mają, pozostawia się bliższemu oznaczeniu w drodze rozporządzenia.

§ 9. Jeżeli firma kupca jest wpisaną w rejestr handlowy, zmiany późniejsze w ilości podatku przezeń opłacać się winnego nie mają wpływu na zastosowanie przepisów

kodeksu handlowego w poprzedzającym paragrafie wspomnianych [1]).

1) Zob. art. 25 i 46 k. h. Por. także objaśn. do § 38 l. 2 u. w.

2. O rejestrze handlowym i umowach małżeńskich odnośnie do kupców i spółek handlowych.

§ 10. Wszelkie zgłoszenia w kodeksie handlowym przepisane tyczące się ntrzymywania rejestru handlowego, muszą być w sądzie handlowym albo osobiście wniesione do protokołu, albo podane w formie poświadczonej sądownie lub notaryalnie.

Pełnomocnicy mają się wykazać umocowaniem w taki sam sposób poświadczonem [1]).

1) Por. umieszczone w dodatku II rozp. minister. o założeniu i utrzymywaniu rejestru handlowego; zob. także A. 1421 przy art. 19 uw. 2.

§ 11. Ogłoszenie wpisów do rejestru handlowego przez pisma publiczne uważa się za uskutecznione o ile kodeks handlowy nie stanowi inaczej, jeżeli jednorazowe umieszczenie w tychże pismach nastąpiło.

Wybór pism publicznych do takich ogłoszeń, z góry przeznaczyć się mających, należy do naczelnika politycznej władzy krajowej za zniesieniem się z sądem handlowym.

Wybór ten ogłosi sąd handlowy [1]).

1) Por. art. 14 k. h. i § 29 rozp. o rej. handl.

§ 12. Karami porządkowemi, które sąd handlowy ma nakładać za niezachowanie przepisów o zgłoszeniach, lub za używanie firmy niewłaściwej (art. 26 kodeksu handlowego), będą kary pieniężne a to od 10 do 300 zł.

W razie niezastosowania się do przepisów o zgłoszeniach kara pieniężna będzie nałożoną dopiero za poprzedniem wezwaniem o zadość uczynienie przepisom owym w czasie oznaczonym.

Zamiana kar pieniężnych na areszt nie ma miejsca.

Kary pieniężne wpływają do funduszu ubogich tego miejsca, gdzie sąd handlowy ma swoją siedzibę.

Kary porządkowe będą ściągnięte, chociażby się zbiegać miały z karami orzeczonemi przez władzę przemysłową za wykroczenie przeciw przepisom przemysłowym [1]).

1) Por. art. 26 uw. 2 kod. handl.

§ 13. Sądy w ogólności a władze pertraktacyjne i konkursowe w szczególności, następnie władze przemysłowe, notaryusze, oraz izby handlowe i przemysłowe, o ile w wykonywaniu swego urzędu powezmą wiadomość o wykroczeniach przeciw przepisom o zgłoszeniach albo o użyciu niewłaściwej firmy (art. 26 kodeksu handlowego), winne donieść o tem bezzwłocznie sądowi handlowemu.

§ 14. O otwarciu konkursu oraz o wdrożeniu lub uchyleniu postępowania ugodowego co do majątku kupca, spółki handlowej lub osoby, która ma udział w tej ostatniej jako spólnik osobiście odpowiedzialny, albo w spółce komandytowej jako komandytnik, sąd handlowy uczyni z urzędu zapisek w rejestrze handlowym, lecz nie będzie go osobno ogłaszał.

Jeśli rejestr handlowy, w którym się zapisek ma uczynić, nie jest utrzymywany w sądzie, który wydał edykt o otwarciu konkursu lub o wdrożeniu postępowania ugodowego, wówczas sąd ten doniesie o tem bezzwłocznie sądowi handlowemu, który rejestr takowy utrzymuje, celem uczynienia stosownego zapisku [1]).

1) Ust. konk. z 25 grudnia 1868 L. 1 D. u. p. z r. 1869 stanowi:

§ 202. Edykt otwierający konkurs kupiecki zawierać musi oprócz imienia, nazwiska, stanu i miejsca zamieszkania dłużnika upadłego także jego firmę i siedzibę jego handlu. — Musi być ogłoszony także w pismach publicznych służących do ogłaszania wpisów do rejestru handlowego i przybity na giełdzie, jeśli się giełda w tem miejscu znajduje.

§ 203. Przy spółkach handlowych umieścić należy w edykcie oprócz firmy i siedziby spółki także imię, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania każdego spólnika osobiście odpowiedzialnego, i to nawet wtedy, gdy już wcześniej otwarto w innym sądzie konkurs co do prywatnego majątku pojedynczych spólników. — Jeżeli się wydaje jeden tylko edykt co do konkursów spółki i pojedynczych spólników, należy w nim umieścić wyraźne postanowienie, że rozprawa co do każdego z tych konkursów osobno prowadzoną będzie.

§ 204. Otwarcie konkursu co do majątku kupca, spółki handlowej lub osoby, która ma udział w tej ostatniej jako spólnik osobiście odpowiedzialny, lub w spółce komandytowej choćby tylko jako komandytnik, notuje się z urzędu w rejestrze handlowym. — Jeśli rejestr handlowy, w którym zanotowanie ma nastąpić, nie prowadzi się w sądzie, który wydał edykt konkursowy, wówczas sąd ten doniesie o tem bezzwłocznie sądowi handlowemu, który ten rejestr prowadzi, celem uskutecznienia zanotowania.

§ 15. Co do czynności urzędowych, które w myśl §§ 10, 11 i 12 niniejszej ustawy wprowadczej do zakresu działania sądu handlowego należą, właściwe są i w wyższej instancyi tylko władze sądowe.

Władze te postępować będą według ustawy o postępowaniu sądowem w sprawach niespornych [1]).

1) Ustawa z 9 sierpnia 1854, l. 208 D. u. p. Por. A. 57 przy art. 26 uw. 1 i A. 452 przy art. 12 uw. 2 i. f.

§ 16 *). Jeżeli firma kupca jest wpisana w rejestr handlowy, prawa majątkowe żonie jego przez układy małżeńskie [1]) zapewnione nie mają skutku względem wierzycieli handlowych, jeśli nie zostały również wpisane w rejestr handlowy, bez względu na to, czy układy małżeńskie zawarte zostały przed wpisaniem firmy, czy też dopiero po wpisaniu takowej.

*) Geller: Die Sicherstellung des Heiratsgutes. Wien, 1882.

Prawa te skutkują względem rzeczonych wierzycieli dopiero od dnia, w którym nastąpiło wpisanie umów małżeńskich w rejestr handlowy sądu handlowego, w którego okręgu zakład handlowy ma siedzibę.

Wpis takowy skutkuje przeciw osobom trzecim bez względu na to, czy o wpisie wiedziały lub nie.

W razie konkursu roszczenia wierzycieli handlowych męża, jeszcze przed dniem wpisu powstałe, mają pierwszeństwo co do całego jego majątku przed wymienionemi prawami żony [2]).

Przepisy tego paragrafu stosują się także do wszelkiej zmiany układów małżeńskich, czy takowa nastąpiła zgodnie, czy też wskutek orzeczenia sędziego.

Przepisy powyższe stosują się i do spólników osobiście odpowiedzialnych spółki handlowej wpisanej w rejestr handlowy.

1) Zob. §§ 1217—1266 pow. ust. cyw. Przepis ten odnosi się także do oddania posagu A. 368 i do poświadczenia odbioru posagu A. 1011. Ważność jednak takiego poświadczenia wpisanego w rejestr nie zależy od wyliczenia poszczególnych pozycyi; wystarczy podanie ogólnej sumy A. 1011.

2) § 50 ust. konk. z 25 grudnia 1868 L. 1 D. u. p. z r. 1869 stanowi: »Prawo handlowe stanowi, o ile prawa przysługujące żonie kupca z układów małżeńskich potrzebują wpisu do rejestru handlowego, aby skutkowały przeciw wierzycielom handlowym męża. — Żona kupca, której układy małżeńskie zostały wpisane w rejestr handlowy (§ 16 u. w. do kod. handl.) obowiązaną jest

z zapłaty, która jej na zasadzie tych kontraktów przypadnie, wynagrodzić wierzycielom handlowym wpis ten poprzedzającym nadwyżkę, którąby im się była dostała z masy konkursowej męża na zaspokojenie ich wierzytelności, gdyby całkiem nie uwzględniono układów małżeńskich«. (Przykład: Stan czynny masy kupca wynosi 3000 fl., stan bierny 12.000 fl. Do tego należą pretensye żony z wpisanych układów 6000 fl., pretensye wierzycieli handlowych poprzedzających wpis 2000 fl. i pretensye późniejszych wierzycieli handlowych 4000 fl. Ponieważ wierzyciele późniejsi stoją na równi z żoną i z wierzycielami wcześniejszymi, rozdziela się przedewszystkiem masę równomiernie między te trzy kategorye: wierzycielom wcześniejszym przypada tedy 500 fl., wierzycielom późniejszym 1000 fl., żonie 1500 fl. Z udziału żony odciąga się atoli na rzecz wierzycieli wcześniejszych kwotę 500 fl. tak, że oni dostają 1000 fl. t. zn. tyle, ile by im przypadło w razie pominięcia praw żony).

§ 49 ord. konk. (stanowiący, że poświadczenie odbioru posagu wtedy tylko skutkuje na rzecz żony przeciw masie, jeżeli nastąpiło w chwili odbioru lub najpóźniej w rok przed otwarciem konkursu i chwila poświadczenia będzie przeciw masie wykazaną) nie ma zastosowania przy konkursie kupca protokołowanego; tu bowiem co do pretensyi żony o posag rozstrzyga jedynie chwila wpisu w rejestr handlowy A. 660. Por. także §§ 3 i 30 ust. o wzruszaniu czynności prawn. z 16 marca 1884 Nr. 36 D. u. p.

Jeżeli układy małżeńskie nie zostały wpisane w rejestr h., żona nie może żądać uznania swych pretensyi za płynne od masy jako takiej, o ile nie oznaczy tych wierzycieli, którzy nie są handlowymi, lecz uznania płynności bezwarunkowo się domaga O. z 28 czerwca 1894 L. 7616 JBl. 37 z r. 1894; por. atoli A. 368, według którego likwidacya i klasyfikacya jest dopuszczalna także co do pretensyi żony z układów nie wpisanych w rejestr, a ocena właściwego znaczenia tej likwidacyi dopiero przy rozdziale nastąpić może.

§ 16 u. w. i § 50 ord. konk. mają zastosowanie także w tym razie, kiedy żona z swą pretensyą o posag z układów nie wpisanych w rejestr uzyskała zaspokojenie nie z masy konkursowej, lecz poza masą na podstawie prawa zastawu uzyskanego przed

konkursem na realności męża; musi zatem żona kwotę uzyskaną pozostawić wierzycielom handlowym męża A. 957.

§ 17. W dowód osnowy jakoteż zmiany układów małżeńskich przedłożyć należy albo dokument notaryalnie lub sądownie uwierzytelniony [1]), albo prawomocne orzeczenie. Dokumenta dotyczące winny być zachowane w sądzie handlowym w odpisach wierzytelnych.

W rejestr handlowy zaciągnie się tylko datę układów małżeńskich lub ich zmian, imię, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania małżonków i dzień wpisu.

Do tych szczegółów ograniczy się także i osnowa ogłoszenia.

Żona ma prawo żądać wpisania układów małżeńskich [2]) i w tym celu zniewolić męża, aby je uwierzytelnił sądownie lub notaryalnie [1]), jeżeli to jeszcze nie nastąpiło.

1) Ustawa z 25 lipca 1871 L. 76 D. u. p. wymaga do ważności układów małżeńskich aktu notaryalnego.

2) Żona spólnika jawnego ma prawo żądać wpisania układów małżeńskich samoistnie na mocy własnego prawa; nie jest do tego potrzebne zezwolenie męża i reszty spólników, a okoliczność, że mąż zobowiązał się w kontrakcie spółki, iż te układy aż do pewnego terminu nie będą wpisane, na prawa żony zupełnie nie wpływa.

§ 18. Każdy ma prawo przeglądać dokumenta rejestru handlowego i żądać odpisu takowych, lub wydania na ich podstawie świadectw urzędowych.

3. O księgach handlowych.

§ 19. Księgi handlowe kupców, co do których zachodzą wymogi w § 7 niniejszej ustawy wprowadczej podane, mają moc dowodu w art. 34 kodeksu handlowego

oznaczoną nawet przeciw niekupcom, przeciw tym ostatnim atoli z tem ograniczeniem, że takowa moc dowodowa trwa tylko przez rok i sześć miesięcy od powstania wierzytelności, która jest zapisana w księdze jako niezapłacona [1]).

1) Przedawnienie mocy dowodowej ksiąg handlowych jest instytucyą prawa procesowego; sąd winien je przeto z urzędu uwzględnić A. 522. Jud. 5. Zasada swobodnej oceny nie uprawnia sędziego do pomijania przepisu § 19 o zgaśnięciu mocy dowodowej ksiąg handl. A. 995.

Co do mocy dowodowej ksiąg handl. wymienionych w § 19 przeciw kupcom wyłączonym od wpisu w rejestr handl. por. art. 34 uw. 2 ust. 2.

§ 20. Księgi takich kupców, co do których nie zachodzą wymogi w § 7 niniejszej ustawy wprowadczej podane, mają moc dowodową w poprzedzającym § określoną przeciw każdemu przez rok i sześć miesięcy, byleby stosownie do wymogów artykułu 32 i w taki sposób utrzymywane były, iżby stan interesów kupca w zupełności poznać dawały [1]).

1) Zob. art. 28 uw. 2.

§ 21. Co się tyczy ostrzeżenia (prenotacyi) wierzytelności w księgach publicznych na dobrach nieruchomych na podstawie wypisów z ksiąg handlowych, takowe tylko w przeciągu roku i sześciu miesięcy według § 19 liczyć się mających uzyskać można, a to nawet i w tych przypadkach, kiedy moc dowodowa ksiąg handlowych nie jest co do czasu ograniczoną [1]).

1) Przepis powyższy zmieniony został § 36 ustawy o księgach gruntowych z 25 lipca 1871 L. 95 D. u. p., która do dozwolenia prenotacyi wymaga oprócz wykazania wierzytelności także wykazania tytułu do prawa zastawu. Na tej podstawie orzekł Trybunał najwyższy, iż nawet w przypadku powyższego § 21 prenotacya prawa zastawu na podstawie wyciągu z ksiąg handlowych wtedy tylko dozwoloną być może, jeżeli wykazanym zostanie także tytuł do prawa zastawu A. 400 Rep. 25. Por. także art. 34 uw 3 i. f.

§ 22. Kodeks handlowy nie wzrusza przepisów ustaw o mocy dowodowej ksiąg handlowych w stosunkach z innemi państwami, o ile takowe opierają się na zasadzie wzajemności [1]).

Wszelkie inne przepisy tyczące się utrzymywania ksiąg kupieckich, przestają obowiązywać, o ile się odnoszą do tychże mocy dowodowej w zakresie prawa cywilnego.

Postanowienie to odnosi się mianowicie do §§ 119 i 120 powszechnej, 188 i 189 galicyjskiej, 187 i 188 tyrolskiej oraz 178 i 179 włoskiej ordynacyi sądowej tudzież do rozporządzeń wydanych w celu uzupełnienia i wyjaśnienia tychże przepisów.

1) Zob. § 190 Gal. ust. sąd. i dekr. nadw. z 12 grudnia 1785 L. 502 Zb. u. s., z 4 maja 1787 L. 676 Zb. u. s. oraz z 6 czerwca 1791 L. 161 Zb. u. s., uznające w tym względzie t. zw. zasadę wzajemności materyalnej. Nowa p. c. stanowi w § 295 ust. 2: »Księgom handl. prowadzonym poza zakresem mocy obowiązującej tej ustawy zgodnie z przepisami obowiązującymi na miejscu, gdzie się je prowadzi, nie przysługuje moc dowodu w wyższym stopniu ani na czas dłuższy, niż przyznana jest w owem miejscu księgom handlowym prowadzonym w zakresie mocy obowiązującej tej ustawy«.

Że obce państwo przyznaje tutejszym księgom h. moc dowodu, wykazać musi ten, kto z ksiąg zagranicznych dowód prowadzi A. 1109.

4. O prokurantach, pełnomocnikach i pomocnikach handlowych.

§ 23. Wskutek upoważnienia do odbioru zapłaty udzielonego podróżnym handlowym w art. 49 kodeksu handlowego traci moc ograniczenie zawarte w tej mierze

w § 10 rozporządzenia ministeryalnego z 3 listopada 1852 L. 220 D. u. p. [1]).

1) Powołany § 10, odnoszący się do każdego obcokrajowego podróżnego h. w ogólności oraz każdego krajowego podróżnego h. nie będącego bezpośrednio w stosunku służbowym u producenta lub kupca, lecz trudniącego się pośredniczeniem między producentem lub kupcem z jednej a kupującym z drugiej strony, stanowi: Nie wolno podróżnym handl. zawierać interesów na własny rachunek lub na rachunek kupców, fabrykantów i przemysłowców, którzy im nie udzielili pełnomocnictwa. Do odbioru zapłaty (incasso) wtenczas tylko są upoważnieni, jeśli im to prawo w pełnomocnictwie wyraźnie udzielono. Co do stosunku tego przepisu do art. 49 zob. przy tymże art. uw. 1; por. także rozp. min. z 16 września 1884 L. 159 D. u. p. i § 59 al. 3 noweli przemysł. z 15 marca 1883 L. 39 D. u. p.

§ 24. Służące pryncypałowi podług artykułów 56 i 59 kod. handl. prawo domagania się od prokurantów, pełnomocników handlowych i pomocników handlowych, aby czynności przez tychże na własny rachunek uskutecznione uważane były za zawarte na rachunek pryncypała, lub żądania zwrotu szkody gaśnie po upływie trzech miesięcy licząc od chwili, kiedy się pryncypał o zawarciu czynności dowiedział.

§ 25. Przepisy względem służby pomocniczej przemysłowców w ustawach przemysłowych zawarte utrzymuje się w mocy obok kodeksu handlowego, o ile się odnoszą do pomocników handlowych, a w artykułach 59 do 65 kodeksu handlowego nie ma innego rozporządzenia.

5. O stręczycielach handlowych i ustawach giełdowych [1]).

1) Zob. ustawę o stręczycielach (w tekście ustawy handl.), w szczególności § 2 tejże — i ustawę o organizacyi giełd (Dodatek III).

§ 26. Przez stręczycieli handlowych rozumie się tak stręczycieli towarów jak i stręczycieli giełdowych, lecz nie ajentów giełdy.

§ 27. Przepisy drugiego ustępu artykułu 72 kodeksu handlowego stosowane będą z tem określeniem, że wpisy w dzienniku stręczycieli handlowych ma się uskuteczniać w języku, jakiego używanie w sądzie miejscowym jest dozwolone [1]).

1) Postanowienie to wcieliła ustawa o stręczycielach do tekstu art. 72 ust. 3.

§ 28. Wskutek przepisów kodeksu handlowego o stręczycielach handlowych i o czynnościach handlowych przestają obowiązywać w szczególności następujące przepisy:

1) Przepis litery *e*) § 112 powszechnej ordynacyi sądowej, litery *e*) § 180 ordynacyi sądowej galicyjskiej, liczby 5 § 179 ordynacyi sądowej tyrolskiej, liczby 5 § 170 ordynacyi sądowej włoskiej, co do dowodu przez księgi stręczycieli, tudzież odnoszące się do tego przedmiotu rozporządzenia dodatkowe;

2) przepisy ustaw o giełdzie pieniężnej wiedeńskiej z dnia 11 lipca 1854 r. L. 200 D. u. p. i o giełdzie towarowej oraz o stręczycielach towarów z dnia 26 lutego 1860 r. L. 58 D. u. p., o ile tyczą się przedmiotów przez kodeks handlowy urządzonych.

Przepis powyższy nie wzrusza zawartych w tych ustawach rozporządzeń o właściwości i urzędowaniu rozjemczem izby giełdowej.

Oprócz tego utrzymuje się w swej mocy i te przepisy, tyczące się stręczycieli handlowych, które nie przekraczają zastrzeżonej każdemu poszczególnemu państwu (art. 84 kodeksu handlowego) możności poczynienia stosownych zmian lub uzupełnień [1]).

1) Wymienione w ustępie 2 rozporządzenia straciły moc

wskutek ust. giełd. (Dodatek III) i rozp. minist. z 19 kwietnia 1875 L. 69 D. u. p. Co do ustępu 3 zob. art. 84 w obecnem brzmieniu.

§ 29. Władza miejscowa do mianowania stręczycieli handlowych powołana, może ich upoważnić w miejscach, w których się potrzeba okaże, do odbywania publicznych licytacyi w celu sprzedaży towarów i papierów handlowych, będących przedmiotem ich pośrednictwa [1]).

1) Zob. obecnie art. 70 k. h.

6. O spółkach handlowych.

A mianowicie:

A. Co do zbiegu wierzycieli [1]).

1) Zob. w tym względzie także §§ 238—240 ordyn. konk. z 25 grudnia 1868 Nr. 1 D. u. p. z r. 1869, które opiewają:

§ 238. Ugoda co do konkursu jawnej spółki handlowej, spółki komandytowej lub spółki komandytowej na akcye zawartą być może tylko za zgodą wszystkich spólników osobiście odpowiedzialnych, a ugoda taka ma skuteczność prawną na korzyść każdego takiego spólnika wobec wierzycieli spółki.

§ 239. Jeżeli w konkursie jednej z spółek w poprzednim paragrafie wymienionych przyszła do skutku ugoda, wówczas uchylić należy konkurs otwarty po myśli § 199 co do osobistego majątku pojedynczych spólników osobiście odpowiedzialnych, jeżeli się po przesłuchaniu prywatnych wierzycieli spólnika okaże, iż brak ustawowych podstaw konkursu, skoro się tylko stosunek dłużnika upadłego do jego prywatnych wierzycieli uwzględni.

§ 240. Konkurs co do osobistego majątku każdego spólnika osobiście odpowiedzialnego może być zakończony ugodą.

Ugoda taka odnosi się w równej mierze do roszczeń wierzycieli prywatnych i do roszczeń wierzycieli spółki, o ile ci ostatni z powodu braku pokrycia w konkursie spółki poszukują niedoboru na majątku osobistym.

Przy rozprawie ugodowej wierzyciele spółki mają równe prawo głosowania z wierzycielami osobistymi, i to co do całej pretensyi każdemu z nich należnej.

Przedmiotem ugody jest wyłącznie osobisty majątek spólnika; ten jednakże skutkiem ugody wolnym się staje od solidarnej odpowiedzialności za długi spółki.

Zresztą ugoda ta nie wpływa zupełnie na tok postępowania w konkursie spółki.

§ 30. W razie otwarcia konkursu do majątku spółki jawnej, komandytowej, lub komandytowej na akcye, również i konkurs do osobistego majątku każdego spólnika osobiście odpowiedzialnego z urzędu będzie otwarty.

Przeciwnie otwarcie konkursu do majątku takiego spólnika nie pociąga za sobą otwarcia konkursu do majątku spółki [1]).

1) Ustawa z d. 25 grudnia 1868, Nr. 1 D. u. p. z r. 1869 stanowi w tym względzie co następuje:

§ 199. W razie otwarcia konkursu do majątku spółki jawnej, komandytowej, lub komandytowej na akcye, zarządzi tenże sąd z urzędu także otwarcie konkursu do majątku osobistego każdego spólnika osobiście odpowiedzialnego.

§ 200. Otwarcie konkursu do majątku spólnika osobiście odpowiedzialnego nie pociąga za sobą otwarcia konkursu do majątku spółki.

W tym przypadku spółka, bez względu czy dalej istnieje lub się wdroży likwidacyą, winna wydać masie upadłości spólnika w drodze obliczenia się z zarządem masy udział spólnika w majątku spółki, po strąceniu jego udziału w długach spółki. Spółka nie jest obowiązaną w tym celu wdawać się w konkurs spólnika.

Takież obliczenie się nastąpi i wtedy, jeśli został otwarty również konkurs do majątku spółki.

§ 31. Jeżeli wierzyciel spółki niedoboru w jej konkursie okazującego się chce poszukiwać na osobistym majątku spólnika osobiście odpowiedzialnego, wolno mu w konkursie do majątku tegoż zgłosić całe roszczenie, jakie ma do spółki.

Wierzyciele osobiści spólnika w konkurs popadłego nie mogą występować jako wierzyciele w konkursie spółki [1])

1) Ustawa konkursowa z d. 25 grudnia 1868, Nr. 1 D. u. p. § 201. Wierzyciele spółki równocześnie zgłosić mogą całkowite roszczenia swoje w konkursie do majątku spólnika osobiście odpowiedzialnego.

O ile roszczenie w konkursie spółki za prawne uznane zostało, o tyle nie może już być zaprzeczone w konkursie spólników.

Przeciwnie zaś wierzyciele osobiści spólnika upadłego nie mogą występować jako wierzyciele w konkursie spółki.

B. Co do istniejących przepisów ustawy o stowarzyszeniach [1]).

1) Por. także przepisy o spółkach zagranicznych przy art. 249.

§ 32. Przepisy § 9 i 12 ustawy o stowarzyszeniach z dnia 26 listopada 1852 r., L. 253 D. u. p. tracą moc swoją, o ile się tyczą spółki komandytowej na akcye i spółki akcyjnej, których przedsiębiorstwo stanowią czynności handlowe [1]).

1) Zob. art. 174 i 208 k. h.

§ 33. O ile akcye lub udziały akcyjne w spółkach komandytowych na akcye wystawiane są na kwoty w walucie austryackiej, winny być wystawione przynajmniej na kwotę 300 złr.

§ 34. Ustawa o stowarzyszeniach wskazuje władzę, której ma być uczynione doniesienie w art. 240 kodeksu handlowego wzmiankowane, tudzież władzę, która w myśl artykułu 242 rozwiązanie spółki postanawia.

§ 35. Ażali pojedyncze spółki akcyjne, mające na celu czynności handlowe, mogą w kontrakcie spółki postanowić:

1) zniżenie oznaczonej artykułem 222 kodeksu handlowego wysokości uiścić się mających 40 od sta imiennej kwoty akcyi na 25 od sta tejże kwoty, albo

2) przedłużenie terminu artykułem 239 kodeksu handlowego do złożenia bilansu oznaczonego aż do 12 miesięcy od upływu roku obrotowego, — rozstrzygnięcie w tej mierze w każdym z osobna przypadku zastrzega się uznaniu władzy powołanej do udzielenia zatwierdzenia rządowego, która na właściwą naturę przedsiębiorstwa wzgląd mieć będzie.

C. Co do przepisów prawa cywilnego i postępowania.

§ 36. Odnośnie do przepisów o przedawnieniu artykułu 149 kodeksu handlowego objętych przez osoby pozostające pod opieką i osoby prawnicze rozumieć należy zostających pod opieką lub kuratelą po myśli czwartego rozdziału pierwszej części powszechnej ustawy cywilnej oraz korporacye w znaczeniu § 1472 tejże ustawy.

§ 37. Przez wyraz »areszt« znajdujący się w artykule 119 kodeksu handlowego rozumieć należy zapowiedzenie ruchomości dłużnika, o którem jest mowa w przepisach procesowych.

7. O czynnościach handlowych.

A. Co do orzecznictwa handlowego.

§ 38. Orzecznictwu handlowemu [1]) podlegają:

1) Spory wywiązujące się z czynności handlowych w artykule 271 kodeksu handlowego przytoczonych [2]), a to bez względu na osobisty przymiot stron spór wiodących, jeżeli czynność jest handlową po stronie pozwanego [3]).

2) Spory wynikające z innych czynności handlowych w artykułach 272 i 273 kod. handl. wymienionych [4]),

jeżeli stroną pozwaną jest spółka handlowa [5]) lub też pozwanym jest kupiec [6]), którego firma znajduje się w rejestrze handlowym [7]), a to bez względu, czy czynność jest handlową obustronnie czy tylko po stronie jednego kontrahenta [8]).

1) Zob. także objaśnienia do § 43 u. w. i art. 315 k. h. Choć czynność stanowiąca podstawę skargi miała miejsce przed wejściem w życie kod. h., przecież właściwość sądu na podstawie przepisów ust. wpr. oceniać należy, idzie tu bowiem tylko o kwestyą prawa procesowego A. 55 (przeciwnie A. 135).

Właściwość sądu nie wpływa oczywiście na to, jakie normy prawno-materyalne mają być stosowane; może zatem k. h. stanowić podstawę oceny stosunku także w sporze prowadzonym przed sądem zwyczajnym A. 1511.

2) Zob. art. 271 uw. 5—7; por. także art. 275.

3) Pretensya z bezwzględnej czynn. handl. po stronie dłużnika może być zaskarżona przed sądem handlowym także po śmierci dłużnika przeciw tegoż dziedzicowi A. 21, 75, 121, 204, 1481 — i to nawet w tym razie, kiedy powód w skardze powołuje się i na to, że dziedzic zobowiązał się wyraźnie do zapłaty długów spadkodawcy A. 1569.

Jeżeli strony zostawały z sobą przez dłuższy czas w stosunkach handlowych i zawierały czynności bezwzględne, skarga z całego tego stosunku należy przed sąd handlowy, choćby w skład zaskarżonej pretensyi wchodziły także jako pojedyncze pozycye pożyczki (nie handlowe), skoro takowe stały w ścisłym związku z zasadniczą umową, na której się cały wzajemny obrót opierał A. 1572. Skarga przeciw przedsiębiorcy budowlanemu należy i wtedy przed sąd handl., gdy właściciel cegielni prócz materyału dostarczył także robotników i narzędzi i domaga się od przedsiębiorcy oprócz ceny kupna także zwrotu płacy robotnikom wypłaconej i wynagrodzenia za zużycie narzędzi A. 1655.

Co do właściwości przy skargach z komisu, przy którym komisant sam wystąpił w roli kontrahenta, zob. art. 376 uw. 2 ust. 2 i. f.; przy skargach z tytułu poręki por. art. 281 uw. 3 ust. 3;

co do skargi przeciw prokurantowi lub pełnomocnikowi z art. 55 przytocz. tamże A. 924.

Jeżeli spór o pretensyą z czynności handl. bezwzgl. po stronie pozwanego zakończono ugodą, którą potem w toku upadłości pozwanego zmodyfikowano, skarga o zapłatę ugruntowanej w ten sposób pretensyi przed forum handlowe nie należy A. 1140.

Okoliczność, że w skardze opartej na czynności z art. 271 po stronie pozwanego, wniesionej do sądu obwodowego, ani na napisie ani w skardze nie ma wzmianki, że sąd ten orzekać ma jako sąd handlowy, nie stoi w drodze przyjęciu skargi, a orzeczenie wydane w dotyczącym sporze przez senat handlowy jest ważne A. 1730.

4) Zob. objaśn. art. 272, art. 273 uw. 3—5, art. 274 uw. 3 i art. 275. Umowy o najem rzeczy ruchomych zawarte przez kupca są czynn. handl. z art. 273 i skargi z takowych nie należą przed sąd powiatowy według § 1 ces. rozp. z 16 listopada 1858 L. 213 D. u. p., lecz podlegają jurysdykcyi handlowej A. 252 (przeciwnie a błędnie A. 76). Przed sąd handl. należy również skarga przeciw firmie protokołowanej o unieważnienie umowy zawartej przez tęż firmę z agentem co do pośredniczenia przy zawieraniu interesów handlowych A. 1728. Nie należy natomiast przed forum handlowe skarga przeciw firmie protokołowanej o odszkodowanie za zwłokę w opróżnieniu mieszkania najmowanego przez takową celem prowadzenia interesów A. 1507; tak samo skarga o niesłuszne zbogacenie na podstawie art. 83 ust. weksl. A. 1620.

Skarga komisanta przeciw protokołowanemu komitentowi o należność z czynności komisowych należy przed sąd handlowy, i przed sąd zwyczajny nawet jako skarga wzajemna wniesioną być nie może A. 532 (przeciwnie A. 836, według którego jurysd. handlowa nie jest w przypadku § 38 l. 2 jurysdykcyą kauzalną).

Nie jest koniecznem do uzasadnienia właściwości sądu handlowego po myśli § 38 l. 2, by czynność stanowiąca podstawę skargi była w związku z przedsiębiorstwem pozwanego A. 1494.

5) Por. w tym względzie art. 85 uw. 3 ust. 2, art. 144 uw. 2, art. 111 uw. i i 129 uw. 1, art. 213 i art. 250 uw. 1 i 3; zob. także rozporz. o spółkach zagran. przy art 249 i A. 1610 na str. 212.

6) Co do pojęcia kupca zob. art. 4, art. 5 uw. 1 i 133 uw. 3, oraz co do państwa art. 272 uw. 4.

7) Co do spólnika jawnego zob. art. 5 uw. 1. Właściwym jest jednak sąd handlowy, skoro się na podstawie zawartych przez spółkę handl. względnych czynności handl. skarży po rozwiązaniu spółki i wykreśleniu firmy byłych spólników A. 794; zob. także A. 972, gdzie jednakże przedtem pierwsza instancya niezaczepionem orzeczeniem uznała niewłaściwość sądu zwyczajnego. Jeżeli atoli taka skarga przeciw byłemu spólnikowi skierowana jest według napisu przeciw niemu osobiście, nie jako byłemu spólnikowi, kompetencya handlowa nie jest uzasadniona A. 1403.

Firma pozwanego wpisana musi być do rejestru w chwili wniesienia skargi; nie wystarczy okoliczność, że była wpisaną w chwili zawarcia dotyczącego interesu A. 549, 655, 1015. Art. 25 nie ma tu zastosowania; jeżeli więc firma w chwili wniesienia skargi jest wykreślona, sąd handlowy nie jest właściwy, choć ogłoszenie wykreślenia nastąpiło po wniesieniu skargi A. 1587. Z drugiej strony wystarczy to, że firma pozwanego jest wpisana w chwili skargi, choćby tenże przy zawarciu dotyczącej czynności kupcem protokołowanym nie był A. 1554. Por. atoli A. 1297, według którego właściwość handlowa jest uzasadniona, skoro pozwany był kupcem protokołowanym w chwili zawarcia interesu stanowiącego podstawę skargi, choć później do przedsiębiorstwa przyjął spólnika i przed skargą uzyskał wpis firmy spółki jawnej przy równoczesnem wykreśleniu dawnej firmy.

Jeżeli kupiec zobowiązany do zgłoszenia firmy do rejestru obowiązku swego nie wypełnił, zaniedbanie to na kwestyą właściwości nie ma wpływu A. 712, 1476. Jeżeli kupiec protokołowany zapozwany przed sąd handl. wnosi skargę wzajemną opartą na czynności względnej (art. 272 l. 4), sąd handlowy będzie właściwym bez względu na to, czy pozwany skargą wzajemną jest kupcem protokołowanym czy nie A. 1603.

8) Jeżeli bank protokołowany zajmujący się według statutów także nabywaniem pretensyi hipotecznych nabył taką pretensyą, skarga przeciw bankowi należy przed forum handlowe i wtedy, gdyby cedent podlegał tylko jurysdykcyi sądów zwyczajnych A. 1455.

Skarga z czynności względnej należy przed sąd handlowy

i w tym razie, kiedy jest skierowaną przeciw masie spadkowej właściciela firmy protokołowanej, chociaż postępowanie spadkowe przed innym sądem jest jeszcze w toku A. 1448.

§ 39. Oprócz tego[1]) jurysdykcya handlowa rozciąga się, bez względu na przymiot spór wiodących, do spraw handlowych niżej wymienionych, chociażby te nie były wynikły z czynności handlowych:

1) do sporów wynikłych z pozbycia istniejącego handlu między kontraktującymi[2]); do sporów o prawo używania firmy między roszczącymi prawo; o bezprawne używanie firmy między poszkodowanymi a używającymi takowej bez upoważnienia; do sporów wynikłych z czynności zawodowych stręczycieli handlowych, ważników, przemierców i innych osób dla odbywania i poświadczania podobnych czynności w obrocie handlowym ustanowionych, między nimi z jednej, a interesowanymi z drugiej strony;

2) do sporów wynikłych z stosunków prawnych kupców z ich prokurantami, pełnomocnikami handlowymi[3]), pomocnikami handlowymi i innemi osobami w ich handlu pomieszczonemi[4]), a nie same tylko czeladne posługi wykonywującemi; następnie do sporów wynikłych z stosunku prawnego tych wszystkich osób do trzecich, względem których, działając w przedsiębiorstwie handlowem swojego pryncypała, stały się odpowiedzialnemi (art. 55 i 59 kodeksu handlowego);

3) do sporów powstałych z wzajemnych stosunków prawnych spólników handlowych między sobą[5]), dyrektorów i likwidatorów spółki między sobą i do spólników; z stosunku prawnego spólnika niejawnego do posiadacza handlu[6]); uczestników stowarzyszenia do pojedynczych

czynności handlowych na spólny rachunek [7]) lub stowarzyszenia do prowadzenia handlu [8]) (art. 10 kodeksu handlowego) między sobą — a to w wszystkich tych przypadkach tak podczas istnienia jak i po rozwiązaniu stosunku spółkowego.

1) Skargi nie wymienione w §§ 38 i 39 u. w. nie podlegają jurysdykcyi handlowej, choćby nawet przeciw kupcowi były wytoczone A. 202.

2) Jurysdykcyi handlowej podlegają także skargi o zapłatę czynszu najmu za wydzierżawione przedsiębiorstwo handlowe A. 286.

3) Zob. art. 47 uw. 1. Do uzasadnienia właściwości handl. nie potrzeba także stosunku służbowego między pryncypałem a pełnomocnikiem A. 1486 (por. atoli A. 1616, wykluczające jurysdykcyą handlową przy skardze firmy przeciw agentowi trudniącemu się zawodową ajenturą i koncesyonowanemu przez władzę, który od drugiej strony ma zapewnioną tylko prowizyą, choć jest upoważniony do przyjmowania zamówień i odbierania drobnych uplat aż do wysokości 10 fl.). § 39 l. 2 nie stosuje się jednak do sporu między kupcem a agentem, który zbiera tylko dla powoda oferty i który pełnomocnikiem handl. nie jest A. 756.

Spór między generalną agencyą towarzystwa ubezpieczeń na premie a tejże podajentem należy przed sąd handlowy A. 718.

4) Por. art. 57 uw. 1. Przed sąd handlowy należy skarga z stosunku między pryncypałem a buhalterem A. 34; między fabrykantem a lekarzem fabrycznym A. 1653; między nieprotokołowaną spółką trudniącą się handlem a osobami stale w jej przedsiębiorstwie zatrudnionemi A. 910. Skargi te podpadają jurysdykcyi handlowej, choćby były wytoczone po rozwiązaniu stosunku służbowego A. 219, 1485 — i to nawet, gdy skarga opiera się na przedawnieniu weksla danego pomocnikowi na zapłatę A. 1485.

Spór musi wynikać z stosunku służbowego; skarga pomocnika h. przeciw pryncypałowi o wynagrodzenie szkody powstałej przez ciężkie uszkodzenie ciała, którego winę ponosi pozwany nie dołożywszy w swej fabryce należytej staranności, nie należy przed sąd handlowy A. 1158. Strony sporne muszą zostawać bezpośrednio z sobą w stosunku; skarga kupca przeciw ojcu, który zobowiązał się dać kupcowi syna na 3 lata za ucznia i przed terminem go odebrał, żądająca odszkodowania z majątku ojca, należy przed sąd zwyczajny A. 563.

5) Skargi spólników między sobą o zniesienie współwłasności nieruchomości należącej do przedsiębiorstwa spółki należą przed instancyą realną A. 571.

6) Jeżeli przedsiębiorstwo spółki niejawnej nie przekracza granic rzemiosła i nie jest rejestrowane, skargi z stosunku spółki przed forum handl. nie należą A. 1673 (orzeczenie to nie jest w ustawie uzasadnione; zob. art. 250 uw. 3).

7) Skargi banku, który utworzył konsorcyum celem sfinansowania akcyi, przeciw członkom konsorcyum należą przed sąd handlowy A. 572; zob. także art. 266 uw. 3.

8) Ustawa ma tu na myśli spółki trudniące się przedsiębiorstwem handl. na mały rozmiar, które nie opłacają podatku z § 7 u. w.; zob. art. 85 uw. 3 ust. 2.

§ 40. Powyższe §§ 38 i 39 nie wzruszają przepisów o załatwianiu sporów wywiązujących się z stosunku służby i najmu pracy według ustaw przemysłowych [1]), o właściwości władz administracyjnych w sporach między państwem a zostającymi w tegoż służbie [2]), lub osobami przeznaczonemi do sprzedaży przedmiotów monopolu państwowego, lub do wykonywania innych regaliów państwowych [3]).

1) Zob. rozp. minist. z 7 grudnia 1856 L. 224 D. u. p. i §§ 87, 87a—c noweli przemysł. z 8 marca 1885 L. 22 D. u. p.; dalej ust. z 29 czerwca 1868 L. 85 D. u. p. o zakresie działania izb handlowych i przemysłowych jako sądów polubownych w sprawach handlowych i przemysłowych (§ 2 B. d.), oraz ust. o sądach przemysłowych z 27 listopada 1896 L. 218 D. u. p. (§ 4).

Art. XII l. 6 u. w. do proced. cyw. utrzymuje w mocy przepisy ustawowe, na podstawie których korporacye, zakłady i stowarzyszenia mają przyznane sobie prawo do ustanawiania sądów polubownych celem rozstrzygania pewnych sporów; por. art. XIII

u. w. do nowej normy jurysd. o pomocy prawnej udzielanej tymże sądom przez sądy zwyczajne.

2) Zob. dekr. nadw. z 14 marca 1806 L. 758 i z 16 sierpnia 1841 L. 555 Zb. u. s., dekr. izby nadw. z 15 sierpnia 1820 Zb. u. pol. t. 48 l. 31 i z 28 stycznia 1843 Zb. u. p. t. 71 l. 6, wreszcie dekr. kancel. nadw. z 6 lutego 1842 Zb. u. p. t. 70 l. 18.

3) Prócz tego por. rozp. min. z 19 maja 1875 L. 78 D. u. p. o sądach polubownych dla sporów z czynności przewozowych kolei żelaznych i przedsiębiorstw żeglugi parowej; § 11 ust. o domach składowych (Dodatek IX); wreszcie co do sądów giełdowych objaśn. do § 6 ust. giełd. (Dodatek III).

§ 41. Przepisy §§ 57 i 61 normy jurysdykcyi cywilnej z dnia 20 listopada 1852 L. 251 D. u. p., o ile też paragrafy oznaczają sprawy sporne do orzecznictwa handlowego należące [1]), tracą moc swoją z wyjątkiem przepisu o sporach wekslowych, a w miejsce ich wstępują przepisy powyższych §§ 38 do 40.

Przepisy powyższych §§ 38 do 40 wstępują również w królestwie lombardzko-weneckiem i Dalmacyi na miejsce tych przepisów Codice di commercio [2]), które powołane są jako uzupełnienie w normach jurysdykcyi cywilnej dla tych królestw pod dniem 20 listopada 1852, L. 259 D. u. p. i pod tymże dniem, L. 261 D. u. p. wydanych w § 56, względnie w § 55.

1) Przepis § 61 normy jurysd. o jurysdykcyi morskiej pozostaje w mocy A. 213. Co do innych postanowień normy jur. zob. § 43.

2) Są to art. 627—631 tegoż kodeksu.

§ 42. Orzecznictwo handlowe w postępowaniu konkursowem wtedy tylko jest uzasadnione, jeżeli konkurs tyczy się majątku spółki handlowej lub majątku kupca, którego firma wpisaną jest w rejestr handlowy [1]).

Wskutek tego rzeczone normy jurysdykcyjne z dnia

20 listopada 1852 L. 251, 259 i 261 D. u. p. ulegają odpowiedniej zmianie co do przepisu w § 75, względnie w § 71 i w § 69 zawartego.

1) Ustawa konkursowa z d. 25 grudnia 1868, Nr. 1 D. u. p. z r. 1869 stanowi:

§ 191. Szczególne postanowienia o konkursie kupieckim mają zastosowanie do konkursu spółek handlowych i takich kupców, których firmy wpisane są w rejestr handlowy.

§ 193. Trybunał do wykonywania jurysdykcyi handlowej powołany, w którego okręgu spółka handlowa ma swą siedzibę albo kupiec miejsce swego zamieszkania, otworzy i przeprowadzi konkurs kupiecki.

Według A. 735 i 1427 konkurs do majątku firmy protokołowanej ma być otwarty w sądzie handlowym, choć firma jest już wykreślona, o ile nie ukończono jeszcze likwidacyi (§§ 192, 198 ord. konk.). Jurysd. handl. uzasadniona jest i w tym razie, kiedy kupiec swe przedsiębiorstwo odstąpił i wskutek tego nastąpiło wykreślenie firmy, o ile się z wierzycielami nie porozumiał A. 317

Konkurs kupiecki nie może mieć miejsca co do nierejestrowanej spółki handl. A. 1033.

§ 43. Zresztą kodeks handlowy nie wzrusza przepisów norm jurysdykcyi cywilnej, mianowicie i w tym kierunku, o ile takowe wskazują sądy właściwe do wykonywania jurysdykcyi handlowej w ogóle lub w szczególnych przypadkach [1]).

1) Co do rzeczowej właściwości rozstrzygają tedy (przed wejściem w życie nowych ustaw procesowych) przepisy §§ 38 i 39 u. w., które doznały drobnej tylko modyfikacyi na skutek ustawy z 27 kwietnia 1873 L. 66 D. u. p. o postępowaniu w sprawach drobiazgowych. Ustawa ta stanowi:

§ 1 poddaje postępowaniu drobiazgowemu następne sprawy należące według ogólnych zasad do właściwości sądów powiatowych lub powiatowych miejsko delegowanych: »1) Spory o oznaczone sumy pieniężne, które według żądania skargi nie przenoszą kwoty 50 fl. bez doliczenia odsetek i innych należytości ubocznych;

2) spory o inne przedmioty, jeżeli roszczenie skargą objęte uzasadnia alternatywne żądanie sumy pieniężnej i tejże żąda się istotnie w kwocie nie przenoszącej wysokości 50 fl., lub jeżeli powód oświadcza wyraźnie w skardze, iż taką kwotą pieniężną się zadowolni« i to nawet w przypadkach § 14 lit. *b* i *c* normy jurysd., t. zn. przy skargach przeciw skarbowi państwa i t. p. oraz przeciw właścicielom dóbr tabularnych lub z związku gminnego wyłączonych.

§ 2. W miastach, w których istnieją samodzielne sądy handlowe (Wiedeń, Praga, Tryest) może być ustanowiony osobny sąd drobiazgowy dla spraw handlowych[a] dla okręgu istniejących tamże sądów powiatowych miejsko-delegowanych, przed którym prowadzone będą według postępowania drobiazgowego spory oznaczone w § 1 l. 1) i 2), jeżeli pretensya stanowiąca przedmiot sporu wynika z którejkolwiek czynności handlowej podanej w § 38 l. 1 i 2 ust. wprow. do kod. handl. lub dotyczy sprawy handlowej tamże w § 39 l. 2 wymienionej. Sąd drobiazgowy dla spraw handlowych znajduje się w takim samym stosunku do sądu handlowego, co sądy powiatowe miejsko-delegowane do trybunału pierwszej instancyi.

a) Sądy takie ustanowiło rozp. min. spraw. z 2 czerwca 1873 L. 101 D. u. p. w Wiedniu, Pradze i Tryeście.

§ 3. W miejscach, gdzie nie ma osobnego sądu drobiazgowego dla spraw handlowych, spory w § 1 l. 1) i 2) oznaczone prowadzone być mają przed sądami powiatowymi (powiat. miejsko-delegowanymi) według postępowania drobiazgowego nawet wtedy, gdy pretensya stanowiąca przedmiot sporu zasadza się na jednej z czynności handlowych wzmiankowanych w § 38 l. 1 i 2 u. w. do kod. handl. lub dotyczy sprawy handlowej tamże w § 39 l. 2 wymienionej. — Właściwym jest ten sąd powiatowy (powiat. miejsko-delegowany), którego właściwość jest uzasadniona w ogólnych przepisach jurysdykcyjnych, skoro się pominie handlowo-prawną naturę pretensyi.

Co do właściwości miejscowej rozstrzyga norma jurysdykcyjna i to 1) co do właściwości ogólnej:

§ 58. Skargi podlegające jurysdykcyi handlowej może powód wynieść według wyboru albo przed ten sąd handlowy, w którego okręgu pozwany ma swoje zwyczajne zamieszkanie, lub gdzie firma jego jest zaprotokołowaną, lub w którego okręgu zakład jego handlowy się znajduje.

Wypadki, w których szczególna jurysdykcya osobista § 31 i nast. zachodzi, stosują się także do sądów handlowych.

§ 26 ust. 2. Jeżeli spółki zarobkowe, stowarzyszenia i korporacye lub także pojedyncze osoby posiadają na innych miejscach osobne zakłady lub stałe agencye, wówczas w sprawach do tychże się odnoszących mogą być pozywane przed sądami, w których okręgu znajdują się też zakłady lub agencye.

(Co do pojęcia filii zob. art. 21 k. h.; por. także art. 111, 164 i 213 k. h. Zakładem takim nie jest stacya kolei żelaznej A. 257, ani dyrekcya ruchu; kolej przeto może być pozywaną tam tylko, gdzie rada zawiadowcza ma siedzibę A. 590; por. atoli A. 648. A. 815 przyjmuje nawet, iż skarga może być wniesiona na zasadzie § 58 N. J. przed sąd, przy którym jest protokołowany zakład filialny, bez względu na to, czy okoliczność stanowiąca podstawę skargi odnosi się do tegoż zakładu).

§ 59. W miejscach, gdzie nie ma ani sądu handlowego, ani trybunału pierwszej instancyi do wykonywania jurysdykcyi handlowej powołanego, sprawy takowej podlegające z wyjątkiem spraw wekslowych wytoczyć można także przed zwyczajnym sądem właściwym.

(T. zn. przed sądem powiatowym A. 120, 145, 249, 279 — i to nawet w tym razie, kiedy pozwany jest właścicielem dóbr tabularnych A. 1572. Właściwym jest także sąd powiatowy miejsko-delegowany co do szerszego okręgu trybunału pierwszej instancyi t. zn. poza miastem, w którem się tenże trybunał znajduje np. jeżeli pozwany mieszka w A należącem do B, a w B znajduje się sąd krajowy A. 1537, albowiem co do okręgu sądowego trybunału 1 instancyi poza miastem, sąd powiat. miejsko-deleg. stoi zupełnie na równi z zwykłym sądem powiatowym A. 1674, O. z 19 grudnia 1894 L. 14863 C. 368 z r. 1896; przeciwnie A. 1586).

§ 64 utrzymuje w mocy działalność urzędową kapitanów portowych jako sędziów rozjemczych. Według Editto politico di navigazione mercantile austriaca z 25 kwietnia 1774 i odnoszących się do tegoż postanowień ma kapitan portowy w porcie morskim

prawo i obowiązek: *a*) w wszystkich przypadkach, które się w porcie wydarzą i nie cierpią zwłoki, zarządzić środki, złym następstwom zapobiedz zdolne, następnie *b*) w wszystkich sporach między marynarzami o zapłatę, dostarczenie zapasów żywności, świadczenie usług okrętowych i t. d. próbować ugody, w sprawach o uszkodzenie (Havarie) i odszkodowanie zarządzić środki tymczasowe, w sporach politycznych nawet orzekać formalnie.

2) co do przypadków właściwości szczególnej:

a) co do skargi wzajemnej (reconventio) zob. § 33 normy jurysd. oraz § 38 u. w. uw. 4 ust. 2;

b) co do sądu spadkowego (§ 37 normy jur.) § 38 u. w. uw. 3 i 8;

c) co do sądu dla spraw w związku zostających (§ 40 normy jur.) art. 315 k. h.;

d) co do forum contractus (§ 43 n. jur.) art. 324 k. h. (str. 307);

e) Węgrzy mogą być w Austryi na zasadzie wzajemności (§ 29 lit. d. normy jurysd. i § 35 węg. proced. cyw.) zapozwani przed sąd miejsca, w którem się prowadzi księgę handlową, jeżeli przedmiotem sporu jest pretensya w tę księgę wpisana A. 1100, 1453, 1598; przeciwnie A. 1530;

f) jeżeli idzie o wykonanie wyroku sądu zagranicznego, do orzekania o tem powołane są trybunały pierwszej instancyi jako takie z wyłączeniem sądów handlowych, górniczych i morskich, choćby sprawa nadawała się do orzecznictwa handlowego O. z 14 stycznia 1896 L. 59 JBl. 8 z r. 1896 Jud. 132; tak samo O. z 25 kwietnia 1894 L. 4974 JBl. 25 z r. 1894; przeciwnie A. 596, 1054, 1065, według których orzekać ma sąd handlowy, gdyby był właściwym do dotyczącego sporu.

Nowe ustawodawstwo procesowe zawiera co do orzecznictwa handlowego następne przepisy:

a) co do właściwości rzeczowej:

§ 51. Przed samoistne sądy handlowe lub handlowe i morskie należą, jeżeli przedmiot sporu przenosi kwotę pięciuset reńskich w pieniądzach lub wartości pieniężnej;

1) spory wynikające z czynności handlowych, jeżeli skarga jest skierowana przeciw spółce handlowej lub kupcowi, których firma wpisaną jest do rejestru handlowego, lub przeciw zarejestrowanemu stowarzyszeniu zarobkowo-gospodarczemu, a czynność jest handlową po stronie pozwanego;

2) spory wynikłe z spraw handlowych wymienionych w § 39 ustawy wprowadzającej kod. handl. z 17 grudnia 1862 L. 1 D. u. p. z r. 1863.

Bez względu na wartość przedmiotu sporu należą przed sąd handlowy lub handlowy i morski spory

3) wynikające z czynności wekslowych;

4) z stosunków prawnych, które dotyczą ochrony i używania marek, wzorów, modeli i przywilejów;

5) z czynności, które dotyczą okrętów morskich i żeglugi morskiej, oraz z wszystkich innych stosunków prawnych, które należy oceniać według prawa prywatnego morskiego, o ile nie wchodzą w zastosowanie przepisy § 49 l. 5 do 7.

Gdzie nie istnieje samoistny sąd handlowy lub handlowy i morski, wykonują sądownictwo w wszystkich wyżej wymienionych sporach senaty handlowe sądów obwodowych i krajowych.

(Prócz tego należą do sądów handl. skargi przeciw kolei o odszkodowanie na podstawie ust. z 5 marca 1869 L. 27 D. u. p.: art. VI l. 2 u. w. do normy jurysd.; dalej orzeczenie w razie zaczepienia wyroku polubownego sądu giełdowego: art. XXIII ust. 2 i XXV ust. 2 u. w. do proc. cyw.).

§ 52. W miejscach, w których istnieje samodzielny sąd handlowy lub handlowy i morski, należą spory z czynności i stosunków wymienionych w § 51 l. 1 i 2, w których przedmiot sporu nie przenosi kwoty pięciuset reńskich w pieniądzach lub wartości pieniężnej, przed sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich. — Również należy w takich miejscach do zakresu działania sądów powiatowych dla spraw handlowych i morskich rozstrzyganie sporów, które wynikają z najmu okrętów, z stosunku służbowego czeladzi okrętowej i z przewozowej czynności morskiej (§ 49 l. 5 do 7), oraz słuchanie żeglarzy pod przysięgą (o wypadkach morskich).

W tym samym zakresie właściwe są do wykonywania są-

downictwa w sprawach spornych odrębne sądy powiatowe dla spraw handlowych i morskich, które możliwie ustanowi się w innych miejscach.

(Co do oznaczania wartości przedmiotu sporu por. §§ 54 i nast. normy jur.; co do zarzutu niewłaściwości por. §§ 45 i 46, oraz 61—64 normy jur.).

b) co do właściwości miejscowej

α) ogólnej.

§ 65. Wszystkie skargi, dla których nie jest uzasadnioną szczególna właściwość innego sądu, należy wnosić do rzeczowo właściwego sądu powiatowego lub trybunału pierwszej instancyi, który stanowi dla pozwanego sąd ogólny.

§ 66. Sąd ogólny osoby oznacza się według miejsca jej zamieszkania. Za miejsce zamieszkania osoby uważać należy miejsce, w którem się osiedliła w udowodnionym lub widocznym z okoliczności zamiarze obrania sobie tamże stałego miejsca pobytu.

Jeżeli osoba ma miejsce zamieszkania w okręgach kilku sądów, wówczas każdy z tych sądów jest dla niej ogólnie właściwym. W takim wypadku służy powodowi wybór, w którym z rozmaitych sądów chce wnieść skargę.

Por. nadto § 75 n. jur. przy art. 111 uw. 3.

β) szczególnej według wyboru:

a) co do skargi wzajemnej §§ 96 i 104 n. jur.;

b) co do forum contractus § 88 n. j. przy art. 324;

c) co do właściwości na zasadzie wzajemności § 101 n. jur.;

d) co do sądu miejsca zatrudnienia § 86 n. j.;

e) co do sądu zakładu filialnego § 87 n. j.;

f) co do sądu poprzedniego miejsca zamieszkania § 97 n. j.;

g) co do orzeczenia o wykonaniu wyroku sądu zagranicznego §§ 84 i 86 ord. egzek. oraz art. XIX u. w. do ord. egzek.

Por. nadto § 226 p. c. stanowiący w ust. 2, że skarga odnosząca się do przedmiotu orzecznictwa handlowego, a wniesiona do trybunału, któremu przysługuje nietylko jurysdykcya handlowa, lecz także jurysdykcya ogólna, musi przy oznaczeniu sądu uwidaczniać, że rozprawa ma się toczyć przed senatem handlowym — oraz § 446 p. c., według którego wyrok zwyczajnego sądu powiatowego, wydany w wykonywaniu orzecznictwa handlowego, ma zawierać dodatek tę okoliczność wyrażający, jeżeli strony się zgodzą, iż sprawa przy załatwieniu ma być oznaczona jako należąca do jurysdykcyi handlowej, lub też jedna z nich przed końcem ustnej rozprawy zażąda takiego oznaczenia i sąd je uzna za odpowiednie stanowi rzeczy.

B. Co do kupieckiego prawa zastawu i prawa zatrzymania.

§ 44. Prawo z kupieckiego zastawu ręcznego, kupieckie prawo zatrzymania oraz ustawowe prawo zastawu komisanta, spedytora i przewoźnika na towarze komisowym, spedycyjnym i przewozowym, o których jest mowa w artykułach 309—311, 313—315, 374 i 375, 382 i 409—412 kod. handl., można wykonać przeciw dłużnikowi w przypadku konkursu w taki sam sposób i z takim samym skutkiem jak poza konkursem.

Wszelako zarząd masy konkursowej winien być także zawiadomiony o tych krokach, o których według kodeksu handlowego dłużnika zawiadomić należy [1]).

1) Zob. art. 310 uw. 1, oraz §§ 26—41 ord. konk.

§ 45. Nadwyżka ceny uzyskanej przy sprzedaży, jeśliby się jaka w przypadku poprzedzającego paragrafu okazała, wniesioną będzie do masy konkursowej; roszczenie zaś z powodu niedoboru, jakiby się okazał, ma być poszukiwane na masie konkursowej, a przepis § 31 i w tej mierze ma zastosowanie [1]).

1) Por. art. 310 uw. 8.

§ 46. Prawo zastawu, służące przewoźnikowi podług artykułu 409 kodeksu handlowego nawet po odstawieniu towaru, może być w razie konkursu wykonane

w ten sam sposób i z tym samym skutkiem, jakby to nastąpić było mogło wtenczas, gdyby nie było konkursu. Zawarty w § 44 przepis o zawiadomieniu zarządu masy konkursowej i tu ma być przestrzegany.

§ 47. Do sprzedaży według artykułu 310 kodeksu handlowego publicznie odbyć się mającej, sąd, który jej dozwolił, wyznaczy jeden tylko termin i ogłosi go tak samo, jak w razie licytacyi egzekucyjnych [1]). Wyznaczony komisarz wtedy tylko przed sprzedażą zarządzi oszacowanie, jeżeli przedmioty sprzedać się mające ceny giełdowej ani targowej nie mają, ani nie są dokumentami długów prywatnych, a zarazem obie strony na oszacowanie się zgadzają, albo jedna ze stron oszacowania na własny koszt się domaga [2]).

1) Zob. art. 310 uw. 8. Nie wystarczy jeden termin, skoro idzie o prawo zastawu uzyskane w drodze egzekucyi A. 187.

2) Oszacowanie nastąpi także na żądanie masy konkursowej dłużnika A. 1239.

C. Co do mianowania znawców.

§ 48. Jeżeli stali znawcy są już przy sądzie ustanowieni, strony nie potrzebują także czynić wniosku o mianowanie osobnych znawców w przypadkach artykułów 348, 365 i 407 kodeksu handlowego.

PRZEPISY PRZEJŚCIOWE.

§ 49. Celem zaciągania do rejestru handlowego wpisów w kodeksie handlowym i niniejszej ustawie wprowadczej wzmiankowanych, zaprowadzone będą nowe rejestry nawet tam, gdzie się dotąd prowadzi podobny rejestr pod

nazwą protokółu handlowego lub merkantylnego, lub pod inną jaką nazwą, i od chwili wejścia kodeksu handlowego w życie wpisywanie do dotychczasowego rejestru nie będzie już miało miejsca, chyba w celu wykreślenia lub zniesienia dawniejszego wpisu [1]).

1) Zob. rozp. minist. o rejestrze handl. (Dodatek II).

§ 50. Kupcy, spółki handlowe i banki publiczne, o ile z niemi są zrównane (artykuł 5 kodeksu handlowego), jeżeli chcą i nadal trudnić się przedsiębiorstwem, które jeszcze przed mocą obowiązującą kodeksu handlowego istniało, a są objęte prawidłem § 7 niniejszej ustawy wprowadczej, obowiązane są do zgłoszeń tąż ustawą przepisanych celem wpisania w rejestr handlowy i od tego obowiązku nie uwalniają ich wpisy podobne w dawnym rejestrze uskutecznione.

§ 51. Przy zgłaszaniu, wpisywaniu i ogłaszaniu takowych przedsiębiorstw postępować się będzie według przepisów kodeksu handlowego i niniejszej ustawy wprowadczej.

Jeśli jednak wpis jest uskuteczniony stosownie do ustaw poprzednich w dawnym rejestrze sądu handlowego, a takowy rejestr z dokumentami i prośbami oryginalnemi znajduje się w tych samych sądach, u których zgłoszenie następuje, natenczas wzmiankowane w § 10 niniejszej ustawy wprowadczej notaryalne lub sądowe poświadczenie podań i załączników nie jest potrzebne, i dosyć jest w takim razie powołać się w zgłoszeniu na wpis dawniejszy i jego załączniki [1]).

1) Por. § 27 rozp. o rej. handl.

§ 52. Firmy, które jeszcze przed wejściem w życie kodeksu handlowego prawnie istniały, mogą być i nadal

używane i wpisywane do rejestru handlowego, chociaż nie odpowiadają przepisom artykułów 16, 17, 18, 20, 21 i 251 kodeksu handlowego. Również nie stosują się przepisy artykułu 7 i 8 kodeksu handlowego do kobiet handlujących, których przedsiębiorstwo istniało jeszcze przed mocą obowiązującą kodeksu handlowego.

§ 53. Do dopełnienia zawartego w § 50 niniejszej ustawy wprowadczej obowiązku zgłoszenia zakreśla się termin trzechmiesięczny, licząc od dnia wejścia kodeksu handlowego w życie, po upływie którego obowiązani do zgłoszenia będą do tego znagleni z urzędu karami porządkowemi (§ 12 niniejszej ustawy wprowadczej) [1].

1) Por. § 27 rozp. o rej. handl.

§ 54. Wraz z ogłoszeniem o wpisaniu firmy do nowego rejestru handlowego ustaje skuteczność wszelkich wpisów w dawnym rejestrze handlowych uskutecznionych, a do tej firmy się odnoszących.

Oprócz tego przypadku ten sam skutek ma miejsce co do wszelkich wpisów w dawnym zamieszczonych rejestrze z upływem trzechmiesięcznego terminu do zgłoszenia w poprzedzającym paragrafie zakreślonego.

Skutki prawne, wynikłe aż do tej chwili z wpisów w dawnym rejestrze handlowym uskutecznionych, mianowicie prawa żony kupca lub jawnego spólnika handlowego względem wierzycieli handlowych już nabyte przez zaprotokołowanie umów małżeńskich, pozostają niewzruszone.

§ 55. Po upływie terminu trzechmiesięcznego w § 53 zakreślonego — w razie zaś, gdyby firma jeszcze przed upływem tego terminu w nowy rejestr handlowy wpisaną i ogłoszoną została, zaraz od chwili ogłoszenia — prokuranci firmy, ustanowieni jako tacy przed mocą obowiązującą kodeksu handlowego, nie są nadal upoważnieni do podpisywania firmy per procura ani wogóle do występowania jako prokuranci. Uważani są odtąd za pełnomocników w rozumieniu art. 47 kodeksu handlowego, a jako tacy upoważnieni są przedsiębrać wszelkie czynności i akta prawne, do których na podstawie danego sobie pełnomocnictwa według wcześniejszych ustaw byli upoważnieni.

§ 56. Zaistniałe pod powagą poprzednich ustaw ograniczenia mocy i władzy spólników osobiście odpowiedzialnych lub likwidatorów jawnej spółki handlowej, spółki komandytowej lub komandytowej na akcye, zachowują względem trzecich skuteczność prawną przez trzechmiesięczny przeciąg czasu w § 53 niniejszej ustawy wprowadczej zakreślony, a jeżeli wpisy do takich spólników się odnoszące w nowym rejestrze handlowym wcześniej uskutecznione zostały, aż do ogłoszenia tychże.

Podobne ograniczenia zatrzymują wtedy tylko i nadal wskazaną skuteczność prawną, gdy je same także dla wpisania w nowy rejestr handlowy zgłoszono i ogłoszono, a to w czasokresie trzechmiesięcznym wyżej oznaczonym, w razie zaś rzeczonego wcześniejszego wpisu jednocześnie z tymże.

W takim wypadku skuteczność wpisu względem trzecich osób ocenia się według zasad w artykułach 46 i 115 kodeksu handlowego wskazanych.

§ 57. Jeśli przełożeństwo spółki akcyjnej, która istniała jeszcze przed mocą obowiązującą kodeksu handlowego, jest ograniczone pod względem prawa zastępywania spółki, takie ograniczenia z upływem trzechmiesięcznego terminu w § 53 zakreślonego, a jeśli wpisanie spółki akcyjnej do nowego rejestru handlowego jeszcze wcześniej na-

stąpiło, już z ogłoszeniem takiego wpisu tracą również prawną skuteczność względem trzecich, chyba że w ciągu tego terminu, albo w razie dopiero wspomnianego wcześniejszego wpisu równocześnie z takowym, różniące się od przepisów kodeksu handlowego upoważnienie do zastępywania zgłoszono celem wpisania do nowego rejestru handlowego i ogłoszono.

Wszelako i w tym także przypadku prawna skuteczność takiego ograniczenia gaśnie wobec trzecich z upływem lat pięciu od dnia wejścia w życie kodeksu handlowego.

§ 58. Spółki akcyjne i komandytowe na akcye, według poprzednich ustaw zawiązane, mogą być wpisane w nowy rejestr handlowy, chociażby nie wszystkim odpowiadały wymogom, jakie kodeks handlowy co do ich zakładania ustanawia, atoli nie naruszając tego, co poprzedzające paragrafy 56 i 57 odnośnie do prawa zastępywania względem trzecich przepisują.

O ile by zmiany w statutach takich spółek zmierzały jedynie do pogodzenia takich z przepisami kodeksu handlowego, zatwierdzenie takich zmian ze strony rządu nie jest potrzebne.

§ 59. Podania wnoszone w ciągu trzechmiesięcznego terminu, względnie zaś w ciągu lat pięciu od dnia nastałej mocy obowiązującej kodeksu handlowego, celem wpisania w rejestr handlowy stosownie do niniejszych przepisów przejściowych, wolne są od opłaty, o ile tyczą się takich tylko wpisów, które według dawniejszych przepisów jako już uskutecznione uważać należało.

§ 60. Wykonanie tej ustawy porucza się ministrom sprawiedliwości i handlu.

II.

PRZEPIS O REJESTRZE HANDLOWYM.

Rozporządzenie Ministerstw Sprawiedliwości i Handlu w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu z dnia 9 marca 1863 L. 27 D. u. p. obejmujące przepisy o założeniu i utrzymywaniu rejestru handlowego, w celu wykonania ustawy z dnia 17 grudnia 1862 L. 1 D. u. p. z r. 1863 tyczącej się zaprowadzenia kodeksu handlowego.

Celem wykonania ustawy z dnia 17 grudnia 1862, tyczącej się zaprowadzenia kodeksu handlowego wydaje się co do założenia i utrzymywania rejestru handlowego, oraz co do postępowania przy czynnościach, które się do tych przedmiotów odnoszą, następujące przepisy:

I. Założenie i utrzymywanie rejestru handlowego.

§ 1. Każdy sąd handlowy i każdy inny trybunał do sprawowania orzecznictwa handlowego przeznaczony utrzymywać będzie rejestr handlowy dla całego swojego okręgu.

§ 2. Rejestr handlowy dzieli się na dwie części: na rejestr dla pojedynczych firm, przeznaczony dla firm pojedynczych kupców, chociażby ci ze spólnikami niejawnymi przedsiębiorstwo swe wykonywali (art. 250

i nast. k. h.) i na rejestr dla firm spółkowych, w który wciągane będą firmy spółek handlowych (księga druga k. h.).

§ 3. Rejestr dla firm pojedynczych będzie założony według wzoru *A*.

Każda karta, składająca się z dwóch stronnic obok siebie leżących, dzieli się na ośm kolumn prostopadłych.

Pierwsza kolumna zawiera liczbę porządkową wykazu firmy, które to liczby biegną bez przerwy od początku do końca tomu, oraz liczbę mniejszą, pod którą każdy wpis w tymże wykazie jest zamieszczony;

druga dzień nastąpionego wpisu;

trzecia brzmienie firmy;

czwarta miejsce, gdzie się znajduje zakład główny i zakłady filialne firmy, jeśli są jakie [1]);

piąta oznaczenie posiadacza firmy;

szósta nazwiska prokurantów, jeśli są ustanowieni, a gdy chodzi o prokurę zbiorową, oznaczenie tegoż stosunku;

siódma odesłanie do aktów rejestru;

ósma wszelkie inne wpisy do firmy się odnoszące, które się nie nadają do zamieszczenia w innych kolumnach, mianowicie także wpis układów małżeńskich posiadacza firmy, tudzież wpis zdarzeń w § 13 niniejszego rozporządzenia wymienionych, oraz zapisku w § 14 ustawy wprowadczej nakazanego.

1) Zob. art. 21 uw. 3.

§ 4. Na wykaz każdej firmy zostawić należy zwykle pole obejmujące jedną połowę karty i oddzielić takowe podwójną linią wszystkie kolumny w poprzek przecinającą.

§ 5. W tak pozostawionem polu uskuteczniać się będzie wpisy do jednej i tej samej firmy odnoszące się, w różnych czasach nakazane, a to jedne pod drugimi, w porządku chronologicznym, i w taki sposób, że każdy jednoczesny wpis, oznaczony w pierwszej kolumnie bieżącym numerem mniejszym, i cała jego osnowa na kolumny ku temu przeznaczone rozdzielona, odgrodzone będą od późniejszych wpisów linią pojedynczą wszystkie kolumny poprzecznie i poziomo przecinającą, próżne zaś miejsce każdej niewypełnionej kolumny zostanie na krzyż przekreślone.

Rzeczone odgrodzenie wpisu wcześniejszego od późniejszego, który należy do tego samego wykazu, nastąpi bez wyjątku i wtedy, gdy wpis późniejszy zawiera tylko uzupełnienie, sprostowanie lub zmianę pojedynczych części wcześniejszego wpisu, lub tylko uwagę do tegoż wpisu.

§ 6. Jeśli pozostawione na wykaz pole nie wystarcza na dalsze wpisy, wówczas przeznaczoną będzie nowa karta na dalszy ciąg, a związek między niemi uwidoczni się przez jasne odesłanie tak na dawniejszej jak na świeżej karcie zamieszczone.

§ 7. Rejestr firm spółkowych założony będzie podług wzoru *B*.

Każda karta, składająca się z dwóch obok siebie leżących stronnic, dzieli się na ośm kolumn prostopadłych.

Pierwsza kolumna zawiera liczbę porządkową wykazu firmy spółkowej, które to liczby biegną bez przerwy od początku do końca tomu, oraz liczbę mniejszą, pod którą każdy wpis w tymże wykazie jest zamieszczony;

druga dzień nastąpionego wpisu;

trzecia brzmienie firmy spółkowej;

czwarta miejsce, gdzie się znajduje zakład główny oraz zakłady filialne spółki, jeśli są jakie [1]);

piąta nazwiska ustanowionych prokurantów, jeśli ustanowienie nastąpiło, a gdy chodzi o prokurę zbiorową, oznaczenie tego stosunku, następnie, gdy spółki są w stanie likwidacyi, nazwiska likwidatorów;

szósta wszystkie inne stosunki prawne spółki, których wpisanie w rejestr handlowy jest przepisane. Tu należy wymienienie spólników jawnych, gdy spółki są jawne; wymienienie spólników osobiście odpowiedzialnych, tudzież komandytników z wyrażeniem ich wkładek, gdy spółki są komandytowe; kolumna szósta wypełni się według wskazówek § 9, gdy spółki są akcyjno-komandytowe lub akcyjne;

siódma odesłanie do aktów rejestru;

ósma wszelkie inne do spółki odnoszące się wpisy, które się nie nadają do zamieszczenia w innych kolumnach, mianowicie też wpis układów małżeńskich spólników jawnych i osobiście odpowiedzialnych, i wpis okoliczności w § 13 niniejszego rozporządzenia wzmiankowanych, tudzież zapisku w § 14 ustawy wprowadczej nakazanego.

1) Zob. art 21 uw. 3.

§ 8. Na wykaz każdej firmy spółkowej zostawi się pole, całą kartę obejmujące, a gdyby takowe — jak w razie spółek komandytowych na akcye i spółek akcyjnych — według prawdopodobieństwa na dłuższy czas nie wystarczało, kilka kart po sobie następujących.

Przepisy §§ 5 i 6 stosują się także do firm spółkowych.

§ 9. Przy spółkach komandytowych na akcye i akcyjnych, dosyć jest zamieścić w szóstej kolumnie sam tylko wypis z kontraktu spółki i umów lub uchwał kontrakt zmieniających tudzież z pisma zatwierdzającego, bez uszczerbku tego, co w innych kolumnach zamieszczone być winno, a to z wzmianką, w którym tomie księgi załączników (§ 10), i pod którą liczbą te dokumenta w całej osnowie się znajdują.

Gdy spółki są akcyjno-komandytowe, wypis taki obejmować ma:

1) datę kontraktu spółki, umów kontrakt zmieniających i pisma zatwierdzającego;

2) wyrażenie, że spółka jest akcyjno-komandytowa, i wskazanie przedmiotu przedsiębiorstwa;

3) imię i nazwisko, stan i mieszkanie wszystkich spólników osobiście odpowiedzialnych, i postanowienia co do ich prawa zawierania czynności prawnych za spółkę, jeśli te zbaczają od zwykłych przepisów ustawy;

4) liczbę i wysokość akcyi lub udziałów akcyjnych;

5) sposób, w jaki ogłoszenia od spółki wychodzące następują, tudzież pisma publiczne, w których takowe umieszczane być mają.

Gdy spółki są akcyjne, wypis obejmować będzie:

1) datę kontraktu spółki, uchwał kontrakt zmieniających i pisma zatwierdzającego;

2) wyrażenie, że spółka jest akcyjna, oraz wskazanie przedmiotu i czasu trwania przedsiębiorstwa;

3) imię i nazwisko, stan i mieszkanie członków przełożeństwa, i formę, w jakiej przełożeństwo wolę swoją objawia i za spółkę się podpisuje, jeśli ta forma zbacza od zwykłych przepisów ustawy;

4) wysokość kapitału zakładowego, i postanowienie co do liczby i wysokości akcyi i udziałów akcyjnych, tudzież wyrażenie, czyli brzmieć mają na okaziciela lub na nazwisko;

5) sposób, w jaki ogłoszenia spółki wychodzić, oraz pisma publiczne, w których zamieszczane będą.

§ 10. Jeśli wymienione w poprzedzającym paragrafie kontrakty spółki, umowy lub uchwały kontrakt zmieniające i pisma zatwierdzające nie zostały wpisane w całej swej osnowie w szóstą kolumnę rejestru, wówczas zebrane będą w księdze załączników w zupełnym odpisie lub zupełnym odcisku.

Odpis lub odcisk, którego zgodność z pierwopisem urzędownie poświadczoną być musi, ma złożyć strona.

Takie dokumenta mają być zbierane w takim porządku chronologicznym, w jakim je podano, i oznaczone liczbą bieżącą; oprócz tego zrobi się na dokumencie zapisek wskazujący pozycyą rejestru firm spółkowych, do której się tenże dokument odnosi. Gdy się uzbierało tyle dokumentów, że już dochodzą do stosownej objętości, cały pęk dostanie trwałą oprawę.

Bieżąca liczba dokumentów zaczyna się na nowo z założeniem każdego dalszego tomu.

Osnowa księgi załączników stanowi uzupełniającą część składową rejestru firm spółkowych.

§ 11. Sąd w rejestrze handlowym przez siebie utrzymywanym otworzy dla firmy zakładu filialnego odrębny wykaz z liczbą bieżącą tylko w następujących wypadkach:

a) gdy zakład główny znajduje się w obrębie innego sądu;

b) gdy wprawdzie i zakład główny znajduje się w obrębie sądu, który ma obowiązek wpisania zakładu filialnego, ale ten ostatni ma firmę nie zupełnie jednobrzmiącą z firmą zakładu głównego (ustęp 2 art. 21 k. h.).

W obu tych razach uwidoczni się w czwartej kolumnie osobnego wykazu dla zakładu filialnego otwartego, że idzie tylko o zakład filialny, w ostatniej zaś kolumnie umieści się odesłanie do wykazu, który zajmuje zakład główny w rejestrze handlowym przez tenże sąd lub przez inny sąd utrzymywanym.

§ 12. Ilekroć wpis wcześniejszy wskutek późniejszego ważność swą traci, a oba w tym samym wykazie się znajdują, wpis wcześniejszy podkreślony będzie czerwonym atramentem w tych częściach, które nie mają już znaczenia.

§ 13. Jeśli firma przechodzi z pojedynczego kupca na spółkę handlową, albo z spółki handlowej na pojedynczego kupca, jeśli jej siedziba przeniesioną zostanie do okręgu innego sądu handlowego, albo jeśli firma gaśnie, wówczas po poprzedniem wpisaniu tych szczegółów w ostatnią kolumnę, całe pole wykazu przekreśli się na krzyż atramentem czerwonym, a nadto, jeśli następuje przeniesienie do innego oddziału rejestru handlowego, uwidoczni się uskutecznione przeniesienie przez jasne odesłanie przy końcu dawnego i na początku nowego wykazu.

§ 14. Wpisy do rejestru handlowego uskuteczniać należy o ile można krótko i czytelnie; unikać zaś należy starannie poprawek, wyskrobań i dopisków międzywierszowych.

Jeśli się później odkryją ważne omyłki, takie mogą

być sprostowane tylko przez dalszy wpis przez sąd nakazany i w tym samym wykazie według wskazówek §§ 5 i 12 uskuteczniony [1]).

1) Sprostowanie takie winien sąd uskutecznić z urzędu po przesłuchaniu tej osoby lub tego organu, które do prośby o zmianę mają legitymacyą; formalnego wniosku czekać nie potrzeba A. 452.

§ 15. Rejestr handlowy założy się w tomach in folio średniej objętości trwale oprawnych.

Każdy tom oznaczony będzie na zewnątrz napisem: »Rejestr firm pojedynczych« lub »Rejestr firm spółkowych« tudzież liczbą bieżącą, którą ma każdy tom.

Każdy tom będzie wewnątrz karta w kartę liczbowany, na pierwszej zaś stronnicy uczyni się wzmiankę, z ilu kart tom się składa. Wzmianka ta ma być sądownie poświadczona.

§ 16. Będzie założony i utrzymywany skorowidz abecadłowy wszystkich firm, odsyłający do tomu i stronnicy, gdzie się każda firma w rejestrze firm pojedynczych lub firm spółkowych znajduje.

W miarę potrzeby założy się także abecadłowy spis posiadaczy firm pojedynczych, tudzież spólników tak jawnych jak osobiście odpowiedzialnych przy firmach spółkowych, a to albo odrębnie, albo w połączeniu z wyż wspomnionym skorowidzem.

§ 17. Rejestr firm pojedynczych i firm spółkowych, księga załączników i skorowidz będą zachowane w miejscu urzędowem pod dozorem urzędników przeznaczonych do prowadzenia tych ksiąg, i każdemu, kto zażąda, dozwolić należy przeglądania ich w zwykłych godzinach służbowych.

II. Załatwianie czynności odnoszących się do rejestru handlowego.

§ 18. Wpisy w rejestr handlowy mogą nastąpić tylko w skutek uchwały trybunału.

§ 19. Czynności, które się odnoszą do utrzymywania rejestru handlowego, a nie zostają w związku z sprawami innego rodzaju, poruczone być mają z reguły do wypracowania jednemu i temu samemu radcy jako stałemu sprawozdawcy; gdyby jednak ogół ich siły jednego przechodził, mogą być także rozdzielone między kilku sprawozdawców.

§ 20. Uskutecznianie wpisów przez zaciągnięcie ich w rejestr handlowy i przez umieszczanie dokumentów w księdze załączników, utrzymywanie skorowidza, tudzież utrzymywanie w ewidencyi uskutecznionych przez czasopisma obwieszczeń powierzone będzie urzędnikowi szczególnie do tego uzdatnionemu jako rejestrantowi, a to pod nadzorem i kontrolą stałego sprawozdawcy.

§ 21. Protokoły ustnych zgłoszeń, tudzież protokoły zawierające własnoręczne skreślenie firmy lub podpisu wobec sądu, na podstawie których ma nastąpić wpisanie w rejestr handlowy, sporządzane być winny również w obecności stałego sprawozdawcy przez rejestranta jako aktuaryusza, o ile to jest możliwe.

W takich razach dla zapewnienia się o tożsamości osób czyniących oświadczenie, tudzież skreślających firmę lub podpis, przestrzegać należy starannie tych samych przepisów, jakie mają być zachowane przy sądowem poświadczeniu prawdziwości podpisów.

§ 22. Przy badaniu zgłoszeń na to szczególniejszą baczność zwracać należy, aby nie zachodziła wątpliwość

względem prawa strony do starania się o wpis, oraz aby prawdziwość dokumentów prywatnych, celem należytego wykazania się przedkładanych, sądownie lub notaryalnie poświadczoną była [1]).

1) Zob. art. 214 uw. 1 i art. 228 uw. 1.

§ 23. Jeżeli dano miejsce wpisowi, uchwała winna być zawsze ułożona, o ile można krótko, a zarazem tak jasno, iżby nie zachodziła wątpliwość, jakie okoliczności mają być wpisane, — w którym oddziale i kolumnie rejestru, i w jakiej formie zamieszczone być winny — jak dalece wypada je obwieścić — które załączniki w aktach rejestru, które w księdze załączników należy zachować, jeśli to ma miejsce, a które zwrócić, wreszcie kogo o tem zawiadomić.

§ 24. Uchwały zapadłe spiesznie będą wykonane. O ile dano miejsce wpisowi, rejestrant zrobi wzmiankę na samemże sprawozdaniu (referacie) obok uchwały o dniu nastąpionego wpisu i o dniu zamieszczenia ogłoszenia w pismach publicznych, i zapisek taki podpisze.

§ 25. Urzędowe odpisy i świadectwa oparte na rejestrze handlowym, wydawane będą każdemu za ustnem zgłoszeniem się do rejestranta, oraz przy zachowaniu przepisów co do dostarczenia stempla i papieru.

Można wydawać urzędownie poświadczone odpisy: albo całkowitej osnowy wykazu albo poszczególnych w tymże zawartych wpisów, o ile takowe nie uległy jeszcze zmianie, albo nakoniec dokumentów zachowanych w księdze załączników bądź w całej osnowie, bądź w wyciągu.

Świadectwa urzędowe mogą stwierdzać, że w rejestrze handlowym nie znajduje się pewna firma oznaczona, lub pewien oznaczony wpis tejże dotyczący.

Odpisy uwierzytelnione i świadectwa podpisane będą przez sprawozdawcę i rejestranta, i zaopatrzone pieczęcią urzędową [1]).

1) Wierzytelne wyciągi urzędowe podlegają należytości 1 fl. od każdego arkusza, chyba, że mają być użyte w sporze o przedmiot, którego wartość nie przenosi 50 złr., w którym to razie należytość wynosi tylko 50 kr. od arkusza (T. P. 17 c, 2 b., § 19 ust. z 29 lutego 1864 L. 20 D. u. p.).

§ 26. Dla wszystkich aktów do utrzymywania rejestru handlowego się odnoszących (aktów rejestru) otwarty będzie w registraturze trybunału odrębny oddział główny z dwoma poddziałami; w jednym z nich mieścić się mają akta dotyczące w ogólności urządzenia i utrzymywania rejestru handlowego, w drugim zaś akta, które się odnoszą do firm pojedynczych i do spraw karnych, będących z niemi w związku.

W tym ostatnim poddziale założony będzie dla każdej firmy osobny pęk aktów, a jeżeli pojedyncze załączniki do księgi załączników oddane być musiały, uczyni się o tem stosowny zapisek w aktach rejestru w właściwem miejscu.

Pisma publiczne, w których ogłoszenie wpisów nastąpiło, będą w registraturze zbierane i w porządku chronologicznym zachowane.

§ 27. Co do firm, które jeszcze przed dniem 1 lipca 1863 były zaprotokołowane, i których wpisanie w nowy rejestr handlowy uzyskuje się na podstawie dokumentów i próśb w pierwopisie w tym samym trybunale zachowanych i szczegółowo powołanych, dopilnować należy w zastosowaniu § 51 ustawy wprowadczej, aby nastąpiło także i przeniesienie tych pism do nowego oddziału registratury

dla aktów rejestru przeznaczonego, mianowicie do nowego pęku akt dla firmy przeznaczonego, albo umieszczenie ich w księdze załączników, o ile się do tego nadają, tudzież aby to przeniesienie lub umieszczenie uwidocznione było w właściwem miejscu przez stosowne odesłanie.

Po upływie terminu trzechmiesięcznego w § 53 ustawy wprowadczej zakreślonego, dawniejsze protokoły handlowe oddane będą do registratury i tamże zachowane.

§ 28. Każdemu, kto zażąda, dozwolone będzie przeglądanie w zwykłych godzinach urzędowania podań, dokumentów i protokołów w aktach rejestru zachowanych, a podstawę wpisania w rejestr handlowy stanowiących, jak nie mniej podnoszenie odpisów takowych przy zastosowaniu się do przepisów pod względem dostarczenia stempla i papieru.

Stronom, które się wywiodą przed sprawozdawcą, że mają w tem interes, wolno jest przeglądać i inne także akta rejestru, oraz brać odpisy takowych, a to pod tymi samymi warunkami, pod jakimi to co do innych aktów registratury jest dozwolone.

§ 29. Paragraf 11 ustawy wprowadczej zastrzega, że naczelnik politycznej władzy krajowej za zniesieniem się z trybunałem wybierze pisma publiczne do podawania ogłoszeń w art. 13 kodeksu handlowego nakazanych. Odnośnie do tego przepisu stanowi się niniejszem, że wybór taki nastąpi przy pierwszem założeniu rejestru handlowego na czas od dnia 1 lipca 1863 do końca grudnia 1864, i będzie potrzykroć przez trybunał w pismach krajowych przeznaczonych do ogłoszeń sądowych obwieszczony, a to jeszcze przez upływem miesiąca czerwca 1863.

§ 30. Paragrafy 10—14 rozporządzenia ministeryalnego z dnia 13 maja 1860, L. 123 D. u. p. tyczą się opłat od wpisów, w dotychczasowe protokoły handlowe zaciąganych; że zaś wskutek ustawy wprowadczej z dnia 17 grudnia 1862, L. 1 D. u. p. z r. 1863 stosownie do ostatniego ustępu § 2 tejże żadna w tych paragrafach nie zaszła zmiana, przeto takowe i pod względem zastosowania ich do wpisów w nowy rejestr handlowy zaciąganych, bliżej zostały określone przez ustawę z dnia 13 grudnia 1862, L. 89 D. u. p. a mianowicie przez przydane do tejże ustawy zmienione postanowienia taryfy, pozycya 43 lit. *l* [1]).

1) Przepisy te są następne:
Podania

1) o wpis firmy lub zmiany firmy lub posiadacza od pierwszego arkusza 10 złr.; jeżeli jednak wpisane przedsiębiorstwo tytułem jednorocznych podatków bezpośrednich bez dodatków opłacać ma w odniesieniu do chwili interesu mającego być wpisanym więcej niż 100 złr., należy opłacić bezpośrednio także 10% od przewyżki podatków, której to należytości przypis nastąpi z strony władz podatkowych;
2) o wpis kontraktu spółki od pierwszego arkusza 10 złr.; oczywiście należytość od kontraktu z należytością od prośby o wpis nie ma nic wspólnego (por. atoli T. P. 55 uw. 2 przy art. 85 uw. 5);
3) o wpis firmy wpisanej już w rejestrze sądu handl. zakładu głównego w sądzie handl. tego okręgu, gdzie się znajduje zakład filialny, od pierwszego arkusza 10 fl.;
4) o wpis prokury t. j. osoby uprawnionej do podpisywania firmy, za każdego uprawnionego, którego wpis ma nastąpić, 5 złr.; (wpis prawa spólnika jawnego do podpisu firmy nie podlega należytości, gdyż prawo to nie polega na prokurze ani na podobnym stosunku zlecenia; reskr. min. z 26 czerwca 1867 L. 24609);

5) o wpis likwidatorów od pierwszego arkusza 5 złr ;

6) o wpis praw majątkowych przyznanych układami małżeńskimi żonie kupca, od pierwszego arkusza 5 złr.

Prośba o wykreślenie podlega według T. P. 44 d. należytości 1 fl. od pierwszego arkusza.

Należytość od dalszych arkuszy podania lub zastępującego takowe protokołu, jeżeli nie zawierają żadnych dokumentów prawnych, wynosi 36 kr. od arkusza (§ 21 ust. z 29 lutego 1864 L. 20 D. u. p.).

Należytość od załączników podań lub protokołów podlegających należytości wynosi 15 kr. od arkusza; atoli dokumenta i pisma już przedtem należycie ostemplowane nie podlegają przy użyciu ich za załączniki żadnej dalszej opłacie (T. P. 20).

Podania, które już do władzy publicznej lub urzędu zostały wniesione i były przedmiotem załatwienia, nie mogą być powtórnie wnoszone jako podania bez względu na zmianę lub uzupełnienie treści lub załączników. Ponowne przedłożenie takiego podania może nastąpić tylko w formie załącznika nowego podania lub protokołu według swej właściwości należycie ostemplowanego (§ 36 ust. o należyt.). Podanie z ponownem przedłożeniem podania zwróconego podlega takiej samej należytości co pierwsze, jeżeli się ponownie stawia żądanie pierwszego podania, które już stanowczo było załatwione. Jeżeli jednak to pierwotne podanie, podlegające stemplowi wyższemu niż zwyczajny, nie zostało jeszcze ostatecznie załatwione, lecz zwrócono je celem uzupełnienia i ponownego przedłożenia, a nowe podanie zmierza tylko do uzyskania ostatecznego załatwienia pierwszego podania, wówczas podlega to nowe podanie tylko zwyczajnemu stemplowi (przy zgłoszeniach 36 kr.; reskr. min. skarbu z 24 listopada 1893 L. 37372).

Wzór *A.*

REJESTR FIRM POJEDYNCZYCH

utrzymywany

w c. k. Sądzie handlowym wiedeńskim.

TOM I.

1. Liczba porządkowa firmy i liczba mniejsza	2. Dzień wpisu	3. Brzmienie firmy	4. Miejsce zakładu głównego i zakładów filialnych	5. Posiadacz firmy	6. Prokuranci	7. Akta rejestru	8. UWAGI
1/1	2 lipca 1863	A. Z. Braun	Zakład główny w Wiedniu Zakład filialny w Wiener-Neustadt	Antoni Zygmunt Braun, kupiec w Wiedniu *)	Alfred Rohr *)	VIII. 20/1863	
1/2	10 sierpnia 1863				Prokura Alfreda Rohr wygasła, bo umarł. Prokurantem ustanowiony Józef Thiel.	detto	
1/3	1 września 1863			Po śmierci Antoniego Zygmunta Brauna odziedziczył firmę syn jego Karol Teobald Braun, kupiec w Wiedniu		detto	Karol Teobald Braun, ożeniony z Ludmiłą z Scharfów, córką kupca, podał do wpisu układy małżeńskie, ddo Wiedeń 10 lipca 1860.
2/1	10 lipca 1863	Robert Rette	Zakład filialny w Wiedniu, zakład główny jest w Bernie	Robert Rette, fabrykant w Bernie	Józef Smala, zamieszkały w Wiedniu	VIII. 178/1863	Zakład główny wpisany w rejestr handlowy sądu krajowego berneńskiego, w rejestr firm pojedynczych, Tom I. Nr. 5 w dniu 2 lipca 1863.
2/2	1 września 1864					detto	Uchwała Sądu krajowego berneńskiego z d. 31 sierpnia 1864 L 6424, wdrożono postępowanie ugodowe co do majątku posiadacza firmy Roberta Rette.

*) Zamiast punktów powinno być podkreślenie czerwonym atramentem.

Wzór B. **Rejestr firm spółkowych, utrzymywany**

1 Liczba bieżąca firm, i liczba mniejsza	2. Dzień wpisu	3. Brzmienie firmy	4. Miejsce zakładu głównego i zakładów filialnych	5. Prokuranci i likwidatorowie
$1/_1$	2 lipca 1863	Przedsiębiorstwo wywozowe W. Bauma i spółki	Zakład główny w Wiedniu	Alfred Baum i Wilhelm Rosenkranz mają prokurę zbiorową

w c. k. Sądzie handlowym wiedeńskim. *Tom I.*

6. Stosunki prawne spółki	7. Akta rejestru	8. U w a g i
Zasadą przedsiębiorstwa jest kontrakt spółki ddo. Wiedeń 1 maja 1863, i pismo zatwierdzające ddo. Wiedeń 20 czerwca 1863 (zobacz księgę załączników I, Nr 1 i 2) Spółka jest akcyjno-komandytowa, trudni się zaś wywozem produktów przemysłowych wiedeńskich. Spólnicy osobiście odpowiedzialni są: Wilhelm Baum, kupiec w Wiedniu, Jan Redler, kupiec w Wiedniu, i Rudolf Hirsch, spedytor w Wiedniu; ten ostatni wyłączony jest od zastępstwa spółki. Kapitał komandytników składa się z 200,000 złr. w. a., i jest podzielony na 200 akcyi po 1000 złr. w. a. Ogłoszenia ze strony spółki wychodzą z podpisem Wilhelma Bauma lub Jana Redlera w dzienniku wiedeńskim „Fremdenblatt“.		Wilhelm Baum, ożeniony z Różą z Florów, córką kupca, podał do wpisu układy małżeńskie ddo Wiedeń 2 kwietnia 1855 Rudolf Hirsch, ożeniony z Judyttą Abeles, córką kupca, podał do wpisu układy małżeńskie ddo. Praga 4 maja 1844.

III.

Ustawa z 1 kwietnia 1875 L 67 D. u. p.

o organizacyi giełd *)

Za zgodą obu izb Rady Państwa postanowilem i stanowię co następuje:

§ 1. Do zakładania giełd potrzebne jest zezwolenie ministrów skarbu i handlu, dane po wysłuchaniu izby handlowej i przemysłowej.

Giełdy mają nad sobą samoistne kierownictwo (starszyznę giełdową) i zostają pod nadzorem państwowym. Giełdy założone bez pozwolenia (pokątne) nie mogą istnieć. Uczestnictwo w takowych będzie karane przez władzę polityczną pierwszej instancyi grzywną aż do 1000 zł. lub aresztem od jednego dnia aż do czterech tygodni.

§ 2. Dla każdej giełdy musi być ułożony ma zasadzie ustawy niniejszej osobny statut, który ministrowie skarbu i handlu mają zatwierdzić [1]). Co się tyczy giełd

*) Grünhut: Das Börsen- u. Maklerrecht u. seine Neugestaltung in Österreich — w swem czasopiśmie za r. 1875 str. 535—613; Piętak: O czynnościach giełdowych z stanowiska prawa austryackiego w »Przeglądzie sądowym i administr.« z r. 1876. Cenne uwagi zawiera Górski: Cena giełdowa a przesilenie rolnicze. Kraków, 1897.

już istniejących, przedstawienie do potwierdzenia ich statutu będzie obowiązkiem starszyzny giełdowej urzędującej w czasie, gdy ustawa niniejsza nabędzie mocy obowiązującej.

W statucie określić należy w szczególności:

1) Rodzaje interesów, mające wchodzić w zakres obrotu giełdowego;

2) Warunki, pod którymi można zostać członkiem giełdy, jakoteż uczęszczać na giełdę;

3) Prawa i obowiązki członków i uczęszczających na giełdę;

4) Sposób uzyskania funduszów na utrzymanie giełdy, które to fundusze przynajmniej na rok pierwszy zapewnione być powinny;

5) Starszyznę giełdową i jej organy, sposób ich ustanawiania, tudzież zakres ich praw i obowiązków;

6) Warunki potrzebne, aby uchwały, wygotowania i ogłoszenia starszyzny giełdowej były ważne, a w szczególności sposób ogłoszenia przepisów, które mają być wydane na zasadzie § 3 ustawy niniejszej;

7) W jaki sposób spory tyczące się interesów giełdowych (§ 12) mają być załatwiane i rozstrzygane;

8) Na jaki cel ma być użyty majątek giełdy w razie jej rozwiązania.

Zmiany statutów zatwierdzonych po terminie, w którym ustawa niniejsza nabędzie mocy obowiązującej, uchwala starszyzna giełdowa, a takowe winny być zatwierdzone przez ministrów skarbu i handlu.

1) Na giełdzie wiedeńskiej obowiązuje statut zatwierdzony reskr. min. skarbu z 19 sierpnia 1888 L. 3788, dla giełdy pro-

duktów rolniczych statut odrębny zatwierdzony reskr. z 18 sierpnia 1890 L. 23726.

§ 3. Starszyzna giełdowa wydaje przepisy regulujące obrót giełdowy w granicach ustawowych, a w szczególności wyznacza czas czynności giełdowych, załatwia sprawy gospodarstwa giełdy, i w ogóle wykonywa wszystkie te czynności, które stosownie do przeznaczenia giełdy są jej statutem wskazane. Starszyzna giełdowa jest odpowiedzialna za wykonywanie statutu giełdowego a w szczególności za zachowanie spokojności i porządku na giełdzie w czasie giełdowym podczas giełdy, i ma prawo zarządzić w tym celu odpowiednie środki policyjne.

§ 4. W wszystkich sprawach administracyjnych giełdy podlegają bezpośrednio politycznej władzy krajowej. Dla każdej giełdy ustanowiony będzie komisarz giełdowy, który ma wykonywać nadzór zwierzchniczy nad giełdą, czuwać nad wykonaniem wszystkich przepisów giełdowych, karcić nadużycia, a gdyby takowym natychmiast nie zaradzono, postarać się, aby je władza polityczna krajowa usunęła.

W szczególności komisarz znajdować się ma także na wszystkich naradach starszyzny giełdowej i jej uchwały, które uważa za przeciwne obowiązującym ustawom lub statutom giełdy, zawieszać, dopóki wyższa władza nie rozstrzygnie, o co zgłosić się należy za pośrednictwem władzy politycznej krajowej. Komisarza giełdowego mianuje minister skarbu po zniesieniu się z ministrem handlu.

§ 5. Od uczęszczania na giełdę są stanowczo wyłączone:

1) Osoby płci żeńskiej;

2) Osoby, które pod względem prawa rozrządzania majątkiem nie są własnowolne;

3) Upadli podczas konkursu i po jego skończeniu się, jeżeli za lekkomyślną upadłość zostali na karę skazani, jeszcze trzy lata po odbyciu kary;

4) Te osoby, które nie uczyniły zadość zobowiązaniom ciążącym na nich z tytułu czynności giełdowej i to tak długo, dopóki to nie nastąpi;

5) Ci, których pozbawiono prawa uczęszczania na giełdę za przekroczenie przepisów giełdowych lub za roznoszenie fałszywych wieści (§ 17), dopóki to prawo nie będzie im przywrócone;

6) Ci, którzy wskutek wyroku sądu karnego wykluczeni są od wybieralności do reprezentacyi gminnej i to tak długo, póki to wykluczenie trwa;

7) Ci, którzy za trudnienie się przemytnictwem lub za ciężkie przestępstwo skarbowe są wyłączeni od dalszego prowadzenia lub rozpoczęcia handlu lub przemysłu, jak długo to wyłączenie trwa.

§ 6. Jeżeli statut dla rozstrzygania sporów z czynności giełdowych ustanawia sąd polubowny, określić należy w statucie dokładnie:

1) sposób, w jaki się składa sąd polubowny;

2) jego zakres działania i postępowanie przed tym sądem;

3) bliższe przepisy co do wykonania orzeczeń sądu polubownego w granicach obowiązujących ustaw.

Statut może zawierać postanowienie, że spory z czynności giełdowych muszą być załatwione przez sąd polubowny, jeżeli strony inaczej na piśmie się nie ułożą.

Odwołania od orzeczeń sądów polubownych statutem giełdowym ustanowionych są niedopuszczalne.

Skargę o nieważność wyroku sądu polubownego wnieść należy na piśmie w nieodwłocznym terminie ośmiu dni po doręczeniu wyroku sądu polubownego do tego sędziego zwyczajnego pierwszej instancyi, który byłby powołany do rozstrzygania w sprawie głównej. Musi ona być zaopatrzona podpisem adwokata. Wyniesienie skargi o nieważność wyroku sądu polubownego nie wstrzymuje jego egzekucyi [1]).

1) Ostatni ustęp stracił od 10 lutego 1896 moc obowiązującą wskutek nowych ustaw procesowych; co do kwestyi, jak należy ich przepisy już od tej daty obowiązujące, odnoszące się do sądów giełdowych, stosować pod panowaniem dawnego prawa procesowego, daje wskazówki rozp. min. z 14 lutego 1896 L. 29 D. u. p. U. w. do p. c. zawiera co do tych sądów następne postanowienia:

Art. XIII. Przepisy o giełdowych sądach polubownych zawarte w § 2 l. 7 i w § 6 ust. 1 do 3 ust. giełdowej z 1 kwietnia 1875 L. 67 D. u. p. pozostają nienaruszone.

Ostatni ustęp § 6 rzeczonej ustawy traci moc obowiązującą. Prócz tego tracą polubowne sądy giełdowe prawo dozwalania egzekucyi swych wyroków przyznane im przez zatwierdzone z strony rządu statuta.

Art. XIV. Działalność polubownych sądów giełdowych może być w statucie giełdy rozszerzona w tym kierunku, że takiemu sądowi poddane będą także spory z interesów o towary zawartych poza giełdą, jednakowoż tylko pod następnymi warunkami:

1. Każda z stron musi być albo organem zarządu publicznego albo spółką handlową albo stowarzyszeniem zarobkowem lub gospodarczem, albo członkiem giełdy lub uczęszczającym na nią lub wreszcie taką osobą, która się zawodowo trudni produkcyą, handlem lub przerabianiem tych rzeczy ruchomych, które są przedmiotem interesu;

2. interes będący przedmiotem sporu przed sądem polubownym musi się odnosić do towarów, którymi na dotyczącej giełdzie handlować wolno;

3. obie strony muszą się poddać orzeczeniu sądu polubownego zapomocą pisemnej umowy o sąd polubowny i to przy zawarciu lub przed rozwikłaniem interesu; kupcy rejestrowani oraz członkowie giełdy i uczęszczający na nią poddają się sądowi polubownemu już przez przyjęcie bez zarzutu terminatki, w której jest zawarte postanowienie, że spory z tego interesu ma rozstrzygać giełdowy sąd polubowny.

Jeżeli jedna z stron należy do kół trudniących się zawodowo gospodarstwem rolnem, sąd polubowny odrzucić ma na wniosek lub z urzędu wniesioną skargę jako nienadającą się do postępowania przed sądem polubownym, jeżeli interes o towary stanowiący przedmiot sporu oczywiście stoi w dysproporcyi do rozmiaru gospodarstwa rolnego dotyczącej strony.

Statut giełdy może postanowić, że ograniczenia zawarte w ustępie pierwszym l. 1 i w ustępie przedostatnim nie odnoszą się do cudzoziemców. Również może w statucie znajdować się postanowienie, że cudzoziemiec poddaje się giełdowemu sądowi polubownemu już przez przyjęcie bez zarzutu terminatki, która zawiera postanowienie, że spory z tego interesu ma rozstrzygać giełdowy sąd polubowny.

Art. XV. Aby giełdowy sąd polubowny był ważnie obsadzony, konieczną jest rzeczą, by do niego wchodził sekretarz. Urząd ten pełnić mają urzędnicy izby giełdowej uzdolnieni do pełnienia urzędu sędziowskiego, których ustanowi izba giełdowa, a zatwierdzi ministerstwo skarbu w porozumieniu z ministerstwem sprawiedliwości.

Sekretarz giełdowego sądu polubownego przyjmuje skargi, daje stronom potrzebne wskazówki, czuwa nad doręczeniami, uskutecznia podczas rozprawy potrzebne zapiski, bierze udział przy zapadaniu uchwał sądu polubownego z głosem doradczym i wygotowywuje orzeczenia sądu polubownego.

Art. XVI. Osoby, które nie są członkami giełdy lub uczęszczającymi na nią, mają prawo wybrać tych sędziów polubownych, których oznaczenie do nich należy, z listy osób nie należących do giełdy. Statut giełdowy oznaczy, jaką część z ogólnej liczby sędziów polubownych ta lista ma zawierać.

Oznaczenie osób, które na tej liście mają być umieszczone,

należy do izb handlowych i przemysłowych po przesłuchaniu w razie potrzeby stowarzyszeń przemysłowych, do rad kultury krajowej lub do spółek rolniczych. Osoby te muszą mieć stałe miejsce zamieszkania, lub przebywać w miejscu sądu polubownego.

Bliższe postanowienia co do zakładania i uzupełniania tej listy, mianowicie co do korporacyi, które w celu jej utworzenia przesłuchać należy, co do kwalifikacyi osób, które na liście umieszczone być mają, oraz co do czasu trwania ich funkcyi jako sędziów polubownych, wydane będą w drodze rozporządzenia [1]).

Lista ma być przybita w lokalu sądu polubownego.

Statut giełdy zawierać ma postanowienia na przypadek, gdyby nie skorzystano w właściwym czasie z prawa wybrania sędziów polubownych z tej listy, lub gdyby wybrani sędziowie polubowni nie stawili się do rozprawy.

Jeżeli sąd polubowny złożony być ma z członków giełdy lub uczęszczających na nią i z osób, które do giełdy nie należą, a sędziowie polubowni nie mogą się porozumieć co do przełożonego, zamianuje tegoż prezydent kolegium sędziów polubownych według porządku przypadków jeden raz z pomiędzy sędziów polubownych należących do giełdy, następny raz z pomiędzy sędziów polubownych zamieszczonych na liście.

[1]) Zawiera je rozp. min. z 11 lutego 1896 L. 28 D. u. p.

Art. XVII. Postępowanie przed sądami polubownymi określa statut giełdy. Przepisy §§ 587—599 p. c. do niego się nie odnoszą, za podstawę jednak statutów służyć mają następujące przepisy.

Art. XVIII. Statut giełdy ma zawierać przepisy o doręczeniach zdolne zapewnić należyte tychże uskutecznianie. Również ma statut określić powody, dla których strony mogą wykluczyć członka sądu polubownego. Statut zawierać ma przepisy o spisywaniu ugód.

Art. XIX. Rozprawy sądu polubownego są jawne. Co do wykluczenia jawności obowiązują przepisy procedury cywilnej (§§ 172 i 173).

W razie wykluczenia jawności ma każda z stron prawo w § 174 p. c. oznaczone.

Zwierzchnik sądu polubownego ma prawo utrzymywania porządku w zakresie §§ 197 i 198 p. c.

Art. XX Strony mają prawo użyć przy rozprawie zastępców. Jako zastępcy stron przed sądem polubownym dopuszczane będą osoby zamieszczone w liście na podstawie art. XVI, adwokaci, spólnicy jawni, prokuranci, pomocnicy handlowi i inne osoby zostające w służbie u stron, następnie członkowie giełdy lub uczęszczający na takową i ustanowieni przez sąd kuratorowie oraz przeprowadzający pertraktacyą spadku.

Art. XXI. Zwierzchnik sądu polubownego i sekretarz mają czuwać nad zgodnem z prawdą wygotowaniem orzeczenia. Wygotowanie podawać ma nazwiska wszystkich sędziów polubownych, którzy w rozprawie brali udział. Ma ono być podpisane przez zwierzchnika i sekretarza.

Ugody zawarte przed sądem polubownym wtedy tylko są ważne, kiedy je obie strony podpisały.

Art. XXII. Sąd polubowny przesłuchiwać może strony, świadków i znawców nie odbierając przysięgi. Jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania strony pod przysięgą lub zaprzysiężenia świadka lub znawcy, lub jeżeli strona, świadek czy znawca wzbrania się zeznawać, wezwać należy o przedsięwzięcie sąd powiatowy, w którego okręgu osoba mająca być przesłuchaną lub zaprzysiężoną mieszka lub przebywa.

Wezwanie takie może mieć miejsce i wtedy, gdy przeprowadzenie dowodu ma nastąpić poza miejscem, gdzie sąd polubowny ma siedzibę.

(Sąd wezwany udzieli pomocy, jeżeli wezwanie jest uzasadnione w ustawie, czynność przedsięwziąć się mająca jest według ustawy dopuszczalna i sąd wezwany jest właściwy. W razie wątpliwości rozstrzyga bez rozprawy ustnej na wniosek sądu wzywającego sąd wyższy, któremu sąd wezwany podlega: art. XIII u. w. do normy jur. i § 40 normy jur.).

Art. XXIII. Orzeczenie giełdowego sądu polubownego może być zaczepione zażaleniem nieważności:

1) jeżeli zapis na sąd polubowny jest nieważny; przypadek ten zachodzi mianowicie wtedy, gdy go żałący się zawarł z względu na umowę zawartą między członkami związku przedsiębiorców (kartel), według której materyały, narzędzia i inne środki pomocnicze do jego produkcyi przemysłowej potrzebne sprzedawane być

mogą w obrocie krajowym tylko pod tym warunkiem, że kupujący podda się co do sporów wynikłych z czynności giełdowemu sądowi polubownemu; dochodzenia tej nieważności nie można się przed początkiem rozprawy przed sądem polubownym zrzec z skutkiem prawnym;

2) jeżeli sąd polubowny uznał się niesłusznie właściwym lub niewłaściwym;

3) jeżeli sąd polubowny odrzucił skargę nie według przepisu przedostatniego ustępu art. XIV;

4) jeżeli doręczenie skargi nie nastąpiło w sposób statutem określony, lub też jednej z stron przez postąpienie stojące w sprzeczności z statutem odjęto możność brania udziału w rozprawie przed sądem;

5) jeżeli w rozprawie brała udział osoba, nie mająca do tego według ustaw zdolności lub uprawnienia;

6) jeżeli sąd polubowny nie był prawidłowo obsadzony;

7) jeżeli jawność w nieuzasadniony sposób wykluczono.

Zażalenie nieważności wnieść należy w trybunale pierwszej instancyi (sądzie handlowym), w którego okręgu sąd polubowny ma siedzibę, w ciągu czternastu dni po doręczeniu orzeczenia sądu polubownego. Trybunał rozstrzyga uchwałą po wysłuchaniu stron, a w razie potrzeby zwierzchnika i sekretarza sądu polubownego.

Wniesienie zażalenia nieważności przeciw wyrokowi sądu polubownego nie wstrzymuje tegoż egzekucyi. Jeżeli jednak strona wygrywająca jest zabezpieczona przez nastąpione wykonanie czynności egzekucyjnej, albo jeżeli w razie, kiedy wyrok sądu polubownego nakłada świadczenie pieniężne, odpowiednią kwotę pieniężną złożono do sądu, odroczyć należy egzekucyą na wniosek aż do prawomocnego rozstrzygnienia zażalenia nieważności.

Art. XXIV. Jeżeli sąd polubowny uznał prawomocnie swą niewłaściwość lub odrzucił prawomocnie skargę na podstawie przedostatniego ustępu art. XIV, wówczas nie może sąd zwyczajny uchylić się od rozpoznania i rozstrzygnienia tej sprawy.

Art. XXV. Jeżeli wyrok sądu polubownego stoi w sprzeczności z przepisami prawa bezwzględnie obowiązującego, jeżeli następnie sąd polubowny w sporach, które nie wynikają z czynności giełdowych (§ 12 ust. z 1 kwietnia 1875 L. 67 D. u. p.) albo pominął zupełnie zarzut, że podstawą zaskarżonej pretensyi jest interes o różnicę kursu, który należy oceniać jako grę czy zakład, albo też co do tego zarzutu orzekł fałszywie, można zaczepić orzeczenie sądu polubownego jako bezskuteczne w drodze skargi przed sędzią zwyczajnym, i żądać zwrotu świadczenia uskutecznionego na mocy orzeczenia.

Skargę tę wnieść należy w ciągu trzydziestu dni po doręczeniu orzeczenia sądu polubownego do trybunału pierwszej instancyi (sądu handlowego), w którego okręgu sąd polubowny ma siedzibę. Wniesienie jej nie wstrzymuje egzekucyi orzeczenia sądu polubownego, jednak i tu stosuje się przepis art. XXIII ust. 3.

Art. XXVI. W wszystkich sprawach odnoszących się do giełdowego sądu polubownego kierownictwo giełdy zwrócić się ma do ministerstwa skarbu, które rozstrzyga w porozumieniu z ministerstwem sprawiedliwości i handlu, a według okoliczności także w porozumieniu z ministerstwem rolnictwa.

Ministerstwo sprawiedliwości może każdego czasu przez delegata zasięgnąć wiadomości o sposobie orzekania sądu polubownego, przeglądać akta i przekonywać się o prawidłowym toku czynności. W tym celu należy w statucie zamieścić także postanowienie, iż polubowne sądy giełdowe złożyć mają co roku ministerstwu sprawiedliwości co do swej działalności dokładne statystyczne wykazy.

Przepisy te nie wzruszają zresztą postanowień ustawowych o państwowym nadzorze nad giełdami.

Art. XXVII. Obowiązujące obecnie statuty giełdowe zmienić należy co do sądów polubownych tak, by odpowiadały powyższym przepisom, i przedłożyć do zatwierdzenia w ciągu trzech miesięcy po ogłoszeniu tej ustawy.

Postanowienia o sądach polubownych w nowych statutach giełdowych potrzebują zatwierdzenia z strony ministerstw w art. XXVI ust. 1 wymienionych.

§ 7. W interesach giełdowych pośredniczą stręczyciele handlowi (senzale).

Co do stręczycieli handlowych statuty zawierać mogą

takie tylko postanowienia, które są zgodne z powszechnym kodeksem handlowym i z tą ustawą.

§ 8. Ustalenie urzędowe kursów (cen) przedmiotów obrotu, które na giełdzie pozbyto, uskuteczniać mają członkowie starszyzny giełdowej pod dozorem komisarza giełdowego w każdym dniu giełdy po jej zamknięciu, na podstawie interesów zawartych podczas giełdy przez stręczycieli handlowych i na podstawie szczegółów, o których stręczyciele sprawując swój urząd powezmą wiadomość.

Starszyzna giełdowa ogłosić ma niezwłocznie urzędowy wykaz kursów (cennik).

§ 9. Minister skarbu po wysłuchaniu dotyczącej starszyzny giełdowej stanowi o tem, które papiery publiczne mają być na giełdzie przedmiotem handlu giełdowego i które wolno notować w urzędowym wykazie kursów.

§ 10. Starszyzna giełdowa wyznacza terminy likwidacyjne [1]) i ustanawia urządzenia celem likwidacyi interesów giełdowych.

1) Zob. uw. przy art. 331.

§ 11. Gdyby starszyzna giełdowa dopuszczała się wykroczeń przeciwko ustawom lub statutom giełdowym, albo statecznie zaniedbywała swoich obowiązków, minister skarbu ma prawo, po zniesieniu się z ministrem handlu, usunąć starszyznę giełdową od sprawowania czynności i poruczyć kierownictwo giełdą tymczasowo mężom zaufanym, których do tego zamianuje. Podobnież ma prawo po zniesieniu się z ministrem handlu i wysłuchaniu izby handlowej i przemysłowej zamknąć giełdę na pewien czas lub na zawsze.

§ 12. Za czynności giełdowe uważane będą czynności zawarte w publicznym lokalu giełdowym, w czasie na czynności giełdowe wyznaczonym (§ 3), i tyczące się tych przedmiotów obrotu, które na giełdzie owej mogą być sprzedawane i notowane.

§ 13. Przy rozstrzyganiu sporów prawnych z czynności giełdowych (§ 12), zarzut, że roszczenie opiera się na umowie o różnicę kursu, która ma być oceniana jako zakład lub gra, jest niedopuszczalny [1]).

1) Por. §§ 1270—1272 pow. ust. cyw., a także przepisy o interesach promesowych (Dodatek VII).

Zob. nadto art. XXX ust. 2 u. w. do nowej ordyn. egzek. i przytocz. przy § 6 art. XXV i XXIIII u. w. do p. c.

Art. XXIX u. w. do ord. egzek. stanowi: »Jeżeli podstawą roszczenia, na rzecz którego na podstawie wyroku sądu polubownego dozwolono egzekucyi, jest interes o różnicę kursu, który jako grę lub zakład oceniać należy, egzekucya ma być na żądanie zobowiązanego zawieszona. Żądania tego można dochodzić tak za pomocą rekursu przeciw dozwoleniu egzekucyi, jak i za pomocą skargi. Skarga ma być wniesiona w sądzie, w którym postawiono wniosek o dozwolenie egzekucyi w pierwszej instancyi. — Po wniesieniu rekursu lub wytoczeniu skargi może być egzekucya na wniosek odroczona aż do prawomocnego rozstrzygnienia skargi; przy tem odroczeniu wchodzą w zastosowanie przepisy §§ 43 i 44 ord. egzek. (Przepis ten według art. XL u. w. do ord. egzek. obowiązuje od 6 czerwca 1896 r.).

§ 14. Czynności giełdowe uważane być mają za czynności handlowe.

§ 15. Przy interesach zastawnych (Pfandgeschäfte), prolongacyach lub interesach stołowania (Kostgeschäfte) [1]), które są czynnościami giełdowemi, stosowane być mają przepisy artykułu 311 powszechnego kodeksu handlowego nawet wtedy, chociaż interes nie przyszedł do skutku

pomiędzy kupcami na zabezpieczenie wierzytelności z tytułu obustronnych interesów handlowych i chociaż się nie ułożono na piśmie, że wierzyciel może zaspokoić się z zastawu bez postępowania sądowego.

1) Interes taki polega na tem, że jedna strona (Kostnehmer) udziela drugiej (Kostgeber) pewnej zaliczki, nie przenoszącej kursu likwidacyjnego, na papiery wartościowe, których zwrotu druga strona w oznaczonym terminie może żądać za zwrotem zaliczki (Kostcours) i zapłatą odpowiedniego umówionego wynagrodzenia (Kostgeld), które może leżeć także w oznaczeniu wyższego kursu zwrotnego, przenoszącego zaliczkę otrzymaną. Judykatura widzi w tym interesie kontrakt pożyczki w połączeniu z kontraktem zastawnym, i uznaje, że biorący papiery na stołowanie może je w razie spadku kursu sprzedać za poprzedniem zagrożeniem, nie jest jednak — w braku wyraźnej umowy — do tego zobowiązany; że atoli strona druga odpowiada zawsze osobiście za całą zaliczkę, skoro przeciwnik z sprzedaży papierów zaspokojenia nie uzyskał A. 627, 704, 1094. Zasady te opierają się na zwyczajach giełdowych (Börse-usancen).

§ 16. Starszyzna giełdowa postanowi, jak postępować należy, gdy przy rozwikłaniu interesów giełdowych z przyczyny niedopełnienia lub udowodnionej niemożności płacenia z strony kontrahenta ma być przeprowadzone kupno lub sprzedaż w myśl artykułu 311 i artykułów 354 do 357 kodeksu handlowego za pośrednictwem stręczycieli handlowych; w szczególności może zarządzić, aby wszelkie takie kupna lub sprzedaże były uskuteczniane tylko na giełdzie.

§ 17. Przekroczenie postanowień wydanych w celu utrzymania porządku na giełdzie, bez względu czy będzie wytoczone postępowanie według powszechnych ustaw karnych, może być ukarane co do osób uczęszczających na giełdę grzywną aż do 1000 zł., jakoteż wyłączeniem na

czas oznaczony od uczęszczania na giełdę. Podobnież można być wyłączonym od uczęszczania na giełdę za rozszerzanie fałszywych wieści.

Kary te wymierza starszyzna giełdowa; przeciwko nałożeniu grzywny aż do 100 zł. i karze wyłączenia od uczęszczania na giełdę na czas nie przenoszący trzech miesięcy nie ma dalszej drogi prawa.

Gdyby nałożone zostały cięższe kary, można odwołać się do politycznej władzy krajowej w terminie dwutygodniowym.

Jeżeli jednak orzeczonem zostało wyłączenie od uczęszczania na giełdę, odwołanie nie ma skutku zawieszającego.

Władza polityczna krajowa, gdy uzna, że rozciągnięcie kary jest uzasadnione, nie może zniżyć nałożonej grzywny na mniej niż 100 zł., a kary wyłączenia od uczęszczania na giełdę na mniej niż trzy miesiące.

Statut może zawierać postanowienie, ażeby nazwiska tych członków lub uczęszczających, którzy obowiązkom z interesu giełdowego wynikającym po upływie czasu przeznaczonego na dopełnienie tego zadosyć nie uczynią, zostały podane do wiadomości przez wywieszenie ich w gmachu giełdowym.

§ 18. Wszelkie grzywny nałożone na zasadzie powyższego paragrafu, wpływać mają do funduszu ubogich tej gminy, w której się giełda znajduje, i będą ściągane na żądanie starszyzny giełdowej drogą egzekucyi politycznej.

§ 19. Upoważnienia na ajentów giełdowych udzielone dotąd na niektórych giełdach, pozostaną w mocy aż do

swego wygaśnięcia. Nowych atoli upoważnień takich udzielać już nie można.

§ 20. Ustawa niniejsza nabywa moc obowiązującą z dniem ogłoszenia. Giełdom już istniejącym wyznaczony będzie drogą rozporządzenia [1]) stosowny termin do odpowiedniej zmiany urządzeń, po upływie którego przepisy ustaw z 11 lipca 1854 L. 200 D. u. p. i z 26 lutego 1860 L. 58 D. u. p., jakoteż przepisy dodatkowe, o ile tyczą się przedmiotów, które niniejsza ustawa urządza, utracą moc obowiązującą.

§ 21. Wykonanie niniejszej ustawy poruczа się ministrom skarbu, handlu i sprawiedliwości.

1) Rozporządzenie takie wydane zostało d. 19 kwietnia 1875 L. 69 D. u. p.; w niem wspomniany w § 20 termin zakreślono do końca roku 1875.

IV.

Ustawa z dnia 9 kwietnia 1873 L. 70 D. u. p. o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych *).

Za zgodą obu izb Rady Państwa postanowiłem i stanowię jak następuje:

ROZDZIAŁ I.

POSTANOWIENIA OGÓLNE.

ODDZIAŁ PIERWSZY.

O zakładaniu stowarzyszeń i stosunku prawnym ich członków.

§ 1. Przepisy tej ustawy mają być stosowane do stowarzyszeń o nie zamkniętej liczbie członków, których celem jest podniesienie zarobku lub gospodarstwa swych członków przez wspólne prowadzenie przedsiębiorstwa lub przez udzielanie kredytu (stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze), jako to do

stowarzyszeń zaliczkowych i kredytowych,
stowarzyszeń surowcowych i magazynowych,
stowarzyszeń produkcyjnych,
stowarzyszeń spożywczych i

*) Piętak: O towarzystwach zarobkowych i gospodarczych. Lwów, 1874.

stowarzyszeń celem dostarczenia mieszkań i tym podobnych [1]).

1) Jeżeli określona statutami działalność stowarzyszenia przekracza ustawowy zakres, np. stowarzyszenie ma zawierać interesa bankierskie z trzecimi, wówczas pod ustawę tę nie podpada i do rejestru stowarzyszeń wpisane być nie może O. z 21 kwietnia 1896 L. 3670 C. 360 z r. 1896. Wpisowi nie stoi atoli na przeszkodzie okoliczność, że stowarzyszenie pożyczkowe od innych przyjmuje wkładki oszczędności, bo nie jest mu wcale zabronionem wchodzić w stosunki prawne z trzecimi, o ile te służyć mają do osiągnięcia zakreślonego statutem celu O. z 3 listopada 1896 L. 10333 C. 109 z r. 1897; por. § 1 ust. z 27 grudnia 1880 L. 151 D. u. p.

§ 2. Stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze mogą być założone albo z nieograniczoną albo z ograniczoną odpowiedzialnością członków [1]).

W pierwszym wypadku odpowiada każdy uczestnik za zobowiązania stowarzyszenia solidarnie całym swoim majątkiem, w drugim razie tylko do pewnej z góry oznaczonej kwoty.

1) Zmiana odpowiedzialności z nieograniczonej na ograniczoną może być przeprowadzoną tylko w drodze likwidacyi pierwotnego i założenia nowego stowarzyszenia A. 798, 1037; zmiana statutów w tym kierunku nie jest możliwa A. 1644. Także i przeciwna zmiana nie może nastąpić za pomocą uchwalonej przez walne zgromadzenie zmiany statutów, lecz tylko na podstawie pisemnego zgodzenia się wszystkich członków na tę przemianę; zachodzi tu bowiem założenie nowego stowarzyszenia, a wskutek tego potrzeba pisemnego oświadczenia przystąpienia A. 613, 1646.

§ 3. Do założenia stowarzyszenia jest wymaganem:

1) przyjęcie firmy stowarzyszenia;

2) ułożenie na piśmie kontraktu stowarzyszenia (statutu);

3) wpisanie tego kontraktu do rejestru stowarzyszeń.

Przystąpienie pojedynczych uczestników następuje przez oświadczenie pisemne [1]).

1) Oświadczenie takie atoli nie wystarcza, jeżeli według statutu stowarzyszenie w każdym poszczególnym przypadku ma rozstrzygać o przyjęciu; przed takiem przyjęciem ten, kto złożył pisemnie oświadczenie przystąpienia, nie ma jeszcze praw ani obowiązków członka A. 738. Jeżeli ktoś w imieniu innej osoby przystąpił do stowarzyszenia i jej imieniem uiszczał wkładki wiedząc o tem, że nie ma od owej osoby pełnomocnictwa i że sam według statutów członkiem być nie może, i następnie po wykryciu braku pełnomocnictwa sam na członka przyjętym nie zostanie, nie może żądać zwrotu wpłaconych w imieniu owej osoby wkładek, skoro stowarzyszenie w błąd wprowadził A. 1207, 1208.

§ 4. Firma stowarzyszenia musi być wzięta z przedmiotu przedsiębiorstwa i musi zawierać oznaczenie, »stowarzyszenie zarejestrowane« oraz stosownie do rodzaju odpowiedzialności (§ 2) dodatek »z odpowiedzialnością nieograniczoną« lub »z odpowiedzialnością ograniczoną«.

Nazwiska uczestników lub innych osób nie można w firmie zamieszczać. Każda nowa firma odróżniać się musi wyraźnie od wszystkich istniejących już w temże miejscu lub w tejże gminie firm stowarzyszeń zarejestrowanych.

§ 5. Kontrakt stowarzyszenia musi zawierać:

1) firmę i siedzibę stowarzyszenia;

2) przedmiot przedsiębiorstwa;

3) czas trwania stowarzyszenia, jeżeli to ma być ograniczone na czas oznaczony;

4) warunki wstąpienia uczestników jak również ewentualne szczególne postanowienia o zgaśnięciu uczestnictwa (wystąpienie, śmierć lub wykluczenie);

5) wysokość udziałów pojedynczych uczestników w interesie i sposób tworzenia tych udziałów;

6) zasady, według których ma być sporządzany bilans i obliczany zysk, sposób, w jaki ma nastąpić badanie bilansu, oraz postanowienie o rozdziale zysku i straty na pojedynczych uczestników;

7) sposób wyboru i skład przełożeństwa tudzież oznaczenie, jak się legitymować będą członkowie przełożeństwa, ich zastępcy i urzędnicy stowarzyszenia;

8) w jakiej formie odbywa się zwoływanie uczestników;

9) warunki prawa głosowania uczestników oraz formę, w jakiej to prawo wykonywanem będzie;

10) przedmioty, co do których nie może zapadać uchwała prostą większością głosów uczestników, którzy się na skutek zwołania stawili, lecz tylko znaczniejszą większością głosów lub podług innych wymogów;

11) sposób, w jaki uskuteczniane będą ogłoszenia z strony stowarzyszenia;

12) podanie, czy odpowiedzialność uczestników za zobowiązania stowarzyszenia jest nieograniczoną czy ograniczoną, oraz w tym drugim wypadku oznaczenie rozmiaru odpowiedzialności, jeżeli ta jest rozciągnięta ponad zakres ustawą oznaczony (§ 76);

13) wymienienie członków pierwszego przełożeństwa lub tych osób, które mają wyjednać zarejestrowanie stowarzyszenia.

§ 6. Kontrakt stowarzyszenia wpisany w rejestr stowarzyszeń (zarejestrowany) musi być w wyciągu ogłoszony.

Wyciąg musi zawierać:

1) datę kontraktu stowarzyszenia;

2) firmę i siedzibę stowarzyszenia;

3) przedmiot przedsiębiorstwa;

4) czas trwania stowarzyszenia, jeżeli to ma być ograniczone na czas oznaczony;

5) nazwiska i miejsca zamieszkania członków przełożeństwa, jeżeli ono jest już w kontrakcie stowarzyszenia ustanowione;

6) sposób, w jaki uskuteczniane będą ogłoszenia z strony stowarzyszenia;

7) podanie, czy odpowiedzialność uczestników za zobowiązania stowarzyszenia jest nieograniczoną, czy ograniczoną, oraz w tym drugim wypadku oznaczenie rozmiaru odpowiedzialności, jeżeli ta jest rozciągnięta ponad zakres ustawą oznaczony (§ 76).

Jeżeli w kontrakcie stowarzyszenia jest określona forma, w jakiej przełożeństwo swe oświadczenia woli składa i za stowarzyszenie podpisuje, należy także i to postanowienie ogłosić.

§ 7. Przy każdym sądzie handlowym ma się prowadzić rejestr stowarzyszeń co do tych stowarzyszeń, które w okręgu tego sądu mają siedzibę.

Co do tego rejestru obowiązują przepisy kodeksu handlowego wydane dla rejestru handlowego [1]).

1) Art. 12—14 k. h., §§ 10—18 u. w.; zob. przytocz. pod V. rozporz. min. z 14 maja 1873 L. 71 D. u. p. Przepisów tych nie wzrusza nowe prawo procesowe: art. VIII l. 4 u. w. do nowej normy jurysd.

§ 8. Przed uskutecznieniem wpisu w rejestr stowarzyszeń stowarzyszenie jako takie nie istnieje [1]). Jeżeli przed uskutecznieniem wpisu działano w imieniu stowarzyszenia, działający odpowiadają osobiście i solidarnie.

1) Jeżeli stowarzyszenie zostało wpisane w rejestr, może

być wykreślone dopiero po przeprowadzeniu likwidacyi, choćby nawet nigdy realnie nie weszło w życie A. 774.

§ 9. Każda zmiana[1]) kontraktu stowarzyszenia musi nastąpić na piśmie i być zgłoszona do sądu handlowego przy dołączeniu odpisu uchwały stowarzyszenia.

Z uchwałą zmieniającą postąpi się w podobny sposób, jak z pierwotnym kontraktem. Ogłoszenie tejże nastąpi tylko o tyle, o ile skutkiem niej postanowienia w poprzednich ogłoszeniach zawarte doznają zmiany.

Uchwała ta nie ma skutku prawnego, póki nie zostanie wpisana w rejestr stowarzyszeń przy sądzie handlowym, w którego okręgu stowarzyszenie ma siedzibę[2]).

1) Por. uw. do § 2.

2) Jeżeli nastąpiła zmiana statutu w tym kierunku, że stowarzyszenie ma się zajmować urządzaniem publicznych domów składowych, zmiana ta może być wpisaną do rejestru, choć koncesyi na prowadzenie publicznych domów składowych nie przedłożono A. 1487; por. § 3 ust. o domach skład. (Dodatek IX). Uchwała stowarzyszenia (z odpowiedzialnością nieograniczoną), że w celu pokrycia niedoboru podwyższa się wpłaty na udziały oraz że przeciw tym, którzy już z stowarzyszenia wystąpili, lecz są jeszcze odpowiedzialni, samo stowarzyszenie celem ściągnięcia odpowiednich dopłat wystąpić może, jest zmianą statutu, o ile ten ani rozpisania dodatkowych wpłat, ani możności ściągania ich od byłych członków z strony samego stowarzyszenia nie stanowił; wiąże przeto tylko o tyle, o ile została w rejestr wpisana A. 968.

§ 10. W każdym sądzie handlowym, w którego okręgu stowarzyszenie ma zakład filialny, musi się zgłosić tenże zakład celem wpisania do rejestru stowarzyszeń, a przy tem należy zastosować się do wszystkiego, co §§ 6 i 9 przepisują dla zakładu głównego.

§ 11. Stosunek prawny uczestników między sobą zależy w pierwszym rzędzie od kontraktu stowarzyszenia.

Kontrakt w tych tylko punktach różnić się może od niniejszej ustawy, przy których wyraźnie dopuszczalność odmiany przepisano.

§ 12. Stowarzyszenie może pod swą firmą nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, może także nabywać własność i inne prawa rzeczowe na nieruchomościach, może przed sądem skarżyć i być pozywane.

Jego zwyczajnym sądem właściwym jest ten sąd, w którego okręgu ma siedzibę[1]).

1) Zob § 75 nowej normy jurysd. przy art. 111.

§ 13. Dla stowarzyszeń, których przedsiębiorstwo ma za przedmiot wyłącznie lub częściowo czynności handlowe, mają moc obowiązującą przepisy kodeksu handlowego odnoszące się do kupców, o ile niniejsza ustawa nie stanowi inaczej[1]).

1) Zob. art. 5 uw. 2 oraz art. 37 uw. 5. Konkurs do majątku takiego stowarzyszenia może być otwarty tak jak konkurs kupiecki podług § 198 ord. konk. A. 763. Nie można atoli takiego stowarzyszenia uważać za kupca rejestrowanego; pozywać je przeto należy przed sąd zwyczajny, chyba że zachodzi przypadek § 38 l. 1 u. w. A. 915 (?).

§ 14. W miejscu siedziby stowarzyszenia i każdego zakładu filialnego ma się prowadzić rejestr, w który wpisywać należy imię, nazwisko i stan każdego uczestnika, dzień jego przystąpienia do stowarzyszenia i dzień, w którym przestał być członkiem, ilość udziałów każdego uczestnika w interesie, oraz wypowiedzenie jednego lub większej ilości udziałów.

Przegląd tego rejestru jak nie mniej kontraktu stowarzyszenia i jego zmian musi być każdemu dozwolony[1]).

1) Mimo prawa kontroli objętego § 87 nie może sąd zmuszać stowarzyszenia do wykazów i zgłoszeń, których ustawa nie

przepisuje, choćby szło o wykonanie prawa kontroli; nie może w szczególności żądać przedłożenia rejestru członków z § 14, skoro go i tak każdej chwili przeglądnąć może A. 1232; por. § 61.

ODDZIAŁ DRUGI.

O przełożeństwie, radzie nadzorczej i walnem zgromadzeniu.

§ 15. Każde stowarzyszenie musi mieć przełożeństwo, które ma być wybrane z liczby uczestników. Przełożeństwo zastępuje stowarzyszenie sądownie i poza sądem.

Może ono składać się z jednego lub więcej członków, ci mogą być płatni lub niepłatni. Ustanowienie ich jest każdej chwili odwołalne, co atoli nie wzrusza roszczeń o odszkodowanie na podstawie umów istniejących.

§ 16. Każdorazowych członków przełożeństwa zgłosić się musi natychmiast po ich ustanowieniu celem wpisu w rejestr stowarzyszeń. Do zgłoszenia dołączyć należy ich legitymacyą. Członkowie przełożeństwa mają skreślić swój podpis przed sądem handlowym lub podać skreślenie podpisu w formie uwierzytelnionej.

Podobnie musi się postąpić przy każdej zmianie członków przełożeństwa [1]), względnie przy ustanowieniu zastępców.

Jeżeli zmiana nie została w rejestr stowarzyszeń wpisana i publicznie ogłoszona, stowarzyszenie może się nią wobec trzeciego tylko wtedy zasłaniać, kiedy wykaże, że ten trzeci przy zawarciu czynności o zmianie wiedział.

Jeżeli wpisanie i ogłoszenie nastąpiło, trzeci uznać musi skuteczność zmiany wobec siebie, o ile zachodzące okoliczności nie uzasadniają wniosku, że o zmianie przy zawarciu czynności ani nie wiedział, ani nie musiał wiedzieć.

1) Zob. §§ 2, 3 i 18 przytocz. niżej rozp. min. z 14 maja 1873 L. 71 D. u. p. (Dodatek V).

Statuta nie mogą zmieniać ustawowych przepisów co do zgłoszeń do rejestru; protokół przeto walnego zgromadzenia, na którem wybrano przełożeństwo, musi być sądownie lub notaryalnie uwierzytelniony i w oryginale przedłożony A. 656, 966; obecnie jednak tego się nie wymaga skutkiem zmiany § 18 cyt. przez rozp. min. z 23 maja 1895 L. 74 D. u. p. Zmiana zachodzi i wtedy, gdy członek przełożeństwa zrezygnuje z swego stanowiska, do czego ma prawo; przełożeństwo ma przeto zgłosić jego wystąpienie, choćby nie przyjęło jego rezygnacyi O. z 21 stycznia 1896 L. 180 JBl. 21 z r. 1896. Ponieważ sąd nad zgłoszeniem zmian czuwać ma z urzędu, nie może odmawiać interwencyi, jeżeli członek przełożeństwa twierdzi i uprawdopodabnia, że z przełożeństwa wystąpił, i żąda na tej podstawie zmuszenia obecnego przełożeństwa, by się postarało o jego wykreślenie z rejestru O. z 3 września 1895 L. 10543 JBl. 51 z r. 1895.

W razie ponownego wyboru dotychczasowych członków przełożeństwa, wpisanych już w rejestr, należy o tem także donieść sądowi; sąd jednak przyjmie to tylko do wiadomości nie zarządzając wpisu ani ogłoszenia A. 1176, 1292.

§ 17. Przełożeństwo ma składać swe oświadczenia woli i podpisywać za stowarzyszenie w formie określonej kontraktem stowarzyszenia. Jeżeli brak takiego określenia, podpisać muszą wszyscy członkowie przełożeństwa. Podpis za stowarzyszenie nastąpi w ten sposób, iż podpisujący do firmy stowarzyszenia lub do miana przełożeństwa dodadzą własne swe podpisy.

§ 18. Z czynności prawnych, zawartych przez przełożeństwo w imieniu stowarzyszenia, wynikają dla stowarzyszenia prawa i obowiązki. Obojętnem jest, czy czynność zawarto wyraźnie w imieniu stowarzyszenia, czy też z okoliczności wynika, że według woli kontrahentów czynność miała być zawarta za stowarzyszenie.

Upoważnienie przełożeństwa do zastępywania spółki rozciąga się także do wszystkich czynności, do których według powszechnego prawa cywilnego potrzebne jest pełnomocnictwo szczególne, ten gatunek czynności wymieniające.

§ 19. Przełożeństwo jest wobec stowarzyszenia zobowiązane do przestrzegania wszystkich tych ograniczeń, jakie co do rozmiaru upoważnienia przełożeństwa do zastępywania stowarzyszenia stanowią kontrakt stowarzyszenia lub uchwały walnego zgromadzenia. Wobec trzecich osób jednak ograniczenie przełożeństwa w kierunku zastępstwa stowarzyszenia nie ma żadnego skutku prawnego. Przepis ten odnosi się zwłaszcza do przypadku, że zastępstwo ma się odnosić tylko do pewnych czynności lub pewnych rodzajów czynności, lub że może być wykonywane tylko w pewnych okolicznościach lub na pewien czas, lub w pojedynczych miejscach, albo że do pojedynczych czynności wymaganą jest zgoda walnego zgromadzenia, rady nadzorczej lub innego organu stowarzyszenia.

§ 20. Przysięgi w imieniu stowarzyszenia składa przełożeństwo [1]).

1) Przełożeństwo zatrzymuje tę funkcyą także w razie upadłości stowarzyszenia; ma ono tu rolę dłużnika upadłego A. 821. Według nowych ustaw proces. (art. IV l. 2 u. w. do p. c.) przepisy ustawowe o sądowem zastępstwie... stowarzyszeń... oraz o doręczaniu takowym wezwań i uskutecznianiu innych doręczeń pozostają w mocy. Co do przesłuchania pod przysięgą ustawowych zastępców stowarzyszenia uważać należy za stronę § 373 p. c.; zob. dalszy przepis tegoż paragrafu przy art. 117 uw. 2.

§ 21. Przy doręczaniu stowarzyszeniu wezwań i uskutecznianiu innych doręczeń wystarczy, jeżeli takowe nastąpią do rąk członka przełożeństwa, który jest upoważniony do podpisywania sam lub spólnie z innymi, lub do rąk urzędnika stowarzyszenia, który ma prawo zastępywać je przed sądem [1]).

1) Zob. poprzedzającą uwagę.

§ 22. Przełożeństwo ma obowiązek dopilnować prowadzenia potrzebnych ksiąg stowarzyszenia.

Księgom tym, o ile są utrzymywane podług przepisów kodeksu handlowego, przysługuje, skoro idzie o wykazanie wierzytelności stowarzyszenia z dozwolonych mu ustawą czynności, moc dowodowa w tym samym stopniu, co księgom handlowym na podstawie art. 34 k. h. i §§ 19, 20, 21 i 22 u w. do kod. handl. (L. 1 D. u. p. z r. 1863).

Przełożeństwo ogłosić musi najpóźniej w pierwszych sześciu miesiącach każdego roku obrotowego zamknięcie rachunków za miniony rok obrotowy wraz z bilansem. W ogłoszeniu tem podać należy w szczególności także liczbę członków, którzy w chwili zamknięcia bilansu do stowarzyszenia należeli, następnie, ilu członków w ciągu roku obrotowego przybyło i ubyło, niemniej liczbę udziałów w interesie istniejącą przy zamknięciu bilansu, tudzież ile tych udziałów w ciągu roku bilansowego przyrosło, ile ich wypowiedziano lub zwrócono.

§ 23. Członkowie przełożeństwa, którzy w tym charakterze przekraczają granice swego zlecenia, albo też działają przeciw przepisom tej ustawy lub kontraktu stowarzyszenia, odpowiadają osobiście i solidarnie za wynikłą stąd szkodę.

§ 24. Kontrakt stowarzyszenia ustanowić może obok przełożeństwa radę nadzorczą, wybieraną przez uczestni-

ków z pośród siebie, z wykluczeniem członków przełożeństwa, której ustanowienie jest każdej chwili odwołalne.

W razie ustanowienia czuwa ta rada nad prowadzeniem interesów stowarzyszenia w wszystkich gałęziach zarządu, może zasięgać wiadomości o toku spraw stowarzyszenia, przeglądać każdego czasu jego księgi i papiery i badać stan kasy stowarzyszenia. W razie, jeżeli to uważa za potrzebne, może członków przełożeństwa i urzędników tymczasowo aż do rozstrzygnienia walnego zgromadzenia, które wnet zwołać należy, pozbawiać ich praw i upoważnień, oraz czynić stosowne zarządzenia celem dalszego tymczasowego prowadzenia interesów.

Ma badać rachunki z pojedynczych okresów prowadzenia interesu, w szczególności rachunki roczne, bilanse i projekty do rozdziału zysku, oraz zdawać z tego corocznie sprawę walnemu zgromadzeniu.

Ma zwołać walne zgromadzenie, skoro to jest wskazane w interesie stowarzyszenia.

Członkowie rady nadzorczej odpowiadają za szkodę, którą spowodowali nie wypełniając swych obowiązków.

§ 25. Rada nadzorcza upoważniona jest do prowadzenia przeciw członkom przełożeństwa sporów przez walne zgromadzenie uchwalonych.

Jeżeli stowarzyszenie ma prowadzić spór przeciw członkom rady nadzorczej, zastępują je pełnomocnicy na walnem zgromadzeniu wybrani.

Każdy uczestnik ma prawo przystąpić do powyższych sporów na swój koszt jako interwenient [1]).

1) Każdy członek może przystąpić po stronie stowarzyszenia do sporu i w takim razie, gdy członek przełożeństwa, względnie likwidator wytoczył spór przeciw stowarzyszeniu A. 847.

Por. przepisy nowej p. c. przy art. 194 uw. 2.

§ 26. Prowadzenie interesów stowarzyszenia jak niemniej zastępstwo stowarzyszenia przy tem prowadzeniu interesów może być również przekazane urzędnikom stowarzyszenia lub innym osobom jako pełnomocnikom tegoż. W tym razie upoważnienie tych osób stosuje się do udzielonego im pełnomocnictwa, a w razie wątpliwości obejmuje wszystkie czynności prawne, jakie załatwianie tego rodzaju interesów zazwyczaj za sobą pociąga.

§ 27. Ogół stowarzyszonych na walnem zgromadzeniu wykonywa prawa przysługujące stowarzyszonym w sprawach stowarzyszenia, w szczególności co do prowadzenia interesów, przeglądu i sprawdzania bilansu, oraz ustanawiania rozdziału zysku.

Każdy uczestnik ma przytem jeden głos, o ile kontrakt stowarzyszenia nie stanowi inaczej.

§ 28. Walne zgromadzenie uczestników zwołuje przełożeństwo, o ile na podstawie kontraktu stowarzyszenia lub niniejszej ustawy i inne osoby nie są do tego upoważnione.

§ 29. Oprócz przypadków w kontrakcie stowarzyszenia wyraźnie oznaczonych zwołanem być ma walne zgromadzenie uczestników także i wtedy, gdy to przedstawia się jako wskazane w interesie stowarzyszenia.

Musi ono być zwołane natychmiast, jeżeli tego zażąda co najmniej dziesiąta część członków stowarzyszenia w podaniu przez siebie podpisanem przy podaniu celu i powodów. Jeżeli w kontrakcie stowarzyszenia prawo żądania zwołania walnego zgromadzenia zastrzeżono większej lub mniejszej liczbie stowarzyszonych, kontraktu trzymać się należy.

W razie potrzeby sąd handlowy na żądanie stawiających wniosek zmusi osoby zobowiązane do zwołania walnego zgromadzenia grzywnami aż do trzystu złr. a. w., by to uczyniły.

§ 30. Zwołanie walnego zgromadzenia nastąpi w sposób oznaczony kontraktem stowarzyszenia.

Przy zwołaniu musi być zawsze ogłoszony cel walnego zgromadzenia. Nie mogą zapadać uchwały co do przedmiotów, których roztrząsanie nie było w ten sposób zapowiedziane; wyjątek stanowi uchwała zapadła na wniosek uczyniony na walnem zgromadzeniu o zwołanie nadzwyczajnego walnego zgromadzenia.

Do czynienia wniosków i do roztrząsania bez wydawania uchwał takiego zapowiedzenia nie potrzeba.

§ 31. Aby na walnem zgromadzeniu mogły zapadać uchwały, koniecznem jest, by na takowem obecną była osobiście lub przez zastępców co najmniej dziesiąta część członków, o ile kontrakt stowarzyszenia nie stanowi inaczej.

§ 32. Jeżeli walne zgromadzenie nie jest zdolne do wydawania uchwał, zwołać należy, o ile kontrakt stowarzyszenia nie stanowi inaczej, drugie zgromadzenie, na którem mogą zapadać uchwały bez względu na liczbę członków obecnych lub zastąpionych.

To drugie zgromadzenie walne ograniczone jest do roztrząsania owych przedmiotów, dla których zwołane było zgromadzenie udaremnione.

§ 33. Jeżeli kontrakt stowarzyszenia co do sposobu zapadania uchwał nic innego nie przepisuje, zapadają uchwały walnego zgromadzenia bezwzględną większością głosów; przewodniczący głosuje także, a w razie równości głosów to zdanie, do którego on przystąpił, uważa się za uchwałę.

Zmiana statutu stowarzyszenia jako też rozwiązanie stowarzyszenia uchwalone być mogą tylko większością co najmniej dwóch trzecich części głosów oddanych; statut stowarzyszenia może jednak postanowić odmiennie.

§ 34. Przełożeństwo jest obowiązane do przestrzegania i wykonywania wszystkich postanowień statutu stowarzyszenia oraz uchwał zgodnie z statutem przez walne zgromadzenie ważnie powziętych, i jest za to wobec stowarzyszenia odpowiedzialne.

Uchwały walnego zgromadrenia wpisywane być mają w księgę protokołów, którą każdy uczestnik i władza administracyjna przeglądać może.

§ 35. Przełożeństwo obowiązane jest wydać każdemu uczestnikowi na żądanie odpis (przedruk) kontraktu stowarzyszenia wraz z odnoszącemi się do niego zmianami i uzupełnieniami, tudzież odpis zatwierdzonego zamknięcia rachunków i bilansu za zwrotem kosztów i te pisma na żądanie zaopatrzyć swym podpisem.

Oprócz tego ma przełożeństwo przedłożyć politycznej władzy krajowej za pośrednictwem politycznej władzy powiatowej odpis (przedruk) kontraktu stowarzyszenia, jak niemniej każdą jego zmianę w ciągu ośmiu dni po nastąpionym wpisie, a odpis zatwierdzonego zamknięcia rachunków i bilansu w ciągu ośmiu dni po nastąpieniu zatwierdzenia. Władze polityczne zmuszą do tego w razie potrzeby członków przełożeństwa grzywnami aż do stu złr.

ODDZIAŁ TRZECI.

O rozwiązaniu stowarzyszenia.

§ 36. Stowarzyszenie rozwiązuje się:

1) przez upływ czasu oznaczonego w kontrakcie stowarzyszenia;
2) przez uchwałę stowarzyszenia;
3) przez otwarcie konkursu;
4) przez rozporządzenie władzy administracyjnej (§ 37) [1].

1) Rozwiązanie stowarzyszenia przez fuzyą z innem stowarzyszeniem nie jest możliwe, a uchwała tej treści w rejestr wpisana być nie może A. 608.

§ 37. Władza polityczna może zarządzić rozwiązanie stowarzyszenia, jeżeli z powodu działalności lub rozpraw stowarzyszenia nastąpiło prawomocne orzeczenie karne po myśli § 88 niniejszej ustawy.

Sądy karne udzielić mają tego rodzaju orzeczenia politycznej władzy krajowej natychmiast, skoro stały się prawomocnemi.

§ 38. Wydanie orzeczenia rozwiązującego należy do politycznej władzy krajowej, w której okręgu stowarzyszenie ma siedzibę, a jeżeli działalność stowarzyszenia przez zakłady filialne rozciąga się na większą ilość krajów, do władzy politycznej tego kraju, w którym znajduje się zakład główny. Przeciw orzeczeniu rozwiązania można w przeciągu czterech tygodni wnieść rekurs do ministerstwa spraw wewnętrznych.

Uprawnienie krajowej władzy politycznej do zarządzenia rozwiązania stowarzyszenia na podstawie orzeczenia karno sądowego (§ 37) gaśnie z upływem trzech miesięcy od czasu, kiedy to orzeczenie stało się prawomocnem.

§ 39. O rozwiązaniu zarządzonem prawomocnie przez władzę administracyjną zawiadomić należy z urzędu sąd handlowy celem wpisania go do rejestru stowarzyszeń i ogłoszenia.

§ 40. Rozwiązanie stowarzyszenia, o ile nie jest skutkiem otwarcia konkursu lub nie nastąpiło przez rozporządzenie władzy administracyjnej, musi być zgłoszone przez przełożeństwo celem wpisania do rejestru stowarzyszeń i ogłoszone trzechkrotnie w pismach przeznaczonych do ogłaszania takich wpisów. W tem ogłoszeniu musi się zarazem wezwać wierzycieli, by się do stowarzyszenia zgłosili.

ODDZIAŁ CZWARTY.

O likwidacyi stowarzyszenia.

§ 41. Po rozwiązaniu stowarzyszenia z wyjątkiem przypadku konkursu odbywa się likwidacya przez przełożeństwo, jeżeli tejże kontrakt stowarzyszenia lub uchwała stowarzyszenia nie porucza innym osobom [1]. Ustanowienie likwidatorów jest każdej chwili odwołalne.

1) I tu odróżnić trzeba wpis rozwiązania (§ 40) od wpisu wykreślenia firmy; por. art. 133 i A. 774 przy § 8.

Jeżeli podanie o wykreślenie firmy zawiera okoliczności niezgodne z tem, co podano przy wpisie; jeżeli z niego wynika, iż nie miało miejsca zebranie konieczne do ukonstytuowania się stowarzyszenia w myśl statutów, a przy prośbie o wpis podano, że ukonstytuowanie się nastąpiło, sąd zbadać ma przedewszystkiem istotny stan rzeczy, ewentualnie z pomocą władz politycznych, i postąpi według ustawy (§ 87) pociągającej zgłaszających do odpowiedzialności za nieprawdę podań A. 1459.

§ 42. Likwidatorów zgłosi przełożeństwo w sądzie handlowym celem wpisania do rejestru stowarzyszeń; mają

oni swój podpis skreślić osobiście przed tą władzą, lub podać skreślenie w formie uwierzytelnionej.

Wystąpienie likwidatora lub zgaśnięcie jego pełnomocnictwa zgłosić również należy do wpisania w rejestr stowarzyszeń.

§ 43. Wobec trzecich osób na zamianowanie likwidatorów, na wystąpienie likwidatora lub zgaśnięcie jego pełnomocnictwa powoływać się można tylko pod tymi warunkami, pod którymi można się wobec trzecich według § 16 bronić zmianą członków przełożeństwa.

Jeżeli jest więcej likwidatorów, spólnie tylko przedsiębrać mogą czynności należące do likwidacyi, o ile nie postanowiono wyraźnie, że mogą działać pojedynczo.

§ 44. Likwidatorowie pokończą czynności bieżące, wypełnią zobowiązania rozwiązanego stowarzyszenia, ściągną jego wierzytelności i spieniężą majątek stowarzyszenia; mają zastępywać stowarzyszenie przed sądem i poza sądem, mogą za nie zawierać ugody i zdawać się na sąd polubowny. W nowe interesa wchodzić mogą tylko celem ukończenia interesów jeszcze nierozwikłanych.

Sprzedaż nieruchomości mogą likwidatorowie uskutecznić tylko w drodze sprzedaży publicznej, o ile kontrakt lub uchwała stowarzyszenia nie stanowi inaczej.

§ 45. Ograniczenie zakresu uprawnień likwidatorów (§ 44) jest bez skutku prawnego przeciw osobom trzecim.

§ 46. Likwidatorowie mają kłaść swój podpis w ten sposób, że do firmy dotychczasowej, obecnie likwidacyjną nazywać się mającej, przydadzą swe nazwiska.

§ 47. Likwidatorowie obowiązani są wobec stowarzyszenia stosować się przy prowadzeniu interesów do uchwał powziętych przez walne zgromadzenie, a za szkodę

wynikłą z swego przeciwnego działania odpowiadają stowarzyszeniu osobiście i solidarnie.

§ 48. Pieniędzy znajdujących się przy rozwiązaniu stowarzyszenia i wpływających podczas likwidacyi używa się następnie:

1) przedewszystkiem zaspakaja się wierzycieli stowarzyszenia w miarę zapadłości ich pretensyi i zatrzymuje się kwoty potrzebne na pokrycie wierzytelności jeszcze nie zapadłych;
2) z pozostałej nadwyżki zwraca się uczestnikom kwoty wpłacone przez nich na swe udziały. Jeżeli zapas nie starczy na zupełne pokrycie, rozdział tegoż odbywa się podług stosunku wysokości pojedynczych sald, jeżeli kontrakt stowarzyszenia nie stanowi inaczej;
3) nadwyżkę pozostałą po pokryciu długów stowarzyszenia jako też udziałów stowarzyszonych rozdziela się między uczestników stosownie do postanowień kontraktu stowarzyszenia o rozdziale zysku (§ 5 l. 6).

§ 49. Likwidatorowie mają natychmiast przy rozpoczęciu likwidacyi zestawić bilans. Jeżeli z tego bilansu lub z bilansu później zestawionego wynika, że aktywa stowarzyszenia wraz z funduszem rezerwowym i udziałami uczestników w interesie nie starczą na pokrycie długów stowarzyszenia, mają likwidatorowie pod własną odpowiedzialnością uczynić bezzwłocznie wniosek o otwarcie konkursu co do majątku stowarzyszenia i zawiadomić o tem walne zgromadzenie, które równocześnie zwołać należy.

§ 50. Mimo rozwiązania stowarzyszenia mają zresztą aż do ukończenia likwidacyi przepisy pierwszego

i drugiego oddziału zastosowanie co do stosunków prawnych dotychczasowych uczestników między sobą oraz do osób trzecich, o ile co innego nie wynika z przepisów niniejszego oddziału i z istoty likwidacyi.

Sąd, któremu stowarzyszenie podlegało w czasie rozwiązania, pozostaje dla rozwiązanego stowarzyszenia właściwym aż do ukończenia likwidacyi. Doręczenia dla stowarzyszenia odbywają się z skutkiem prawnym do rąk jednego z likwidatorów [1]).

1) Zob. uw. do §§ 12 i 20. Skarga likwidatora przeciw stowarzyszeniu doręczona będzie należycie do rąk innego likwidatora A. 847, 902.

§ 51. Po ukończeniu likwidacyi oddaje się księgi i pisma rozwiązanego stowarzyszenia w przechowanie jednemu z byłych uczestników lub osobie trzeciej. Uczestnika tego lub osobę trzecią oznacza w braku zgodnego porozumienia się sąd handlowy.

Uczestnicy i ich prawonabywcy zatrzymują prawo przeglądu ksiąg i papierów oraz korzystania z nich.

§ 52. Kiedy ma być otwarty konkurs do majątku stowarzyszenia oprócz przypadku oznaczonego w § 49, oznacza ordynacya konkursowa.

Ugoda przymusowa nie ma miejsca.

ROZDZIAŁ II.

Szczególne przepisy dla stowarzyszeń z odpowiedzialnością nieograniczoną.

§ 53. Członkowie stowarzyszenia założonego z odpowiedzialnością nieograniczoną odpowiadają solidarnie całym swym majątkiem za zobowiązania stowarzyszenia,

o ile do pokrycia tychże w razie likwidacyi lub konkursu aktywa stowarzyszenia nie starczą [1]).

Kto przystępuje do istniejącego stowarzyszenia, odpowiada za wszystkie zobowiązania zaciągnięte przez stowarzyszenie przed swem wstąpieniem na równi z innymi stowarzyszonymi.

Układ przeciwny nie ma skutku prawnego przeciw trzecim.

1) Przepis ten nie może być co do członków, którzy już wystąpili, lecz są jeszcze odpowiedzialni, zmieniony uchwałą walnego zgromadzenia; nie można więc nawet na podstawie takiej uchwały żądać od tych członków dopłat przed ukończeniem likwidacyi A. 935; por. A. 968 przy § 9.

Jeżeli według statutów członek pragnący zaciągnąć w stowarzyszeniu pożyczkę musi wziąć odpowiednią wysokości pożyczki ilość t. zw. udziałów założycielskich, przed których zupełnem wpłaceniem pożyczki otrzymać nie może, członek, który się zapisał w tym celu na pewną ilość takich udziałów, nie może być zmuszony do wpłaty tychże, skoro stowarzyszenie popadło w konkurs i świadczenia wzajemnego wykonać nie może, t. j. nie jest w stanie udzielić mu żądanej pożyczki A. 900.

§ 54. Każdy uczestnik ma prawo wystąpić z stowarzyszenia także i wtedy, gdy kontrakt stowarzyszenia jest zawarty na czas oznaczony.

Jeżeli kontrakt stowarzyszenia nie zawiera żadnych postanowień co do terminu wypowiedzenia i czasu wystąpienia, wystąpienie jest możliwe tylko z końcem roku obrotowego za poprzedniem co najmniej czterotygodniowem wypowiedzeniem. Nadto przestaje się być członkiem przez śmierć, o ile kontrakt stowarzyszenia nie zawiera odmiennych postanowień.

§ 55. Członkowie, którzy przestali należeć do stowarzyszenia, oraz ich dziedzice pozostają aż do chwili,

kiedy nastąpi przedawnienie [1]), odpowiedzialni za wszystkie zobowiązania zaciągnięte przez stowarzyszenie aż do chwili, kiedy do niego przestali należeć [2]).

Jeżeli statut stowarzyszenia nie stanowi inaczej, nie mają oni żadnych roszczeń do funduszu rezerwowego lub innego majątku stowarzyszenia; mają tylko prawo żądać, by im ich udział w interesie tak, jak się przedstawia podług zamknięcia rachunków tego roku, w którym przestali należeć do stowarzyszenia, wypłacono w miesiąc po ustaleniu tego zamknięcia rachunków, o ile do tej chwili nie uchwalono ani nie zarządzono rozwiązania stowarzyszenia.

1) Por. § 73.

2) Nie są oni odpowiedzialni za zobowiązania powstałe później; o ile przeto wierzyciel chce na podstawie § 60 prowadzić egzekucyą przeciw takiemu uczestnikowi, który przed otwarciem konkursu wystąpił z stowarzyszenia, wykazać musi, że dochodzona pretensya przed wystąpieniem egzekuta z stowarzyszenia powstała A. 1103; nie wystarczy wykazać wogóle, iż on kiedyś był członkiem stowarzyszenia A. 1157.

§ 56. Wierzyciele osobiści uczestnika nie mogą celem uzyskania dla siebie zaspokojenia lub zabezpieczenia czepiać się rzeczy, wierzytelności lub praw stanowiących majątek stowarzyszenia, lub udziału w tychże. Przedmiotem egzekucyi lub zapowiedzenia na ich rzecz może być tylko to, czego sam uczestnik tytułem odsetek i udziału w zysku żądać może i co na niego przypada przy ostatecznem obliczeniu w razie rozwiązania stowarzyszenia lub w razie, gdyby przestał do niego należeć [1]).

1) Zob. art. 119 i 126 k. h. Wierzyciele tacy nie mogą prowadzić egzekucyi na udział dłużnika w majątku stowarzyszenia np. żądać przyznania tego udziału na własność A. 753, 1340, 1344; niedopuszczalną jest też licytacya książeczki udziałowej zajętej

egzekucyjnie i złożonej w depozycie sądowym, a przeciw uchwale dozwalającej licytacyi ma stowarzyszenie prawo rekursu A. 1541. Dywidenda jednak podlega egzekucyi bez zastrzeżeń A. 982 Można również zająć to, co przy ostatecznem obliczeniu uczestnikowi przypadnie, a celem uzyskania tej egzekucyi nie potrzeba wcale prowadzić przedtem bezskutecznie egzekucyi na prywatny majątek dłużnika, co jest konieczne tylko wtedy, jeżeli wierzyciel chce skorzystać z prawa wypowiedzenia z § 59; inaczej a błędnie A. 753.

Zasada § 56 stosuje się i do stowarzyszeń z ograniczoną odpowiedzialnością, choć dla nich nie jest wyraźnie powtórzona; i tu więc nie można prowadzić egzekucyi na wkładkę czy udział członka, który przestał być jego własnością, a stał się częścią majątku stowarzyszenia, lecz tylko na odsetki, udział w zysku i to, co mu się należeć będzie z ostatecznego obliczenia O. z 5 maja 1896 L. 5338 C. 427 z r 1896; odmiennie A. 1376 dozwalające egzekucyi na udział w stowarzyszeniu z odpowiedzialnością ograniczoną. Por. uw. do § 83.

§ 57. Przepis poprzedniego paragrafu odnosi się także do wierzycieli osobistych, którym przysługuje prawo zastawu na majątku uczestnika. Ich prawo zastawu nie rozciąga się na rzeczy, wierzytelności lub prawa należące do majątku stowarzyszenia, ani na udział w tychże, lecz tylko na to, co określa ostatnie zdanie poprzedniego paragrafu.

Powyższe postanowienia nie wzruszają jednakowoż praw, które istniały na rzeczach wniesionych przez uczestnika do majątku stowarzyszenia już w chwili ich wniesienia.

§ 58. Nie ma miejsca potrącenie ani całkowite ani częściowe między wierzytelnościami stowarzyszenia a osobistemi pretensyami dłużnika stowarzyszenia do jednego z uczestników, dopóki stowarzyszenie istnieje. Po rozwiązaniu spółki potrącenie takie jest dopuszczalne, jeżeli

i o ile uczestnikowi przy ostatecznym rozdziale wierzytelność stowarzyszenia przekazano.

§ 59. Jeżeli wierzyciel osobisty uczestnika po bezskutecznem przeprowadzeniu egzekucyi na jego majątek osobisty [1]) uzyskał egzekucyą na to, co się uczestnikowi należeć będzie w razie, gdyby przestał należeć do stowarzyszenia, ma on prawo celem swego zaspokojenia żądać wystąpienia owego uczestnika za poprzedniem wypowiedzeniem z swej strony, bez względu na to, czy stowarzyszenie jest zawarte na czas oznaczony czy nieoznaczony.

Wypowiedzenie musi nastąpić najmniej na sześć miesięcy przed upływem roku obrotowego stowarzyszenia.

1) Zob. objaśn. do § 56.

§ 60. Otwarcie konkursu co do majątku stowarzyszenia nie pociąga za sobą konkursu co do majątku osobistego pojedynczych uczestników.

Uchwała o otwarciu konkursu nie ma zawierać nazwisk uczestników solidarnie odpowiedzialnych.

Przełożeństwo, względnie likwidatorowie mają w postępowaniu konkursowem to prawne stanowisko, które ordynacya konkursowa przyznaje dłużnikowi upadłemu [1]).

Skoro tylko konkurs jest zakończony, wierzyciele mają prawo dochodzić na pojedynczych uczestnikach, odpowiedzialnych im solidarnie, niedoboru swych wierzytelności wraz z odsetkami i kosztami, jednak tylko wtedy, jeżeli ich wierzytelność zgłoszona została w postępowaniu konkursowem i uznana za prawdziwą.

Z tytułu takich wierzytelności, które w konkursie stowarzyszenia uznane zostały za prawdziwe i nie zostały zaprzeczone także z strony przełożeństwa względnie likwidatorów, można uzyskać egzekucyą przeciw uczestnikowi

bez potrzeby wytaczania ponownego postępowania prawnego [2]).

1) Można im przeto wskazywać przysięgi tak samo, jak dłużnikowi upadłemu A. 821.

2) Egzekucyi tej żądać należy od sądu konkursowego A. 1724; jest ona możliwa i wtedy, kiedy zarządca masy wierzytelności uznał, a przełożeństwo (względnie likwidatorzy) stowarzyszenia na terminie likwidacyjnym nie stanęło O. z 3 lutego 1897 L. 1097 C. 110 z r. 1897.

Chcąc prowadzić egzekucyą, musi wierzyciel wykazać, że przeciwnik był członkiem stowarzyszenia w chwili otwarcia konkursu; co do członków, którzy przed tą chwilą wystąpili, por. § 55 uw. 2. Wystarczy w tym celu powołać się na rejestr stowarzyszenia, skoro w nim przeciwnik wpisany jest w chwili otwarcia konkursu jako kasyer lub członek dyrekcyi A. 1060; można też wykazać to zapomocą wyciągu z rejestru członków, jednak w tym tylko razie, jeżeli tenże odpowiada przepisom § 14, w szczególności, jeżeli podaje datę wstąpienia członka O. z 1 marca 1894 L. 2357 C. 224 z r. 1894. Ponieważ według § 35 stowarzyszenia stoją pod nadzorem władz politycznych, powołane są także i władze polityczne do wydawania stronom potrzebnych poświadczeń; wystarczy zatem przedłożyć protokół spisany w starostwie, w którym egzekuci do charakteru członków się przyznali A. 797.

Według nowej ord. egzek. (§ 1 l. 7) wyciąg z protokołu likwidacyjnego stwierdzający warunki ostatniego ustępu § 60 stanowi tytuł egzekucyjny.

§ 61. Skoro w postępowaniu konkursowem ustalony już został ostateczny projekt rozdziału, przełożeństwo sporządzić winno obliczenie (obrachunek dopłat), z którego wynika, ile każdy uczestnik dopłacić ma podług postanowień kontraktu stowarzyszenia (§ 5 l. 6) celem zaspokojenia wierzycieli, którzy w konkursie nie uzyskali pokrycia.

Jeżeli członkowie odmawiają uiszczenia dopłat lub z niemi zwlekają, przedłożyć ma przełożeństwo obrachu-

nek dopłat w podwójnem wygotowaniu sądowi konkursowemu do sądowego potwierdzenia.

Do podania dołączyć należy odpis kontraktu stowarzyszenia i spis niedoborów wierzycieli, oraz wykaz uczestników zobowiązanych według obrachunku dopłat do uiszczenia dopłaty [1]).

1) Przepisy §§ 61—72 normują t. zw. postępowanie repartycyjne Nie jest ono bynajmniej dalszym ciągiem rozdziału majątku stowarzyszenia czyli postępowania konkursowego; owszem ma na celu zrealizowanie odpowiedzialności z §§ 53 i 60 w sposób godzący interesa wierzycieli z interesami członków. Zamknięcie konkursu może przeto nastąpić na wniosek wierzycieli, choć postępowanie repartycyjne jest w toku; jeżeli bowiem repartycya nie doprowadza dostatecznie prędko do pożądanego dla wierzycieli rezultatu, muszą oni mieć możność dochodzenia samoistnego niedoborów po myśli § 60, a końca repartycyi bynajmniej czekać nie potrzebują A. 1210; por. § 72.

Postępowanie repartycyjne ma na celu jedynie zaspokojenie pretensyi tych wierzycieli, którzy się w konkursie zgłosili i całkowitego pokrycia nie uzyskali; nie można do repartycyi wciągać pretensyi zarządcy masy konkursowej z tytułu kosztów zarządu, która z masy nie została całkowicie pokrytą A. 1249. O ile zaś wierzytelność zarządcy masy, należąca do kosztów masy, została w konkursie należycie ustaloną i skutkiem braku całkowitego pokrycia repartycyą objętą, traci ona w postępowaniu repartycyjnem swój charakter uprzywilejowany i prawo pierwszeństwa; żądanie byłego zarządcy masy, by ta jego pretensya była zaspokojona z pierwszych w drodze repartycyi ściągniętych funduszów, jest bezzasadne A. 1471. Po uchyleniu konkursu i zamknięciu postępowania repartycyjnego nie można żądać nowej repartycyi celem pokrycia nieustalonej w konkursie pretensyi zastępcy prawnego likwidatorów (lub przełożeństwa) z tytułu kosztów zastępstwa, choćby ją likwidatorowie uznali A. 1411; roszczenie to nie stoi także na przeszkodzie wykreśleniu firmy, do którego sąd zmusić ma w razie potrzeby likwidatorów z urzędu, choćby nawet oni sami takie pretensye podnosili A. 1437.

Kwoty ściągnięte od uczestników na podstawie repartycyi służyć mają jedynie i wyłącznie na zaspokojenie tych wierzycieli, których pretensye repartycyą były objęte; wierzyciel, którego pretensya do stowarzyszenia powstała już po zniesieniu konkursu, na kwoty te egzekucyi prowadzić nie może A. 1351.

Wierzyciel nie jest krępowany repartycyą (§ 72); likwidatorowie jednak nie mogą wykonywać praw przysługujących wierzycielowi przeciw pojedynczym uczestnikom, owszem muszą się trzymać planu repartycyi i mogą uczestników pociągać do odpowiedzialności tylko do wysokości ich udziału w niedoborze A. 1211.

§ 62. Komisarz konkursowy oznajmić ma wszystkim uczestnikom przez osobne zawiadomienia tudzież zapomocą przybicia w sądzie, że obrachunek dopłat mogą u niego lub u przełożeństwa przeglądać i odpisywać, i że im wolno zarzuty, jakie przeciw temu obrachunkowi mają, wnieść na audyencyi, którą równocześnie wyznaczyć należy.

O audyencyi zawiadomić należy także przełożeństwo przy doręczeniu jednego egzemplarza obrachunku rozdziału.

Już przybicie w sądzie ma co do wszystkich uczestników skutki prawne zawiadomienia, choćby co do poszczególnych doręczenie nie nastąpiło.

§ 63. Jeżeli na audyencyi podniesione będą zarzuty, wyjaśnić należy dotyczący stosunek faktyczny i prawny o tyle, o ile to jest konieczne do ocenienia na razie ważności zarzutów.

Istotne wyniki audyencyi ustalić należy w protokole.

Gdyby rozprawa na jednym dniu nie mogła być doprowadzoną do końca, komisarz konkursowy zarządzić ma dalszy jej ciąg na jeden z najbliższych dni, oznajmić to obecnym interesowanym przy przerwaniu rozprawy i zanotować w protokole, iż to nastąpiło.

Nowego wezwania interesowanych nie potrzeba.

§ 64. Sąd konkursowy zatwierdzić ma obrachunek dopłat po rozstrzygnieniu uchwałą o wniesionych zarzutach i po stosownem sprostowaniu.

Środek prawny przeciw zatwierdzeniu nie jest dopuszczalny.

Zatwierdzony sądownie obrachunek dopłat może być egzekwowany po upływie czternastu dni od dnia przybicia uchwały zatwierdzającej.

§ 65. Jeden egzemplarz zaopatrzonego sądowem zatwierdzeniem obrachunku dopłat udzielić należy przełożeństwu za pomocą rezolucyi.

Drugi egzemplarz zatrzymany będzie w sądzie do przeglądu dla uczestników stowarzyszenia.

O uchwale zatwierdzającej zawiadomić należy uczestników zapomocą przybicia w sądzie.

Przełożeństwo jest uprawnione, a w razie wzbraniania się lub zwłoki zobowiązane do ściągnięcia na podstawie zatwierdzonego przez sąd obrachunku dopłat w drodze egzekucyi kwot, które poszczególni uczestnicy zapłacić mają.

Egzekucyi żądać należy w sądzie konkursowym, a przeprowadzi się ją według przepisów o postępowaniu sumarycznem [1]).

1) Jeżeli uczestnik zapozwany wprost przez wierzyciela (§ 72) zapłacił mu więcej, niżby miał płacić według repartycyi, może się na tę zapłatę powołać z skutkiem prawnym wobec likwidatorów ściągających dopłaty na podstawie repartycyi A. 1210.

Nowa ord. egzek. utrzymuje w § 1 l. 7 moc egzekucyjną uchwały zatwierdzającej obrachunek dopłat.

§ 66. Każdy uczestnik ma prawo zaczepić w drodze skargi zatwierdzony przez sąd obrachunek dopłat, o ile jego dotyczy; skargę tę wnieść należy w zwyczajnym sądzie stowarzyszenia przeciw jego przełożeństwu, które w tym sporze zastępować ma resztę interesowanych członków [1]).

1) Również skarga o uznanie, że się nie jest odpowiedzialnym z powodu wystąpienia z upadłego stowarzyszenia, skierowaną ma być przeciw przełożeństwu, nie przeciw masie konkursowej; ogół bowiem wierzycieli niema w tej kwestyi bezpośredniego interesu A. 826.

§ 67. Jeżeli od pojedynczych stowarzyszonych nie można całkowicie lub częściowo ściągnąć dopłat, przełożeństwo sporządzić ma co do tego niedoboru nowy obrachunek dopłat, rozdzielający ten niedobór na resztę stowarzyszonych.

Dalsze postępowanie określają §§ 61—66.

§ 68. Przełożeństwo jest upoważnione do odbierania dopłat, które stowarzyszeni mają płacić, i ma obowiązek użyć takowych zgodnie z ich przeznaczeniem [1]).

1) Por. uw. do § 61 ust. 2 i 3.

§ 69. Przepisy poprzednich §§ 61—68 stosować należy i wtedy, gdy wprawdzie majątek stowarzyszenia na zaspokojenie wierzycieli nie starczy, lecz mimo tego konkursu się nie otwiera z powodu przytoczonych w § 66 ordynacyi konkursowej.

W miejsce sądu konkursowego wstępuje w tym wypadku sąd, który jest dla stowarzyszenia zwyczajnym sądem właściwym.

§ 70. Jeżeli przełożeństwo nie wypełnia obowiązków włożonych na nie przepisami §§ 61—69, może sąd na wniosek interesowanego członka stowarzyszenia ustanowić jednego lub więcej członków, lub też inne osoby do załatwiania czynności przełożeństwa.

§ 71. Przepisy wydane dla przełożeństwa (§§ 61—70) odnoszą się także do likwidatorów, którzy w jego miejsce wstąpili.

§ 72. Postępowanie zarządzone w §§ 61—71 nie przeszkadza wierzycielom stowarzyszenia dochodzić swych praw z powodu niepokrytej części swych pretensyi samoistnie przeciw pojedynczym członkom stowarzyszenia na podstawie solidarnej tychże odpowiedzialności [1]).

1) Zob. § 61 i 65. Członek pozwany o niedobór nie może się bronić tem, że przy zaciąganiu pożyczki, która stanowi podstawę roszczenia wierzyciela, przepisów statutu nie zachowano A. 901. Jeżeli skutkiem takiej skargi zapłaci więcej, niż na niego według statutów wypada, ma do innych członków prawo regresu A. 1210.

§ 73. Skargi przeciw członkom stowarzyszenia oparte na roszczeniach do stowarzyszenia przedawniają w dwóch latach po rozwiązaniu stowarzyszenia lub po wystąpieniu członka z tegoż, o ile według ustawy rodzaj wierzytelności nie uzasadnia krótszego terminu przedawnienia [1]).

Przedawnienie rozpoczyna się z dniem, w którym wpisano rozwiązanie stowarzyszenia do rejestru stowarzyszeń lub wystąpienie członka do rejestru, który stowarzyszenie ma prowadzić (§ 14). Jeżeli wierzytelność staje się płatną dopiero po tej chwili, rozpoczyna się przedawnienie z chwilą płatności; przy wierzytelnościach jednak niepłatnych, które mogą być wypowiedziane, z upływem obowiązującego co do wierzytelności terminu wypowiedzenia bez względu na chwilę płatności.

Nie można się wobec wierzyciela bronić dwuletniem przedawnieniem, jeżeli istnieje jeszcze nierozdzielony majątek stowarzyszenia, a wierzyciel tylko na majątku stowarzyszenia zaspokojenia poszukuje.

1) Zob. uw. 2 do art. 146.

§ 74. Przedawnienia skarg przeciw członkowi stowarzyszenia opartych na roszczeniach do stowarzyszenia nie przerywają czynności prawne przedsięwzięte przeciw innemu członkowi, przerywają je natomiast czynności prawne skierowane przeciw stowarzyszeniu, jeżeli ono nadal istnieje, a w przypadku rozwiązania lub konkursu czynności prawne przeciw likwidatorom względnie przeciw masie konkursowej.

§ 75. Przedawnienie biegnie w ten sam sposób także przeciw małoletnim i osobom, zostającym pod opieką lub kuratelą, oraz przeciw korporacyom z zastrzeżeniem praw regresu do opiekunów i zarządców.

ROZDZIAŁ III.

Szczególne przepisy dla stowarzyszeń z odpowiedzialnością ograniczoną.

§ 76. Każdy członek stowarzyszenia założonego z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiada za jego zobowiązania w razie konkursu lub likwidacyi nie tylko swymi udziałami w przedsiębiorstwie, lecz także dalszą kwotą równającą się wysokości tych udziałów, o ile kontrakt stowarzyszenia nie ustanawia wyższej odpowiedzialności [1]).

1) Odpowiedzialności z § 76 nie może kontrakt ani ograniczyć, ani w jakikolwiek sposób na niekorzyść wierzycieli zmodyfikować; w szczególności nie zwalnia członków przepis statutu, że każdy członek złożyć ma do kasy stowarzyszenia tę kwotę, którą odpowiada wierzycielom w razie konkursu A. 917.

§ 77. Wystąpienie członka jest możliwe tylko za poprzedniem co najmniej czterotygodniowem wypowiedzeniem i to nie przed upływem roku obrotowego.

Również wypowiedzenie jednego lub więcej udziałów w interesie bez równoczesnego wystąpienia uczestnika, który z innymi udziałami pozostaje w stowarzyszeniu, nie ma skutku przed upływem roku obrotowego i musi nastąpić najmniej na cztery tygodnie przedtem.

Każde wypowiedzenie wpisać należy natychmiast w rejestr członków, który się ma prowadzić podług § 14.

§ 78. Odpowiedzialność uczestnika, który przestał należeć do stowarzyszenia, lub jego dziedziców trwa jeszcze przez rok po upływie tego roku obrotowego, w którym do stowarzyszenia przestał należeć, o ile statut stowarzyszenia nie ustanawia dłuższej odpowiedzialności, i rozciąga się na wszystkie zobowiązania zaciągnięte przez stowarzyszenie aż do wystąpienia uczestnika.

§ 79. Udział członka, który przestał należeć do stowarzyszenia, i wogóle to wszystko, co mu się na podstawie tego, że był członkiem, należy, wolno mu wypłacić dopiero po zgaśnięciu odpowiedzialności w § 78 wymienionej.

Członek, który przestał należeć do stowarzyszenia, nie ma żadnego prawa do funduszu rezerwowego ani do innego majątku stowarzyszenia, chyba że kontrakt stowarzyszenia stanowi inaczej.

§ 80. Przepisy §§ 78 i 79 stosowane być mają także co do trwania odpowiedzialności uczestnika na podstawie udziałów, które wypowiedział (§ 77 ust. 2), oraz co do zwrotu tych udziałów.

§ 81. W razie rozwiązania stowarzyszenia zwrot wpłaconych udziałów uczestnikom oraz rozdzielenie nadwyżki między nich (§ 48 l. 2 i 3) nie może nastąpić wcześniej, niż po upływie roku, licząc od dnia, w którym po trzeci raz nastąpiło ogłoszenie w przeznaczonych ku temu pismach publicznych (§ 40).

Przepis ten obowiązuje także co do tych udziałów, które w czasie uchwały rozwiązującej były już wypowiedziane.

§ 82. Członkowie przełożeństwa i likwidatorowie, którzy działają przeciwnie przepisom §§ 79—81, zobowiązani są osobiście i solidarnie do zwrotu uskutecznionych wypłat.

§ 83. Udziały i inne należności, wpisane na korzyść członków na podstawie stosunku wynikającego z stowarzyszenia, mogą być za zezwoleniem przełożeństwa przenoszone na innych, jeżeli kontrakt stowarzyszenia nie zawiera postanowienia odmiennego [1]).

I w tym jednak razie członek przenoszący pozostaje odpowiedzialnym pomocniczo podług przepisów §§ 78 i 80.

1) Co do egzekucyi na udział w stowarzyszeniu zob. uw. do § 56 i. f. Możliwa jest jednak egzekucya na udział, w szczególności tegoż przyznanie na własność, jeżeli wierzyciel wykaże zezwolenie przełożeństwa O. z 14 lutego 1894 L. 1697 C. 223 z r. 1894. Nie można oczywiście prowadzić egzekucyi na udział tak jak na ruchomości przez oszacowanie O. z 2 października 1894 L. 11794 C. 24 z r. 1895.

§ 84. Jeżeli z bilansu wynika, że stracono już połowę kwoty wpłaconej na udziały, zwołać ma przełożeństwo bezzwłocznie walne zgromadzenie i zawiadomić je o położeniu stowarzyszenia.

Skoro tylko majątek stowarzyszenia nie pokrywa

długów, musi przełożeństwo pod własną odpowiedzialnością uczynić w sądzie wniosek o otwarcie konkursu do majątku stowarzyszenia.

§ 85. W konkursie do majątku stowarzyszenia z ograniczoną odpowiedzialnością ma zarządca masy [1]) prawo sporządzić obliczenie tych dopłat, które pojedynczy członkowie są stowarzyszeniu dłużni i za które podług § 76 odpowiadają (obrachunek dopłat), i przedłożyć takowy sądowi konkursowemu do zatwierdzenia, jeżeli stowarzyszeni odmawiają uiszczenia zaległych dopłat lub z niemi zwlekają. Do podania dołączyć należy podwójne wygotowanie obrachunku dopłat, jak również odpis kontraktu stowarzyszenia i wykaz członków zobowiązanych do dopłaty.

Co do tego obrachunku dopłat stosowane będą przepisy §§ 62 do 65 z tą zmianą, że na miejsce przełożeństwa wstąpić ma zarządca masy [2]).

1) Więc nie przełożeństwo względnie likwidatorowie, jak przy stowarzyszeniu z odpowiedzialnością nieograniczoną.

2) O ile ta repartycya nie ma miejsca lub idzie zbyt powoli, może wierzyciel praw z § 76 dochodzić wprost przeciw pojedynczym uczestnikom A. 917.

§ 86. Każdy uczestnik ma prawo zaczepić w drodze skargi zatwierdzony sądownie obrachunek dopłat, o ile tenże do niego się odnosi. Skargę skierować należy przeciw masie konkursowej. Wniesienie skargi nie wstrzymuje egzekucyi.

ROZDZIAŁ IV.
Postanowienia karne.

§ 87. Osoby zobowiązane do zgłoszeń do rejestru stowarzyszeń, które stowarzyszeniom tą ustawą przepisano [1]), karane będą za zaniechanie karami porządkowemi podług przepisów zawartych w kod. handl co do zaniechania zgłoszeń do rejestru handlowego. Za nieprzestrzeganie przepisów zawartych w §§ 14, 22 (ust. 3), 34 (ust. 2), 35 (ust. 1), 49, 61—69, 71 i 77 (ust. 3) niniejszej ustawy, jak również za nieprawdziwość wykazów i doniesień niniejszą ustawą zarządzonych, karać będzie sąd handlowy członków przełożeństwa i rady nadzorczej, względnie likwidatorów karami porządkowemi aż do stu złr. a. w. I te kary porządkowe, jak niemniej grzywny wspomniane w § 29 i § 35 (ust. 2) wpływają do funduszu ubogich miejsca, w którem stowarzyszenie ma siedzibę, i nie mogą być zamienione w kary aresztu.

1) Zob. A. 1232 przy § 14; por. także § 4 rozp. o rej. stow. (Dodatek V).

§ 88. Jeżeli stowarzyszenie rozciąga swą działalność lub swe rozprawy na inne przedmioty niż wymienione w § 1 tej ustawy, członkowie biorący w tem udział, o ile nie podlegają surowszemu traktowaniu podług ogólnej ustawy karnej, dopuszczają się występku i karani będą grzywnami aż do trzystu złr.

§ 89. Członkowie przełożeństwa i rady nadzorczej, niemniej likwidatorowie i inni umocowani stowarzyszenia, którzy w protokołach walnych zgromadzeń, w zamknięciach rachunków, bilansach i sprawozdaniach o interesie, w rejestrze członków (§ 14) tudzież w doniesieniach nakazanych w § 35 podają lub potwierdzają świadomie fałszywe okoliczności, o ile nie podlegają surowszemu traktowaniu podług ogólnej ustawy karnej, dopuszczają się występku i karani będą aresztem aż do trzech miesięcy.

ROZDZIAŁ V.

Przepisy końcowe.

§ 90. Do stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych założonych stosownie do niniejszej ustawy, nie stosuje się ustawa o stowarzyszeniach z 26 listopada 1852 L. 253 D. u. p.

§ 91. Także związki powstałe przed początkiem mocy obowiązującej niniejszej ustawy, a dążące do celów w § 1 wymienionych, mają być na swe żądanie wpisane w rejestr stowarzyszeń i traktowane nadal jako stowarzyszenia podług tej ustawy, jeżeli ich statuta obecnej ustawie odpowiadają lub doprowadzone zostaną do zgodności z takową w drodze statutami przepisanej.

Zmiany statutów takich związków mogą tylko w tym celu nastąpić, by je doprowadzić do zgodności z obecną ustawą, i nie potrzebują zatwierdzenia z strony rządu.

§ 92. Jeżeli stowarzyszenie chce prowadzić przedsiębiorstwo, do którego według ustawy wymaganem jest zezwolenie z strony rządu (koncesya), obowiązanem jest do uzyskania tego zezwolenia podług przepisów istniejących.

§ 93. W szczególności wymagane jest zezwolenie z strony rządu do wydawania listów zastawnych, zapisów długu brzmiących na okaziciela i procentujących się przekazów kasowych, jak również do zajmowania się ubezpieczeniem.

Zezwolenia na te przedsiębiorstwa udziela ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z innemi ministerstwami, których to dotyczy.

§ 94. Związki dawniej założone, które posiadają koncesyą na przedsiębiorstwa w § 93 wymienione, mają w razie zmiany swych dotychczasowych statutów (§ 91 ust. 2) wyjednać wystawienie osobnego dokumentu, obejmującego warunki prowadzenia przedsiębiorstwa koncesyonowanego (dokument koncesyjny), inaczej bowiem koncesya gaśnie.

§ 95. Pod względem prowadzenia przedsiębiorstw koncesyjnych podlegają stowarzyszenia nadzorowi państwa stosownie do przepisów obowiązujących dla związków, które wymagają zatwierdzenia rządowego.

Wykonanie tej ustawy zlecone jest ministrom handlu, spraw wewnętrznych i sprawiedliwości.

V.

Przepis o rejestrze stowarzyszeń.

Rozporządzenie ministerstw sprawiedliwości, spraw wewnętrznych i handlu w porozumieniu z ministerstwem skarbu z dnia 14 maja 1873 L. 71 D. u. p.

Celem wykonania ustawy z 9 kwietnia 1873 L. 70 D. u. p. o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych wydaje się następne przepisy o zakładaniu i utrzymywaniu rejestru stowarzyszeń oraz o załatwianiu odnoszących się do tego czynności:

§ 1. Przy każdym sądzie handlowym i przy każdym innym trybunale powołanym do wykonywania orzecznictwa handlowego, w którego okręgu stowarzyszenia zarobkowe lub gospodarcze mają siedzibę, prowadzić się ma dla tego okręgu rejestr stowarzyszeń, w którym uskuteczniać należy wpisy ustawą o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych przepisane.

§ 2. Wszystkie w rzeczonej ustawie przepisane zgłoszenia do wpisu w rejestr stowarzyszeń muszą być w sądzie handlowym albo osobiście do protokołu wniesione, lub podane w formie sądownie lub notaryalnie uwierzytelnionej [1]).

Pełnomocnicy wykazać się mają pełnomocnictwem w taki sam sposób uwierzytelnionem.

Odpada potrzeba sądowego lub notaryalnego uwierzytelnienia, jeżeli zgłoszenie lub pełnomocnictwo zaopatrzone jest skreśleniem firmy stowarzyszenia, a podpisy kreślących firmę znajdują się już w aktach rejestru sądu handlowego w formie uwierzytelnionej [2]).

1) Por. § 16 ust. o stowarz. Przeciwne postanowienie statutów jest bez znaczenia A. 656.

2) Ust. 3 tego paragrafu dodany został rozp. minist. z 23 maja 1895 L. 74 D. u. p.

§ 3. Sądy handlowe czuwać mają z urzędu nad dopełnieniem przepisów o zgłoszeniach.

Odmówić należy wpisu, jeżeli zgłoszenie nie odpowiada przepisom ustawowym, w szczególności przepisom § 4 ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych.

Wszystkie sądy, zwłaszcza instancye spadkowe i konkursowe, następnie władze przemysłowe, izby handlowe i przemysłowe mają donieść natychmiast sądowi handlowemu, skoro w wykonywaniu swego urzędu dowiedzą się o przekroczeniu przepisów o zgłoszeniach.

§ 4. Kary porządkowe, które mają być wymierzone na podstawie § 87 ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych za zaniechanie zgłoszeń, polegają w grzywnach od 10 do 300 złr., które nie mogą być zamienione na areszt i wpływają do funduszu ubogich tego miejsca, gdzie sąd handlowy ma siedzibę.

Skazanie na grzywnę poprzedzone być winno wezwaniem do zadośćuczynienia przepisom o zgłoszeniach w przeciągu oznaczonego terminu.

Te kary porządkowe wykonać należy bez względu na ich ewentualny zbieg z karami wymierzonemi przez

władzę przemysłową za przekroczenie przepisów przemysłowych.

§ 5. Rozwiązanie stowarzyszenia przez otwarcie konkursu lub przez rozporządzenie władzy administracyjnej wpisać należy z urzędu do rejestru stowarzyszeń. W tym celu sądy, w których otwiera się konkurs do majątku stowarzyszenia, mają o tem donieść bezzwłocznie sądowi handlowemu, który prowadzi rejestr.

W razie rozwiązania przez otwarcie konkursu odpada potrzeba ogłaszania tego wpisu publicznie.

§ 6. Wpis w sądzie handlowym zakładu filialnego nie jest dopuszczalny, jeżeli nie będzie wykazane, że już nastąpił wpis w sądzie handlowym zakładu głównego.

Jeżeli stowarzyszenie zakłada zakład filialny w miejscu lub gminie, gdzie istnieje już równobrzmiąca firma stowarzyszenia, musi się do firmy zakładu filialnego uczynić dodatek, któryby ją odróżniał od każdej firmy stowarzyszenia, istniejącej już w tem miejscu lub w tej gminie.

§ 7. Co do rekursów przeciw zarządzeniom sądów handlowych, odnoszącym się do wpisów w rejestr stowarzyszeń, oraz do utrzymywania tego rejestru obowiązują w wszystkich instancyach przepisy ustawy o postępowaniu sądowem w sprawach niespornych.

§ 8. Rejestr stowarzyszeń zakłada się podług formularza *A*.

Każdą kartę, składającą się z dwóch obok siebie leżących stronic, dzieli się na ośm kolumn prostopadłych.

Pierwsza kolumna zawiera liczbę porządkową wykazu firmy stowarzyszenia, które to liczby biegną bez przerwy od początku do końca tomu, i przy każdym wpisie liczbę mniejszą (podrzędną), pod którą ten wpis znajduje się w wykazie;

druga dzień nastąpionego wpisu;

trzecia brzmienie firmy stowarzyszenia;

czwarta miejsce, gdzie się znajduje zakład główny oraz zakłady filialne stowarzyszenia, jeżeli takie istnieją;

piąta nazwiska likwidatorów, jeżeli stowarzyszenie znajduje się w likwidacyi, tudzież przy stowarzyszeniach, których przedsiębiorstwo ma za przedmiot wyłącznie lub częściowo czynności handlowe, nazwiska prokurantów, jeśli ich ustanowiono, a gdy chodzi o prokurę zbiorową, oznaczenie tego stosunku;

szósta wszystkie inne stosunki prawne stowarzyszenia, których wpis w rejestr stowarzyszenia jest nakazany, podług wskazówki § 9 niniejszego rozporządzenia;

siódma powołanie aktów rejestru;

ósma wszelkie inne wpisy odnoszące się do stowarzyszenia, które się nie nadają do zamieszczenia w innych kolumnach, mianowicie też przeniesienie siedziby do okręgu innego sądu handlowego, otwarcie konkursu i inne sposoby rozwiązania stowarzyszenia.

§ 9. Co do kontraktu stowarzyszenia i uchwał zmieniających go wystarczy zamieścić w szóstej kolumnie tylko wyciąg z tychże, bez uszczerbku tego, co w innych kolumnach zamieszczone być winno, a to z nadmienieniem, w którym tomie księgi załączników (§ 10) i pod którą liczbą te dokumenta w całej osnowie znaleść można.

Wyciąg ten ma zawierać:

1) datę kontraktu stowarzyszenia i umów kontrakt zmieniających;
2) przedmiot przedsiębiorstwa;

3) czas trwania stowarzyszenia, jeżeli jest ograniczone na oznaczony przeciąg czasu;
4) imię, nazwisko, stan i miejsce zamieszkania członków przełożeństwa oraz formę, w jakiej przełożeństwo wolę swą objawia i za stowarzyszenie się podpisuje, jeśli ta forma różni się od reguły ustawowej;
5) wysokość udziału w interesie i sposób, w jaki tenże się tworzy, nadto przy stowarzyszeniach z odpowiedzialnością ograniczoną podanie kwoty, do jakiej się rozciąga odpowiedzialność, jeżeli ta ostatnia przenosić ma miarę oznaczoną w ustawie;
6) sposób, w jaki następować będą ogłoszenia z strony stowarzyszenia.

§ 10. Jeżeli kontrakt stowarzyszenia i zmieniające go uchwały nie zostały wpisane w całej osnowie w szóstą kolumnę rejestru, wówczas zebrać je należy w całkowitym odpisie lub w całkowitym przedruku w księdze załączników.

Odpis lub przedruk, którego zgodność z pierwopisem poświadczona musi być sądownie lub notaryalnie, przedłożyć ma strona.

Osnowa księgi załączników stanowi uzupełniającą część składową rejestru stowarzyszeń.

§ 11. Dla zakładu filialnego otworzony ma być odrębny wykaz w rejestrze stowarzyszeń tylko wtedy, jeżeli zakład główny znajduje się w okręgu innego sądu handlowego.

W tym wypadku uwidocznić się ma w czwartej kolumnie rejestru, w którym zakład filialny ma odrębny wykaz, że idzie tylko o zakład filialny, a w ostatniej kolumnie powołać należy wykaz rejestru zakładu głównego.

W innych przypadkach wystarczy wpisać utworzenie zakładu filialnego w wykazie zakładu głównego w czwartą kolumnę, a firmę zakładu filialnego, zawierającą dodatek, w trzecią kolumnę.

§ 12. Przy prowadzeniu rejestru handlowego i przy zbieraniu oraz traktowaniu księgi załączników postępować mają sądy zgodnie z przepisami §§ 4, 5, 6, 10 i 12—16 rozporządzenia z 9 marca 1863 L. 27 D. u. p. (Dodatek II) z tą odmianą, że każdy tom rejestru zaopatrzony ma być napisem: »rejestr stowarzyszenia«.

§ 13. Rejestr stowarzyszeń, księgę załączników i skorowidz przechowuje się w miejscu urzędowem pod nadzorem urzędnika przeznaczonego do prowadzenia tych ksiąg, i każdemu, kto zażąda, dozwolić należy przeglądu tychże podczas zwyczajnych godzin urzędowych.

§ 14. Urzędowe odpisy i poświadczenia z rejestru stowarzyszeń wydać należy każdemu za ustnem zgłoszeniem się do prowadzącego rejestr i przy przestrzeganiu przepisów co do dostarczenia stempla i papieru.

Można wydawać odpisy urzędownie uwierzytelnione albo całej osnowy wykazu, albo pojedynczych wpisów w tym wykazie zamieszczonych, o ile wpisy te nie doznały jeszcze zmiany, lub wreszcie dokumentów przechowanych w księdze załączników bądź to w całej osnowie bądź w wyciągu.

Może być stwierdzone poświadczeniem urzędowem, że w rejestrze stowarzyszeń nie znajduje się pewne oznaczone stowarzyszenie lub pewien oznaczony dotyczący tegoż wpis.

Odpisy wierzytelne i poświadczenia podpisane będą przez referenta i rejestranta, oraz zaopatrzone pieczęcią urzędową [1]).

1) Co do należytości zob. uw. do § 25 rozp. o rej. handl. (Dodatek II).

§ 15. Każdemu, kto zażąda, dozwolić należy podczas zwykłych godzin urzędowania przeglądu podań, dokumentów i protokołów zachowanych w aktach rejestru, a stanowiących podstawę wpisu do rejestru stowarzyszeń, jak niemniej podnoszenia odpisów przy przestrzeganiu przepisów o dostarczeniu stempla i papieru.

Co do innych aktów rejestru wolno interesowanym, którzy wykażą się jako tacy przed referentem, przeglądać je i brać z nich odpisy pod tymi samymi warunkami, pod jakimi to jest dozwolone co do innych aktów registratury.

§ 16. Celem ogłoszenia wpisu do rejestru stowarzyszeń, o ile wogóle ogłoszenie jest wymagane (§ 5 tego rozporządzenia), wystarczy w każdym przypadku, w którym ustawa o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych wyraźnie nie stanowi inaczej, jednorazowe ogłoszenie w tem piśmie publicznem, które do umieszczania takich ogłoszeń wskaże naczelnik krajowej władzy politycznej po zniesieniu się z sądem handlowym [1]).

Wskazanie to nastąpi po raz pierwszy na czas od rozpoczęcia się skuteczności ustawy o stowarzyszeniach zarobkowych i gospodarczych aż do końca roku 1874, a potem uskuteczniane będzie z upływem każdego roku kalendarzowego na rok następny.

1) Wskazanem ma być jedno tylko pismo publiczne; zob. rozp. min. spraw. z 28 sierpnia 1874 L. 11877.

§ 17. Przepisy §§ 10—18 ustawy wprowadczej do kodeksu handlowego nie stosują się do stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

§ 18. Przy badaniu zgłoszeń uważać należy w szczególności na to, aby uprawnienie strony do wyjednania wpisu niewątpliwie było wykazane, oraz aby prawdziwość (autentyczność) dokumentów prywatnych przedłożonych celem potrzebnego wykazania stwierdzona była sądowem lub notaryalnem uwierzytelnieniem podpisów.

Do wykazania uchwały walnego zgromadzenia, przełożeństwa, rady nadzorczej lub innego organu stowarzyszenia wystarczy jednak — o ile statut nie przepisuje inaczej — przedłożenie odpisu protokołu potwierdzonego jako prawdziwy przez stowarzyszenie zapomocą skreślenia tegoż firmy, o ile podpisy osób kreślących firmę znajdują się już w formie uwierzytelnionej w aktach rejestru tego sądu handlowego.

O autentyczności skreślenia, przy którem podpisy nie są sądownie lub notaryalnie uwierzytelnione, przekonać ma się sąd zapomocą porównania skreślenia z podpisami uwierzytelnionymi znajdującymi się w aktach rejestru [1]).

1) Paragraf ten dodany został rozp. min. z 23 maja 1895 L. 74 D. u. p. Poprzedni § 18 nosi teraz cyfrę § 19, przyczem tekst zmieniono zgodnie z treścią nowego § 18.

§ 19. Przy wewnętrznem załatwianiu czynności, odnoszących się do rejestru stowarzyszeń, stosować należy analogicznie przepisy zawarte w § 18 do 21, następnie w §§ 23, 24 i 25 [1]) rozp. minister. z 9 marca 1863 L. 27 D. u. p. (Dodatek II) co do czynności odnoszących się do rejestru handlowego.

1) Poprzednio przytoczone były w tem miejscu §§ 18 do 24 włącznie i § 26; wobec nowego § 18 przepis § 22 rozp. o rej. handl. wypuszczono; zob. uw. do poprzedniego paragrafu.

Ust. z 21 maja 1873 L. 87 D. u. p. przyznaje stowarzyszeniom zarobkowym i gospodarczym po myśli ust. z 9 kwietnia 1873 L 70 D. u. p. cały szereg ulg co do należytości stemplowych i bezpośrednich; ust. z 27 grudnia 1880 L. 151 D. u. p. i z tegoż dnia L. 1 D. u. p. z r. 1881 rozciągają te ulgi także na inne stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze nie podpadające pod ustawę z 9 kwietnia 1873. Szczególne ulgi dla stowarzyszeń kredytowych i zaliczkowych zawiera ust. z 1 stycznia 1889 L. 91 D. u. p.

FORMULARZ *A.*

REJESTR STOWARZYSZEŃ

przy c. k. Sądzie handlowym w Wiedniu.

TOM I.

1. Bieżąca liczba firmy i numer mniejszy	2. Dzień wpisu	3. Brzmienie firmy zakładu głównego i zakładów filialnych istniejących w okręgu sądu	4. Miejsce zakładu głównego i zakładów filialnych	5. Prokuranci i likwidatorowie	6. Stosunki prawne spółki	7. Akta rejestru	8 Uwagi
1/1	1 sierpnia 1873	Stowarzyszenie pożyczkowe w Hietzing pod Wiedniem. Stowarzyszenie rejestrowane z nieograniczoną odpowiedzialnością	Hietzing		Przedsiębiorstwo opiera się na kontrakcie stowarzyszenia, zdziałanym w Hietzing dnia 20 lipca 1873 (zob. księgę załączników I. Nr. 1). Przedmiotem tegoż jest udzielanie członkom pożyczek aż do wysokości 1000 złr. Przełożeństwo tworzą: Franciszek Spängler, kupiec w Hietzing; Jan Tomanetz, prywatny w Hietzing; Dr Antoni Stelzer, adwokat w Hietzing. Firmę stowarzyszenia kreślą ważnie dwaj członkowie przełożeństwa. Udział oznacza się na 100 złr.; tworzy on się przez miesięczne wpłaty gotówką co najmniej po 10 złr Żaden członek nie może mieć więcej niż dwadzieścia udziałów. Ogłoszenia stowarzyszenia następują przez przybicie na domu gminnym w Hietzing.		

VI.

Przepisy o zakładach ubezpieczeń.

Rozporządzenie Ministerstw spraw wewnętrznych, sprawiedliwości, handlu i skarbu z dnia 5. marca 1896 L. 31. D. u. p. o tworzeniu zakładów ubezpieczenia, ich urządzaniu i zawiadywaniu ich czynnościami.

Dla zawarowania, żeby zobowiązania, jakie zakłady ubezpieczenia na siebie biorą, zawsze dopełnione być mogły, i dla ochrony interesów osób ubezpieczonych wydaje się przy równoczesnem uchyleniu rozporządzenia ministeryalnego z dnia 18-go sierpnia 1880 L. 110. D. u. p. następne postanowienia w przedmiocie tworzenia zakładów ubezpieczenia, ich urządzania i zawiadywania ich czynnościami, o ile zakłady te nie podlegają ustawie z d. 16. lipca 1892 L. 202. D. u. p. o rejestrowanych kasach zapomóg.

A) O utworzeniu zakładów ubezpieczenia.

§ 1. Do utworzenia zakładów ubezpieczenia potrzebna jest koncesya władzy państwowej, a pod tym względem stosują się przepisy ustawy o stowarzyszeniach z d. 26. listopada 1852 L. 253 D. u. p., względnie kodeksu handlowego z dnia 17. grudnia 1862 L. 1. D. u. p. 1863, tudzież następujące postanowienia;

§ 2. Władza państwa może dać koncesyą na utworzenie tylko takich zakładów ubezpieczenia, które albo są spółkami akcyjnemi albo towarzystwami opartemi na zasadzie wzajemnej odpowiedzialności członków.

Podstawę potrzebną do rozpoczęcia czynności i na pokrycie strat, gdyby były, stanowi w spółkach akcyjnych kapitał akcyjny, w towarzystwach opartych na wzajemności fundusz zakładowy i łączna odpowiedzialność członków towarzystwa.

Rodzaj i rozciągłość odpowiedzialności, tudzież sposób dochodzenia tej odpowiedzialności w towarzystwach na wzajemności opartych, należy określić dokładnie w statucie; w szczególności postanowić należy w statucie:

1. Jakie stosunki muszą nastąpić, żeby można było odwoływać się do odpowiedzialności członków;

2. w jaki sposób pokrywana być ma strata, gdyby się zdarzyła (dopłata nieograniczona lub ograniczona, trwałe podwyższenie premii za ubezpieczenie, zniżenie zabezpieczonych świadczeń, zmniejszenie wypłatnych rent);

3. według jakich zasad strata, gdyby nastąpiła, ma być rozkładana, a to z odpowiedniem uwzględnieniem poszczególnych głównych rodzajów ubezpieczenia;

4. w jakich okolicznościach i aż do jakiego czasu członkowie, którzy wystąpili, są odpowiedzialni.

Ogólne warunki ubezpieczenia mają zawierać te postanowienia w całej osnowie.

§ 3. Kapitał akcyjny spółek ubezpieczających ustanawiać należy na przyszłość w taki sposób, żeby przy ukonstytuowaniu złożoną była w gotówce najmniej suma wynosząca tyle razy po 100.000 złr., ile ma być gałęzi

ubezpieczeń (ubezpieczenie od ognia, od gradu, od przygód nieszczęsnych, ubezpieczenie przewozu łącznie z ubezpieczeniem morskiem itp.); wszakże kapitał złożony wynosić ma najmniej 300.000 złr.

Na wypuszczone akcye, jeżeli opiewają na okaziciela, wnieść mają akcyonaryusze całkowitą wartość imienną, jeżeli zaś opiewają na nazwisko, najmniej trzydzieści od sta kwoty imiennej, a nadto w tym ostatnim przypadku reszta zabezpieczona być powinna dokumentami długu lub wekslami osobistymi, oraz przedłożyć należy wykaz wszystkich subskrybentów z podaniem ich nazwiska, miejsca zamieszkania i stanu, jakoteż ilości akcyi, które każdy z nich podpisał.

§ 4. Fundusz zakładowy zakładów opartych na wzajemności, ustanowić należy w wysokości odpowiedniej zachodzącym stosunkom i spodziewanemu zakresowi czynności, fundusz zaś towarzystw wzajemnych ubezpieczeń na życie najmniej w sumie 20.000 złr., którą złożyć trzeba w gotówce z wyłączeniem zapisów udziału lub rękojmi, weksli itp. Opłacać odsetki od tego funduszu i zwracać go można tylko z nadwyżek, a zwracać tylko w takiej mierze, w jakiej postępuje tworzenie funduszu rezerwowego zysków, uposażać się mającego z nadwyżek; po zupełnem przeto spłaceniu funduszu zakładowego, oprócz odpowiedniej rachunkom rezerwy premii znajdować się powinna jeszcze rezerwa gwarancyjna, wynosząca najmniej tyle, co pierwotny fundusz zakładowy.

W zakładach ubezpieczeń na życie opartych na wzajemności, ustanowić należy za warunek rozpoczęcia czynności istnienie ustanowionej z góry minimalnej ilości zawartych ubezpieczeń.

§ 5. Nowo utworzonym zakładom ubezpieczenia na życie dozwolone być może oprócz tej gałęzi ubezpieczenia tylko ubezpieczanie rent i ubezpieczanie na wypadek niezdolności do pracy.

Gdyby istniejące zakłady ubezpieczeń zamierzały rozszerzyć swe przedsiębiorstwo na inne gałęzie ubezpieczenia, postanowienie niniejsze ma być odpowiednio stosowane.

B) **O urządzeniu zakładów ubezpieczeń.**

§ 6. Statut towarzystwa odpowiadać ma przedewszystkiem tym postanowieniom, które przepisane są w § 9 ustawy o stowarzyszeniach z dnia 26. listopada 1852 L. 253 D. u. p., a co do spółek akcyjnych w artykułach 207—249 kodeksu handlowego.

W statutach towarzystw, opartych na wzajemności, zamieszczone być powinny jeszcze w szczególności postanowienia:

1. Co do firmy (nazwy) i siedziby towarzystwa;

2. co do mianowania i składu przełożeństwa, jakoteż sposobu legitymowania się jego członków i innych funkcyonaryuszów towarzystwa;

3. co do prawa głosowania członków i sposobu wykonywania tego prawa;

4. co do formy prawomocnego ogłaszania obwieszczeń z wymienieniem pism publicznych, w których mają być zamieszczane;

5. co do zwoływania walnego zgromadzenia na żądanie członków.

§ 7. Nadto podane być mają w statucie poszczególne gałęzie ubezpieczenia (na życie, od ognia, od gradu,

od przygód nieszczęsnych, ubezpieczenia przewozu, łącznie z ubezpieczeniem morskiem itp.), które stanowić będą zakres działania towarzystwa.

Wyrazić tam należy także, czy towarzystwo trudnić się będzie ubezpieczeniem bezpośrednio czy pośrednio (przez kontrasekuracyę), czy bezpośrednio i pośrednio, czy tylko w krajach tutejszych, czy także za granicą.

§ 8. Zakłady ubezpieczenia na życie dołączyć mają nadto taryfy premii, które przy ubezpieczeniach mają być stosowane, i piśmienne wyłuszczenie zasad ich obliczania. Wyłuszczenie to podawać ma premie netto, stosowane przy ich obliczaniu tablice statystyczne (śmiertelności a względnie niezdatności do pracy lub tablice chorób), stopę procentową wziętą za podstawę i formuły do obliczania użyte, a oprócz tego podać tu jeszcze trzeba wysokość dodatków na zarząd i zasady obliczania rezerwy premii.

§ 9. Statuty zakładów ubezpieczeń jakoteż taryfy premii netto dla zakładów ubezpieczeń na życie, potrzebują równie jak wszelka zmiana tychże zatwierdzenia władzy państwa. Taryfy zatwierdzane będą na podstawie poprzedniego zbadania pod względem asekuracyjno-technicznym.

Taryfy premii brutto przedstawiać mają zakłady ubezpieczenia życia władzy państwa do wiadomości.

§ 10. Zatwierdzeniu władzy państwa podlegają nadto ogólne warunki ubezpieczenia każdego zakładu ubezpieczenia, mające mu służyć za podstawę przy zawieraniu kontraktów ubezpieczenia w krajach tutejszych, jakoteż każda późniejsza zmiana tych warunków ogólnych. Przy

zakładach ubezpieczenia opartych na wzajemności, ogólne warunki ubezpieczenia stanowić mają część składową statutów.

Szczególne warunki ubezpieczenia dozwolone są w tutejszo-krajowym obrocie czynności tylko w tym razie, jeżeli nie są w sprzeczności z ogólnymi warunkami ubezpieczenia, lecz je tylko uzupełniają lub przyznają ubezpieczonym pewne warunki korzystniejsze.

§ 11. Warunki ogólne ubezpieczenia zawierać mają w szczególności postanowienia:

1) Co do niebezpieczeństw, przeciw którym daje się ubezpieczenie, względnie co do wypadków, za których nastąpieniem towarzystwo zobowiązuje się płacić:

2) co do ustanowienia i płacenia wynagrodzenia, które biorący ubezpieczenie płacić ma towarzystwu;

3) co do warunków, pod jakimi, i chwili, od której zaczyna się odpowiedzialność towarzystwa;

4) co do warunków, pod jakimi, i chwili, od której ustaje odpowiedzialność towarzystwa, jakoto: mylne szczegóły w ofercie, zmiany podczas trwania kontraktu, niedopełnienie zobowiązań przez biorącego ubezpieczenie lub ubezpieczonego itp.;

5) co do określenia rozmiaru i rodzaju świadczenia, którego towarzystwo ma dopełnić, gdy zajdzie przypadek ubezpieczeniem przewidziany, jakoteż co do czasu dopełnienia;

6) co do całkowitego lub częściowego uchylenia kontraktu ubezpieczenia i zobowiązań towarzystwa na wypadek takiego uchylenia (zwrot premii, odkupienie itp.);

7) w towarzystwach na wzajemności opartych, co do spraw służących ubezpieczonym do udziału w nadwyż-

kach z interesów; przy spółkach akcyjnych, które ubezpieczonych dopuszczają do udziału w zysku, co do praw służących ubezpieczonym do udziału w zysku z przedsiębiorstwa;

8) co do postępowania w razie sporów z kontraktu ubezpieczenia;

9) co do przedawnienia praw opartych na kontrakcie ubezpieczenia.

§ 12. Ogólne warunki ubezpieczenia w zakładach ubezpieczenia na życie winny pod względem zobowiązań zakładu na wypadek uchylenia kontraktu ubezpieczenia (§ 11, punkt 6) czynić zadosyć następującym zasadom:

1) polisy, które najmniej przez trzy lata były ważne, z wyłączeniem polis czasowego ubezpieczenia, nie mogą być ubezpieczonym bez wynagrodzenia zwracane z tego powodu, że przestano płacić premie;

2) wynagrodzenie stanowić ma podług wyboru ubezpieczonego albo przyznanie odkupnego, albo wystawienie polisy wolnej od premii z mniejszą sumą ubezpieczenia względnie rentą; zakładowi ubezpieczenia wolno jednak wykluczyć zasadniczo odkup w wszystkich lub niektórych kombinacyach ubezpieczenia;

3) w razie odkupu, jeżeli odkupne wymierza się w sumie jednakiej przez cały czas trwania ubezpieczenia wynosić ma ono najmniej trzy czwarte części rezerwy premii; jeżeli zaś odkupne oblicza się według skali wzrastającej z trwaniem ubezpieczenia aż do wysokości całkowitej rezerwy premii, skala zaczynać się ma od kwoty najmniej sześćdziesiąt od sta rezerwy premii;

4) w razie zmniejszenia ubezpieczenia obliczać należy zmniejszoną sumę ubezpieczenia a względnie rentę albo z wzięciem za podstawę całkowitej rezerwy premii na dotyczące ubezpieczenie przypadającej, albo, co do ubezpieczeń mięszanych, w stosunku ubiegłych lat ubezpieczenia do okresu ubezpieczenia w kontrakcie ustanowionego;

5) do odkupu polis, o ile jest dozwolony, oznaczyć należy pewien termin;

6) postanowić należy, pod jakimi warunkami i w jakich terminach może być przywrócone do życia takie ubezpieczenie, które zgasło z powodu, iż przestano płacić premie.

Polisy zawierać mają tablicę podającą w cyfrach wartości odkupu, a względnie zmniejszenie samejże sumy ubezpieczenia podług czasu trwania ubezpieczeaia i to najprzód za trzechlecie, a następnie za okresy najmniej co lat pięć.

§ 13. Postanowienia, tyczące się przypuszczenia ubezpieczonych do udziału w zysku (§ 11, punkt 7), muszą być jasne i wyraźne i winny być zamieszczone w ogólnych warunkach ubezpieczenia, obowiązujących przy tej kategoryi ubezpieczeń.

Pod tym względem przestrzegać należy zasad następujących:

1) Nie wolno zaprowadzać takich systemów podziału zysków, któreby utrudniały kontrolę, lub w którychby możliwość pokrzywdzenia poszczególnych ubezpieczonych nie była uchylona ścisłemi prawidłami;

2) w zakładach wzajemnego ubezpieczenia wszyscy

ubezpieczeni powinni być uprawnieni do żądania udziału w zysku;

3) zyski, które mają być rozdzielane, należy corocznie rozrachować i corocznie, według okoliczności po upływie okresu karencyi, który w warunkach ubezpieczenia ma być przewidziany, rozdać a względnie policzyć na dalsze premie lub użyć na podwyższenie roszczeń zabezpieczonych;

4) takie systemy podziału zysków, w których zyski gromadzi się w osobne fundusze i po pewnej liczbie lat rozdziela się między tych, którzy innych przeżyli, dozwolone są tylko w takim razie, jeżeli okresy rozdzielania wynoszą nie więcej niż pięć lat.

Postanowienia powyższe nie naruszają zasad tworzenia i zarządu spółek dziedziczących (spółek na przeżycie, spółek Tontiego).

§ 14. Zakłady ubezpieczeń, używające do wykonywania swego przedsiębiorstwa pośrednictwa osobnych funkcyonaryuszów (agentów generalnych, inspektorów, agentów itp.), winny opatrzyć tychże funkcyonaryuszów pełnomocnictwami, w których wyrażone być mają ich upoważnienia, i zobowiązać winny tych funkcyonaryuszów, żeby wobec stron, z któremi się znoszą, legitymowali się okazaniem pełnomocnictwa.

Pełnomocnictwa generalnych reprezentantów zagranicznych zakładów ubezpieczeń należy ściśle określić zgodnie z przepisem artykułu IV. rozporządzenia cesarskiego z dnia 29 listopada 1865 L. 127 D. u. p.[1]) Pełnomocnictwa te upoważniać mają w szczególności także do wystawiania polis bezwarunkowych.

1) Zob. str. 208.

§ 15. Wzory polis i ofert przeznaczone do użytku przy prowadzeniu interesów, jakoteż prospekty mają zawierać:

1) Wymienienie głównej siedziby towarzystwa, względnie co do towarzystw zagranicznych także wymienienie siedziby reprezentacyi tutejszo-krajowej;

2) co do spółek akcyjnych, ile wynosi kapitał akcyjny rzeczywiście złożony, co do zakładów wzajemnych ubezpieczeń, ile wynosi fundusz zakładowy;

3) ogólne warunki ubezpieczenia przepisane dla dotyczącej gałęzi ubezpieczenia, względnie dla dotyczącej kategoryi ubezpieczeń;

4) wzmiankę o pełnomocnictwach, któremi opatrzeni są funkcyonaryusze towarzystwa, i o zobowiązaniu tychże funkcyonaryuszów do legitymowania się wobec stron temi pełnomocnictwami.

§ 16. Zakłady ubezpieczeń obowiązane są przedkładać ministerstwu spraw wewnętrznych do wiadomości wzory polis i ofert, których mają w przedsiębiorstwie swem używać.

Towarzystwa ubezpieczeń są nadto obowiązane przedkładać ministerstwu spraw wewnętrznych wszelkie prospekty tudzież wszelkie obwieszczenia i ogłoszenia mające na celu zalecenie towarzystwa lub zapraszające do ubezpieczenia, o ile obwieszczenia takie zawierają szczegóły cyfrowe co do stanu interesów i majątku lub co do korzyści, jakie towarzystwo nastręcza, lub co do osiągniętych rezultatów, i to z dowodami potwierdzającymi prawdziwość szczegółów podanych w rzeczonych drukach. Druki te opatrzone być powinny datą wydania.

Ministerstwo spraw wewnętrznych, jako władza spra-

wująca nadzór w imieniu państwa, ma prawo zabronić towarzystwu używania, względnie ogłaszania i rozsyłania druków w pierwszym i drugim ustępie wzmiankowanych. Używać, ogłaszać i rozsyłać wolno dopiero w dni czternaście po przedłożeniu ministerstwu.

§ 17. Dla zawarowania, żeby zakład był trwale w stanie dopełniać zobowiązań na siebie wziętych, można także żądać od niego złożenia kaucyi, względnie podwyższenia takowej, a to według okoliczności i stosunków czasu przy rozpoczęciu prowadzenia czynności lub w dalszym ciągu ich prowadzenia.

§ 18. Towarzystwa ubezpieczeń zajmować się mogą prócz spraw ubezpieczenia tworzących przedmiot ich przedsiębiorstwa tylko takimi interesami, których celem jest korzystna lokacya funduszów spółki.

§ 19. Zakłady ubezpieczeń na życie mogą być upoważnione do tworzenia pod swojem kierownictwem spółek dziedziczących (spółek na przeżycie, spółek Tontiego), w których zakład nie jest sam ubezpieczającym, lecz podejmuje się tylko kierowania ich interesami i zarządu ich majątkiem pod kontrolą członków ubezpieczonych. Majątek spółek takich uważać należy za rzecz powierzoną zakładowi i zawiadywać nim oddzielnie przy podaniu szczegółów wykazujących własność spółki.

§ 20. Krajowe towarzystwa ubezpieczeń, chcące rozciągnąć swoje czynności na państwo zagraniczne, winny podać to do wiadomości władzy nadzorczej i zarazem oznajmić, pod jakimi warunkami mają być przypuszczone do wykonywania przedsiębiorstwa w dotyczącem państwie zagranicznem.

Takie rozciągnienie czynności jest zakładom ubezpieczenia na życie dozwolone tylko w tym razie, jeżeli rezerwa premii jest całkowicie pokryta wartościami, kwalifikującemi się do tego w myśl § 30.

Obciążenie zakładów ubezpieczenia na życie w celu złożenia kaucyi z powodu rozciągnięcia przedsiębiorstwa na państwo zagraniczne, względnie w celu podwyższenia kaucyi z tego powodu już złożonej, dozwolone jest tylko w tym razie, jeżeli potrzebne wydatki mają być pokryte przez wezwanie do wpłat dalszych na akcye emitowane albo też zapomocą emisyi nowych akcyi, albo zapomocą utworzonych już rezerw zysków.

§ 21. Zakładom ubezpieczenia nowo utworzonym może być pozwolona amortyzacya kosztów organizacyi i prowizyi od zawarcia kontraktów za pewien szereg lat, tudzież, dopóki to nie nastąpi, wykazywanie pozostającej reszty jako stanu czynnego.

Statut powinien zawierać dokładne postanowienia co do przedmiotów i sposobów amortyzacyi.

Koszta organizacyi łączące się z założeniem towarzystwa, umorzone być mają najpóźniej w przeciągu lat pięciu, licząc od chwili ukonstytuowania się.

Umorzenie prowizyi od zawarcia kontraktów obejmować może tylko te prowizye, które wypłacono w przeciągu pierwszych dziesięciu lat istnienia towarzystwa. Plan umorzenia ułożyć należy w ten sposób, żeby poszczególne prowizye od zawarcia kontraktów, postępowaniu amortyzacyjnemu podpadające, umarzane były w okresach amortyzacyjnych najwięcej po dziesięć lat wynoszących. Jeżeli według poczynionych doświadczeń okaże się, że średni okres ubezpieczenia trwa krócej, należy ten okres umorzenia odpowiednio skrócić.

§ 22. W statucie umieścić należy także dokładne postanowienia co do zamknięcia rachunków, co do tworzenia rezerw specyalnych, tudzież co do obliczania nadwyżek lub strat, gdyby się zdarzyły, jakoteż co do przeznaczenia nadwyżek, względnie pokrywania strat.

W spółkach akcyjnych dywidenda przenosząca sumę pięć od sta wpłaconego kapitału akcyjnego może być rozdzielana między akcyonaryuszów dopiero wtedy, gdy pozycye amortyzacyjne w § 21 wzmiankowane zostaną umorzone.

W zakładach opartych na wzajemności, nadwyżka nie może być rozdzielana dopóty, dopóki pozycye amortyzacyjne nie zostaną całkowicie umorzone. Cała nadwyżka rozdzielana być może dopiero wtedy, gdy fundusz zakładowy zostanie spłacony.

§ 23. Co do sposobów rozwiązania towarzystwa ubezpieczeń, a w szczególności co do sposobu, w jaki interesa rozwiązującego się towarzystwa mają być rozwikłane i w jaki zobowiązania, wobec ubezpieczonych przyjęte, mają być zabezpieczone, zastrzedz należy w statucie zatwierdzenie władzy państwa.

§ 24. Podobnież co do każdej umowy, mocą której ogół ubezpieczeń towarzystwa ubezpieczeń lub poszczególne gałęzie ubezpieczeń mają być w jakiejkolwiek formie z jednego towarzystwa do drugiego przeniesione, a względnie przejęte, zastrzedz należy w statucie zatwierdzenie władzy państwa.

Również co do każdej umowy, mocą której ogół ubezpieczeń pewnego towarzystwa ubezpieczającego lub poszczególne gałęzie ubezpieczeń mają być innemu towarzystwu w zupełną kontrasekuracyą dane, a względnie

przez nie objęte, zastrzedz należy w statucie zatwierdzenie władzy państwa.

§ 25. Do towarzystw kontrasekuracyjnych stosują się odpowiednio te same postanowienia zasadnicze, które tyczą się innych zakładów ubezpieczeń.

§ 26. Powyższe postanowienia zasadnicze, mianowicie także postanowienia tyczące się statutów i warunków ubezpieczenia, stosować się mają do zagranicznych towarzystw ubezpieczeń, które na zasadzie ustawy z d. 29 marca 1873 L. 42 D. u. p i rozporządzenia cesarskiego z dnia 29 listopada 1865 L. 127 D. u. p. przypuszczone zostały do prowadzenia przedsiębiorstwa w krajach tutejszych [1]).

1) Zob. str. 207 nast.

C) **O zawiadywaniu czynnościami zakładów ubezpieczeń.**

§ 27. Zawiadowstwo czynnościami zakładów ubezpieczeń, podlega nadzorowi władzy państwa w myśl istniejących ustaw i stosownie do rozporządzenia niniejszego.

Nadzór władzy państwa rozciągać się ma w ogólności na ścisłe przestrzeganie przepisów ustawowych i statutowych, jakoteż na te okoliczności, od których zależy możność dopełnienia w każdym czasie przyszłych zobowiązań zakładu.

W szczególności przeto władza państwa czuwać będzie nad tem, żeby rezerwa premii była właściwie obliczana, żeby kapitały lokowano podług przepisów, żeby zamknięcia rachunków i sprawozdania rachunkowe dawały prawdziwy, zupełny i jak najwyraźniejszy obraz wszystkich stosunków administracyjnych i majątkowych, a to według następujących zasad:

I. Rezerwy premii.

§ 28. Części premii, przeznaczone na fundusz do czynienia zadość przyszłym zobowiązaniom, obliczać należy według zasad z góry ustanowionych, lokować według przepisu i wykazywać w rocznych zamknięciach rachunków.

W szczególności należy w tym względzie postępować, jak następuje:

1) W zakładach ubezpieczeń na życie:

a) Rezerwy premii od ubezpieczeń na życie, odnoszące się do obowiązujących kontraktów ubezpieczenia, obliczać ma corocznie biegły w sztuce według zasad matematycznych.

b) Do obliczenia tego brać należy za podstawę premie netto i stosować te tablice śmiertelności i tę stopę procentową, które wzięto za podstawę do zatwierdzonego obliczenia taryf.

Jeżeli stopa procentowa wzięta za podstawę obliczenia lub używane tablice śmiertelności według własnych doświadczeń zakładu ubezpieczeń nie okazują się już odpowiedniemi, zmienić należy te podstawy rachunkowe w taki sposób, żeby przez to rezerwy premii zostały zwiększone. Każda zmiana w tym względzie podlega zatwierdzeniu władzy państwa (§ 8).

c) Rezerwa premii obliczona być ma bez uszczuplenia, bez wliczania prowizyi od zawarcia kontraktu. Wynik tego obliczenia wykazywać należy oddzielnie od innych zobowiązań, nie wynikających ze spraw ubezpieczenia.

d) Rezerwy premii przyjętych kontrasekuracyi obliczać

należy podług taryf towarzystwa przyjmującego w kontrasekuracyą, rezerwy premii oddanych kontrasekuracyi podług taryf towarzystwa oddającego w kontrasekuracyą.

e) Rezerwy premii wykazywać należy oddzielnie przynajmniej podług poszczególnych głównych rodzajów ubezpieczeń.

2) W dziale ubezpieczeń od ognia rezerwę premii obliczać i zamieszczać należy od zapłaconych premii *pro rata temporis* ubezpieczeń bieżących, lub, gdy się kwotę oznacza ryczałtowo, z rezerwą najmniej czterdzieści od sta.

W obydwu przypadkach wolno przed obliczeniem strącić zwroty i kontrasekuracyą, a w pierwszym przypadku także przypadające koszta nabycia i inkassa.

3) W dziale ubezpieczeń przewozu obliczać należy rezerwę premii od ubezpieczeń czasowych *pro rata temporis*, w dziale ubezpieczeń podróży w całkowitej kwocie premii wniesionych na ubezpieczenia, które jeszcze nie upłynęły.

W obydwu przypadkach brać należy w rachubę tylko premią netto, pozostającą po strąceniu udziału przypadającego na kontrasekuracyą i przypadających kosztów nabycia i inkassa.

4) W dziale ubezpieczeń od gradu wykazywać należy jako rezerwę premie zapłacone z góry za lata późniejsze. po strąceniu kosztów nabycia i inkassa.

5) W dziale ubezpieczeń od przygód nieszczęsnych rezerwę premii obliczać i zamieszczać należy od zapłaconych premii *pro rata temporis* ubezpieczeń

bieżących, lub gdy się kwotę oznacza ryczałtowo, rezerwę najmniej czterdziestu od sta.

W obydwu przypadkach wolno przed obliczeniem strącić zwroty i kontrasekuracyą, a w pierwszym przypadku koszta zjednania i inkassa.

Kapitały na pokrycie rent w dziale przygód nieszczęsnych należy obliczać i zamieszczać według zasad przez władzę nadzorczą zatwierdzonych.

W przypadkach na względy zasługujących dozwolone być mogą wyjątki od przepisów niniejszego paragrafu celem ułatwienia zakładowi ubezpieczenia przystosowania się zwolna do tych przepisów.

Ministerstwo spraw wewnętrznych zarządzić może każdego czasu zbadanie rezerw premii przez znawców.

II. Lokowanie kapitału.

§ 29. Sposób lokowania funduszów zakładów ubezpieczeń powinien być w statutach dokładnie przepisany.

Jeżeli statut nie zawiera przepisów w tym względzie, natenczas przy nowych lokacyach kapitałów nie wolno przekraczać granic w § 30 ustanowionych.

W ogóle, gdy się fundusze lokuje, mieć należy na względzie, o ile tylko się da, łatwość ich wydobycia, ażeby zakład nie był zagrożony niemożnością dopełnienia swoich zobowiązań przez przeciążenie przedmiotami trudno zrealizować się dającymi, jak domy i. t. d.

§ 30. Co do ubezpieczeń tutejszo-krajowych, zawartych przez tutejszo-krajowe jakoteż przez zagraniczne zakłady ubezpieczeń, uważać należy za wartości kwalifikujące się do pokrycia rezerwy premii:

1) Papiery wartościowe tutejszo-krajowe, nadające się do lokowania majątku pupilarnego;

2) pożyczki państwu, tudzież królestwom i krajom w Radzie państwa reprezentowanym;

3) realności tutejszo-krajowe czynsz niosące, jeżeli nie mają być obciążone ponad trzecią część ceny kupna;

4) hipoteki tutejszo-krajowe z bezpieczeństwem pupilarnem;

5) wkładki w tutejszo-krajowych kasach oszczędności;

6) eskontowanie takich weksli, które kwalifikują się do eskontowania w banku austryacko-węgierskim;

7) pożyczki na własne polisy ubezpieczenia na życie, atoli w żadnym razie ponad kwotę wartości odkupu;

8) pożyczki na papiery wartościowe pod 1 wzmiankowane, a mianowicie tylko aż do kwoty ośmdziesiąt od sta wartości obiegowej giełdowej, która to kwota jednak, gdy chodzi o papiery, losowaniu podlegające, nie może przewyższać kwoty najmniejszej, według planu losowania przypadającej po strąceniu należytości;

9) pożyczki tutejszo-krajowym stowarzyszeniom zarobkowym i gospodarczym, których statut pozwala przyjmować cudze pieniądze jedynie pod warunkiem, żeby nie przekraczały sumy ogólnej wniesionych odpowiedzialnych wkładek;

10) pożyczki ubezpieczonym na kaucye, o ile zapomocą osobnych urządzeń, a mianowicie przez utworzenie osobnych rezerw obmyślane jest bezpieczeństwo takiej lokacyi kapitałów;

11) wkładki w akredytowanych tutejszo-krajowych instytutach kredytowych na zasadzie stosunku rachunku bieżącego lub za kwitami kasowymi, atoli tylko o tyle,

o ile prowadzenie interesów wymaga trzymania w pogotowiu pieniędzy rozporządzalnych.

Co do ubezpieczeń zagranicznych przez tutejszokrajowe zakłady ubezpieczenia zawartych, uważają się nadto za kwalifikujące się na pokrycie rezerwy premii te wartości zagraniczne, które odpowiadają dotyczącym przepisom owych państw zagranicznych, lub w braku takich przepisów wartości zagraniczne, czyniące zadość istocie powyższych wymagań co do bezpieczeństwa lokacyi.

Jeżeli rezerwa premii nie jest pokryta wartościami kwalifikującemi się w duchu postanowień powyższych na pokrycie, postarać się należy o takie pokrycie i odtąd mieć bezwarunkowo wzgląd na to, mianowicie przy nowej lokacyi kapitałów.

III. Zamknięcie rachunków.

§ 31. Roczne zamknięcie rachunków zakładu ubezpieczeń ma się składać:

1) z rachunku obrotu (rachunku zysków i strat);

2) z bilansu.

Do rachunku obrotu dołączać należy wykaz użycia nadwyżki obrotu rocznego.

Zamknięcie rachunków przedstawiać i wykazywać ma jasno i wyraźnie cały stan administracyi i majątku zakładu ubezpieczenia.

Zamknięcie rachunków ogłaszać należy w tej formie, w jakiej się w sprawozdaniu rachunkowem znajduje, łącznie z najważniejszymi szczegółami statystycznymi co do rozmiarów i rozwoju przedsiębiorstwa w tych dziennikach, w których według postanowienia statutów obwieszczenia mają być zamieszczane, w każdym zaś razie

w Gazecie wiedeńskiej i w dzienniku urzędowym tego kraju, w którym znajduje się siedziba zakładu.

§ 32. Zamknięcia rachunków odpowiadać mają pod względem formy i treści wzorom podanym pod *A* 1, 2, 3, a względnie *B* 1, 2, 3 i *C*[1]). Dalej idące rozkładanie pozycyi rachunkowych na szczegóły jest dozwolone. Na inne zmiany pod względem formy i treści zamknięć rachunkowych może rząd zezwolić, gdy takowe okażą się niezbędnemi z przyczyny opartych na statucie urządzeń zakładu ubezpieczeń.

Dołączone wzory oznaczone *A* 1, 2 i 3 stosowane być mają do tych zakładów ubezpieczeń, które oprócz ubezpieczenia na życie i ubezpieczenia rent zajmują się jeszcze tylko ubezpieczeniem na wypadek niezdolności do pracy; wzory zaś oznaczone *B* 1, 2 i 3 służą dla tych zakładów ubezpieczenia, które nie zajmują się ubezpieczaniem na życie i ubezpieczaniem rent.

Mięszane zakłady ubezpieczeń, to jest zajmujące się nie tylko ubezpieczeniami na życie, lecz także jeszcze innemi tak zwanemi żywiołowemi, wygotowywać mają osobny rachunek obrotu co do ubezpieczeń na życie i ubezpieczenia rent, a osobny co do wszelkich innych gałęzi ubezpieczenia podług wzoru *A* 1 a względnie *B* 1, oddzielne bilanse podług wzoru *A* 3 a względnie *B* 3, atoli wspólny wykaz co do użycia nadwyżki podług wzoru *C*.

Też same przepisy odnoszą się do towarzystw kontrasekuracyjnych.

Jeżeli pewien zakład zajmuje się jeszcze innemi gałęziami ubezpieczenia prócz tych, które we wzorach szczegółowo są oznaczone, wykazać je należy w odpowiednich miejscach tak samo jak inne we wzorach podane.

1) Wzory te opuszczamy jako mające wyłącznie techniczne znaczenie; nadmienia się jednak, że wymagają one pośrednio rachunkowości podwójnej.

§ 33. Pod względem utrzymywania i składania rachunków trzymać się należy następujących zasad:

1. Stan prowadzenia i majątku działu ubezpieczeń na życie zestawiać i wykazywać należy dla lepszego wyjaśnienia rzeczy ile możności oddzielnie od stanu innych gałęzi ubezpieczenia.

2. Fundusz zakładowy, jakoteż kwotę imienną emitowanego kapitału akcyjnego umieszczać należy w stanie biernym, natomiast pretensye do akcyonaryuszów, tyczące się nie wniesionych jeszcze części kapitału, w stanie czynnym bilansu. Kapitał akcyjny jeszcze nie emitowany, nie może być wykazywany ani w zamknięciu rachunków ani w innych ogłoszeniach przeznaczonych dla biorących ubezpieczenie.

3. Części majątku i wierzytelności umieszczać należy podług wartości, którą przypisać im można w czasie zamknięcia rachunków, a potrzebne odpisy z wartości uskuteczniać należy w właściwym czasie.

Co do realności podawać należy w księgach wartość obrotową a nie wyższą, przy zakładach ubezpieczeń na życie co najwyżej taką, żeby czysty dochód z nich przedstawiał w stosunku do tej wartości co najmniej oprocentowanie odpowiednie stopie procentowej wziętej za podstawę do taryf premii. O ile wartość księgowa realności nie czyni zadość tej zasadzie, postarać się należy o odpowiednie oznaczenie wartości realności przez regularne odpisywanie.

Ciężary na realnościach ciążące wykazywać należy oddzielnie.

4. Wartość papierów wartościowych podawać należy w bilansie według kursu, jaki miały z końcem roku rachunkowego.

Wartość papierów podlegających losowaniu, których kurs przewyższa wartość, jakąby miały w razie wylosowania, wolno podawać w najmniejszej kwocie według planu losowania przypadającej, z potrąceniem opłat.

5. Księgowe, nie zrealizowane zyski na kursie papierów wartościowych, przekazywać należy do funduszu na różnice kursu.

Z tego funduszu można czerpać na inne cele, prócz na cel pokrycia strat na kursie, jedynie tylko za zezwoleniem władzy nadzorczej.

6. Wartość walut zagranicznych podawać należy w zamknięciu rachunków według kursu, jaki miały przy końcu roku rachunkowego. Pozwala się oznaczać wartość walut zagranicznych według relacyi ustanowionej w ustawie z dnia 2 sierpnia 1892 L. 126 D. u. p.[1]), w przypadku zaś tym różnicę między tą wartością a kursową wyrównywać należy przy końcu roku rachunkowego przez policzenie ażya.

W wykazach, tyczących się stanu ubezpieczeń, wartość walut zagranicznych podawać należy w każdym razie według relacyi ustawą powyższą ustanowionej.

1) Jestto ustawa wprowadzająca walutę koronową.

7. Rezerwę premii, która musi być odkładana na pokrycie przyszłych zobowiązań, obliczać należy według zasad w § 28 ustanowionych i umieszczać w całości.

8. Przeniesienie premii, to jest części premii już

wniesione, ale tyczące się dopiero następnego roku, wykazywać należy oddzielnie podług głównych kategoryi i umieszczać tak jak odsetki, jeżeli się je przenosi.

9. Rezerwę na szkody, to jest sumę potrzebną na pokrycie płatnych już świadczeń z tytułu kontraktów ubezpieczenia, umieszczać należy oddzielnie podług głównych gałęzi ubezpieczenia, a mianowicie:

a) co do ubezpieczeń na życie całą sumę kwot ubezpieczonych mających się zapłacić, skoro nastąpił wypadek w ubezpieczeniu przewidziany;

b) co do innych ubezpieczeń sumę zgłoszonych szkód podług domniemalnego oszacowania i z uwzględnieniem poczynionych dochodzeń.

10. Rezerwy specyalne, które oprócz rezerwy premii odkłada się pod rozmaitemi nazwami na lepsze zaopatrzenie zakładu albo na cele oznaczone (rezerwa kapitałowa, rezerwa zysków, fundusz rezerwowy ogólny, fundusz gwarancyjny, fundusz na różnice kursu i t. d.) umieszczać należy w zamknięciu rachunków zgodnie z przepisami statutu, względnie z uchwałami walnego zgromadzenia.

11. Amortyzacyą przedsiębrać należy tylko zgodnie z postanowieniami statutu; w braku takich postanowień starać się należy, żeby pozycye amortyzacyjne zmniejszały się ile możności, i pod tym względem stosować należy mianowicie postanowienia § 21.

12. Koszta lekarskie umieszczane być mają całkowicie w wydatkach obrotu, nie należy ich umarzać.

13. Interesa spółek na przeżycie, a mianowicie tak tych, których wynik minimalny jest zagwarantowany, jak i spółek nie gwarantowanych, należy prowadzić zupełnie oddzielnie i majątkiem ich całkiem osobno zarządzać.

Co do tych spółek wygotowywać należy oddzielne wykazy z osobnym rachunkiem obrotu i własnym bilansem. Wyniki rachunkowe spółek na przeżycie z zagwarantowanym wynikiem minimalnym umieszczać należy w ogólnym rachunku obrotu zakładu i w ogólnym bilansie, wyniki rachunkowe spółek nie gwarantowanych tylko w ogólnym bilansie, jak to wskazane jest we wzorach *A* 1, względnie *A* 3.

14. Należytości administracyjne, które zakład ubezpieczeń pobiera za sprawowanie interesów spółek na przeżycie, rozkładać należy, po strąceniu prowizyi agentów co do każdej spółki, na cały czas jej trwania, a przeto część przypadającą na późniejsze lata wykazywać jako rezerwę.

15. Dłużników i wierzycieli towarzystwa wykazywać należy oddzielnie i pod pozycyą »Dłużnicy« umieszczać tylko wierzytelności zakładu wynikłe z prowadzenia czynności statutem przepisanych, a to w miarę, o ile dają się ściągnąć.

16. Wierzytelności należące się zakładowi z obrachunku z agentami i funkcyonaryuszami przytaczać należy oddzielnie jako »Zaległości w agenturach i filiach« i uskuteczniać potrzebne odpisywanie takowych.

17. Karty zobowiązania się (karty premiowe i t. p.) do późniejszego płacenia premii, używane przy wieloletnich ubezpieczeniach od ognia, nie mają być wciągane do zamknięcia rachunków, lecz wykazywać je należy tylko w dodatku do bilansu.

IV. Sprawozdanie rachunkowe.

§ 34. Dla przedstawienia rzeczy jasno i ułatwienia dokładnego rozpoznania właściwego stanu czynności za-

kładu, sprawozdanie rachunkowe zakładu ubezpieczeń zawierać ma nietylko wykazy wyników działalności (rachunek obrotu) i stanu majątku (bilans), jakoteż użycia nadwyżki, lecz także szczegóły statystyczne, odnoszące się do rozciągłości interesów i rozwoju zakładu, w szczególności zaś przedstawiać ma dokładnie ruch stanu ubezpieczeń w każdej gałęzi, w szczególności co do zakładów ubezpieczeń na życie przyrost i ubytek według poszczególnych rodzajów ubytku (nastąpienie przypadku ubezpieczeniem przewidzianego, odkup, zwrot premii, inne przyczyny), następnie co do tych ostatnich zakładów stan bezpośrednich ubezpieczeń kapitałów (bez strącenia kontrasekuracyi) oddzielnie według części państwa, stosunek śmiertelności rzeczywistej do prawdopodobnej, wykaz wypadków śmierci z wymienieniem, jak długo trwały ubezpieczenia i jaka była przyczyna śmierci i t. d.

Co do udziałów osób ubezpieczonych w zysku, tudzież, jeżeli ubezpieczeni przypuszczeni są do udziału w zysku według tak zwanego systemu Tontiego, co do stanu funduszów poszczególnych grup Tontiego, nakoniec co do stanu spółek wygotować się musi osobne wykazy, do czego używać należy wzorów dołączonych pod *D* i *E*[1]).

1) Wzory te mające tylko techniczne znaczenie pomijamy.

Oprócz tego, dla dokładnego ocenienia poszczególnych pozycyi zamknięcia rachunków, dodać należy jeszcze następujące wykazy:

1) wykaz posiadanych papierów wartościowych, to jest nazwy tych papierów i ilość sztuk, wartość imienną i kursową;

2) wykaz realności, które towarzystwo posiada,

z oznaczeniem przedmiotów, wartości hipotecznej, stanu ciężarów i dochodu netto;

3) wykaz hipotek z wymienieniem stopy procentowej, tudzież zaległości w odsetkach i kapitale, gdyby były, wartości szacunkowej odnośnych realności i wierzytelności mających pierwszeństwo przed pożyczką hipoteczną zakładu;

4) wykaz lokacyi kapitałów przeznaczonych na kaucye dla rządów zagranicznych;

5) wykaz stanu amortyzacyi z wymienieniem pozycyi amortyzacyjnych, które w ciągu przepisanego statutem okresu amortyzacyi w poszczególnych latach powstały, zostały już umorzone i jeszcze pozostają;

6) wykaz uskutecznionych odpisów z wartości.

§ 35. Sprawozdanie rachunkowe łącznie z zamknięciem rachunków należy ile tylko można rozpowszechnić i egzemplarze onegoż mieć zawsze w pogotowiu dla przeglądu przez ubezpieczonych, względnie wydać je im na żądanie.

Towarzystwa ubezpieczeń są także obowiązane wydawać ubezpieczonym na żądanie statuty a względnie ogólne warunki ubezpieczenia.

Zakłady ubezpieczeń przesyłać mają corocznie ministerstwu spraw wewnętrznych w formie autentycznej:

1) sprawozdanie rachunkowe łącznie z zamknięciem rachunków najmniej w trzech egzemplarzach;

2) odpis protokołu walnego zgromadzenia;

3) dowód ogłoszenia zamknięcia rachunków, stosownie do ostatniego ustępu § 31.

Nadto corocznie najpóźniej do końca czerwca przedkładać należy ministerstwu spraw wewnętrznych wyja-

śnienia, jakich co do zamknięcia rachunków zażąda, tudzież szczegóły statystyczne, tyczące się zawiadywania interesami, spisane na blankietach nakładem urzędowym wydanych, a potrzebne dla ułatwienia nadzoru władzy państwa i do zamieszczenia w wydawnictwach urzędowych, które stosownie do § 42 będą peryodycznie wydawane.

§ 36. Zagraniczne zakłady ubezpieczeń, przypuszczone do wykonywania przedsiębiorstwa w krajach tutejszych, obowiązane są składać rachunki osobno z całego a osobno z tutejszo-krajowego przedsiębiorstwa; pod tym zaś względem stosują się odpowiednio postanowienia §§ 31 aż do 35.

Co do wykonywania przedsiębiorstwa w krajach tutejszych zamknięcie rachunków zawierać powinno oprócz rachunku obrotu (rachunku zysków i strat) szczegółowy wykaz wartości tutejszo-krajowych, któremi pokryta jest rezerwa premii tutejszo-krajowych ubezpieczeń.

Co do obrotu całego przedsiębiorstwa dozwolone jest, pod warunkiem wzajemności ze strony władz przynależnych dla dotyczącego towarzystwa, odstępowanie od rzeczonych postanowień o tyle, o ile przepisy kraju przynależności nie pozwalają na ścisłe dopełnianie przytoczonych przepisów tutejszo-krajowych.

Wykazy zagranicznych towarzystw ubezpieczeń wygotowywane być powinny w walucie austryackiej lub w walucie zaprowadzonej ustawą z dnia 2 sierpnia 1892 L. 126 D. u. p. Do przeliczania stosować należy relacyą ustanowioną tąż ustawą.

§ 37. Przepisy zawarte w §§ 31 aż do 36 stosować należy po raz pierwszy przy wygotowywaniu zamknięć rachunków za rok 1896.

D) **Postanowienia ogólne.**

§ 38. Towarzystwa obowiązane są dostarczać organom nadzoru państwa w każdym czasie wszelkich dowodów i wyjaśnień, jakichby w wykonywaniu prawa nadzoru władzy państwa żądały, i pozwalać im w każdym czasie przeglądać w tym celu księgi, rachunki itp. towarzystwa.

§ 39. Do badania prowadzenia czynności w wszystkich zakładach ubezpieczeń ministerstwo spraw wewnętrznych wysyłać będzie co pewien czas techników zawodowych do tego ustanowionych.

Badanie to rozciągać się ma przy tutejszo-krajowych zakładach ubezpieczeń na całe prowadzenie interesów, a w każdym razie obejmować ma merytoryczne sprawdzenie tak czynnych jak i biernych pozycyi bilansu.

Przy badaniu sprawowania czynności w zagranicznych towarzystwach ubezpieczeń postępować należy pod względem ich tutejszo-krajowego obrotu w taki sam sposób, jak w zakładach tutejszo-krajowych; rewizya jednak rozciągać się ma ile możności także na ogół interesów.

Główne reprezentacye zagranicznych zakładów ubezpieczeń winny utrzymywać, a względnie postarać się od centralnego zarządu towarzystwa o wszelkie te książki i zapiski, które władza nadzorcza uzna za potrzebne do rewizyi tutejszo-krajowego przedsiębiorstwa. W szczególności obowiązane są takowe w dziale tutejszo-krajowych ubezpieczeń na życie utrzymywać, a względnie sprowadzić te książki, z których możnaby dowiedzieć się, w jaki sposób obliczane były rezerwy premii. Co się tyczy całego przedsiębiorstwa, zażądać należy, gdyby to było potrzebne, właściwych wykazów od zarządu centralnego.

§ 40. Gdy chodzi o rozwiązanie towarzystwa ubezpieczeń, albo o przeniesienie istniejących ubezpieczeń bądź wszystkich bądź niektórych gałęzi z należącemi do nich rezerwami i t. d. z jednego towarzystwa do innego, albo o całkowitą kontrasekuracyą ogółu wszystkich ubezpieczeń lub poszczególnych gałęzi w innem towarzystwie, towarzystwa ubezpieczeń winny także wtedy, gdy w ich statutach nie jest zastrzeżone pozwolenie władzy państwa, uwiadomić władzę nadzorczą o bliższych szczegółach rozwiązania; również układy tyczące się takiego przeniesienia lub objęcia, względnie wzmiankowanego całkowitego kontrasekurowania istniejących ubezpieczeń, zanim prawomocnie przyjdą do skutku, zakomunikować należy władzy nadzorczej z wszystkimi środkami dowodowymi potrzebnymi do ich ocenienia, i układy takie wykonywać wolno dopiero wtedy, gdy władza nadzorcza oświadczy, że się im nie sprzeciwia.

Badając takie komunikaty zważać należy, aby ugruntowane prawnie zobowiązania wobec ubezpieczonych były utrzymane i zabezpieczone bez uszczuplenia, aby w razie rozwiązania (likwidacyi) wszelkie środki pomocnicze, którymi towarzystwo rozporządza, użyte zostały do zagwarantowania przyszłych zobowiązań, wynikłych z ubezpieczenia, i aby w razie zamierzonego w jakiejkolwiek formie przeniesienia względnie objęcia istniejących ubezpieczeń wykonanie tego uczyniono zawisłem od przyzwolenia ubezpieczonych, aby pokrycie potrzebne według rachunków do zapewnienia dopełnienia przekazanych przyszłych zobowiązań złożone zostało przez towarzystwo przenoszące w całkowitej nieuszczuplonej kwocie i w przepisanych wartościach a względnie, aby je towarzystwo obejmujące

uzupełniło, i aby nakoniec w razie takiego uzupełnienia albo w razie odpłatnego przejęcia istniejących ubezpieczeń wykazane zostało, z jakich funduszów zapłacone być ma uzupełnienie lub wynagrodzenie.

§ 41. Zasady wykonywania nadzoru państwowego wraz z ewentualnem żądaniem złożenia kaucyi (§ 17), stosowane być mają także do towarzystw kontrasekuracyjnych, o ile na to istota kontrasekuracyi pozwala, tudzież do towarzystw zagranicznych przypuszczonych do wykonywania przedsiębiorstwa w Austryi.

§ 42. Staraniem ministerstwa spraw wewnętrznych wychodzić będą peryodyczne wydawnictwa urzędowe poświęcone sprawom ubezpieczenia.

§ 43. Postanowienia oddziałów *B*, *C* i *D* niniejszego rozporządzenia stosują się w ogólności także do istniejących towarzystw ubezpieczeń, względnie do tych, które do wykonywania przedsiębiorstwa są już przypuszczone.

E. Dodatek, tyczący się pomniejszych stowarzyszeń wzajemnych ubezpieczeń.

§ 44. Do pomniejszych stowarzyszeń wzajemnych ubezpieczeń, które mają na celu ubezpieczanie:

1) zapomóg w chorobie i kosztów pogrzebu,
2) rent dla inwalidów i starców,
3) zapomóg dla wdów i sierot,
4) pewnej sumy pieniężnej przez członka na rzecz trzeciej osoby (a mianowicie posagu lub wyprawy dla dziecka), płatnej w oznaczonym terminie; tudzież
5) od ognia,
6) od szkód w bydle,

i przy których cały plan przedsiębiorstwa ma charakter humanitarny a ubezpieczenie urządzone jest na podstawie lokalnej lub dla stowarzyszonych tego samego zawodu albo wogóle w taki sposób, że używanie płatnych agentów jako pośredników jest wykluczone, stosują się postanowienia oddziałów *A*, *B*, *C* i *D* odpowiednio z następującemi zmianami.

§ 45. Gdy się zawiązują stowarzyszenia tu oznaczone, można pominąć wymóg funduszu zakładowego, jeżeli wskutek szczególnych stosunków i urządzeń dane jest bezpieczeństwo w inny sposób.

§ 46. Gdy się zawiązują stowarzyszenia ubezpieczeń, mające za przedmiot jedynie ubezpieczanie zapomóg w chorobie i kosztów pogrzebu, można nie wymagać wykazywania szczegółów w § 8 wzmiankowanych, atoli w statucie zamieszczone być powinny postanowienia co do świadczeń z tytułu ubezpieczenia i co do opłat, które członkowie mają wnosić.

§ 47. Stowarzyszenia do ubezpieczania zapomóg w chorobie i kosztów pogrzebu, jeżeli w nich nie zakłada się osobnego oddziału dla ubezpieczania kosztów pogrzebu, zgromadzić mają fundusz rezerwowy, wynoszący dwukrotną sumę średniego wydatku rocznego z ostatnich pięciu lat rachunkowych, gdyby zaś tenże zmniejszył się poniżej wysokości tu oznaczonej, uzupełnić go do tej wysokości. Dopóki fundusz rezerwowy nie dojdzie do tej wysokości, odkładać należy do niego corocznie najmniej dwie dziesiąte opłat członków.

Stowarzyszeniom tym zostawia się jednak do wyboru zamieszczenie w statucie postanowienia, że w każdym piątym roku odbyć się ma w sposób w § 48 podany oszacowanie ich przychodów i zobowiązań według zasad techniki asekuracyjnej. W przypadku tym za podstawę do gromadzenia potrzebnego funduszu rezerwowego służyć ma zamiast powyższej stałej skali każdorazowy rezultat tego oszacowania.

§ 48. Stowarzyszenia, mające na celu ubezpieczenia w § 44, liczby 2, 3 i 4 oznaczone, winny w każdym piątym roku poruczyć biegłemu, nie mającemu udziału w zarządzie stowarzyszenia, ocenę prawdopodobnej wysokości swoich zobowiązań jakoteż dochodów na ich pokrycie służących, wynik zakomunikować władzy nadzorczej i wszystkim członkom umożebnić dowiedzenie się o nim.

Postanowienie to obowiązuje także te stowarzyszenia, których przedmiotem jest ubezpieczanie kosztów pogrzebu wyłącznie lub w osobnym oddziale.

§ 49. Jeżeli z corocznych zamknięć rachunków lub z peryodycznych oszacowań okaże się przy jednem z stowarzyszeń w § 44, l. 1 aż do 4 włącznie oznaczonych, że dochody pewnej gałęzi ubezpieczenia nie wystarczają na pokrycie przyjętych zobowiązań i na zgromadzenie rezerwy, w takim razie, gdyby dysproporcya nie dała uchylić się zapomocą innych środków stosownych, należy postarać się albo o podwyższenie opłat albo o zmniejszenie świadczeń.

§ 50. Jeżeli stowarzyszenie trudni się kilku gałęziami ubezpieczenia w § 44 oznaczonemi, zarządzać należy majątkiem i utrzymywać rachunki oddzielnie dla każdej z nich, a jeżeli stowarzyszenie ma jeszcze inne cele oprócz ubezpieczenia, odrębnie także co do tych innych celów.

W statucie powinno być postanowione, w jakim

stosunku wstępne, gdyby je opłacano, i wszelkie inne dochody, tudzież koszta zarządu mają być rozkładane na poszczególne gałęzie ubezpieczenia.

§ 51. Stowarzyszenia w § 44 oznaczone nadsyłać mają corocznie władzy nadzorczej najpóźniej aż do końca czerwca co do każdej gałęzi ubezpieczenia zamknięcie rachunków składające się z rachunku obrotu i wykazu majątku, tudzież wykazy ruchu w stanie ubezpieczeń i przypadków wsparć względnie szkód, które zaszły.

Rachunek obrotu tych stowarzyszeń, względnie poszczególnych funduszów, wykazywać ma:

I. W dziale przychodów.

1) Stan czystego majątku z końcem roku poprzedniego;

2) dochody z przepisanych opłat członków z podaniem kwot zapłaconych naprzód a ewentualnie kwot dodatkowo wpłaconych;

3) dochody administracyjne (wpisowe itp.);

4) dochody z lokacyi kapitałów;

5) zysk na kursie papierów;

6) wszelkie inne dochody (z dalszem wyszczególnieniem większych kwot).

II. W dziale wydatków:

1) Zapomogi udzielone na zasadzie statutu, względnie szkody wypłacone (szczegółowo, łącznie z kosztami dochodzenia);

2) koszta zarządu;

3) podatki i należytości;

4) odpisania;

5) strata na kursie papierów;

6) wszelkie inne wydatki (z dalszem wyszczególnieniem większych kwot);

7) czysty majątek z końcem roku rachunkowego.

Wykaz majątku podawać ma szczegółowo wszelkie zasoby stanu czynnego, jakoteż ciążące na nich wierzytelności i długi; różnica przedstawia czysty majątek stowarzyszenia względnie dotyczącego funduszu.

Dla stowarzyszeń urządzonych według ustawy z dnia 30 marca 1888 L. 33 D. u. p. o ubezpieczaniu robotników na przypadek choroby obowiązują pod względem ubezpieczania zapomóg w chorobie i kosztów pogrzebu zamiast powyższych postanowień o składaniu rachunków i wygotowaniu wykazów osobne przepisy wydane na zasadzie § 72 rzeczonej ustawy.

§ 52. Majątek stowarzyszeń w § 44 oznaczonych można lokować tylko:

1) w papierach wartościowych kwalifikujących się do lokowania majątku sierocego;

2) na hipotekach z bezpieczeństwem sierocem;

3) w tutejszo-krajowych kasach oszczędności;

4) na tutejszo-krajowych realnościach czynsz niosących, jeżeli nie są obciążone ponad trzecią część ceny kupna.

§ 53. Rząd zastrzega sobie poddawanie według możności stowarzyszeń w § 44 oznaczonych rewizyi w myśl § 39-go.

VII.

Przepisy o sprzedaży promes i losów na raty.

A. Ustawa z 7 listopada 1862 L. 85 D. u. p.

Powołując się na moje postanowienie udzielone obu izbom mej Rady państwa dnia 17 i 19 grudnia 1861 stanowię za ich zgodą a względnie w zastosowaniu się do § 13 ust. zasadniczej z 26 lutego 1861 z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1863 co następuje:

§ 1. Na interes promesowy t. j. sprzedaż nadziei wygranej przypadającej na pewien los zezwala się pod następnymi warunkami:

a) Sprzedawcą nadziei wygranej musi być właściciel losu lub inna osoba upoważniona do tego przez właściciela wyraźnie na piśmie, a tak właściciel jak i ta inna osoba muszą mieć stałe miejsce zamieszkania w obrębie państwa austryackiego.

b) Nadzieja wygranej odnosić się musi do oznaczonego t. j. według znamion rozstrzygających przy losowaniu określonego losu pożyczki tutejszo-krajowej i do oznaczonego ciągnienia tejże pożyczki.

c) Sprzedaż takiej nadziei wygranej nastąpić musi w całości t. j. nie w udziałach, i musi zawierać zobowiązanie, że w razie ziszczenia się nadziei wygranej przy oznaczonem ciągnieniu los oddany będzie nabywcy za umówionem wynagrodzeniem na własność, lub też, gdyby się w umówionym czasie po los nie zgłoszono, przypadająca wygrana złożona będzie na rzecz uprawnionego w sądzie po potrąceniu umówionego wynagrodzenia i złożeniu kosztów.

d) Co do tej czynności prawnej musi być wystawiony dokument na piśmie (dowód promesowy) i to na blankiecie, wydanym w tym celu podług załączonego wzoru [1]), przez zarząd skarbowy należycie ostemplowanym; w dokumencie tym wypełnione muszą być na blankiecie wszystkie przytoczone poprzednio istotne postanowienia umowy.

Dalsza sprzedaż nabytych według przepisu nadziei wygranej jest dozwolona; nie można jednak odprzedawać udziałów w nadziei wygranej, przypaść mającej na jeden lub więcej losów.

1) Wzoru tego powszechnie znanego nie umieszczamy.

§ 2. Wszelka sprzedaż nadziei wygranej przypadającej na pewien los, przeciwna postanowieniom § 1, jest zakazana i dopełnienia jej nie można żądać sądownie. Ten jednakowoż, kto drugiego przy takiej sprzedaży w błąd wprowadził, lub przez zawinioną niewiadomość lub niedbalstwo naraził na uszczerbek lub z jego szkody uzyskał korzyść, odpowiada zato według istniejących ustaw.

§ 3. Aż do wykazania, że nie tylko nadzieja wygranej została sprzedana, przyjmuje się istnienie zakazanego interesu promesowego, jeżeli ktoś

a) sprzedaje oznaczony los z warunkiem, że aż do pewnego oznaczonego dnia po ciągnięciu następującem po umowie cena losu będzie złożona lub los

wyciągnięty będzie zamieniony na los nie wyciągnięty, albo sprzedaje go z prawem lub obowiązkiem odkupu tego samego lub takiego samego losu w czasie oznaczonym jak wyżej;

b) daje drugiemu prawo do żądania odstąpienia oznaczonego losu za oznaczoną cenę w przeciągu czasu zakreślonego jak wyżej, atoli ten drugi ma prawo odstąpić od kontraktu bezwarunkowo albo za przepadkiem zadatku, kary za zawód, upłaty częściowej lub wogóle kwoty już złożonej.

§ 4. Właściciel losu nie może pozbywać własności, póki zaciągnięte zobowiązanie trwa, i obowiązany jest w tym czasie wykazać na żądanie organów skarbowych, że los posiada. Sprzedawca upoważniony przez właściciela musi wykazać władzom skarbowym na żądanie swe upoważnienie lub wykazać, że sam nabył nadzieję wygranej w sposób przepisany.

W razie nie uczynienia zadość temu przepisowi przyjmuje się istnienie gry zakazanej.

§ 5. Należytość stemplowa od dowodu promesowego wynosi za każdy los pięćdziesiąt centów, i za opłatą jej nabyć można blankiet promesowy od upoważnionych do sprzedaży osób.

Jeżeli zapomocą jednego dowodu promesowego sprzedaje się nadzieję wygranej więcej niż jednego losu, należy opłacić przed wygotowaniem dokumentu przypadającą nadwyżkę należytości zapomocą znaczków stemplowych i należytego ich przestemplowania lub bezpośrednio.

Posiadaczowi dowodu promesowego w taki sposób wygotowanego wyda urząd należytości za złożeniem wierzytelnego odpisu bezpłatnie taką ilość stemplowanych

blankietów, jaka odpowiada należytości opłaconej zapomocą znaczków stemplowych lub bezpośrednio, i zanotuje to wydanie na dowodzie oryginalnym przy równoczesnem wstawieniu do tych blankietów tego samego dnia ciągnienia.

Na równi z dowodem promesowym uważać należy dokumenta co do uprawnienia do sprzedaży nadziei losów, co do których nie wygotowano jeszcze odpowiednich dowodów promesowych.

§ 6. Postanowienia o pozbywaniu nadziei wygranej przypadającej na pewien los odnoszą się także do części losów, jeżeli takie według planu losowania pożyczki istnieją.

§ 7. Każde przekroczenie postanowień zawartych w tej ustawie karane będzie jako gra zakazana przepisami loteryjnymi według dotyczących ustaw skarbowo-karnych, a nie uiszczenie należytości stemplowej jako ukrócenie dochodów stemplowych.

Współwinnym zakazanego interesu promesowego staje się także ten, kto wiedząc o okoliczności uzasadniającej zakaz

a) nabywa sprzedaną z przekroczeniem zakazu nadzieję wygranej;

b) do zakazanych interesów tego rodzaju wzywa lub do nich zaproszenia ogłasza.

Jeżeli do dotyczącego przypadku stosują się także inne ustawy karne, wówczas obok kary przypadającej według tych ostatnich wymierzona będzie także grzywna podług tej ustawy.

Wynagrodzenie donosicieli i imaczy nastąpi według dotyczących przepisów ogólnych.

§ 8. Co do dowodów wystawionych przed początkiem mocy obowiązującej tej ustawy względem dozwolonych na przyszłość interesów promesowych darowana będzie kara zasłużona, jeżeli przepisana w § 5 należytość zostanie w przeciągu miesiąca po nastaniu mocy obowiązującej tej ustawy zapłacona zapomocą znaczków stemplowych i odpowiedniego przepisom przestemplowania ich na dowodzie promesowym, lub też bezpośrednio.

§ 9. Wykonanie tej ustawy polecam ministrowi skarbu.

B. Ustawa z 30 czerwca 1878 L. 90 D. u. p.

Za zgodą obu obu izb Rady państwa postanowiłem i stanowię co następuje:

§ 1. Zakazanem jest pozbywanie nadziei wygranej przypadającej na losy państwowe lub inne, jeżeli się je uskutecznia wprawdzie z przestrzeganiem form przepisanych ustawą z 7 listopada 1862 L. 85 D. u. p., ale za zapłatę ratami lub w ten sposób, że odpłata leży całkowicie lub częściowo w połączeniu tego pozbycia z innym interesem na raty; zakazane jest również pozbywanie losów w sposobie zarobkowania w innych udziałach (częściach) jak te, które objęte są planem losowania, lub też w połączeniu z interesem na raty odnoszącym się do innych wartości.

§ 2. Zarobkowe pozbywanie losów publicznych lub innych albo też objętych planem losowania udziałów losowych (części) za zapłatę ratami [1]) dozwolone jest tylko posiadaczom firm protokołowanych i tylko pod następnymi warunkami:

a) pozbywania tego nie wolno łączyć z żadną inną czynnością prawną, lecz ma się ono ograniczać wyłącznie do sprzedaży oznaczonych, t. j. według znamion rozstrzygających przy losowaniu określonych losów lub udziałów losowych;

c) co do takiej sprzedaży wystawić ma sprzedawca i podpisać swą firmą dokument, który musi zawierać znamiona rozstrzygające przy losowaniu, datę i wartość nominalną sprzedanych losów lub udziałów losowych, cenę kupna należącą się za każdy sprzedany los lub za każdą sprzedaną część losu, raty zapłaty, miejsce zapłaty i skutki niedotrzymania umówionych rat.

1) Por. § 11 ust. o interesach na raty w Dodatku VIII.

§ 3. Co do przeprowadzenia interesów w § 2 wymienionych, obowiązują w dalszym ciągu następne przepisy:

a) sprzedawca wystawić ma i wydać na każdą uiszczoną ratę płacącemu pokwitowanie;

b) sprzedawca utrzymywać będzie dla tych interesów rejestry z juxtami (sznurowe), z których się musi wycinać dokumenta sprzedaży z § 2 i poświadczenia odbioru z § 3a, a w których obok części wyciętej na juxcie uwidoczniona musi być całkowita treść dotyczących dokumentów sprzedaży względnie poświadczeń odbioru, zgadzająca się dokładnie z oryginałami;

c) dopóki prawo kupującego do sprzedanych losów lub udziałów losowych nie zgaśnie na podstawie dokumentu sprzedaży wskutek zwłoki z zapłatą (§ 2b), tak długo nie wolno ich sprzedawcy pozbywać ani zastawiać, lecz ma on owszem

d) obowiązek nietylko wydać posiadaczowi dokumentu sprzedaży (§ 2b) na żądanie każdej chwili bezzwło-

cznie sprzedane losy lub udziały losowe za zapłatą ceny kupna, jeżeli jeszcze zalega, lecz także przed zapłatą ceny kupna pokazać mu każdej chwili do przejrzenia, dopóki prawo kupującego według postanowień dokumentu sprzedaży (§ 2 b) nie zgasło;

e) organa skarbowe mają prawo przeglądać rejestry sznurowe (§ 3 b) i, o ile z nich nie wynika, że prawo kupującego zgasło, żądać natychmiastowego okazania sprzedanych losów lub udziałów losowych, a są do tego zobowiązane, skoro się tego domaga posiadacz dokumentu sprzedaży przy okazaniu tegoż dokumentu (§ 2 b) i pokwitowań z zapłaty wszystkich już zapadłych rat [1]).

1) Według rozp. min. skarbu z 11 lipca 1878 L. 93 D. u. p. ma się strona z takiem żądaniem udać do krajowej dyrekcyi skarbu, dyrekcyi skarbu, dyrekcyi okręgu skarbowego lub do inspektorów skarbowych.

§ 4. Zawieranie interesów sprzedaży określonych w § 2, wydawanie dokumentów sprzedaży wspomnianych w § 2 b, wreszcie wzywanie do zawierania takich czynności nie może się odbywać za pośrednictwem domokrążców lub agentów podróżujących.

§ 5. Przekroczenie przepisu § 3 c, następnie zamieszczanie w dokumencie sprzedaży (§ 2 b) lub w zaproszeniach do zawierania interesów niezgodnych z planem losowania szczegółów co do nadziei wygranej związanej z losami lub udziałami losowymi, które się sprzedało lub wystawia na sprzedaż, uważa się za ciężkie przekroczenie dochodowo-skarbowe i podlega grzywnie od dwukrotnej aż do ośmiokrotnej wysokości wartości imiennej dotyczących losów lub udziałów losowych.

Każde inne przekroczenie przepisów zawartych w §§ 1 do 4 z wyłączeniem tego ostatniego karane będzie jako gra zakazana przepisami loteryjnymi według dotyczących ustaw dochodowo-skarbowych.

Współwiny dopuszcza się także ten, kto wiedząc o okoliczności uzasadniającej zakaz, do zakazanych interesów tego rodzaju wzywa, w nich pośredniczy lub zaproszenia do nich ogłasza.

Wynagrodzenie donosicieli i imaczy nastąpi według dotyczących przepisów ogólnych.

§ 6. Ustawa niniejsza nie stosuje się do interesów wymienionych w §§ 1 i 2, co do których dokumenta zobowiązania (dowody rentowe, listy ratalne, dowody uprawniające do poboru, dowody udziałowe i t. p.) wystawiono już przed działalnością tej ustawy.

§ 7. Wykonanie tej ustawy, która rozpoczyna obowiązywać z dniem ogłoszenia, polecam ministrowi skarbu.

VIII.

Ustawa z dnia 27. kwietnia 1896 L. 70. D. u. p.

o interesach ratowych.

Za zgodą obu izb Rady państwa, postanawiam co następuje:

§ 1. Interesami ratowymi w rozumieniu niniejszej ustawy są sprzedaże ruchomości uskutecznione w wykonaniu handlu lub innego przemysłowego przedsiębiorstwa, przy których cena kupna zapłacona być ma kwotami częściowemi (ratami), a rzecz kupioną daje się kupującemu przed zupełnem zapłaceniem ceny kupna.

§ 2. Jeżeli na wypadek niedopełnienia zobowiązań ciążących na kupującym sprzedawca zastrzegł sobie prawo odstąpienia od umowy, to w takim razie, gdy z tego prawa robi użytek, obowiązany jest zwrócić kupującemu otrzymany zadatek, jakoteż zapłacone raty z odsetkami ustawowemi od dnia odbioru i wynagrodzić mu potrzebne i pożyteczne nakłady na rzecz wyłożone. Umowa temu postanowieniu przeciwna jest nieważna.

Natomiast winien kupujący zwrócić sprzedawcy rzecz i wynagrodzić mu szkodę stosownie do okoliczności przypadku. W szczególności winien tenże zapłacić stosowne wynagrodzenie za używanie rzeczy w międzyczasie. Umowa

zawarta naprzód co do wysokości odszkodowania, jakie należy zapłacić, jest nieważna.

§ 3. Jeżeli sprzedawca zastrzegł sobie, że w razie, gdyby wypłaty rat zalegały, będzie miał prawo żądania natychmiastowego zapłacenia wszystkich rat (utrata prawa płacenia ratami), może prawo to wykonać dopiero wtedy, gdy nabywca zalega z wypłatą najmniej dwóch rat, bezpośrednio po sobie następujących. Umowa temu postanowieniu przeciwna jest bezskuteczna.

Umowa, że zamiast utraty prawa płacenia ratami inna kara ma spotkać kupującego w razie niedopełnienia zobowiązań na nim ciążących, jest nieważna.

§ 4. Środek prawny z powodu pokrzywdzenia nad połowę służy kupującemu nawet w takim razie, jeżeli znał prawdziwą wartość rzeczy, lub jeżeli oświadczył, że ją z szczególnego upodobania nabywa za cenę niezwyczajną.

Tenże środek prawny stosuje się także wtedy, gdy interes ratowy jest czynnością handlową. Zrzeczenie się tego środka prawnego jest bezskuteczne. Umowa skracająca trzechletni termin przedawnienia (§. 1487 pow. u. c.) jest nieważna.

Prawa do rękojmi z powodu wad rzeczy można także po upływie sześciu miesięcy (§. 933 pow. u. c.) dochodzić drogą pozwu lub zarzutu tak długo, dopóki cena kupna nie została całkowicie zapłacona. Doniesienie o wadzie nie jest potrzebne do zachowania tego prawa. Zrzeczenie się tego prawa jest bezskuteczne.

Umowa skracająca okres odpowiedzialności sprzedawcy jest nieważna.

§ 5. Jeżeli na interes ratowy wystawia się dokument (zapis ratowy), sprzedawca obowiązany jest najpóźniej przy wręczeniu rzeczy wydać kupującemu odpis dokumentu na swój koszt. Zrzeczenie się wydania odpisu jest bezskuteczne.

Za wykroczenie przeciw temu przepisowi karać będą władze polityczne w drodze postępowania przepisanego w rozdziale IX. ustawy przemysłowej grzywnami aż do 50 zł., które w razie niemożności ściągnięcia zamieniać należy na odpowiednią karę aresztu.

§ 6. Jeżeli kupujący ma stałe mieszkanie w obszarze, na którym ustawa niniejsza obowiązuje, wówczas przy skargach przeciw niemu z interesu ratowego nie ma miejsca właściwość sądu umowy, i dobrowolne poddanie się kupującego właściwości innego sądu nie ma mocy obowiązującej.

Niewłaściwość sądu uwzględnić należy z urzędu, a to aż do uskutecznienia sprzedaży egzekucyjnej.

Niewłaściwość sądu uchyloną być może tylko przez to, że pozwany wdaje się w rozprawę pomimo poprzedniego pouczenia przez sędziego.

§ 7. Spory z interesów ratowych prowadzone będą według postępowania sumarycznego także w tych przypadkach, kiedy według ustaw powinnoby mieć miejsce zwyczajne postępowanie pisemne lub ustne.

Przepisy o dawaniu zabezpieczenia na pokrycie kosztów sądowych nie znajdują tu zastosowania.

§ 8. W sporach z interesów ratowych sędzia nie jest związany ustawowemi prawidłami dowodowemi, lecz orzekać ma tylko według swego swobodnego przekonania, opartego na ocenieniu wszystkich okoliczności.

W szczególności, jeżeli zapis ratowy był wystawiony, sędzia może uwzględniać przyrzeczenia ustne, które sprzedawca lnb jego agent bądź przed wystawieniem dokumentu, bądź przy tem wystawieniu dał kupującemu, chociażby nie były zgodne z dokumentem.

§ 9. Przepisy ustawy niniejszej stosują się odpowiednio także do tych umów, zapomocą których cel interesu ratowego osiągnięty być ma na innej drodze, mianowicie przez danie rzeczy w najem.

§ 10. Postanowienia ustawy niniejszej nie stosują się do takich interesów ratowych, przy których czynność jest po stronie kupującego czynnością handlową.

§ 11. Postanowienia ustawy niniejszej stosują się odpowiednio z utrzymaniem w mocy ustawy z dnia 30 czerwca 1878 L. 90. D. u. p. (Dodatek VII. B.) do sprzedaży losów i papierów wartościowych, które wydaje się nabywcy dopiero po zupełnem zapłaceniu ceny kupna ratami uiszczać się mającej.

§ 12. Ustawa niniejsza nabywa mocy obowiązującej od dnia ogłoszenia i nie stosuje się do tych interesów ratowych, które zawarte zostały przed tą chwilą.

§ 13. Wykonanie ustawy niniejszej poruczam moim ministrom spraw wewnętrznych, sprawiedliwości i handlu.

IX.

Ustawa z dnia 28 kwietnia 1889 L 64. D. u. p.

o zakładaniu i prowadzeniu publicznych domów składowych i o dowodach składowych, które domy takie wystawiają[1]).

Za zgodą obu izb Rady państwa postanawiam co następuje:

Publiczne domy składowe.

§ 1. Publiczne domy składowe są to przedsiębiorstwa, które na podstawie osobnej koncesyi trudnią się w sposobie zarobkowym przechowywaniem towarów na cudzy rachunek i uprawnione są do wydawania dowodów składowych, które można przenosić przez indos.

Tytoń i sól wyłączone są od przechowywania w publicznych domach składowych.

Publicznych domów składowych nie wolno z reguły zakładać w okręgu pogranicznym.

Wolne składy.

§ 2. Publiczne domy składowe mogą zakładać na podstawie koncesyi (§ 3) publiczne wolne składy, których celem jest:

[1]) Adler: Oesterr. Lagerhausrecht. Berlin 1892.

a) nieoclone towary zagraniczne przechowywać w obszarze cłowym dopóty, dopóki stosownie do swego przeznaczenia nie zostaną oclone przez opłatę cła przywozowego, posłane dalej lub napowrót wywiezione;

b) towary wywiezione z obszaru cłowego przechowywać w okręgu wyłączonym przy zastrzeżeniu ich krajowości dopóty, dopóki nie zostaną oddane do wolnego obrotu lub wprowadzone napowrót do obszaru cłowego;

c) towary podlegające podatkowi konsumcyjnemu przechowywać w miastach, uznanych za zamknięte pod względem podatku konsumcyjnego, tak długo, dopóki nie zostaną albo poddane opodatkowaniu, albo z miasta napowrót wywiezione;

d) towary podlegające podatkowi przechowywać w krajach tutejszych dopóty, dopóki podatek nie będzie od nich opłacony lub dopóki nie będą wywiezione za granicę.

Publiczne składy wolne, wymienione pod lit. *a* — *c* wolno zakładać z reguły tylko w tych miejscach, w których znajduje się główna komora celna, wymienione pod lit. *d* tylko w tych miejscach, w których znajduje się urząd podatkowy.

Do zakładania i utrzymywania składów wolnych stosują się oprócz postanowień ustawy niniejszej także przepisy o podatkach niestałych, jakoteż zarządzenia, które na podstawie tych przepisów wydadzą władze skarbowe bądź z góry jako warunki nadania koncesyi, bądź też dopiero później.

Koncesya.

§ 3. Prośby o nadanie koncesyi do założenia publicznego domu składowego mają zawierać:

1) dowód własnowolności i nieskazitelności przedsiębiorcy, a jeżeli prośbę podaje osoba prawna, także reprezentanta, który ma być ustanowiony;

2) wykazanie siedziby, położenia miejscowego i urządzenia domu składowego, tudzież oznaczenie rodzaju towarów, które mają być w składzie przechowywane, w szczególności, czy mają być przechowywane towary podlegające cłu lub podatkowi konsumcyjnemu lub też jedne i drugie, albo inne towary podlegające kontroli cłowej lub podatkowej;

3) warunki używania domu składowego (regulaminu);

4) o ile użyte być mają grunta publicznych kolei żelaznych, dowód ich zbędności dla ruchu kolejowego i zezwolenie przedsiębiorstwa kolejowego, względnie w przypadkach wymienionych w §§ 43 i 45 dowód poprzedniego uporządkowania stosunku do przedsiębiorstwa kolejowego.

Pomiędzy kilku ubiegającymi się o koncesyą pierwszeństwo mają przy równych warunkach korporacye publiczne (kraje, powiaty, gminy), a następnie, z uwzględnieniem statutowego zakresu działania, przytoczone w § 1 ustawy z dnia 14 kwietnia 1885 L. 43 D. u. p. stowarzyszenia zarobkowe i gospodarcze tudzież kasy zaliczkowe, jeżeli istnieją najmniej trzy lata.

§ 4. Koncesyą na założenie domu składowego publicznego nadaje ministerstwo handlu.

Gdy chodzi o założenie domu składowego, który, choćby tylko po części, przeznaczony jest do przechowywania towarów podlegających kontroli urzędów cłowych

lub podatkowych (publicznego składu wolnego), koncesyą nadaje się w porozumieniu z ministerstwem skarbu.

Przy nadawaniu koncesyi mieć należy wzgląd na potrzeby obrotu i w tym celu zasięgnąć należy opinii właściwych izb handlowo-przemysłowych, tudzież c. k. towarzystw rolniczych lub rad kultury krajowej, gdzie się znajdują.

§ 5. Na zabezpieczenie wierzytelności, wynikłych z prowadzenia domu składowego do przedsiębiorstwa takiego domu, i roszczeń do wynagrodzenia szkody, gdyby je zarząd dochodów niestałych podnieść miał, wymierzyć należy przy nadawaniu koncesyi odpowiednią kaucyą, która złożona być ma przed jej wykonaniem.

Kaucyą tę można złożyć w gotówce, w papierach wartościowych nadających się do lokowania w nich majątku osób zostających pod opieką lub przez ustanowienie praw zastawu na nieruchomościach w granicach ustanowionych w § 230 pow. u. c.

Korporacye publiczne mogą być uwolnione od złożenia tej kaucyi.

Gdy chodzi o założenie publicznego składu wolnego, właściciel domu składowego winien zwracać zarządowi skarbu koszta potrzebnego nadzoru skarbowego, których sumę zarząd skarbu corocznie szczegółowo oznajmi.

Istota prawna czynności domu składowego i przedsiębiorstwa domu składowego.

§ 6. Czynności publicznych składowych domów, należące do zakresu ich przedsiębiorstwa, uważać należy w rozumieniu kodeksu handlowego za czynności handlowe, same zaś przedsiębiorstwa domu składowego za kupców.

Taryfa opłat.

§ 7. Taryfę opłat domu składowego, o ile ustawa niniejsza nie przepisuje wyjątku, ustanawia zarząd domu składowego według swego własnego uznania; ażeby jednak taryfa stała się ważną, powinna być ogłoszona.

Zniżenia (refakcye, rabaty itp.) mogą istnieć tylko dla wszystkich i wolno je stosować dopiero w trzy dni po ogłoszeniu.

Podwyższenia taryfy opłat nabyć mogą mocy obowiązującej dopiero w dniu 15 po ogłoszeniu.

Regulamin.

§ 8. Regulamin badać i zatwierdzać będzie przy nadawaniu koncesyi ministerstwo handlu, względnie skarbu.

O późniejszych zmianach regulaminu uwiadamiać należy najmniej na dni 14 przed ich zastosowaniem ministerstwo handlu, które zastosowania ich może zabronić, gdyby sprzeciwiały się postanowieniom ustawy niniejszej lub mogły szkodzić interesom obrotu.

§ 9. Z wyłączeniem taryfy opłat regulamin zawierać powinien wszystkie inne warunki używania domu składowego i korzystania z urządzeń z nim połączonych, podane całkowicie i w ścisłej formie.

O ile miejsce pozwoli, nie można odmówić przyjęcia nikomu, kto tych warunków dopełni.

W szczególności regulamin zawierać powinien postanowienia:

1) co do ogłaszania regulaminu, taryfy, zniżeń taryfowych i wszelkich zmian taryfy, tudzież co do ogłaszania wykazów statystycznych;

2) co do odpowiedzialności przedsiębiorstwa domu składowego;

3) co do obowiązku wystawiania dowodów składowych;

4) co do ustawowego prawa zastawu służącego przedsiębiorstwu domu składowego;

5) co do prawa sprzedaży służącego przedsiębiorstwu domu składowego;

6) co do sądu polubownego, jego składu, zakresu działania, co do postępowania przed nim, tudzież co do egzekucyi orzeczeń sądu polubownego w granicach istniejących ustaw.

Regulamin nie powinien zawierać postanowień sprzeciwiających się ustawie niniejszej, i postanowienia takie nie mają prawnego skutku.

Odpowiedzialność nie może być ograniczona poniżej miary ustanowionej w § 14, a prawo zastawu i sprzedaży nie może być rozszerzone ponad wymiar ustanowiony w §§ 28 względnie 33.

Ogłoszenie.

§ 10. Taryfę opłat i regulamin, jakoteż zmiany w nich ogłaszać należy w dzienniku urzędowym dotyczącego kraju a nadto, jeśli ministerstwo handlu uzna to za potrzebne, w dzienniku, który ono wskaże, i wywiesić je trzeba w domu składowym, w miejscu powszechnie dostępnem.

Wykazy, tyczące się ruchu i ilości towarów na skład wziętych, jakoteż dowodów składowych ogłaszać należy stosownie do postanowień regulaminu.

Sąd polubowny.

§ 11. W razie, jeżeli strony poddadzą się sądowi polubownemu w regulaminie przewidzianemu, jest tenże powołany do rozstrzygania sporów wynikających z czynności domu składowego.

Odwołania przeciw orzeczeniom sądu polubownego nie są dopuszczalne.

Skargę o nieważność orzeczenia sądu polubownego podać należy piśmiennie w przeciągu zawitego ośmiodniowego terminu, licząc od dnia doręczenia, do zwyczajnego sędziego pierwszej instancyi, który byłby powołany do orzekania w głównym przedmiocie. Opatrzona ona być musi podpisem adwokata. Podanie skargi o nieważność orzeczenia sądu polubownego nie wstrzymuje jego wykonania.

Ograniczenia prawne przedsiębiorstwa domów składowych.

§ 12. Przedsiębiorstwu publicznych domów składowych zabronione jest pod utratą koncesyi prowadzić na własny lub na cudzy rachunek handel towarami, które podług swego rodzaju kwalifikowałyby się do przechowywania w domach składowych, jakoteż dawać na własny lub na cudzy rachunek pożyczki na towary w własnym domu składowym złożone.

§ 13. Postanowienia umowne, sprzeciwiające się zobowiązaniu, które ustawa wkłada na przedsiębiorstwo domu składowego, nie mają skutku prawnego.

Odpowiedzialność przedsiębiorstwa domu składowego.

§ 14. Przedsiębiorstwo domu składowego odpowiada za wszelką szkodę, która powstanie wskutek zaniedbania pieczołowitości porządnego kupca przy załatwianiu interesów, wynikających z utrzymywania domu składowego.

Przedsiębiorstwo domu składowego ma udowodnić, że tej pieczołowitości dołożyło.

Przedsiębiorstwo domu składowego jest odpowiedzialne za swoich ludzi, jakoteż za inne osoby, któremi posługuje się w swoich czynnościach.

Jeżeli utraty towaru, ubytku w nim lub uszkodzenia nie można było dostrzedz na zewnątrz przy wydaniu, można rościć sobie pretensye do domu składowego tylko w tym razie, jeżeli o stwierdzenie utraty, ubytku lub uszkodzenia postarano się niezwłocznie po odkryciu w myśl artykułu 348 powszechnego kodeksu handlowego i jeżeli będzie udowodnione, że utrata, ubytek lub uszkodzenie nastąpiły w ciągu czasu od odebrania towaru przez dom składowy aż do wydania z niego.

Do przedawnienia skarg i zarzutów przeciw przedsiębiorstwu domu składowego z powodu utraty, ubytku, uszkodzenia lub spóźnionego wydania towaru stosują się postanowienia artykułu 386 kodeksu handlowego, tyczące się spedytora.

Przedsiębiorstwo domu składowego może jednak zastrzedz sobie w regulaminie lub osobną umową, że po odebraniu towaru gaśnie wszelka pretensya z tytułu ubytku lub uszkodzenia towaru nawet wtedy, gdy tego ubytku lub uszkodzenia nie można było dostrzedz przy wydaniu z domu składowego i dopiero później je odkryto, jeżeli z pretensyą nie zgłoszono się do przedsiębiorstwa domu składowego w ciągu oznaczonego terminu po wy-

daniu. Termin ten nie może wynosić mniej jak cztery tygodnie.

Ubezpieczenie.

§ 15. Przedsiębiorstwo domu składowego winno pod swoją odpowiedzialnością (§ 14) mieć o to staranie, żeby złożone towary były niezwłocznie po ich złożeniu ubezpieczone na wypadek pożaru.

Gdyby pożar wyrządził szkodę, suma ubezpieczona wstępuje w miejsce towaru.

Jeżeli wystawiono dowód składowy, do odebrania sumy ubezpieczonej uprawnione jest wyłącznie przedsiębiorstwo domu składowego.

Licytacye publiczne.

§ 16. Przedsiębiorstwa domów składowych publicznych mają prawo urządzać nawet bez pozwolenia władzy licytacye publiczne towarów na skład wziętych.

Protokoły licytacyi takich podlegają opłacie, która wymierzana będzie podług skali I stosownie do sumy uzyskanej za przedmioty zlicytowane.

Warunki licytacyi wolne są od stempli i opłat.

Postanowienia drugiego i trzeciego ustępu stosują się jednak tylko do tych domów składowych, w których licytacye publiczne nie podlegają obciążeniu na rzecz kraju, powiatu, gminy lub jakiejkolwiek innej korporacyi (np. giełda itp.)

Dowód składowy.

§ 17. Przedsiębiorstwo domu składowego obowiązane jest wydać deponentowi na jego żądanie dowód

składowy potwierdzający złożenie towaru, który ma być wycinkiem z książki sznurowej utrzymywanej nieprzerwanie przez przedsiębiorstwo domu składowego, składać się zaś ma z dwóch części złączonych z sobą, lecz dających się rozdzielić, a mianowicie z:

1) dowodu składowego posiadania (rewers) i

2) dowodu składowego zastawnego (warrant).

§ 18. Obie części dowodu składowego opiewać muszą na zlecenie i podawać mają z wzajemnem odwołaniem się w jednej do drugiej:

1) nazwę domu składowego, datę wystawienia i podpis urzędnika, którego przedsiębiorstwo domu składowego do tego upoważni;

2) liczbę bieżącą księgi składowej;

3) nazwisko i miejsce zamieszkania deponenta;

4) dokładne wyrażenie ilości i gatunku, tudzież szczególnych znamion złożonego towaru:

5) wyrażenie, u kogo i w jakiej wartości towar ubezpieczono;

6) na jak długo towar złożono, jeżeli okres składowy został z góry oznaczony;

7) wyrażenie, czy na towarze ciąży cło lub podatek, albo jakakolwiek inna opłata publiczna lub też należytości i uprzednie wydatki przedsiębiorstwa domu składowego.

Indosy.

§ 19. Obie części dowodu składowego można łącznie lub rozdzielnie przenieść na kogo innego zapomocą indosu.

Dopóki się przenosi łącznie obie części, indos dowodu posiadania jest skuteczny dla obu części.

Pierwszy indos warrantu.

§ 20. Gdy warrant przenosi się oddzielnie na kogo innego, pierwszy indos warrantu, mający na celu oddzielne przeniesienie, zawierać musi:

1) nazwisko i miejsce zamieszkania indosata warrantu;

2) oznaczenie sumy pieniężnej z odsetkami jeśli się należą, dla której przyznane być ma prawo zastawu na złożonym towarze;

3) dzień płatności sumy zastawnej.

Szczegóły te zapisać należy także na dowodzie posiadania.

Nadto indos taki zapisać należy w całej osnowie i z dołożeniem daty w księdze składowej przedsiębiorstwa, a przedsiębiorstwo winno zapisanie to zanotować tak na dowodzie posiadania jak i na warrancie, również z podaniem daty zapisania w księdze składowej.

W razie zaniedbania jednej z tych formalności indos jest nieważny.

§ 21. Przedsiębiorstwo domu składowego uważa się za wskazanego (domicyliata) w warrancie, o ile w pierwszym indosie (§ 20) nie wymieniono innego wskazanego, znajdującego się w tem samem miejscu.

Jeżeli taki wskazany jest wymieniony, nazwisko jego zapisać należy także na dowodzie posiadania i w księdze składowej.

Inne indosy.

§ 22. Inne indosy jednej z dwóch części dowodu składowego lub obu części razem nie podlegają pod względem treści postanowieniom § 20, i tylko na prośbę właściciela zapisywać należy dosłownie ich osnowę w księdze składowej przedsiębiorstwa.

Skutek prawny wręczenia.

a) dowodu posiadania.

§ 23. Wręczenie indosatowi indosowanego dowodu posiadania ma pod względem nabycia praw zawisłych od wręczenia towaru te same skutki prawne, co wręczenie samego towaru.

Jeżeli dowód składowy jest wystawiony, nie można wręczyć towaru w inny sposób.

§ 24. Gdy się przenosi na kogo innego dowód posiadania bez warrantu, indosat dowodu posiadania nabywa prawa tylko z ograniczeniem zakreślonem prawami powstałemi (§ 25) wskutek oddzielnego indosowania warrantu (§ 20).

b) warrantu.

§ 25. Do ustanowienia zastawu ręcznego na złożonym towarze, jeżeli dowód składowy jest wystawiony, potrzebne i dostateczne jest wręczenie indosatowi warrantu z przestrzeganiem postanowień podanych w § 20 indosowanego.

Wymiana dowodu składowego.

§ 26. Właściciel obu części dowodu składowego, jeżeli ten swój przymiot udowodni w myśl artykułu 36 powszechnej ustawy wekslowej, może od przedsiębiorstwa domu składowego żądać wystawienia nowego dowodu składowego, opiewającego bezpośrednio na swoje nazwisko.

O ile przepisy o dochodach niestałych nie stoją temu na przeszkodzie, ma także prawo żądać podzielenia złożonego towaru na dowolne mniejsze partye i wystawienia tylu nowych dowodów składowych bezpośrednio na swoje nazwisko opiewających, ile nowych partyi przez podzielenie towaru powstaje.

Prawo wzmiankowane w pierwszym ustępie mogą wykonać także strony posiadające po jednej części dowodu składowego, jeżeli obie żądają tego jednocześnie.

W wszystkich przypadkach właściciele dowodu składowego ponosić mają koszta połączone z uczynieniem zadosyć ich żądaniu, przedsiębiorstwo zaś ma pierwotny dowód składowy odebrać.

Przedsiębiorstwu służy prawo położenia na nowym dowodzie składowym daty pierwotnej.

Prawo oglądania.

§ 27. Przedsiębiorstwo domu składowego obowiązane jest dozwalać deponentowi, względnie, jeżeli wystawiony jest dowód składowy, właścicielowi (§ 23) dowodu posiadania, jakoteż właścicielowi warrantu, oglądania złożonego towaru każdego czasu w godzinach biurowych w regulaminie ustanowionych. Deponentowi a względnie właścicielowi dowodu posiadania dozwalać należy brania próbek złożonego towaru pod warunkami, które mają być bliżej określone w regulaminie.

Ustawowe prawo zastawu służące przedsiębiorstwu domu składowego.

§ 28. Dopóki towar jest złożony, przedsiębiorstwo domu składowego ma prawo zastawu na złożonym towarze, które używa pierwszeństwa przed wszystkiemi innemi innemi prawami i zatrzymuje moc swoję nawet w razie konkursu:

a) co do własnych opłat regulaminowi i taryfie odpowiednich, a należących się za wzięcie towaru na skład, przechowywanie go, zajmowanie się nim, ubezpieczenie i wydanie i

b) co do wszystkich wydatków uprzednio poniesionych na rachunek deponenta przez opłacenie ceł, podatków konsumcyjnych, kosztów przewozu i konserwacyi towaru, albo z innych przyczyn, jak w ogóle co do wszystkich pretensyi z bieżącego rachunku interesów domu składowego ustawą dozwolonych (§. 12).

Jeżeli wystawiono dowód składowy, można tego prawa zastawu poszukiwać na właścicielu dowodu składowego, lub jednej z jego części tylko o tyle, o ile przy wystawianiu dowodu składowego wysokość pretensyi przedsiębiorstwa domu składowego do deponenta była zapisana na obu częściach dowodu składowego, lub, co się tyczy własnych należytości przedsiębiorstwa domu składowego, które co do tego towaru powstały dopiero po wystawieniu dowodu składowego, tylko o tyle, o ile te należytości przypadają za czas trwania składu z góry oznaczony (§ 18, l. 6), jeżeli zaś okres składowy nie był z góry oznaczony, za przeciąg nie więcej jak jednego roku od dnia wystawienia dowodu składowego.

Wydanie towaru.

§ 29. Jeżeli dowodu składowego nie wystawiono, przedsiębiorstwo domu składowego obowiązane jest wydać

deponentowi towar w każdym czasie za złożeniem niezaspokojonych jeszcze kwot cła i podatku konsumcyjnego, tudzież za zapłatą swych własnych należytości i wszelkich innych pretensyi (§ 28, ustęp pierwszy) ustawowem prawem zastawu zabezpieczonych.

Jeżeli dowód składowy wystawiono, przedsiębiorstwo domu składowego obowiązane jest wydać towar właścicielowi obu części dowodu składowego każdego czasu, pod warunkiem jednoczesnego zwrócenia tego dowodu, za opłaceniem niezaspokojonych jeszcze kwot cła i podatku konsumcyjnego, tudzież należytości i pretensyi domu składowego w myśl ustępu drugiego § 28-go.

§ 30. Bez jednoczesnego zwrotu warrantu, właściciel dowodu posiadania może żądać wydania towaru tylko w tym razie, jeżeli sumę zastawną z odsetkami, które liczyć się mają aż do dnia płatności warrantu (§ 20, l. 2), złoży w przedsiębiorstwie domu składowego w celu wydania jej właścicielowi warrantu.

Stosowaniu postanowień powyższych nie stoi na przeszkodzie to, że warrant nie jest jeszcze płatny, albo że okres składowy jeszcze nie upłynął, albo że właściciel warrantu nie jest znany.

Jeżeli na warrancie wymieniony jest osobny wskazany (§ 21), przedsiębiorstwo domu składowego winno uwiadomić go o złożeniu pieniędzy.

Przedsiębiorstwo domu składowego winno kwotę, którą u niego złożono na zapłacenie warrantu, wydać właścicielowi warrantu a warrant odebrać, gdyby zaś kwoty nie podniesiono w przeciągu trzech miesięcy po terminie płatności warrantu, złożyć ją w sądzie.

Protest z powodu niezapłacenia warrantu.

§ 31. Jeżeli warrant nie będzie zapłacony w dniu płatności (§ 20, l. 3), właściciel warrantu winien pod utratą prawa regresu (§ 36) stwierdzić przez założenie protestu w czasie właściwym, że wskazanemu (§ 21) przedstawił warrant do zapłacenia, jakoteż, że zapłaty nie uzyskał.

Pod względem czasu założenia i formy protestu, stosują się postanowienia powszechnej ustawy wekslowej, tyczące się protestu z powodu niezapłacenia.

Prawo sprzedaży, służące właścicielowi warrantu.

§ 32. Jeżeli warrant nie będzie zapłacony w terminie do protestowania wyznaczonym (§ 31), właściciel jego może uskutecznić sprzedaż towaru.

Toż samo prawo służy pierwszemu indosantowi (§ 20) warrantu, skoro dowód ten przez wykupienie odzyska.

Prawo sprzedaży, służące przedsiębiorstwu domu składowego.

§ 33. Jeżeli towary, złożone na czas oznaczony, nie będą podjęte po upływie umówionego czasu, towary zaś złożone na czas nieoznaczony w przeciągu roku od ich złożenia lub, jeżeli wystawiono dowód składowy, od wystawienia tego dowodu, tudzież, gdy złożonemu towarowi zagraża zepsucie, przedsiębiorstwo domu składowego ma prawo sprzedać towar po poprzedniem uwiadomieniu deponenta.

Uskutecznienie sprzedaży towaru.

§ 34. Sprzedaż złożonego towaru, mogącą nastąpić w myśl §§ 32 i 33, uskutecznić należy bez postępo-

wania sądowego według postanowień podanych w artykule 311 powszechnego kodeksu handlowego.

Towar wydaje się nabywcy, gdy przedsiębiorstwu domu składowego zapłaci cenę kupna.

Użycie kwoty przez sprzedaż uzyskanej.

§ 35. Z kwoty uzyskanej za towary sprzedane według §§ 32 lub 33, przedsiębiorstwo domu składowego zapłacić ma a to w następującym porządku:

1) niezapłacone jeszcze kwoty cła i podatku konsumcyjnego;

2) koszta sprzedaży;

3) swoje należytości i wszelkie pretensye ustawowem prawem zastawu zabezpieczone (§ 28);

4) pretensyą właściciela warrantu z należytościami pobocznemi.

W razie zupełnego zaspokojenia należy warrant odebrać, w przeciwnym zaś razie notuje się na nim kwotę zapłaconą i zwraca go właścicielowi.

Jeżeliby po zapłaceniu warrantu pozostała nadwyżka, należy ją wydać właścicielowi dowodu posiadania, a ten dowód odebrać.

Jeżeli kwot, przypadających na warrant i na dowód posiadania nie podniesiono w przeciągu trzech miesięcy od terminu płatności warrantu, względnie od upływu okresu składowego (§ 33), złożyć je należy w sądzie.

Prawo regresu właściciela warrantu.

§ 36. Właścicielowi warrantu, jeżeli sprzedaż towaru (§§ 32 i 33) nie zaspokoiła go w zupełności, służy co do niepokrytej części wierzytelności prawo regresu

drzeciw pierwszemu indosantowi warrantu (§ 20) i jego następcom. Do tego regresu stosują się postanowienia powszechnej ustawy wekslowej.

Jeżeli towar sprzedano po założeniu protestu (§. 31), termin do notyfikacyi, jakoteż przedawnienie przeciw właścicielowi, który warrant zaprotestował, poczyna się od dnia ukończenia sprzedaży towaru.

Jednakże regres jest niedopuszczalny, jeżeli nie postarano się o sprzedaż towaru w przeciągu trzydziestu dni, licząc od założenia protestu.

Środki egzekucyjne i zabezpieczające.

§ 37. Ani towarów, na które wystawiono dowód składowy, ani praw do towaru, służących właścicielowi dowodu posiadania lub warrantu, nie mogą dotykać środki egzekucyjne lub zabezpieczające.

Przedmiotem środków egzekucyjnych i zabezpieczających są w przypadku takim wyłącznie obie części dowodu składowego.

§ 38. Jeżeli zarządzenie sądowe, którego treścią jest przeniesienie lub ograniczenie praw właściciela dowodu posiadania, zanotowane zostało na dowodzie posiadania, zanim nastąpiło oddzielne przeniesienie warrantu (§ 20), takie oddzielne przeniesienie warrantu jest niedopuszczalne i przedsiębiorstwo domu składowego winno odmówić zapisania go w księdze składowej.

Amortyzacya dowodów składowych.

§ 39. Gdy dowód składowy lub jedna z dwóch jego części zaginie, pod względem ich amortyzacyi stosują się odpowiednio przepisy podane w artykule 73 powszechnej

ustawy wekslowej z tem zastrzeżeniem, że o pozwoleniu na wdrożenie postępowania amortyzacyjnego uwiadomić należy przedsiębiorstwo domu składowego.

Dla dowodów posiadania, jeżeli okres składowy (§ 33) jeszcze nie upłynął, rozpoczęcie się terminu amortyzacyi ustanowić należy na pierwszy dzień po upływie okresu składowego.

Gdy chodzi o amortyzacyą dowodu posiadania albo o amortyzacyą obu części dowodu składowego, wówczas może sąd po wdrożeniu postępowania amortyzacyjnego a zanim orzeczenie amortyzacyi zostanie wydane, upoważnić starającego się o amortyzacyą do podjęcia towaru za złożeniem zupełnego zabezpieczenia na wypadek, gdyby trzecie osoby zgłosiły się z roszczeniami. Jeżeli nie zrobiono z tego prawa użytku, natenczas po nastąpieniu amortyzacyi ten, na którego korzyść ją orzeczono, może żądać od przedsiębiorstwa domu składowego, żeby mu na jego koszt wydano nowy dowód posiadania a względnie obie części dowodu składowego.

Gdy chodzi o amortyzacyą warrantu indosowanego w myśl § 20, wtedy po wytoczeniu postępowania amortyzacyjnego a zanim orzeczenie amortyzacyi zostanie wydane, starający się o amortyzacyą może pod warunkiem złożenia zupełnego zabezpieczenia na wypadek, gdyby trzecie osoby zgłosiły się z roszczeniami, uzyskać od sądu upoważnienie do odebrania sumy zastawnej łącznie z należytościami pobocznemi, jakoteż do poczynienia kroków, które według niniejszej ustawy są potrzebne do zachowania jego praw i do ściągnięcia jego wierzytelności.

Opłaty stemplowe od dowodów składowych.

§ 40. Każdy dowód posiadania i każdy jego indos podlega bez względu na wartość towaru stałej opłacie stemplowej w kwocie pięciu centów, którą składa się według przepisów § 3-go rozporządzenia ministeryalnego z dnia 28 marca 1854 L. 70 D. u. p.

Za opłacenie tej należytości są odpowiedzialni niepodzielnie z uwzględnieniem chwili, w której obowiązek opłacenia zaistniał, deponent, podpisujący indos, właściciel dowodu posiadania i przedsiębiorstwo domu składowego. W razie niedopełnienia powinności stemplowej stosują się §§ 20—22 ustawy z dnia 8 marca 1876 L. 26 D. u. p. w ten sposób, że podwyższenie opłaty, mające być ściągniętem, wynosi razem z zwyczajną opłatą pięćdziesiątkrotną wysokość należytości niezapłaconej, albo zapłaconej nie według przepisu lub nie w porze właściwej.

Warranty oddzielnie indosowane (§ 20) podlegają takiej opłacie jak weksle, przeto stosują się do nich odpowiednio postanowienia §§ 2—17 i 20—26 ustawy z d. 8 marca 1876 L. 26 D. u. p.

Stosunek publicznych domów składowych do kolei żelaznych.

§ 41. Koleje łączące (podjazdowe), które mają być wybudowane między publicznym domem składowym a publiczną koleją żelazną, lub miejscem do przeładowania, leżącem przy żeglownej drodze wodnej, uważane być mają w myśl postanowień § 1 ustawy z dnia 18 lutego 1878 L. 30. D. u. p. za urządzenia powszechnej użyteczności, jeżeli ministerstwo handlu dało pozwolenie na ich wybudowanie stosownie do dotyczących przepisów.

§ 42. W przedmiocie uporządkowania wzajemnych stosunków obrotu pomiędzy przedsiębiorstwem kolei żelaznej a przedsiębiorstwem domu składowego publicznego, mianowicie też co się tyczy stosowania zniżeń, które

domowi składowemu są przyznane od ekspedycyi powrotnych, należy wydanie decyzyi, gdyby strony interesowane się nie porozumiały, do ministerstwa handlu. W przypadku takim stosowane być mają odpowiednio przepisy § 10, lit. *g*, rozporządzenia z dnia 14-go września 1854, L. 238 D. u. p.

§ 43. Na gruntach publicznych kolei żelaznych przyznawać należy zakładaniu domów składowych publicznych pierwszeństwo przed zakładaniem domów składowych prywatnych.

Grunta takie odstępowane być mają do powyższego celu tylko o tyle, o ile są zbędne w obrocie kolejowym, w razie zaś wątpliwości rozstrzygać ma w tej mierze ministerstwo handlu.

Zresztą warunki odstąpienia gruntów i roszczenia do ewentualnego odszkodowania określić należy w umowie z przedsiębiorstwem kolejowem, która podlega zatwierdzeniu ministerstwa handlu.

Używanie gruntów kolejowych na publiczne domy składowe ustać ma w tym przypadku i w tej chwili, kiedy to nie da się już pogodzić z potrzebami obrotu kolejowego, o czem w razie potrzeby rozstrzygać ma ministerstwo handlu.

§ 44. Jeżeli publiczny dom składowy posiada kolej żelazną publiczną, ministerstwu handlu służy prawo wywierania na taryfy domu składowego (§ 7) takiego samego wpływu, jak na taryfę przewoźnego kolei żelaznej.

Domy składowe prywatne.

§ 45. W braku publicznych domów składowych, przedsiębiorstwa publicznych kolei żelaznych mogą za

zezwoleniem ministerstwa handlu zgodzić się na to, żeby na ich gruntach, o ile i dopóki są dla obrotu zbędne, zakładano domy składowe (prywatne) nie posiadające kwalifikacyi domu składowego publicznego (§ 1).

Takie domy składowe prywatne dopuszczane być mogą tylko na czas oznaczony i z ustanowieniem odpowiedniego terminu wypowiedzenia.

Dopuszczając zakładania domów składowych prywatnych przestrzegać należy tej zasady, że, o ile miejsce i wzgląd na zamierzony cel pozwalają, dopuszczani być mają pod tymi samymi warunkami rozmaici kandydaci bez wszelkiego wyróżniania osób.

Jeżeli się w przyszłości okaże, że grunta, których używają domy składowe prywatne obecnie istniejące lub w przyszłości powstać mogące, są potrzebne do założenia domu składowego publicznego, którego powstanie jest zresztą zapewnione, ministerstwo handlu orzec ma po wysłuchaniu przedsiębiorstwa kolejowego, że dom składowy prywatny winien nawet przed upływem okresu używania a względnie terminu wypowiedzenia, oddać je na powyższy cel do rozporządzenia, i że przedsiębiorstwo kolei ma je na przyszłość pod tymi samymi warunkami odstąpić na użytek domów składowych publicznych.

Jeżeliby uprawniony dotychczas do używania owych gruntów był przez to wystawiony na straty, należy go zaspokoić przez zapłacenie odpowiedniego odszkodowania.

Do oznaczenia tego odszkodowania w braku porozumienia się stosować należy odpowiednio postanowienia ustawy z dnia 18 lutego 1878 L. 30. D. u. p. o wywłaszczaniu w celu budowania kolei żelaznych i utrzymywania na nich ruchu.

Zresztą wszelkie spory, tyczące się wykonania postanowień powyższych, rozstrzygać będzie ministerstwo handlu.

§ 46. Urządzenia składowe, przeznaczone do umieszczania towarów pod gołem niebem lub w osobnych rezerwoarach (do nafty, do spirytusu itp.), które ani nie są przynależnością domu składowego publicznego (§ 1), ani domu składowego prywatnego (§ 45, ustęp pierwszy), uważane być mają pod względem stosowania przepisów podanych w §§ 43 i 45 za równe domom składowym publicznym lub domom składowym prywatnym według tego czy służą czy nie służą do powszechnego użytku.

Również postanowienia powyższe stosować należy odpowiednio do placów składowych, służących za urządzenia rzeczonego rodzaju.

§ 47. Pominąwszy postanowienia, zawarte w §§ 45 i 46, przepisy ustawy niniejszej nie stosują się do żadnych innych obecnie istniejących lub w przyszłości powstać mających domów składowych prywatnych, mianowicie zaś do prywatnych wolnych składów cukru i wódki podatkowi podlegających, założonych w myśl §§ 44 i 73 ustaw z dnia 20 czerwca 1888 L. 95 i 97 D. u. p.

Umieszczanie w składzie pomieszanych towarów rozmaitych deponentów.

§ 48. Upoważnia się rząd, aby tym domom składowym, które są urządzone do przyjmowania pomieszanych towarów tego samego rodzaju, pozwolił zaprowadzić postanowienia regulaminowe odmienne od przepisanych w ustawie niniejszej, a niezbędne ze względu na taki sposób przyjmowania towarów w zachowanie.

O ile także wolne składy publiczne mogą być urządzone w sposób określony w pierwszym ustępie, regulują przepisy skarbowe.

Postanowienia karne.

§ 49. Nie wzruszając możliwego zastosowania innych postanowień karnych, przedsiębiorstwa domów składowych karane być mogą za przekroczenie lub naruszenie postanowień ustawy niniejszej lub udzielonej sobie koncesyi, regulaminu lub taryfy opłat, albo za niezachowanie przepisów zarządu skarbowego (§ 2), karami porządkowemi w kwocie od 100 aż do 1000 złr., a w razie ponownego uchybienia nawet odebraniem koncesyi.

Rozstrzyganie w tej mierze, gdy chodzi o uchybienie przepisom zarządu skarbu, należy do władz skarbowych, w wszystkich innych przypadkach do władzy mającej prawo nadania koncesyi (§ 4).

Do odebrania koncesyi właściwą jest w każdym przypadku tylko władza uprawniona do jej nadawania (§ 4).

Grzywny nałożone w myśl ustawy niniejszej płyną na rzecz funduszu ubogich tego miejsca, w którem czyn karygodny został popełniony.

Postanowienia końcowe.

§ 50. Gdy ustawa niniejsza nabędzie mocy obowiązującej, nadawanie koncesyi na domy składowe publiczne w rozumieniu rozporządzenia ministeryalnego z d. 19 czerwca 1866 L. 86. D. u. p. miejsca mieć nie może.

Gdyby domy składowe, założone na podstawie rzeczonego rozporządzenia ministeryalnego, domagały się, żeby je uznano za domy składowe publiczne w rozumie-

niu ustawy niniejszej, winny w przeciągu trzech miesięcy od dnia, w którym ustawa niniejsza nabędzie mocy, wykazać w ministerstwie handlu, że ich regulamin czyni zadość wymaganiom ustawy niniejszej. Nadto, jeżeli nie będą uwolnione od złożenia kaucyi (§ 5, ustęp trzeci), winny w terminie, który im wyznaczy władza do nadawania koncesyi uprawniona (§ 4), złożyć kaucyą w myśl § 5-go i postarać się o zapisanie firmy w rejestrze handlowym.

Jeżeli taki dom składowy nie zostanie uznany za dom składowy publiczny w rozumieniu ustawy niniejszej, nie ma już być uważany za dom składowy publiczny, a przeto też nie ma prawa nosić tej nazwy i staje się domem składowym prywatnym (§ 45, ustęp pierwszy). Taki dom składowy prywatny nie używa praw zastrzeżonych publicznym domom składowym, a w szczególności nie wolno mu wydawać dowodów składowych dających się indosować ani w myśl ustawy niniejszej, ani w myśl rozporządzenia ministeryalnego z d. 19 czerwca 1866 L. 86. D. u. p.; dowody składowe wystawione na towary dawniej deponowane, oceniać należy według postanowień rzeczonego rozporządzenia ministeryalnego.

§ 51. Wykonanie ustawy niniejszej poruczam Moim ministrom handlu, skarbu i sprawiedliwości.

X.

Międzynarodowy przewóz towarów kolejami żelaznemi*).

A) Międzynarodowe porozumienie się co do przewozu towarów, kolejami żelaznemi z 14 października 1890 L. 189 D. u. p. z r. 1892 między Austro-Węgrami, Belgią, Cesarstwem niemieckiem Francyą, Włochami, Luxemburgiem, Niderlandami, Rosyą i Szwajcaryą[1]).

1) Potrzeba jednolitego uregulowania przewozu towarów między różnemi państwami Europy dawała się czuć od dawna: nicyatywa w tym względzie należy do związkowej rady szwajcarskiej, która na skutek petycyi adwokatów De Seigneux z Genewy i Dr. Christa z Bazylei zaproponowała państwom środkowej Europy zwołanie konferencyi i projekt uregulowania międzynarodowego przewozu przedłożyła. Konferencya zebrała się po raz pierwszy w Bernie 13 maja 1878 i trwała aż do 4 czerwca 1878: brali w niej udział delegaci państw na wstępie wymienionych, a urząd sekretarzy pełnili wymienieni poprzednio dwaj adwokaci. Projekt wyszły z obrad, zbadany przez państwa interesowane, stanowił podstawę obrad drugiej konferencyi od 21 września do 10 października 1881, która poczyniła w nim ważne zmiany, ale do porozumienia się nie doprowadziła. Dopiero na trzeciej konferencyi od

---

*) Schwab: Das internationale Uebereinkommen über den Eisenbahn- Frachtverkehr Leipzig 1891. Buschman: Das neue Eisenbahn- Betriebsreglement Wien 1892.

5 do 17 lipca 1886 przyszło do porozumienia się ostatecznego, a wypracowany w ten sposób projekt przyjęli dnia 14 października 1890. pełnomocnicy powyższych państw na ostatniej konferencyi w Bernie. Ratyfikacya przyszłej w ten sposób do skutku umowy międzynarodowej z strony Jego c. i k. Apostolskiej Mości nastąpiła w Wiedniu 5 grudnia 1891, a wzajemna wymiana ratyfikacyi w Bernie 30 września 1892. W Austryi wprowadza umowę tę w wykonanie ust. z 27 października 1892 L. 187 D. u. p. (tu pod B).

Umowa ta składa się z 4-ech części: pierwsza obejmuje właściwą jej treść, druga regulamin odnoszący się do utworzenia urzędu centralnego, trzecia postanowienia wykonawcze z 4 załącznikami, czwarta protokół końcowy. Co do późniejszych zmian zob. art. 60 umowy.

CZĘŚĆ PIERWSZA.

Najjaśniejszy Cesarz austryacki, król czeski itd. itd. i król apostolski węgierski, zarazem w imieniu księstwa Liechtenstein; Najjaśniejszy Król Belgów; Najjaśniejszy Cesarz niemiecki, Król pruski, w imieniu Państwa niemieckiego; Prezydent Rzeczypospolitej francuskiej; Najjaśniejszy Król włoski; Najjaśniejszy Król holenderski, Książę orańsko-nassauski, Wielki Książę luxemburski, itd., itd.; Najjaśniejszy Cesarz wszech Rosyi i Rada związkowa Federacyi szwajcarskiej postanowili

zawrzeć umowę, tyczącą się międzynarodowego przewozu towarów na kolejach żelaznych, opartą na projekcie wskutek ich polecenia wypracowanym, a mieszczącym się protokole z daty Berno 17 lipca 1886, i mianowali do tego celu swymi pełnomocnikami: . . . . . ,

którzy okazawszy sobie nawzajem swoje pełnomocnictwa i znalazłszy je w dobrej i należytej formie, zgodzili się na następujące artykuły:

Art. 1. Niniejsza umowa międzynarodowa stosuje się do wszystkich posyłek towarowych, które się przewozi na podstawie bezpośredniego listu przewozowego z obszaru jednego z państw kontraktujących do obszaru drugiego z tychże państw szlakami kolejowymi, wymienionymi w tym celu w dołączonej liście, z zastrzeżeniem zmian w artykule 58 przewidzianych[1]).

Postanowienia wykonawcze do umowy niniejszej, które państwa kontraktujące za wspólną zgodą uchwalą, będą miały taką samą moc i wagę jak sama umowa.

1) Listy tej ulegającej ustawicznym zmianom nie podajemy; najnowsze jej brzmienie ustala obwieszcz. minist. z 15 marca 1897 L. 79 D. u. p.

Art. 2. Postanowienia umowy niniejszej nie stosują się do przewozu następujących przedmiotów:

1. do tych przedmiotów, które choćby tylko w jednym z obszarów, w przewozie uczestniczących, podlegają przymusowi pocztowemu;

2. do tych przedmiotów, które z powodu swoich rozmiarów, wagi lub innych własności, wobec urządzenia i sposobu prowadzenia choćby tylko jednej z kolei, mających przy przewozie współdziałać, nie nadają się do przewozu;

3. do tych przedmiotów, których przewóz choćby tylko na jednym z obszarów w przewozie uczestniczących jest zakazany ze względu na porządek publiczny.

Art. 3. W postanowieniach wykonawczych wymienione będą towary, które z powodu wielkiej wartości, szczególnych własności lub z powodu niebezpieczeństw, na jakie narażają porządek i bezpieczeństwo ruchu kolejo-

wego, są wyłączone od przewozu międzynarodowego według postanowień umowy niniejszej, lub do takiego przewozu tylko warunkowo są przypuszczone.

Art. 4. Warunki wspólnych taryf stowarzyszeń lub związków kolei żelaznych, jakoteż warunki taryf szczególnych każdej kolei żelaznej, o ile taryfy te mają być stosowane do przewozu międzynarodowego, są ważne o tyle, o ile nie sprzeciwiają się umowie niniejszej; w przeciwnym razie są nieważne.

Art. 5. Każda z tych kolei żelaznych, o których jest mowa w artykule 1, obowiązana jest przyjmować stosownie do postanowień i warunków umowy niniejszej wszelkie posyłki towarowe obrotu międzynarodowego, o ile:

1. wysyłający poddaje się przepisom tej umowy;

2. przewóz zwyczajnymi środkami transportowymi jest możebny;

3. okoliczności, które uważać należy za siłę wyższą, nie przeszkadzają przewiezieniu.

Koleje żelazne obowiązane są przyjmować posyłki tylko o tyle, o ile mogą być przewiezione niezwłocznie. Przepisy szczególne, obowiązujące na stacyi, z której posyłka odchodzi, określają, czy stacya ta jest obowiązaną przyjąć tymczasowo w przechowanie towary, których przewóz niezwłoczny nie jest możebny.

Towary wysyła się w takim porządku, w jakim je przyjęto do przewiezienia, wyjąwszy, gdy kolej ma słuszny powód do postąpienia inaczej ze względu bądź na konieczne potrzeby ruchu, bądź na interes publiczny.

Wszelkie wykroczenie przeciw postanowieniom artykułu niniejszego uzasadnia roszczenie do wynagrodzenia szkody stąd wynikłej.

Art. 6. Do każdej posyłki międzynarodowej (artykuł 1) dołączony być musi list przewozowy, zawierający następujące szczegóły:

a) miejsce i dzień wystawienia:

b) nazwę stacyi, z której się wysyła, i kolei, która posyłkę przyjmuje;

c) nazwę stacyi przeznaczenia, nazwisko i miejsce zamieszkania odbiorcy;

d) wymienienie zawartości przesyłki, podanie wagi, lub zamiast tego szczegółu inny stosownie do osobnych przepisów kolei przyjmującej; nadto co do towarów w oddzielnych opakowaniach ilość, rodzaj opakowania, znaki i numera sztuk;

e) żądanie wysyłającego, żeby zastosowano taryfy szczególne pod warunkami, które według artykułów 14 i 35 są dopuszczalne;

f) sumę wyrażającą, ile zależy na dostawieniu posyłki (artykuł 38 i 40);

g) podanie, czy posyłka ma być przewieziona jako zwyczajna czy jako pospieszna;

h) spis dokładny papierów przewodnich, potrzebnych dla czynności komor celnych lub urzędów podatkowych, lub dla zbadania policyjnego;

i) zapisek co do uiszczonej opłaty w razie, gdy całe przewoźne opłacono z góry, lub gdy złożono zaliczkę na pokrycie kosztów przewozu (artykuł 12, ustęp 3);

k) pobrania ciążące na towarze i to tak te, które mają być wypłacone po złożeniu, jak i zaliczki, które kolej żelazna dała (artykuł 13);

l) podanie drogi, której się przy przewozie trzymać się należy, z wymienieniem stacyi, w których odbywać się mają czynności cłowe.

Jeżeli szczegół ten nie jest podany, kolej żelazna ma obrać drogę, którą uzna za najodpowiedniejszą dla wysyłającego. Za następstwa tego wyboru kolej żelazna jest odpowiedzialna tylko w takim razie, jeżeli pod tym względem ciąży na niej grube niedbalstwo.

Jeżeli wysyłający oznaczył drogę, której trzymać się należy, kolej żelazna może tylko pod następującymi warunkami wyprawić przesyłkę inną drogą:

1. że czynności cłowe odbędą się na stacyach, które wysyłający wymienił;

2. że przewoźne nie będzie większe od tego, które należałoby opłacić, gdyby kolej żelazna była wyprawiła posyłkę drogą przez wysyłającego obraną;

3. że do dostawienia towaru nie będzie potrzeba dłuższego czasu aniżeli wtedy, gdyby był posłany drogą w liście przewozowym oznaczoną;

m) podpis wysyłającego podający jego nazwisko lub firmę, tudzież jego miejsce zamieszkania. Podpis wysyłającego może być wydrukowany lub zamiast niego może być wyciśnięta pieczęć, jeżeli ustawy lub regulamina obowiązujące w miejscu wysłania na to pozwalają.

Szczegółowe postanowienia co do wygotowywania i osnowy listu przewozowego, mianowicie co do formularza do tego służącego, zamieszczone będą w postanowieniach wykonawczych.

Nie wolno, o ile umowa niniejsza tego nie dopuszcza, zamieszczać w liście przewozowym innych szczegółów, ani też wystawiać innych dokumentów zamiast listu przewozowego, ani wreszcie dołączać do niego innych papierów.

Jednakowoż, jeżeli ustawy lub regulamina obowiązujące w miejscu wysłania to nakazują, kolej żelazna może wymagać, żeby wysyłający oprócz listu przewozowego wygotował dokument mający pozostać w posiadaniu zarządu kolejowego i służyć mu jako dowód co do umowy o przewóz.

Każdy zarząd kolejowy może zaprowadzić na potrzebę swej służby wewnętrznej rejestr, który pozostaje w stacyi wysyłającej i opatrzony być ma tym samym numerem co list przewozowy i duplikat.

Art. 7. Wysyłający jest odpowiedzialny za prawdziwość szczegółów i oświadczeń w liście przewozowym zamieszczonych, i na niego spadają wszystkie następstwa mogące wyniknąć z fałszywych, niedokładnych, lub niedostatecznych oświadczeń.

Kolej żelazna ma prawo każdego czasu sprawdzić zgodność tego, co posyłki zawierają, z szczegółami listu przewozowego. Przy sprawdzaniu tem trzymać się należy ustaw lub regulaminów obowiązujących w miejscu, w którem się to czyni. Uprawnionego trzeba w sposób należyty wezwać, żeby przy tem sprawdzeniu był obecny, wyjąwszy gdy się sprawdza na mocy środków policyjnych, jakie każdy rząd ma prawo zaprowadzić w interesie bezpieczeństwa lub porządku publicznego.

Prawo i obowiązek kolei stwierdzania lub kontrolowania wagi towaru i ilości sztuk urządzą ustawy i regulamina każdego państwa.

W przepisach wykonawczych oznaczona będzie wysokość dopłaty, którą wysyłający, jeżeli towar fałszywie deklarował lub wagon dany mu do naładowania, nie nie żądając przeważenia towaru, przeciążył, obowiązany będzie uiścić kolejom żelaznym w przewozie współdziałającym, niezawiśle od obowiązku dopłacenia różnicy przewoźnego i wynagrodzenia wszelkiej szkody, jakaby z tego wynikła, i niezawiśle od kar przewidzianych bądź w ustawach karnych, bądź w przepisach policyjnych.

Art. 8. Umowa o przewóz jest zawarta z chwilą, gdy stacya, z której się wysyła, przyjęła do przewiezienia towar razem z listem przewozowym. Biuro ekspedycyi potwierdza przyjęcie wyciśnięciem na liście przewozowym pieczęci swojej podającej datę przyjęcia.

Pieczęć wycisnąć należy niezwłocznie po zupełnem dostawieniu towaru spisanego w tym samym liście przewozowym. Wysyłający może żądać, żeby ją wyciśnięto w jego obecności.

List przewozowy opatrzony pieczęcią jest dowodem co do umowy o przewóz.

Co się jednak tyczy towarów, które stosownie do przepisów taryfowych lub według osobnych umów, o ile umowy takie dopuszczalne są w państwie, na którego obszarze mają być wykonane, ładuje wysyłający, szczegóły listu przewozowego, tyczące się bądź wagi bądź ilości sztuk, nie stanowią dowodu przeciw kolei żelaznej, jeżeli kolej żelazna nie sprawdziła wagi lub ilości sztuk i tego sprawdzenia nie potwierdziła w liście przewozowym.

Kolej żelazna obowiązana jest potwierdzić odbiór towaru i datę przyjęcia do przewozu na duplikacie listu

przewozowego, który wysyłający powinien jej przedłożyć razem z listem przewozowym.

Duplikat ten nie ma znaczenia ani oryginalnego listu przewozowego, ani też dowodu ładunkowego (connossement).

Art. 9. Gdy rodzaj towaru wymaga opakowania celem zabezpieczenia go od utraty lub uszkodzenia w ciągu przewozu, postaranie się o należyte opakowanie jest rzeczą wysyłającego.

Jeżeli wysyłający nie dopełni tego obowiązku, kolej żelazna, o ile nie odmówi przyjęcia towaru, ma prawo żądać, żeby wysyłający w liście przewozowym przyznał, że opakowania wcale niema lub jest wadliwe, przy szczegółowem opisaniu braków, i żeby nadto wystawił stacyi przyjmującej osobną deklaracyą podług wzoru, który przepisany będzie w postanowieniach wykonawczych.

Wysyłający jest odpowiedzialny za następstwa wadliwego opakowania tak wtedy, gdy wady zostały w taki sposób stwierdzone, jak i wtedy, gdy nie można było dostrzedz ich na zewnątrz; on ponosi wszelką szkodę z tego wynikającą, a względnie wynagrodzić ją ma kolei żelaznej. Jeżeli deklaracya nie była wystawiona, wysyłający wtedy tylko jest odpowiedzialny za widoczne na zewnątrz wady opakowania, jeżeli się dopuścił działania podstępnego.

Art. 10. Wysyłający obowiązany jest dołączyć do listu przewozowego papiery przewodnie potrzebne do dopełnienia formalności cłowych, podatkowych i policyjnych przed wydaniem towaru odbiorcy. O ile wina nie ciąży na kolei żelaznej, wysyłający jest jej odpowiedzialny za wszelkie skutki, które wynikną z braku, niedostateczności lub nieprawdziwości tych papierów.

Kolej żelazna nie jest obowiązaną badać, czy papiery te są dokładne i dostateczne.

Formalności cłowe, podatkowe lub policyjne dopełniane będą, dopóki towar jest w drodze, przez kolej żelazną. Wolno jej pod własną odpowiedzialnością poruczyć dopełnienie tego komisantowi lub wziąć je samej na siebie. W obu wypadkach kolej żelazna ma obowiązki komisanta.

Ten jednakowoż, kto ma prawo rozrządzania towarem, może sam lub przez pełnomocnika w liście przewozowym wymienionego być obecnym przy czynnościach cłowych dla udzielania potrzebnych objaśnień co do odniesienia towaru do taryfy i czynienia swoich uwag. Upoważnienienie to, służące osobie uprawnionej do rozporządzania towarem, nie uzasadnia ani prawa wzięcia towaru w posiadanie, ani prawa przedsięwzięcia samemu czynności cłowych.

Za przybyciem towaru na miejsce przeznaczenia odbiorca ma prawo dopełnienia formalności cłowych i podatkowych, o ile w liście przewozowym co innego nie jest postanowione.

Art. **11**. Przewoźne oblicza się podług taryf prawnie obowiązujących i należycie ogłoszonych. Wszelkie umowy prywatne, któreby miały na celu zniżenie cen taryfowych na rzecz jednego lub więcej wysyłających, są wzbronione i nieważne. Natomiast dozwolone są takie zniżenia taryf przewoźnego, które są należycie ogłoszone i mają wszystkim zarówno służyć pod tymi samymi warunkami.

Oprócz przewoźnego w taryfie podanego i należytości za szczególne świadczenia przewidziane w taryfach, pobierane będą na rzecz kolei żelaznych tylko wydatki

w gotówce, jakie koleje poniosą, mianowicie na cła wywozowe, przywozowe lub przewozowe, na nie wymienione w taryfie koszta podwiezienia z jednej stacyi do drugiej, na reparacye, które z powodu zewnętrznej lub wewnętrznej jakości towarów okazały się potrzebnemi dla ich ocalenia.

Wydatki te powinny być należycie stwierdzone i uwidocznione w liście przewozowym z dołączeniem dowodów.

Art. **12**. Jeżeli przewoźnego nie opłacono przy oddaniu towaru do przewozu, rozumieć się będzie, że jego zapłacenie przekazane jest odbiorcy.

Kolej przyjmująca do przewozu może żądać, żeby przewoźne zapłacono z góry, jeżeli towary według jej uznania podlegają szybkiemu zepsuciu, albo mają tak małą wartość, że ta nie pokrywa dostatecznie przewoźnego.

Jeżeli w razie przewozu za opłatą przewoźnego z góry łączna suma przewoźnego nie może być dokładnie oznaczona przy wysyłaniu towaru, kolej przyjmująca go do przewiezienia może żądać złożenia sumy, przewoźne w przybliżeniu pokrywającej.

Gdyby taryfa została niewłaściwie zastosowana, tudzież, gdyby zaszła omyłka przy obliczaniu przewoźnego i należytości dodatkowych, kwota nadpłacona lub niedopłacona powinna być zwrócona. Taka reklamacya uwzględniona będzie tylko w tym razie, jeżeli się z nią wystąpi w przeciągu roku od dnia zapłacenia. Postanowienia zawarte w artykule 45, ustęp 3 stosują się do reklamacyi w artykule niniejszym wzmiankowanych, czy one przez kolej, czy przeciw kolei są podniesione.

Postanowienia ustępu 1-go artykułu 44 nie stosują się w tym przypadku.

Art. **13**. Wysyłającemu wolno obciążyć towar pobraniem aż do sumy jego wartości. Jednakże pobranie może tylko o tyle przewyższyć sumę najwyższą, w przepisach wykonawczych ustanowioną, o ile wszystkie koleje żelazne uczestniczące w przewozie na to się zgodzą. Towarów, co do których kolej upoważniona jest żądać opłaty przewoźnego z góry (art. 12, ustęp 2), nie można obciążać pobraniem.

Od przesyłek obciążonych pobraniem pobierana będzie prowizya w taryfie ustanowiona.

Kolej żelazna nie jest obowiązana wypłacić wysyłającemu pobranie, zanim odbiorca kwotę tegoż złoży. Kolej żelazna nie jest obowiązana płacić z góry nakładów, które były poczynione na towar przed oddaniem go do przewozu.

Jeżeli towar wydano odbiorcy bez ściągnięcia pobrania, kolej żelazna jest odpowiedzialna za szkodę i jest obowiązana wynagrodzić wysyłającemu niezwłocznie tę szkodę aż do wysokości pobrania, z zastrzeżeniem regresu do odbiorcy.

Art. **14**. Postanowienia wykonawcze będą zawierały przepisy ogólne co do najdłuższych terminów odstawy, liczenia, początku, przerwy i upływu terminów odstawienia.

Jeżeli podług ustaw i regulaminów jednego z krajów mogą być zaprowadzane taryfy szczególne z cenami zniżonemi i terminami przedłużonymi, zarządy kolei żelaznych tego kraju mogą owe taryfy z terminami przedłużonymi stosować także w obrocie międzynarodowym.

Terminy odstawienia są zresztą ustanowione w postanowieniach taryfowych, jakie w każdym z osobna przypadku mają być stosowane.

Art. **15**. Prawo zarządzenia, żeby towar został zwrócony na stacyą, z której został wywieziony, żeby go w drodze zatrzymano lub wydano bądź w miejscu przeznaczenia bądź w stacyi pośredniej nie temu odbiorcy, który jest w liście przewozowym wymieniony, lecz innej osobie, służy tylko temu, kto go wysłał.

Prawo to służy jednak wysyłającemu tylko wtedy, jeżeli okaże duplikat listu przewozowego. Jeśli kolej żelazna zastosuje się do zarządzeń wysyłającego nie zażądawszy okazania duplikatu listu przewozowego, jest za szkodę stąd wynikłą odpowiedzialna wobec odbiorcy, któremu wysyłający wydał ten duplikat.

Kolej żelazna nie jest obowiązana wykonać zarządzeń wysyłającego, jeżeli nie są dane za pośrednictwem stacyi, z której towar został wysłany.

Prawo wysyłającego, chociażby posiadał duplikat, gaśnie, jeżeli po nadejściu towaru do miejsca przeznaczenia list przewozowy oddano odbiorcy, lub jeżeli skarga odbiorcy wniesiona w myśl artykułu 16 została kolei doręczona. Począwszy od tej chwili prawo rozrządzania przechodzi na odbiorcę, a kolej żelazna zastosować się ma do jego poleceń, w przeciwnym bowiem razie jest mu za towar odpowiedzialna.

Kolej żelazna wtedy tylko może odmówić wykonania poleceń w ustępie pierwszym przewidzianych, wykonanie odwlec lub polecenie w inny wypełnić sposób, gdy wykonanie poleceń grozi wywołaniem zamętu w regularnej służbie przewozowej.

Polecenia w ustępie 1 wzmiankowane powinny być dane w formie deklaracyi pisemnej, którą wysyłający ma napisać na formularzu w postanowieniach wykonawczych przepisanym i podpisać. Rzeczoną deklaracyą powtórzyć należy w duplikacie listu przewozowego, który jednocześnie ma być okazany kolei żelaznej, a który kolej zwraca wysyłającemu.

Wszelkie zarządzenie, które wysyłający wyda w innej formie, jest nieważne.

Kolej żelazna ma prawo żądać zwrotu kosztów wynikłych z wykonania poleceń w ustępie 1 wzmiankowanych, wyjąwszy, gdyby polecenia takie były potrzebne z winy kolei.

Art. **16**. Kolej żelazna jest obowiązana wydać wymienionemu odbiorcy w miejscu przeznaczenia list przewozowy i towar za potwierdzeniem odbioru i wypłatą łącznej sumy należytości w liście przewozowym wyszczególnionych.

Gdy towar nadejdzie do miejsca przeznaczenia, odbiorca czy działa w własnym interesie czy w interesie innej osoby, mocen jest dochodzić w własnem imieniu na kolei żelaznej praw z umowy o przewóz wynikających za dopełnieniem zobowiązań, które ta umowa na niego wkłada. Mianowicie ma prawo żądać od kolei żelaznej wydania listu przewozowego i towaru. Prawo to gaśnie, jeżeli wysyłający, posiadając duplikat, dał kolei żelaznej na zasadzie artykułu 15 odmienne polecenie.

Stacyą przeznaczenia, którą wysyłający podał, uważa się za miejsce odstawy.

Art. **17**. Przyjęcie towaru i listu przewozowego wkłada na odbiorcę obowiązek zapłacenia kolei żelaznej sumy należytości w liście przewozowym wyszczególnionych.

Art. **18**. Jeżeli z powodu siły wyższej lub zdarzenia przypadkowego nie można było towaru wysłać lub wypadło zatrzymać go w drodze, a nie można wieźć go drogą inną, kolej żelazna zażądać ma od wysyłającego nowych zarządzeń.

Wysyłający może zrzucić się z umowy, winien jednak zwrócić kolei, jeżeli żadna wina na niej nie ciąży, koszta przygotowania przewozu i wyładowania, tudzież koszta przewozu stosunkowo za tę część drogi, którą towar już przebył.

Jeżeli w razie przerwy ruchu można wieźć towar inną drogą, kolej żelazna ma prawo rozstrzygnąć, co jest dla wysyłającego korzystniejszem, czy przewiezienie towaru dalej tą inną drogą, czyli też zatrzymanie go i zażądanie poleceń od wysyłającego.

Jeżeli wysyłający nie posiada duplikatu listu przewozowego, nie wolno mu poleceniami, które wyda w przypadkach w artykule niniejszym przewidzianych, zmienić ani odbiorcy, ani miejsca przeznaczenia.

Art. **19**. Pod względem odstawienia towarów, jakoteż pod względem ewentualnego obowiązku do odstawienia towaru do mieszkania odbiorcy, nie mieszkającego w stacyi przeznaczenia, kolej żelazna, która uskutecznia odstawę, trzymać się ma ustaw i regulaminów, które się do niej odnoszą.

Art. **20**. Ostatnia z przewożących kolei żelaznych obowiązana jest ściągnąć przy odstawieniu wszelkie wierzytelności na umowie o przewóz oparte, mianowicie zaś przewoźne i opłaty dodatkowe, cła i wszelkie wydatki jakich przewóz wymagał, pobrania i wogóle wszelkie sumy, jakieby na towarze ciążyły. Należytości te ściąga

ona zarówno na swój rachunek jak i na rzecz poprzednich kolei żelaznych i wszystkich stron interesowanych.

Art. **21**. Kolej żelazna ma na towarze prawa wierzyciela na zastawie ruchomym co do wszystkich wierzytelności w artykule 20 wzmiankowanych. Prawa te istnieją dopóty, dopóki towar pozostaje w rękach kolei lub u tego, który go w jej imieniu dzierży.

Art. **22**. Skutki prawa zastawu ruchomego oceniają się według ustaw tego kraju, w którym się towar odstawia.

Art. **23**. Każda kolej żelazna, ściągnąwszy przy przyjęciu lub za odstawieniem towaru przewoźne i inne wierzytelności umową o przewóz uzasadnione, obowiązaną jest zapłacić kolejom interesowanym część przewoźnego i owych wierzytelności, jaka na te koleje przypada.

Jeżeli ostatnia z przewożących kolei żelaznych wydając towar nie ściągnęła sum na nim ciążących, jest odpowiedzialna za wypłacenie należytości powyższych, atoli zachowuje roszczenie do odbiorcy towaru.

Kolej żelazna, oddawszy towar następnej kolei do przewozu, nabywa prawo obciążenia niezwłocznie rachunku bieżącego tej drugiej kolei kwotą przewoźnego i innych wierzytelności, jaka w chwili oddania towaru według listu przewozowego przypadała, z zastrzeżeniem ostatecznego obrachunku stosownie do pierwszego ustępu artykułu niniejszego.

Wzajemne wierzytelności kolei żelaznych, wynikające z przewozu międzynarodowego, nie mogą być zapowiedziane ani zajęte, jeżeli kolej dłużna ma siedzibę nie w tem samem państwie, do którego należy kolej

uprawniona do żądania. Wyjątek zachodzi tylko w tym przypadku, jeżeli zapowiedzenie lub zajęcie następuje na mocy orzeczenia sądów tego państwa, do którego przynależy kolej do żądania uprawniona.

Podobnież materyał kołowy kolei żelaznych i ruchomości jakiegokolwiek rodzaju, znajdujące się w tym materyale i do kolei żelaznej należące, nie mogą być ani zapowiedziane ani zajęte na obszarze innego państwa a nie tego, do którego owa kolej należy, wyjąwszy w przypadku, że zapowiedzenie lub zajęcie następuje na mocy orzeczenia sądów tego państwa, do którego owa kolej przynależy.

Art. **24**. Gdy dla jakiejś przeszkody nie można towaru odstawić, stacya odstawy winna niezwłocznie uwiadomić o tem wysyłającego za pośrednictwem stacyi, z której towar był wysłany. W żadnym razie niewolno odesłać towaru napowrót, jeżeli wysyłający nie zgodzi się na to wyraźnie.

Art. **25**. W wszystkich przypadkach zginięcia, ubytku lub uszkodzenia towaru, zarządy kolei żelaznych obowiązane są zarządzić niezwłocznie ścisłe poszukiwania, stwierdzić piśmiennie ich wynik i o nim uwiadomić interesowanych na żądanie, a w każdym przypadku stacyą, z której towar został wysłany.

Jeżeli kolej żelazna odkryje lub podejrzywa ubytek częściowy lub uszkodzenie towaru, albo jeżeli uprawniony do rozrządzania towarem utrzymuje, iż się to stało, kolej żelazna winna niezwłocznie stwierdzić protokolarnie stan towaru, wysokość szkody, tudzież ile możności przyczynę ubytku częściowego lub uszkodzenia i czas, kiedy

to nastąpiło. Gdy towar całkiem zginie, należy również stwierdzić to protokolarnie.

Przy stwierdzeniu trzymać się należy ustaw i regulaminów kraju, w którym się to odbywa.

Zresztą każdemu interesowanemu służy prawo żądania, żeby stan towaru został stwierdzony sądownie.

Art. **26**. Praw wynikających z umowy o przewóz w obrocie międzynarodowym dochodzić może drogą skargi przeciw kolei żelaznej tylko ten, komu służy prawo rozrządzania towarem.

Jeżeli wysyłający nie przedłoży duplikatu listu przewozowego, może praw swoich dochodzić tylko za zezwoleniem odbiorcy.

Art. **27**. Kolej żelazna, która przyjęła towar z listem przewozowym do przewiezienia, jest odpowiedzialna za uskutecznienie przewozu także na dalszych kolejach wzdłuż całej drogi aż do odstawienia.

Każda następna kolej żelazna, przyjmując towar z pierwotnym listem przewozowym, przystępuje do umowy o przewóz w myśl listu przewozowego i bierze na siebie zobowiązanie uskutecznienia przewozu według osnowy listu przewozowego.

Skargę atoli opartą na umowie o przewóz w obrocie międzynarodowym podać można, nie naruszając wzajemnego regresu kolei żelaznych do siebie, tylko przeciw pierwszemu zarządowi, albo przeciw temu, który towar z listem przewozowym odebrał naostatku, albo przeciw temu, na którego sieci szkoda nastąpiła. Wybór pomiędzy tymi zarządami służy skarżącemu.

Skargę podać można tylko do sądu tego państwa, w którem kolej skarżona ma siedzibę i który według według ustaw tego państwa jest właściwy.

Prawo wyboru między kolejami w ustępie trzecim wzmiankowanemi gaśnie z wniesieniem skargi.

Art. **28**. Roszczeń opartych na umowie o przewóz w obrocie międzynarodowym można dochodzić także na innym zarządzie niż zarządy wymienione w artykule 27, ustęp 3, drogą skargi wzajemnej lub zarzutu, jeżeli skarga opiera się na tej samej umowie o przewóz.

Art. **29**. Kolej żelazna jest odpowiedzialna za swoich ludzi i za inne osoby użyte do uskutecznienia przewozu, którego się podjęła.

Art. **30**. Nie naruszając postanowień zawartych w następujących artykułach, odpowiedzialna jest kolej żelazna za szkodę, która powstała przez zginięcie, ubytek lub uszkodzenie towaru w czasie od przyjęcia do przewozu aż do odstawienia. Wolną jest od tej odpowiedzialności, jeżeli udowodni, że szkoda nastąpiła z winy uprawnionego do rozrządzania towarem, lub z przyczyny jego poleceń, o które kolei winić nie można, wskutek naturalnych własności towaru (mianowicie wewnętrznego zepsucia się, ulotnienia się, zwykłego wycieku itp.) lub wskutek siły wyższej.

Jeżeli miejsce odstawienia, w liście przewozowym wymienione, nie jest stacyą kolei żelaznej, odpowiedzialność kolei na przepisach umowy niniejszej oparta, kończy się z odstawieniem do ostatniej stacyi. Do dalszego przewozu stosują się postanowienia artykułu 19.

Art. **31**. Kolej żelazna nie jest odpowiedzialna:

1) za uszkodzenie, któremu ulegną towary, wie-

zione stosownie do przepisów taryfowych lub umowy zawartej z wysyłającym wagonami odkrytymi,

o ile szkoda wynikła z niebezpieczeństwa łączącego się z tym sposobem przewozu;

2) za uszkodzenie towarów, które, chociaż ich własności wymagają opakowania dla zabezpieczenia od utraty, ubytku lub uszkodzenia podczas przewozu, oddane były według deklaracyi wysyłającego w liście przewozowym napisanej (artykuł 9) nieopakowane lub opakowane niedostatecznie,

o ile uszkodzenie nastąpiło z przyczyny braku lub niedostateczności opakowania;

3) za uszkodzenie towarów, które na zasadzie przepisów taryfowych lub umowy zawartej z wysyłającym, jeżeli umowa taka jest dozwolona na obszarze państwa, w którym ma być wykonana, były naładowane lub wyładowane przez wysyłającego lub odbiorcę,

o ile uszkodzenie wynikło z niebezpieczeństwa łączącego się z naładowaniem, wyładowaniem lub nieodpowiedniem ładowaniem;

4) za uszkodzenia, którym ulegają towary, z przyczyny właściwych swoich naturalnych własności wystawione na szczególne niebezpieczeństwo zginięcia, ubytku lub uszkodzenia, mianowicie złamania, zardzewienia, wewnętrznego zepsucia, nadzwyczajnego wycieku, zeschnięcia się i wysypania,

o ile uszkodzenie wynikło z tego niebezpieczeństwa;

5) za uszkodzenia, którym ulegają żywe zwierzęta, o ile uszkodzenie wynikło z szczególnego niebezpieczeństwa, na jakie wystawione są takie zwierzęta podczas przewozu;

6) za uszkodzenie towarów i zwierząt, które stosownie do przepisów taryfowych lub osobnej umowy z wysyłającym przewożone są z dozorcą,

o ile uszkodzenie wynikło z niebezpieczeństwa, do odwrócenia którego przydany był dozorca.

Jeżeli stosownie do okoliczności przypadku jedno z niebezpieczeństw w artykule niniejszym wzmiankowanych mogło szkodę sprowadzić, domniemywać się należy, że istotnie to niebezpieczeństwo ją sprowadziło, dopóki uprawniony nie dowiedzie, że się stało inaczej.

Art. 32. Co do tych towarów, które z przyczyny swoich przyrodzonych własności zwyczajnie tracą na wadze podczas przewozu, kolej żelazna odpowiedzialna jest tylko za ten ubytek na wadze, który przekracza granice w przepisach wykonawczych ustanowione.

Gdy kilka pakunków przewozi się za jednym i tym samym listem przewozowym, dozwolony ubytek na wadze obliczony będzie co do każdej sztuki osobno, jeżeli waga każdej sztuki jest w liście przewozowym podana lub może być w inny sposób stwierdzona.

Rzeczone ograniczenie odpowiedzialności nie stosuje się, gdy będzie dowiedzione, że ubytek stosownie do okoliczności przypadku nie powstał wskutek przyrodzonych własności towaru, lub że dozwolony ubytek nie odpowiada własnościom przyrodzonym towaru lub innym okolicznościom, w których ubytek nastąpił.

Jeżeli cała posyłka zginie, nie potrąca się ubytku na wadze.

Art. 33. Jeżeli towar nie zostanie odstawiony w przeciągu 30 dni od upływu terminu odstawienia (artykuł 14)

uprawniony może bez potrzeby dostarczania innego dowodu uważać towar za zginiony.

Art. **34**. Gdy kolej żelazna na zasadzie artykułów poprzedzających jest obowiązana wynagrodzić całkowitą lub częściową utratę towaru, wynagrodzenie oblicza się na podstawie zwyczajnej ceny handlowej, a w braku tejże podług wartości pospolitej towarów tego samego rodzaju i jakości w miejscu i w chwili przyjęcia towaru do przewiezienia. Nadto ma zwrócić kolej cła, przewoźne inne koszta, jeżeli zostały opłacone.

Art. **35**. Kolejom żelaznym służy prawo ustanawiania dla publiczności osobnych warunków (taryf szczególnych) z oznaczeniem kwoty maksymalnej wynagrodzenia w razie zginięcia, ubytku lub uszkodzenia, o ile te taryfy szczególne stanowią dla całego przewozu ceny niższe od tych, jakie wynikają z zastosowania zwykłych cen taryfowych każdej kolei żelaznej, i o ile jedna i ta sama kwota maksymalna wynagrodzenia stosowana być ma na całej linii przewozu.

Art. **36**. Uprawniony do żądania odszkodowania, otrzymując wynagrodzenie za towar, który zginął, może zastrzedz sobie w kwicie, że gdyby towar znalazł się w przeciągu czterech miesięcy po upływie terminu odstawienia, zarząd kolei uwiadomi go o tem niezwłocznie.

W przypadku tym mający prawo do odszkodowania może w przeciągu dni 30 od dnia, w którym został uwiadomiony, żądać, żeby mu towar wydano bez kosztów podług jego wyboru w stacyi, z której został wysłany, lub w stacyi przeznaczenia w liście przewozowym wymienionej za zwrotem wynagrodzenia, które mu dano.

Jeżeli zastrzeżenia w ustępie pierwszym wspomnianego nie uczyniono, lub jeżeli mający prawo do wynagrodzenia nie wyraził w terminie 30 dni, wzmiankowanym w ustępie drugim, żądania tamże przewidzianego lub nakoniec, jeżeliby towar znalazł się dopiero po upływie czterech miesięcy, kolej żelazna może znalezionym towarem rozrządzić według ustaw swojego kraju.

Art. **37**. W razie uszkodzenia towaru kolej żelazna zapłacić ma całą kwotę, o którą zmniejszyła się jego wartość. Jeżeli towar był wieziony na podstawie taryfy osobnej w myśl artykułu 35, wynagrodzenie szkody będzie stosunkowo zniżone.

Art. **38**. Jeżeli było deklarowane, ile zależy na odstawie, wówczas w razie zginięcia, ubytku lub uszkodzenia można uprawnionemu przyznać oprócz wynagrodzenia w artykule 34 względnie w artykule 37 ustanowionego jeszcze dalsze wynagrodzenie szkody, aż do sumy w deklaracyi oznaczonej. Poniesienie i wielkość tej dalszej szkody ma uprawniony udowodnić.

W przepisach wykonawczych ustanowiona będzie największa kwota dodatku do przewoźnego, który wysyjący ma zapłacić, gdy deklaruje, ile mu zależy na odstawie.

Art. **39**. Kolej jest odpowiedzialna za szkodę, która powstała przez uchybienie terminu odstawienia (artykuł 14), jeżeli nie udowodni, że spóźnienie wynikło z okoliczności, których nie sprowadziła, a odwrócić nie mogła.

Art. **40**. W razie uchybienia terminu odstawy można bez udowodnienia szkody żądać następujących wynagrodzeń:

$^1/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło aż do $^1/_{10}$ terminu odstawy włącznie.

$^{2}/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło aż do $^{2}/_{10}$ terminu odstawy włącznie.

$^{3}/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło aż do $^{3}/_{10}$ terminu odstawy włącznie.

$^{4}/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło aż do $^{4}/_{10}$ terminu odstawy włącznie.

$^{5}/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło więcej.

Jeżeli się szkodę udowodni, można żądać wynagrodzenia aż do sumy całego przewoźnego.

Jeżeli deklarowano, ile zależy na odstawie, można bez udowodnienia szkody żądać następujących wynagrodzeń:

$^{2}/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło aż do $^{1}/_{10}$ terminu odstawy włącznie.

$^{4}/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło aż do $^{2}/_{10}$ terminu odstawy włącznie.

$^{6}/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło aż do $^{3}/_{10}$ terminu odstawy włącznie.

$^{8}/_{10}$ przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło aż do $^{4}/_{10}$ terminu odstawy włącznie.

Całego przewoźnego, jeżeli spóźnienie wynosiło więcej.

Jeżeli się udowodni szkodę z spóźnienia wynikłą, można żądać wynagrodzenia w kwocie równej tej szkodzie. W obu przypadkach suma wynagrodzenia nie może przenosić sumy deklarowanej.

Art. **41**. Wynagrodzenia całkowitej szkody można żądać w każdym takim przypadku, gdy przyczyną szkody było podejście lub grube niedbalstwo z strony kolei.

Art. **42**. Uprawniony może żądać odsetek 6 procentowych od sumy przyznanej tytułem wynagrodzenia. Odsetki te liczą się od dnia, w którym upomniano się o wynagrodzenie.

Art. **43**. Co do przedmiotów, które są całkiem od przewozu wyłączone, lub których przewóz warunkowo tylko jest dozwolony, a które oddano do przewozu pod fałszywą lub niedokładną deklaracyą, albo przy których wysyłający zaniedbał zastosować środki bezpieczeństwa dla tych przedmiotów przepisane, kolej żelazna jest wolna od wszelkiej odpowiedzialności z umowy o przewóz.

Art. **44**. Gdy przewoźne i należytości na towarze ciążące zostaną zapłacone a towar zostanie przyjęty, gasną wszelkie roszczenia do kolei żelaznej z tytułu umowy o przewóz.

Wyłączone są jednak:

1. Roszczenia o odszkodowanie, jeżeli uprawniony może dowieść, że szkoda powstała wskutek podejścia lub grubego niedbalstwa ze strony kolei żelaznej;

2. roszczenia z powodu spóźnienia, jeżeli reklamacya podana będzie najpóźniej siódmego dnia, nie licząc dnia odbioru, do jednej z tych kolei, na których w myśl ustępu 3 artykułu 27 ciąży odpowiedzialność;

3. roszczenia o odszkodowanie z powodu takich braków, które odbiorca stwierdził stosownie do artykułu 25 przed odbiorem towaru, lub które według artykułu 25 powinny być stwierdzone a z winy kolei nie były stwierdzone;

4. roszczenia o wynagrodzenie szkody z powodu uszkodzeń nie dających się dostrzedz powierzchownie i dopiero po przyjęciu stwierdzonych, jednak tylko pod następującymi warunkami:

a) żądanie stwierdzenia musi być podane do kolei żelaznej lub do właściwego sądu w myśl artykułu 25 niezwłocznie po odkryciu uszkodzenia, najpóźniej zaś w dni siedm po odebraniu towaru;

b) uprawniony musi udowodnić, że uszkodzenie nastąpiło w czasie między przyjęciem do przewozu a odstawieniem.

Jeżeli zaś stwierdzenie stanu towaru przez odbiorcę mogło nastąpić na stacyi odbiorczej a kolej żelazna oświadczyła, że gotowa jest tamże to uczynić, nie stosuje się postanowienie l. 4.

Odbiorcy wolno nawet po otrzymaniu listu przewozowego i opłaceniu przewoźnego odmówić przyjęcia towaru dopóty, dopóki nie stanie się zadosyć jego żądaniu, żeby stwierdzono uszkodzenie, jeśli on utrzymuje, że takie istnieje. Zastrzeżenia przy odbiorze towaru są bezskuteczne, jeżeli kolej żelazna na nie się nie zgodziła.

Gdyby z przedmiotów wymienionych w liście przewozowym brakowało niektórych przy odbiorze posyłki, odbiorca może w poświadczeniu odbioru (artykuł 16) wyłączyć przedmioty nie odstawione, które wymienić powinien szczegółowo.

Wszystkie roszczenia o wynagrodzenie, w artykule niniejszym wzmiankowane, podawać należy piśmiennie.

Art. **45**. Roszczenia o wynagrodzenie z powodu zginięcia, ubytku, uszkodzenia lub spóźnienia, o ile w drodze uznania przez kolej, ugody lub wyroku sądowego nie są stwierdzone, przedawniają się po roku, a w przypadkach artykułu 44 Nr. 1 po trzech latach.

Przedawnienie liczy się w przypadkach uszkodzenia lub ubytku od dnia, w którym nastąpiła odstawa, w przypadkach zginięcia całej posyłki i w razie spóźnienia odstawy od dnia, w którym termin odstawy upłynął.

Przerwę biegu przedstawienia ocenia się według ustaw kraju, w którym wniesiono skargę.

Art. **46**. Roszczeń, które w myśl artykułów 44 i 45 zgasły lub uległy przedawnieniu, nie można dochodzić także drogą skargi wzajemnej lub zarzutów.

Art. **47**. Tej kolei żelaznej, która na zasadzie przepisów umowy niniejszej zapłaciła wynagrodzenie szkody, służy prawo regresu do kolei, które uczestniczyły w przewozie, a to według następujących postanowień:

1. Ta kolej, z której wyłącznej winy szkoda powstała, jest za nią wyłącznie odpowiedzialna.

2. Jeżeli szkoda powstała z winy kilku kolei, każda kolej odpowiedzialna jest za szkodę, która powstała z jej winy. Jeżeli okoliczności przypadku nie dozwalają takiego rozróżnienia, wynagrodzenie szkody rozłożone będzie na koleje, które zawiniły, według zasad podanych niżej pod l. 3.

3. Jeżeli nie można udowodnić, że szkoda powstała z winy jednej lub kilku kolei żelaznych, wszystkie koleje, które uczestniczyły w przewozie, z wyjątkiem tych, które udowodnią, że szkoda nie powstała na ich torze, są odpowiedzialne za szkodę w stosunku do przewoźnego, które każda z nich byłaby według taryfy otrzymała, gdyby przewóz był prawidłowo wykonany.

W razie niewypłacalności jednej z kolei w artykule niniejszym wzmiankowanych, szkoda, którą przez to poniesie kolej płacąca wynagrodzenie, rozłożona będzie na wszystkie koleje żelazne w przewozie uczestniczące, w stosunku do przewoźnego, jakie się każdej z nich należy.

Art. **48**. Przepisy artykułu 47 stosują się także do przypadków uchybienia terminu odstawy. Za uchybienie terminu odstawy odpowiedzialne są zarządy, z których winy powstało, w stosunku do długości opóźnienia, które nastąpiło na ich szlakach.

Gdyby nie istniały umowy szczególne, termin odstawy rozkłada się między koleje żelazne, w przewozie uczestniczące według prawideł podanych w przepisach wykonawczych.

Art. **49**. Solidarna odpowiedzialność kilku kolei w przewozie uczestniczących ustaje w przypadkach regresu.

Art. **50**. Co do roszczeń kolei żelaznych między sobą dochodzonych drogą regresu ostateczne orzeczenie, wydane w sporze o wynagrodzenie szkody przeciw kolei dochodzącej regresu, rozstrzyga tak pod względem obowiązku wynagrodzenia szkody, jak też pod względem wysokości onegoż. o ile kolejom drogą regresu do odpowiedzialności pociągniętym spór był zapowiedziany w należytej formie i o ile one były w możności interweniowania w tymże procesie. Termin do tej interwencyi wyznaczy sędzia sprawy głównej stosownie do okoliczności wypadku i według możności jak najkrótszy[1])

1) Por. § 21 nowej p. cyw.

Art. **51**. O ile zgodne porozumienie nie nastąpiło, kolej żelazna, chcąca wykonać prawo regresu, winna pozwać jedną i tą samą skargą wszystkie koleje interesowane, w przeciwnym bowiem razie traci prawo regresu do kolei nie pozwanych.

Sędzia wydać ma decyzyą w jednym wyroku. Pozwanym nie służy prawo dalszego regresu.

Art. **52**. Łączenie postępowania regresowego z sporem o wynagrodzenie szkody jest niedopuszczalne.

Art. **53**. Właściwym sędzią do roszczeń regresowych jest wyłącznie sędzia siedziby tej kolei żelaznej, przeciw której został regres wniesiony.

Jeżeli skarga wytoczona być ma przeciw kilku kolejom żelaznym, kolei skarżącej służy wybór sędziów pomiędzy uznanymi za właściwych na zasadzie ustępu 1 niniejszego artykułu

Art. **54**. Kolejom żelaznym zastrzega się prawo zawierania z sobą umów osobnych co do regresu a to bądź naprzód, bądź w każdym z osobna przydadku.

Art. **55**. O ile umowa niniejsza nie zawiera innych postanowień, postępowanie odbywać się ma według ustaw obowiązujących sędziego, przed którym proces się toczy.

Art. **56**. Gdy wyroki w postępowaniu spornem lub zaocznem na mocy postanowień niniejszej umowy przez właściwego sędziego wydane, stosownie do ustaw, według których sędzia orzekający wyrokuje, staną się wykonalnymi, wówczas mieć będą moc egzekucyjną na obszarze wszystkich państw niniejszą umowę zawierających pod warunkami i formalnościami w ustawach tychże państw przepisanymi, przyczem badanie treści samej sprawy jest niedopuszczalne. Postanowienie to nie stosuje się do wyroków, które tylko prowizorycznie mogą być egzekwowane, ani też do tych postanowień wyroku, któremi powód w sporze upadający skazany jest jeszcze i na dalsze odszkodowanie oprócz kosztów sporu.

W sprawach toczących się na podstawie międzynarodowej umowy o przewóz towarów nie można żądać zabezpieczenia kosztów sporu[1]).

1) Nowa p. c. utrzymuje ten przepis w mocy: § 57 p. c.

Art. **57**. W celu ułatwienia i zapewnienia wykonania umowy niniejszej utworzony będzie urząd centralny dla przewozu międzynarodowego, którego zadania będą następujące:

1. Odbieranie zawiadomień od wszystkich państw kontraktujących i od wszystkich interesowanych zarządów kolejowych i przesyłanie tychże innym państwom i zarządom.

2. Zbieranie, zestawianie i ogłaszanie wiadomości wszelkiego rodzaju, mających znaczenie dla obrotu międzynarodowego.

3. Rozsądzanie sporów pomiędzy kolejami żelaznemi na żądanie tychże kolei.

4. Przysposabianie wniosków tyczących się zmiany umowy niniejszej i proponowanie państwom kontraktującym zwołania nowej konferencyi, gdy zajdzie tego potrzeba.

5. Ułatwianie rozmaitym zarządom kolejowym stosunków finansowych, wynikających z służby przewozowej międzynarodowej, tudzież ściągania zaległych należytości i przyczynianie się pod tym względem do bezpieczeństwa stosunków między kolejami żelaznemi.

Siedziba tego urzędu, jego skład i organizacya tudzież środki wykonawcze, ustanowione będą w osobnym regulaminie.

Art. **58**. Urząd centralny w artykule 57 wzmiankowany obowiązany jest odbierać zawiadomienia państw traktatowych, tyczące się zapisania lub wykreślenia kolei żelaznej w spisach na zasadzie artykułu 1 ułożonych.

Rzeczywiste przystąpienie nowej kolei żelaznej do służby przewozowej międzynarodowej następuje dopiero w miesiąc od daty pisma, którem urząd centralny uwiadomi o tem inne państwa.

Co się tyczy wykreślenia kolei żelaznej, urząd centralny uskuteczni to wtedy, gdy jedno z państw rokujących uwiadomi go o stwierdzeniu z swej strony, że kolej żelazna do niego przyñależąca i w spisie przez to państwo ułożonym umieszczona nie może bądź z powodów finansowych, bądź dla innych przeszkód materyalnych

czynić zadość zobowiązaniom, które umowa niniejsza na koleje wkłada.

Każdy zarząd kolejowy, skoro tylko otrzyma od urzędu centralnego uwiadomienie o wykreśleniu kolei żelaznej, ma prawo przerwać z tą koleją stosunki z przewozu międzynarodowego wynikające. Przewozy jednak już rozpoczęte mają być i w tym przypadku w zupełności wykonane.

Art. **59**. Najmniej co trzy lata zbierać się będą na konferencyą delegaci państw kontraktujących w celu proponowania uznanych za potrzebne zmian i ulepszeń w umowie niniejszej[1]).

Na żądanie najmniej czwartej części państw interesowanych konferencye mogą odbywać się także w terminie wcześniejszym.

1) Na konferencyi w Bernie dnia 20 września 1893 umówiono się o następne oświadczenie dodatkowe, ratyfikowane z strony Jego c. i k. Apostolskiej Mości w Ischl 29 lipca 1894, co do którego wymiana ratyfikacyi nastąpiła w Bernie 21 września 1896, a które zamieszczone jest pod L. 204 D. u p. z r. 1896:

Państwa, które nie wzięły udziału w umowie z 14 października 1890 o przewozie towarów kolejami żelaznemi, mogą żądać, by je do niej przypuszczono.

Zwrócić się mają w tym względzie do rządu szwajcarskiego.

Rząd ten udzieli takie żądanie do zbadania urzędowi centralnemu i zawiadomi następnie państwa kontraktujące o swych wnioskach.

Jeżeli nastąpi porozumienie się, rząd szwajcarski wyda dotyczącemu państwu dokument z przyjęciem przystąpienia i zawiadomi o tem równocześnie państwa kontraktujące.

Przystąpienie skutkuje w miesiąc po dacie zawiadomienia uskutecznionego przez rząd szwajcarski. Pociąga ono za sobą przyjęcie wszystkich postanowień umowy w pełnej osnowie.

Na konferencyi w Bernie 16 lipca 1895, której wynik został ratyfikowany z strony Jego c. i k. Apostolskiej Mości w Wiedniu 28 sierpnia 1896 z wymianą ratyfikacyi w Bernie 1 października 1896, a objęty jest pod L. 210 D. u. p. z r. 1896, zmodyfikowano § 1 postanowień wykonawczych tej umowy, która to modyfikacya poniżej w tekście jest uwzględniona, a nadto zmieniono brzmienie załącznika tychże postanowień Nr. 1.

Art. **60**. Umowa niniejsza będzie obowiązującą dla każdego z państw rokujących przez trzy lata, licząc od dnia, w którym rozpocznie się jej skuteczność. Każde państwo, które po upływie tego czasu zamierza odstąpić od umowy, obowiązane jest na rok przed tem uwiadomić inne mocarstwa o tym zamiarze. W razie niezrobienia użytku z tego prawa, umowa niniejsza uważana będzie za przedłużoną na następne trzy lata.

Umowa niniejsza będzie przez państwa kontraktujące ratyfikowana jak można najrychlej i rozpocznie skutkować w trzy miesiące po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych.

W dowód czego pełnomocnicy podpisali umowę niniejszą i wycisnęli na niej swoje pieczęcie.

Działo się w Bernie dnia czternastego października tysiąc ośmset dziewięćdziesiątego roku.

CZĘŚĆ DRUGA.

REGULAMIN

tyczący się zaprowadzenia urzędu centralnego.

Art. **1**. Uorganizowanie i nadzorowanie urzędu centralnego w artykule 57 umowy ustanowionego porucza się

radzie związkowej szwajcarskiej. Siedzibą tego urzędu będzie Berno.

Do uorganizowania go przystąpić należy niezwłocznie po wymianie ratyfikacyi i w taki sposób, żeby urząd mógł rozpocząć czynności swoje jak tylko umowa nabędzie mocy obowiązującej.

Koszta tego urzędu, które aż do nowej decyzyi nie mają przenosić sumy 100.000 franków rocznie, wezmą na siebie państwa w stosunku ilości kilometrów kolei żelaznych, mających współdziałać w przewozie międzynarodowym.

Art. **2**. Urząd centralny będzie uwiadamiany o wszystkiem, co może mieć znaczenie dla przewozu międzynarodowego; wiadomości tych będą mu udzielały państwa kontraktujące i zarządy kolei żelaznych. Na podstawie otrzymywanych wiadomości może wydawać pismo peryodyczne, które przesyłać ma bezpłatnie wszystkim państwom kontraktującym i zarządom interesowanym po jednym egzemplarzu. Za dalsze egzemplarze tego czasopisma, gdyby ich zażądano ponad ilość obowiązkową, płacić należy cenę, którą urząd centralny ustanowi. Czasopismo rzeczone wychodzić ma w języku niemieckim i francuskim.

Państwa kontraktujące zakomunikują urzędowi centralnemu jak można najrychlej spisy przedmiotów, w artykule 2 umowy pod ll. 1 i 3 wymienionych, i będą go uwiadamiały z możliwym pospiechem o wszelkich zmianach, jakieby każde z nich w tym spisie poczyniło, urząd zaś będzie te spisy i zmiany komunikował bezzwłocznie wszystkim państwom kontraktującym.

Co się tyczy przedmiotów wzmiankowanych w ar-

tykule 2 pod l. 2, urząd centralny zażąda od każdego z państw kontraktujących potrzebnych wyjaśnień i zakomunikuje je wszystkim innym państwom.

Art. 3. Na żądanie każdego zarządu kolejowego urząd centralny podejmować się będzie pośrednictwa przy uregulowaniu rachunków, tyczących się przewozu międzynarodowego.

Celem łatwiejszego ściągnięcia niezapłaconych należytości i wierzytelności z przewozu międzynarodowego można o ich niezapłaceniu uwiadamiać urząd centralny, który niezwłocznie wystosuje wezwanie do kolei dłużnej o uregulowanie należytości lub podanie przyczyny odmówienia zapłaty.

Gdyby urząd był tego zdania, że odmowa jest uzasadniona, odeśle strony przed właściwego sędziego.

W przeciwnym przypadku, tudzież gdyby zaprzeczano tylko części wierzytelności, kierownik urzędu zasięgnąwszy zdania dwóch biegłych, których do tego celu wyznaczy rada związkowa, orzecze, czy kolej dłużna ma całą należytość lub jej część złożyć w urzędzie. Suma wskutek tego w urzędzie złożona pozostawać ma u niego w depozycie aż do decyzyi właściwego sędziego.

Jeżeli kolej w przeciągu czternastu dni nie uczyni zadość wezwaniu urzędu, wystosować należy do niej ponowne wezwanie z wskazaniem na skutki dalszego odmówienia zapłaty.

Jeżeli się do tego nowego wezwania w ciągu dni dziesięciu nie zastosowano, kierownik wystosuje z urzędu do państwa, do którego kolej dotycząca należy, umotywowane uwiadomienie z wezwaniem o obmyślenie stosownych środków, a mianowicie o zbadanie, czy kolej dłużną należy pozostawić w wykazie kolei przez to państwo zakomunikowanym.

Gdyby na uwiadomienie przesłane przez urząd państwu, do którego kolej należy, nie nadeszła odpowiedź w przeciągu sześciu tygodni, lub gdyby państwo oświadczyło, że pomimo nieuiszczenia zapłaty nie uznaje za stosowne wykreślić kolei z listy, rozumieć się to będzie tak, że owo państwo bierze na siebie bez dalszej deklaracyi gwarancyą co do wypłacalności kolei dłużnej, o ile chodzi o wierzytelności, wynikające z przewozu międzynarodowego.

W dowód czego pełnomocnicy podpisali regulamin niniejszy.

Działo się w Bernie dnia czternastego października tysiąc ośmset dziewięćdziesiątego roku.

CZĘŚĆ TRZECIA.

Postanowienia wykonawcze
do
UMOWY
tyczącej się międzynarodowego przewozu towarów na kolejach żelaznych.

(Do artykułu 3 umowy).

§ 1. Wyłączone są od przewozu:

1) Złoto i srebro w sztabach, platyna, pieniądze, monety i papiery wartości pieniężnej, dokumenty, drogie kamienie, perły prawdziwe, klejnoty i wogóle kosztowności.

2) Dzieła sztuki, jako to: obrazy, bronzy artystyczne, antyki.

3) Zwłoki.

Jednakże złoto i srebro w sztabach, platyna, pieniądze brzęczące i papierowe, dokumenty, drogie kamienie, perły prawdziwe, klejnoty i inne kosztowności, dzieła sztuki, jakoto: obrazy, bronzy artystyczne, antyki, dopuszczone będą do przewozu międzynarodowego z międzynarodowym listem przewozowym według umowy berneńskiej na podstawie bądź to porozumienia między rządami państw interesowanych, bądź też taryf wypracowanych przez upoważnione do tego należycie zarządy kolei żelaznych i potwierdzonych przez wszystkie właściwe władze.

Do kosztowności należą między innemi koronki i hafty wielkiej wartości.

Również zwłoki są dopuszczone do przewozu międzynarodowego z międzynarodowym listem przewozowym, jednak pod następującymi warunkami:

a) przewóz musi być wykonany przesyłką pospieszną.

b) Koszta przewozu muszą być zapłacone z góry.

c) Przewóz może być wykonany tylko pod dozorem osoby w tym celu przydanej.

d) Przewozy zwłok podlegają szczególnym prawom i regulaminom policyjnym każdego państwa, o ile co do nich nie nastąpiła osobna umowa między państwami [1]).

1) Wedle układu objętego obwieszczeniem min. z 15 lutego 1895 L. 24 D. u. p. w stosunku między Austro-Węgrami a Niemcami zatrzymuje co się tyczy przewozu zwłok swą moc układ z 12 marca 1890 L. 46 D. u. p. w przedmiocie wzajemnego uznawania paszportów zwłok. Nadto przyjmowane one będą do przewozu także na podstawie rewersu przewozowego.

4) Proch strzelniczy, bawełna strzelnicza, nabita

broń palna, piorunian srebra, piorunian rtęci, piorunian złota, wyroby pyrotechniczne, papier strzelający, nitrogliceryna, sole pikrynowe, koks sodowy (natronkokes), dynamit, jakoteż wszelkie inne przedmioty samopalne lub wybuchające, następnie produkta wzniecające obrzydzenie lub cuchnące, o ile przedmioty pod tym numerem wzmiankowane nie są wyraźnie wyszczególnione pomiędzy tymi, których przewóz jest warunkowo dozwolony.

Przedmioty wymienione w załączce 1, przyjmowane będą do przewozu tylko pod warunkami tamże podanymi [2]). Dołączać należy do nich osobne listy przewozowe, nie obejmujące innych przedmiotów.

2) Por. art. 59 umowy uw. 1 i f. Załączki tej, zawierającej przepisy co do opakowania i sposobu przewozu przedmiotów szczególnie niebezpiecznych, a mającej tylko techniczne znaczenie nie umieszczamy.

Jednakże można dopuścić pod pewnymi warunkami do przewozu przedmioty wyłączone według l. 4 od przewozu międzynarodowego lub przyjąć lżejsze warunki co do przedmiotów wedle załączki 1 warunkowo tylko do przewozu przypuszczonych.

Może to nastąpić w drodze:

1) porozumienia między rządami państw interesowanych [3]);

2) taryf zarządów interesowanych kolei żelaznych pod warunkiem, że

a) wewnętrzne regulamina dopuszczają przewozu tych przedmiotów lub warunków, które do tego przewozu stosowane być mają;

b) taryfy wypracowane przez upoważnione do tego

należycie zarządy kolei żelaznych będą potwierdzone przez wszystkie właściwe władze.

3) Osobny układ w tym względzie między Austro-Węgrami Niemcami, Niderlandami, Szwajcaryą, Luxemburgiem i Belgią podaje obwieszcz. min. z 1 lutego i 1 maja 1894 L. 25 i 81 D. u. p.; między Austro-Węgrami a Niemcami obwieszcz. min. z 15 lutego 1895 L. 24 D. u. p.

(Do artykułu 6 umowy).

§ 2. Listy przewozowe międzynarodowe wygotowywać należy na blankietach, których wzór podaje załączka 2[1]). Blankiety te powinny być wydrukowane do posyłek zwyczajnych na białym, do pospiesznych na ciemno-różowym papierze, a zgodność ich z dotyczącymi przepisami umowy niniejszej potwierdzona być ma wyciśnięciem pieczęci kolei żelaznej lub grupy kolei żelaznych kraju z którego posyłka odchodzi.

Listy przewozowe, a mianowicie tak ich części wydrukowane jak i pisane, powinny być zredagowane w języku niemieckim lub francuskim.

Jeżeli językiem urzędowym kraju, z którego posyłka wychodzi, nie jest ani niemiecki ani francuski, list przewozowy może być zredagowany w języku urzędowym tego kraju, jednakże powinien zawierać dokładny przekład części pisanych na język niemiecki lub francuski.

Części blankietu obwiedzione grubemi liniami wypełniać mają koleje żelazne, inne wypełnia wysyłający.

Więcej przedmiotów można wpisać w tym samym liście przewozowym tylko wtedy, gdy stosownie do ich jakości można ładować je razem bez obawy uszkodzenia i gdy temu nie sprzeciwiają się przepisy cłowe, podatkowe i policyjne.

Towary, które według przepisów obowiązujących ładować ma wysyłający a wyładować odbiorca, posyłać należy za osobnymi listami przewozowymi, nie zawierającymi innych przedmiotów.

Stacya, z której posyłka odchodzi, może żądać, żeby do każdej posyłki całowagonowej wygotowany był osobny list przewozowy.

1) Wzór ten jako powszechnie znany, opuszczamy.

(Do artykułu 7 umowy).

§ 3. Jeżeli wysyłający towary wzmiankowane w § 1, ustęp 4 i w załączce 1, pod ll. I — XXXIV odda do przewozu za nieprawdziwą lub niedokładną deklaracyą, lub jeżeli zaniedba zastosować się do przepisów bezpieczeństwa podanych w załączce 1 co do ll. I — XXXV, zapłacić ma dodatek do taksy, wynoszący 15 franków od kilograma brutto.

W wszystkich innych przypadkach dopłata do taksy za mylne deklarowanie tego, co posyłka zawiera, w artykule 7 umowy przewidziana, wynosi podwójną wysokość przewoźnego, przypadającego za drogę od miejsca, z którego posyłka odchodzi, aż do miejsca przeznaczenia.

Jeżeli przeciążenie wagonu, który wysyłający ładował, przewyższa jego udźwig o więcej niż 5%, łączna kara pieniężna wynosi tyle, co różnica przewoźnego, dziesięć razy wzięta.

(Do artykułu 9 umowy).

§ 4. Do napisania deklaracyi w artykule 9 przewidzianej, używać należy blankietu, którego wzór podaje załączka 3[1]).

1) Wzoru tego ogólnie znanego nie podajemy.

(Do artykułu 13 umowy).

§ 5. Sumę największą powziątku ustanawia się na 2000 franków od listu przewozowego.

(Do artykułu 14 umowy).

§ 6. Terminy odstawy nie mogą przekraczać następnych okresów maksymalnych:

a) dlaposyłek pospiesznych:

1. termin do wyekspedyowania . . . . 1 dzień;
2. termin do przewiezienia na każde choćby tylko zaczęte 250 kilometrów . . 1 dzień;

b) dla posyłek zwyczajnych:

1. termin do wyekspedyowania . . . . 2 dni;
2. termin do przewiezienia na każde choćby tylko zaczęte 250 kilometrów . . 2 dni.

Jeżeli przewóz przechodzi z obrębu jednego zarządu w obręb zarządu drugiej kolei, która się z tamtą łączy, terminy przewozu obliczają się biorąc za podstawę całkowitą odległość pomiędzy stacyą przyjmującą a stacyą przeznaczenia, terminy zaś ekspedycyi bez względu na ilość zarządów, przez których obręby posyłka przechodzi, liczy się tylko raz.

Ustawy i regulamina państw kontraktujących przepisują, o ile kolejom pod ich nadzorem zostającym dozwolone jest przedłużenie powyższych terminów w następujących przypadkach:

1. Z powodu jarmarków.
2. Z powodu nadzwyczajnych stosunków obrotu.
3. Gdy towar ma przechodzić przez rzekę, na której nie ma mostu, albo przez połączenie kolejowe łączące dwie koleje w przewozie współdziałające.

4. Gdy kolej ma drugorzędne znaczenie, jakoteż gdy ruch przechodzi na koleje, których tory mają inną szerokość.

Gdy kolej żelazna będzie w konieczności zrobienia użytku z prawa przedłużenia terminów w paragrafie niniejszym, ll. 1 aż do 4, poszczególnym państwom przyznanego, winna wyciśnięciem pieczęci na liście przewozowym oznaczyć dzień oddania następnej kolei a zarazem dopisać na nim, dlaczego przekroczenie terminu z jej strony nastąpiło i ile wynosi.

Termin odstawy zaczyna się liczyć od północy, która nastąpi po przyjęciu towaru z listem przewozowym, a dotrzymano go, jeżeli w ciągu tegoż stosownie do przepisów kolej odstawiającą obowiązujących towar doręczony został odbiorcy lub osobie, do której można go ważnie odstawić, albo też osoba ta została o jego nadejściu uwiadomiona.

Te same przepisy określają także sposób, w jaki doręczenie uwiadomienia ma być stwierdzane.

Bieg terminów odstawy wstrzymuje się na czas załatwiania formalności cłowych, podatkowych lub policyjnych, jakoteż na czas przerwy ruchu, jeżeli nastąpiła bez winy kolei i nie dozwala chwilowo towaru wysłać lub wieźć go dalej.

Jeżeli dniem następującym po oddaniu towaru do przewozu jest niedziela, termin odstawy zaczyna się liczyć dopiero o 24 godziny później.

Jeżeli ostatnim dniem terminu odstawy jest niedziela, termin ten upływa dopiero w dniu następnym.

Oba te wyjątki nie stosują się po posyłek pospiesznych.

Jeżeli jedno z państw zamieści w swoich ustawach lub zatwierdzonych regulaminach ruchu na kolejach żelaz-

nych postanowienie, tyczące się przerwy transportu towarów w niedziele i pewne dni świąteczne, terminy przewozu będą stosunkowo przedłużone.

(Do artykułu 15 umowy).

§ 7. Do deklaracyi w artykule 15 ustęp 6 przewidzianej, używać należy blankietu podanego w załączce 4.[1])

1) Blankiet ten powszechnie znany opuszczamy.

(Do artykułu 32 umowy).

§ 8. Stopa normalna prawidłowej straty na wadze wynosi dwa od sta dla towarów płynnych i wilgotnych jakoteż dla następujących towarów suchych:

drzewa farbiarskie tarte i mielone,
kory,
korzenie,
lukrecya,
tytoń krajany,
tłuszcze,
mydła i oleje twarde,
owoce świeże,
liście tytoniowe świeże,
wełna owcza,
skóry niegarbowane,
błamy,
skóry garbowane,
owoce suszone i pieczone,
ścięgna zwierzęce,
rogi i kopyta,
kości (całe i mielone),
ryby suszone,

chmiel,
kity świeże.

Dla wszystkich innych towarów suchych tego rodzaju, który w artykule 32 umowy jest wzmiankowany, stopa normalna wynosi jeden od sta.

(Do artykułu 38 umowy).

§ 9. Suma, którą deklaruje się jako oznaczającą, ile zależy na odstawie, musi być w liście przewozowym w miejscu na to przeznaczonem napisana głoskami.

Dodatek do przewoźnego za deklaracyą, ile zależy na odstawie, może wynosić od każdych zaczętych 200 kilometrów najwięcej pięć od tysiąca sumy deklarowanej.

Najmniejsza kwota dodatku do przewoźnego wynosi 50 centimów.

(Do artykułu 48 umowy).

§ 10. W braku umów osobnych, terminy dostawy ustanowione w artykule 14 umowy i w § 6 niniejszych postanowień wykonawczych, rozkładają się między rozmaite koleje żelazne w przewozie współdziałające w następujący sposób:

1. pomiędzy dwie koleje sąsiednie:

a) termin do wyekspedyowania na dwie części równe;

b) termin do przewiezienia w stosunku odległości w taryfie oznaczonych a przebieżonych na każdej z dwóch kolei żelaznych.

2. Pomiędzy trzy lub więcej kolei żelaznych:

a) dla pierwszej i ostatniej odlicza się z góry z terminu

na wyekspedyowanie po 12 godzin dla posyłek zwyczajnych a po 6 godzin dla posyłek pospiesznych;

b) reszta terminu na wyekspedyowanie i trzecia część terminu na przewiezienie rozkładają się w równych częściach między wszystkie koleje żelazne;

c) pozostałe dwie trzecie części terminu na przewiezienie rozkładają się w stosunku odległości w taryfie oznaczonych, przebieżonych na każdej z tych kolei żelaznych.

Przedłużenia terminów, do których kolej żelazna miałaby prawo na zasadzie swoich osobnych taryfowych postanowień lokalnych, będą tej kolei liczone.

Przeciąg czasu pomiędzy chwilą oddania towaru pierwszej kolei żelaznej a chwilą, od której termin zaczyna się liczyć, służy wyłącznie tej pierwszej kolei.

Jeżeli termin odstawy został w ogólności dotrzymany, rozkładu powyższego nie bierze się na uwagę.

§ 14. W tych państwach kontraktujących, w których jednostką monetarną nie jest frank, sumy w niniejszych postanowieniach wykonawczych podane w frankach zastąpić należy kwotami wyrażonemi w walucie krajowej.

W dowód czego pełnomocnicy podpisali niniejsze postanowienia wykonawcze.

Działo się w Bernie, dnia czternastego października tysiąc ośmset dziewięćdziesiątego roku.

CZĘŚĆ CZWARTA.
Protokół.

Przystępując do podpisania umowy w dniu dzisiejszym zawartej, pełnomocnicy oświadczyli i przyjęli za wspólną zgodą, co następuje:

I. Co do artykułu 1 zgodzono się, że przewóz nie ma być uważany za międzynarodowy, jeżeli stacye odejścia i przeznaczenia posyłki leżą na obszarze tego samego państwa i posyłka tylko przechodowo przecina obszar obcego państwa na linii eksploatowanej przez zarząd państwa, z którego odeszła posyłka.

Również zgodzono się, że postanowienia umowy niniejszej nie mają być stosowane do posyłek idących z jakiejkolwiek stacyi na obszarze pewnego państwa bądź do dworca pogranicznego państwa sąsiedniego, w którym odbywa się manipulacya cłowa, bądź do stacyi między tym dworcem a granicą leżącej, wyjąwszy ten przypadek, że wysyłający żąda zastosowania umowy niniejszej do takiej posyłki. Postanowienie to odnosi się także do posyłek idących z rzeczonego dworca pogranicznego, albo wzmiankowanej stacyi pośredniej do stacyi drugiego państwa.

II. Co się tyczy artykułu 11 pełnomocnicy oświadczczają, że nie mogą przyjąć żadnego zobowiązania, któreby ograniczało wolność ich państw w urządzeniu ruchu wewnętrznego swoich kolei żelaznych. Zresztą stwierdzają, każdy co do państwa, które reprezentuje, że urządzenie to jest obecnie zgodne z zasadami w artykule 11 umowy postanowionemi, i uznają za rzecz pożądaną, żeby zgodność ta była utrzymana.

III. Nadto uznano, że umowa nie zmienia w żadnym względzie stosunku między kolejami żelaznemi a państwem, do którego należą, i że stosunek ten także w przyszłości urządzany być ma w każdem państwie przez tegoż ustawodawstwo, mianowicie zaś, że umowa nie narusza postanowień obowiązujących w każdem państwie pod względ-

dem zatwierdzania przez rząd taryf i warunków przewozu.

IV. Zgodzono się, że regulamin tyczący się zaprowadzenia urzędu centralnego, tudzież postanowienia wykonawcze do umowy międzynarodowej, tyczącej się obrotu towarów na kolejach żelaznych, równie jak załączki 1, 2, 3 i 4 będą miały tę samą wagę i będą obowiązywały tak długo jak umowa.

Protokół niniejszy, który będzie ratyfikowany jednocześnie z umową dnia dzisiejszego zawartą, uważany być ma za część istotną tejże umowy; będzie miał tę samą wagę i będzie do tego samego czasu co ona obowiązywał.

W dowód czego pełnomocnicy podpisali protokół niniejszy.

Działo się w Bernie, dnia czternastego października tysiąc ośmset dziewięćdziesiątego roku.

B) **Ustawa z dnia 27 października 1892 L. 187 D. u. p.**

o wykonaniu umowy międzynarodowej z dnia 14 października 1890 i o wydaniu postanowień co do przewozu towarów na kolejach żelaznych.

Za zgodą obu izb Rady państwa postanawiam co następuje:

§. 1. Upoważnia się rząd do wydania drogą rozporządzenia postanowień potrzebnych do wykonania umowy międzynarodowej, tyczącej się obrotu towarów na kolejach żelaznych, zawartej w Bernie dnia 14 października 1890.

§. 2. Nadto upoważnia się rząd, żeby ustanawiając a względnie zmieniając drogą rozporządzenia porządek ruchu na kolejach żelaznych dla tych przewozów towarowych, do których nie stosuje się umowa w §. 1 wzmiankowana, pogodził postanowienia onegoż ze wszystkimi lub przynajmniej z niektórymi przepisami rzeczonej umowy, a to nawet w takim razie, gdyby przepisy te różniły się od postanowień kodeksu handlowego.

Gdy zarządzenia te, drogą rozporządzenia wydać się mające, zaczną obowiązywać, postanowienia dotychczasowe z niemi niezgodne utracą moc wiążącą.

§. 3. Zarządzenia w §§. 1 i 2 wydane rozciągają się także na te postanowienia traktatowe, które stosownie do protokołu końcowego umowy w §. 1 wzmiankowanej mają tak samo jak umowa i przez ten sam co ona przeciąg czasu obowiązywać.

§. 4. Postanowienia na zasadzie §§. 1 i 2 potrzebne wydać należy z zachowaniem przepisów artykułu VIII przymierza cłowego i handlowego z krajami korony węgierskiej (ustawa z dnia 27 czerwca 1878 L. 62 D. u. p. i z dnia 21 maja 1887 L. 48 D. u. p.) i ogłosić w dzienniku ustaw państwa.

§. 5. Ustawa niniejsza, którą ogłosić należy jednocześnie z umową w §. 1 wzmiankowaną, nabywa mocy obowiązującej od dnia ogłoszenia. Wykonanie onejże poruczam Memu ministrowi handlu, który winien w tym względzie porozumieć się z Moim ministrem sprawiedliwości.

XI.

Regulamin kolejowy.

Rozporządzenie Ministra handlu w porozumieniu z Ministrem sprawiedliwości z d. 10 grudnia 1892 L. 207 D. u. p. tyczące się regulaminu ruchu dla kolei żelaznych królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych.

(1) Na zasadzie §§. 2 i 4 ustawy z dnia 27 października 1892 L. 187 D. u. p. o wykonaniu umowy międzynarodowej z dnia 14 października 1890 i wydaniu postanowień tyczących się przewozu towarowego na kolejach żelaznych, jakoteż w myśl artykułu VIII. przymierza cłowego i handlowego z krajami korony węgierskiej (ustawa z dnia 27 czerwca 1887 L. 62 D. u. p. i z dnia 21 maja 1887 L. 48 D. u. p.) rozporządzam w porozumieniu z ministrem sprawiedliwości, że zamieszczony poniżej regulamin ruchu nabyć ma mocy obowiązującej dla wszystkich kolei żelaznych królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych, od dnia 1 stycznia 1893.

(2) Od tegoż dnia uchyla się porządek ruchu zaprowadzony rozporządzeniem z dnia 10 czerwca 1874 L. 75 D. u. p. i dodatki do niego.

(3) Królewsko-węgierski minister handlu, z którym się w tym względzie porozumiałem, wydaje jednocześnie równobrzmiące rozporządzenie dla kolei żelaznych krajów korony węgierskiej.

Regulamin ruchu dla kolei żelaznych królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych.

I. Postanowienia wstępne.

(1) Postanowienia niniejszego regulaminu stosują się do ruchu wszystkich kolei żelaznych królestw i krajów w Radzie państwa reprezentowanych. Do ruchu międzynarodowego tychże kolei stosuje się niniejszy regulamin tylko o tyle, o ile ten ruch międzynarodowy nie jest urządzony osobnymi przepisami.

(2) Zarządy kolejowe mogą za zezwoleniem władzy nadzorczej wydawać postanowienia uzupełniające niniejszy regulamin ruchu. Władza nadzorcza może zezwolić na wydanie odmiennych postanowień dla kolei drugorzędnych jakoteż wtedy, gdy tego wymagają szczególne stosunki ruchu.

(3) Wszelkie postanowienia uzupełniające i odmienne stają się ważnemi dopiero przez zamieszczenie ich w ogłoszonych taryfach. Zatwierdzenie winno być w ogłoszeniu uwidocznione.

II. Przepisy ogólne.

Obowiązki służby kolejowej.

§. 1. (1) Służba kolei żelaznych winna w stosunkach z publicznością postępować stanowczo, ale uprzejmie i ma być w granicach swoich powinności służbowych usłużną.

(2) Przyjmowanie wynagrodzeń lub podarunków za czynności służbowe jest wzbronione.

(3) Służbie jest wzbronione palenie tytoniu podczas służbowego stykania się z publicznością.

Zarządzenia służby.

§. 2. Publiczność obowiązana jest stosować się do zarządzeń służbowych osób do służby kolejowej należących, gdy są w mundurze lub opatrzone są bądź odznaką służbową bądź legitymacyą.

Rozsądzanie sporów.

§. 3. Spory pomiędzy publicznością a służbą kolejową rozstrzyga na stacyach naczelnik stacyi, podczas jazdy zaś konduktor.

Zanoszenie zażaleń.

§. 4. (1) Zażalenia zanosić można ustnie lub piśmiennie do przełożonego urzędnika, albo też zapisywać je do książki zażaleń znajdującej się na każdej stacyi.

(2) Na wszelkie zażalenia, zaniesione z wymienieniem nazwiska i miejsca zamieszkania żalącego się zarząd obowiązany jest odpowiedzieć w czasie jak najkrótszym. W skargach na osobę należącą do służby wymienić należy z jak największą dokładnością jej nazwisko, albo liczbę lub odznakę mundurową.

Wstęp do dworców i na kolej.

§ 5. Wstęp do dworców i na kolej poza obrębem miejsc, zawsze lub czasowo dla publiczności przeznaczonych i otwartych, jest w ogólności wszystkim zabroniony,

z wyjątkiem osób przepisami policyjno-kolejowymi do tego upoważnionych.

Obowiązek przyjmowania do przewozu.

§ 6. (1) Przewozu osób, zwierząt i rzeczy nie można odmówić,

1) jeżeli uczyniono zadość warunkom przewozu i wszystkim innym ogólnym zarządzeniom kolei żelaznej,

2) jeżeli przewóz zwyczajnymi środkami transportowymi jest możebny,

3) jeżeli okoliczności, które należy uważać za siłę wyższą, nie przeszkadzają przewiezieniu.

(2) Przedmioty, których naładowanie i wyładowanie wymaga szczególnych przyrządów, obowiązana jest kolej żelazna przyjmować tylko w takich stacyach i do takich stacyi, w których znajdują się owe przyrządy.

Ceny przewozu. Taryfy.

§ 7. (1) Ceny przewozu oblicza się podług taryf prawnie istniejących i należycie ogłoszonych.

(2) Podwyższenia taryf i wszelkie utrudnienia warunków przewozu nabywają mocy obowiązującej dopiero po upływie 6 tygodni od ich ogłoszenia, chyba, że taryfa tylko na pewien oznaczony czas była zaprowadzona [1]).

1) Zob. także rozp. min. handlu z 20 listopada 1895 L. 167 D. u. p. i min. kolej. z 8 lipca 1896 L. 114 D. u. p. tyczące się udzielania opustów taryfowych przy przewozie towarów na kolejach i ogłaszania ich.

Pieniądze.

§ 8. Oprócz pieniędzy w rozumieniu ustawy przyjmowane będą w zapłacie, gdzieby to było potrzebne i o ile

się temu nie sprzeciwia zakaz ustawowy, także pieniądze złote i srebrne na kolejach sąsiednich zagranicznych ustawowy kurs mające, jednak z wyłączeniem monety zdawkowej, a to po kursie przez zarząd kolei oznaczonym i w biurze ekspedycyi przez przybicie ogłoszonym.

Odpowiedzialność kolei za swoich ludzi.

§ 9. Kolej żelazna odpowiada za swoich ludzi i za wszystkie osoby użyte do wykonania przewozu, którego się podjęła.

III. Przewóz osób.

Rozkład jazdy. Jazdy pociągami osobnymi. Czas odjazdu.

§ 10. (1) Zwyczajny przewóz osób odbywa się podług rozkładów jazdy, które, zanim nabędą mocy obowiązującej, należy publicznie ogłosić i na stacyach wcześnie wywiesić. Powinny one zawierać klasy wozów prowadzonych każdym pociągiem. Rozkłady jazdy własnej kolei, przeznaczone do wywieszenia na stacyach własnego obszaru kolejowego, powinny być wydrukowane na papierze jasno-żółtym, przeznaczone zaś do wywieszenia na innych kolejach, wydrukowane być mają na białym papierze. Uchylone rozkłady jazdy należy usuwać niezwłocznie.

(2) Jazdy pociągami osobnymi odbywać się będą podług uznania zarządu.

(3) Pociągi odchodzą podług zegarów stacyjnych.

Ceny jazdy. Zniżenie dla dzieci.

§ 11. (1) Ceny jazdy podane są w taryfach (§ 7). Na każdej stacyi należy wywiesić lub położyć w miejscu

stosownem wyciąg z taryfy, podający ceny jazdy do tych stacyi, do których sprzedaje się bilety bezpośrednie.

(2) Dzieci, które nie skończyły jeszcze czwartego roku życia, o ile jadący nie żądają dla nich miejsc osobnych, przewozić należy bezpłatnie. Dzieci, które skończyły już rok czwarty, aż do dziesiątego roku życia, jakoteż młodsze dzieci, gdy jadący żądają dla nich osobnych miejsc, przewożone będą po cenach zniżonych. Jeżeli co do wieku dzieci zachodzi wątpliwość, rozstrzyga ją tymczasowo najwyższy rangą z pełniących służbę urzędników.

Napisy na biletach.

§ 12. Na bilecie powinna być podaną przestrzeń, na którą bilet jest ważny, rodzaj pociągu, klasa wozu, tudzież cena jazdy, o ile nie podlega zmianie kursu.

Kupno biletów.

§ 13. (1) Na tych stacyach, na których ruch jest mniejszy, podróżny może żądać sprzedaży biletów tylko w przeciągu ostatniej pół godziny, a gdzie jest większy, w ciągu godziny przed odejściem pociągu, którym chce odjechać. Jeżeli jednak czas pomiędzy odejściem dwóch pociągów w tym samym kierunku jest krótszy, można domagać się wydania biletów do pociągu później odchodzącego najwcześniej na pół godziny przed chwilą jego odejścia. Na pięć minut przed odejściem pociągu gaśnie prawo żądania wydania biletu.

(2) Można wymagać, żeby pieniądze na zapłatę biletu trzymano w pogotowiu odliczone.

(3) Najpóźniej aż do trzydziestu minut przed odejściem pociągu można na stacyi, z której pociąg ten od-

chodzi, zamawiać całe przedziały, płacąc najwięcej za tyle biletów odpowiedniej klasy, ile jest miejsc w przedziale. Zamówienie przyjmuje się, o ile obciążenie pociągu na to pozwala, za piśmiennem potwierdzeniem. Na stacyach pośrednich można tylko w takim razie żądać całych przedziałów, jeżeli takowe są niezajęte w nadchodzącym pociągu. Do przedziału nie wolno wziąć więcej osób niż kupiono biletów. Przedziały zamówione oznaczyć należy napisami o tem uwiadamiającymi.

Zwrot pieniędzy i wymiana kupionych biletów.

§ 14. (1) Bilety dają prawo do miejsc odpowiedniej klasy, o ile są takie miejsca. Podróżny, który nie może dostać miejsca odpowiedniego swemu biletowi, ani też tymczasowo miejsca wyższej klasy, może albo wymienić swój bilet za bilet niższej klasy, w której są jeszcze miejsca, przyczem zwyżka będzie mu zwrócona, albo zaniechać podróży i żądać zwrotu tego, co za bilet zapłacił.

(2) Wymiana kupionych biletów na bilety wyższej lub niższej klasy, albo na bilety do innej stacyi, z wyrównaniem różnicy w cenie, jest dozwolona w stacyi odejścia najpóźniej 5 minut przed odejściem pociągu, o ile miejsca odpowiednie jeszcze są i o ile biletowi nie odebrano już wartości.

(3) Na przestrzenia częściowe można tak w stacyi odejścia, jak i w stacyach pośrednich, przechodzić do miejsc wyższej klasy za dopłatą w taryfie ustanowioną.

Poczekalnie.

§ 15. Poczekalnie otwierać należy najpóźniej na godzinę przed odejściem każdego pociągu. Podróżnemu,

przybyłemu na stacyą przejściową z biletem bezpośrednim, wolno zatrzymywać się w poczekalni tej kolei, którą odbywać ma dalszą podróż, aż do odejścia najbliższego pociągu, którym ma jechać; atoli w czasie od godz. 11 w nocy do 6 zrana tylko o tyle, o ile w ciągu tego czasu poczekalnia i tak musi być otwarta.

Wsiadanie i wysiadanie.

§ 16. (1) Do wsiadania wzywa się wołaniem lub dzwonieniem w poczekalniach, albo też właściwym sygnałem to jest dwoma uderzeniami w dzwon stacyjny.

(2) Dopóki pociąg jest w ruchu, nie wolno ani wsiadać, ani wysiadać, ani usiłować to uczynić, ani do tego pomagać lub też otwierać samowolnie drzwi wagonu.

(3) Wchodzić na tory i przez nie przechodzić wolno publiczności tylko w miejscach do tego przeznaczonych. Wychodzić ze stacyi należy bramą do tego przeznaczoną.

Wskazywanie miejsc. Oddziały dla kobiet.

§ 17. (1) Nie sprzedaje się osobnych oznaczonych miejsc. Wyjątek dozwolony jest tylko w pewnych pociągach z szczególnemi urządzeniami i co do wozów odpowiednio zbudowanych. Podróżny wsiadając do wozu, może zająć po jednem miejscu dla siebie i swoich towarzyszów podróży.

(2) Służba kolejowa ma prawo, a na żądanie podróżnych jest obowiązana wyznaczać im miejsca.

(3) Podróżni przybywający z biletami bezpośrednimi mają pierwszeństwo przed nowo przybyłymi.

(4) Kobiety jadące same, umieszczać należy na żądanie ile możności tylko z kobietami w jednym prze-

dziale. W każdym pociągu musi się znajdować przynajmniej jeden przedział kobiecy drugiej i trzeciej klasy, o ile w pociągu są najmniej trzy przedziały dotyczącej klasy. Także w tych pociągach, w których nie ma wozów z zamkniętymi przedziałami, urządzić należy, o ile to jest możebne, osobny przedział dla kobiet.

Palenie tytoniu w wozach.

§ 18. (1) W wozach pierwszej klasy wolno palić tytoń tylko za zezwoleniem wszystkich osób w tym samym przedziale jadących. Kolej żelazna może jednak urządzić przedziały pierwszej klasy dla palących i niepalących, które należy odpowiednio oznaczyć.

(2) W innych klasach palenie tytoniu jest dozwolone. W każdym jednak pociągu osobowym powinny znajdować się przedziały drugiej klasy, a jeżeli budowa wozów na to pozwala, także przedziały trzeciej klasy dla niepalących.

(3) W przedziałach dla niepalących i w przedziałach kobiecych nie wolno palić tytoniu nawet za zezwoleniem innych podróżnych. Nie wolno nawet wchodzić do takich przedziałów z zapalonemi cygarami lub fajkami.

(4) Fajka, z której się pali, powinna być opatrzona w przykrywkę.

Spóźnienie się do pociągu.

§ 19. (1) Gdy świstawką parową lokomotywy, lub świstawką ustną konduktora dany będzie znak odjazdu, nikt już nie może wziąć udziału w podróży.

(2) Podróżny, który spóźnił się do pociągu, nie ma

prawa żądać ani zwrotu należytości za bilet, ani żadnego innego wynagrodzenia.

(3) Jeżeli bilet opiewał na pewien oznaczony pociąg, podróżny może pojechać także innym pociągiem tego samego lub następnego dnia do stacyi przeznaczenia odchodzącym, jeżeli bilet swój pokaże niezwłocznie naczelnikowi stacyi i zażąda opatrzenia go dopiskiem, zapewniającym mu ważność. Podobny dopisek jest potrzebny, jeżeli bilet opiewa na dzień oznaczony, a podróżny chce dopiero następnego dnia odjechać. Jeżeli podróżny chce pojechać droższym pociągiem, obowiązany jest wymienić bilet za dopłatą różnicy ceny. Jeżeli jedzie tańszym pociągiem, należy mu różnicę ceny zwrócić.

(4) Przypadek taki nie pociąga za sobą przedłużenia terminów ustanowionych dla podróży powrotnych, okrężnych i t. p.

Wykluczenie od jazdy.

§ 20. (1) Osobom, które z powodu widocznej choroby lub z innych przyczyn sprawiałyby przykrość innym jadącym, odmówiony może być przewóz, jeżeli za osoby te nie będzie zapłacony, lub dla nich nie może być wyznaczony osobny przedział. W razie wykluczenia należytość za bilet, jeżeli została już zapłacona, i przewoźne za pakunek będą zwrócone. Jeżeli dopiero w ciągu podróży pokaże się, że podróżny należy do rzędu osób wyżej wzmiankowanych, podróżny ten będzie zostawiony na najbliższej stacyi. Należytość za drogę, której jeszcze nie przejechał, i przewoźne od pakunku zostaną mu zwrócone.

(2) Kto nie zachowuje przepisanego porządku, kto nie stosuje się do zarządzeń służby, lub zachowuje się

nieprzyzwoicie, będzie od jazdy wykluczony bez prawa żądania zwrotu zapłaconej należytości za jazdę. Mianowicie osób pijanych nie wolno ani przyjmować do jazdy, ani nawet wpuszczać do poczekalni; jeżeliby zaś dostały się tamże, należy je wydalić.

(3) Osoby te, jeżeli zostaną wykluczone w ciągu podróży, albo jeżeli nie będą przyjęte już po oddaniu pakunku do ekspedycyi, nie mają prawa żądać, żeby im pakunek ich wydano gdzieindziej a nie na stacyi, do której został wyekspedyowany.

Kontrola biletów.

§ 21. (1) Przy wejściu do poczekalni, na peron, przy wsiadaniu do wozu i każdego czasu w ciągu jazdy trzeba bilet na żądanie pokazać.

(2) Podróżny jadący bez ważnego biletu zapłacić ma za całą przejechaną drogę, a jeżeli nie będzie od razu niewątpliwie udowodnione, na której stacyi wsiadł, za całą przestrzeń, którą pociąg przejechał, dwa razy tyle, ile zwyczajna cena wynosi, najmniej zaś 3 złote a. w. Tę ostatnią kwotę płaci się także w tym razie, jeżeli pociąg nie ruszył jeszcze z miejsca. Atoli jeżeli podróżny, zanim go o bilet spytają, oświadczy konduktorowi, że z powodu spóźnienia się nie mógł kupić biletu, płaci zwyczajną tylko cenę z dodatkiem w kwocie 50 c. a. w., nigdy zaś nie płaci więcej jak cenę podwójną. W wszystkich tych przypadkach wydać należy podróżnemu bilet dodatkowy lub odpowiednie pokwitowanie.

(3) Kto się wzbrania zapłacić natychmiast, może być od jazdy wykluczony.

Zachowanie się podczas jazdy.

§ 22. (1) Podczas jazdy nie wolno wychylać się z wozu, ani też opierać się o drzwiczki. Również nie wolno stać na platformach znajdujących się u wozów.

(2) Po obu stronach wozu jednocześnie można okna otwierać tylko za zezwoleniem wszystkich w tym samym przedziale jadących. Zresztą, o ile podróżni nie mogą porozumieć się z sobą pod względem otwierania i zamykania okien, decyduje konduktor.

(3) Przedmiotów, którymi możnaby ludzi skaleczyć lub rzeczy uszkodzić, nie wolno z wozu wyrzucać.

Uszkodzenie wozów.

§ 23. Szkodę zrządzoną przez uszkodzenie lub powalanie wozów lub ich urządzenia należy wynagrodzić. Kolej żelazna ma prawo żądać natychmiastowej zapłaty lub zabezpieczenia. Wynagrodzenie szkody, jeżeli do tego jest taryfa, płaci się według taryfy. Na żądanie trzeba taryfę pokazać.

Postępowanie na stacyach pośrednich.

Zatrzymanie na otwartej drodze.

§ 24. (1) Za przybyciem na stacyą obwołuje się jej nazwę, długość przystanku i zmianę wagonów, jeżeli takowa ma nastąpić. Jak tylko pociąg stanie, słudzy kolejowi winni pootwierać od strony do wysiadania przeznaczonej drzwiczki tych wozów, w których są podróżni mający bilety do tej stacyi. Drzwiczki innych wozów otwiera się tylko na żądanie.

(2) Kto wysiadając na stacyi pośredniej nie zostawi rzeczy na swojem miejscu, traci prawo do tego miejsca.

(3) Jeżeliby pociąg zatrzymał się wyjątkowo poza obrębem stacyi przez czas dłuższy, podróżnym wolno wysiąść tylko za wyraźnem zezwoleniem konduktora. W przypadku takim podróżni winni niezwłocznie oddalić się od toru kolei, ale na pierwszy znak, dany świstawką parową lub w inny sposób, winni zająć napowrót swoje miejsca.

(4) Znak do dalszej podróży daje się trzykrotnie świstawką parową. Kto podczas trzeciego świstnięcia jeszcze nie wsiadł, traci prawo jechania tym pociągiem.

Dobrowolne przerwanie podróży.

§ 25. (1) Niezawiśle od jeszcze większych dogodności, jakieby kolej żelazna zaprowadziła, wolno podróżnym przerwać podróż raz jeden — jeżeli mają bilety powrotne, po jednym razie w drodze tam i napowrót, pod warunkiem udania się w dalszą podróż pociągiem odchodzącym tego samego lub następnego dnia do stacyi przeznaczenia. Podróżni tacy winni na stacyi pośredniej, jak tylko wysiądą z pociągu, pokazać naczelnikowi stacyi swój bilet i żądać opatrzenia go znakiem ważności. Jeżeli pociąg, którym odbyć chcą dalszą podróż, ma wyższe ceny, niż ten, do którego kupili bilet, dokupić należy bilet, pokrywający przynajmniej różnicę ceny.

(2) Przerwanie podróży nie przedłuża terminów wyznaczonych do podróży powrotnych, okrężnych i t. p. Za zezwoleniem władzy nadzorczej można przerwanie podróży uczynić zawisłem od szczególnych warunków, które powinny być umieszczone w taryfie, lub dla pewnych biletów całkiem go zabronić.

Spóźnienie się pociągów. Przerwy ruchu.

§ 26. (1) Spóźniony odjazd lub spóźnione przybycie pociągu nie stanowią tytułu do żadnych roszczeń przeciw kolei żelaznej.

(2) Jeżeli jednak pociąg spóźni się do tego pociągu, z którym ma związek, podróżnemu, który miał bilet bezpośredni, jeżeli najbliższym wracającym pociągiem niezwłocznie powrócił do stacyi, z której wyjechał, zwrócona będzie cena jazdy tam i napowrót za klasę, którą jechał w pierwszej podróży.

(3) Pod karą utraty prawa do tego zwrotu, winien podróżny niezwłocznie po przybyciu pociągu, który się spóźnił, zgłosić się z swoim biletem do naczelnika stacyi, a za powrotem na stacyą, z której wyjechał, do naczelnika tej ostatniej stacyi. Naczelnicy obu stacyi winni wydać poświadczenia, że się do nich zgłoszono.

(4) Jeżeli pewna jazda wcale się nie odbyła lub odbyła się tylko w części, podróżni mają prawo żądać albo zwrotu ceny jazdy za przestrzeń, której nie przejechali, albo przewiezienia najbliższym pociągiem, na tym samym albo na innym nie o więcej niż o czwartą część dłuższym szlaku tych samych kolei do miejsca przeznaczenia wiodącym, bez żadnego dodatku do ceny, o ile to jest możebnem bez przeciążenia pociągu i o ile na to urządzenia ruchu pozwalają, a według rozkładu jazdy pociąg staje na owej stacyi pośredniej.

(5) Jeżeli wypadki natury lub inne okoliczności przerwą komunikacyą na pewnej części kolei, należy postarać się ile możności, żeby podróżni przewożeni byli w inny sposób aż do miejsca, odkąd kolej nie jest po-

psuta. Koszta stąd powstałe winni podróżni zwrócić kolei żelaznej, strącając jednak cenę jazdy za część kolei, której nie przejechali.

(6) O przerwach ruchu i spóźnieniach pociągów uwiadamiać należy niezwłocznie publiczność w sposób wyraźny wywieszeniem ogłoszenia w miejscu dla wszystkich dostępnem.

Branie z sobą psów.

§ 27. (1) Do wozu osobowego nie wolno brać ze sobą psów ani żadnych innych zwierząt.

(2) Wyjątek stanowią tylko małe pieski trzymane na rękach, jeżeli temu nie sprzeciwiają się inne osoby w tym samym przedziale siedzące. Wyjątkowo może być dozwolone wzięcie do wozu osobowego trzeciej klasy większych psów zwłaszcza myśliwskich, jeżeli osoby, którym te psy towarzyszą, jadą w osobnych przedziałach. Postanowienie to nie uchyla obowiązku opłacenia należytości taryfowej za przewóz psów.

(3) Inne psy, które podróżni z sobą mają, przewozi się w osobnych oddziałach. Jeżeli w pociągach osobowych nie ma takich oddziałów lub są już obsadzone, nie można domagać się, żeby psy takie zostały przyjęte. Oddając psa, kupić należy dla niego właściwą (psią) kartę przewozową. Za zwrotem tej karty po przybyciu na miejsce pies będzie wydany. Kolej żelazna nie jest obowiązana trzymać psów, które nie będą odebrane niezwłocznie po przybyciu do miejsca przeznaczenia.

(4) Co się zresztą tyczy przewozu psów, obacz § 30, ustęp 3 i §§ 44 i n.

Branie z sobą pakunku ręcznego do wozów osobowych.

§ 28. (1) Podróżni mogą brać ze sobą do wozu osobowego przedmioty małe, łatwo przenośne, o ile takowe bądź swoją wonią bądź z jakiejkolwiek innej przyczyny nie sprawiają przykrości innym jadącym i o ile temu nie sprzeciwiają się przepisy cłowe, podatkowe i policyjne. Na przedmioty wzięte do wozu nie wydaje się rewersów pakunkowych; podróżni powinni ich sami pilnować.

(2) Pod tymi samymi warunkami podróżni czwartej klasy mogą brać z sobą narzędzia, tornistry, pakunki w koszach, torbach, koszach plecnych, tudzież inne podobne przedmioty, które się nosi idąc pieszo.

(3) W razie nieporozumień rozstrzyga naczelnik stacyi.

Przedmioty, których brać z sobą nie wolno.

§ 29. (1) Przedmiotów grożących niebezpieczeństwem ognia i wszelkich takich, które w jakikolwiek sposób mogą zrządzić szkodę, w szczególności zaś strzelb nabitych, prochu strzelniczego, materyałów łatwo zapalnych i t. p., nie wolno brać ze sobą do wagonu.

(2) Służba kolejowa ma prawo przekonać się, jakiego rodzaju rzeczy podróżni mają ze sobą.

(3) Kto wykroczy przeciw niniejszemu zakazowi, odpowiada za wszelką szkodę, któraby z tego wynikła, i oprócz tego podlega karze przepisanej w regulaminie policyi kolejowej.

(4) Myśliwym i osobom w służbie publicznej zosta-

jącym wolno jednak mieć przy sobie podręczny zapas amunicyi.

(5) Strzelbę wziętą do wagonu trzymać należy lufą w górę.

IV. Przewóz pakunku podróżnego.

Pojęcie pakunku podróżnego.

§ 30. (1) Jako pakunek podróżny oddawać można zwyczajnie tylko to, czego podróżny potrzebuje w podróży, mianowicie kufry, tłumoki, torby podróżne, pudełka z kapeluszami, małe paczki itp.

(2) Wyjątkowo można także przyjmować jako pakunek podróżny większe paki po kupiecku zapakowane, beczki jakoteż powozy i inne przedmioty nie należące do rzeczy w podróży potrzebnych, o ile mogą być przewiezione pociągami osobowymi. Co się tyczy powozów, porównaj także § 6, ustęp 2.

(3) Również małe zwierzęta w klatkach, pakach, workach i t. p. mogą być przyjmowane do przewiezienia jako pakunek podróżny.

(4) Przedmiotów, które od przewozu jako towar, tudzież takich, które według § 29 od brania z sobą do wozów osobowych są wyłączone, nie wolno także oddawać jako pakunek podróżny pod karą przewidzianą w § 53, ustęp 8.

(5) Czy i pod jakimi warunkami przedmioty w § 50 *B* 2, oznaczone mogą być przyjmowane do przewozu jako pakunek podróżny, stanowią osobne przepisy kolei żelaznych.

Sposób zapakowania. Usuwanie dawnych znaków na pakunku.

§ 31. Jeżeli pakunek podróżny nie jest bezpiecznie i trwale zapakowany, można go nieprzyjąć. Na pakunkach nie powinny znajdować się dawne znaki przewozu pocztowego, kolejowego, lub jakiegokolwiek innego. Jeżeli wskutek uchybienia temu przepisowi pakunek przewieziony będzie nie w swoje miejsce, kolej żelazna nie odpowiada za szkodę stąd powstałą.

Oddawanie pakunku. Rewersy pakunkowe.

§ 32. (1) Pakunek podróżny ekspedyuje się w ciągu tego czasu, który w § 13, ustęp 1, wyznaczony jest na sprzedaż biletów.

(2) Nie można domagać się, żeby pakunek, który do biura ekspedycyi pakunków oddano później niż na 15 minut przed odejściem pociągu, został wyekspedyowany. Pojazdy, których przewóz jako pakunku podróżnego jest dozwolony (§ 30, ustęp 2), zapowiedzieć należy na dwie godziny przed odejściem pociągu a najpóźniej na godzinę przedtem oddać do ekspedycyi; na stacyach pośrednich wtedy tylko można liczyć na to, że powóz przewieziony będzie tym pociągiem, który posyłający sobie wybrał, jeżeli był zapowiedziany na 24 godziny przedtem.

(3) Ekspedyując pakunek, wręczyć należy podróżnemu rewers pakunkowy.

(4) Przewoźne od pakunku opłaca się przy oddaniu.

(5) Jeżeli wyjątkowo w przypadkach nagłych pakunek przyjęty będzie bez czynności ekspedycyjnej z zastrzeżeniem dokonania tej czynności później, nie będzie

uważany za oddany do przewozu, dopóki czynność ta nie zostanie dokonana.

(6) Stosuje się to także do pakunków podróżnych, przyjmowanych na przystankach bez dokonania czynności ekspedycyjnej.

Wydanie pakunku.

§ 33. (1) Pakunek wydaje się tylko za zwrotem rewersu pakunkowego. Kolej żelazna nie jest obowiązana sprawdzać uprawnienia posiadacza rewersu.

(2) Posiadacz rewersu ma prawo żądać w miejscu przeznaczenia, żeby mu pakunek wydano niezwłocznie w miejscu wydawania pakunków, jak tylko nadejdzie pociąg, do którego pakunek oddano, i jak tylko upłynie czas potrzebny do porządnego wyładowania i wydawania a według okoliczności do załatwienia czynności cłowych i podatkowych.

(3) Jeżeli pakunki nie będą odebrane w przeciągu 24 godzin, powozy w przeciągu 2 godzin po nadejściu pociągu, opłacić należy składowe lub miejscowe w taryfie przepisane. Dla powozu, który nadszedł po 6 godzinie wieczorem, termin odebrania liczy się od 6 godziny rano następnego dnia.

(4) Jeżeli rewersu pakunkowego nie ma, kolej żelazna obowiązana jest wydać pakunek tylko po zupełnem udowodnieniu uprawnienia do odbioru za wystawieniem rewersu, a według okoliczności za kaucyą.

(5) Pakunek powinien być wydany zwyczajnie tylko w tej stacyi, do której został wyekspedyowany. O ile jednak czas i okoliczności, tudzież przepisy cłowe i podatkowe pozwolą, można na żądanie podróżnego wydać go przed tą stacyą. Odbierając pakunek w takim przypadku podróżny zwrócić ma rewers pakunkowy i pokazać bilet.

(6) Powozy, które w drodze muszą przechodzić do innego pociągu, mogą dopiero następnym pociągiem osobowym nadejść do miejsca przeznaczenia.

Odpowiedzialność kolei za pakunek podróżny.

§ 34. (1) Za pakunek podróżny, przyjęty do przewiezienia kolej żelazna jest odpowiedzialna według postanowień, tyczących się przewozu towarów (rozdział VIII), o ile te dadzą się do pakunku podróżnego zastosować i o ile w przepisach niniejszego rozdziału co innego nie jest postanowione.

(2) Deklaracyą, ile zależy na odstawie, złożyć należy w biurze ekspedycyi pakunków najpóźniej na pół godziny przed odejściem pociągu, którym pakunek ma być przewieziony, przyczem płaci się zarazem taryfowy dodatek do przewoźnego (§ 84, ustęp 3); deklaracya ta ma skutek prawny tylko wtedy, jeżeli biuro ekspedycyi zapisało ją w rewersie pakunkowym.

(3) Kolej żelazna nie odpowiada za zginięcie pakunku podróżnego, jeżeli w stacyi przeznaczenia nie zgłoszono się po niego w przeciągu dni ośmiu po nadejściu pociągu (§ 33).

(4) Podróżny, któremu pakunek nie będzie wydany, może żądać, żeby w rewersie potwierdzono dzień i godzinę zgłoszenia się po pakunek.

(5) Za zginięcie i uszkodzenie pakunku, którego podróżny nie oddał do przewiezienia (§§ 28 i 32), jakoteż

przedmiotów zostawionych w pojazdach (§ 30), odpowiada kolej tylko w takim razie, jeżeli będzie udowodnione, że szkoda powstała z winy kolei lub jej ludzi.

O pakunkach, które zginęły.

§. 35. (1) Przyjmuje się, że pakunek zginął, jeżeli się nie znajdzie po upływie trzech dni od przybycia pociągu, na który został oddany.

(2) Gdyby pakunek, który zginął, później się znalazł, uwiadomić o tem należy pasażera, jeżeli miejsce jego pobytu jest wiadome, chociażby już otrzymał wynagrodzenie. Tenże w przeciągu 30 dni po otrzymaniu zawiadomienia może żądać, żeby pakunek za zwrotem otrzymanego wynagrodzenia szkody został mu wydany, a to podług jego życzenia albo bez kosztów w miejscu przeznaczenia, albo z uwolnieniem od kosztów i od przewoźnego w miejscu, gdzie był oddany na kolej.

Odpowiedzialność kolei żelaznej za spóźnione nadejście pakunku podróżnego.

§. 36. Pod względem odpowiedzialności kolei żelaznej za uchybienie terminu odstawy (§. 33) stosują się przepisy następujące:

1) Szkodę wyrządzoną dowodnie uchybieniem tego terminu wynagradza się:

a) jeżeli deklarowano, ile zależy na odstawie: aż do wysokości sumy deklarowanej;

b) jeżeli tego nie deklarowano, płaci się za każde zaczęte 24 godziny spóźnienia: najwięcej 10 centów w. a. za każdy kilogram niedostawionego pakunku, od powozów zaś (§. 30) najwięcej 15 zł. w. a. za każdy powóz nie nadeszły.

2) Jeżeli kolej udowodni, że spóźnienie nastąpiło wskutek wypadku, którego nie spowodowała, ani odwrócić nie mogła, nie odpowiada za szkodę, która powstała przez uchybienie terminu dostawy.

Posługacze. Przechowanie pakunku.

§. 37. (1) Posługacze, o ile kolej żelazna pozwala im znajdować się na stacyi, powinni nosić dla odróżnienia odznaki służbowe, tudzież mieć przy sobie drukowaną instrukcyą służbową i taryfę należytości. Na żądanie winni taryfę pokazać i wydać markę opatrzoną swoim numerem. Nadto taryfa powinna być wywieszona w stosownem miejscu w lokalu oddawania i wydawania pakunków.

(2) Gdy podróżni używają takich posługaczy do noszenia pakunku przez kolej nieprzyjętego do biur lub z biur ekspedycyi, dzieje się to bez odpowiedzialności zarządu.

(3) Na większych stacyach zaprowadzone być powinny takie urządzenia, żeby podróżny mógł oddać swój pakunek do tymczasowego przechowania za stałą opłatą bez odpowiedzialności zarządu.

Przedmioty zostawione.

§. 38. (1) Wszelkie przedmioty w miejscowym obrębie kolei żelaznej lub w wozach pozostawione i zarządowi oddane, zachowywać należy najmniej przez trzy miesiące.

(2) Przedmioty ulegające zepsuciu należy sprzedać jak najkorzystniej, jeżeli zachodzi obawa, że się zepsują.

(3) Po upływie trzechmiesięcznego terminu postąpić należy z przedmiotami lub pieniądzmi za nie otrzymanemi według przepisów ustawowych lub innych obowiązujących reguł.

V. Przewóz posyłek pospiesznych.

Pojęcie posyłki pospiesznej.

§. 39. Koleje żelazne mogą zamieścić w taryfach postanowienie, że posyłki kwalifikujące się do przewiezienia wozami pakunkowymi, chociażby nie były oddane jako pakunek podróżny (§. 30), mogą być przewożone za rewersem pakunkowym lub za osobnym rewersem transportowym (posyłka pospieszna).

Oddawanie i wydawanie posyłki pospiesznej.

§. 40. (1) Gdy posyłkę pospieszną ekspedyuje się za rewersem pakunkowym, rewers ten doręcza się zwyczajnie wysyłającemu. W przypadku tym wydaje się posyłkę w miejscu przeznaczenia za zwrotem rewersu pakunkowego. Jednakże na żądanie wysyłającego rewers pakunkowy można także dołączyć do posyłki, jeżeli ta opatrzona jest dokładnym adresem odbiorcy. Jakie przepisy obowiązują przy wydaniu w tym wypadku, postanawia każdy zarząd osobno.

(2) Gdy posyłkę pospieszną ekspedyuje się za rewersem transportowym, takowy powinien iść zawsze z posyłką, a posyłka powinna być opatrzona pełnym

adresem odbiorcy. Wydaje się w miejscu przeznaczenia podług przepisów zawartych w taryfach.

Stosowanie przepisów tyczących się pakunku podróżnego.

§. 41. Do przewozu posyłek pospiesznych stosują się zresztą odpowiednio przepisy rozdziału IV, o ile w taryfach nie jest przepisane, że stosowane być mają przepisy rozdziału VIII.

VI. Przewóz zwłok [1]).

1) Por. § 1. Postan. wykonawcz. umowy bern.

Warunki przewozu.

§. 42. (1) Transport zwłok trzebą zapowiedzieć naprzód, jeżeli wysłane być mają z stacyi wyjścia pociągu, najmniej na 6, jeżeli zaś mają odejść ze stacyi pośredniej, najmniej na 12 godzin przed oddaniem.

(2) Zwłoki wolno przyjąć do przewozu tylko w takiem opakowaniu, które nie ma żadnych wad zewnątrz dostrzedz się dających.

(3) Zwłokom towarzyszyć ma dozorca, który winien zaopatrzyć się w bilet podróżny i jechać tym samym pociągiem, który wiezie zwłoki.

(4) Przy oddaniu zwłok trzeba złożyć paszport zwłok przez władzę właściwą według dołączonego wzoru[1]) wygotowany, który kolej odbiera i zwraca dopiero przy wydaniu zwłok. Które władze uprawnione są do wygotowania paszportów ciała, będzie osobno podane do wiadomości. Paszport ciała, przez władzę właściwą wygotowany, jest ważny na całą drogę przewozu, na którą

opiewa. Należytość za przewóz, według taryfy przypadającą, opłacić trzeba przy oddaniu zwłok. Gdy zwłoki wiezione są z państw zagranicznych, z któremi zawarta została umowa co do wzajemnego uznawania paszportów zwłok, dostatecznem jest przedłożenie paszportu umowie odpowiedniego, wygotowanego przez władzę zagraniczną, według umowy do tego właściwą.

(5) Zwłoki przewozić należy w osobnym krytym wozie towarowym. Gdy w tem samem miejscu odejścia oddano jednocześnie więcej zwłok, przeznaczonych do tego samego miejsca, można umieścić je w tym samym wozie towarowym. Jeżeli zwłoki przewożone są karawanem naokoło osłoniętym, wolno do transportu kolejowego użyć wozu towarowego niekrytego.

(6) Zwłok nie wolno w ciągu transportu bez potrzeby przeładowywać. Wieźć je należy jak najszybciej i bez przerwy. Jeżeli nie można uniknąć dłuższego zatrzymania się na stacyi, wóz towarowy ze zwłokami przesunąć należy, o ile to jest możebne, na tor uboczny pod gołem niebem.

(7) Kto zwłoki oddaje do przewozu pod fałszywą deklaracyą, winien prócz wynagrodzenia uszczerbku w należytości za przewóz od miejsca odejścia aż do miejsca przeznaczenia zapłacić dodatek do przewoźnego, wynoszący cztery razy tyle co to przewoźne.

(8) Gdy zwłoki posyłane są do publicznych wyższych zakładów naukowych, stosować należy do nich osobne przepisy zdrowotno-policyjne. Zwłoki takie można przewozić wozem towarowym niekrytym. Można też ładować do tego samego wozu towary twarde (drzewo, metal itp.) albo szczelnie w silnych osłonach (pakach, beczkach itp.)

zamknięte. Od ładowania w tym samym wozie wyłącza się: wszelką żywność, jakoteż płody surowe, z których żywność jest wyrabiana, tudzież przedmioty wymienione w załączce *B* do § 50 regulaminu ruchu pod Nr. I, II, XXXV*a*, XXXIX, XLI, XLII*a*, i XLIII[2]).

(9) Postanowienia powyższe nie stosują się do urządzenia przewozu zwłok na cmentarz w miejscu zgonu.

1) Wzoru tego (załączka A.) nie podajemy.

2) Według rozp. min. z 1 marca 1895 L. 35 D. u. p.

Sposób ekspedycyi i wydanie.

§. 43. (1) Zwłoki ekspedyuje się według przepisu taryfy na podstawie rewersów transportowych, które kolej żelazna ma wygotować i wysyłającemu wręczyć, lub na podstawie listów przewozowych (§. 51).

(2) Wydania zwłok przewożonych pociągami osobowymi można żądać w terminie ustanowionym dla pakunków (§. 33, ustęp 2). Jeżeli zwłoki przewiezione były na podstawie rewersu transportowego, wydaje się je za zwrotem tego dokumentu.

(3) Zwłoki odebrać należy w przeciągu 6 godzin po ich przybyciu do miejsca przeznaczenia, w przeciwnym razie zostaną pogrzebane według zarządzenia zwierzchności miejscowej. Jeżeli zwłoki nadejdą po 6. godzinie wieczorem, termin ich odebrania liczy się od godziny 6 następnego rana. W razie przekroczenia terminu odebrania kolej żelazna ma prawo pobierać wozowe.

VII. Przewóz zwierząt żywych.

Szczególne warunki przewozu.

§. 44. (1) Zwierzęta żywe przyjmuje się do przewozu tylko pod warunkami wymienionymi w §. 6, ustęp 2.

(2) Przewozu zwierząt chorych może kolej odmówić. Nieprzyjmowanie do przewozu zwierząt ze względu na niebezpieczeństwo rozniesienia chorób zaraźliwych, zależy od obowiązujących przepisów policyjno-zdrowotnych.

(3) Do przewożenia zwierząt drapieżnych kolej żelazna jest obowiązana tylko pod warunkami, które sama przepisze ze względu na bezpieczeństwo.

(4) Zarząd kolei ma prawo żądać, żeby zwierzętom żywym, koleją przewożonym, towarzyszyli dozorcy. O ile naczelnik stacyi nie dozwoli wyjątku, dozorcy ci jechać mają tymi samymi wozami co ich bydło, i powinni bydła podczas przewozu pilnować. Do zwierząt małych mianowicie do drobiu nie potrzeba dozorców, jeżeli umieszczony jest w kojcach przenośnych, należycie zamkniętych. Kojce powinny być przewiewne i przestronne.

(5) Wysyłający winien sam umieścić zwierzęta we wozach, jakoteż poprzywięzywać je bezpiecznie i ma sam dostarczyć przyborów do ich przywiązania. Wyładowanie zwierząt należy do odbiorcy.

Sposób ekspedyowania.

§. 45. Zwierzęta ekspedyuje się — niezawiśle od postanowień §§. 27 i 30, ustęp 3 — według przepisu taryfy na podstawie rewersów transportowych, które kolej żelazna ma wygotować i wysyłającemu wręczyć, lub na podstawie listów przewozowych (§. 51).

Oddawanie i wydawanie.

§. 46. (1) Kolej żelazna winna ogłosić, którymi pociągami zwierzęta będą przewożone. Przyjmowanie pojedynczych sztuk zależy od tego, czy jest miejsce odpowiednie.

(2) Kolej żelazna może w taryfie postanowić, że w niedzielę i święta zwierzęta żywe z wyjątkiem psów nie będą wcale przyjmowane lub tylko w pewnych godzinach.

(3) Zwierzęta trzeba dostawić na dworzec wcześnie, pojedyncze sztuki najmniej na godzinę przed odejściem pociągu. Gdy przybędą do miejsca przeznaczenia, wydawane będą za zwrotem rewersu transportowego lub po doręczeniu listu przewozowego odbiorcy za jego potwierdzeniem. Trzeba je wyprowadzić z wozów i zabrać najpóźniej w dwie godziny po ich przystawieniu i według okoliczności po upływie czasu potrzebnego na ekspedycyą cłową i podatkową. Gdy ten termin minie, kolej żelazna ma prawo dać bydło na utrzymanie, na koszt i niebezpieczeństwo wysyłającego, lub żądać opłaty ustanowionej w taryfie za czas stania bydła, jeżeli pozwala, żeby bydło zostało dłużej w wozach lub na dworcu.

Termin odstawy zwierząt.

§. 47. (1) Termin odstawy składa się z czasu na ekspedycyą tudzież z czasu na przewiezienie i nie może wynosić więcej jak:

1. czas na ekspedycyą . . . . . 1 dzień
2. czas do przewiezienia na każde choćby tylko zaczęte 300 kilometrów . . . 1 »

(2) Termin liczy się od północy, która nastąpi po wyciśnięciu pieczęci na liście przewozowym albo wręczeniu rewersu transportowego, i jest dotrzymany, jeżeli w ciągu tego czasu bydło zostało przystawione na stacyą przeznaczenia do odbioru.

(3) Bieg terminu odstawy, prócz w przypadkach §. 63, ustęp 6 zawiesza się także na czas pobytu bydła w stacyach do pojenia, jakoteż na czas oględzin lekarskich.

(4) Wydania koni i psów wiezionych pociągami osobowymi, można żądać w terminie wyznaczonym w § 33, ustęp 2 i 6.

Stosowanie przepisów tyczących się towarów.

§. 48. (1) Do przewozu zwierząt stosuje się zresztą odpowiednio przepisy rozdziału VIII.

(2) Deklaracya, ile zależy na odstawie, jeżeli się ekspedyuje za rewersem transportowym, ma tylko wtedy skutek prawny, jeżeli biuro ekspedycyjne stacyi odejścia zanotowało ją w rewersie transportowym.

VIII. Przewóz towarów.

Przewóz bezpośredni.

§. 49. Kolej obowiązana jest przyjmować towary do przewiezienia z wszystkich i do wszystkich stacyi urządzonych do obrotu towarów, i do ich przechodzenia z jednej kolei na drugą nie potrzeba adresu pośredniego.

Przedmioty, których przewóz jest wzbroniony lub tylko warunkowo dozwolony.

§. 50. *A.* Przedmioty, których przewóz jest wzbroniony, są następujące:

1) przedmioty podlegające przymusowi pocztowemu;

2) przedmioty, które z powodu objętości, wagi lub innych własności nie odpowiadają urządzeniom i sposobom przewozu choćby jednej tylko z kolei w przewozie współdziałających i przez to nie nadają się do przewozu;

3) przedmioty, których przewóz jest zakazany ze względu na porządek publiczny;

4) wszelkie przedmioty samopalne lub wybuchające, o ile nie stosują się do nich przepisy załączki B^1), a w szczególności;

a) nitrogliceryna (olej rozsadzający), jakoteż wszelkie przetwory nitroglicerynowe, których przewóz kolejami żelaznemi w Austryi i Węgrzech nie jest wyraźnie osobnem rozporządzeniem dozwolony;

b) stałe mięszaniny nitrogliceryny z istotami proszkowatemi, nie wybuchającemi same przez się (dynamit i podobne przetwory) w masie nie ściśniętej, o ile w Austryi i Węgrzech nie będzie wydane osobne pozwolenie (co się tyczy nabojów dynamitowych porównaj załącznik *B*, Nr XXXV*a*);

c) sole pikrynowe, jakoteż mięszaniny wybuchające, zawierające sole pikrynowe i chlorowe (co się tyczy zapałek do pocierania porównaj załączkę *B*, Nr. III);

d) piorunian rtęci, piorunian srebra i piorunian złota, jakoteż przetwory z nich zrobione (co się tyczy

podpałek, kapsli, cukierków piorunujących i grochu piorunującego porównaj załączkę *B*, Nr. II, XLI i XLIII;)

e) takie przetwory, w których mięszaninę wchodzi fosfor jako część składowa (co się tyczy zapałek do pocierania, tasiemek podpalniczych i podpałek — *amorces* — porównaj załączkę *B*, Nr. III i XLII*a*);

f) strzelby nabite.

B. Przedmioty, których przewóz dozwolony jest warunkowo:

1) Przedmioty wymienione w załączcze *B*[1]).

Tamże podane są przepisy szczegółowe, tyczące się ich przyjmowania i przewozu.

2) Złoto i srebro w sztabach, platyna, pieniądze, monety i papiery wartości pieniężnej, dokumenty, drogie kamienie, perły prawdziwe, klejnoty i inne kosztowności, tudzież dzieła sztuki, jak malowidła, odlewy bronzowe, antyki.

Pod jakimi warunkami przedmioty te mogą być przyjmowane do przewozu, stanowią o tem osobne przepisy każdej kolei żelaznej.

W szczególności pozwala się kolejom żelaznym ograniczyć wysokość wynagrodzenia, które w razie zginięcia, ubytku lub uszkodzenia takich przedmiotów ma być zapłacone, do pewnej maksymalnej kwoty.

Za papiery wartości pieniężnej nie będą uważane: Stemplowane karty pocztowe, blankiety na przekazy pocztowe, koperty i opaski, znaczki listowe, arkusze stemplowe i tym podobne urzędowe znaczki wartościowe.

3) Takie przedmioty, których ładowanie lub przewóz ze względu na urządzenia i sposób eksploatacyi

jednej z kolei współdziałających sprawia trudności nadzwyczajne.

Przewozu takich przedmiotów może kolej podjąć się pod osobnymi warunkami zastosowanymi do przypadku.

4) Lokomotywy, tendery i parowozy, o ile toczą się na własnych kołach.

Powinny one być tak przysposobione, żeby mogły się toczyć, i towarzyszyć im ma biegły przez wysyłającego przydany.

1) Załączki tej ustalonej rozp. min. z 1 marca 1895 L. 35 D. u. p., a podającej opakowanie i środki ostrożności co do przedmiotów niebezpiecznych, nie zamieszczamy.

Osnowa listu przewozowego.

§. 51. (1) Do każdej posyłki dołączony być musi list przewozowy, zawierający następujące szczegóły:

a) Miejsce i dzień wystawienia.

b) Nazwę stacyi, z której się wysyła.

c) Nazwę stacyi przeznaczenia i kolei mającej posyłkę dowieźć, nazwisko i miejsce zamieszkania odbiorcy, jakoteż według okoliczności wyrażenie, że towar ma być zatrzymany na kolei. Gdy się posyła towary do miejsc nie leżących przy kolei żelaznej lub do stacyi kolejowych nie urządzonych do towarowych posyłek, wysyłający wymienić powinien stacyą kolejową, aż do której towar ma być przewieziony; dalszym przewozem zająć się winien odbiorca, jeżeli nie ma do tego urządzeń kolejowych (§. 68, ustęp 3).

d) Wymienienie zawartości posyłki, podanie wagi, lub zamiast tego szczegółu inny, stosownie do osobnych przepisów kolei przyjmującej; nadto co do towarów

w oddzielnych opakowaniach ilość, rodzaj opakowania, znaki i numera sztuk. Kolej żelazna ma jednak prawo żądać, żeby te ostatnie szczegóły podane były także co do towarów całowozowych, o ile sztuki, składające taką posyłkę, mogą być tak oznaczone (§. 58, ustęp 4). Przedmioty wymienione w załączce *B)* podać należy w liście przewozowym podług nazw tamże użytych.

e) Żądanie wysyłającego, żeby zastosowano taryfy wyjątkowe pod warunkami, które według § 63 ust. 10 i § 81 są dopuszczalne.

f) Sumę wyrażającą, ile zależy na dostawieniu posyłki (§§ 84 i n).

g) Podanie, czy posyłka ma być przewieziona jako zwyczajna, czy jako pospieszna (§ 56).

h) Spis dokładny papierów przewodnich, potrzebnych dla czynności komor celnych lub urzędów podatkowych, lub dla zbadania policyjnego (§ 59).

i) Zapisek co do uiszczonej opłaty w razie, gdy całe przewoźne opłacono z góry, lub gdy złożono zaliczkę na pokrycie kosztów przewozu (§ 61).

k) Pobrania ciążące na towarze i to tak te, które mają być wypłacone dopiero po złożeniu, jak i zaliczki, które kolej dała (§ 62).

l) Podanie drogi, której się przy przewozie trzymać należy, z wymienieniem stacyi, w której odbyć się mają czynności cłowe.

Jeżeli szczegół ten nie jest podany, kolej żelazna obrać ma drogę, którą uzna za najodpowiedniejszą dla wysyłającego. Za następstwa tego wyboru kolej żelazna jest odpowiedzialna dopiero wtedy, jeżeli pod tym względem ciąży na niej grube niedbalstwo.

Jeżeli wysyłający oznaczył drogę, której trzymać się należy, kolej żelazna może tylko pod następującymi warunkami wyprawić posyłkę inną drogą:

1. że czynność cłowa odbędzie się na stacyi, którą wysyłający wymienił;

2. że przewoźne nie będzie większe od tego, ktore należałoby opłacić, gdyby kolej żelazna była wyprawiła posyłkę drogą w liście przewozowym wskazaną;

3. że do dostawienia towaru nie będzie potrzeba dłuższego czasu, aniżeli wtedy, gdyby był posłany drogą w liście przewozowym oznaczoną.

m) Podpis wysyłającego, podający jego nazwisko lub firmę, tudzież jego mieszkanie. Podpis może być wydrukowany, lub zamiast niego może być wyciśnięta stampilia.

n) Zostawione do woli żądanie, żeby wydano duplikat listu przewozowego lub rewers odbiorczy (§ 54).

(2) Nie wolno zamieszczać w liście przewozowym innych szczegółów, ani też wystawiać innych dokumentów zamiast listu przewozowego, ani wreszcie dołączać do niego innych papierów, prócz tych, które według regulaminu ruchu mogą być dołączone.

Forma listu przewozowego.

§ 52. (1) Listy przewozowe wygotowywać należy na blankietach, których wzór podaje załączka *C* i *D*,[1]) a których dostać można na wszystkich stacyach po cenach

w taryfie ustanowionych. Blankiety te powinny być wydrukowane do posyłek zwyczajnych na białym papierze, do posyłek pospiesznych także na białym, ale z paskiem karminowym umieszczonym na przedniej i na odwrotnej stronie od góry i od dołu. Na listy przewozowe używać należy papieru służącego do pisania, posiadającego własności, które władza nadzorcza przepisze.

(2) Dla transportów ponawiających się regularnie między pewnemi miejscami, jakoteż dla posyłek przeznaczonych do dalszego przewiezienia za morze, władza nadzorcza może dozwolić odstępowania od przepisów pierwszego ustępu.

(3) Listy przewozowe na dowód, iż czynią zadość odnośnym przepisom, powinny być zaopatrzone kontrolnym stemplem jednej z krajowych kolei żelaznych. Stempluje się listy takie, o ile nie są wydrukowane na rachunek kolei żelaznej, za opłatą w taryfie ustanowioną, kolej jednak może odmówić ostemplowania, jeżeli listów przewozowych przyniesionych jednocześnie do stemplowania jest mniej niż 100.

(4) Gdyby miejsce na blankiecie listu przewozowego do opisania towarów przeznaczone okazało się szczupłem, można pisać dalej na stronie odwrotnej tej połowy blankietu, która na adres jest przeznaczona, trzymając się szpalt listu przewozowego. Gdyby i tego miejsca nie wystarczyło, należy do listu przewozowego przyczepić mocno osobne kartki w formacie listu przewozowego zawierające opis i przez wysyłającego podpisane, o których w liście przewozowym trzeba wyraźnie nadmienić. W przypadkach rzeczonych trzeba w wydrukowanych szpaltach listu przewozowego podać wagę ogólną posyłki z wyszczególnieniem przedmiotów podług nazw taryfowych, a w razie potrzeby z rozróżnieniem według klas taryfy. Na kartkach dołączonych powinien być wyciśnięty stempel ekspedycyjny stacyi przyjmującej.

(5) Na odwrotnej stronie tej połowy listu przewozowego, która przeznaczona jest na adres, może być wyciśnięta firma wystawiciela. Tamże można także umieszczać następujące uwiadomienia dla odbiorcy: »z posyłki od N. N.« — »do rozporządzenia N. N.« — »celem przesłania dalej do N. N.« z wyraźnym dopiskiem: »bez zobowiązania dla kolei żelaznej«. W tem samem miejscu ma być wpisana także deklaracya odpowiednia postanowieniom konwencyi międzynarodowej tyczącej się mszycy winnej razem z poświadczeniem urzędowem.

(6) Części blankietu obwiedzione grubemi liniami wypełnić ma kolej żelazna, inne wypełnia wysyłający. Jeżeli towary ładować ma sam wysyłający, tenże winien w miejscu przeznaczonem wpisać także numera i znaki właściciela wozu.

(7) Więcej przedmiotów można wpisać w tym samym liście przewozowym tylko wtedy, gdy stosownie do ich jakości można bez obawy uszkodzenia ładować je razem i gdy temu nie sprzeciwiają się przepisy cłowe, podatkowe i policyjne. Do przedmiotów, których przewóz stosownie do § 50 *B* jest warunkowo dozwolony, dołączyć należy osobne listy przewozowe nie obejmujące żadnych innych przedmiotów. Gdy przedmioty, których przewóz jest warunkowo dozwolony i które według załączki *B* Nr. XXXV, można razem ładować, nadaje się razem z innymi towarami do przewozu całymi wagonami, nie trzeba przydawać dla tych przedmiotów osobnego listu przewozowego.

Do takich posyłek całowagonowych dostateczny jest jeden list przewozowy, w którym jednak towary, których przewóz tylko warunkowo jest dozwolony, powinny być wyraźnie oznaczone z przydaniem słowa »(warunkowo)«. Do towarów, które wysyłający ma ładować lub odbiorca wyładowywać, przydane być powinny osobne listy przewozowe, nie obejmujące innych przedmiotów.

(8) Stacya, z której posyłka odchodzi, może żądać, żeby do każdego wagonu przydany był osobny list przewozowy.

1) Formularzy tych powszechnie znanych nie umieszczamy.

Odpowiedzialność za szczegóły listu przewozowego. Sprawdzanie przez kolej. Dodatki do przewoźnego.

§ 53. (1) Wysyłający jest odpowiedzialny za prawdziwość szczegółów i deklaracyi w liście przewozowym zamieszczonych, i na niego spadają wszystkie następstwa wynikające z fałszywych, niedokładnych, lub niedostatecznych oświadczeń.

(2) Kolej żelazna ma każdego czasu prawo sprawdzić zgodność tego, co posyłki zawierają, z podaniami listu przewozowego i stwierdzić wynik. Uprawnionego trzeba wezwać, żeby przy tem sprawdzaniu był obecny, wyjąwszy gdy się sprawdza na mocy środków policyjnych, jakie rząd ma prawo zaprowadzić w interesie bezpieczeństwa lub porządku publicznego. Jeżeli uprawniony nie przybędzie, wezwać należy dwóch świadków.

(3) Kolej żelazna ma każdego czasu prawo zbadać wagę i ilość sztuk posyłki. Kolej żelazna jest obowiązana

stwierdzić przy przyjęciu wagę posyłek w oddzielnych opakowaniach. Taryfa przepisuje, czy za to ma być pobierana opłata. Gdy wysyłający wyraźnie żąda, żeby ilość sztuk lub waga towarów całowagonowych została stwierdzona, kolej żelazna jest obowiązana uczynić to za opłatą w taryfie ustanowioną, o ile własności towarów dozwalają takiego stwierdzenia bez znacznej straty czasu i o ile kolej posiada odpowiedne przyrządy wagowe.

(4) Wysyłającemu wolno być obecnym przy badaniu wagi i ilości sztuk. Jeżeli zaś wysyłający zażąda, żeby ilość sztuk lub waga, już przez kolej stwierdzona, była jeszcze raz przed ładowaniem towarów w jego obecności zbadana, kolej żelazna ma także prawo i za to ściągnąć opłatę taryfową.

(5) Stwierdzenie wagi poświadcza stacya przyjmująca wyciśnięciem pieczęci wagowej na liście przewozowym.

(6) Jeżeli stosownie do szczególnych przepisów pojedynczych kolei żelaznych wysyłający mają sami ładować towary, wolno im obciążyć wozy tylko aż do tej wagi, która na nich jako waga ładowności jest napisana, albo jeżeli według szczególnych postanowień kolei wyższe obciążanie jest dozwolone, a na wozie oprócz wagi ładowności także i wytrzymałość (udźwig) jest napisana, aż do granicy tej wytrzymałości.

(7) Jeżeli wysyłający podał fałszywie, co jego posyłka zawiera, jakoteż jeżeli wagon dany sobie do naładowania, nie żądając przeważenia towaru, przeciążył, natenczas niezawiśle od obowiązku dopłacenia różnicy przewoźnego i wynagrodzenia wszelkiej wynikłej szkody i niezawiśle od kar przewidzianych bądź w ustawach karnych, bądź

w przepisach policyjnych, obowiązany jest uiścić kolejom żelaznym przy przewozie współdziałającym dopłatę do przewoźnego, której wysokość ustanawia się jak następuje:

(8) Jeżeli przedmioty w § 50 *A*, l. 4 i w załączce *B* wymienione oddano do przewozu pod fałszywą lub niedokładną deklaracyą, lub jeżeli przy oddaniu nie dopełniono przepisów ostrożności w załączce *B* podanych, dodatek do przewoźnego wynosi 6 złr. w. a. od każdego kilograma brutto całej posyłki.

(9) W wszystkich innych przypadkach za fałszywe podanie, co posyłka zawiera, dopłaca się do przewoźnego dodatek ustanowiony w taryfach.

(10) Jeżeli wysyłający, ładując wagon, przekroczył wagę jego ładowności o więcej niż 5%, całkowity dodatek do przewoźnego wynosi dziesięć razy tyle co różnica przewoźnego.

Zawarcie umowy o przewóz.

§ 54. (1) Umowa o przewóz jest zawarta z chwilą, gdy stacya, z której się wysyła, przyjęła do przewiezienia towar razem z listem przewozowym. Biuro ekspedycyi potwierdza przyjęcie wyciśnięciem na liście przewozowym pieczęci swojej podającej datę przyjęcia.

(2) Pieczęć wycisnąć należy niezwłocznie po zupełnem dostawieniu towaru spisanego w jednym i tym samym liście przewozowym, a na żądanie wysyłającego w jego obecności.

(3) List przewozowy opatrzony pieczęcią jest dowodem co do umowy o przewóz.

(4) Co się jednak tyczy towarów, które stosownie

do przepisów taryfowych lub szczególnej umowy ładuje wysyłający, szczegóły listu przewozowego tyczące się bądź wagi bądź ilości sztuk, nie stanowią dowodu przeciw kolei żelaznej, jeżeli kolej żelazna nie sprawdziła wagi lub ilości sztuk i tego sprawdzenia nie potwierdziła w liście przewozowym.

(5) Kolej żelazna obowiązana jest potwierdzić na żądanie wysyłającego odbiór towaru i datę przyjęcia do przewozu na duplikacie listu przewozowego, który wysyłający powinien przedłożyć jej razem z listem przewozowym, a który powinien mieć napis wyrażający, że jest duplikatem. Żądanie wystawienia duplikatu zanotować ma wysyłający w liście przewozowym. Kolej żelazna winna wyciśnięciem pieczęci potwierdzić, że żądaniu temu uczyniono zadosyć.

(6) Duplikat nie ma znaczenia pierwopisu listu przewozowego, ani też dowodu ładunkowego.

(7) Gdy wysyłający oddaje towary, nie będące posyłkami całowagonowemi, można zamiast duplikatu wystawić rewers odbiorczy, który powinien być opatrzony napisem wyrażającym, że jest takim rewersem, ma zaś takie samo znaczenie prawne, jak duplikat.

(8) Na życzenie wysyłającego, można odbiór towaru potwierdzić także w innej formie, a mianowicie przez wpisanie do księgi kwitowej itp. Potwierdzenie takie nie ma jednak znaczenia duplikatu listu przewozowego, ani też rewersu odbiorczego.

Tymczasowe złożenie towaru.

§ 55. (1) Kolej żelazna jest tylko o tyle obowiązana przyjąć towary do przewiezienia, o ile mogą być przewiezione niezwłocznie.

(2) Kolej żelazna jest jednak obowiązana towary dostawione, które nie mogą być niezwłocznie przewiezione, wziąć o ile miejsce pozwoli w tymczasowe zachowanie za potwierdzeniem odbioru i z zastrzeżeniem, że dopiero wtedy będą przyjęte do przewiezienia i ekspedycya dopiero wtedy wyciśnie swoję pieczęć na liście przewozowym (§ 54, ustęp 1), gdy przewiezienie będzie możebne. Wysyłający winien w liście przewozowym napisać, że się zgadza, żeby tak postąpiono. W przypadku tym kolej żelazna jest aż do zawarcia umowy o przewóz odpowiedzialna, jako ten, komu rzecz oddano na skład.

(3) Za zezwoleniem władzy nadzorczej kolej żelazna ma prawo, przyjmując da przewiezienia towary całowagonowe, których wywiezienie natychmiastowe jest niemożebne, umówić się z wysyłającym, że dla tej posyłki termin odstawy będzie się liczył od dnia, w którym zostanie rzeczywiście wysłana. Wysyłający winien w liście przewozowym oświadczyć, że się na to zgadza, i deklaracyą tę powtórzyć w duplikacie listu przewozowego. Kolej żelazna obowiązana jest wyciśnięciem osobnej pieczęci uwidocznić w liście przewozowym chwilę wysłania i o chwili tej niezwłocznie uwiadomić wysyłającego.

Dostawienie towaru i przewóz.

§ 56. (1) Towar powinien być dostawiony w godzinach służbowych, które kolej ustanowi, i jeżeli naładowanie go należy według taryfy do wysyłającego, powinien być w tych godzinach naładowany. Jeżeli posyłka, którą oddaje się za tym samym listem przewozowym, dostawiana jest częściowo, a wysyłający opóźni się z dostawą o więcej niż 24 godziny, kolej żelazna ma prawo

powziąć składowe w taryfie ustanowione. Toż samo ma miejsce w takim przypadku, gdy list przewozowy, z którym towary oddano, jest niezupełny lub niedokładny i nie zostanie sprostowany w przeciągu 24 godzin od uczynienia zarzutu. Co się tyczy dowozu towarów przez przedsiębiorców dowozowych kolei żelaznej obacz § 68.

(2) Towar przewozi się jako posyłkę pospieszną lub jako zwyczajną, stosownie do postanowienia wyrażonego w liście przewozowym.

(3) W niedziele i święta posyłek zwyczajnych ani się nie przyjmuje, ani w miejscu przeznaczenia nie wydaje odbiorcy. Posyłki pospieszne przyjmuje się i wydaje także w niedziele i święta, ale tylko w porach dnia raz na zawsze ustanowionych i podanych w ogłoszeniu wywieszonem w lokalach ekspedycyi oraz ogłoszonych w dzienniku miejscowym.

(4) Przewóz towarów odbywa się w tym porządku, w jakim były przyjęte do przewozu, o ile stosunki ruchu kolei lub względy publiczne nie nakazują nagląco uczynienia wyjątku od tego prawidła. Wszelkie uchybienia przeciw postanowieniom paragrafu niniejszego, uprawniają do żądania wynagrodzenia szkody stąd powstałej.

(5) Koleje żelazne obowiązane są zaprowadzić urządzenia, za pomocą których możnaby stwierdzić porządek następstwa w ekspedycyi towarów.

(6) Prosząc o przygotowanie wozów do takich towarów, które wysyłający ma sam ładować, trzeba oznaczyć dzień, towary zaś przystawić i naładować w terminie, który kolej żelazna oznaczy. Termin ten podać należy na afiszu wywieszonym w lokalach ekspedycyi i ogłosić w dzienniku miejscowym.

(7) Jeżeli towar nie będzie odstawiony i naładowany w tym terminie, wysyłający winien po upływie onegoż zapłacić ustanowione w taryfie wozowe. Zamawiając wóz złożyć należy na żądanie kaucyą, pokrywającą kwotę za uchybienie terminu o jeden dzień. Kolej ma nadto prawo wyładować wóz na koszt zamawiającego i towar wziąć do magazynu na jego niebezpieczeństwo i koszt. Jeżeli kolej wozów przyrzeczonych nie dostawi w czasie właściwym, zapłacić ma zamawiającemu wynagrodzenie odpowiednie kwocie wozowego.

Przewóz wozami krytymi lub odkrytymi.

§ 57. (1) O ile postanowienia regulaminu ruchu, albo przepisy cłowe, podatkowe i policyjne lub przynaglające względy ruchu temu się nie sprzeciwiają, wysyłający ma prawo wyrazić w dopisku na liście przewozowym żądanie:

1) żeby towary, które według taryfy odkrytymi wozami przewożone bywają, zostały przewiezione krytymi wozami;

2) żeby te towary, które według taryfy krytymi wozami przewożone bywają, zostały przewiezione odkrytymi wozami.

(2) W pierwszym przypadku kolej żelazna może powziąć dodatek do przewoźnego w taryfie ustanowiony.

(3) Taryfa przepisuje, czy i pod jakimi warunkami można wysyłającemu pożyczyć za wynagrodzeniem osłon do wozów odkrytych, jeżeli w liście przewozowym napisze, że tego żąda.

Opakowanie i oznaczenie towaru.

§ 58. (1) Gdy rodzaj towaru wymaga opakowania celem zabezpieczenia go od utraty lub uszkodzenia w ciągu

przewozu, postaranie się o należyte opakowanie jest rzeczą wysyłającego.

(2) Jeżeli wysyłający nie dopełni tego obowiązku, kolej żelazna, o ile nie odmówi przyjęcia towaru, ma prawo żądać, żeby wysyłający osobnym dopiskiem w liście przewozowym przyznał, że opakowania wcale nie ma lub jest wadliwe przy szczegółowem opisaniu braków, i żeby nadto wystawił stacyi przyjmującej osobną deklaracyą podług przepisanego wzoru (załączka *E*). Biuro ekspedycyi powinno mieć blankiety do tego na pogotowiu[1]).

(3) Wysyłający jest odpowiedzialny za następstwa wadliwego opakowania tak wtedy, gdy wady zostały stwierdzone, jak i wtedy, gdy nie można było dostrzedz ich na zewnątrz; on ponosi wszelkie szkody z tego wynikające a względnie wynagrodzić je ma kolei żelaznej. Jeżeli deklaracya nie była wystawiona, wysyłający wtedy tylko jest odpowiedzialny za widoczne na zewnątrz wady opakowania, jeżeli się dopuścił działania podstępnego.

(4) Towary w oddzielnych opakowaniach oznaczyć (sygnować) należy zewnątrz w sposób trwały, wyraźny i zapobiegający zamianie, ściśle podług tego, co jest podane w liście przewozowym.

(5) Kolej żelazna ma prawo żądać, żeby wysyłający opatrzył trwale towary w oddzielnych opakowaniach napisami podającymi nazwę stacyi przeznaczenia, o ile natura tych towarów pozwala uczynić to bez szczególnych trudności.

1) Wzoru ogólnie znanego nie podajemy.

Przepisy cłowe, podatkowe, policyjne i statystyczne.

§ 59. (1) Wysyłający obowiązany jest dołączyć do listu przewozowego papiery przewodnie, potrzebne do dopeł-

nienia formalności cłowych, podatkowych lub policyjnych przed wydaniem towaru odbiorcy. O ile wina nie ciąży na kolei żelaznej, wysyłający jest jej odpowiedzialny za wszelkie skutki, które wynikną z braku, niedostateczności lub nieprawdziwości tych papierów.

(2) Kolej żelazna nie jest obowiązana badać, czy papiery te są dokładne i dostateczne.

(3) Formalności cłowe, podatkowe i policyjne dopełniane będą, dopóki towar jest w drodze, przez kolej żelazną. Wolno jej pod własną odpowiedzialnością poruczyć dopełnienie tego spedytorowi, lub wziąć dopełnienie na siebie za opłatą należytości w taryfie ustanowionej. W obu przypadkach kolej żelazna ma obowiązki spedytora.

(4) Jeżeliby wysyłający zaproponował taki sposób załatwienia owych formalności, który w danym przypadku jest niedopuszczalny, kolej żelazna zarządzić ma wypełnienie ich w taki sposób, jaki uzna za najkorzystniejszy dla wysyłającego. O zarządzeniu tem należy wysyłającego uwiadomić.

(5) Ten, kto ma prawo rozrządzania towarem, może sam lub przez pełnomocnika w liście przewozowym wymienionego być obecny przy czynnościach cłowych dla udzielania potrzebnych objaśnień co do odniesienia towaru do taryfy cłowej i dla czynienia swoich uwag. Upoważnienie to nie uzasadnia ani prawa wzięcia towaru w posiadanie, ani prawa przedsięwzięcia samemu czynności cłowej.

(6) Za przybyciem towaru do miejsca przeznaczenia, odbiorca ma prawo dopełnienia formalności cłowych i podatkowych, o ile w liście przewozowym co innego nie jest postanowione.

(7) O ile do posyłki mają być dołączane papiery statystyczne, stanowią o tem odnośne ustawy i rozporządzenia.

Obliczenie przewoźnego.

§ 60. (1) Zasady obliczania przewoźnego podać należy w taryfie (§ 7).

(2) Oprócz przewoźnego w taryfie podanego i należytości za szczególne świadczenia w taryfie przewidziane, pobierane będą tylko wydatki w gotówce, mianowicie na cła wywozowe, przywozowe i przewozowe, koszta podwiezienia w taryfie niewymienione i wydatki na reperacye, które z powodu wewnętrznej lub zewnętrznej jakości towarów będą potrzebne dla ich ocalenia. Wydatki te powinny być należycie stwierdzone i uwidocznione w liście przewozowym z dołączeniem dowodów.

(3) Jeżeli która z kolei żelaznych sama zabiera towary od wysyłającego z jego domu lub z okrętów, albo odsyła takowe do domu odbiorcy, lub w jakie inne miejsce, np. do pakowni, do domów składowych, do miejsc rewizyi, na okręty itp., opłacić jej trzeba za to należytości podane w taryfie lub afiszu wywieszonym w miejscu ekspedycyi. Woźnica winien taryfę należytości mieć przy sobie i na żądanie pokazać.

Opłata przewoźnego.

§ 61. (1) Jeżeli przewoźnego nie opłacono przy oddaniu towaru do przewozu, rozumieć się będzie, że zapłacenie onegoż przekazane jest odbiorcy.

(2) Kolej przyjmująca do przewozu może żądać, żeby przewoźne zapłacono z góry, jeżeli towary według jej

uznania podlegają szybkiemu zepsuciu, albo mają tak małą wartość, że ta nie pokrywa dostatecznie przewoźnego.

(3) Jeżeli w razie przewozu za opłatą przewoźnego z góry suma przewoźnogo nie może być dokładnie oznaczona przy wysyłaniu towaru, kolej przyjmująca towar do przewiezienia może żądać złożenia sumy przewoźne w przybliżeniu pokrywającej.

(4) Gdyby taryfa została niewłaściwie zastosowana, tudzież gdyby zaszła omyłka przy obliczeniu przewoźnego i należytości, kwota niedopłacona ma być uzupełniona a nadpłacona ma być zwrócona, i w tym celu trzeba uprawnionego jak najrychlej uwiadomić. Taka reklamacya uwzględniona będzie tylko w tym razie, jeżeli się z nią wystąpi w przeciągu roku od dnia zapłacenia. Postanowienie § 90, ustęp 1, nie stosuje się w tym przypadku.

Pobranie.

§ 62. (1) Wysyłającemu wolno obciążyć towar pobraniem aż do sumy jego wartości. Obciążenia pobraniem towarów, co do których kolej żelazna upoważniona jest (§ 61, ustęp 2) żądać opłaty przewoźnego z góry, można nie przyjąć.

(2) Od posyłek obciążonych pobraniem pobierana będzie prowizya w taryfie ustanowiona. Kolej może liczyć prowizyą także od wydatków poniesionych w gotówce. Wolnemi od prowizyi są pobierane przez koleje żelazne przewoźne, poboczne należytości taryfowe, jakoto: od listu przewozowego, od wagi, od sygnowania, ładowania, od żurawi, od załatwienia formalności cłowych itp., tudzież opłata statystyczna od obrotu towarowego, wydatki na portoryum i należytość przedsiębiorców przewozu wozami ustanowionych przez zarząd kolejowy.

(3) Jako dowód, że na towarach ciążą pobrania, służy zwyczajnie stemplowany list przewozowy, duplikat listu przewozowego lub inne dozwolone poświadczenie oddania towarów. Wydawane też będą na żądanie osobne rewersy co do pobrania i to bezpłatnie.

(4) Skoro tylko odbiorca zapłaci kwotę pobrania, kolej żelazna obowiązana jest uwiadomić o tem wysyłającego i wypłacić mu pobranie. Toż samo ma miejsce co do wydatków poniesionych przed oddaniem towaru do przewozu. Jeżeli taryfa zawiera postanowienie, że pobranie wypłacone będzie dopiero po upływie pewnego terminu, odpada potrzeba osobnego uwiadamiania.

(5) Jeżeli towar wydano odbiorcy bez ściągnięcia pobrania, kolej żelazna jest odpowiedzialna za szkodę aż do sumy pobrania i ma ją wysyłającemu niezwłocznie wynagrodzić z zastrzeżeniem regresu do odbiorcy.

(6) Zaliczki w gotówce mogą być udzielone, jeżeli zdaniem urzędnika ekspedycyjnego wartość towaru pokrywa je dostatecznie.

Termin odstawy.

§ 63. (1) Terminy odstawy ogłoszone być mają taryfami i nie powinny przekraczać następujących okresów ustanowionych jako najdłuższe:

a) Dla posyłek pospiesznych.

1. termin do wyekspedyowania . . . 1 dzień
2. termin do przewiezienia:
   na każde choćby tylko zaczęte 300 kilometrów . . . . . 1 dzień

b) Dla posyłek zwyczajnych.

1. termin do wyekspedyowania . . . 2 dni
2. termin do przewiezienia:

na odległość aż do 100 kilometrów 1 dzień
dla większych odległości na każde choćby tylko zaczęte następne 200 kilometrów . . . . . 1 dzień

(2) Gdy przewóz przechodzi z obrębu jednego zarządu w obręb zarządu drugiej kolei, która się z tamtą łączy, obliczają się terminy przewozu biorąc za podstawę całkowitą odległość pomiędzy stacyą przyjmującą a stacyą przeznaczenia, terminy zaś do wyekspedyowania liczą się tylko raz bez względu na ilość zarządów kolejowych, przez których obręby posyłka przechodzi.

(3) Zarządy kolejowe mogą za zezwoleniem władzy nadzorczej ustanowić przedłużenia terminów w następujących przypadkach:

1) Dla takich towarów, które kolej przyjęła do przewozu z miejsc i do miejsc leżących opodal kolei.

2) W niezwykłych stosunkach ruchu, przyczem można wyjątkowo ustanowić przedłużenia terminów z zastrzeżeniem zezwolenia władzy nadzorczej.

3) Dla kolei podrzędnego znaczenia, jakoteż gdy ruch przechodzi na koleje, których tory mają inną szerokość.

4) Gdy towar ma być przewieziony przez rzekę, na której nie ma mostu, albo koleją, łączącą dwie koleje w przewozie współdziałające.

5) Oprócz tego do przejścia z jednej kolei na drugą, a nawet do przejścia z pewnej linii na inną linią tego samego zarządu kolejowego może być dozwolone przedłużenie terminu do ekspedycyi najwięcej o 6 godzin dla

posyłek pospiesznych, a najwięcej o 12 godzin dla posyłek zwyczajnych do każdego przejścia.

Przedłużenia terminów trzeba należycie ogłosić. Ogłoszenie powinno wyrażać, czy i która władza dała pozwolenie, lub czy takowe jest zastrzeżone. W tym ostatnim przypadku pozwolenie później udzielone podać należy do wiadomości w przeciągu dni 8 osobnem obwieszczeniem. Ustanowienie terminów przedłużonych jest bezskuteczne, jeżeli władza nadzorcza później pozwolenia odmówiła, lub jeżeli udzielone pozwolenie nie zostało w czasie właściwym ogłoszone.

(4) Termin odstawy zaczyna się liczyć, wyjąwszy przypadek § 55 ustęp 3, od północy, która nastąpi po przyjęciu towaru razem z listem przewozowym (§ 54 ust. 1), jest zaś dotrzymany, gdy w jego ciągu towar będzie odstawiony do domu lub do handlu bądź odbiorcy bądź osoby, do której ważnie odstawić można, w razie zaś, jeżeli się nie zobowiązano odstawić w taki sposób, albo też, jeżeli wyraźnie było zastrzeżone (§ 68,ustęp 5), żeby tak nie odstawiano, wtedy, gdy w ciągu rzeczonego terminu oddano na pocztę pismo do odbiorcy, uwiadamiające go o nadejściu, lub mu uwiadomienie inną drogą rzeczywiście doręczono.

(5) Dla towarów, które mają pozostać na dworcu, i dla towarów, których odbiorca zastrzegł sobie piśmiennie, żeby go nie uwiadamiano o nadejściu, termin odstawienia jest dotrzymany, gdy towar w tymże terminie znajduje się na stacyi przeznaczenia przygotowany do odebrania.

(6) Bieg terminów odstawy wstrzymuje się na czas załatwiania formalności ekspedycyi cłowych lub policyjnych, jakoteż przez czas przerwy ruchu, która nie z winy

kolei nastąpiła, a dla której chwilowo nie można towaru wysłać lub dalej wieźć.

(7) Jeżeli dniem następującym po oddaniu towaru do przewozu jest niedziela lub święto, termin odstawy dla posyłki zwyczajnej zaczyna się liczyć dopiero w 24 godziny później.

(8) Jeżeli ostatnim dniem terminu odstawy jest niedziela lub święto, termin ten upływa dla posyłek zwyczajnych dopiero w dniu następnym.

(9) Jeżeli posyłka zwyczajna, dla której termin odstawy upływa w sobotę o północy, nadejdzie tegoż dnia po 6 godzinie wieczorem, termin odstawy upływa dopiero następującej niedzieli o północy.

(10) Za osobnem zezwoleniem władzy nadzorczej dozwolone są taryfy wyjątkowe o cenach zniżonych i przedłużonych terminach odstawy.

Prawo wysyłającego rozrządzania towarem.

§ 64. (1) Prawo zarządzenia, żeby towar został zwrócony na stacyą, z której został wywieziony, żeby go w drodze zatrzymano, lub go wydano bądź w miejscu przeznaczenia, bądź w stacyi pośredniej nie temu odbiorcy, który w liście przewozowym jest wymieniony, lecz innej osobie, służy tylko temu, kto go wysłał.

(2) Prawo to służy jednak wysyłającemu w razie wystawienia duplikatu listu przewozowego lub rewersu odbiorczego (§ 54, ustęp 5 i 7) tylko wtedy, jeżeli okaże duplikat listu przewozowego lub rewers odbiorczy. Jeżeli w takim razie kolej żelazna zastosuje się do zarządzeń wysyłającego nie zażądawszy okazania

rzeczonego dokumentu, jest za szkodę stąd wynikłą odpowiedzialna wobec odbiorcy, któremu wysyłający wydał ten dokument.

(3) Kolej żelazna nie jest obowiązana wykonać zarządzeń wysyłającego, jeżeli nie są dane za pośrednictwem stacyi, z której towar został wysłany.

(4) Prawo wysyłającego rozrządzania towarem, chociażby posiadał duplikat listu przewozowego lub rewers odbiorczy, gaśnie, jeżeli po nadejściu towaru do miejsca przeznaczenia list przewozowy oddano odbiorcy, lub jeżeli skarga odbiorcy wniesiona w myśl artykułu 66 została kolei doręczona. Począwszy od tej chwili kolej żelazna żelazna stosować się ma tylko do poleceń wskazanego odbiorcy, w przeciwnym bowiem razie jest mu za towar odpowiedzialna.

(5) Kolej żelazna wtedy tylko może odmówić wykonania poleceń w ustępie 1 przewidzianych, wykonanie spóźnić lub polecenie w inny wypełnić sposób, gdy wykonanie poleceń grozi wywołaniem zamętu w regularnej służbie przewozowej.

(6) Polecenia w ustępie 1 paragrafu niniejszego wzmiankowane, powinny być dane w formie deklaracyi pisemnej, którą wysyłający ma wystawić na formularzu zawartym w załączce *F* i podpisać.[1]) Deklaracyą powtórzyć należy w duplikacie listu przewozowego lub w rewersie odbiorczym, jeżeli dokument taki był wydany, i dokument ten ma być jednocześnie okazany kolei żelaznej, która następnie zwraca go wysyłającemu.

1) Wzór ten ogólnie znany opuszczamy.

(7) Wszelkie zarządzenie, które wysyłający wyda w innej formie, jest nieważne.

(8) Kolej żelazna ma prawo żądać zwrotu kosztów wynikłych z wykonania poleceń w ustępie 1 wzmiankowanych, wyjąwszy, gdyby polecenia takie były powstały z jej winy. Koszta te (kara za zawód) powinny być raz na zawsze ustanowione w taryfie.

(9) Polecenia wysyłającego, tyczące się poźniejszego nałożenia, podwyższenia, zmniejszenia lub cofnięcia pobrania, jakotoż późniejszego frankowania, mogą być według uznania kolei uwzględnione pod warunkiem zanotowania poleceń w duplikacie listu przewozowego (rewersie odbiorczym), jeżeli był wystawiony.

Przeszkody przewozu.

§ 65. (1) Jeżeli z powodu siły wyższej lub przypadku nie można towaru wysłać, lub wypadło zatrzymać go w drodze, w takim razie — o ile nie zachodzi przypadek ustępu 3 niniejszego paragrafu — kolej żelazna zażądać ma od wysyłającego nowych zarządzeń.

(2) Wysyłający może zrzucić się z umowy, winien jednak zwrócić kolei, o ile na niej wina nie ciąży, koszta przygotowania przewozu i wyładowania, tudzież wynagrodzić jej roszczenia za tę część drogi, którą towar już przebył, a to w kwotach, które ustanowione będą w taryfach.

(3) Jeżeli towar można wieźć dalej inną drogą, w takim razie, nie wzruszając postanowień władzy nadzorczej wydanych ze względu na obrót ogólny, zostawia się kolei rozstrzygnięcie, co jest dla wysyłającego korzystniejsze, czy przewiezienie towaru tą inną drogą aż do miejsca przeznaczenia, czyli też zatrzymanie go i zażądanie innego polecenia od wysyłającego.

(4) Jeżeli wystawiono duplikat listu przewozowego lub rewers odbiorczy a wysyłający nie posiada tych dokumentów, nie wolno mu poleceniami, które da w przypadkach w paragrafie niniejszym przewidzianych, zmienić ani odbiorcy ani miejsca przeznaczenia

Wydanie towaru.

§ 66. (1) Kolej żelazna jest obowiązana wydać wskazanemu odbiorcy w miejscu przeznaczenia list przewozowy i towar za zapłatą sumy należytości w liście przewozowym wyszczególnionych i za potwierdzeniem odbioru (§ 68, ustęp 7).

(2) Gdy towar nadejdzie do miejsca przeznaczenia, odbiorca czy działa w własnym interesie, czy w interesie innej osoby, mocen jest, dopełniwszy zobowiązań, które umowa o przewóz na niego wkłada, dochodzić we własnem imieniu na kolei żelaznej praw z tej umowy wynikających. Mianowicie ma prawo żądać od kolei żelaznej wydania listu przewozowego i towaru. Prawo to gaśnie, jeżeli wysyłający dał kolei odmienne polecenie na zasadzie § 64.

(3) Za miejsce odstawy uważa się stacyą przeznaczenia, którą wysyłający podał.

(4) Ostatnia z przewożących kolei żelaznych obowiązana jest ściągnąć przy odstawieniu wszystkie wierzytelności na umowie o przewóz oparte, mianowicie zaś przewoźne i opłaty dodatkowe, cła i wszystkie wydatki jakich przewóz wymagał, pobrania i wogóle wszelkie sumy jakieby na towarze ciążyły, zarówno na własny rachunek, jak i na rzecz innych kolei żelaznych i wszelkich stron interesowanych; ma ona na towarze prawa wierzyciela na zastawie ruchomym co do wszystkich tych wierzytelności. Te prawa zastawu istnieją dopóty, dopóki towar pozo-

staje w zachowaniu kolei lub u tego, który go w jej imieniu dzierży.

Przyjęcie towaru przez odbiorcę.

§ 67. Przyjęcie towaru i listu przewozowego wkłada na odbiorcę obowiązek zapłacenia kolei żelaznej sumy należytości w liście przewozowym wyszczególnionych. (Porówn. jednak § 61, ustęp 4).

Postępowanie przy odstawianiu towaru.

§ 68. (1) Stosownie do przepisów kolejowych trzeba albo towar odstawić odbiorcy do mieszkania, albo pisemnie uwiadomić go o nadejściu towaru. Uwiadomienie to przesłać należy odbiorcy na jego koszt najpóźniej po nadejściu i przygotowaniu towaru posłańcem, pocztą lub jakąkolwiek inną okazyą z wezwaniem, żeby towar odebrał w terminie, który w taryfie jest ustanowiony i który w uwiadomieniu podać należy. Jżżeli odbiorca zastrzegł sobie, żeby go nie uwiadamiano, tudzież jeżeli towar był przeznaczony do zostawienia na kolei, nie posyła się uwiadomienia. Za wygotowanie uwiadomienia nie wolno liczyć żadnej należytości.

(2) O nadejściu posyłki pospiesznej musi się uwiadomić w przeciągu dwóch godzin, o ile okoliczności nadzwyczajne nie zmuszają do przedłużenia tego terminu, odstawę zaś do mieszkania odbiorcy należy wykonać w przeciągu sześciu godzin po nadejściu. Bieg tych terminów ustaje w niedziele i święta od godziny 12 w południe w dniach powszednich od godziny 6 wieczorem aż do rozpoczęcia się godzin służbowych w dniu następnym. Przepis ten nie narusza postanowień tyczących się terminu odstawy (§ 63).

(3) Kolej żelazna, o ile uzna to za stosowne, może ustanowić przedsiębiorców furmanów do przywożenia i odwożenia towarów w obrębie miejsca stacyjnego lub z miejsc i do miejsc opodal leżących, a nadto może w tych ostatnich miejscach urządzić przyskładki towarowe. Przedsiębiorcy furmani uważani będą za służbę kolejową w rozumieniu § 9 regulaminu ruchu. (Porów. § 60, ustęp 3.)

(4) Jeżeli dla towarów, których miejsce przeznaczenia nie leży przy kolei żelaznej lub nie jest stacyą do obrotu towarowego urządzoną, zarząd kolejowy nie uorganizował dalszego przewozu, kolej żelazna winna w takim razie, gdyby wysyłający lub odbiorca nie wydał żadnego polecenia co do dalszego przewozu, albo uwiadomić odbiorcę w myśl postanowień powyższych albo posłać towary do miejsca przeznaczenia bądź przez spedytora, bądź przez inną okazyą na koszt i niebezpieczeństwo wysyłającego.

(5) Ci odbiorcy, którzy chcą towary swoje zabrać sami, lub do ich przewiezienia użyć innych przedsiębiorców furmanów, nie tych, którzy są przez zarząd kolei ustanowieni, winni poprzednio ekspedycyą towarów pisemnie o tem zawiadomić i to wcześnie, w każdym zaś razie przed nadejściem towarów i na żądanie ekspedycyi towarów przydać wiarogodne poświadczenie swego podpisu. Dla dobra powszechnego może kolej żelazna za zezwoleniem władzy nadzorczej ograniczyć lub całkiem znieść służące odbiorcom prawo zabierania swoich towarów lub używania innych przedsiębiorców furmanów, nie tych, którzy przez zarząd kolei są ustanowieni do ich odwożenia.

(6) Nie można samemu zabierać tych towarów, które na zasadzie przepisów cłowych lub podatkowych lub też

z innych przyczn muszą być odwiezione bądź do pakowni, bądź do składów administracyi cłowej lub podatkowej.

(7) Towar wydaje się za opłatą przewoźnego i wszelkich innych należytości, które na nim ciążą, tudzież za wystawieniem poświadczenia odbioru. Poświadczenie to ograniczać się ma do prostego przyznania odbioru; innych potwierdzeń, mianowicie, że odebrano bez zarzutu i w czasie właściwym, nie wolno wymagać. Towary, których kolej niema do mieszkania dowozić, oddane będą odbiorcy do rozporządzenia za okazaniem listu przewozowego przez kolej żelazną pokwitowanego, a mianowicie towary, które odbiorca ma wyładować, w miejscach do wyładowania przeznaczonych, inne zaś towary w lokalach ekspedycyi (w składach).

(8) Odbiorca ma prawo domagać się, żeby towary, które mają być mu wydane, zostały w jego obecności na dworcu odważone. Kolej winna temu żądaniu uczynić zadosyć, jeżeli idzie o towary w oddzielnych pakach, zawsze, jeżeli o posyłki całowagonowe, o tyle, o ile na dworcu znajdują się wystarczające przyrządy do odważenia. Jeżeli kolejowemi wagami nie można posyłek całowagonowych w dworcu kolei zważyć, wolno odbiorcy kazać zważyć je tam, gdzie najbliżej znajdują się takie wagi, w obecności pełnomocnika, którego kolej żelazna ustanowi. Jeżeli po przeważeniu okaże się, że nie ma w wadze ubytku, za który kolej mogłaby być odpowiedzialną, koszta odważenia lub opłaty taryfowe za to przypadające, tudzież wynagrodzenie dla pełnomocnika, jeżeli był ustanowiony, płaci odbiorca. Natomiast jeżeli zostanie stwierdzony ubytek w wadze, za który kolej jest odpowiedzialną, a który

jeszcze nie jest przyznany, koszta przeważenia zwraca kolej odbiorcy.

Terminy do odebrania towarów z dworca.

§ 69. (1) Towary, które podług taryfy kolej ma wyładować, należy odebrać w przepisanych godzinach służbowych, w przeciągu czasu w taryfie oznaczonego, w którym są wolne od składowego, a który wynosić ma nie mniej niż 24 godziny od wysłania a względnie otrzymania (porównaj §. 68, ustęp 1, w związku z §. 63, ustęp 4) uwiadomienia.

(2) Terminy, w których odbiorca, mający towary wyładować, obowiązany jest takowe wyładować i zabrać, ustanowione będą osobnymi przepisami każdego zarządu, i o ile będą wydane dla całego obszaru tego zarządu, podane być mają do wiadomości publicznej przez zamieszczenie ich w taryfie, w przeciwnym razie przez wywieszenie ogłoszeń na każdej stacyi w lokalach ekspedycyi i przez wydrukowanie w dzienniku miejscowym. Jeżeli uwiadomienie o nadejściu towaru posyła się pocztą, terminy te zaczynają się liczyć najwcześniej w trzy godziny od oddania uwiadomienia na pocztę.

(3) Dla towarów przeznaczonych do zostawienia na kolei, jakoteż dla towarów, których odbiorcy zastrzegli sobie pisemnie, żeby im uwiadomień nie posyłano, terminy w ustępie 1 i 2 wzmiakowane zaczynają się liczyć od nadejścia towaru.

(4) Niedziel i świąt nie wlicza się. Bieg terminów do wyładowania (ustęp 2), ustaje na czas załatwienia fomalności cłowych lub podatkowych, o ile ich nie opóźni

wysyłający lub odbiorca. Ci ostatni winni czas trwania tych formalności wykazać.

(5) Kto nie odbierze towaru w terminach w paragrafie niniejszym wzmiankowanych, opłacać ma składowe lub wozowe ustanowione w taryfach. Nadto kolej żelazna ma prawo te towary, które według taryfy powinien był wyładować odbiorca, na jego koszt i niebezpieczeństwo wyładować.

(6) Natomiast, jeżeliby towar, o którego nadejściu odbiorcę uwiadomiono, nie znajdował się jeszcze w dworcu kolei przygotowany do wyładowania lub odebrania najpóźniej w ciągu godziny po przybyciu odbiorcy, kolej żelazna obowiązana jest zwrócić udowodnione koszta usiłowanego w swoim czasie a bezskutecznie odbioru.

(7) Gdyby wielkie nagromadzenie się towarów tamowało ruch regularny, kolej żelazna ma prawo podwyższyć składowe i wozowe, a jeśliby i to nie skutkowało, może skrócić terminy do ładowania i skrócić okres wolny od składowego, dopóki trwa nagromadzenie towarów, wszystko to z zachowaniem przepisów §. 63, ustęp 3, l. 2 tyczących się przedłużenia terminów odstawy.

Przeszkody odstawiania.

§. 70. (1) Gdy dla jakiejś przeszkody nie można towaru odstawić, stacya odstawy winna niezwłocznie za pośrednictwem stacyi, z której towar był wysłany, uwiadomić wysyłającego o przyczynie przeszkody. W żadnym razie nie wolno odesłać towaru napowrót, dopóki wysyłający nie zgodzi się na to wyraźnie. Tyczy się to mianowicie towarów, których strony nie chcą wogóle przyjąć lub odebrać, których nie przyjmują ani nie odbierają w właściwym czasie i których z innych powodów nie można wydać.

(2) Towary takie winna kolej żelazna na koszt i niebezpieczeństwo wysyłającego wziąć na skład i mieć o nie pieczę jak porządny kupiec. Ma jednak także prawo towary takie z zabezpieczeniem pobrania kosztów i wydatków, które na nich ciążą, oddać do publicznego domu składowego lub do spedytora na rachunek i niebezpieczeństwo tego, którego to obchodzi, o czem wysyłającego uwiadomić należy niezwłocznie.

(3) Kolej żelazna ma nadto prawo sprzedać jak najkorzystniej bez dalszych formalności:

a) towary w pierwszym ustępie wzmiankowane, jeżeli podlegają szybkiemu zepsuciu, albo jeżeli z przyczyny stosunków miejscowych nie mogą być ani wzięte na skład, ani oddane spedytorowi — i to natychmiast,

b) towary, których ani odbiorca nie zabierze, ani wysyłający nie odbierze — nie wcześniej niż w cztery tygodnie po upływie okresu wolnego od składowego, jeżeli zaś wartość ich przez dłuższe leżenie w składzie lub przez koszta z tego wynikłe zmniejszyłaby się nadmiernie, nawet wcześniej.

O zamierzonej sprzedaży należy uwiadomić wysyłającego, o ile to jest możebne, i sumę za towar sprzedany otrzymaną, po strąceniu kosztów, zostawić do jego rozporządzenia.

Stwierdzenie przez kolej zginięcia i uszkodzenia towaru.

§. 71. (1) W wszystkich przypadkach zginięcia, ubytku i uszkodzenia towaru, zarządy kolei żelaznych

obowiązane są zarządzić niezwłocznie ścisłe poszukiwania, stwierdzić piśmiennie ich wynik i o nim uwiadomić interesowanych na ich żądanie.

(2) Mianowicie, jeżeli kolej żelazna odkryje lub podejrzywa ubytek częściowy lub uszkodzenie towaru, albo jeżeli uprawniony do rozrządzenia towarem utrzymuje, że się to stało, kolej żelazna winna niezwłocznie stwierdzić protokolarnie stan towaru, kwotę szkody, tudzież ile możności przyczynę ubytku częściowego lub uszkodzenia i czas, kiedy to nastąpiło. Gdy towar całkiem zginie, należy również stwierdzić to protokolarnie.

(3) Stwierdzenie ubytku i uszkodzenia powinno odbywać się w obecności świadków bezstronnych albo, o ile okoliczności przypadku tego wymagają, w obecności biegłych, a także o ile to jest możebne, w obecności uprawnionego do rozrządzania towarem.

Stwierdzenie sądowe przeszkód odstawy, zginięcia i uszkodzenia.

§ 72. Każdemu interesowanemu służy prawo żądania, żeby niezawiśle od postanowienia w §§. 70 i 71 przewidzianego nastąpiło także stwierdzenie sądowe według pstanowień kodeksu handlowego.

Uprawnienie do dochodzenia. Reklamacye.

§ 73. (1) Praw wynikających z umowy o przewóz dochodzić może na kolei żelaznej tylko ten, komu służy prawo rozrządzania towarem.

(2) Jeżeli wysyłający nie może przedłożyć duplikatu listu przewozowego, rewersu odbiorczego lub poświadczenia stacyi przyjmującej, że dokumentu takiego nie wystawiono, może praw swoich dochodzić tylko za zezwoleniem odbiorcy.

(3) Roszczenia pozasądowe (reklamacye) podawać należy z poświadczeniem co do wartości towaru i — jeżeli list przewozowy oddano odbiorcy, razem z tymże listem. Koleje żelazne winny roszczenia takie jak najrychlej zbadać, i — jeżeli dobrowolne porozumienie się nie nastąpi, załatwić rezolucyą piśmienną.

Odpowiedzialność kilku kolei żelaznych.

§ 74. (1) Kolej żelazna, która przyjęła towar z listem przewozowym do przewiezienia, jest odpowiedzialna za uskutecznienie przewozu także na innych kolejach szlaku przewozowego aż do odstawienia.

(2) Każda następna kolej żelazna, przyjmując towar z pierwotnym listem przewozowym, przystępuje do umowy o przewóz w myśl listu przewozowego i bierze na siebie zobowiązanie uskutecznienia przewozu według osnowy listu przewozowego.

(3) Skargę atoli opartą na umowie o przewóz podać można — nienaruszając wzajemnego regresu kolei żelaznych do siebie — tylko przeciw pierwszej kolei, lub przeciw tej, która towar z listem przewozowym odebrała na ostatku, albo przeciw tej, na której linii szkoda nastąpiła. Wybór pomiędzy temi kolejami służy skarżącemu.

(4) Prawo wyboru gaśnie z wniesieniem skargi.

Odpowiedzialność za zginięcie i uszkodzenie w ogólności.

§ 75. (1) Z uwzględnieniem szczegółowych postanowień zawartych w następujących paragrafach odpo-

wiedzialna jest kolej żelazna za szkodę, kbóra powstała przez zginięcie, ubytek lub uszkodzenie towaru w czasie od przyjęcia do przewozu aż do odstawienia, o ile nie zdoła udowodnić, że szkoda nastąpiła z winy uprawnionego do rozrządzania towarem lub z przyczyny jego poleceń, o które kolei winić nie można, wskutek naturalnych własności towaru (mianowicie wewnętrznego zepsucia się, ulotnienia się, zwykłego wycieku itp.) lub wskutek siły wyższej.

(2) Odstawieniu do odbiorcy równa się odstawienie towaru po nadejściu na stacyą przeznaczenia do lokalu celniczego i rewizyjnego, jakoteż odstawienie towaru w myśl regulaminu ruchu do domu składowego lub do spedytora.

Ograniczenie odpowiedzialności ze względu na miejsce przeznaczenia.

§ 76. (1) Jeżeli jako miejsce odstawienia wymienione jest w liście przewozowym miejsce nie przy kolei żelaznej leżące, odpowiedzialność kolei jako przewoźnika trwa tylko aż do ostatniej stacyi kolejowej. Co się tyczy dalszego przewozu ma kolej zobowiązania spedytora.

(2) Atoli jeśli kolej urządziła dalszy przewóz posyłek do takich miejsc opodal leżących (§ 68, ustęp 3), odpowiedzialność kolei jako przewoźnika za te posyłki rozciąga się na całą drogę.

(3) Jeżeli wysyłający wyrazi w liście przewozowym, że towar ma być oddany lub pozostawiony w miejscu leżącem przy kolei żelaznej, natenczas chociażby w liście przewozowym podane było inne miejsce przeznaczenia, uważa się, iż kolej przyjmuje posyłkę do przewiezienia tylko do tego pierwszego miejsca przy kolei leżącego,

i kolej jest tylko dopóty odpowiedzialna, dopóki do tego miejsca nie odstawi.

Ograniczenie odpowiedzialności ze względu na szczególne niebezpieczeństwa.

§ 77. (1) Kolej żelazna nie jest odpowiedzialna:

1. Co do towarów, które według postanowień taryfowych lub umowy z wysyłającym przewozi się odkrytymi wozami,

za szkodę powstałą z niebezpieczeństwa łączącego się z tym sposobem przewozu.

Przez takie niebezpieczeństwo nie rozumie się uderzającego ubytku na wadze, lub zginięcia całych kawałków.

2. Co do towarów, które, chociaż ich własności wymagają opakowania dla zabezpieczenia ich od zginięcia, ubytku lub uszkodzenia podczas przewozu, oddane były według deklaracyi wysyłającego w liście przewozowym napisanej (§ 58), albo nieopakowane albo w niedostatecznem opakowaniu,

za szkodę, która powstała z niebezpieczeństwa, jakiem grozi brak opakowania lub niedostateczne opakowanie.

3. Co do towarów, których naładowanie i wyładowanie, według postanowień taryfowych lub według osobnej umowy z wysyłającym, wykonać ma wysyłający względnie odbiorca,

za szkodę powstałą z niebezpieczeństwa, jakiem zagraża naładowanie i wyładowanie lub wadliwe ładowanie.

4. Co do towarów, które z powodu właściwych sobie naturalnych przymiotów wystawione są na szczególne

niebezpieczeństwo zginięcia, ubytku lub uszkodzenia, mianowicie złamania, zardzewienia, wewnętrznego zepsucia, nadzwyczajnego wycieku, wyschnięcia i wysypania,

za szkodę z tego niebezpieczeństwa powstałą.

5. Co do zwierząt żywych

za szkodę, która powstała z szczególnego niebezpieczeństwa, jakiem przewóz takich zwierząt im zagraża.

6. Co do tych towarów i co do tych zwierząt, które według postanowień regulaminu ruchu, taryfy, lub według osobnej umowy z wysyłającym mają być posłane z dozorcą,

za szkodę powstałą z niebezpieczeństwa, któremu zapobiedz ma przeznaczony dozorca.

(2) Jeżeli szkodę, która powstała, mogło stosownie do okoliczności przypadku sprowadzić jedno z niebezpieczeństw w paragrafie niniejszym wymienionych, domniemywać się należy, że istotnie z tego niebezpieczeństwa powstała, dopóki co innego nie będzie dowiedzione.

(3) Nie można uwolnić się od odpowiedzialności na zasadzie niniejszego paragrafu, jeżeli będzie udowodnione, że szkoda powstała z winy kolei żelaznej lub jej ludzi.

Ograniczenie odpowiedzialności przy stratach na wadze.

§ 78. (1) Co do tych towarów, których waga z przyczyny ich przyrodzonych własności zmniejsza się prawidłowo podczas przewozu, kolej żelazna nie jest za stratę na wadze odpowiedzialna aż do następujących granic normalnych.

(2) Stopa normalna wynosi dwa od sta dla towarów

płynnych i wilgotnych, jakoteż dla następujących towarów suchych:

drzewa farbiarskie tarte i mielone,
kory,
korzenie,
lukrecya patyczkowa,
tytoń krajany,
tłuszcze,
mydła i oleje twarde,
owoce świeże,
liście tytoniowe świeże,
wełna owcza,
skóry niegarbowane,
błamy,
skóry garbowane,
owoce suszone i pieczone,
ścięgna zwierzęce,
rogi i kopyta,
kości (całe i mielone),
ryby suszone,
chmiel,
kity świeże.

(3) Dla wszystkich innych towarów suchych tego rodzaju, który w ustępie 1 jest wzmiankowany, stopa normalna wynosi jeden od sta.

(4) Jeżeli kilka sztuk posłano za jednym listem przewozowym, normalną stopę procentową liczy się dla każdej sztuki osobno, o ile waga każdej sztuki jest w liście przewozowym podana lub może być inaczej wykazana.

(5) Rzeczone ograniczenie odpowiedzialności nie stosuje się, o ile będzie dowiedzione, że strata stosownie

do okoliczności przypadku nie powstała wskutek przyrodzonych własności towaru, albo że przyjęta stopa procentowa nie odpowiada tym własnościom lub innym okolicznościom przypadku.

(6) Gdy cała posyłka zginie, nie potrąca się straty na wadze.

Domniemanie zginięcia towaru.

§ 79. Jeżeli towar nie zostanie odstawiony w przeciągu 30 dni od upływu terminu odstawienia (§ 63), uprawniony do skargi może bez dostarczania innego dowodu uważać towar za zginiony.

Wysokość wynagrodzenia szkody w razie zginięcia towaru.

§ 80. Gdy kolej żelazna na zasadzie postanowień poprzedzających jest obowiązana wynagrodzić całkowitą lub częściową stratę towaru, wynagrodzenie oblicza się na podstawie zwyczajnej ceny handlowej, a w braku tejże podług wartości pospolitej towarów tego samego rodzaju i jakości, jaką miały na miejscu i w chwili przyjęcia towaru do przewiezienia. Nadto zwrócić ma kolej cła, przewoźne i inne koszta, jeżeli zostały opłacone.

Wysokość wynagrodzenia podług zniżonych taryf wyjątkowych.

§ 81. Kolejom żelaznym służy prawo ustanowienia dla publiczności osobnych warunków (taryf wyjątkowych) z oznaczeniem kwoty maksymalnej wynagrodzenia w razie zginięcia, ubytku lub uszkodzenia, o ile te taryfy wyjątkowe będą podawały dla całego przewozu ceny niższe od

zwykłych cen taryfowych każdej kolei żelaznej i o ile taż sama kwota maksymalna wynagrodzenia zastosowana być ma na całej linii przewozu.

Odnalezienie towaru.

§ 82. (1) Uprawniony do otrzymania odszkodowania, odbierając wynagrodzenie za towar, który zginął, może zastrzedz sobie w kwicie, że gdyby towar znalazł się w przeciągu czterech miesięcy po upływie terminu odstawienia, zarząd kolei uwiadomi go o tem niezwłocznie. Zastrzeżenie takie należy poświadczyć.

(2) W przypadku tym mający prawo do odszkodowania może w przeciągu dni 30 od dnia, w którym został uwiadomiony, żądać, żeby mu towar wydano bez kosztów podług jego wyboru w stacyi, z której został wysłany, lub w stacyi przeznaczenia w liście przewozowym wymienionej za zwrotem wynagrodzenia, które mu dano.

(3) Jeżeli zastrzeżenia w ustępie 1 wzmiankowanego nie uczyniono, lub jeżeli mający prawo do wynagrodzenia nie wyraził w terminie 30dniowym, wzmiankowanym w ustępie drugim, żądania tamże przewidzianego, lub nakoniec, jeżeliby towar znalazł się dopiero po upływie czterech miesięcy od terminu odstawy, kolej żelazna może znalezionym towarem rozrządzić według upodobania.

Wysokość wynagrodzenia w razie uszkodzenia towaru.

§ 83. W razie uszkodzenia towaru kolej żelazna zapłacić ma całą kwotę, o którą zmniejszyła się jego wartość. Jeżeli towar był wieziony na podstawie taryfy zniżonej w myśl § 81, wynagrodzenie szkody będzie stosunkowo mniejsze.

Deklaracya, ile zależy na odstawie.

§ 84. (1) Wysyłający może z skutkami prawnymi, przewidzianymi w następujących §§ 85 i 87, deklarować, ile mu zależy na odstawie. W przypadku tym zapłacić należy dodatek do przewoźnego ustanowiony w taryfie.

(2) Suma, którą deklaruje się jako oznaczającą, ile zależy na odstawie, musi być w liście przewozowym w miejscu na to wyznaczonem napisana głoskami.

(3) Dodatek do przewoźnego za deklaracyą, ile zależy na odstawie, nie może przenosić 5 od tysiąca sumy deklarowanej za każde zaczęte 200 kilometrów.

(4) Najmniejsza kwota dodatku do przewoźnego wynosi 20 centów w. a.

(5) Kwoty przewyższające zaokrąglane będą na 5 centów w. a.

Wysokość wynagrodzenia szkody w razie zginięcia lub uszkodzenia, jeżeli było deklarowane, ile zależy na odstawie.

§ 85. Jeżeli było deklarowane, ile zależy na odstawie, wówczas w razie zginięcia, ubytku lub uszkodzenia może uprawniony żądać oprócz wynagrodzenia w §§ 80 i 83 ustanowionego jeszcze dalszego wynagrodzenia szkody, aż do sumy w deklaracyi oznaczonej. Uprawniony ma udowodnić poniesienie i wysokość tej dalszej szkody.

Odpowiedzialność za uchybienie terminu odstawy.

§ 86. Kolej jest odpowiedzialna za szkodę, która powstała przez uchybienie terminu odstawy (§ 63), jeżeli

nie udowodni, że spóźnienie wynikło z okoliczności, których nie sprowadziła, a odwrócić nie mogła.

Wysokość wynagrodzenia szkody w razie uchybienia terminu odstawy.

§ 87. Jeżeli na zasadzie paragrafu poprzedzającego należy się wynagrodzenie za uchybienie terminu odstawy, można żądać następujących wynagrodzeń.

I. Jeżeli nie było deklarowane, ile zależy na odstawie:

1) bez udowadniania szkody, gdy spóźnienie przenosi 12 godzin:

Gdy spóźnienie wynosi:

aż do 1 dnia włącznie $^1/_{10}$ przewoźnego,
» » 2 dni » $^2/_{10}$ »
» » 3 » » $^3/_{10}$ »
» » 4 » » $^4/_{10}$ »
gdy wynosi więcej $^5/_{10}$ »

2) Jeżeli się udowodni szkodę, można żądać wynagrodzenia aż do sumy całego przewoźnego.

II. Jeżeli było deklarowane, ile zależy na odstawie:

1) Bez udowadniania szkody, gdy spóźnienie przenosi 12 godzin:

Gdy spóźnienie wynosi:

aż do 1 dnia włącznie $^2/_{10}$ przewoźnego,
» » 2 dni » $^4/_{10}$ »
» » 3 » » $^6/_{10}$ »
» » 4 » » $^8/_{10}$ »
gdy wynosi więcej, całe przewoźne.

2) Jeżeli się udowodni szkodę, można żądać tyle, ile wynosi szkoda.

W obu przypadkach wynagrodzenie nie może prze-

nosić kwoty wyrażającej według deklaracyi, ile zależy na odstawie.

Wynagrodzenie szkody w razie podejścia lub grubego niedbalstwa.

§ 88. Wynagrodzenia całkowitej szkody można żądać w każdym takim przypadku, gdy przyczyną szkody było podejście lub grube niedbalstwo z strony kolei.

Uchylenie odpowiedzialności.

§ 89. Gdy przedmioty, które są całkiem od przewozu wyłączone, lub których przewóz warunkowo tylko jest dozwolony, oddano do przewozu pod fałszywą lub niedokładną deklaracyą, albo jeżeli wysyłający zaniedbał zastosować środki bezpieczeństwa dla tych przedmiotów przepisane, kolej żelazna jest wolna od wszelkiej odpowiedzialności na podstawie umowy o przewóz.

Zgaśnięcie roszczeń po zapłaceniu przewoźnego i po odebraniu towaru.

§ 90. (1) Gdy przewoźne i należytości na towarze ciążące zostaną zapłacone, a towar zostanie przyjęty, gasną wszelkie roszczenia do kolei żelaznej z tytułu umowy o przewóz.

(2) Wyłączone są jednak:

1) Roszczenia o odszkodowanie, jeżeli uprawniony może dowieść, że szkoda powstała wskutek podejścia lub grubego niedbalstwa z strony kolei;

2) Roszczenia z powodu spóźnienia, jeżeli reklamacya podana będzie najpóźniej siódmego dnia nie licząc dnia odbioru, do jednej z tych kolei, na których w myśl § 74 ciąży odpowiedzialność;

3) Roszczenia o odszkodowanie z powodu takich braków, które odbiorca stwierdził stosownie do § 71 przed odbiorem towaru, lub które według § 71 powinny być stwierdzone a z winy kolei nie były stwierdzone;

4) Roszczenia o wynagrodzenie z powodu uszkodzeń nie dających się dostrzedz powierzchownie i dopiero po przyjęciu stwierdzonych, jednak tylko pod następującymi warunkami:

a) żądanie stwierdzenia musi być podane do kolei żelaznej lub do właściwego sądu w myśl § 71 niezwłocznie po odkryciu uszkodzenia, najpóźniej zaś w dni siedm po odebraniu towaru;

b) uprawniony musi udowodnić, że uszkodzenie nastąpiło w czasie między przyjęciem do przewozu a odstawieniem.

Jeżeli jednak stwierdzenie stanu towaru przez odbiorcę mogło nastąpić na stacyi odbiorczej a kolej żelazna oświadczyła, że gotowa jest tamże to uczynić, nie stosuje się postanowienie l. 4.

(3) Odbiorcy wolno nawet po otrzymaniu listu przewozowego i opłaceniu przewoźnego odmówić przyjęcia towaru, dopóki nie stanie się zadosyć jego żądaniu, żeby stwierdzono uszkodzenie, jeśli on utrzymuje, że takie istnieje. Zastrzeżenia przy odbiorze towaru są bezskuteczne, jeżeli kolej żelazna nie zgodziła się na ich przyjęcie.

(4) Gdyby z przedmiotów wymienionych w liście przewozowym brakowało niektórych przy odbiorze posyłki, odbiorca może w poświadczeniu odbioru wyłączyć przedmioty nie odstawione, które wymienić powinien szczegółowo.

(5) Wszystkie roszczenia o wynagrodzenie, w paragrafie niniejszym wzmiankowane, podawać należy piśmiennie.

Przedawnienie.

§ 91. (1) Roszczenia o wynagrodzenie szkody z powodu zginięcia, ubytku, uszkodzenia lub spóźnienia, o ile w drodze uznania przez kolej, ugody lub wyroku sądowego nie są stwierdzone, przedawniają się po roku a w przypadkach § 90, Nr. 1 po trzech latach.

(2) Przedawnienie liczy się w przypadkach uszkodzenia lub ubytku od dnia, w którym nastąpiła odstawa, w przypadkach całkowitego zginięcia jednej sztuki posyłki i w razie spóźnienia odstawy od dnia, w którym termin odstawy upłynął.

(3) Roszczeń, które w myśl §§ 90 i 91 zgasły lub przedawniły się, nie można dochodzić także drogą skargi wzajemnej lub zarzutu.

IX. Postanowienie końcowe

(1) Regulamin ruchu ogłoszony będzie w dzienniku ustaw państwa, gdzie zamieszczane będą także zmiany w nim poczynione.

(2) Każdy zarząd kolejowy winien mieć w pogotowiu na sprzedaż egzemplarze regulaminu ruchu, uzupełnione podług najświeższego stanu.

XII.

Ochrona wzorów i modeli dla produktów przemysłowych.

Patent cesarski z 7 grudnia 1858 L. 237 D. u. p.

My Franciszek Józef Pierwszy etc.

Aby przemysłowi krajowemu zapewnić odpowiednią ochronę dla nowych modeli i wzorów przy produkcyi używanych i przez to jego rozwój poprzeć, wydajemy po przesłuchaniu Naszych ministrów i Naszej rady państwa następną ustawę, która dnia 1 marca 1859 w całym obszarze Naszego państwa wchodzi w życie.

I. Postanowienia ogólne.

§ 1. Przez wzór i model rozumie się w tej ustawie każdy wzór odnoszący się do produktu przemysłowego, nadający się do odwzorowania w produkcie.

Co w dalszym ciągu powiedziano o wzorach, stosuje się zawsze i do modeli.

§ 2. Ten, kto wytworzył wzór sam lub zapomocą innej osoby na swój rachunek, ma wyłączne prawo stosowania go do produktów przemysłowych na czas i pod warunkami w tej ustawie ustanowionymi.

Może prawo to przenieść także całkowicie lub częściowo na innych.

Jeżeli kto przywłaszczył sobie bezprawnie wzór czy

krajowy czy zagraniczny, wyłącznego prawa do niego tą ustawą określonego nigdy nabyć nie może (§ 10 lit. *d*).

§ 3. Nie istnieje wyłączne prawo co do wzorów, które są tylko naśladowaniem samoistnych dzieł sztuki.

§ 4.[1]) Wyłączne prawo używania trwa najdłużej przez trzy lata od chwili zarejestrowania wzoru. W obrębie tego czasokresu wolno temu, kto żąda ochrony, wybrać dowolnie ilość lat trwania ochrony.

Przedłużenie terminu raz zażądanego i dozwolonego nie jest możliwe.

1) Tekst § 4. i 6. ustaliła ust. z 23. maja 1865 L. 35 D. u. p.

II. Złożenie wzorów.

§ 5. Kto chce sobie zapewnić wyłączne prawo używania wzoru, musi przed oddaniem w obrót wyrobu według tego wzoru wytworzonego złożyć wzór w kancelaryi izby handlowej i przemysłowej, w której okręgu leży jego miejsce zamieszkania lub zakład przeznaczony do stosowania wzoru.

Strona może zgłosić wzór otwarty lub w opieczętowanem okryciu.

Przeznaczony ku temu organ izby handl. wpisuje wzór lub pakiet do rejestru wzorów w porządku liczb bieżących.

Złożenie stwierdza się w protokole, który strona także podpisze, a który zawierać ma nazwisko lub firmę i miejsce zamieszkania składającego, dzień i godzinę złożenia oraz liczbę rejestru. Złożony wzór otwarty lub pakiet opieczętowany łączy się należycie z protokołem zapomocą nici umocowanych pieczęcią i notuje się na nim numer rejestru z podpisem urzędowym.

Protokół zachowuje się w archiwum, a stronie wydaje poświadczenie urzędowe, zawierające te same szczegóły.

Jeżeli strona złożyła wzór otwarty w dwóch egzemplarzach, szczegóły powyższe zanotuje się z podpisem urzędowym na samym duplikacie i ten wyda stronie w miejsce wspomnianego poświadczenia.

§ 6[1]). Rejestrowanie podlega za każdy wzór opłacie, która wpływa do kasy izby handlowej.

Opłatę tę oznacza się na 50 kr. a. w. za każdy rok, na który się żąda ochrony wzoru.

1) Zob. § 4. uw. 1.

§ 7. Wolno w jednym pakiecie złożyć więcej wzorów, w tym razie jednak musi się na opakowaniu zaznaczyć liczbę wzorów i za każdy wzór zapłacić należytość.

Za nieprawdziwy napis na opakowaniu uszczuplający należytość ponosi składający karę w trzechkrotnej kwocie ukróconej należytości.

§ 8. Ten, na czyje nazwisko wzór jest zarejestrowany (deponent), uchodzi za istotnego właściciela wzoru aż do wykazania przeciwieństwa.

§ 9. W przeciągu roku po złożeniu musi osoba chroniona zastosować wzór w kraju do produktów przemysłowych i puścić je w obrót. Przez ten czas przechowuje się wzory złożone pod opieczętowaniem w tym stanie. Po roku zdejmuje się przy spisaniu protokółu pieczęcie w obecności dwóch świadków i każdemu wolno wzór oglądać, jak przy wzorach otwartych już od początku.

III. Nieważność rejestrowania, utrata prawa do wzoru.

§ 10. Nastąpione zarejestrowanie wzoru jest nieważne i bezskuteczne, jeżeli wykazaną będzie jedna z następnych okoliczności:

a) że już przed chwilą złożenia produkta przemysłowe wytworzone podług złożonego wzoru były w kraju lub zagranicą w obrocie;

b) że wzór już poprzednio został drukiem publicznie ogłoszony;

c) że był już poprzednio na nazwisko innej osoby w kraju rejestrowany;

d) że deponent nieprawnie sobie wzór przywłaszczył (§. 2).

§ 11. Prawo wyłącznego używania wzoru gaśnie:

a) jeżeli deponent nie zrobi z wzoru użytku w obrębie terytoryum austryackiego w ciągu roku po złożeniu;

b) jeżeli deponent wprowadza do terytoryum austryackiego towary wytworzone podług wzoru za granicą.

IV. Naruszenia, przekroczenia i kary.

§ 12. Każde naruszenie prawa do wzoru, czy przez niedozwolone przeniesienie lub naśladowanie wzoru chronionego, czy przez sprzedaż towarów podług niego wytworzonych, nadaje pokrzywdzonemu prawo domagać się zaprzestania dalszego stosowania wzoru i dalszej sprzedaży dotyczącego towaru. Może on również żądać, by narzędzia i środki pomocnicze służące wyłącznie lub przeważnie do naśladowania uczyniono niezdatnemi do tego celu. — Ustawa cywilna określa jego prawo do żądania zwrotu szkody zrządzonej naruszeniem prawa do wzoru.

§ 13. Naśladowanie i wtedy jest zakazanem, skoro zmieniono tylko rozmiary lub barwy wzoru.

§ 14. W razie świadomego naruszenia wymierzyć należy na winnego karę pieniężną od 25 do 500 zł. oprócz kary, jaką ewentualnie nakłada także powszechna ustawa karna.

§ 15. W razie powtórzenia można karę podwoić, a przy dalszem powtórzeniu orzec należy na winnego

prócz kary pieniężnej także karę aresztu od tygodnia do trzech miesięcy.

Jako okoliczność szczególnie obciążającą uwzględnić należy przy wymiarze kary, że naruszenia prawa do wzoru dopuścił się robotnik poszkodowanego lub osoba u niego zostająca w służbie, lub że wogóle nadużyto jego zaufania.

§ 16. Gdyby grzywna wywołać miała dotkliwy uszczerbek w stosunkach majątkowych lub w zarobku na utrzymanie winnego lub jego rodziny, lub miała mu przeszkadzać w uiszczeniu odszkodowania należnego z powodu czynności karygodnej, zamienić ją należy na areszt w stosunku jednego dnia na 5 zł.

§ 17. Władza karząca może także zarządzić ogłoszenie orzeczenia karnego.

§ 18. Grzywny wpływają do funduszu ubogich miejsca, gdzie przekroczenie popełniono.

V. Władze i postępowanie.

§ 19. Rozprawa i orzekanie co do naruszeń prawa do wzoru, jako też ich dochodzenie i karanie, jeżeli stanowią przekroczenie według §. 15, należy do władz administracyjnych pierwszej instancyi, przyczem co do postępowania i toku instancyi stosują się przepisy obowiązujące przy naruszeniach przemysłu i przekroczeniach przemysłowych. Władza polityczna rozstrzyga także o nieważności złożenia lub utracie prawa do wzoru. Co do wspomnianych w §. 12 roszczeń o odszkodowanie oraz sporów w przedmiocie własności wzoru, orzekanie należy do sędziego cywilnego.

§ 20. Jeżeli się podczas rozprawy lub dochodzenia okaże, że rozstrzygnięcie zależy do pytania, co do którego orzekać ma sąd cywilny, władza polityczna odeśle strony do właściwego sądu cywilnego, a sama w takim razie wydać może orzeczenie dopiero po przedłożeniu prawomocnego orzeczenia sądu cywilnego co do tego pytania.

Zresztą prawomocne orzeczenie władzy politycznej uznające pewną osobę winną naruszenia prawa do wzoru, służy za podstawę do dochodzenia roszczeń o odszkodowanie przed sędzią cywilnym.

§ 21. Postępowanie karne z powodu przekroczeń w tej ustawie wymienionych wdrożone być może tylko na żądanie poszkodowanego, o ile równocześnie nie zachodzi czynność karygodna, którą sądy karne według powszechnej ustawy karnej ścigać mają z urzędu.

Jeżeli poszkodowany swój wniosek o ukaranie odwoła jeszcze przed ogłoszeniem oskarżonemu rozstrzygnięcia władzy, zaniechać należy karania tudzież wszelkich dalszych dochodzeń celem ukarania, co jednak nie dotyka prawnoprywatnych roszczeń pokrzywdzonego o zwrot szkody.

§ 22. Iekroć celem stwierdzenia naruszenia trzeba porównać dwa wzory, zażądać ma władza oględzin bezstronnych znawców. Do oględzin przyzwać należy także strony i wysłuchać ich wyjaśnień oraz ewentualnych zarzutów. Orzeczenie zaczepić można tylko z powodu zarzutów przeciw znawcom lub z powodu usterek formalnych. Jeżeli jest niedokładne lub niejasne, domagać się można uzupełnienia.

Powtórne oględziny nie mają miejsca.

§ 23. W wszystkich sporach ma zarówno władza polityczna jak i sąd prawo żądać od izby handlowej i przemysłowej udzielenia wzoru złożonego za potwierdzeniem odbioru. O ile zachodzi potrzeba otworzenia opakowania, przyzwać należy deponenta. Jeżeli się nie stawi, zawezwać należy dwóch bezstronnych świadków, a z aktu odpieczętowania spisać protokół.

§ 24. Poszkodowany ma jeszcze przed rozstrzygnięciem jego zażalenia prawo żądać sekwestracyi lub innego przechowania produktów, które oznaczy jako wytworzone z naruszeniem jego prawa do wzoru, tudzież użytych przy produkcyi narzędzi i środków pomocniczych (§ 12). Władza polityczna wysłucha go natychmiast za okazaniem wydanego według §. 5 urzędowego poświadczenia względnie duplikatu. Od jej uznania zależy jednak zażądać poprzednio zabezpieczenia za osławienie i szkodę pozwanego. Zarządzając sekwestracyą lub inne przechowanie postara się zarazem władza o nadesłanie po myśli §. 23 wzoru złożonego w izbie handlowej i przemysłowej.

§ 25. W razie orzeczenia uznającego naruszenie prawa do wzoru przedmioty powyższe pozostaną aż do końca terminu ochrony pod pieczęcią urzędową, i postarać się należy o przechowanie ich na koszt i niebezpieczeństwo skazanego, o ile strony nie porozumią się w inny sposób lub nie nastąpi odpowiednie przekształcenie pod nadzorem urzędowym.

§. 26. Jeżeli oskarżony uznany będzie za niewinnego a zarazem zażalenie za lekkomyślne, władza zasądzić może żalącego się na grzywnę aż do 300 zł. płynącą do miejscowego funduszu ubogich, nie naruszając praw oskarżonego do zadośćuczynienia.

Co do stosunku do Węgier stanowi art. XVII. ust. z 27 czerwca 1878 L. 62 D. u. p. i z 21 maja 1887 L 48 D. u. p., że złożenie i zarejestrowanie wzoru lub modelu w izbie handlowej Austryi lub Węgier zapewnia ochronę prawną w obszarze obu terytoryów. Por. nadto co do Bośni i Hercegowiny § 9 ust. z 20 grudnia 1879 L. 136 D. u. p., co do Niemiec umowę z 6 grudnia 1891 L. 23 D. u. p. z r. 1892 i rozp. min. z 8 listopada 1892 L. 214 D. u. p., co do Francyi art. II. konwencyi z 18 lutego 1884 L. 27 D. u. p., co do Włoch art. 16 trakt. handl. z 6 grudnia 1891 L. 17 D. u. p. z r. 1892, co do Serbii art. XIV. trakt. z 5 sierpnia 1892 L. 104 D. u. p. z r. 1893.

XIII.

A) Ustawa z dnia 6 stycznia 1890 L. 19 D. u. p.

o ochronie znaków towarowych.

Za zgodą obu izb Rady państwa postanawiam co następuje:

ROZDZIAŁ I.

Postanowienia ogólne.

§ 1. Przez znaki towarowe rozumie się w ustawie niniejszej te znaki szczególne, które służą do odróżnienia wyrobów i towarów do obrotu handlowego przeznaczonych od innych wyrobów i towarów tego samego rodzaju (godła, cyfry, winiety i t. p.).

§ 2. Kto chce zabezpieczyć sobie wyłączne prawo używania pewnego znaku, winien wyjednać zaciągnięcie go do rejestru stosownie do postanowień następującego rozdziału.

§ 3. Od zaciągania do rejestru są wyłączone, a przeto nie kwalifikują się do nabycia wyłącznego prawa używania takie znaki towarowe, które:

1) zawierają same tylko wizerunki Cesarza lub członków rodziny cesarskiej;

2) składają się tylko z herbów państwa lub innych herbów publicznych, liczb, głosek lub wyrazów;

3) używane są w handlu powszechnie do oznaczenia pewnych rodzajów towarów;

4) zawierają ryciny lub napisy niemoralne i wywołujące zgorszenie lub wogóle porządkowi publicznemu uchybiające, albo takie wyrażenia, które są niezgodne z istotnymi stosunkami przedsiębiorstwa lub z prawdą i mogłyby łudzić publiczność konsumującą.

§ 4. Takie znaki towarowe, których część składową tworzą wizerunki Cesarza lub członków rodziny cesarskiej, odznaczenie, orzeł cesarski lub herb publiczny, mogą być zaciągnięte do rejestru tylko w takim razie, jeżeli wprzódy udowodniono w myśl istniejących przepisów prawo używania tych szczególnych znaków.

§ 5. Zaciągnięcie do rejestru znaku, zawierającego także wyrazy lub głoski, nie ma być nikomu przeszkodą do używania swojego nazwiska a względnie firmy nawet w formie skróconej dla oznaczenia swoich towarów.

§ 6. Używanie znaku zaciągniętego do rejestru jest zwyczajnie zostawione do woli; jednakże minister handlu może co do pewnych rodzajów towarów zarządzić, że towarów tego rodzaju nie wolno wprowadzać w obrót, dopóki znakiem w myśl ustawy niniejszej do rejestru zaciągniętym nie zostaną opatrzone w sposób, który drogą rozporządzenia będzie przepisany [1]).

1) Zob. rozp. min. z 16 kwietnia 1890 L. 67 D. u. p. co do kos, sierpów i siekaczów do słomy.

§ 7. Wyłączne prawo używania pewnego znaku nie stoi innemu przedsiębiorcy na przeszkodzie do opatrywania tym samym znakiem towarów innego rodzaju.

Gdyby zachodziła wątpliwość, czy te towary są różnego rodzaju, rozstrzyga ją minister handlu po wysłuchaniu izby handlowo-przemysłowej (§ 13).

§ 8. Zgodne z przepisami ustawy niniejszej zgłoszenie kilku znaków na nazwisko jednej i tej samej osoby, chociażby przeznaczone były do towarów tego samego rodzaju, jest dozwolone.

§ 9. Prawo używania znaku przywiązane jest do przedsiębiorstwa, dla którego znak jest przeznaczony, kończy się razem z niem, a w razie zmiany posiadania przechodzi na nowego posiadacza.

Jednakże w tym ostatnim przypadku, wyjąwszy, jeżeli przedsiębiorstwo jest dalej prowadzone bądź przez wdowę lub nieletniego dziedzica owej osoby, która była właścicielem znaku, bądź też na rachunek masy spadkowej lub konkursowej, nowy posiadacz winien w przeciągu trzech miesięcy po nabyciu posiadania postarać się o przepisanie znaku na swoje imię, w przeciwnym razie prawo do znaku gaśnie.

§ 10. Bez pozwolenia osoby interesowanej niewolno nikomu używać do oznaczenia towarów lub wyrobów nazwiska, firmy, herbu lub nazwy przemysłowej zakładu innego producenta lub kupca.

§ 11. Wszystko, co w ustawie niniejszej powiedziano o oznaczeniu towarów, stosuje się także do oznaczeń umieszczanych na opakowaniu, naczyniach, owinięciach itp.

§ 12. Ustawa niniejsza nie zmienia w niczem przepisów, które tyczą się szczególnych oznaczeń ustanowionych dla niektórych towarów, mianowicie przepisów o cechowaniu.

ROZDZIAŁ II.

Rejestrowanie, przepisywanie i wykreślanie znaków.

1. Rejestrowanie.

§ 13. Gdy kto chce zapewnić sobie wyłączne prawo używania znaku towarowego, winien złożyć go w czterech egzemplarzach w tej izbie handlowo-przemysłowej, w której okręgu znajduje się przedsiębiorstwo.

Jeden egzemplarz dołącza się do rejestru, który utrzymywać ma izba handlowo-przemysłowa; jeden egzemplarz zwraca się stronie z potwierdzeniem w następujących paragrafach określonem.

Dwa egzemplarze przedłożyć należy ministrowi handlu.

Ubiegający się o ochronę znaku winien zarazem oznajmić, do jakiego rodzaju towarów znak jego jest przeznaczony.

Nadto złożyć należy w izbie handlowo-przemysłowej po jednej kliszy znaku, która po zrobieniu użytku będzie ubiegającemu się o ochronę zwrócona.

Gdy znaki służą do materyałów, np.: do metalu, gliny, szkła itp., dołączyć należy najmniej po trzy egzemplarze próbek tych materyałów z wyciśniętemi (wybitemi) rycinami znaku.

§ 14. Na każdym egzemplarzu znaków złożonych w izbie handlowo-przemysłowej zanotować ma osoba, którą izba do tego przeznaczy:

a) liczbę bieżącą rejestru,

b) dzień i godzinę złożenia,

c) nazwisko lub firmę, na którą znak zaciągnięto do rejestru,

d) nazwę przedsiębiorstwa i towarów, dla których znak jest przeznaczony.

Zapiski te opatrzone być mają podpisami i pieczęcią urzędową.

Rejestry znaków zawierać mają szczegóły w punktach *a*) do *d*) przytoczone i powinny być w izbach handlowo-przemysłowych wystawione do przeglądania [1]).

1) Bliższe szczegóły co do prowadzenia rejestru znaków zawarte są w rozp. min. handlu z 18 kwietnia 1890 L. 15377 i przepisach tamże powołanych: por. rozp. z 23 lutego 1890 L. 7275, z 25 paźdz. 1890 L. 45951, z 1 listopada 1890 L. 40740, z 24 listopada 1890 L. 48512, z 1 marca 1891 L. 736.

§ 15. Zaciągnięcie każdego znaku do rejestru podlega taksie w kwocie pięć złotych. Taksa ta wpływa do kasy tej izby handlowo-przemysłowej, u której znak do rejestru zaciągnięto.

§ 16. Zaciągnięcie znaków do rejestru odnawiać należy co lat dziesięć, licząc od dnia zaciągnięcia do rejestru, za ponowną opłatą taksy, w razie przeciwnym prawo używania znaku uważać należy za zgasłe.

§ 17. W ministerstwie handlu utrzymywać należy główny rejestr znaków, w którym znaki zaciągnięte do rejestru w izbach handlowo-przemysłowych zapisywać należy w takiej kolei, w jakiej nadeszły.

W głównym rejestrze znaków zapisywać należy te same szczegóły, które zawierają rejestry utrzymywane w izbach handlowo-przemysłowych (§ 14).

Rejestr główny znaków, jakoteż katalogi co do jego treści abecadłowo uporządkowane, które zawsze w zgodności z rejestrem utrzymywać należy, wystawione być powinny w dotyczących lokalach urzędowych do przeglądania.

Toż samo rozumie się o próbkach (§ 13).

Po zapisaniu znaków w rejestrze głównym podać należy do powszechnej wiadomości ich odciski zapomocą dołączonych kliszy (§ 13) zrobione.

§ 18. Ubiegającego się o ochronę znaku, jeżeli dla tego samego rodzaju towaru istnieje już znak taki sam jak zgłoszony lub podobny do niego, uwiadomi o tem minister handlu, według okoliczności po wysłuchaniu znawców, zostawiając mu wolność utrzymania, zmienienia lub cofnięcia zgłoszenia według własnego zdania.

O uwiadomieniu ubiegającego się o ochronę znaku otrzyma jednocześnie wiadomość posiadacz odnośnego znaku już dawniej do rejestru zaciągniętego.

§ 19. Prawo wyłączne używania znaku przez tego, który go złożył, zaczyna się od dnia i godziny złożenia w izbie handlowo-przemysłowej, i według tego ocenia się pierwszeństwo żądania w takim razie, gdyby kilku ubiegających się o ochronę złożyło ten sam znak u pewnej izby handlowo-przemysłowej lub u rozmaitych takich izb.

2. Przepisanie.

§ 20. Ubiegający się o przepisanie prawa używania znaku w myśl § 9, winien złożyć dowód nabycia dotyczącego przedsiębiorstwa.

Przepisanie podlega tej samej taksie, co pierwsze zaciągnięcie do rejestru (§ 15), i należy je zanotować tak na potwierdzeniu dla strony przeznaczonem (§ 13, ustęp 2), jak i w rejestrze izby handlowo-przemysłowej (§ 14) i w głównym rejestrze znaków (§ 17), a następnie podać do wiadomości (§ 17 ustęp końcowy).

3. Wykreślenie.

§ 21. Wykreśla się znak:

a) na prośbę uprawnionego do używania onegoż;

b) jeżeli wbrew przepisom § 16 zaciągnięcia do rejestru nie odnowiono w czasie właściwym;

c) jeżeli przepisanie nie nastąpiło w czasie właściwym (§§ 9 i 20);

d) jeżeli według orzeczenia ministra handlu nie należało zaciągać znaku do rejestru w myśl §§ 3 i 4;

e) wskutek orzeczenia ministra handlu wydanego w sporze o istnienie prawa używania znaku (§ 30).

§ 22. Wykreślenie zanotować należy tak na znaku § 14) jak i w rejestrze izby handlowo-przemysłowej (§ 14) i w rejestrze głównym znaków, a następnie ogłosić (§ 17).

ROZDZIAŁ TRZECI.

Naruszenie prawa używania znaku.

§ 23. Kto towary, opatrzone nieprawnie znakiem, do którego komu innemu służy wyłączne prawo używania, świadomie w obrót wprowadza lub pozbywa, tudzież kto do tego celu świadomie znak podrabia, staje się winnym występku i ma być karany grzywnami w kwocie od 500 złr. aż do 2000 złr. lub aresztem od trzech miesięcy aż do roku, według okoliczności łącznie z grzywną aż do 2000 złr.

Kara ta nie wyklucza jednoczesnego zastosowania surowszych postanowień powszechnej księgi ustaw karnych, mianowicie tyczących się zbrodni oszustwa (§ 197 i n).

§ 24. Postanowienie § 23 stosuje się także do osoby, która towary, nazwiskiem, firmą, herbem lub nazwą przemysłową zakładu producenta lub kupca nieprawnie oznaczone, świadomie w obrót wprowadza lub pozbywa, tudzież do osoby, która wzmiankowane oznaczenia świadomie do tego celu wyrabia.

§ 25. Karygodności czynów w §§ 23 i 24 wzmiankowanych nie uchyla okoliczność, że znak, nazwisko, firma, herb lub nazwa przemysłowa zakładu oddane są ze zmianami, jeżeli zmiany są tak małe lub tak niewyraźnie uczynione, że zwyczajny nabywca tylko z dołożeniem szczególniejszej uwagi mógłby dostrzedz różnicę.

§ 26. Do postępowania i wyrokowania co do występków w §§ 23 i 24 wzmiankowanych powołane są sądy zwyczajne.

Ściga się tylko na żądanie poszkodowanego.

§ 27. Na żądanie poszkodowanego orzec należy, że narzędzia i przyrządy, służące wyłącznie lub głównie do podrabiania lub nieprawnego oznaczania, mają być uczynione nieprzydatnemi do tego celu, istniejące zapasy podrobionych znaków i nieprawnie zrobionych oznaczeń zniszczone, a znaki i oznaczenia nieprawnie umieszczone mają być usunięte z towarów w posiadaniu skazanego będących względnie z ich opakowania nawet w takim razie, gdyby to sprowadzić miało zniszczenie towaru.

Nadto przyznać należy poszkodowanemu prawo ogłoszenia wyroku na koszt winnego. Sposób ogłoszenia wyroku jakoteż termin do uczynienia tego ustanowić należy w wyroku z uwzględnieniem wniosków poszkodowanego.

Zamiast wynagrodzenia szkody należącej się poszkodowanemu według prawa prywatnego, może sąd karny

na tegoż żądanie naznaczyć łącznie z karą także odpłatę, która poszkodowanemu ma być wypłacona, wymierzając ją według niczem niekrępowanego uznania, kierowanego względem na wszystkie okoliczności, w kwocie aż do 5000 złr. Skazani na zapłacenie odpłaty są za nią odpowiedzialni jak dłużnicy solidarni. Postanowienia paragrafu niniejszego stosują się także wtedy, gdy ukaranie następuje według surowszego postanowienia powszechnej księgi ustaw karnych.

§ 28. Poszkodowany ma prawo jeszcze przed wydaniem orzeczenia karnego żądać sekwestracyi lub wzięcia w inne przechowanie przedmiotów w § 27, ustęp 1 wzmiankowanych, jakoteż zastosowania środków potrzebnych w celu przeszkodzenia, żeby czyn karygodny nie został ponowiony.

Sąd karny winien orzec co do tego żądania niezwłocznie, i od jego uznania zależy pozwolić na żądaną sekwestracyą, względnie na wzięcie w przechowanie, jakoteż na inne żądane środki tylko za kaucyą, którą poszkodowany ma złożyć.

§ 29. Jeżeli z powodu jednego z występków w §§ 23 i 24 wzmiankowanych poszkodowany żąda od sędziego cywilnego przyznania wynagrodzenia, tenże winien wydać decyzyą tak co do istnienia jak i co do wysokości szkody według swobodnego uznania, kierując się tylko względem na wszystkie okoliczności.

§ 30. Co do pytania, czy komu służy wyłączne prawo używania znaku, jakoteż co do pierwszeństwa i przeniesienia tego prawa, tudzież co do pytania, czy trzecia osoba może do innego rodzaju towarów (§ 7)

używać znaku zaciągniętego do rejestru, orzeka minister handlu.

Jeżeli w jednym z przypadków w § 23 wzmiankowanych pokaże się w toku postępowania karnego, że decyzya zależy od pytania wstępnego, co do którego powołanym do wydania orzeczenia jest według ustępu pierwszego minister handlu, sąd karny winien prosić rzeczonego ministra, z dołączeniem potrzebnych aktów, o wydanie poprzednio decyzyi co do tego pytania i nadejścia onejże oczekiwać.

§ 31. Przekroczenia przeciwko przepisom na zasadzie § 6 wydanym karać będzie władza administracyjna w myśl przepisów ustawy przemysłowej, przyczem zawyrokować należy zawsze przepadek towarów, o które chodzi.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

Znaki przedsiębiorstw nieaustryackich.

§ 32. Pod względem ochrony znaków, jakoteż nazwisk, firm, herbów lub nazw przemysłowych, których używają zakłady przedsiębiorstw zagranicznych, trzymać się należy traktatów lub umów z odnośnemi państwami zawartych.

Pod jakimi warunkami znaki zaciągnięte do rejestru w krajach korony królewsko-węgierskiej, jakoteż nazwiska, firmy, herby lub nazwy przemysłowe zakładów tamtejszych producentów lub kupców mogą korzystać z opieki ustawą niniejszą zapownionej, oceniać należy według postanowień przymierza cłowego i handlowego [1]).

1) Zob. w tym względzie przepisy przytoczone przy ustawie o wzorach (XII), a nadto co do ochrony międzynarodowej także

rozp. min. handlu z 10 stycznia 1891, tudzież umowę co do ochrony znaków z Belgią z 3 czerwca 1880 L. 61 D. u. p., z Brazylią z 11 grudnia 1887 L. 136 D. u. p., z Danią z 25 maja 1888 L. 66 D. u. p., umowę z Grecyą 11 kwietnia 1887 L. 95 D. u. p. oraz obw. min. z 10 lutego 1895 L. 29 D. u. p., umowę z Niderlandami z 10 grudnia 1887 L. 135 D. u. p., z Rosyą z 5 lutego 1874 L. 66 D. u. p., z Rumunią z 28 stycznia 1893 L. 121 D. u. p., z Stanami Zjednocz. półn. Ameryki z 25 listopada 1871 L. 66 D. u. p. z r. 1872, z Szwajcaryą z 3 kwietnia 1886 L. 52 D. u. p., wreszcie z Szwecyą i Norwegią z 10 maja 1890 L. 77 D. u. p.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

Postanowienia końcowe.

§ 33. Znaki zaciągnięte do rejestru na zasadzie dotychczasowych przepisów używają, jeżeli od zaciągnięcia ich do rejestru aż do dnia, w którym ustawa niniejsza nabędzie mocy obowiązującej, nie upłynął jeszcze termin dziesięcioletni, do zaciągnięcia na nowo do rejestru w § 16 ustawy niniejszej ustanowiony, bez ponownego zaciągnięcia do rejestru aż do upływu lat dziesięciu prawa ochrony, ktorego dochodzić można na zasadzie ustawy niniejszej.

Natomiast te znaki, które w chwili, gdy ustawa niniejsza nabędzie mocy obowiązującej, są od lat więcej niż dziesięciu do rejestru zaciągnięte, należy po upływie trzech miesięcy od dnia, w którym ustawa niniejsza nabędzie mocy obowiązującej, wykreślić z rejestrów, jeżeli właściciel owych znaków nie przedstawi ich w przeciągu tego terminu do zaciągnięcia na nowo do rejestru.

Sprawy toczące się już w chwili, gdy ustawa niniejsza nabędzie mocy obowiązującej, dokończone być

mają u tych władz, które dotychczas były do tego właściwemi i na zasadzie dotychczasowych przepisów.

§ 34. Ustawa powyższa o ochronie znaków towarowych nabyć ma mocy obowiązującej w trzy miesiące od dnia ogłoszenia.

Od tego terminu traci moc swoję ustawa z dnia 7 grudnia 1858 L. 230 D. u. p.

§ 35. Wykonanie ustawy niniejszej poruczam Memu ministrowi handlu, Memu ministrowi spraw wewnętrznych i Memu ministrowi sprawiedliwości.

B) **Ustawa z dnia 30 lipca 1895 L. 108 D. u. p. uzupełniająca a względnie zmieniająca ustawę z dnia 6 stycznia 1890 L. 19 D. u. p.**

o ochronie znaków towarowych.

Za zgodą obu izb Rady państwa postanawiam co następuje:

§ 1. Przepis § 3, ustęp 2 ustawy z dnia 6 stycznia 1890 L. 19 D. u. p. wyłączający od zaciągania do rejestru takie znaki towarowe, które są tylko wyrazami, stosuje się wyłącznie do wyrazów, które zawierają oznaczenia towaru pod względem miejsca, czasu albo sposobu fabrykacyi, pod względem jego właściwości, pod względem jego przeznaczenia lub pod względem stosunków odnoszących się do ceny, ilości lub wagi.

§ 2. Wyłączne prawo używania znaku wyrazowego, który zgodnie z przepisami został złożony, obejmuje używanie tego znaku nie tylko w obrazowej postaci, w której był złożony, ale także używanie go w takich formach wy-

konania, które odtwarzają chroniony wyraz lub chronione wyrazy w całości lub częściowo w odmiennych znakach, barwach lub wielkościach.

§ 3. Wykreślenie znaku na podstawie § 21, lit. *e*) ustawy z dnia 6 stycznia 1890 L. 19 D. u. p. może nastąpić także z tej przyczyny, że znak tak dalece jest podobny do znaku wcześniej dla tego samego rodzaju towarów zarejestrowanego a pod ochroną prawa jeszcze zostającego, że zwykły kupiec towaru nie jest w stanie dostrzedz różnic, chyba tylko przy użyciu szczególnej baczności.

O żądaniu posiadacza dawniejszego znaku co do wykreślenia orzeka minister handlu po wysłuchaniu posiadacza znaku zaczepionego, a według potrzeby po zasięgnięciu opinii znawców.

§ 4. Poza przypadkami przewidzianymi w § 21 ustawy z dnia 6 stycznia 1890 L. 19 D. u. p. wykreślenia znaku domagać się może ten, kto wykaże, że dla towarów tego samego rodzaju znak towarowy przez niego używany, chociaż nie rejestrowany, uchodził w interesowanych kołach kupieckich jako znak cechujący towary z jego przedsiębiorstwa już w czasie, gdy znak zaczepiony, identyczny z jego nierejestrowanym znakiem towarowym lub zdatny do spowodowania podsunięć, został zarejestrowany.

Skarga o wykreślenie dopuszczalna jest także przeciwko prawnym następcom w posiadaniu zaczepionego znaku; skarga taka nie ma wszakże miejsca, jeżeli posiadacz zarejestrowanego znaku z swej strony wykaże, że zaciągnięcie znaku do rejestru nastąpiło z przyzwoleniem skarżącego, albo też że przedsiębiorstwo, dla którego znak zarejestrowano, używało zgłoszonego znaku towaro-

wego przed tegoż zarejestrowaniem równie długo albo jeszcze dłużej, aniżeli wnoszący skargę.

Skargę o wykreślenie takiego znaku wnieść należy do ministerstwa handlu najpóźniej w przeciągu dwu lat po dokonanem zarejestrowaniu.

Orzeczenie co do wykreślenia ma skuteczność wstecz aż do czasu złożenia wykreślonego znaku.

§ 5. Ten, kto niema ani siedziby ani zakładu bądź w królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa, bądź w krajach korony węgierskiej, bądź w Bośni i Hercegowinie, dochodzić może praw z ustawy z dnia 6 stycznia 1890 L. 19 D. u. p. tudzież z niniejszej ustawy tylko w takim wypadku, jeżeli dla wspomnianych obszarów ustanowi odpowiednio upełnomocnionego zastępcę.

Nazwisko i siedzibę takiego zastępcy, tudzież każdą zmianę, która co do zastępstwa zajdzie, można z dołączeniem pełnomocnictwa zastępcy wystawionego zgłaszać u władzy rejestrującej w celu zaciągnięcia do rejestru znaków towarowych.

Jeżeli zastępca nie jest zgodnie z przepisami zgłoszony, można o żądaniu tyczącem się wykreślenia znaku orzekać także bez wysłuchania jego posiadacza.

§ 6. W sporach co do istnienia prawa do znaku orzekać będzie minister handlu według własnego uznania o tem, w jakim stosunku i w jakiej kwocie koszta postępowania i prawnego zastępstwa ciążą na interesowanych.

Prawomocne orzeczenie co do kosztów może być sądownie egzekwowane. O egzekucyą prosić należy w sądzie właściwym.

Na żądanie jednego z interesowanych potwierdzać

będzie ministerstwo handlu na orzeczeniu, że takowe co do kosztów stało się prawomocne.

§ 7. Znaki wykreślone na podstawie § 21 *a*, *b*, lub *c* ustawy z dnia 6 stycznia 1890 L. 19 D. u. p. tudzież znaki tak podobne do wykreślonych, że są zdatne do podsunięć, wolno ponownie rejestrować dla towarów, dla których były rejestrowane, albo dla towarów takiego samego rodzaju, wszakże na korzyść innej osoby a nie ostatniego posiadacza lub tegoż prawnego następcy, dopiero po upływie dwu lat od dnia wykreślenia ich w rejestrze izby handlowej i przemysłowej.

W wypadkach wykreślenia znaku na podstawie postanowień § 4 niniejszej ustawy skarżący ma prawo kazać wykreślony znak dla siebie zarejestrować natychmiast po prawomocności orzeczenia, którem dozwolono wykreślenia.

§ 8. Mocy obowiązującej nabywają §§ 1 do 4 tudzież 6 do 9 niniejszej ustawy w dniu następującym po jej ogłoszeniu, zaś § 5 dopiero w sześć miesięcy po ogłoszeniu niniejszej ustawy.

Postanowienia § 4 stosują się tylko do takich znaków, które dopiero po dniu ogłoszenia niniejszej ustawy do rejestru zaciągnięto, a tak samo stosuje się postanowienie § 6 tylko do takich sporów, które zaczęto dopiero po tymże terminie.

§ 9. Wykonanie ustawy niniejszej poruczam Memu ministrowi handlu, Memu ministrowi spraw wewnętrznych i Memu ministrowi sprawiedliwości.

XIV.

Ustawa z dnia 11 stycznia. 1897, l. 30 D. u. p.

o ochronie wynalazków (ustawa patentowa).

Za zgodą obu izb Rady państwa postanawiam co następuje:

I. Postanowienia ogólne.

Przedmiot ochrony patentowej.

§ 1. Pod opieką ustawy niniejszej zostają nowe wynalazki zdatne do zastosowania w przemyśle.

Na takie wynalazki nadaje się proszącym o to patenty.

Wynalazki od ochrony patentowej wyłączone.

§ 2. Nie nadaje się patentów:

1. Na wynalazki, których przeznaczenie lub użycie sprzeciwia się ustawie, jest niemoralne lub zdrowiu szkodliwe, albo które widocznie mają na celu łudzenie ludności;

2. na twierdzenia lub zasady naukowe w tem ich znaczeniu;

3. na wynalazki, których przedmiot zastrzeżony jest prawu monopolu państwa;

4. na wynalazki:

a) rodzajów żywności i posiłków dla ludzi,

b) środków leczniczych i odwietrzających,

c) materyałów drogą chemiczną wyrabianych,

o ile wynalazki pod l. 4 *a)* aż do *c)* wzmiankowane nie tyczą się pewnego postępowania technicznego przy wyrobie takich przedmiotów.

Nowość.

§ 3. Nie uważa się wynalazku za nowy, jeżeli już przed chwilą zgłoszenia go w myśl ustawy niniejszej:

1. był w ogłoszonych drukach opisany w taki sposób, że znawcy mogą go według tego używać; lub

2. był w krajach tutejszych tak jawnie używany, na widok publiczny wystawiany lub pokazywany, że znawcy mogą go według tego używać; lub

3. był przedmiotem przywileju, który obowiązywał w obszarze ważności ustawy niniejszej i stał się dobrem publicznem.

Rząd mocen jest przyznać państwom zagranicznym takie uwzględnienie, w dzienniku patentowym (§ 44) ogłosić się mające, że ich opisy patentowe urzędownie wydane nie już od dnia wyjścia, lecz dopiero po terminie najwięcej sześciomiesięcznym uważane będą w myśl ustawy niniejszej za równe drukiem ogłoszonym.

Prawo do patentu.

§ 4. Prawo do uzyskania patentu ma tylko twórca wynalazku lub jego następca prawny. Aż do udowodnienia, że jest inaczej, za twórcę wynalazku uważa się tego, kto się z nim pierwszy zgłosił. Późniejsze zgłoszenie nie

może uzasadniać prawa do patentu, jeżeli wynalazek jest już przedmiotem patentu lub przywileju albo wcześniejszego zgłoszenia, co do którego toczy się postępowanie i które doprowadzić ma do nadania patentu lub przywileju. Jeżeli warunki te ziszczają się tylko po części, ten, kto się zgłosi później, ma prawo tylko do uzyskania patentu z odpowiedniem ograniczeniem.

Gdy posiadacz patentu pierwotnego lub jego następca prawny zgłosi ulepszenie lub jakiekolwiek inne dalsze wykształcenie wynalazku już patentem chronionego lub do opatentowania zgłoszonego i do tego prowadzącego, zostawia się mu do woli starać się dla tego ulepszenia lub jakiegokolwiek innego wydoskonalenia albo o patent samoistny, albo o patent dodatkowy, od pierwotnego zawisły.

Gdyby się pokazało, że zastosowanie przemysłowe wynalazku do opatentowania zgłoszonego wymaga całkowitego lub częściowego użycia wynalazku już opatentowanego, patent, o który się zgłoszono, nadaje się z tem dołożeniem, że jest zawisły od innego patentu, który wyraźnie oznaczyć należy (uznanie zawisłości). Dołożenie to umieścić należy także w obwieszczeniu o nadaniu patentu i w dokumencie patentowym.

§ 5. Pierwszemu kto się zgłosi, nie służy jednak prawo do uzyskania patentu, jeżeli nie jest twórcą zgłoszonego wynalazku lub jego następcą prawnym, albo jeżeli to, co stanowi istotną treść jego zgłoszenia, wzięte jest z opisów, rysunków i modeli, narzędzi lub urządzeń innej osoby lub z postępowania, które osoba ta stosuje, bez pozwolenia tejże osoby i jeżeli w pierwszym przypadku twórca lub jego następca prawny, w drugim zaś pokrzywdzeni zakładają protest.

Jeżeli w następstwie kolejnem posiadacz wynalazku wziął go od innego bez pozwolenia, wcześniejszy posiadacz wynalazku ma w razie sprzeciwienia się pierwszeństwo przed późniejszym.

Robotnicy, osoby zostające w służbie, funkcyonaryusze państwa uchodzą za twórców wynalazków w służbie zrobionych, jeżeli kontrakt lub przepisy służbowe nie stanowią inaczej.

Postanowienia kontraktowe lub służbowe, mocą których osoba zostająca w służbie, lub funkcyonaryusz przedsiębiorstwa przemysłowego ma być pozbawiony odpowiedniej korzyści z wynalazków przez siebie w służbie zrobionych, nie mają skutku prawnego.

Ochrona wynalazków na wystawach.

§ 6. Wynalazkom wystawianym na widok publiczny na wystawach tutejszo-krajowych może być zapewniona pod lżejszymi warunkami czasowa ochrona patentowa od dnia przyjęcia ich na wystawę aż do upływu trzech miesięcy od zamknięcia wystawy.

Udzielenie tej ochrony i ustanowienie jej warunków zastrzega się władzy wydawania rozporządzeń ministerstwa handlu.

Zastępca.

§ 7. Kto nie mieszka w krajach tutejszych, może dochodzić prawa do uzyskania patentu i prawa z patentu tylko w takim razie, jeżeli ma zastępcę w krajach tutejszych zamieszkałego.

Nazwisko i miejsce zamieszkania tego zastępcy, tudzież wszelką zmianę, jakaby zaszła w zastępstwie

oznajmić należy urzędowi patentowemu z przedłożeniem pełnomocnictwa celem zaciągnięcia do rejestru patentowego.

Drogą rozporządzenia przepisać należy, jaką osnowę powinno mieć pełnomocnictwo, które złożone ma być w urzędzie patentowym.

Miejsce, w którem zastępca ma miejsce zamieszkania, a w braku tego miejsce, w którem urząd patentowy ma siedzibę, uważa się dla spraw tyczących się patentu za miejsce zamieszkania posiadacza patentu nie mieszkającego w krajach tutejszych.

Doręczenia do rąk zastępcy mają takie same skutki prawne, jak doręczenia uskutecznione do rąk samego posiadacza patentu.

Skutek patentu.

§ 8. Patent ma ten skutek, że wyłącznie posiadacz ma prawo wyrabiać przemysłowo przedmiot wynalazku, wprowadzać go w obrót, sprzedawać, lub onegoż używać.

Jeżeli patent jest wydany na pewne postępowanie, skutek jego rozciąga się także na przedmioty drogą tego postępowania bezpośrednio zdziałane.

§ 9. Skutek patentu nie rozciąga się przeciw temu, kto już w czasie zgłoszenia wynalazku używał go w dobrej wierze w krajach tutejszych lub poczynił urządzenia do takiego używania potrzebne (używacz uprzedni).

Tenże ma prawo wyzyskiwać wynalazek w własnych lub cudzych warsztatach na potrzeby swojego własnego przemysłu.

Prawo to może być tylko razem z przemysłem odziedziczone lub sprzedane.

Używacz uprzedni może żądać, żeby posiadacz patentu uznał jego prawo przez wystawienie dokumentu. Gdyby odmówiono tego uznania, urząd patentowy ma na wniosek wydać decyzyą co do roszczonego prawa w postępowaniu przewidzianem dla procesu o wzruszenie czynności. Prawo uznane należy na prośbę uprawnionego wpisać do rejestru patentowego.

§ 10. Zarządowi wojennemu służy prawo w porozumieniu z ministrem handlu używać na swoją potrzebę lub swoim wykonawcom przemysłowym kazać używać wynalazków mogących służyć do podniesienia siły zbrojnej, to jest tyczących się broni wojennej, przedmiotów rozsadzających, amunicyjnych, fortyfikacyi lub okrętów wojennych, i w takim razie nikt nie może na podstawie udzielonego patentu dochodzić żadnych praw przeciw zarządowi wojennemu.

O ile pomiędzy posiadaczem patentu a zarządem wojennym za przyzwoleniem ministra skarbu, nie przyjdzie do skutku umowa o słuszne wynagrodzenie, decyduje w tym względzie minister skarbu w porozumieniu z ministrem handlu i zarządem wojennym.

Wykonywanie prawa używania, służącego zarządowi wojennemu, nie jest zawisłem od toku rokowań w tym względzie.

§ 11. Jeżeli się pokaże, chociażby dopiero po nadaniu patentu na wynalazek, że przedmiot tegoż w pewnym sposobie użycia zastrzeżony jest prawu monopolu państwa, patent taki nie ma co do tego sposobu użycia żadnego skutku wobec rządu państwa lub zarządu wojennego.

§ 12. Skuteczność patentu nie rozciąga się na statki ina urządzenia statków, które tylko przemijająco z powodu swego użycia w obrocie przybywają do krajów tutejszych,

Stosunek kilku posiadaczy patentów do siebie.

§ 13. Gdy kilka osób będących uczestnikami tego samego wynalazku prosi o patent, tenże nadaje się im bez oznaczenia części.

Stosunek prawny uczestników patentu między sobą urządza się według prawa cywilnego.

Prawo dozwolenia trzecim osobom używania wynalazku służy w razie wątpliwości tylko ogółowi uczestników; każdy z nich jednak ma prawo ścigać sądownie naruszenie patentu.

Okres trwania patentu.

§ 14. Okres trwania patentu wynosi lat 15; okres ten poczyna się liczyć od dnia obwieszczenia zgłoszonego wynalazku w dzienniku patentowym (§ 57).

Patenty dodatkowe upływają z upływem patentu głównego. Patent dodatkowy może jednak być wyraźnie utrzymany w mocy jako samoistny, jeżeli patent główny zostanie cofnięty, unieważniony, lub jeżeli posiadacz zrzecze się onegoż. Okres jego trwania liczy się wówczas od pierwszego dnia istnienia patentu głównego. Pod względem dnia płatności i wymiaru opłat rocznych patent dodatkowy, który stał się samoistnym, wchodzi na miejsce patentu głównego.

Wywłaszczenie.

§ 15. Gdy interes siły zbrojnej, pomyślności publicznej lub jakikolwiek inny znaglający go do tego interes państwa wymaga, żeby wynalazek, na który proszono o patent, lub na który już patent nadano, był całkiem lub po części używany przez rząd państwa lub zarząd wojenny lub

też oddany na użytek publiczny, rząd państwa lub zarząd wojenny mocen jest ten patent lub prawo używania wynalazku, na podstawie orzeczenia wydanego przez krajową władzę polityczną w Wiedniu, za odpowiedniem wynagrodzeniem całkiem albo po części wywłaszczyć i na podstawie orzeczenia wywłaszczającego objąć wynalazek w używanie luh oddać go na użytek publiczny.

W razie niebezpieczeństwa z zwłoki, rząd państwa lub zarząd wojenny może za poprzedniem zezwoleniem rzeczonej władzy politycznej krajowej już na podstawie wniesionej prośby o wywłaszczenie, jednak z zastrzeżeniem dodatkowego orzeczenia wywłaszczającego, niezwłocznie objąć wynalazek w używanie lub oddać na użytek publiczny.

Stosowne wynagrodzenie z skarbu państwa należy się oprócz posiadacza patentu także tym osobom, którym używanie wynalazku już prawnie służyło, jeżeli je teraz tracą.

Co się tyczy wymiaru wynagrodzenia starać się należy, żeby pod tym względem stanęła ugoda z ubiegającym się o patent lub posiadaczem patentu, jakoteż z uprawnionymi do używania gdyby byli; jeżeli ta nie przyjdzie do skutku, wydanie decyzyi co do wniesionej skargi o wynagrodzenie należy do sądów, w razie potrzeby po wysłuchaniu biegłych. Posiadacz patentu ma prawo wybrać jednego biegłego. Przy wymierzaniu wynagrodzenia należy w wszystkich przypadkach mieć wzgląd tylko na te skutki, jakie wywłaszczenie z patentu pociąga za sobą w krajach tutejszych.

Rokowanie o wymiar wynagrodzenia nie wstrzymuje wykonywania uprawnień, których rząd państwa

lub zarząd wojenny domaga się co do wynalazku dla siebie lub dla ludności.

O takiej rekwizycyi patentu winien urząd patentowy uwiadomić niezwłocznie strony interesowane do rejestru patentowego wpisane.

Patenty podlegają ustawom istniejącym.

§ 16. Patent nadany nie uwalnia w żadnym razie od zachowywania przepisów ustawowych, które zostały lub będą wydane ze względów publicznych zdrowia, bezpieczeństwa, moralności, lub w ogólnym interesie państwa.

§ 17. Z zastrzeżeniem postanowień § 16, twórca wynalazku lub jego następca prawny, o ile ogranicza się do wykonywania wynalazku patentowego, nie jest obowiązany trzymać się przepisów co do rozpoczynania przemysłu.

Przeniesienie.

§ 18. Prawo z zgłoszenia patentu i prawo patentowe przechodzą na dziedziców; prawo kaduku nie stosuje się do tych praw.

Obadwa prawa mogą być bądź czynnością prawną, bądź orzeczeniem sądowem lub rozporządzeniem ostatniej woli w całości lub w częściach idealnych na innych przenoszone.

Wpis przeniesienia do nabycia prawa patentowego potrzebny (§ 23), uskuteczniać ma urząd patentowy na żądanie sądu lub na piśmienną prośbę o przeniesienie interesowanego. Z prośbą o przeniesienie przedłożyć należy dokument przeniesienia, na którym, jeżeliby nie

miał charakteru dokumentu publicznego, podpis przenoszącego musi być uwierzytelniony.

Prośba o przeniesienie i dokument przeniesienia podlegają badaniu w urzędzie patentowym pod względem formy i treści.

Gdy chodzi o przeniesienie prawa z zgłoszenia patentowego, w takim razie, jeżeli patent ma być nadany, a tak prośba o przeniesienie jak i dokument przeniesienia czynią zadość wymaganiom powyższym, wygotowuje się patent na imię prawnego następcy zgłosiciela.

Zastawienie.

§ 19. Prawo patentowe może być przedmiotem prawa zastawu.

Licencye dobrowolne.

§ 20. Posiadacz patentu ma prawo dozwolić używania wynalazku trzecim osobom na cały obszar skuteczności patentu lub na część onegoż, z wyłączeniem lub bez wyłączenia innych do używania uprawnionych.

Licencye przymusowe.

§ 21. Posiadacz patentu na wynalazek, którego nie można wyzyskać bez użycia innego wynalazku wprzód patentowanego, ma prawo żądać od posiadacza tego ostatniego patentu, żeby mu pozwolił używać swego wynalazku, jeżeli od dnia ogłoszenia patentu wprzód nadanego w dzienniku patentowym upłynęły trzy lata, a wynalazek późniejszy ma w przemyśle doniosłe znaczenie.

Udzielone pozwolenie uprawnia posiadacza wcześniejszego patentu do żądania także nawzajem od posia-

dacza późniejszego patentu pozwolenia, któreby upoważniało go do używania późniejszego wynalazku, jednakże pod tym warunkiem, żeby ten ostatni wynalazek zostawał w istotnym związku z wcześniejszym.

Jeżeli udzielenie innym pozwolenia do używania wynalazku okazuje się pożądanem w interesie publicznym, każdy, chociażby nie zachodziły warunki ustępu 1 i 2, w razie udowodnienia, że osobiście zasługuje na zaufanie, ma prawo po upływie lat trzech od dnia ogłoszenia nadanego patentu w dzienniku patentowym żądać od posiadacza patentu pozwolenia do używania wynalazku w swoim przemyśle.

Jeżeli w przypadkach tych posiadacz patentu odmówi pozwolenia, urząd patentowy wydaje decyzyą co do wniesionego żądania i w razie udzielenia pozwolenia ustanawia dać się mające wynagrodzenie, zabezpieczenie, tudzież wszelkie inne warunki używania z uwzględnieniem istoty wynalazku i okoliczności przypadku.

Gdy chodzi o decyzyą co do udzielenia pozwolenia w interesie publicznym, urząd patentowy winien w kwestyi, czy zachodzi interes publiczny, zasięgnąć zdania interesowanych ministerstw i na tem zdaniu oprzeć własne rozstrzygnienie.

Postanowienia powyższe nie stosują się do patentów rządu państwa lub zarządu wojennego.

Przeniesienie pozwolenia.

§ 22. Pozwolenie udzielone przez posiadacza patentu lub urząd patentowy, może posiadacz pozwolenia bez przychylenia się posiadacza patentu przenosić między żyjącymi tylko razem z przedsiębiorstwem, któremu pozwolenie służy, w razie zaś śmierci pozwolenie przechodzi na jego następców prawnych tylko w tym razie, jeżeli będą dalej prowadzili przedsiębiorstwo do korzystania z pozwolenia uprawnione.

Skutki wpisów w rejestrze patentowym.

§ 23. Prawo patentowe (§ 18), prawo zastawu i wszelkie inne prawa rzeczowe na prawach patentowych nabywa się przez wpis do rejestru patentowego, i one przez ten wpis stają się względem trzecich skutecznemi.

Pod względem czasu nabycia praw pozwolenia rozstrzygają postanowienia prawa cywilnego. Wobec trzecich osób prawa pozwolenia stają się skutecznemi dopiero od chwili wpisania w rejestrze patentowym.

Porządek pierwszeństwa rzeczonych praw określa kolej podań o wpis do urzędu patentowego wniesionych, o ile wskutek podania nastąpił wpis.

Podaniom jednocześnie wniesionym służy ten sam stopień.

Obciążenia.

§ 24. Kto nabywa patent, obejmuje ciężary łączące się z nim, o których w chwili podania prośby o wpis można dowiedzieć się w urzędzie patentowym z rejestru patentowego lub które zgłoszono do zapisauia według przepisu.

Adnotacya sporu.

§ 25. Spory toczące się w sądach a tyczące się pytania, do kogo patent należy, prawa zastawu, jakoteż innego prawa rzeczowego na patencie, tudzież wnioski tyczące się udzielenia pozwoleń (§ 21), lub cofnięcia, unie-

ważnienia, odsądzenia, uznania zawisłości lub decyzyi co do względnej bezskuteczności patentu, mogą stanowić na prośbę przedmiot adnotacyi sporu w rejestrze patentowym.

Adnotacya sporu ma ten skutek, że orzeczenie wywiera skutek zupełny także przeciw tym osobom, które dopiero po chwili nadejścia prośby o adnotacyą sporu wyjednały u urzędu patentowego wpisy w rejestrze patentowym.

Zgaśnięcie.

§ 26. Patent gaśnie:

1) jeżeli opłaty roczne płacone są w właściwym czasie: najpóźniej z upływem 15 roku;

2) jeżeli płatna opłata roczna nie była zapłacona w właściwym czasie w kasie urzędu patentowego lub w zakładzie pocztowym tutejszo-krajowym dla posłania owej kasie;

3) jeżeli posiadacz patentu zrzeknie się go.

Jeżeli zrzeczenie się tyczy się tylko pewnych części patentu, tenże pozostaje w mocy co do innych części, o ile te mogą jeszcze być przedmiotem samoistnego patentu.

W przypadkach zgaśnięcia z upływem czasu (1 i 2) skutkuje ono od dnia, który nastąpi po upływie ostatniego roku ważności, w razie zrzeczenia się (3) od dnia, który nastąpi po doniesieniu o zrzeczeniu się urzędowi patentowemu.

Cofnięcie.

§ 27. Patent może być całkiem lub po części cofnięty, jeżeli posiadacz patentu lub jego następca prawny

zaniedbuje wykonywać lub dać wykonywać wynalazek w krajach tutejszych w stosownej rozciągłości lub czynić to wszystko, co jest potrzebne, aby zapewnić takie wykonywanie. Cofnięcie nastąpić może w tym przypadku nie wcześniej, jak po upływie trzech lat od dnia ogłoszenia nadanego patentu w dzienniku patentowym. To ograniczenie czasu nie ma miejsca, jeżeli posiadacz patentu lub jego następca prawny pomimo, iż wynalazek wykonywany jest za granicą a interes publiczny wymaga, żeby wykonywany był także w krajach tutejszych, pokrywa ciągle potrzebę tutejszo-krajową wyłącznie lub po największej części przywozem zamiast wykonywać wynalazek w krajach tutejszych w odpowiednim rozmiarze.

Cofnięcie patentu poprzedzić powinno zagrożenie tego z oznajmieniem powodów i wyznaczeniem stosownego terminu do wykonywania wynalazku.

Cofnięcie skutkuje od ostatniego, w orzeczeniu tyczącem się cofnięcia podanego dnia okresu wyznaczonego na odpowiednie ustawie wykonywanie w krajach tutejszych.

Postanowienia te nie stosują się do patentów rządu państwa lub zarządu wojennego.

Uznanie nieważności.

§ 28. Patent uznaje się za nieważny gdy się okaże:

1) że przedmiot według §§ 1, 2 lub 3 nie kwalifikował się do opatentowania;

2) że wynalazek jest przedmiotem patentu lub przywileju osoby, która się wcześniej zgłosiła.

Jeżeli jeden z tych warunków (1 i 2) zachodzi tylko po części, uznanie nieważności następuje przez odpowiednie ograniczenie patentu.

Prawomocne uznanie nieważności patentu działa wstecz aż do chwili zgłoszenia się o patent. Jednakże w przypadku punktu 2 prawa licencyjne przez późniejszego zgłosiciela prawnie nadane, przez trzecie osoby uczciwie nabyte i od roku w rejestrze patentowym zapisane, żadną prawnie uzasadnioną adnotacyą sporu nie dotknięte (§ 25), pozostają wolne od tego wstecznego działania niezawiśle od wynikających z tego roszczeń o wynagrodzenie przeciw późniejszemu zgłosicielowi.

Odsądzenie.

§ 29. Posiadacza patentu odsądza się od patentu, jeżeli będzie udowodnione:

1) że posiadacz patentu nie jest twórcą wynalazku ani jego następcą prawnym ani nie ma być za takiego uważany (§ 4), lub

2) że istotna treść zgłoszenia była wzięta z opisów, rysunków, modeli, przyborów lub urządzeń innego lub z postępowania, jakie ten inny stosuje, bez jego zezwolenia.

Jeżeli jeden z tych warunków (1 i 2) ziszcza się tylko po części, posiadacza patentu odsądza się tylko po części od patentu.

Prawo żądania odsądzenia od patentu służy w pierwszym przypadku tylko twórcy, jego następcy prawnemu i temu, którego w myśl § 5 należy za twórcę uważać, w drugim przypadku tylko pokrzywdzonemu, przedawnia zaś odnośnie do posiadacza patentu w dobrej wierze w przeciągu lat trzech od chwili wpisania go w rejestr patentowy.

Wzajemne roszczenia do wynagrodzenia zwrotu z odsądzenia wynikające oceniają się według prawa cywilnego i dochodzić ich należy na drodze cywilnej.

Jeżeli twórca lub pokrzywdzony wygrywa, wolno mu w przeciągu dni 30 od doręczenia prawomocnej decyzyi odsądzającej żądać przeniesienia patentu na swoją osobę.

Zaniedbanie żądania takiego przeniesienia w czasie właściwym uważane będzie za zrzeczenie się patentu.

Prawa licencyjne przez wcześniejszego posiadacza patentu prawnie nadane, przez trzecie osoby uczciwie nabyte i od roku w rejestrze patentowym zapisane, o ile żadną prawnie uzasadnioną adnotacyą sporu nie zostały dotknięte (§ 25), zatrzymują moc swoją w razie takiego przeniesienia patentu także wobec nowego posiadacza patentu, niezawiśle od wynikających z tego roszczeń o wynagrodzenie przeciw dotychczasowemu posiadaczowi patentu.

Uznanie zawisłości.

§ 30. Posiadacz patentu może w urzędzie patentowym uczynić wniosek o wydanie decyzyi, że zastosowanie przemysłowe jakiegoś patentowego wynalazku opiera się na użyciu w zupełności lub w części jego wynalazku. Co do takiego wniosku urząd patentowy wydać ma decyzyą według postępowania przewidzianego dla sporów o wzruszenie czynności prawnych.

Prawo odwetu.

§ 31. Przeciwko obywatelom państwa zagranicznego, które wynalazkom obywateli państwa austryackiego nie udziela wcale ochrony lub udziela tylko niedosta-

teczną, może być rozporządzeniem całego ministerstwa zastosowane prawo odwetu [1]).

1) Zob. w tym względzie co do Węgier i Niemiec postanow. przytocz. w Dod. XII. i. f.; por. także rozp. min. han. z 8 czerwca 1867 L. 830.

Bośnia i Hercegowina.

§ 32. Pod względem ważności w Bośni i Hercegowinie patentów w myśl ustawy niniejszej nadanych, stosują się rozporządzenia wydane na zasadzie ustawy z dnia 20 grudnia 1879 L. 136 D. u. p.

II. Władze patentowe, funkcyonaryusze i urządzenia.

Zakres działania urzędu patentowego.

§ 33. Udzielanie, cofanie, unieważnianie, odsądzanie i uznawanie zawisłości, decyzya co do względnej bezskuteczności patentu (§ 9), tudzież decyzya o wnioskach co do stwierdzenia (§ 111) i udzielanie pozwoleń (§ 21) jakoteż wszelkie wpisy do rejestru patentowego należą do urzędu patentowego.

Urząd patentowy jest nadto obowiązany wydawać na wezwanie sądów na piśmie opinię co do spraw tyczących się patentów w takich przypadkach, gdy w postępowaniu sądowem biegli wydadzą opinie różniące się od siebie.

Siedziba i skład urzędu patentowego.

§ 34. Urząd patentowy ma siedzibę w Wiedniu. Składa się z prezydenta, jego zastępców i z potrzebnej ilości członków, mianowicie prawników i techników zawodowych jako radców.

Członkowie są częścią stali, częścią nie stali.

Prezydent, jakoteż przewodniczący oddziału zażaleń i nieważności (§ 36) muszą być prawnikami.

Prezydent, jego zastępcy i stali członkowie są płatnymi urzędnikami państwa.

Członkowie niestali pobierają należytości funkcyjne.

Organizacya urzędu patentowego przepisana będzie drogą rozporządzenia.

§ 35. Prezydenta, jego zastępców, tudzież członków urzędu patentowego mianuje Cesarz na wniosek ministra handlu.

Członków nie stałych powołuje się na okres pięcioletni, po upływie którego mogą być znowu powołani.

Pod względem sprawowania swoich czynności urząd patentowy stanowi na zewnątrz urząd samodzielny. Pod względem kierownictwa zwierzchniczego podlega bezpośrednio ministrowi handlu, który też mianuje jego służbę pomocniczą.

Oddziały.

§ 36. W urzędzie patentowym utworzone będą następujące oddziały:

1) oddziały zgłoszeń dla zgłoszeń patentów, przenoszenia, zastawiania, pozwoleń dobrowolnie udzielonych, uznawania zawisłości (§ 4) i adnotacyi sporów,

2) oddziały zażaleń do zażaleń i

3) oddział nieważności do wniosków tyczących się cofnięcia, uznania nieważności, odsądzenia i uznania zawisłości (§ 30) patentów, tudzież do wydawania decyzyi

co do względnej bezskuteczności patentu, do wniosków o stwierdzenie i do wniosków o udzielenie pozwoleń przymusowych.

Uchwalanie w oddziałach.

§ 37. Oddziały zgłoszeń wydają uchwały w gronie trzech stałych członków, z których jeden przewodniczy, a między którymi, gdy nie chodzi o uchwały w myśl § 40, znajdować się muszą dwaj członkowie będący zawodowymi technikami.

Decyzye ostateczne oddziałów zażaleń i oddziału nieważności wydaje się w gronie dwóch członków prawa świadomych i trzech zawodowo-technicznych, z pośród których jeden przewodniczy. Do decyzyi wpadkowych w obu tych oddziałach dostateczna jest obecność trzech członków, z których dwaj muszą być zawodowymi technikami.

Do obrad można przybierać biegłych, nie będących członkami, którzy nie mają udziału w głosowaniu.

Zarządzenia przygotowawcze co do uchwały lub decyzyi wydaje w wszystkich oddziałach w imieniu tychże referent, któremu sprawa jest poruczona, w razie potrzeby w porozumieniu z członkiem będącym technikiem zawodowym.

Uchwały i decyzye wydaje się bezwzględną większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Uchwały i decyzye wydaje się w imieniu urzędu patentowego; mają one być umotywowane, piśmiennie wygotowane i wszystkim interesowanym z urzędu doręczone.

Porządek czynności urzędu patentowego.

§ 38. Porządek czynności urzędu patentowego, o ile ta ustawa nie zawiera postanowień w tym względzie, urządza drogą rozporządzenia minister handlu, a to, o ile ministrowie innych wydziałów są interesowani, w porozumieniu z nimi.

Zażalenia przeciw uchwałom i decyzyom oddziałów.

§ 39. Przeciwko uchwałom oddziałów zgłoszeń można podać zażalenie do oddziału zażaleń. Zażalenia, o ile ustawa nie zawiera innych postanowień dla szczególnych przypadków, podawać należy do urzędu patentowego w przeciągu dni 30 od doręczenia uchwały.

W wydaniu uchwały co do zażalenia nie może uczestniczyć żaden członek, który współdziałał w wydaniu uchwały zaczepionej.

Od orzeczeń (wpadkowych i ostatecznych) oddziałów zażaleń nie ma dalszego toku instancyi i nie ma miejsca zażalenie do trybunału administracyjnego.

Od orzeczeń ostatecznych oddziału nieważności można odwołać się do trybunału patentowego.

Przeciw zarządzeniom przygotowawczym referenta do uchwały oddziału zgłoszeń lub do decyzyi oddziału zażaleń i oddziału nieważności, nie można podawać osobnego zażalenia a względnie odwołania.

Również nie jest dopuszczalne osobne odwołanie od decyzyi wpadkowych oddziału nieważności, jednakże można w samychże oddziałach prosić o zmianę takich zarządzeń i decyzyi, a mianowicie co do zarządzeń przygotowawczych referenta w wszystkich trzech oddziałach,

co do decyzyi wpadkowych oddziału zażaleń i oddziału nieważności w obu tych oddziałach.

Uchwały i zażalenia tyczące się wpisów do rejestru patentowego.

§ 40. Uchwały urzędu patentowego tyczące się wpisów do rejestru patentowego w myśl §§ 9, 18, 19, 20, 21, 23 i 25, jakoteż do rejestru rzeczników patentowych w myśl § 43, wydawać należy w oddziale zgłoszeń, który utworzony być ma z trzech członków prawa świadomych. O uchwałach uwiadamiać należy wszystkich interesowanych.

W przeciągu dni 30 od doręczenia można podać zażalenie przeciw uchwale.

Zażalenie idzie do oddziału zażaleń urzędu patentowego z wyjątkiem przypadku zastrzeżonego w § 43 ministerstwu handlu.

Trybunał patentowy.

§ 41. Ustanawia się w Wiedniu trybunał patentowy, do którego jako wyższej instancyi odwoływać się można od decyzyi stanowczych oddziału nieważności urzędu patentowego.

W skład jego wchodzi prezydent lub prezydent senatu najwyższego trybunału i sądu kasacyjnego jako prezydent i przewodniczący, radca ministerstwa handlu, dwaj radcy dworu przy najwyższym trybunale i sądzie kasacyjnym lub ich zastępcy, i trzej członkowie zawodowotechniczni jako radcy.

Członków trybunału patentowego i ich zastępców mianuje na okres pięcioletni Cesarz, na wniosek uczyniony przez ministra handlu w porozumieniu z interesowanemi ministerstwami. Mogą oni być powołani powtórnie.

Do członków trybunału patentowego stosują się podczas okresu ich urzędowania postanowienia artykułu 6 ustawy zasadniczej o władzy sędziowskiej i wydanej celem jej przeprowadzenia ustawy z dnia 21 maja 1868 L. 46 D. u. p.

Członkowie trybunału patentowego pobierają należytości funkcyjne.

Trzech członków zawodowo-technicznych powołuje w każdym z osobna przypadku prezydent trybunału patentowego z listy mianowanych członków zawodowotechnicznych.

Osób do służby pomocniczej i kancelaryjnej dla trybunału patentowego potrzebnych dostarcza ministerstwo handlu.

Powody wyłączenia.

§ 42. Członkowie urzędu patentowego i trybunału patentowego są wyłączeni od współdziałania:

1) w sprawach patentowych, w których oni sami są stroną, lub w których zostają z jedną z stron w stosunku współuprawnionego, współzobowiązanego lub obowiązanego do regresu;

2) w sprawach patentowych swoich małżonek lub takich osób, z któremi są w linii prostej spokrewnieni lub spowinowaceni, lub z któremi w linii bocznej są aż do czwartego stopnia spokrewnieni lub w drugim stopniu spowinowaceni;

3) w sprawach patentowych swoich przysposobicieli lub wychowawców, swoich przysposobionych lub wy-

chowańców, swoich pupilów i osób swej pieczy powierzonych;

4) w sprawach patentowych, w których zastępują lub mają zastępować strony, albo z których doznają lub spodziewają się materyalnej korzyści lub szkody.

Członkowie trybunału patentowego są nadto wyłączeni w tych sprawach patentowych, w których współdziałali przy wydawaniu decyzyi w urzędzie patentowym.

Rzecznicy patentowi.

§ 43. Uprawnionymi do zastępowania zawodowego stron przed władzami w sprawach patentowych są tylko adwokaci, technicy prywatni przez władzę upoważnieni, rzecznicy patentowi i prokuratorya skarbu.

Jednakże technikom prywatnym przez władzę upoważnionym, jakoteż rzecznikom patentowym zabronione jest zastępowanie zawodowe stron w sporach tyczących się cofnięcia i unieważnienia patentu lub odsądzenia od patentu lub przywileju, jakoteż w wszystkich sprawach nie technicznych.

Rzeczników patentowych ustanawiać będzie w miarę potrzeby urząd patentowy w porozumieniu z władzą przemysłową.

Wykonywanie rzecznictwa patentowego jest zawisłe od wpisania rzecznika w rejestr rzeczników patentowych utrzymywany w urzędzie patentowym. Wpisy te ogłaszać należy w dzienniku patentowym.

Każdy taki wpis podlega opłacie w kwocie 100 zł.

Rzecznikami patentowymi mogą być ustanowione tylko osoby:

1) pełnoletnie,

2) posiadające obywatelstwo austryackie i zamieszkałe w krajach tutejszych,

3) które nie były skazane za zbrodnię, występek ani przekroczenie popełnione z chciwości,

4) mogą udowodnić odpowiednie uzdolnienie techniczne przedłożeniem dyplomu lub świadectw przepisanych egzaminów rządowych w tutejszo-krajowej szkole wyższej technicznej, szkole głównej ziemiaństwa, w akademii górniczej lub na wydziale filozoficznym tutejszo-krajowego uniwersytetu, albo świadectw egzaminów równorzędnych pomyślnie złożonych w podobnej szkole głównej zagranicznej na tym samym stopniu stojącej,

5) odbyły najmniej dwuletnią praktykę u rzecznika patentowego tutejszo krajowego i

6) po odbyciu praktyki zdały przed urzędem patentowym z dobrym skutkiem egzamin i tak udowodniły, że są obeznane z postanowieniami prawa patentowego tutejszo-krajowego i zagranicznego.

Taksa od egzaminu z prawa patentowego wynosi 20 złr.

Rzecznicy patentowi podlegają władzy karcenia urzędu patentowego.

Gdyby rzecznik patentowy nie mógł trwale lub czasowo sprawować interesów, które są mu powierzone, urząd patentowy mocen jest ustanowić na jego miejsce zastępcę do dalszego prowadzenia lub uporządkowania tych interesów.

Przeciwko odmówieniu wpisania w rejestr rzeczników patentowych służy temu, kogo to spotka, prawo podania zażalenia do ministerstwa handlu w przeciągu dni 30 od doręczenia decyzyi.

Zastrzega się ministrowi handlu wydanie drogą rozporządzenia w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych szczegółowych postanowień co do urządzeń instytutu rzeczników patentowych i co do postępowania porządkowo-karnego przeciw rzecznikom patentowym. Decyzyą w tym względzie, czy egzamina złożone pomyślnie w szkole głównej zagranicznej są równorzędne z egzaminami rządowymi złożonymi pomyślnie w podobnej szkole głównej tutejszo-krajowej (ustęp 4 niniejszego paragrafu), wydaje minister handlu w porozumieniu z ministrem wyznań i oświaty i ministrem rolnictwa.

Dziennik patentowy.

§ 44. Urząd patentowy wydawać będzie urzędowy dziennik patentowy peryodycznie wychodzący, w którym zamieszczane być mają obwieszczenia w ustawie niniejszej przepisane.

Przepisy co do urządzenia i wydawania tego dziennika wyda minister handlu drogą rozporządzenia.

Rejestr patentowy.

§ 45. W urzędzie patentowym utrzymywany będzie rejestr patentowy, zawierający liczby bieżące, przedmiot i czas trwania nadanych patentów, jakoteż nazwisko, zatrudnienie i miejsce zamieszkania posiadacza patentu i jego zastępcy. W rejestrze zapisywać należy początek, upływ, zgaśnięcie, cofnięcie, uznanie nieważności i odsądzenie od patentu, wywłaszczenie z niego, uznanie samoistności patentu dodatkowego, tudzież uznanie zawisłości patentu, jakoteż przeniesienie patentu, udzielenie licencyi, prawa zastawu, wszelkie inne prawa rzeczowe na patencie, bez-

skuteczność patentu wobec poprzedniego używacza (§ 9), decyzye stwierdzające (§ 111) i adnotacye sporu.

Opisy, rysunki, modele i próbki do istniejących patentów należące, tudzież prośby i dokumenty służące za podstawę wpisów do rejestru, zachowuje urząd patentowy w osobnem archiwum.

Każdemu wolno przeglądać rejestr patentowy i opisy, oglądać rysunki, modele i próbki, na podstawie których patenty zostały nadane, tudzież przeglądać prośby i dokumenty, brać odpisy i kopie, o ile nie idzie o patent rządowi państwa lub zarządowi wojennemu służący, jeszcze nie ogłoszony (§ 65). Urząd patentowy zarządzać ma ogłaszanie wszelkich zmian tyczących się istnienia i przynależności patentu.

Urząd patentowy ogłasza opisy i rysunki nadanych patentów, o ile przeglądanie ich jest każdemu dozwolone, w drukach samoistnych (pismach patentowych).

Na żądanie wydaje urząd patentowy wierzytelne wygotowania co do wpisów do rejestru.

Grzywny.

§ 46. Grzywny i kary porządkowe, wymierzone przez urząd patentowy wpływają do skarbu państwa.

Doręczenie.

§ 47. Wygotowania urzędu patentowego doręcza się z urzędu przez woźnych urzędu patentowego lub przez pocztę.

Dla posiadacza patentu, który czasowo nie ma w krajach tutejszych zastępcy, lub którego pobyt w krajach tutejszych nie jest wiadomy, może urząd patentowy usta-

nowić w razie potrzeby do zastępowania go kuratora, któremu można doręczać z tym samym skutkiem prawnym, co samemu posiadaczowi patentu.

III. Postępowanie.

A) Przy nadawaniu patentów.

Zgłoszenie patentu.

§ 48. Celem uzyskania patentu zgłosić należy wynalazek do urzędu patentowego a to w przepisanej formie piśmiennej. Podanie w tym względzie można albo wnieść bezpośrednio albo nadesłać przez pocztę.

Za chwilę zgłoszenia uważa się ten dzień, w którym zgłoszenie nadejdzie do urzędu patentowego.

Rozciągłość zgłoszenia.

§ 49. Dwa lub więcej wynalazków można w jednem zgłoszeniu połączyć tylko w takim razie, jeżeli wynalazki te odnoszą się do tego samego przedmiotu jako części składowe lub środki działające.

Zgłoszenie.

§ 50. Zgłoszenie powinno zawierać:

1) imię i nazwisko, zatrudnienie i miejsce zamieszkania ubiegającego się o patent, jeżeli zaś prośbę wnosi zastępca, nadto te same szczegóły co do stałego zastępcy w krajach tutejszych;

2) prośbę o udzielenie patentu;

3) krótkie odpowiednie stanowi rzeczy oznaczenie wynalazku, który ma być patentowany (tytuł);

4) ilość lat, za które zgłaszający chce opłacić przed udzieleniem patentu należytość roczną.

Załączniki zgłoszenia.

§ 51. Do zgłoszenia należy dołączyć:

1) Wkupne w kwocie 10 złr. (§ 114) lub potwierdzenie, że ta kwota została wniesiona do urzędu pocztowego celem przesłania do kasy urzędu patentowego;

2) jeżeli ubiegający się o patent wnosi zgłoszenie przez zastępcę, pełnomocnictwo temuż zastępcy wystawione;

3) opis zgłaszanego wynalazku odpowiednio do przepisów ustawy niniejszej wygotowany (§ 52) w dwóch egzemplarzach przez ubiegającego się o patent lub jego zastępcę podpisanych.

Opis patentowy.

§ 52. Opis patentowy musi:

1) opisywać wynalazek tak jasno, wyraźnie i zupełnie, żeby biegli mogli podług tego opisu używać wynalazku;

2) to, co jest nowe a przeto stanowi przedmiot patentu, uwydatniać dokładnie i w sposób wyróżniający przy końcu opisu w jednem lub kilku roszczeniach patentowych;

3) zawierać rysunki do zrozumienia opisu potrzebne, w sposób trwały wykonane, w razie potrzeby także modele i próbki.

Dopóki urząd patentowy nie uchwali, żeby zgłoszenie zostało ogłoszone, wolno zmieniać szczegóły w opisie podane.

Jeżeli zmiany dotyczą istoty wynalazku, urząd patentowy (oddział zgłoszeń) po wysłuchaniu interesowanego może uchwalić, że zgłoszenie uważać należy za uczynione dopiero w chwili wykonania tych zmian (§ 54).

Dalsze wymogi zgłoszenia.

§ 53. Ustanawianie dalszych wymogów zgłoszenia i opisu patentowego zostawia się władzy rozporządzania ministra handlu według okoliczności w porozumieniu z ministrami odpowiednich wydziałów.

Pierwszeństwo.

§ 54. Od chwili zgodnego z przepisami zgłoszenia patentu (§§. 48 — 53) ubiegający się nabywa dla swego wynalazku prawo pierwszeństwa.

Od tej chwili używa prawa pierwszeństwa przed każdym podobnym wynalazkiem później zgłoszonym.

Gdyby zgłoszenie było wadliwe, może być uważane po usunięciu wad w czasie właściwym (§ 55) za uczynione zgodnie z przepisami w chwili pierwszego podania, o ile przez usunięcie wad nie zmieniła się istota wynalazku.

Jeżeli usunięcie wad w czasie właściwym pociągnęło za sobą w następstwie zmianę istoty wynalazku, uważać należy wynalazek za zgłoszony zgodnie z przepisami dopiero w chwili usunięcia wad, i tenże używa prawa pierwszeństwa dopiero od tej chwili.

Badanie wstępne.

§ 55. Zgłoszenie podlega badaniu wstępnemu przez członka oddziału zgłoszeń.

Jeżeli przy tem okaże się, że zgłoszenie nie odpowiada przepisanym wymaganiom, wzywa się ubiegającego się o patent, żeby wady usunął w oznaczonym terminie.

Jeżeli z badania wstępnego, w razie potrzeby po wysłuchaniu odpowiednich biegłych, okaże się, że to oczywiście nie jest wynalazek kwalifikujący się według §§ 1, 2 lub 3 do patentowania, w takim razie ubiegający się o patent, według okoliczności po wezwaniu i przesłuchaniu przez członka oddziału zgłoszeń, któremu badanie wstępne było poruczone, zostanie o tem uwiadomiony z podaniem powodów i wezwany, żeby w oznaczonym terminie objawił swoje zdanie.

Po objawieniu zdania w czasie właściwym, lub po bezskutecznym upływie terminu, oddział zgłoszeń wydaje uchwałę co do zgłoszenia.

Prezydent urzędu patentowego ma prawo ustanowić prawidła co do zasad, podług których badanie wstępne ma się odbywać i co do postępowania, którego w tym względzie trzymać się mają członkowie oddziału zgłoszeń, w nich zaś ma położyć nacisk mianowicie na to, że przy wstępnem badaniu wartość zgłoszonego wynalazku nie ma być poddawana żadnemu zgoła ocenianiu.

Odrzucenie zgłoszenia.

§ 56. Jeżeli zgłoszenie pierwotne lub poprawione nie czyni zadość przepisanym wymaganiom albo, jeżeli pokaże się oczywiście, że to nie jest (§ 55) wynalazek kwalifikujący się według §§ 1, 2 lub 3 do opatentowania, należy zgłoszenie odrzucić uchwałą.

Jeżeli odrzuca się z powodu, który ubiegającemu się o patent nie był już oznajmiony przy wstępnem badaniu, należy dać mu wprzód sposobność do objawienia w oznaczonym terminie zdania swego także co do tego powodu odrzucenia.

Przyjęcie zgłoszenia, obwieszczenie i zapowiedź.

§ 57. Jeżeli urząd patentowy poczytuje zgłoszenie za uczynione należycie a nadanie patentu nie za całkiem niemożebne, zarządza publiczne obwieszczenie zgłoszenia (zapowiedź). Obwieszcza się zgłoszenie w ten sposób, że w urzędowym dzienniku patentowym umieszcza się raz jeden nazwisko, zatrudnienie i miejsce zamieszkania ubiegającego się o patent, przedmiot wynalazku i żądanie co do nadania patentu w zgłoszeniu wyrażone lub istotną treść zgłoszenia, jakoteż dzień zgłoszenia.

Od dnia wyjścia dziennika patentowego (obwieszczenia), który powinien być na nim uwidoczniony, następują tymczasowo na rzecz ubiegającego się o patent ustawowe skutki patentu (§ 8) co do przedmiotu zgłoszenia.

Jednocześnie z obwieszczeniem wystawić należy zgłoszenie z wszystkimi załącznikami w urzędzie patentowym na dwa miesiące, aby każdy mógł je oglądać. Urząd patentowy może w razie potrzeby zarządzić wystawienie także i w innych miejscach.

Wystawiony opis patentowy używa aż do nadania patentu, gdyby zaś nie został nadany, aż do upływu lat pięciu od dnia wystawienia, ochrony zapewnionej ustawami dziełom literatury[1]).

1) Ust. z 26 grudnia 1895 L. 197 D. u. p.

Na wniosek ubiegającego się o patent należy obwieszczenie i wystawienie odroczyć na przeciąg najmniej trzech, najwięcej zaś sześciu miesięcy, licząc od daty uchwały, tyczącej się obwieszczenia.

Protest.

§ 58. W terminie wystawienia, w ciągu dwóch miesięcy licząc od daty obwieszczenia, można wnieść do urzędu patentowego protest przeciw nadaniu patentu.

Protest wnieść należy piśmiennie w dwóch wygotowaniach. Protesty opierać można tylko na następujących twierdzeniach uzasadnionych oznaczonymi dokładnie faktami:

1. że przedmiot nie kwalifikuje się do patentowania (§§ 1 do 3);

2. że wynalazek co do istoty swojej jest zgodny z wynalazkiem w krajach tutejszych dawniej zgłoszonym lub dawniej patentowanym lnb uprzywilejowanym;

3. że ubiegający się o patent nie jest twórcą wynalazku ani jego następcą prawnym, ani nie może być za takiego uważany (§ 5);

4. że istotna treść zaczepionego zgłoszenia wziętą jest z opisów, rysunków, modeli, przyborów lub urządzeń drugiego lub z postępowania, które tenże stosuje, bez jego zezwolenia.

Uprawnionym do wnoszenia protestu jest w przypadku pod 3 wymienionym tylko twórca lub jego następca prawny, w przypadku wymienionym pod 4 tylko pokrzywdzony.

Wygotowanie protestu doręczyć należy zgłosicielowi, iżby w terminie 30-dniowym, który z przyczyn na względy zasługujących można przedłużyć, złożył oświadczenie swoje na piśmie.

Postępowanie z protestami.

§ 59. Gdy oświadczenie się zostanie wniesione lub gdy upłynie bezowocnie termin do wniesienia onegoż,

referent, któremu sprawa jest poruczona, winien wydać odpowiednie zarządzenia pod względem dalszej wymiany pism gdyby była potrzebna, przesłuchania interesowanych, uzyskania środków dowodowych przez strony ofiarowanych, przeprowadzenia dowodów i wszelkie inne zarządzenia do jak najdokładniejszego wyświecenia prawdziwego stanu rzeczy potrzebne.

Ocenienie dowodów i uchwała.

§ 60. Po przeprowadzeniu postępowania przygotowawczego urząd patentowy (oddział zgłoszeń) wydać ma uchwałę co do nadania patentu przy swobodnem ocenieniu przywiedzionych dowodów na posiedzeniu nie jawnem.

Koszta.

§ 61. W rozstrzygnieniu postanowić ma urząd patentowy (oddział zgłoszeń) według swobodnego uznania, w jakiej części i kwocie ponieść mają strony koszta postępowania i zastępstwa.

Zgłoszenie patentowe protestującego.

§ 62. Jeżeli w przypadkach § 58, l. 3 i 4 następstwem protestu było cofnięcie lub odrzucenie zgłoszenia, strona, która wniosła protest, może w takim razie, gdyby w przeciągu dni 30 od doręczenia dotyczącej uchwały urzędu patentowego zgłosiła od siebie wynalazek, żądać, żeby za dzień zgłoszenia przyjęto dzień cofniętego lub odrzuconego zgłoszenia.

Zażalenie.

§ 63. Przeciwko uchwale, którą zgłoszenie zostało odrzucone lub do poprawienia zwrócone (§§ 56 i 60),

może ubiegający się o patent, a przeciw uchwale, którą orzeczone zostało nadanie patentu w ograniczonej lub w pełnej rozciągłości, ubiegający się o patent lub strona, która wniosła protest, wnieść zażalenie w ciągu dni 30 po doręczeniu uchwały.

Zażalenia później wniesione należy odrzucić bez wytaczania postępowania.

Zażalenie i jego załączniki podać należy w takiej ilości odpisów, jaka potrzebna jest dla przeciwników.

Wygotowanie zażalenia udzielić należy stronie przeciwnej do przedstawienia odpowiedzi na zażalenie w terminie najmniej 14-dniowym, który z ważnych powodów można przedłużyć. Do dalszego postępowania przed oddziałami zażaleń stosują się bez zmiany przepisy wydane dla oddziałów zgłoszeń (§§ 59 aż do 62).

W postępowaniu na skutek zażalenia można przywodzić nowe fakta.

Jeżeli decyzya co do zażalenia ma być oparta na innych okolicznościach a nie na tych, które uwzględnione zostały w zaczepionej uchwale oddziału zgłoszeń, należy dać wprzód sposobność interesowanym do wypowiedzenia o tem swego zdania w oznaczonym terminie.

Dokument patentowy. — Ogłoszenie.

§ 64. Gdy nadanie patentu zostanie ostatecznie uchwalone, urząd patentowy zarządza wpisanie chronionego wynalazku w rejestr patentowy, ogłoszenie nadania w dzienniku patentowym, wygotowanie dokumentu patentowego dla posiadacza patentu, tudzież wydrukowanie i ogłoszenie opisu patentowego.

Patenty rządu państwa i zarządu wojennego.

§ 65. Gdy chodzi o wynalazek zgłoszony przez rząd państwa lub zarząd wojenny w interesie zaopatrzenia siły zbrojnej lub w jakimkolwiek innym interesie państwa, lub o zgłoszony wynalazek, co do którego rząd państwa lub zarząd wojenny dochodził prawa wywłaszczenia (§ 15), nadaje się patent na wniosek władz bez wszelkiego ogłaszania. W przypadku też tym nie wystawia się na widok i nie drukuje się opisu oraz nie wpisuje się przedmiotu wynalazku do publicznego rejestru patentowego. Jednakże rząd państwa lub zarząd wojenny może później każdego czasu żądać ogłoszenia i zupełnego wpisania.

Trwanie takich patentów, których ogłoszenie nie przyszło do skutku, liczy się od dnia ostatecznego uchwalenia nadania.

Odmówienie.

§ 66. Gdy zgłoszenie zostanie po ogłoszeniu (§ 57) cofnięte lub gdy się odmawia patentu, należy to także ogłosić.

Od chwili ogłoszenia cofnięcia lub odmówienia patentu skutki tymczasowej ochrony (§ 57, ustęp 2) uchodzą za niebyłe.

B) **W razie wzruszania patentów.**

Podanie wniosku.

§ 67. Postępowanie tyczące się cofnięcia, unieważnienia patentu lub odsądzenia, wytacza się tylko na wniosek. Urząd patentowy jest jednak mocen wytoczone postępowanie co do cofnięcia lub unieważnienia patentu prowadzić dalej z urzędu w razie cofnięcia wniosku.

Jeżeli wnioskodawca nie mieszka w krajach tutejszych, obowiązany jest ustanowić w krajach tutejszych adwokata swoim zastępcą i winien dać przeciwnikowi na żądanie zabezpieczenie kosztów postępowania. Żądanie to wyrazić należy pod utratą prawa do zabezpieczenia w przeciągu dni 14 od doręczenia wniosku.

Wysokość zabezpieczenia oznacza urząd patentowy według swobodnej oceny. Wnioskodawcy wyznacza się do złożenia zabezpieczenia termin, w ciągu którego winien je złożyć. Jeżeli nie złoży zabezpieczenia przed upływem terminu, uważa się wniosek za cofnięty.

Odrzucenie natychmiastowe.

§ 68. Wnioski o cofnięcie i unieważnienie lub o odsądzenie od patentu, które widocznie nie opierają się na podstawie prawnej, tudzież podania nie zawierające wyraźnego żądania lub do podawania których wnioskodawca nie jest uprawniony (§§ 29 i 30), może urząd patentowy (oddział nieważności) odrzucić z podaniem powodów bez dalszego postępowania.

Uchwały tego rodzaju uważać należy za decyzye ostateczne.

Forma i treść wniosku.

§ 69. Wniosek zawierać ma zwięzłe przedstawienie przypadku spornego, określone żądanie i oznaczenie środków dowodowych, które mają być przywiedzione.

Dokumenta powołane na uzasadnienie dołączyć należy w pierwopisie lub w wierzytelnym odpisie.

Wniosek wraz z załącznikami, o ile skierowany jest tylko przeciw jednemu posiadaczowi patentu, podać należy do urzędu patentowego w dwóch wygotowaniach.

Jeżeli wniosek zwraca się przeciw kilku posiadaczom patentów, natenczas oprócz wygotowania przeznaczonego dla urzędu patentowego wnieść należy dla każdego pozwanego jedno wygotowanie wniosku z odpisami załączników.

Każdy wniosek może mieć za przedmiot zaczepienia tylko jeden patent łącznie z patentami dodatkowymi.

Postępowanie co do wniosków wzruszających.

§ 70. O ile wniosek uznany został za kwalifikujący się do wdrożenia postępowania, referent, któremu sprawa jest poruczoną, zarządza doręczenie jednego wygotowania wniosku z odpisami załączników pozwanemu z poleceniem, żeby w terminie co najmniej 30-dniowym, na którego przedłużenie referent może pozwolić z powodów na względy zasługujących, wniósł swoje zarzuty na piśmie w dwóch wygotowaniach.

Wygotowanie wniesionych zarzutów i załączników ma referent kazać doręczyć powodowi.

Postępowanie przygotowawcze.

§ 71. Gdy zarzuty zostaną wniesione lub gdy upłynie bezowocnie termin do ich wniesienia, referent winien wydać odpowiednie zarządzenia, jakie byłyby potrzebne pod względem dalszej wymiany pism, jakoteż pod względem uzyskania środków dowodowych przez strony ofiarowanych, pod względem przeprowadzenia tych dowodów, których nie można będzie przeprowadzić na rozprawie ustnej, i wogóle zarządzić wszystko do jak najdokładniejszego wyjaśnienia prawdziwego stanu rzeczy i należytego przygotowania do rozprawy potrzebne.

Pisarz przysięgły, w razie potrzeby z przybraniem technika, spisać ma protokół przeprowadzenia dowodu uskutecznionego z przyzwaniem stron wskutek tych zarządzeń.

Wyznaczenie rozprawy.

§ 72. Po przeprowadzeniu postępowania przygotowawczego prezydent urzędu patentowego lub jego zastępca wyznacza rozprawę ustną.

Nie wyznacza się rozprawy, jeżeli urząd patentowy (oddział nieważności) na posiedzeniu nie jawnem zdecyduje, że wniosek należy odrzucić jako nie kwalifikujący się do rozprawy z powodu niewłaściwości urzędu patentowego lub dlatego, że sprawa już była rozstrzygnięta.

Wezwanie.

§ 73. Na rozprawę wezwać należy strony interesowane lub ich zastępców, którzy się wylegitymowali, tudzież świadków i biegłych, którzy według zarządzenia referenta (§ 71) mają być na rozprawie przesłuchani.

Niestawienie się interesowanych lub ich zastępców nie wstrzymuje rozprawy i wydania decyzyi.

Rozprawa.

§ 74. Pod względem kierowania rozprawą i jej przeprowadzenia stosują się odpowiednio przepisy §§ 171 do 203 ustawy z dnia 1 sierpnia 1895 L. 113 D. u. p. (procedura cywilna.)

Oprócz przypadków w § 172 ustawy o postępowaniu cywilnem wzmiankowanych, jawność rozprawy może być na wniosek uchylona co do części postępowania lub

co do całej rozprawy także wtedy, gdy jawność wystawiałaby na niebezpieczeństwo ważny interes państwa, albo tajemnicę przemysłu lub zatrudnienia jednej ze stron lub jednego ze świadków.

Członkom urzędu patentowego i trybunału patentowego, tudzież urzędnikom konceptowym ministerstwa handlu jest przystęp dozwolony pomimo wyłączenia jawności.

Dowód i przeprowadzenie dowodu.

§ 75. Postępowanie dowodowe, o ile w ustawie niniejszej nie są wydane odmienne postanowienia, przeprowadzać należy z odpowiedniem zastosowaniem przepisów §§ 266 do 383 ustawy z dnia 1 sierpnia 1895 L. 113 D. u. p. o postępowaniu sądowem w sporach cywilnych (procedura cywilna).

Świadectwo złożone przez świadków przed urzędem patentowym, jakoteż zeznanie uczynione pod przysięgą przez strony przed urzędem patentowym, równe jest świadectwu sądowemu.

Zasady powyższe co do postępowania dowodowego stosują się tak do postępowania przygotowawczego jak i do rozprawy.

Narada i głosowanie.

§ 76. W oddziale nieważności narada i głosowanie odbywa się na posiedzeniu nie jawnem.

Koszta procesu.

§ 77. Urząd patentowy ma w orzeczeniu postanowić według swobodnego uznania, w jakiej części i kwocie strony ponieść mają koszta postępowania i zastępstwa.

Z roszczeniami prawno-prywatnemi, gdyby istniały, odsyłać należy przed sądy zwyczajne.

Kto wniosek cofa, winien zwrócić pozwanemu koszta narosłe; wysokość ich oznacza urząd patentowy.

Osnowa orzeczenia.

§ 78. Wygotowanie orzeczenia ma zawierać:

1) oznaczenie oddziału i nazwiska członków, którzy współdziałali przy wydaniu orzeczenia;

2) oznaczenie stron, ich zastępców i pełnomocników, tudzież w jakiej występują roli;

3) orzeczenie;

4) podstawę faktyczną orzeczenia, to jest zwięzły obraz stanu rzeczy wynikającego z rozprawy ustnej z naciskiem na wnioski poczynione przez strony w sprawie głównej i

5) powody orzeczenia.

Ogłoszenie orzeczenia.

§ 79. Orzeczenie z istotnymi powodami ogłosić należy, o ile to jest możebne, ustnie i bezpośrednio po zamknięciu rozprawy ustnej.

W wszystkich jednak przypadkach orzeczenie razem z zupełnymi powodami orzeczenia doręczyć należy stronom jak najrychlej w wygotowaniu piśmiennem.

Spisywanie protokołu.

§ 80. Podczas rozprawy pisarz przysięgły, w razie potrzeby z przybraniem technika, spisywać ma protokół. Tenże zawierać ma nazwiska obecnych członków oddziału nieważności, stron i ich zastępców, tudzież istotne szcze-

góły rozprawy, a mianowicie zeznania i opinie świadków i biegłych, jeżeli byli przesłuchiwani, tudzież wnioski stron i odnośne uchwały.

Spisać należy także osobny protokół nie jawnego posiedzenia, a w nim podać wynik obrady i głosowania.

Każdy z tych protokołów podpisać ma przewodniczący i pisarz.

Przeglądanie aktów.

§ 81. O ile temu nie sprzeciwiają się postanowienia § 65, stronom lub ich zastępcom wolno przeglądać akta rozprawy z wyjątkiem protokołów narady.

Kary za swawolność.

§ 82. Na strony lub ich zastępców, którzyby dopuścili się wzruszania patentów przez oczywistą swawolę, można nakładać grzywny w kwocie aż do 300 zł.

Pomoc prawna.

§ 83. Sądy obowiązane są udzielać urzędowi patentowemu pomocy prawnej.

Przywrócenie do dawnego stanu i wznowienie postępowania.

§ 84. Przywrócenie do dawnego stanu z powodu uchybienia terminów nie ma miejsca.

Jeżeli orzeczeniem postanowione zostało zupełne lub częściowe cofnięcie, unieważnienie patentu lub odsądzenie od patentu, albo jeżeli wniosek do tego zmierzający został całkiem lub po części odrzucony, zamknięte postępowanie może być na wniosek strony wznowione:

1) jeżeli dokument, na którym orzeczenie się opiera, był fałszywie sporządzony lub sfałszowany;

2) jeżeli świadek lub biegły złożył fałszywe zeznanie, lub przeciwnik przy przesłuchiwaniu dopuścił się krzywoprzysięstwa, a decyzyą oparto na tem zeznaniu;

3) jeżeli orzeczenie nastąpiło wskutek podlegającego ściganiu w postępowaniu sądowo-karnem oszustwa popełnionego przez zastępcę strony, jej przeciwnika lub tegoż zastępcę;

4) jeżeli członek, który współdziałał przy orzeczeniu lub przy wcześniejszej decyzyi temuż za podstawę służącej, dopuścił się w sporze na szkodę strony wykroczenia przeciw obowiązkowi urzędowemu, które ma być karane według ustawy karnej;

5) jeżeli orzeczenie sądowo-karne, na którem oparto decyzyą, uchylone zostało innym wyrokiem, który stał się prawomocnym.

Wznowienia jednak mogą żądać strony spór wiodące tylko w przeciągu roku od dnia, w którym decyzya uchylić się mająca nabyła mocy prawa, i bez naruszenia praw, jakie trzecie osoby tymczasem nabyły.

W szczególności ci, którzy od tego czasu wzięli wynalazek w używanie lub poczynili do tego potrzebne urządzenia, nabywają prawa służącego poprzedniemu używaczowi wynalazku (§ 9).

Do orzeczenia o żądaniu wznowienia powołana jest ta władza patentowa (oddział nieważności urzędu patentowego lub trybunał patentowy), która wydała wzruszoną decyzyą.

Prośba o wznowienie postępowania nie ma skutku wstrzymującego wykonanie decyzyi.

§ 85. Gdyby urząd patentowy wpisał przez omyłkę uchylenie patentu do rejestru patentowego, winien po stwierdzeniu omyłki zarządzić i ogłosić wykreślenie tego wpisu. Prawa trzecich osób, tymczasem w dobrej wierze nabyte, pozostają w przypadku takim nienaruszone, tak samo jak w razie wznowienia.

Wykonanie.

§ 86. Prawomocne orzeczenia urzędu patentowego, jakoteż trybunału patentowego mają wykonalność sądową.

Odwołanie się.

§ 87. Tej stronie, która poczytuje się za pokrzywdzoną ostateczną decyzyą oddziału nieważności urzędu patentowego, służy prawo odwołania się do trybunału patentowego.

Przeciw orzeczeniom i uchwałom oddziału nieważności, wydanym w toku postępowania przygotowawczego lub rozprawy, nie ma osobnego środka prawnego. Można je wzruszać tylko odwołaniem się do trybunału patentowego, o ile wywarły wpływ na decyzyą ostateczną (§ 39).

Odwołanie zgłosić należy i uzasadnić piśmiennie w urzędzie patentowym w przeciągu dni 30 po dniu doręczenia zaczepianego orzeczenia. Pismo odwoławcze i jego załączniki podać należy w tylu odpisach, ile ich potrzeba dla przeciwników.

Przedłożenie pisma odwoławczego.

§ 88. Pismo odwołania się w należytym czasie podane i przepisom ustawowym odpowiadające, które urząd patentowy z wszystkimi aktami rozprawy przedkłada trybunałowi patentowemu, ma skutek odwłoczny.

Pisma odwoławcze za późno wniesione lub wymaganiom § 87 nie odpowiadające winien urząd patentowy (oddział nieważności) odrzucić.

Orzeczenie trybunału patentowego.

§ 89. Trybunał patentowy wydaje orzeczenia co do odwołania dozwolonego w myśl § 88 na podstawie dowodów i faktów urzędowi patentowemu przedłożonych.

Tylko w takim razie, jeżeli urząd patentowy uchybił istotnym formom postępowania, których pominięcie przeszkodziło wydaniu orzeczenia ustawie odpowiedniego, odsyła trybunał patentowy sprawę sporną do urzędu patentowego w celu wzięcia ponownie pod rozprawę i wydania nowej decyzyi.

Porządek czynności.

§ 90. Trybunał patentowy ma sam uchwalić dla siebie porządek czynności i tenże ogłosić.

Postępowanie.

§ 91. Zresztą do postępowania przed trybunałem patentowym stosują się odpowiednio postanowienia §§ 68 aż do 84.

W postępowaniu tem nie ma miejsca nowe przeprowadzenie dowodu.

Sposób głosowania.

§ 92. Trybunał patentowy orzeka bezwzględną większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Ograniczenie wniosków tyczących się unieważnienia i cofnięcia.

§ 93. Decyzya wydana prawomocnie przez urząd patentowy lub trybunał patentowy

1) w sporze o unieważnienie:

a) że pewien oznaczony fakt nie stoi na przeszkodzie kwalifikacyi do opatentowania wynalazku w myśl §§ 1, 2 i 3,

b) że wynalazek nie jest jednozgodny z przedmiotem wcześniejszego patentu lub przywileju;

2) w sporze o cofnięcie:

że wynalazek został wykonany w myśl ustawy, może być na żądanie posiadacza patentu, w toku sporu objawione, zapisana w rejestrze patentowym według zarządzenia urzędu patentowego lub trybunału patentowego w tej mierze wydanego, z takim skutkiem, że po dniu wpisania także trzecie osoby nie mogą ponownie wzruszać patentu z powodów opartych na tym samym fakcie i na tych samych środkach dowodowych.

Postanowienia szczegółowe co do trybunału patentowego.

§ 94. Postanowienia szczegółowe co do organizacyi trybunału patentowego, co do postępowania przed nim, tudzież co do wykonywania jego decyzyi i zarządzeń wydać należy drogą rozporządzenia.

IV. Wdzierstwa i przywłaszczania sobie.

Wdzierstwo.

§ 95. Wdzierstwo popełnia ten, kto bez pozwolenia posiadacza patentu

a) przedmiot chronionego wynalazku sposobem przemysłowym wyrabia, w obrót wprowadza, trzyma na sprzedaż lub go sposobem przemysłowym używa (§ 8);

b) chroniony wynalazek, który już w czasie, gdy go zgłaszano w krajach tutejszych, w dobrej wierze wziął w używanie lub co do którego poczynił przygotowania do takiego używania potrzebne, wyzyskuje nietylko na potrzeby swojego własnego przemysłu w własnych lub cudzych warsztatach (§ 9).

Skargi o zaniechanie.

§ 96. Przeciw wszelkiemu wdzierstwu może pokrzywdzony podać skargę o uznanie swego prawa patentowego, zaniechanie dalszych czynności wdzierczych, usunięcie przedmiotów wdzierstwa, przekształcenie środków wdzierstwa, wynagrodzenie szkody lub wydanie zbogacenia się.

Orzecznictwo co do tych skarg służy trybunałom, którym poruczone jest orzecznictwo w sprawach handlowych.

Wdzierstwo z świadomością.

§ 97. Wdzierstwo popełnione z świadomością stanowi występek i ma być karane na winnym przez trybunały pierwszej instancyi powołane do wykonywania orzecznictwa karnego grzywnami w kwocie od 500 aż do 2000 zł. lub aresztem od trzech miesięcy aż do jednego roku, z którym może być połączona kara pieniężna w kwocie aż do 2000 zł.

Ściganie sądowo-karne następuje tylko na żądanie pokrzywdzonego jako oskarżyciela prywatnego.

Postanowienie to nie wyłącza jednoczesnego zastosowania surowszych postanowień powszechnego kodeksu karnego, w szczególności tyczących się oszustwa.

Kary pieniężne wpływają do skarbu państwa.

Znaczenie opisania patentowego dla wdzierstwa.

§ 98. Przy ocenianiu wdzierstwa do patentu stanowcze znaczenie ma wyłącznie opisanie wynalazku (§ 52), na którem się patent opiera, a nie wolno uwzględniać żadnego jakiegokolwiek rodzaju dodatkowego przedstawienia przedmiotu patentu, któreby nie zawierało się w tem opisaniu.

Sądownictwo wojskowe.

§ 99. Osoby służące czynnie w sile zbrojnej i w c. k. żandarmeryi podlegają co do wszystkich występków i przekroczeń według ustawy niniejszej oceniać się mających sądownictwu wojskowemu.

Przepadek przedmiotów wdzierstwa.

§ 100. Skazując za przestępstwo w § 97 oznaczone, wydać należy na żądanie pokrzywdzonego orzeczenie, że przedmioty wdzierstwa znajdujące się w posiadaniu winnego, jeżeli w inny sposób nie będzie dana rękojmia ich wycofania z używania aż do upływu trwania patentu, przepadają, tudzież, że narzędzia, przyrządy i inne środki pomocnicze, wyłącznie lub głównie do popełnienia wdzierstwa służące, o ile także co do nich nie będzie dane zabezpieczenie pod tym względem, mają być uczynione na koszt skazanego nieprzydatnemi do tego celu.

Jeżeli patentowanych części składowych nie można od przedmiotów wdzierstwa odłączyć bez zniszczenia przedmiotu wdzierstwa, przepadek rozciąga się na cały przedmiot wdzierstwa, z patentowaną częścią składową stale połączony.

O ile pomiędzy skazanym a pokrzywdzonym nie przyjdzie do skutku umowa o odstąpienie na rachunek wynagrodzenia, gdyby się temu ostatniemu należało, lub jeżeli poszkodowany nie chce objąć przedmiotów za przepadłe uznanych w wartości szacunkowej, przez sąd oznaczyć się mającej, na rachunek wynagrodzenia, gdyby się mu należało, przedmioty uznane za przepadłe mają być pozbawione postaci naruszającej patent, a w razie potrzeby zniszczone.

Orzeczenie to wykonane być ma na koszt krzywdziciela, w razie potrzeby w obecności biegłych.

§ 101. Jeżeli z postępowania karnego, aczkolwiek nie przyszło do skazania obwinionego, wynika, że przedmiotowa istota wdzierstwa jest udowodniona, w wyroku uwalniającym orzec należy na żądanie pokrzywdzonego przepadek przedmiotów wdzierstwa i uczynienie środków pomocniczych nieprzydatnymi stosownie do postanowień § 100.

Orzeczenie takie wykonać należy w razie potrzeby w obecności biegłych.

Koszta wykonania ponosić mają obie strony w równych częściach.

Przedmioty wdzierstwa nie podlegające przepadkowi.

102. Przedmioty wdzierstwa (§§ 100 i 101) wyrobione w dopełnieniu kontraktu z zarządem wojennym

i przysposobione środki wyrobu, o ile zarząd wojenny w terminie przez sędziego wyznaczonym zdoła udowodnić podanie prośby o wywłaszczenie (§ 15), nie mają być ani uznane za przepadłe, ani uczynione nieużywalnymi, ani też poddane środkom mającym na celu zabezpieczenie pod tym względem (§ 105).

Szkodę wyrządzoną wywłaszczonemu tymi przedmiotami wdzierstwa wciągnąć należy przy obliczeniu w ogólną sumę wynagrodzenia.

Wynagrodzenie szkody.

§ 103. Skazując za występek w § 97 oznaczony, winien sąd karny na żądanie pokrzywdzonego zawyrokować oprócz kary także wynagrodzenie szkody, o ile wyniki postępowania karnego pozwalają ocenić dokładnie roszczenia z prawa prywatnego. Wynagrodzenie szkody obejmuje nietylko zapłatę za doznany uszczerbek i za ujmę zysku, lecz nadto, według swobodnego uznania opartego na ocenieniu wszelkich okoliczności, przyznać ma sąd pokrzywdzonemu stosowną sumę pieniężną za doznane przykrości lub inne osobiste uszczerbki. Obu stronom służy prawo odwołania się od orzeczenia tyczącego się roszczenia do wynagrodzenia szkody.

Przyznane wynagrodzenie szkody nie wyłącza dochodzenia przed sędzią cywilnym jeszcze dalszych roszczeń do wynagrodzenia.

Ogłoszenie wyroku karnego.

§ 104. Gdy wyrok opiewa na karę, przyznać zarazem należy pokrzywdzonemu na jego żądanie upoważnienie do ogłoszenia skazania winnego, jeżeli zaś według uznania sądu usprawiedliwiony interes pokrzywdzonego za tem przemawia, także powodów wyroku, w jednym lub kilku dziennikach publicznych na koszt skazanego. Największy wymiar tych kosztów, wszelkie inne warunki ogłoszenia, tudzież termin ogłoszenia ustanowić należy w wyroku karnym z uwzględnieniem wniosków pokrzywdzonego.

Środki zabezpieczające.

§ 105. Jeżeli są dostateczne powody do tego, żeby pewną osobę uważać za podejrzaną o występek wdzierstwa, a na podstawie dokonanych oględzin sądowych lub zasięgniętej opinii biegłych przyjęcie wdzierstwa patentowego okazuje się w przedmiotowym względzie usprawiedliwionem, natenczas w każdej dobie postępowania karnego, a przy niebezpieczeństwie z zwłoki nawet przed wytoczeniem onegoż, należy na żądanie pokrzywdzonego postarać się przez sekwestracyą sądową, przez wzięcie w zachowanie do sądu lub gdzieindziej, albo przez oddanie w dozór, albo przez użycie jakichkolwiek innych środków, żeby wskutek tych kroków zabezpieczających przedmioty wdzierstwa nie zostały usunięte od przyszłego przepadku lub przeistoczenia w myśl §§ 100 i 101 i żeby dalsze wykonywanie i ponawianie czynu, który się karnie ściga, nie mogło mieć miejsca.

Co do żądania tego wydać ma sąd karny decyzyą niezwłocznie; od niego zależy zezwolić na żądaną sekwestracyą lub wzięcie w zachowanie, jakoteż na jakiekolwiek inne środki bezwarunkowo lub za kaucyą, którą ma złożyć pokrzywdzony. Sąd mocen jest zarządzić każdego czasu

uchylenie tych środków zabezpieczających, a obowiązany jest uczynić to, gdy obwiniony da stosowne zabezpieczenie.

Jeżeli na środki zabezpieczające zezwolono przed wytoczeniem postępowania karnego, ten, który żądał zabezpieczenia, winien w przeciągu dni ośmiu po wykonaniu owych środków uczynić wniosek o ściganie karne, w przeciwnym razie środki zabezpieczające mają być na wniosek obwinionego uchylone.

Tymczasowa ochrona patentowa.

§ 106. Dozwolone jest wytoczenie postępowania karnego także w tym razie, gdy na wynalazek nieprawnie używany patent nie został wprawdzie jeszcze nadany, ale tymczasem nastąpiły już dla niego w myśl § 57 tymczasowo skutki nadanego patentu.

Jednakże przed nadaniem patentu wyrok nie może być wydany i środki zabezpieczające, w § 105 wzmiankowane, nie mogą być użyte.

Pytania wstępne.

§ 107. Jeżeli w toku postępowania karnego okaże się, że wyrok zależy od pytania wstępnego co do ważności lub skuteczności naruszonego patentu, sąd karny ma prawo wydać decyzyą także co do pytania wstępnego. Jeżeli zaś pytanie wstępne jeszcze przed rozpoczęciem się procesu lub w ciągu onegoż było wytoczone w urzędzie patentowym wskutek wniosku strony dostatecznie uzasadnionego, sąd karny może wyrok odroczyć aż do nadejścia prawomocnej decyzyi co do pytania wstępnego, którą to decyzyą wziąć należy następnie za podstawę wyroku.

W procesach o wdzierstwo, gdy zajdzie potrzeba wydania decyzyi co do pytania wstępnego, sąd karny może zarządzić przesłuchanie na rozprawie głównej zawodowo-technicznych członków urzędu patentowego jako biegłych. Członkowie urzędu patentowego, którzy już współdziałali przy decyzyi co do istnienia lub skuteczności patentu naruszonego, są wyłączeni od przesłuchania w przymiocie biegłych.

Skutek decyzyi sądowej co do pytania wstępnego, ogranicza się tylko do dotyczącego przypadku karnego.

Wyroki, w których wydaje się orzeczenie co do pytania wstępnego, przesłać mają sądy urzędowi patentowemu w wierzytelnym odpisie.

Skargi przed sędzią cywilnym.

§ 108. Do skarg o wdzierstwo wytoczonych przed sędziego cywilnego (§ 96), stosowane być mają odpowiednio postanowienia §§ 98, 100, 102, 105, 106 i 107.

Prawo do wynagrodzenia szkody w myśl § 103 służy pokrzywdzonemu przeciw każdemu, kto się dopuścił zawinionego wdzierstwa.

Chociażby na pozwanym nie ciążyła wina, pokrzywdzony ma prawo żądać od niego, żeby wydał to, czem się zbogacił.

§ 109. Gdy na zasadzie ustawy niniejszej wytacza się przed sędziego cywilnego roszczenia o wynagrodzenie, winien tenże tak co do istnienia jak i co do wysokości szkody i tak samo co do istnienia i wysokości zbogacenia się wydać decyzyą według swobodnego przekonania na ocenieniu wszystkich okoliczności opartego.

Wdzierstwa w postępowanie opatentowane.

§ 110. Jeżeli w skardze o wdzierstwo wytoczonej przed sędziego cywilnego chodzi o wdzierstwo do wynalazku, którego przedmiotem jest postępowanie przy wyrobie nowego materyału, każdy materyał tej samej jakości uważany będzie za wyrobiony według postępowania opatentowanego, dopóki nie będzie udowodnione, że rzecz ma się inaczej.

Wniosek o stwierdzenie.

§ 111. Każdemu wolno postarać się o stwierdzenie decyzyą, że wytwory, które chce wyrabiać, w obrót wprowadzać lub używać, albo postępowanie, które zamierza stosować, nie są ani całkiem ani po części objęte patentem, który winien wyraźnie oznaczyć.

Ten wniosek o stwierdzenie podać należy piśmiennie w dwóch wygotowaniach do urzędu patentowego, który ma wydać o nim decyzyą w oddziale nieważności. Do wniosku dołączyć należy w trzech egzemplarzach dokładne i wyraźne opisanie i rysunek dotyczącego przedmiotu lub postępowania.

Taki wniosek o stwierdzenie wystosowany być może tylko przeciw jednemu patentowi i jego patentom dodatkowym, i wytoczone co do niego postępowanie może tylko wtedy być dalej prowadzone, jeżeli posiadacz patentu nie zdoła udowodnić, że przeciw wnioskodawcy toczy się jeszcze w sądzie skarga o wdzierstwo, przez niego przed podaniem wniosku o stwierdzenie podana, a tycząca się tego samego przedmiotu.

Postępowanie co do wniosku o stwierdzenie stosuje się do przepisów wydanych dla postępowania przy unieważnianiu z tą zmianą, że koszta sporu o stwierdzenie przed urzędem patentowym ponosić ma w wszystkich przypadkach wnioskodawca.

Do decyzyi stwierdzającej przyszyć należy złożone przez wnioskodawcę opisanie i rysunek dotyczącego przedmiotu lub postępowania.

Decyzya prawomocna, że pewien wyrób lub postępowanie nie podpada pod pewien patent, wyłącza przeciw temu, który wyjednał decyzyą stwierdzającą, wszelki krok sądowy posiadacza patentu o wdzierstwo co do wyrobu lub postępowania w orzeczeniu oznaczonego.

Odpowiedzialność za nieusprawiedliwione środki zabezpieczające.

§ 112. Wyjednanie sądowych środków zabezpieczających, które uznane zostaną później za nieusprawiedliwione, wkłada na wnioskodawcę obowiązek wynagrodzenia wszelkich szkód wyrządzonych takimi środkami trzecim osobom bez ich winy.

Jeżeli roszczeń o wynagrodzenie tych szkód dochodzi się przed zamknięciem postępowania o wdzierstwo, sędzia cywilny wydać ma o nich orzeczenie razem z decyzyą w sprawie głównej. Przy oznaczaniu kwoty wynagrodzenia szkody należy mieć wzgląd na przepis § 273 ustawy z dnia 1. sierpnia 1895, L. 113 D. u. p. (procedura cywilna).

Przywłaszczenie sobie patentu.

§ 113. Przywłaszcza sobie patent:

1. kto przedmioty lub ich opakowanie opatruje takiem

oznaczeniem i z takiem oznaczeniem w obrót wprowadza, że to może dać powód do mylnego mniemania, jakoby przedmiotem tym lub sposobowi ich fabrykacyi zapewniona była ochrona patentowa w myśl ustawy niniejszej;

2. kto w uwiadomieniach publicznych, na wywieszonych tablicach, na kartach polecających lub w tym podobnych ogłoszeniach używa oznaczenia, mogącego dać powód do mylnego mniemania, że przedmioty tamże wymienione lub wymieniony tam sposób fabrykacyi zostaje pod ochroną patentową w myśl ustawy niniejszej.

Przywłaszczenie sobie patentu stanowi przekroczenie, które karać ma władza polityczna podług przepisów ustawy przemysłowej, przyczem orzekać należy zawsze przepadek dotyczących ogłoszeń i opakowania opatrzonego oznaczeniem niezgodnem z przepisami, przepadek zaś samychże przedmiotów tylko wtedy, gdyby uchylenie uzurpowanego oznaczenia, w każdym przypadku zarządzić się mające, nie dało się wykonać bez zniszczenia wartości przedmiotów lub bez trudu tej wartości w przybliżeniu odpowiedniego. Jeżeli przestępca był w tych przypadkach posiadaczem już nie istniejącego patentu na te przedmioty, co do których podaje, że zostają pod ochroną patentową, karygodność jego działania zaczyna się dopiero od upływu roku po ustaniu ochrony patentowej.

V. Opłaty.

Wkupne i opłaty roczne.

§ 114. Za każdy patent, jakoteż za każdy patent dodatkowy jednocześnie z zgłoszeniem uiścić należy wkupne w kwocie 10 złr.

Nadto od każdego patentu uiścić należy stosownie do długości czasu, na który żąda się opieki patentowej, opłatę roczną.

Takowa wynosi:

za	1 rok	20 zł
»	2 »	25 »
»	3 »	30 »
»	4 »	40 »
»	5 »	50 »
»	6 »	60 »
»	7 »	80 »
»	8 »	100 »
»	9 »	120 »
»	10 »	140 »
»	11 »	180 »
»	12 »	220 »
»	13 »	260 »
»	14 »	300 »
»	15 »	340 »

Od patentów dodatkowych opłacić należy oprócz wkupnego, o ile nie są uznane za patenty samoistne (§ 14), za cały czas ważności opłatę roczną tylko raz, a to w kwocie 25 zł.

Opłaty roczne od dnia ogłoszenia zgłoszenia w dzienniku patentowym (§ 57) płatne są rok w rok z góry i mogą być wpłacane za patent albo rocznie, albo za kilka lub wreszcie za 15 lat razem z góry w kasie urzędu patentowego.

Opłatę roczną za pierwszy rok złożyć należy najpóźniej w przeciągu trzech miesięcy od dnia ogłoszenia zgłoszenia w dzienniku patentowym (§ 57). Jeżeli nie

będzie zapłacona w tym terminie, zgłoszenie się uważane będzie za cofnięte.

Opłaty roczne za 2. aż do 15. roku opłacić należy najpóźniej w przeciągu trzech miesięcy po dniu płatności. Przy każdem zapłaceniu tych należytości rocznych po dniu płatności opłacić należy oprócz opłaty rocznej należytość dodatkową w kwocie 5 zł.

Opłaty roczne wnosić może którakolwiek osoba w patencie interesowana.

Temu, który udowodni swoją bezzasobność, tudzież robotnikom, którzy dowodnie mają tylko zarobek z pracy, o ile proszą o patent dla siebie jako twórcy wynalazku, przedłużyć można termin zapłaty wkupnego i opłaty rocznej za pierwszy rok patentowy lub też tylko pierwszej opłaty rocznej aż do upływu trzeciego miesiąca po płatności drugiej opłaty rocznej, a darować, jeżeli patent gaśnie z początkiem drugiego roku.

Zapłaconego wkupnego nie zwraca się nigdy, pierwszą zaś opłatę roczną tylko w tym razie, jeżeli zgłoszenie się zostanie cofnięte przed dniem ogłoszenia w dzienniku patentowym (§ 57), lub jeżeli patent, o który się zgłoszono, nie zostanie nadany, wszystkie zaś dalsze zapłacone opłaty roczne, które jeszcze nie były płatne, zwraca się, jeżeli posiadacz zrzeka się patentu, gdy się mu go odbiera lub unieważnia.

Po trzech latach od wejścia ustawy niniejszej w wykonanie minister handlu może w porozumieniu z ministrem skarbu zarządzić zniżenie lub podwyższenie wkupnego i opłat rocznych aż do 50 procentów ich teraźniejszego wymiaru.

Zmiana opisu.

§ 115. Każda późniejsza zmiana opisu, która w myśl § 52 ma być uczyniona na prośbę zgłosiciela lub jego następcy prawnego, podlega opłacie w kwocie 5 złr.

Opłaty od postępowania.

§ 116. Złożyć należy jednocześnie z podaniem:

1. zażalenia (§ 63) opłatę w kwocie . . . 10 zł.
2. wniosku o cofnięcie, unieważnienie lub odsądzenie (§ 67) opłatę w kwocie . . . . 25 „
3. odwołania się (§ 87) opłatę w kwocie . . 25 „
4. wniosku o stwierdzenie (§ 111) opłatę w kwocie 20 „
5. prośby o wpis przeniesienia do rejestru patentowego opłatę w kwocie . . . . . 10 „
6. prośby o wpis:
   a) licencyi dobrowolnie udzielonej (§§ 20 i 21) do rejestru patentowego opłatę w kwocie . . . . . 10 „
   b) licencyi przymusowej (§ 21) przez urząd patentowy udzielonej do rejestru patentowego opłatę w kwocie . . . . 5 „
7. prośby o adnotacyą sporu (§ 25) opłatę w kwocie . . . . . 5 „

Gdyby opłaty nie złożono, uważa się żądanie za nie byłe.

Opłatę od zażalenia (1) zwraca się w całości, jeżeli zażalenie uznane będzie za usprawiedliwione. Z opłat oznaczonych pod 2, 3 i 4 zwraca się 15 zł., jeżeli wniosek lub odwołanie się zostały odrzucone, lub jeżeli postępowanie zostało wstrzymane, a w obu tych przypadkach nie przyszło do rozprawy ustnej.

Opłaty stemplowe.

§ 117. Dokumenty patentowe na zasadzie ustawy niniejszej wygotowane są wolne od opłaty stemplowej. Zresztą co do wszystkich innych podań i wygotowań zatrzymują moc swoją istniejące postanowienia ustawy o stemplach i należytościach.

Uwolnienie od należytości.

§ 118. Ten, który udowodni swoją niezasobność, jakoteż robotnicy, zmuszeni dowodnie przestawać na swoim zarobku, mogą być uwalniani od opłaty należytości w myśl §§ 115 i 116, l 1, 2 i 3 przypadających.

W tym względzie, jakoteż co do dozwolonego w § 114 odroczenia i darowania wkupnego i opłaty za pierwszy rok decyduje ostatecznie prezydent urzędu patentowego.

VI. Postanowienia przejściowe.

§ 119. Dla przywilejów, które aż do dnia wejścia ustawy niniejszej w wykonanie były już udzielone, lub o które aż do tegoż dnia proszono, zatrzymują nadal moc swoją postanowienia patentu cesarskiego z dnia 15 sierpnia 1852 L. 184 D. u. p., a według okoliczności ustawy z dnia 27 grudnia 1893 L. 191 D. u. p.

§ 120. Prośby o przywileje, co do których w dniu wejścia ustawy niniejszej w wykonanie przywileje żądane na zasadzie patentu cesarskiego z dnia 15 sierpnia 1852 L. 184 D. u. p. nie zostały jeszcze nadane, mogą być na prośbę petentów wcześnie podaną i po uzupełnieniu onychże, gdyby było potrzebne, wzięte pod rozpatrzenie według ustawy niniejszej W przypadku tym prawo pierwszeństwa służy zgłoszonym wynalazkom, o ile ich opisy czynią zadość wymaganiom § 12 rzeczonego patentu cesarskiego, od chwili podania pierwotnej prośby.

Przy badaniu nowości w myśl § 3 ustawy niniejszej, oceniać należy nowość podług tej chwili nabycia pierwszeństwa. Kwotę taksy od przywileju, razem z prośbą o przywilej złożoną, uzupełnić należy co do patentów nadać się mających wskutek takich próśb do wysokości wkupnego i odpowiedniej opłaty rocznej w § 114 ustanowionej, a to w przeciągu trzech miesięcy od dnia ogłoszenia opisu w dzienniku patentowym, w przeciwnym bowiem razie prośba byłaby uważaną za cofniętą. W przypadku tym zwrócić należy petentowi złożoną taksę od przywileju po strąceniu wkupnego w kwocie 10 zł.

§ 121. Posiadaczowi przywileju uzyskanego na zasadzie patentu cesarskiego z dnia 15 sierpnia 1852 L. 184 D. u. p. wolno prosić o przemienienie przywileju na patent według ustawy niniejszej.

W przypadku tym wynalazek podlega przepisanemu w ustawie niniejszej postępowaniu co do badania wstępnego i zapowiedzi, przyczem za chwilę zgłoszenia wynalazku uważa się chwilę, od której przywilejowi służy prawo pierwszeństwa.

Co do takich przemian patentowych odpada uiszczanie wkupnego, jeśli prośbę o przemianę podano w przeciągu roku od dnia wejścia tej ustawy w wykonanie.

Czas trwania przywileju, który już upłynął, potrąca się przy wymierzaniu czasu trwania patentu przemienionego.

Co do płatności i wysokości opłaty rocznej decydującym jest pierwotny dzień nadania przywileju.

Taksy roczne, za przemieniony przywilej z góry zapłacone, jednak jeszcze nie płatne, uzupełnić ma posiadacz przemienionego patentu, z pominięciem należytości od rejestrowania, wtedy, gdy odpowiednia opłata roczna stanie się płatną, do kwoty opłaty rocznej, która stała się płatną. Jeżeli przywilej taki nadany był pierwotnie w Węgrzech, w takim razie należytości od rejestrowania z góry zapłacone, lecz jeszcze nie płatne, uzupełnić należy do kwoty płatnej opłaty rocznej. Zaniedbanie tych uzupełnień równa się zaniedbaniu zapłacenia opłaty rocznej.

§ 122. Ustawa niniejsza nie narusza praw nadanych na mocy koncesyi posiadaczom koncesyonowanych przez władzę ajencyi przywilejowych do wyjednywania i odprzedawania przywilejów.

Ich wpis w rejestr rzeczników patentowych, uprawniający do zawodowego zastępowania stron w sprawach patentowych w myśl ustawy niniejszej, czyni się jednak zawisłym od dopełnienia warunków przepisanych pod tym względem w § 43, przyczem urząd patentowy ma prawo zwalniać w przypadkach na względy zasługujących od udowadniania świadectwami z egzaminów odpowiedniego technicznego uzdolnienia, jakoteż od dwuletniej praktyki u rzecznika patentowego tutejszo-krajowego i od złożenia egzaminu z prawa patentowego.

§ 123. Powyższa ustawa patentowa wchodzi w wykonanie w dniu, który ustanowiony będzie rozporządzeniem ministra handlu i ministra sprawiedliwości, najpóźniej zaś od pierwszego dnia trzeciego roku kalendarzowego, który nastąpi po ogłoszeniu.

§ 124. Wykonanie ustawy niniejszej poruczam Mojemu ministrowi handlu, Mojemu ministrowi sprawiedliwości, Mojemu ministrowi spraw wewnętrznych, Mojemu ministrowi skarbu, Mojemu ministrowi wyznań i oświaty i Mojemu ministrowi rolnictwa.

XV.

Ustawa o uregulowaniu wysprzedaży

z dnia 16 stycznia 1895 L. 26 D. u. p.

Za zgodą obu izb Rady państwa stanowię co następuje:

§ 1. Urządzanie zapowiadanych z góry publicznych wysprzedaży w celu przyspieszenia zbytu towarów lub innych rzeczy ruchomych, należących do prowadzenia przedsiębiorstwa przemysłowego, dopuszczalne jest w handlu cząstkowym tylko za zezwoleniem władzy przemysłowej.

§ 2. Proszący o takie zezwolenie wnieść ma do władzy przemysłowej miejsca, w którem ma się odbyć wysprzedaż, podanie pisemne, które musi zawierać następne szczegóły:

1. Oznaczenie ilości i rodzaju towarów sprzedać się mających;

2. dokładne podanie stałego miejsca wysprzedaży;

3. przeciąg czasu, przez który ma się wysprzedaż odbywać;

4. osoby, których własność stanowią towary lub inne rzeczy ruchome przeznaczone na sprzedaż; dalej osoby, które mają uskutecznić wysprzedaż (np. posiadacz przedsiębiorstwa, osoby w jego służbie, zawiadowca i t. p.);

5. powody, dla których wysprzedaż ma się odbyć, jako to: śmierć posiadacza przedsiębiorstwa, zwinięcie przedsiębiorstwa, tegoż przejście do rąk nowego posiadacza lub przesiedlenie, zdarzenia elementarne i t. p.

§ 3. Władza przemysłowa rozstrzygnie po wysłuchaniu izby handlowej i przemysłowej oraz stowarzyszenia (cechu), do którego proszący należy.

Tych opinie odnosić się mają także do prawdziwości powodów, które proszący według § 2 l. 5 podać winien.

Do wyrażenia tych opinii zakreśli władza przemysłowa termin stosowny, dni 14 nie przekraczający, i wyda rozstrzygnięcie po nadejściu opinii lub bezskutecznym upływie terminu najdalej w ciągu 30 dni.

O każdem dozwoleniu wysprzedaży zawiadomić należy władzę wymiaru podatków pierwszej instancyi.

§ 4. Władza przemysłowa pierwszej instancyi zezwolić może na wysprzedaż najdalej na przeciąg trzech miesięcy; udzielić pozwolenia lub przedłużenia na dłuższy przeciąg czasu dozwolić może tylko polityczna władza krajowa w okolicznościach szczególnie na uwzględnienie zasługujących — i to najwyżej aż do jednego roku.

Udzielenie zezwolenia zależy od swobodnego uznania władzy po zważeniu zachodzących stosunków.

Dozwolić wysprzedaży przy przedsiębiorstwie, które nie ma jeszcze całych dwóch lat istnienia, można tylko w razie śmierci posiadacza lub zajścia wydarzeń elementarnych lub w innych przypadkach na szczególne uwzględnienie zasługujących. Wysprzedaż obejmować może w każdym razie tylko towary pierwotnie zgłoszone (§ 21. 1).

W celu zbadania tego ma władza przemysłowa prawo przedsiębrać rewizye w lokalu sprzedaży, lub zarządzić rewizyę przez miejscową władzę policyjną.

§ 5. Co do podanego w prośbie stałego miejsca sprzedaży (§ 2 l. 2), zezwolenie władzy przemysłowej nastąpi po wysłuchaniu miejscowej władzy policyjnej.

§ 6. Nie wolno wysprzedaży ogłaszać ani rozpoczynać przed udzieleniem zezwolenia, ani przedłużać jej poza dozwolony przeciąg czasu.

§ 7. Przepisy tej ustawy nie odnoszą się do wysprzedaży przedsiębranych wskutek polecenia sądu lub innej władzy, albo przez zarząd masy konkursowej.

§ 8. Przekroczenia tej ustawy karane będą według przepisów ordynacyi przemysłowej.

Grzywna wpływa do funduszu ubogich stałego miejsca wysprzedaży.

§ 9. Gdyby wysprzedażą objęto towary pierwotnie nie zgłoszone, należy ją natychmiast zamknąć i — obok nałożenia odpowiedniej grzywny—orzec przepadek towarów przyłączonych do składu towarów po rozpoczęciu wysprzedaży. Cena uzyskana z sprzedaży tych towarów wpływa również do rzeczonego funduszu ubogich.

§ 10. Ustawa ta rozpocznie obowiązywać w 14 dni po ogłoszeniu.

§ 11. Wykonanie tej ustawy polecam Memu ministrowi handlu i Memu ministrowi spraw wewnętrznych w porozumieniu z ministrami, których dotyczy.

SPIS CHRONOLOGICZNY.

(W spisie tym zamieszczone są przepisy ustawowe przytoczone w całej osnowie lub streszczeniu, oraz te, do których tłómaczenia wydanie niniejsze zawiera przyczynki. Liczba przy przepisie ustawy oznacza stronę).

1794. D. nadw. z 20 marca L. 164 Zb. u. s. : 36.

1811. Pat. ces. z 1 czerwca L. 946 Zb. u. s. (ust. cywilna)
§ 269 : 196;
§ 367 : 278;
§ 908 : 258;
§ 1017 : 70;
§ 1024 : 71;
§ 1041 : 60;
§ 1155 : 79;
§ 1238 : 60;
§ 1295 : 175;
§ 1336 : 257;
§ 1431 : 264;
§ 1441 : 129

1838. D. nadw. z 6 czerwca L. 277 Zb. u. s. : 223.

1850. Pat. ces. z 25 stycznia L. 51 D. u. p. (ust. wekslowa)
art. 11—13 : 275;
art. 36 : 275;
art. 73—74 : 276.

Pat. ces. z 9 lutego L. 50 D. u. p. (ust. o należyt.)
§ 36 : 484;
T. P. 2 b. : 481;
T. P. 11. 2 b. c. : 270;
T. P. 17 c. : 481;
T. P. 20 : 484;
T. P. 28 : 263;
T. P. 43 l : 483;
T. P. 44 d : 484;
T. P. 47 d) aa : 273;
T. P. 55 uw. 2 : 103;
T. P. 59 a, b : 32;
T. P. 60. 1 : 272;
T. P. 60 l. 4 : 32;
T. P 83 B. 2 : 266;
T. P. 93 : 90;
T. P. 101 I. A. b : 404;
T. P. 102 o : 179.

Rozp. minist. sk. z 9 kwietnia L 137 D. u. p. : 32.

1852. Rozp. min. z 2 lutego L 42 D. u. p. : 288.

Pat. ces. z 27 maja L. 117 D. u. p. (ust. karna).
§ 486 : 39.
Ust. z 4 września L. 252 D. u. p.
§ 1 : 436.
Rozp. min. z 3 listopada L. 220 D. u. p.
§ 10 : 446.
Pat. ces. z 26 listopada L. 253 D. u. p.
§§ 24, 25 : 174.
1854. Rozp. min. sk. z 28 marca L. 70 D. u. p.
§ 6 : 32.
1858. Pat. ces. z 7 grudnia L. 237 D. u. p. : 745.
1862. Ust. z 7 listopada L. 85 D. u. p. : 588.
Ust. z 13 grudnia L. 89 D. u. p. zob. sub 1850 : T. P.
Ust. z 17 grudnia L. 1 D. u. p. z r. 1863 (u. wprow.) : 431.
1863. Rozp. min. z 9 marca L. 27 D. u. p. : 471.
1864. Reskr. min. spraw. z 8 lutego L. 803 : 436.
1864. Ust. z 29 lutego L. 20 D. u. p.
§ 9 : 32;
§ 10 : 263;
§ 11 : 32;
§ 12 : 270;
§ 13 : 90;
§ 14 : 404;
§ 19 : 481;
§ 21 : 484.
Reskr. min. sk. z 10 sierpnia L. 37479 : 404.
1865. Ust. z 23 maja L. 35 D. u. p.: 746, 747.
Rozp. minist z 28 października L. 110 D. u. p. : 286.
Rozp. ces. z 29 listopada L. 127 D. u. p. : 207.
Rozp. min. sk. z 5 grudnia L. 130 D. u. p. : 413.
1867. Reskr. min. sk. z 26 czerwca L. 24609 : 483.
1868. Ust. z 4 maja L. 34 D. u. p.: 294.
Ust. z 14 czerwca L. 62 D. u. p.: 433.
Ust. z 25 grudnia L. 1 D. u. p. z r. 1869 (ordyn. konkurs.).
§ 49 : 442;
§ 50 : 441;
§ 63 : 148;
§ 142 : 27;
§§ 145, 146 : 177;
§ 191 : 459;
§ 193 : 459;
§ 195 : 54;
§§ 199, 200 : 449;
§ 201 : 450;
§§ 202—204 : 440;
§ 207 : 199;
§§ 238—240 : 448;
§ 246 a : 18;
§ 253 : 18.
1871. Reskr. min. spraw. z 24 maja L. 5785 : 437.
Ust. z 25 lipca L. 75 D. u. p. (ord. notar.).
§ 87 : 170.

Ust. z 25 lipca L. 95 D. u. p. (ust. o ks. grunt.).
§ 36 : 444.
1873. Ust. z 29 marca L. 42 D. u. p.: 210.
Ust. z 9 kwietnia L. 70 D. u. p. (o stowarz. zarobk.) : 505.
Ust. z 27 kwietnia L. 66 D. u. p.
§§ 1—3 : 459.
Rozp. min. z 14 maja L. 71 D. u. p. (o rej. stowarz.) : 543.
Ust. z 21 maja L. 87 D. u. p.: 550.
Rozp. ces. z 21 czerwca L. 114 D. u. p. : 201.
1875. Ust. z 1 kwietnia L. 67 D. u. p. (ust. giełd.) : 490.
Ust. z 4 kwietnia L. 68 D. u. p. (o stręczyc.) : 84.
Rozp. min. sk. z 26 maja L. 83 D. u. p. : 32.
1876. Ust. z 8 marca L. 26 D. u. p.
§ 19 : 266;
§ 25 : 98.
Reskr. min. spraw. z 24 kwietnia L. 948 : 181.
1877. Ust. z 19 lipca L. 66 D. u. p.
§ 7 : 434.
1878. Ust. z 27 czerwca L. 62 D. u. p. art. XX : 211.
Ust. z 27 czerwca L. 63 D. u. p.: 211.
Ust. z 30 czerwca L. 90 D. u. p.: 592.
Rozp. min. sk. z 11 lipca L. 93 D. u. p. : 594.
1881. Ust. z 28 maja L. 47 D. u. p.
§ 14 : 434.
1882. Rozp. min. z 9 października L. 144 D. u. p. : 310.
1884. Ust. z 16 marca L. 36 D. u. p.
§ 6 : 11.
1885. Ust. z 23 marca L. 48 D. u. p.: 287.
Ust. z 15 maja L. 77 D. u. p.; 433.
1889. Ust. z 28 kwietnia L. 64 D. u. p. (o domach składowych) : 600.
1890. Ust. z 6 stycznia L. 19 D. u. p. (o znakach towarowych): 753.
Umowa międzyn. z 14 paździer. L. 189 D. u. p. z r. 1892 (konwencya berneńska) : 625.
1892. Ust. z 18 września L. 172 D. u. p.
§ 9 : 90.
Ust. z 27 października L. 187 D. u. p. : 670.
Rozp. min. z 10 grudnia L. 207 D. u. p. (regulamin kolej.): 672.
1893. Porozum. międzynar. z 20 września L. 204 D. u. p. z r. 1896 : 655.
1895. Ust. z 16 stycznia L. 26 D. u. p. (o wysprzedażach): 830.
Obwieszcz. minist. z 15 lutego L. 24 D. u. p. : 660.
Rozp. min. z 23 maja L. 74 D. u. p. ; 543, 549.
Ust. z 30 lipca L. 108 D. u. p.: 764.

Ust. z 1 sierpnia L. 110 D. u. p. (u. w. do normy jurysd.).
art. VI l. 2 : 463;
art. VI l. 5 : 295;
art. VIII l. 5 : 15;
art. XIII : 497;
art. XXIII : 463;
art. XXV : 463;
art. XXIX : 501.
Ust. z 1 sierpnia L 111 D. u. p. (norma jurysd.).
§ 51 : 462;
§ 52 : 463;
§§ 65, 66 : 464;
§ 75 : 118;
§ 88 : 308;
§ 115 : 276;
§ 120 : 37.
Ust. z 1 sierpnia L. 112 D. u. p. (u. w. do proced. cyw.).
art. IV l. 2 : 124, 514;
art. VII l. 4 : 37, 42, 54, 91;
art. VII l. 5 : 91;
art. VIII l. 4 : 509;
art. XII l. 6 : 457;
art. XIII—XXVII : 494;
art. XX : 56;
art. XXX : 37, 42, 54, 91;
art. XLIII : 54;
art. XLIV : 346, 347.
Ust. z 1 sierpnia L. 113 D. u. p. (proced. cyw.).
§ 17 : 124, 171;
§ 93 : 56;
§ 103 : 69;
§ 106 : 56, 69;
§ 226 : 464;
§ 273 : 256;
§ 295 : 39, 91, 445;
§§ 303—307 : 43;
§§ 308—309 : 54;
§ 373 : 125, 514;
§§ 384—389 : 346, 347;
§ 446 : 465;
§ 577 : 297.
1896. Rozp. min. z 5 marca L. 31 D. u. p. (o zakładach ubezp.): 554.
Ust. z 27 kwietnia L. 70 D. u. p. (o inter. ratowych) : 596.
Ust. z 27 maja L. 78 D. u. p. (u. w. do ordyn. egzek.).
art. I : 288;
art. IV : 288;
art. V : 287;
art. XIII l. 9 : 284;
art. XXXII : 66.
Ust. z 27 maja L. 79 D. u. p. (ordyn. egzek.).
§ 1 l. 7 : 529, 532;
§ 11 : 119;
§ 36 l. 2 : 120;
§ 268 : 88;
§§ 296, 297 ; 272;
§§ 304, 305 : 272;
§ 319 l. 5 : 272;
§ 333 : 134;
§§ 341—344 : 64;
§ 379 l. 2 : 278.
1897. Ust. z 11 stycznia L. 30 D. u. p. (patentowa) : 768.

SPIS ALFABETYCZNY.

(Liczba bez dodatku oznacza artykuł kodeksu handl. Ustawy zamieszczone w dodatku przytoczone są w ten sposób, że najpierw podane jest oznaczenie dodatku, a potem liczba oznaczająca artykuł lub paragraf. Wykładnik oznacza liczbę porządkową uwagi; liczba w nawiasie stronicę).

Absolutoryum przełożeństwa spółki 239.
Abstrakcyjne obliczenie szkody 354[5], 355[3,4] (358), 357[4].
Accessio 271[5].
Adnotacya sporu patentowego XIV. 25.
Adresat zob. odbiorca.
Agencye przywilejowe 272[6], XIV. 122.
Agent: jego odpowiedzialność 52[3]; jego upoważnienie 47[2] (62); jest kupcem 4[2]; jest pełnomocnikiem handl. 47[1]; podróżujący zob. podróżny hand.; stale osiadły nie jest podróżnym handl. 49[2].
Akcept: firmy 15[2]; spółki handl. jawnej 112[2], 114[3], 115[2]; spółki nierejestrowanej 112[3].
Akcye: imienne 173, 223, VI. 3; kupno własnych akcyi przez spółkę 248[1]; na okaziciela 173, 222, VI. 3; niszczenie własnych akcyi przez spółkę 248[1]; pierwszeństwa 209[3]; przy spółce akc. 207, 209 l. 4,5; przy spółce komand. 173, 175 l. 5, 182; stanowią przedmiot kupna handl. 271 l. 1; szczepowe 209[3]; wypuszczone przed wpisem do rejestru 178.
Akcyjna księga 28[2], 37[4], 182, 183, 223.
Akcyonaryusz 216—226; jako trzeci wobec spółki 231[1]; nie może żądać edycyi ksiąg spółki w sporze przeciw byłej radzie zawiadowczej 37[5]; w stosunku do ogółu akcyonaryuszów 224.

Akcyonaryusze nie są wierzycielami w konkursie spółki 207[1].
Amortyzacya zob. umorzenie.
Antykwarstwo 272[7].
Apreter jest kupcem 4[2].
Aptekarz 4[2]; wydzierżawienie jego konsensu 22[1], 25[1].
Arkusz pierwszy i dalsze przy zgłoszeniach II. 30[1].
Arrha zob. zadatek.
Asekuracya zob. ubezpieczenie.
Asygnacya zob. przekaz.
Awizo kolej zob. uwiadomienie.
Badanie stanu kasy spółki 193, 225; stowarzysz. IV. 24.
Badanie towaru nadesłanego 347[3], 365, 387.
Badanie zgłoszeń do rejestru: handl. II. 22; stowarzyszeń V. 18.
Badanie zgłoszeń patentowych XIV. 55.
Banki 5; ich przywileje co do prawa zastawu i zatrzymania 312.
Bankierskie czynności zob. czynności.
Berneńska umowa X. A.
Bezpośredni list przewozowy zob. list.
Bezprawne używanie firmy 26, I. 39 l. 1.
Bezwzględna większość zob. większość.
Bezwzględne czynności handl. zob. czynności.
Bezzwłoczna odpowiedź 323.
Bieżący rachunek zob. rachunek.
Bilans: kupca 29—31; przegląd przez commis interessé 57[2]; spółki akcyjnej 209 l. 6, 224, 225, 239; spółki komandyt. na akcye 185, 186; spółki zagranicznej 249 uw. V.; stowarzyszeń IV. 5 l. 6, 22, 49, 89; udzielenie komandytnikowi 160; udzielenie spólnikowi niejawnemu 253; zakładów ubezpieczeń VI. 31 nast.
Bilety jazdy koleją: sprzedaż XI. 13; wymiana i zwrot XI. 14.
Bodmerya 271[9].
Bodmeryjne listy 302.
Braki: ilościowe towaru nadesłanego 347[4]; opakowania zob. opakowanie.
Braki przy odstawie przesyłki X. A. I. 25, 44 l. 3, 4, XI. 71, 88.
Brzmienie firmy 15[2], 16—24.
» » filii 21[2].
Budowa zob. podjęcie się.
Budowniczy 4[2].
Ceduła morska 302.
Cel spółki dorazowej 266[2,3]; walnego zgromadzenia 189, 238, IV. 30.
Cena: bieżąca 311[4], 343; giełdowa (targowa) 311, 343, 353 (352), 354[5], 355[4], 357, 376, III. 8; handlowa X. A. I. 34, XI. 80; kupna (314)

przewozu koleją XI. 7; zapłata ceny kupna 342.
Cennik zob. urzędowe kursa.
Cesya akcyi 182.
Choroba pomocnika handl. 60, 61 l. 4; spólnika jawnego jako powód do żądania rozwiązania spółki 125 l. 5.
Chwila: rozpoczęcia się ochrony patentowej XIV. 4, 54, 120; rozpoczęcia się ochrony wzoru XII. 10, znaku XIII A. 19; wniesienia skargi rozstrzyga o właściwości I. 38[7]; zawarcia kontraktu 321.
Cicha spółka zob. spół. niejawna.
Ciężar dowodu co do: kupna według próby 340[3]; kupna za obejrzeniem 339[3]; zawarcia kontraktu 319[4, 5].
Cłowe opłaty: domu składowego IX. 28; kolei żelaznej X. A. I. 11, 20, XI. 60, 66; przewoźnika 409.
Cofnięcie patentu XIV. 27; zatwierdzenia spółce akcyjnej 242.
Commis interessé 57[2], 250[2], 266[1].
Compensatio lucri cum damno 94.
Cudzoziemiec — jego obowiązek do edycyi ksiąg handl. 37[5].
Czas dopełnienia zobowiązań 326—334.
Czas trwania: ochrony patentowej XIV. 14; ochrony wzoru lub modelu XII. 4; przedsiębiorstwa spółki 123 l. 5, 175 l. 4, 209 l. 3, 242 l. 1, 261 l. 5; składu IX. 18 l. 6, 28; wysprzedaży XV. 2 l. 3, 4.
Czas wysłania towaru 394, 422.
Czasowa ochrona wynalazków na wystawach XIV. 6.
Czek 301[4].
Czeladne usługi 57[1], 65, I. 39 l. 2.
Cześć — jej obraza w stosunku służbowym 63[2], 64 l. 5.
Częściowe odstąpienie od kupna 359.
Członek: giełdy III. 2 l. 2; stowarzyszenia zob. uczestnik.
Czynna zniewaga w stosunku służbowym 63, 64 l. 5.
Czynności: bankierskie 272 l. 2; cłowe podczas przewozu 393, X. A. I. 6 h. l., 10, A. III. 6, XI. 51 h. l., 59; domów składowych 272[1], IX. 6; drukarń 272 l. 5; giełdowe III. 12—14.
Czynności handlowe: 271—273; ich podział 271[1].
Czynności handlowe: bezwzględne zasadnicze 271; państwa 272[4]; względne pomocnicze 273; względne zasadnicze 272; zajmowanie się niemi rozstrzyga o przymiocie kupca 4[1].
Czynności komisanta 272 l. 3, 360; kupca 273, 274; nakładowe 272 l. 5.
Czynności prawne pełnomocnika

handl. lub prokuranta w obrębie upoważnienia 52 (69).
Czynności przedsięwzięte w wykonaniu przedsiębiorstwa kupca 272—274; przewoźnika 272 l. 3;
Czynności: realizacyjne 271[5] i. f.; spedytora 272 l. 3; uczestnika spółki dorazowej 269; urzędowe stręczycieli handl. 272 l. 4, I. 39 l. 1; wekslarskie 272 l. 2; wekslowe 272[3]; zakładów kredytowych 312 uw.; zakładów przewozowych 272 l. 3.
Ćwiczenia wojskowe pomocnika handl. 60[1].
Danie weksla w miejsce zapłaty 278[1].
Deklaracya fałszywa przy przewozie 379[1], 381[2], 391[1], 406[2], X. A. I. 7, 43, A. III. 3, XI. 53, 89.
Deklaracya ile zależy na odstawie: przy przesyłce kolejami X. A. I. 6 f, 38, 40, A. III. 9, XI. 51 f, 84, 85, 87; przy pakunku podróżnym XI. 34, 36.
Deklaracya wartości 380[1], 427 l. 1.
Delcredere 370.
Delikt: pełnomocnika 52[1]; przełożeństwa 241[1]; spólnika jawnego 114[2].
Depozyt zob. złożenie.
Długi handlowe kupca 8, l. 16
Dłużnicy solidarni zob. solidarna odpowiedzialność.
Dobra waga 352.
Dobra wiara: posiadacza patentu XIV. 29; przy nabyciu rzeczy lub uzyskaniu prawa zastawu od kupca 306; przy prawie zatrzymania 313[5]; przy wypłacie odsetek i zysku spólnikowi 165, 197[3], 218.
Dobroć towaru 335.
Doc odzenie praw z umowy o przewóz X. A. I. 16, 26. XI. 66, 73.
Dodatek do przewoźnego za deklaracyą, ile zależy na odstawie X. A. I. 38, A. III. 9, XI. 84.
Dodatki do firmy 16[2], 17[1], 20[2], 21[2], 26[2]; wskazujące sukcesyą 22[2].
Dodatki do podatków przy wpisie w rejestr I. 7[4].
Dodatkowy patent XIV. 4, 14, 45.
Dodatkowy termin zob. termin.
Dokument patentowy XIV. 64.
Dokumenty wspólne 37[2], 40[2].
Domicyliat zob. wskazany.
Domniemania: co do natury kontraktów i obligów kupca 274; złączone z wpisem 25[2] (28).
Domniemanie: co do przyczyny szkody podczas przewozu koleją X. A. I. 31, XI. 77 ust. 2; zginięcia towaru zob. zginięcie.
Domokrążca zob. obnoszcy.
Domy składowe prywatne IX. 45 nast.
Domy składowe publiczne 272[1], 323, 347, IX. 1 nast.
Domy składowe publiczne a koleje żelazne IX. 41 n.
Doniesienia przełożeństwa stowarzysz. władzy nadzorczej IV. 35, 89.
Doniesienie: komisanta o przekroczeniu ceny zakupna 364; komisanta o wykonaniu zlecenia 361, 376 (389); o obstawaniu przy kontrakcie kupna 357; o odstąpieniu od kontraktu kupna 356; o utracie, ubytku, uszkodzeniu lub spóźnionej odstawie towaru spedycyjnego 386.
Doniesienie o wadach 347[5]; podróżnemu handlowemu 49[3]; przy interesach ratowych VIII. 4.
Dopełnienie: czynności handlowych zob. wykonanie; formalności cłowych zob. czynności cłowe; zobowiązań z umowy o przewóz X. A. I. 16, XI. 66.
Dopłaty: ponad akcyą 219; uczestników stowarzysz. zob obrachunek dopłat.
Dopuszczenie zagranicznych spółek i towarzystw 249 uw. (207).
Dorazowa spółka zob. stowarzysz. do pojedynczych czynn. handl.
Doręczanie do rąk zastępcy patentowego XIV. 7.
Doręczanie uchwał sądowych: do rąk pełnomocnika handl. 50[1]; do rąk prokuranta 42[1]; spółce akcyjnej 235; spółce jawnej 117[2], 144[3]; spółce komandyt. 167[2]; spółce komandyt. na akcye 196; stowarzyszeniom zarobkowym IV. 21, 50.
Doręczenia urzędu patentowego XIV. 47.
Doręczenie zawiadomienia o obrachunku dopłat stowarzyszenia IV. 62.
Dostawa zob. podjęcie się.
Dostawienie towaru na kolej XI. 46, 56.
Dostawne kupno 338.
Dotrzymanie kontraktu w razie kary umownej 284.
Dowodowa moc: dziennika stręczyciela 77; kart umownych 77; ksiąg handl. 34[5] (35, 38), I. 19, 20; ksiąg stowarzyszenia IV. 22; kwitu lub obligu 295.
Dowód: ceny targowej lub giełdowej 353, 357[4]; co do kupna zob. ciężar; co do należytego wykonania kupna 347[5] (340); co do umowy o przewóz 391, X. A. I. 8, XI. 54.
Dowód ładunkowy 302, 313,

324[1], 374, 413; jego treść 414.
Dowód nadania 395[1], 413[1].
Dowód na stan towaru zob. stwierdzenie stanu.
Dowód promesowy VII. A. 1 d.
Dowód składowy 302, 313, 374, IX. 17 nast.; tegoż wymiana IX. 26.
Dowód składowy posiadania IX. 17, 18, 23.
Dowód składowy zastawny IX. 17, 18, 25.
Dowód tymczasowy przy spółce akc. lub kom. n. a. 173[2], 222.
Dowód uchwał walnego zgromadzenia 177 l. 3, 190.
Dowód w sporach o wzruszenie patentu XIV. 75.
Dowód zobowiązania się kupca 291[1] i. f., 30[1] (270).
Dozór zob. straż.
Dozwolenie: terminu dodatkowego 356; używanie wynalazku zob. licencya; wysprzedaży XV. 1, 3.
Dożywotnia: spółka jawna 123; spółka niejawna 261.
Droga przewozu X. A. I. 6 l, XI. 51 l.
Drukarnie 272 l. 5.
Duplikat listu przewozowego X. A. I. 8, XI. 54.
Dyrekcya: ruchu 21[1], 227[1]; spółki 69 l. 2, 227[1], I. 39 l. 3.
Dyskont 1[1], 334.
Dyspozycya zob. zostaw. do dysp.
Dywidenda: spółki 197[3], 204[2], 217[2]; zakładów ubezpieczeń VI. 22.
Dział dóbr spółki 40, 133 n.
Działania — ich znaczenie przy tłómaczeniu woli 279.
Działanie złośliwe 396, 427.
Dziedzice spólnika jawnego 123[3], [4], 133; uczestnika spółki niejawnej 261[1]; uczestnika stowarzyszenia zarobkowego IV. 55, 78.
Dziedziczenie: handlu 22 (24), 25[1]; prawa do znaku XIII. A. 9, 20, 21 c; prawa patentowego XIV. 18.
Dzieła sztuki: jako przedmiot przewozu X. A. III. 1 l. 2, XI. 84; naśladowanie ich w wzorze przemysłowym XII. 3.
Dziennik patentowy XIV. 44.
Dziennik stręczyciela handl. 71, 72, 84 V.; moc dowodu 77; nieprawidłowości 78; przedłożenie 79; przegląd 76; wpisy 72; wyciągi 74; zwrot 75.
Dzień: odstawy 386; płatności 288[1], 289, 334; wykonania 332.
Dzierżawa: konsensu aptekarskiego 22[1], 25[1]; mleka 272[2]; przedsiębiorstwa przy zarządzie przymusowym 47[4].
Dzierżawca: hotelu 4[2]; propinacyi 4[2].
Effectiv 336.
Egzamin: na stręczyciela handl. 84. II.; patentowy XIV. 43 l. 6, 122.
Egzekucya kosztów sporu o prawo do znaku XIII. B. 6.
Egzekucya — jej bezskuteczność przy prawie zatrzymania 314 l. 2.
Egzekucya na: dowód składowy IX. 37, 38; księgi handlowe 28[2]; materyał kołowy kolei żelaznej X. A. I. 23; papiery pozbywalne przez indos 301[7]; pensyą pomocnika handlowego 57[2]; prawa spółki akcyjnej wobec akcyonaryuszów 220[1]; towary w domu składowym IX. 37; udział akcyonaryusza 220[3]; udział spólnika jawnego 12[2], 119; wzajemne wierzytelności kolei z przewozu międzynarodowego X. A. I. 23.
Egzekucya nie wpływa na wysokość odsetek 287[2].
Egzekucya obrachunku dopłat przy stowarzyszeniu IV. 64, 65.
Egzekucya orzeczeń: trybunału patentowego XIV. 86; urzędu patentowego XIV. 86.
Egzekucya przeciw spólnikowi za długi spółki 112[2], 137[4].
Egzekucya przeciw uczestnikowi stowarzysz. z tytułu długów stowarzyszenia IV. 60.
Egzekucya wierzyciela osobistego spólnika na jego udział 119; stanowi warunek wypowiedzenia 126.
Egzekucya wierzyciela osobistego uczestnika stowarzyszenia IV. 56, 59, 83[1].
Egzekucya wyroków wydanych na podstawie umowy o przewóz międzynarodowy X. A. I. 56.
Egzekucya wyroku przeciw firmie 15[1], 25[2].
Egzekucyjne prawo zastawu a zastaw kupiecki 310[1].
Fabryka nie jest filią 21[1].
Faktorne zob. stręczne.
Faktura — znacz. jej treści 279[1], 324[1], 339[4], 347[4] i. f., 352[3].
Faktyczne zwyczaje zob. zwyczaje.
Falsus procurator 55, 298
Fałszowanie ksiąg stręczyciela 84 c. II. d.
Fałszywe deklaracye zob. deklaracya.
Filia — jej pojęcie 21 (22), II. 3, 7.
Filia: firma 21[1], II. 11, V. 6; prokura dla filii 43[1].
Filia spółki: akcyjnej 212; jawnej 86[1]; komandyt. 152; knmandyt na akcye 179.
Filia stowarzyszenia V. 6, 8, 11.
Filia: właściwość sądu (461, 464).
Filia: zagranicznej spółki akcyjnej 249 uw. VII[1]; zagranicznego zakładu 21[3], 86[1].
Filia: zgłoszenie jej firmy

21[1 3], II. 30[1]; zgłoszenie założenia i zwinięcia 87[1].
Firma handlowa 15 (16); jej kreślenie 15[2], 19[2].
Firma kupca: pojedynczego 16, 22[1 3]; wyłączonego od wpisu w rejestr handl. 12[2], 19[1], 26[2].
Firma musi się różnić od innych 20, 21[2], 27[1].
Firma: nabycie 22, 23.
Firma spółki akcyjnej 18, 209 l. 1; jej podpis 229; wykreślenie 244[1], 245[2].
Firma spółki jawnej: 17, 24[1], 85[3], 86[2]; kreślenie 88[2]; likwidacyjna 139; podpis 88; wykreślenie 133[2], 142[1]; zmiana 87.
Firma spółki komandyt. 17, 151 l. 3, 168.
Firma spółki komandyt. na akcye 175 l. 2.
Firma spółki niejawnej 251, 257.
Firma stowarzyszenia rejestrowanego: IV. 3 l. 1, 4, 5 l. 1; w likwidacyi IV. 46; wykreślenie IV. 41[1].
Firma: używanie nieprawne 26; wykreślenie 25.
Firma zagraniczna 17[1].
Firma: zgaśnięcie 25, 26; zgłoszenie 19, 26, II. 30[1]; zmiana 16[2], 17[1], 24[2], 25, 26.
Firmy cudzej za znak towarowy używać nie wolno XIII. A. 10, 24.
Firmy własnej wolno używać za znak towar. XIII. A. 5.
Forma: czynności handlowych 317; indosu 305; listu przewozowego XI. 52; listu p. międzynarodowego X. A. III. 2; ustanowienia zastawu między kupcami 309; wniosku o wzruszenie patentu XIV. 69.
Formalności cłowe zob. czynności.
Forum contractus 281[3], 324[1], VIII. 6.
Fundusz na dywidendy 217[2].
Fundusz zakładowy towarz. wzaj. ubezp. VI. 2, 4.
Furmani 10.
Fuzya zob. połączenie się.
Gatunek: monety przy zapłacie 336; towaru 335.
Generalna reprezent. spółki zagran. 249 uw. IV.
Generalna reprezent. zakładu ubezpieczeń 21[3].
Generalny bilans spółki zagran. 249 uw. V.
Giełda: jej komisarz III. 4; majątek III. 2. l. 8; starszyzna III. 2 l. 5, 3, 11; statut III. 2; uczęszczanie III. 5; założenie III. 1.
Giełdowa cena zob. cena.
Giełdowe czynności 271[1], III. 12, 14.
Giełdowe zwyczaje 1[1].
Giełdowy sąd polubowny: III. 6; tegoż sekretarz III. 6[1] (495).
Giełdy pokątne III. 1.
Głosowanie: akcyonaryusz. 209[2], 224; komandytników 190; uczestników stowarzyszenia IV. 27, 33.
Główna rzecz przy odprzedaży a rzecz poboczna 271[5].
Główny rejestr znaków towarowych XIII. A. 17.
Gospodarcze stow. zob. stowarz.
Górnictwo 4[2].
Górnicze przedsiębiorstwo — tegoż księgi 37[5].
Gra o różnicę kursu 266[3], 371[1], 376[2] (391), III. 13.
Granice upoważnienia: likwidatorów 136—138, IV. 42—47; pełnomocnika handl. 47; pełnomocników i urzędników spółki 234; pełnomocników i urzędników stowarzyszenia IV. 26; podróżnego handl. 49; przełożeństwa spółki 231; przełożeństwa stowarzysz. IV. 18, 19; zarządcy przymusowego 47[4]; zastępcy spółki zagranicznej 249 uw. IV.
Grube niedbalstwo kolei żelaznej X. A. I. 6 l, 41, 44 l. 1, XI. 89, 90 l. 1.
Grube niedbalstwo: przy nabyciu papieru wartościowego 305; przy przewozie 392[3], 396[6].
Gwarectwo 4[2].
Gwarancya milcząca 319[1].
Gwarancya państwa co do wypłacalności kolei X. A. II. 3.
Handel: księgarski 272 l. 5; utworami sztuki 272 l. 5.
Handlowa: rzecz 34[1]; wartość zob. wartość.
Handlowe: czynności zob. czynn.; kupno zob. kupno; orzecznictwo zob. orzecznictwo.
Handlowy towar zob. towar; zakład zob. zakład.
Herb publiczny jako znak towarowy XIII. A. 3 l. 2, 4.
Herbu cudzego za znak towarowy używać nie wolno XIII. A. 10, 24.
Ilościowe braki nadesłanego towaru 347[4].
Ilość podatku rozstrzyga o wpisie w rejestr. I 7.
Ilość sztuk posyłki — jej zbadanie XI. 53.
Imienne akcye zob. akcye.
Imię w firmie 16[1], 26[2].
Indos akcyi 182[2]; dowodu ładunkowego 417.
Indos dowodu składowego IX. 19—22; jego skutki prawne IX. 23—25.
Indos in bianco 305[1].
Indos papierów wartościowych i towarowych 301—304; tegoż forma 305; skutki 303, 313[2] i. f.
Indos: warrantu IX. 20, 21; weksla przez komisanta 373.
Inkaso 47[2], 49.
Instytuta kredytowe — ich przywileje 312.
Interes promessowy VII. A. 1; zakazany VII. A. 3.

Interes publiczny przy licencyi przymusowej XIV. 21.
Interes ratowy VIII. 1; stołowania III. 15; za premią 376[1].
Interesa bieżące spółki: w chwili wystąpienia lub wykluczenia spólnika 130; w przypadku likwidacyi 137.
Interesa giełdowe — ich rozwikłanie III. 16.
Interesa zastawne na giełdzie III. 15.
Interwencya procesowa: akcyonaryusza 226; kolei żelaznej uczestniczącej w przewozie w sporze o wynagrodzenie szkody X. A. I. 50; komandytnika 194[2], 195[2]; spólnika jawnego 117[1]; uczestnika stowarzyszenia IV. 25.
Istnienie: spółki akcyjnej 211; spółki komandyt. na akcye 178; stowarzyszenia zarobkowego IV. 8.
Istotne stosunki przedsiębiorstwa muszą odpowiadać wyrażeniom znaku towarowego XIII. A. 3 l. 4.
Inwentarz 29—31; spółki jawnej 91, 107.
Jakościowe wady nadesłanego towaru 347[4].
Jakość towaru przy wykonaniu czynności handl. 335.
Jawna spółka zob. spółka.
Jawność rejestru handl. 12.
Jawny spólnik zob spólnik.
Jednomyślność: przy odwołaniu likwidatorów 134[2]; przy poruczaniu likwidacyi 133; przy utrzymaniu spółki mimo wypowiedzenia 132; przy zawiadowstwie 103[3].
Jednostronne czynności handl. 277, I. 38 l. 2.
Jednostronne: zastrzeżenia odbiorcy przesyłki 408[2], X. A. I. 44, XI. 90; zmiany listu przewozowego 391[1].
Jesień 327.
Język: dziennika stręczyciela 72; ksiąg handlowych 32; listu przewoz. międzynarodowego X. A. III. 2; żydowski 32[1].
Jurysdykcya zob. orzecznictwo.
Kapitał akcyjny — kontrola subskrypcyi i wpłaty 210[1].
Kapitał komandytników — poświad. pokrycia i wpłaty 177.
Kapitał zakładowy spółki akcyjnej: redukcya 248; zmniejszenie się 240; zwrot 248.
Kapitał zakładów ubezpieczeń VI. 3, 4; tegoż lokowanie VI. 29 n.
Kara fałszywej deklaracyi zob. deklaracya.
Kara przeciążenia zob. przeciążenie.
Kara umowna 284; przy przewozie 379[1], 398; przy stosunku służbowym 64[2]; przy zwłoce z wpłatą akcyi 220.

Kara za zawód 285.
Karta umowna 73; jej moc dowodowa 77; odmówienie przyjęcia i podpisu 73, 77.
Kary porządkowe przy zgłoszeniach 12, I. 12, IV. 87.
Kary stręczycieli handl. 84 c.
Kary za naruszenie: prawa do wzoru XII. 14—18; prawa do znaku XIII. A. 23 n.
Kary za: przekroczenie przepisów o wysprzedaży XV. 8; przywłaszczanie sobie patentu XIV. 113; swawolne wzruszanie patentów XIV. 82; wdzierstwo w patent XIV. 97 n.
Kasy oszczędności 5[2]; ich prawo sprzedaży zastawów 312 uw.
Kasy zaliczkowe — ich pierwszeństwo przy zakładaniu domów składowych IX. 3.
Kaucya: domów składowych publicznych IX. 5; rady zawiadowczej spółki akcyjnej 313[7]; zakładów ubezpieczeń VI. 17, 20.
Kierownik techniczny: jego upoważnienie 47[1]; nie jest pomocnikiem handl. 57[1].
Kilka kolei współdziałających przy przewozie 429, X. A. I. 23, 27, 47—54, A. II. 10, XI. 66, 74.
Klasyfikacya praw zastawu komisanta, spedytora i przewoźnika 411.
Kobieta handlująca 6 - 9.
Kolej konna (423).
Kolej państwowa 272[4].
Kolej prywatna (423).
Kolej żelazna 422—431, XI.
Kolej żelazna: a publiczny dom składowy IX. 41 n.; jako komisant X. A. I. 10; jako spedytor XI. 59.
Kolejowa służba zob. służba.
Kolizya praw zastawu komisanta, spedytora i przewoźnika 411.
Kolluzya z spólnikiem jawnym na szkodę spółki 114[2].
Kołowy materyał kolei żelaznej X. A. I. 23.
Komandytnik: 150, 151 l. 2.; jest stroną w sporach spółki 167[1]; konkurs 170, 200, I. 14; nie jest związany zakazem konkurencyi 159; osobista odpowiedzialność 163[2], 167[3], 168; przystąpienie 156, 166; śmierć 170, 200; utrata zdolności do działania 170, 200; wystąpienie 171.
Komandytnik a spólnik niejawny 250[4].
Komandytowa spółka zob. spółka.
Komis zob. komisant.
» a pełnomocnictwo 360[2].
» księgarski 272[7].
» zakupna i sprzedaży towarów mających cenę giełdową 376.
Komisant 360; czynności 272 l.

3, 360; konkurs 368[2]; obowiązki 361, 365; odpowiedzialność 362, 363, 367, 369; odpowiedz. del. credere 370; pożyczki 290, 371; zabezpieczenie 371[1], 374[2], 375[2]; zaliczki 290, 371; zastaw 306, 374.
Komisant jako kontrahent 376.
Komisarz giełdy III. 4.
Komisowy towar zob. towar.
Komitet założycieli spółki akcyjnej 85[3], 113[3], 208[2], 211[2], 266[3], 269[2].
Komitent: jego obowiązki 371; prawa 360—364, 368, 376
Kompensata zob. potrącenie.
Koncesya — jej znaczenie w dziedzinie pr. handl. 11.
Koncesya na dom składowy publiczny IX. 3 n.; przedsiębiorstwo stowarzyszenia zarobkowego IV. 93; założenie zakładu ubezpieczeń VI. 1.
Koncesyjne przedsiębiorstwo: odstąpienie wykonywania 52[2]; zarząd przymusowy 47[4].
Kongregacye stręczycieli 84 a.
Konkretne obliczenie szkody przy kupnie handl. 355[3], 357[4].
Konkurencya zob. zakaz konkurencyi.
Konkurs: komandytnika 170, 200, I. 14; komisanta 368[2]; kupca I. 14; kupiecki I. 42; posiadacza handlu przy spółce niejawnej 258, 259, 261 l. 3; spólnika jawnego 123 l. 3, I. 14, 30, 31; spólnika niejawnego 261 l. 3; spólnika osobiście odpowiedzialnego I. 14, 30, 31; spółki akcyjnej 207[1], 240, 241 l. 4; spółki handlowej I. 14; spółki jawnej 122, 123 l. 1, 133[1], I. 30; spółki komandyt. 169, I. 30; spółki komandyt. na akcye I. 30; stowarzyszenia z nieogran. odpowiedz. IV. 36 l. 3, 49, 51, 53[1], 60, V. 5; z ograniczoną odpowiedz. IV. 36 l. 3, 49, 51, 84, 85, V. 5; wpływ na prawo zatrzymania 314 l. 1.
Konsoryum 208[2], 266[3], 270[2], 282[2], I. 39[7].
Kontrakt kupna 337 n.
Kontrakt spółki: akcyjnej 208, 209; jawnej 85[5]; komandyt. na akcye 174, 175; niejawnej 250; wpis do rejestru 176, 210, II. 30[1]; wyciąg 176, 210, II. 9; zmiana 198, 214.
Kontrakt stowarzyszenia IV. 3 l. 2, 5; wpis V. 9; wyciąg IV. 6; zmiana IV. 9.
Kontrakty kupca 274.
Kontrasekuracya VI. 24.
Korespondencya handlowa 28[3].
Korporacye IV. 75; publiczne mają pierwszeństwo przy zakładaniu domów skład. IX. 3.
Korzyści utracone 283.

Korzyść uzyskana przy wykonaniu komisu 372.
Koszta: cła 278[1], 351[3]; czynności komisowej 376[6]; odbioru 351; oddania i odmierzenia 351; odważenia 351, XI. 68; opakowania 290[3], 351[3]; organizacyi zakładu ubezpieczeń VI. 21; postępowania w razie protestu przeciw zgłoszeniu patentu XIV. 61; przewozu 278[1], 345, IX. 28 b; przygotowania przewozu w razie odstąpienia od umowy 394, X. A. I. 18, XI. 65; spedytora 381, 382; sporu o prawo do znaku XIII. B. 6; sporu o wzruszenie patentu XIV. 77; wykonania orzeczenia o przepadku przedmiotów wdzierstwa XIV. 101; wyładowania 394, X. A. I. 18, XI. 65; wymiany dowodu składowego IX. 26.
Kosztowności — ich przewóz 395, X. A. III. 1 l. 1, XI. 50 B. 2.
Kradzież 84 c. II a, 306[9], 307[2].
Krawiec 4[2].
Kredytowanie ceny kupna przez komisanta 369.
Kryte wozy przy przewozie XI. 57.
Księga akcyjna zob. akcyjna księga.
Księga odpisów listów 28.
Księga podręczna stręczyciela 71.
Księga składowa IX. 17, 18 l. 2.
Księgarnie 272[7].
Księgarski handel 272 l. 5.
Księgi handlowe: badanie prowadzenia 32[2]; edycya zob. przedłożenie; kupca nierejestrowanego I. 20; metoda 28[2]; moc dowodowa 34, 35, I. 19, 20; nieprawidłowości 35; obowiązek utrzymywania 28; opłaty 28[3]; oznaczenie, które mają być przedłożone 37[4]; poświadczenie co do sposobu prowadzenia 34[4]; prawo przeglądu przy spółce akcyjnej 225, 240, 246[1]; pr. przeglądu przy spółce jawnej 98[5], 105, 119[3], 130[4], 145; pr. przeglądu przy sp. komandyt. na akcye 193; pr. przeglądu przy sp. niejawnej 253; przechowywanie 22[1] i. f., 33, 135, 246; przedłożenie na wniosek przeciwnika w sporze 37, 98[5]; przegląd 38; treść 28[2]; udzielenie w całej osnowie 40; utrzymywanie 32; wyciąg 28[2], 34[3], 382[1]; wzajemność I. 22; zbadanie zgodności wyciągu z księgami 38.
Księgi stowarzyszeń zarobkowych IV. 22; moc dowodowa IV. 22; przechowanie i przegląd po likwidacyi IV. 51.
Kupczyk 57, 61.
Kupiec: 4, 271[6] i. f.; a przemysłowiec I. 7[3]; konkurs I. 14;

wyłączony od wpisu w rejestr 10[1], 12[2], 26[2], I. 7, 20.
Kupiecki: dowód zobowiązania 301; konkurs I. 42; towar 335.
Kupieckie: prawo zatrzymania zob. zatrzymanie; prawo zastawu zob. zastaw; usługi 57[1]; zwyczaje zob. zwyczaje.
Kupno biletów jazdy XI. 13.
Kupno handlowe: (314); dostawne 338[1]; miejscowe 347[1]; na kredyt 342[2] i. f.; na próbę 341; odręczne 338[1]; specyfikacyjne (315), 343[3]; spekulacyjne jest czynn. h. bezwzgl. 271 l. 1; według próby 340; wykonanie 342; zamiejscowe 347[1]; za obejrzeniem lub wypróbowaniem 339; za przedpłatą 342[2] i. f.; z terminem nieprzekraczalnym 357.
Kupno: przedsiębiorstwa 22; weksli przez komisanta 373, 376; własnych akcyi przez spółkę 248[1].
Kupony dywidendowe 217[1].
Kursa urzędowe 357[4], III. 8.
Kwalifikowana większość zob. większość.
Kwit 295, 296.
Kwit zastawny 301[3].
Kwota akcyi 173, 184, 222, 223.
Lecznicze środki są wyłączone od opatentowania XIV. 2 l. 4 b.
Legitymacya: członków przełożeństwa spółki akc. 209 l. 7, 228; członków przełożeństwa stowarzysz. zarobk. IV. 6 l. 7; nabywcy akcyi 183; przy dochodzeniu praw z umowy o przewóz X. A. I. 26, XI. 73; przy dowodzie ładunkowym 417; przy dowodzie składowym IX. 26; przy papierach na okaziciela 307[2]; przy papierach pozbywalnych przez indos 305; przy rozrządzaniu towarem podczas przewozu X. A. I. 15, XI. 64; urzędników spółki akc. 209 l. 7; urzędników stowarzyszenia IV. 6 l. 7.
Legitymacyjne papiery 307[1].
Lekkomyślne zażalenia o naruszenie prawa do wzoru XII. 26.
Licencye: dob. owolne XIV. 20, 116 l. 6; ich przeniesienie XIV. 22; przymusowe XIV. 21, 116 l. 6; są związane z przedsiębiorstwem XIV. 22; w razie odsądzenia od patentu XIV. 29; w razie unieważnienia patentu XIV. 28.
Lichwa I. 3.
Licytacye: publicznych domów składowych IX. 16; stręczycieli 70.
Liczba jako znak towarowy XIII. A. 3 l. 2.
Likwidacya spółki: wyklucza ustanowienie prokury 41[1]; znosi różnice między spólnikami co do zawiadowstwa 105[1]; znosi zakaz konkurencyi 96[1].
Likwidacya spółki akcyjnej 244.
Likwidacya spółki dorazowej 270.
Likwidacya spółki jawnej 133.
Likwidacya spółki komandyt. 172; komand. na akcye 205.
Likwidacya spółki niejawnej 265.
Likwidacya stowarzyszenia IV. 41 n.
Likwidacyjna firma 139, IV. 46.
Likwidacyjne termina 331.
Likwidator spółki nie jest kupcem 5[1], 133[3].
Likwidatorowie spółki: właściwość sądu w sporach z tego stosunku I. 39 l. 3; wpis II. 30[1].
Likwidatorowie spółki akcyjnej: odwołanie 244; ustanowienie 244; wynagrodzenie 244[2].
Likwidatorowie spółki jawnej: konieczność spólnego działania 136; mianowanie 133; odwołanie 134; ograniczenie władzy (zakresu działania) 134[1], 138; przekroczenie zakresu działania 137[6]; sposób prowadzenia interesów 140—142; wpis do rej. 135; wystąpienie 135; zakres działania 137; zgaśnięcie pełnomocnictwa 135; zgłoszenie do rej. 135.
Likwidatorowie stowarzyszenia: odpowiedzialność IV. 47. 89; ograniczenia IV. 45, 47; odwołanie IV. 41; podpis firmy IV. 46; skreślenie podpisu IV. 42; umocowanie IV. 44—47; ustanowienie IV. 41; wpis, wystąpienie, zgaśnięcie upoważnienia, zgłoszenie do rej. IV. 42.
List przewozowy: 324[1], 391; nowy lub pierwotny 401; przyjęcie 406; treść 392.
List przewozowy bezpośredni przy przewozie międzynarod. X. A. I. 1.
List przewozowy kolejowy: XI. 51, 52; duplikat XI. 54, 64; moc dowodowa XI. 54, 62; oddanie odbiorcy XI. 64, 66; odpowiedzialność za szczegóły XI. 53; przyjęcie przez odbiorcę XI. 67.
List przewozowy międzynarodowy: X. A. I. 6, A. III. 2; duplikat X. A. I. 8, 15; moc dowodowa X. A. I. 8; oddanie odbiorcy X. A. I. 15, 16; odpowiedzialność za szczegóły X. A. I. 7; przyjęcie przez odbiorcę X. A. I. 17.
Listy handlowe 28.
Listy jako przedmiot przewozu 390[3].
Listy zastawne stowarzyszeń zarobkowych IV. 93.
Lokowanie kapitału zakładów ubezpiecz. VI. 29 n.
Lucrum cessans zob. korzyści utracone.
Ładowanie zob. naładowanie, wyładowanie.

Ładowanie wadliwe 424 l. 3, X. A. I. 31 l. 3, XI. 77 l. 3.
Ładunkowy dowód 302, 313, 324[1], 413 nast.
Łączna prokura zob. prokura zbiorowa.
Łączne prawo zastępstwa: likwidatorów spółki 136; likwidatorów stowarzyszenia IV. 43; przełożeństwa spółki akcyjnej 229[2]; przełożeństwa stowarzyszenia IV. 17.
Magazyn: nie jest filią 21[1]; osoby w nim umieszczone 50.
Majątek: giełdy III. 2 l. 8; spółki akc. 216; rozwiązanej spółki akc. w razie fuzyi 247; spółki jawnej 91, 119[1], 120—122, 123[1], 131, 143; stowarzyszenia IV. 56—58.
Majątkowe prawa żony: kupca I. 16, 17; spólnika osobiście odpowiedzialnego I. 16, 17.
Majoryzacya przy zawiadowstwie spółki 103[3].
Małoletni — przedawnienie ich praw przeciw: spólnikom jawnym 149; uczestnikom stowarzyszenia IV. 75.
Małżeńskie układy: kupca I. 16, 17, II. 3; spólnika osobiście odpowiedz. I. 16. 17, II. 7.
Małżonek kobiety handlującej: 47[1], 50[1]; zezwolenie żonie na zajęcie się handlem 7, I. 6.
Masa konkursowa: prawo zastawu komisanta, spedytora i przewoźnika wobec niej 375, 382, 410.
Materyał kołowy kolei żelaznych X. A. I. 24.
Materyały: nabycie dla przedsiębiorstwa 273; pomocnicze przy kupnie handlowem 271[5]; wyrabiane chemicznie nie nadają się do opatentowania XIV. 2 l. 4 c.
Mąż zob. małżonek.
Metoda ksiąg handl. 28[1].
Mężatka handlująca 7, 8. I. 6.
Mianowanie: likwidatorów 133, 244, IV. 41; pełnomocników do sporu przez ogół akcyon., komandyt., uczestn. 195, 226, IV. 25; przełożeństwa spółki akc. 227, 228[1]; przełożeństwa stowarzyszenia IV. 15; znawców celem stwierdzenia stanu towaru 348, 407, I. 48.
Miara przy wykonaniu czynności handl. 336.
Miejsce odstawy przesyłki 392 l 5, 402—405, 414 l. 5, 430, X. A. I. 16, 30, XI. 66, 76.
Miejsce sprzedaży towaru w razie zwłoki kupującego 343[7].
Miejsce wykonania: czynności handl. 324; komisu 360[2] i. f., 376[2] i. f.; kupna 342, 345[4]; spedycyi 380[4] i. f.
Miejsce zamieszkania: posiadacza patentu XIV. 7; właściwość sądu (464).
Miejsce zawarcia umowy 321[1].

Miejscowa właściwość zob. właściwość sądu.
Miejscowe XI. 33.
Miejscowe: kupno zob. kupno; zwyczaje zob. zwyczaje.
Miesiąc 327, 328.
Miesięczne wykazy kupców I. 7[4].
Międzynarodowa: przesyłka zob. przesyłka; umowa zob. umowa.
Międzynarodowy: list przewozowy zob. list; przewóz X. A. B.
Milczące przedłużenie: spółki jawnej 123 l. 5; spółki niejawnej 261 l. 5.
Milczenie 278[1], 323.
Minimum ubezpieczeń przy zakładzie wzajemn. ubezp. VI. 4.
Mitrężne 405[3], 409.
Moc dowodowa: dziennika stręczyciela 77, 78; kart umownych 77; ksiąg handlowych 34, 35, I. 19, 20; ksiąg stowarzyszenia IV. 22; kwitu 295; listu przewozowego 391; obligu 295.
Model przemysłowy XII. 1.
Moneta 336.
Monopol państwa wyklucza patent XIV. 2 l. 4 c.
Nabycie celem odprzedaży 271 l. 1.
Nabycie: handlu 22; materyału i sprzętów dla przedsiębiorstwa 273.
Nabywanie praw: przez spółkę akcyjną 213, 230; przez sp. jawną 111; przez sp. komandytową 164; przez sp. komandytową na akcye 196; przez stowarzysz. rejestr. IV. 12.
Nadanie patentu XIV. 48 n.; tegoż ogłoszenie XIV. 64.
Nadejście przesyłki na miejsce przeznaczenia X. A I. 16, XI. 66.
Nadesłanie towaru: bez zamówienia 279[1], 347[4]; przy udzieleniu zlecenia 323, 365; wadliwego 282[1], 347; z innego miejsca 347.
Nadużycie: firmy lub majątku spółki przez spólnika 125 l. 4, 170; zaufania przez pomocnika han. 64 l. 1.
Nadwyżka: przy zakładach wzaj. ubezpiecz. VI. 22; rachunku bieżącego 291.
Nadzieja wygranej: odprzedaż udziałów VII. A. 1; sprzedaż VII. A. 1; sprzedaż na raty VII. B. 1.
Nadzorcza rada zob. rada.
Nadzór państwa: nad giełdami III. 1, 4; nad stowarzysz. IV. 35; nad zakład. ubezp. VI. 27 n., 38.
Nagana jako kara 84 c.
Nagromadzenie towarów na kolei XI. 69.
Najem ruchomości czynnością handl. I. 38[4].
Najęcie środków przewozowych przez spedytora na własny rachunek 383.

Nakładowe czynności 272 l. 5.
Nakłady: komisanta 371; kupca w wykonaniu przedsiębiorstwa 290; kupującego przy interesie ratowym VIII. 2; spedytora 381, 382.
Należytości od zgłoszeń do rejestru II. 30.
Naładowanie towaru 424 l. 3, X. A. I. 7, 8, 31 l. 3, A. III. 2, XI. 53, 56, 77 l. 3.
Naruszenie prawa: do wzoru XII. 12 n.; do znaku XIII. A. 23.
Naruszenie przez używanie firmy 26.
Naruszenie w posiadaniu: nie zachodzi w razie zawiadomienia spólnika jawnego o wykluczeniu go z spółki 128[1]; przez przełożeństwo spółki akcyjnej 241[1].
Narzędzia nieprawnego naśladowania wzoru: sekwestracya XII. 24; uczynienie niezdatnemi do użytku XII. 12.
Narzędzia podrabiania znaków: sekwestracya XIII. A. 28; uczynienie niezdatnemi do użytku XIII. A. 27.
Narzędzia wdzierstwa w patent: sekwestracya XIV. 105, 112; uczynienie niezdatnemi do użytku XIV. 100, 101.
Następca prawny twórcy wynalazku zob. twórca.
Naśladowanie: dzieł sztuki nie doznaje ochrony jako wzór XII. 3; wzoru chronionego XII. 12, 13.
Naturalne właściwości towaru: 395, 424 l. 4, X. A. I. 30, 31 l. 4, 32, XI. 75, 77 l. 4, 78.
Naukowe twierdzenia nie są przedmiotem patentu XIV. 2 l. 2.
Naznaczona cena przy komisie 363, 364.
Nazwisko: cudze jako znak towarowy XIII. A. 10, 24; komandytnika w firmie 168; kupca w firmie 15[2], 16[1]; spólnika niejawnego w firmie 257; własne jako znak towarowy XIII. A. 5.
Nazwy przemysłowej cudzego zakładu nie wolno używać za znak towarowy XIII. A. 10, 24.
Niebezpieczeństwo przesyłki 345.
Niebezpieczeństwo w zwłoce 100[1], 103[2], 104[1], 343[9], 348[7], 365, 366.
Niedbalstwo: grube zob. tamże; przy nabyciu papieru indosowanego 305[1].
Niedobór wierzycieli: w konkursie spółki jawn. 122, I. 31; w konkursie stowarzysz. IV. 60, 72.
Niedopuszczalność wniosków o unieważn. lub cofnięcie patentu XIV. 93
Niedziela: przy obliczaniu czasu wykonania 329; wpływ na termin odebrania przesyłki XI. 69; wpływ na termin od-

stawy X. A. III. 6, XI. 63; wyklucza przyjęcie i wydanie przesyłki zwyczajnej XI. 56.
Niejawna spółka zob. spółka.
Niejawny spólnik zob. spólnik.
Niekryte wozy przy przewozie: 424 l. 1, X. A. I. 31 l. 1, XI. 57, 77 l. 1.
Niemoralne: wynalazki XIV. 2 l. 1, znaki towarowe XIII. A. 3 l. 4; życie pomocnika handl. 64 l. 6.
Niemożność: osiągnięcia celu spółki jawnej 125 l. 1; pełnienia służby przez pomocnika handl. 64 l. 1.
Nieobecność: pomocnika handl. 64 l. 4; przy ofercie zob. propozycya między nieobecn.
Nieograniczona odpowiedzialność uczestników stowarzyszenia IV. 2, 5 l. 12, 6 l. 7, 53 nast.
Nieoznaczony czas trwania: spółki jawnej 123 l. 5, 6; spółki niejawnej 261 l. 5, 6.
Niepłatne wierzytelności a prawo zatrzymania 314.
Niepodzielność akcyi 182, 207.
Nieprawdziwość bilansu zagran. spółki akc. 249 uw. VI.
Nieprzekraczalność terminu przy kupnie 357[1].
Nierozdzielone mienie spółki przy przedawnieniu 147.
Nierozdzielony majątek stowarz. przy przedawnieniu IV. 73.
Nieruchomości nie są przedmiotem czynn. h. 271[5], 272[2], 275.
Nieruchomości: pozbywanie i obciążanie przez prokuranta 42; pozbywanie w likwidacyi spółki 137; w toku likwid. stowarz. IV. 44.
Nierzetelność przy zawiadowstwie 105, 125 l. 2.
Nieważność: orzeczenia sądu polubownego III. 6[1], IX. 11; patentu XIV. 28, 67 n.; rejestrowania wzoru XII. 10.
Niewierność pomocnika handl. 64 l. 1.
Niewłaściwa firma 26, l. 13.
Niewypłacalność: kupca 314; spółki akc. 241[3]; stowarzyszenia IV. 49, 84
Niezamienne rzeczy — wniesienie do spółki 91.
Niezdolność spólnika do prowadzenia interesów spółki 125 l. 5.
Niezgodność wyrażeń znaku z stosunkami przedsiębiorstwa XIII A. 3. l. 4.
Niezużywalne rzeczy — wniesienie do spółki 91.
Niszczenie akcyi przez spółkę 248[1].
Normalna wartość 427, X. A. I. 35, 37, XI. 81. 83.
Normalny ubytek wagi przy przewozie 426, X. A. I. 32, XI. 78.
Notaryalny akt 174, 198, 208, 214, I. 17.
Nowacya: przez podróżnego han. 49[3]; przy obrachunku 291[3].

Nowe interesa w toku likwidacyi: spółki jawn. 137[5]; stowarzyszenia IV. 44.
Noworoczne 57[2].
Nowość wynalazku XIV. 3.
Nowy list przewozowy 401.
Nowy obrachunek dopłat zob. obrachunek.
Obciążanie: nieruchomości przez prokuranta 42; wozów kolejowych XI. 53.
Obciążenia patentu XIV. 19—22, 24.
Obecni zob. propozycya między obecn.
Obejrzenie towaru: kupno za obejrzeniem 339, 347; przy oddaniu 342[2].
Oberżyści 10.
Objawianie woli: przełożeństwa spółki akc. 210, 229; przełoż. stowarzyszenia IV. 6.
Objęcie patentu przez rząd państwa lub zarząd wojskowy XIV. 15.
Obliczanie: czasu do odpowiedzi na ofertę 319; czasu wykonania czynn. handl 328—333, 336.
Obliczenie ostateczne zob. ostateczne obl.
Obliczenie przewoźnego X. A. I. 11, XI. 60.
Obliczenie się spółki z masą konkursową spólnika osobiście odpowiedzialnego I. 30[1].
Obliczenie szkody przy przewozie: w razie uszkodzenia towaru 396, X. A. I. 37, XI. 83, 85, 88; w razie utraty towaru 396, X. A. I. 34, 35, XI. 80, 81, 85, 88.
Obliczenie szkody w razie zwłoki przy wykonaniu kupna 354[5], 355[4], 357[4].
Obliczenie zysku i straty: przy spółce jawnej 107; przy spółce niejawnej 255; zob. zysk.
Obligi kupca 274, 295.
Obniżenie kary umownej 284[1].
Obnoścy: 10, I. 7; nie mogą sprzedawać losów na raty VII. B. 4.
Obowiązek wyzyskania patentu w kraju XIV. 27.
Obowiązek zastosowania wzoru w kraju XII. 9, 11 a.
Obrachunek 291[2].
Obrachunek dopłat przy stowarzysz. z odpowiedz. nieograniczone: IV. 61 n.; ponowne sporządzenie IV. 67; zaczepienie IV. 66; zatwierdzenie IV. 64.
Obrachunek dopłat przy stowarzysz. z odpowiedz. ogranicz.: IV. 85; zaczepienie IV. 86.
Obrobienie rzeczy: jako czynn. handl. 272 l. 1; przy kupnie handlowem 271 l. 1.
Obrotowy rok 124, 126, 130.
Obrót — zob. wprowadzenie w obrót.
Obrót zwykły przedsiębiorstwa określa granice zawiadowstwa 99, 100[1].

Obstawanie przy wykonaniu kupna mimo zwłoki 354, 355, 356[2], 357[2].
Obustronna czynn. handl. 277, 289, 309 — 311, 313, I. 38 l. 2.
Obwieszczenie zgłoszenia patentu XIV. 57.
Ochrona: tymczasowa po obwieszczeniu zgłoszenia patentu XIV. 57, 106.
Ochrona wynalazków: XIV; czas trwania XIV. 14; na wystawach XIV. 6.
Ochrona wzorów i modeli przemysł.: XII; czas trwania XII. 4.
Ochrona znaków towarowych XIII. A. B.
Odbiorca przesyłki: dopełnia formalności cłowych na miejscu przeznaczenia X. A I. 10, XI. 59; prawa podczas przewozu 404, X. A I. 15, XI. 64; prawa po przybyciu towaru na miejsce przeznaczenia 405, X. A. I. 16, XI. 66; skarga o wydanie towaru i listu przewozowego X. A. I. 15, 16, XI. 64, 66.
Odbiorczy rewers XI. 54.
Odbiór ceny kupna: przez podróżnego handl. 49[3], I. 23; w magazynie lub sklepie 50.
Odbiór towaru: koszta 351; po dokonaniu przewozu X. A. I. 16, 44, XI. 68; przez spedytora 380.
Odbiór waluty 301.
Oddanie: listu przewozowego odbiorcy 402, X. A. I. 15, 16, XI. 64, 66; papieru indosowanego 309 l. 2; patentu na użytek publiczny XIV. 15; posagu I. 16[1].
Oddanie towaru: 306[1], 342[1], 354[2], 355[1]; do przesyłki 345[1]; koszta 351; odbiorcy po wykonaniu przewozu 403, 412, X. A. I. 16, XI. 66; w razie niemożności odstawienia do publicznego domu składowego XI. 70.
Oddawca kwitu 296.
Oddziały urzędu patentowegoXIV. 36.
Oddzielne przeniesienie dowodu zastawnego (warrantu) IX. 20, 38.
Odebranie: koncesyi na dom składowy IX. 49; przesyłki z dworca IX. 69; towaru 343[1], 346[1].
Odesłanie przesyłki do domu odbiorcy XI. 66, 68.
Odjazd pociągu spóźniony XI. 26.
Odległość — obliczanie przy czynn. handl. 336.
Odłożenie rozdziału majątku spółki akc. i komand. na akcye 202, 245.
Odmierzenie — koszta 351.
Odmówienie: patentu XIV. 66; płacy pomocnikowi handl 63; posług przez pomocnika handl. 64[3]; przyjęcia towaru do przewozu 422; przyjęcia towaru przewiezionego przez odbiorcę

407, X. A. I. 44, XI. 90; utrzymania pomocnikowi handl. 63.
Odnalezienie: pakunku podróżnego XI. 35; towaru zaginionego X. A. I. 36, XI. 82.
Odnowienie zaciągnięcia znaków do rejestru XIII. A. 16, 21 b.
Odpis weksla 305[1].
Odpisanie z wartości przy inwentacyi 31.
Odpisy listów handlowych 28[3].
Odpisy z rejestru: handl. 12, I. 18, II. 25; stowarzyszeń V. 14.
Odpowiedzialność akcyonaryuszów: za zobowiązania spółki 207; z zapisania się na akcyą 219, 222, 223.
Odpowiedzialność działających: imieniem spółki akc. lub komandyt. na akcye przed wpisem 178, 211; imieniem stowarzyszenia przed wpisem IV. 8.
Odpowiedzialność kilku kolei żelaznych przy przewozie 429, X. A. I. 27, XI. 74.
Odpowiedzialność kolei: w razie wydania przesyłki bez pobrania X. A. I. 13, XI. 62; za pakunek podróżny 425, XI. 34, 36; za swoich ludzi 400, X. A. I. 29, XI. 9; za ubytek na wadze 426, X. A. I. 32, XI. 78; za ubytek, uszkodzenie lub zginięcie towaru 427, X. A. I. 30, XI. 75; za uchybienie terminu odstawy 427, X. A. I. 39, 40, XI. 86—88.
Odpowiedzialność komandytnika za zobowiązania spółki 150, 165—168.
Odpowiedzialność komisanta: jako kontrahenta 376; za kontrahentów 370; za niewykonanie zlecenia 362—364; za uszkodzenie lub utratę towaru komisowego 367.
Odpowiedzialność likwidatorów: spółki akcyjnej 245; stowarzyszenia IV. 47.
Odpowiedzialność mężatki handlującej 9.
Odpowiedzialność odbiorcy wobec kolei 406, X. A. I. 17, XI. 67.
Odpowiedzialność przedsiębiorstwa domu składowego IX. 14, 49.
Odpowiedzialność przełożeństwa spółki akcyjnej: 241; w razie fuzyi 247; za nieprawne wypłaty 245, 248.
Odpowiedzialność przełożeństwa stowarzyszenia IV. 23.
Odpowiedzialność przewoźnika: przy przewozie kosztowności 395; za spóźnienie odstawy 397; za swoich ludzi 400; za uszkodzenie i utratę przesyłki 395, 396.
Odpowiedzialność rady nadzorczej: sp. komandyt. na akcye 194, 195, 204; stowarzyszenia IV. 24.

Odpowiedzialność reprezentacyi zagran. sp. akcyjnej 249 uw. VI.
Odpowiedzialność ręczycieli 281.
Odpowiedzialność solidarna 112, 113, 173, 178, 204, 241, 245, 248, 257, 269, 280, 281.
Odpowiedzialność spedytora: 380; w razie przewozu za taryfą 384.
Odpowiedzialność spólnika jawnego: za zobowiązania spółki 112; w razie konkursu 122.
Odpowiedzialność spólnika niejawnego 257, 260.
Odpowiedzialność spółki wobec spólnika z tytułu zawiadowstwa 93[1].
Odpowiedzialność uczestników stowarzyszenia: nieograniczona IV. 53 nast.; ograniczona IV. 2, 5 l. 12, 76, 78.
Odpowiedzialność wypuszczających akcye przed wpisem 173.
Odpowiedzialność wysyłającego: za papiery przewodnie X. A, I. 10, XI. 59; za prawdziwość listu przewozowego X. A. I. 7, XI. 53; za wadliwe opakowanie X. A. I. 9, XI. 58.
Odpowiedzialność za: nieusprawiedliwione środki zabezpieczenia w postęp. patent. XIV. 112; polecenie 281[2]; radę 281[2].
Odpowiedzialność żony kupca 280[1].
Odpowiedź na propozycyą 319—323.
Odprzedaż: kupca 273; przy kupnie handl. 271[5]; rzemieślników 273[5]; udziału nadziei wygranej VII. A. 1.
Odręczne kupno 338[1].
Odrzucenie: propozycyi 322; towaru nadesłanego 397[1]; wniosku o wzruszenie patentu XIV. 68; zakupna komisanta 364; zgłoszenia patentu XIV. 56.
Odsądzenie od patentu XIV. 29, 67 n.
Odsetki: akcyonaryuszów 217, 218; komandytnika 161, 165, 197; należne spólnikowi jawnemu od zaliczek 93; należne spółce jawnej od spólnika tytułem odszkodowania 95; od wynagrodzenia szkody, za którą kolej odpowiada X. A. I. 42; przy obliczaniu udziału spólnika jawnego 106; spólnika niejawnego 250[5]; uczestnika spółki dorazowej 268; umowne 292; ustawowe 287—291; wysokość I. 3[1]; zwłoki 284[4], 287.
Odstawa towaru: 347[2], 365, 397, X. A. I. 19, 24, XI. 68, 70; miejsce zob. miejsce; termin zob. termin.
Odstąpienie od: kupna 354—357; propozycyi 319; umowy międzynarod. co do przewozu towarów X. A. I. 60; umowy o przewóz 394, X. A. I. 18, XI.

65; wskazanego sposobu przesyłki 345.
Odstąpienie sprzedawcy od interesu ratowego VIII. 2.
Odstąpienie udziału: w spółce jawnej 98; w stowarzyszeniu IV. 83.
Odstąpienie wierzytelności 299.
Odstępy w księgach handlowych 32.
Odszkodowanie: domu składowego prywatnego przez dom składowy publ. IX 45; w razie naruszenia prawa do wzoru XII. 12, 19; w razie naruszenia prawa do znaku XIII. A 27, 29; w razie wdzierstwa w patent XIV. 103, 108, 109; zob. także wynagrodzenie szkody.
Odważenie: koszta 351; przy odbiorze przesyłki XI. 68.
Odwet zob. wzajemność.
Odwietrzające środki nie nadają się do opatentowania XIV. 2 l. 4 b.
Odwołanie: komisu 377; likwidatorów 134, 244, IV. 41; pełnomocnictwa handl. 47[4], 54[1]; prokury 45[1], 47[4], 54[1]; propozycyi 320; przełożeństwa sp. akc. 227[3]; przełożeństwa stowarz. IV. 15; przyjęcia propozycyi 320.
Odwołanie się od orzeczeń urzędu patentowego XIV. 87.
Odwrotna poczta 319[3].
Odznaczenie jako znak towarowy XIII. A. 4.
Oferta zob. propozycya.
Oferty zakładów ubezpieczeń VI. 15.
Ofiarowanie na sprzedaż 338.
Oglądanie towaru w domu składowym IX. 27.
Ogłaszanie: nadania patentu XIV. 64; rachunków stowarzyszenia IV. 22; wpisów do rej. handl. 13, 14, l. 11; wpisów do rej. stowarzysz. IV. 6, V. 16; wykreślenia znaków XIII. A. 22; zaciągnięcia znaków XIII. A. 17.
Ogłoszenia: spółki akcyjn. 209 l. 11, 210 l. 6; sp. komandyt. n a. 175 l. 8, 176 l. 5; stowarzysz. IV. 5 l. 11, 6 l. 6.
Ogłoszenie: istnienia spółki niejawnej 260; wyroku skazującego za naruszenie prawa do wzoru XII. 17; wyroku w razie naruszenia prawa do znaku XIII. A. 27; wyroku w razie wdzierstwa w patent XIV. 104.
Ogólne warunki ubezpiecz. zob. warunki.
Ogół: akcyonaryuszów 224 n.; komandytników 186, 195; uczestników stowarzysz. IV. 27.
Ograniczenia: ochrony patentowej XIV. 8; patentu XIV. 28; prokury 43; przełożeństwa spółki akcyjn 231; przełożeństwa stowarzyszenia IV. 19; spólnika co do prawa zastępstwa 116; spólnika co do zawiadowstwa 12[2], 86[4], 100; upoważnienia likwidatorów 138, IV. 45, 47.
Ograniczenie: wolności zarobkowania 284[2]; wniosków o unieważnienie lub cofnięcie patentu XIV. 93.
Ograniczona odpowiedzialność uczestników stowarzysz. IV. 2, 5 l. 12, 6 l. 7, 76, 78.
Ograniczone przyjęcie propozycyi 322.
Okaziciel zob. papiery na okaz.
Omyłka: przy obliczaniu przewoźnego X. A. I. 12, XI. 61; w rachunku 294.
Omyłki w rejestrze: handlowym II. 14; patentowym XIV. 85.
Opakowanie: 290[2], 351[3], 352; przy pakunku podróżnym XI. 31; przy przewozie koleją 422 l. 1, 424 l. 2, X. A. I. 9, 31 l. 2, XI. 58, 77, l. 2; tegoż oznaczenie XIII. A. 11.
Opis patentowy XIV. 52, 98, 115.
Opłata przewoźnego zob. zapłata.
Opłaty: cłowe przewoźnika 409; domu składowego IX. 28a; od patentu XIV. 114; od postępowania w sprawach patent. XIV. 116, 117; przy rejestrowaniu wzoru XII. 6.
Opłaty stemplowe od dowodów składowych IX. 40.
Opóźnione wypełnienie kupna 354, 355.

Opuszczenia—ich znaczenie 279.
Organizacya zakładów ubezpieczeń VI. 21.
Orzeczenia patentowego trybunału XIV. 89.
Orzeczenie: co do wywłaszczenia z patentu XIV. 15; co do wzruszenia patentu XIV. 78, 79; o kosztach sporu o istnienie prawa do znaku XIII. B. 6.
Orzecznictwo handlowe I. 38—43.
Orzeł cesarski jako znak towarowy XIII. A. 4.
Osnowa obligu kupca 274.
Osobisty majątek spólnika jawnego 119.
Osobisty wierzyciel: komandytnika 170[2]; spólnika jawnego 119, 121, 126; spólnika osobiście odpowiedzialnego I. 31; uczestnika stowarzyszenia IV. 56, 59.
Osoby: prawnicze 149, I. 36, IV. 75; trzecie 87[2], 231[1]; tworzące spółkę jawną 85[1]; umieszczone w magazynie, sklepie lub składzie 50; w handlu kupca I. 39 l. 2; zostające pod opieką 149, I. 36, IV. 75.
Ostateczne obliczenie: przy rozwiązaniu spółki jawnej 121[2], 141, 142; przy wystąpieniu lub wykluczeniu spólnika 130—132; przy spółce komandyt. 172; przy spółce niejawnej 265.
Ostatnia kolej przy przewozie X. A. I. 20, XI. 66.

Ostatni przewoźnik 410.
Oszacowanie: przy inwentacyi 31; przy sprzedaży zastawu kupieckiego I. 47; przy wniesieniu rzeczy do spółki 91, 180.
Oszustwo: spedytora 386[3]; sprzedawcy 350; stręczyciela han. 84 c II a; w rachunku 294.
Oświadczenia woli przełożeństwa: spółki akc. 217; stowarzyszenia IV. 17.
Oświadczenie się z gotowością załatwiania zleceń 323.
Oznaczanie towarów: cudzem nazwiskiem, firmą lub herbem XIII. A. 10; własnem nazwiskiem lub firmą XIII. A. 5.
Oznaczenie: opakowania XIII. A. 11; sklepu na zewnątrz 26[2]; sposobu przesyłki 344, 345; terminu zapłaty przez podróżn. handl. 49[3]; towaru przy przewozie 392 l. 1, X. A. I. 6 d, XI. 51 d, 52, 58; wartości przy inwentacyi 31.
Oznaczona rzecz przy kupnie 324, 342.
Oznaczona taryfa zob. taryfa.
Pakunek podróżny 425, XI. 30.
Pakunek ręczny XI. 28.
Pakunkowy rewers XI. 32, 39.
Państwo jako kupiec 272[4], 421[1].
Państwowe koleje 272[4].
Państwowy nadzór zob. nadzór.
Papiery: legitymacyjne 307[1]; na okaziciela 301[4], 307, 325; pozbywalne przez indos 301, 302, 304, 325; przewodnie 393, X. A. I. 6 h, 10, XI. 51 h, 59; publiczne 271 l. 1; towarowe 303[1], 306[1], 313[9].
Papiery wartościowe: jako przedmiot przewozu 395, X. A. III. 1, XI. 50 B. 2; komis kupna lub sprzedaży 376; nabycie 271 l. 1; zatrzymanie 313.
Patent: XIV. 1; dodatkowy zob. tamże; nadanie XIV. 48, 64; państwa XIV. 65; pierwszeństwo XIV. 4, 5, 54, 120; przeniesienie XIV. 18, 29; przywłaszczenie XIV. 113; skutki XIV. 8; zarządu wojskowego XIV. 65; zawisłość XIV. 4, 14, 30; zgłoszenie XIV. 48 n.
Pełnomocnictwo a komis 360[2].
Pełnomocnictwo handl.: przeniesienie 53; rozmiar 47 — 51; zgaśnięcie 54.
Pełnomocnictwo kupca 297.
Pełnomocnictwo przy zgłoszeniach do rejestru 19[2], I. 10.
Pełnomocnictwo w czynn. handl. 298.
Pełnomocnictwo w sporach o prawo do znaku XIII. B. 5.
Pełnomocnictwo w sprawach patentowych XIV. 7.
Pełnomocnik handlowy: 47; podpis 48; prowizya 56[2]; przekroczenie granic 55; przy wpisie w rejestr 12[2], 19[2], I. 10; stręczyciel być nie może 69 l. 2; zawinienie 52[1].

Pełnomocnik ogółu: akcyonaryuszów 226; komandytników 195; uczestników stowarzyszenia IV. 25.
Pełnomocnik spółki akc. 234.
Pełnomocnik stowarzyszenia IV. 26.
Pełnomocnik zakładu ubezpieczeń VI. 14.
Per prokura zob. prokura.
Piekarz 4[2].
Pieniądze: jako przedmiot przewozu 395, X. A. III. 1, XI. 50 B. 2; jako przedmiot zatrzymania 313[4]; rozdział w likwidacyi stowarzyszenia IV. 48; wniesienie do spółki 91.
Pieniężna zapłata zob. zapłata.
Pierwszeństwo prawa: do patentu XIV. 4, 5, 54, 120; do znakn XII. A. 19.
Pierwszeństwo praw patentowych XIV. 23.
Pierwszeństwo przy kolizyi praw zastawu komisanta, spedytora i przewoźnika 411.
Pierwszeństwo przy koncesyi na dom składowy IX. 3.
Pierwszy indos dowodu zastawnego (warrantu) IX. 20, 38.
Pignus irregulare jest środkiem nabycia handl. 271[2].
Pisemne kontrakty 85, 150, 250, 317.
Pismo ksiąg handl. 32.
Pismo zatwierdzające spółkę 176, 210.
Piwowar 4[2].
Płaca osób zatrudnionych przy przy przedsiębiorstwie w zarządzie przymusowym 47[4].
Płaca pomocników handl. 57, 60.
Pobieranie odsetek: przez akcyonaryusza 217; przez komandytnika 165, 197; przez spólnika jawnego 108; przez spólnika niejawnego 250[5], 255.
Pobory służbowe osób zatrudnionych przy przedsiębiorstwie w zarządzie przymusowym 47[4].
Pobranie 324[1], 342[2], 380[4], 409[1], X. A. I. 6 k, 13, 20, A. III. 5, XI. 51 k, 62, 66.
Pobranie: rewersy na takowe XI. 62.
Początek przedawnienia skarg przeciw: kolei X. A. I. 45, XI. 91; spólnikom 146[3]; uczestnikom stowarzysz. IV. 73.
Pocztowe zakłady 421.
Pocztowe zlecenie 325[4].
Podanie fałszywych okoliczności o stowarzyszeniu IV. 89.
Podatki od przedsiębiorstwa I. 7.
Podejście kolei X. A. I. 41, 44; XI. 88, 90.
Podjęcie się: budowy 271[7], 272[2], I. 38[3]; dostawy 271 l. 2; obrobienia lub przerobienia 272 l. 1; zlecenia 323.
Podjęcie towaru z domu składowego w toku umorzenia dowodu składowego IX. 39.

Podmiotowa właściwość sądu zob. właściwość.
Podmiotowe czynności handlowe 272, 273.
Podobieństwo znaków towarowych XIII. B. 3.
Podpis firmy: handlowej 15[2]; likwidacyjnej 139, IV. 46; spółki akcyjnej 229[3]; spółki komandytowej 153; spółki jawnej 88; stowarzyszenia IV. 17.
Podpis firmy spółki a prawo zastępstwa 88[2].
Podpis likwidatorów 135, IV. 42, 46.
Podpis pełnomocnika handl. 48.
Podpis prokuranta 44.
Podpis przełożeństwa: spółki akcyjnej 229; stowarzyszenia IV. 17.
Podpis przewoźnika na dowodzie ładunkowym 414[2].
Podpisanie obligu przez kupca 274.
Podrabianie znaków towar. XIII. A. 23—25.
Podróżny handlowy: 49, I. 23; nie może pozbywać losów VII. B. 4.
Podstępne działanie wysyłającego X. A. I. 9, XI. 58.
Podwyższenie: składowego XI. 69; wkładki spólnika jawnego 92; wkładki spólnika niejawnego 252; wozowego XI. 69.
Podział czynności handl. 271[1].
Podzielność świadczenia 347[6], 354[3], 355[2], 359.
Pojedyncze czynności handl. spółk dorazowej 266[2].
Pojedynczy akcyonaryusz 224[1].
Pokrzywdzenie nad połowę: w czynn. handl. 286; w interesach ratowych VIII. 4.
Polecenie dłużnika przeciwne prawu zatrzymania 313[10], 314.
Polecenie: odpowiedzialność za nie 281[2].
Polisy: ubezpieczeń morskich 302; zakładów ubezpieczeń VI. 15.
Polubowny sąd: co do czynności domu składow. IX. 11; giełdowy III. 6; właściwość I. 40[1]; zapis 317[1].
Połączenie rzeczy z sobą przy kupnie handl. 271[5].
Połączenie spółek akcyjnych 245[2], 247.
Połączenie stowarzyszeń IV. 36[1].
Połowa miesiąca 328.
Pomniejsze stowarzysz. wzajem. ubezpieczeń VI. 44 n.
Pomoc prawna dla urzędu patent. XIV. 83.
Pomocnicza odpowiedzialność: akcyonaryusza 223; spólnika jawnego w konkursie spółki 122[3].
Pomocnicze środki do naśladowania wzoru XII. 12, 24.
Pomocnicze środki do wdzierstwa w patent XIV. 100 — 102, 105, 112.

Pomocniczy materyał 271[5].
Pomocnik handl.: prawa 57; stręczyciel nie może być 69 l. 2; upoważnienie 58; usługi 57[1]; wpisy do ksiąg 35.
Pomocnik przemysłowy 57[1].
Pomyłka zob. omyłka.
Ponowne rejestrowanie wykreślonego znaku XIII. B. 7.
Ponowny wybór przełożeństwa: spółki akc. 214[1]; stowarzyszenia IV. 17.
Poprzednie używanie: wynalazku XIV. 9; znaku towarowego XIII. B. 4.
Pora załatwiania przy wykonaniu czynn. handl. 332.
Poręczenie: jako czynn. handl. 281; kupca 273[4]; za zobowiązania akcyonaryusza 220[1].
Porozumienie się posiadacza handlu z spólnikiem niejawnym co do rozwiązania spółki lub zwrotu wkładki 259, 261 l. 4.
Porozumienie się spólników: co do rozwiązania spółki jawn. 123 l. 4; co do utrzymania spółki mimo wystąpienia spólnika 127.
Porozumienie się stron o rachunek bieżący 291[1].
Porównanie wzorów XII. 22.
Porządek wysłania towarów X. A. I. 5, XI. 56.
Porządny kupiec zob. staranność porządn. kupca.
Porządny tok czynności 347[3].
Posiadacz firmy: tegoż zmiana 25.
Posiadacze firm protokołowanych mają wyłączne prawo sprzedaży losów na raty VII. B. 2.
Posiadanie spółki jawnej 91[1].
Posiadanie: tegoż przeniesienie 306[1], 309[5], 313[8], 343[1], 354[2]; przeniesienie co do towarów złożonych w domu składowym IX. 23.
Posiłkowa odpowiedzialność zob. pomocnicza odpowiedz.
Pospieszna przesyłka X. A. I. 6 g, XI. 39, 51 g.
Pospolita wartość przy wynagrodzeniu szkody 396, X. A. I. 34, XI. 80.
Postępowanie: opatentowane XIV. 8, 110; repartycyjne zob. repartycya; ugodowe zob. ugoda w konkursie; w razie protestu przeciw nadaniu patentu XIV. 58 n; w razie wniosku o stwierdzenie co do patentu XIV. 111; w razie wniosku o wzruszenie patentu XIV. 70 n.; w sprawach o prawo do wzoru XII. 19 n.
Poszukiwania kolei w razie ubytku, uszkodzenia lub utraty przesyłki X. A. I. 25, XI. 71.
Pośredni spedytor 380[3], 382, 384.
Pośrednictwo stręczyciela handl. 66, 69 l. 4.
Pośredniczenie: w czynn. handl. 272 l. 4, 318[1], 319[3]; w umowach o przewóz 389.

Poświadczenia z rejestru: handlowego II. 25; stowarzyszeń V. 14.
Poświadczenie co do rezultatu subskrypcyi i wpłaty kapitału przy sp. komandyt. n. a. 177.
Poświadczenie: odbioru posagu I. 16[1]; odbioru towaru X. A. I. 44, XI. 68, 90.
Poświadczenie urzędowe złożenia wzoru XII. 5.
Potrącenie a zatrzymanie 313[4].
Potrącenie pełnomocnika handl. 47[2].
Potrącenie wierzytelności: spółki z długami spólnika 121; stowarzyszenia z długami uczestnika IV. 58.
Potrącenie z przewoźnego 398.
Potwarze na spólnika 125[4].
Potwierdzenie fałszywych okoliczności co do stowarzyszenia IV. 89.
Potwierdzenie złożenia znaku XIII. A. 13, 14.
Powet: małoletnich na opiekunach 149, IV. 75; przewoźników między sobą 412, 429; zob. także regres.
Pozbawienie władzy przełożeństwa stowarzysz. przez radę nadzorczą IV. 24.
Pozbawienie wolności stręczyciela handl. 84c II a.
Pozbycie: handlu 22, I. 39 l. 1; przedsiębiorstwa 22; towarów lub rzeczy ruchomych przez kupca 306; udziału spóln. osob. odpowiedz. w spółce komandyt n. a. 181.
Pozbywanie losów na raty VII. B. 2. 4.
Pozbywanie nadziei wygranej VII. A. 1, B. 1.
Pozbywanie nieruchomości przez: likwidatorów 137[6], IV. 44; prokuranta 42.
Pozbywanie towarów: nabytych celem odprzedaży 273; opatrzonych nieprawnie znakiem XIII. A. 23, 24.
Pozorne interesa 69 l. 7.
Pożyczka bodmeryjna 271[9].
Pożyczki: domu składowego IX. 12; komisanta 374; kupca 290; pełnomocnika handl. 47[3], stowarzyszeniom zarobk. nadają się do lokacyi VI. 30 l. 9.
Praca jako wkładka do spółki 93[2], 150[3], 250[2].
Prawa z umowy o przewóz X. A. I. 16, XI. 66.
Prawa żony kupca I. 16, 17.
Prawdziwość listu przewozowego X. A. I. 7, XI. 53.
Prawo do: patentu XIV. 4. 5; wzoru XII. 2; znaku towarowego XIII. A. 2.
Prawo: głosowania zob. głosowanie; pierwszeństwa zob. pierwszeństwo; pobieranie odsetek zob. odsetki; regresu zob. regres; rozrządzania towarem podczas przewozu 402,

X. A. I. 15, XI. 64; sprzedaży zob. sprzedaż; wyboru zob. wybór; zastawu zob. zastaw; zatrzymania 313—316, I. 44; z patentu XIV. 8.
Premia: ubezpieczenie za nią 271 l. 3.
Premiowy interes 376[1].
Produkcya: pierwotna 85[1], 271[7], 272[2]; własna 271[2].
Produkta wytworzone z naruszeniem prawa do wzoru XII. 24.
Prokura: ograniczenie 43; przeniesienie 53; spółki akcyjnej 43[1]; spółki komandyt. na akcye 196[1]; spółki jawnej 104, 118; stowarzyszenia V. 8; w toku likwidacyi 137[6]; wpis II. 30[1]; zbiorowa 41, 44[2]; zgaśnięcie 45, 46, 54; zgłoszenie do rejestru 45, II. 30[1].
Prokurant: fałszywy 55; nie ma prawa żądać udzielenia ksiąg 40[2]; nie może nim być stręczyciel handl. 69 l. 2; podpis 44; prowizya 56[2]; sprzedaż nieruchomości 42; wina 52[1]; zobowiązania wekslowe 42.
Prolongacya terminu 279[2], 331[1], 357[2].
Prolongacye giełdowe III. 15.
Promesa: akcyjna 173[1]; nadziei wygranej VII. A. 1.
Promesowy: dowód VII. A. 1 d; interes VII. A. 1.
Propozycya: kupca 297; między nieobecnymi 319—321; między obecnymi 318; odwołanie 320; przyjęcie 319—322.
Prospekty zakładów ubezpieczeń VI. 15.
Prośba o dozwolenie wysprzedaży XV. 2.
Protest co do zwłoki przy kupnie 358.
Protest przeciw nadaniu patentu XIV. 5, 58.
Protest z powodu niezapłacenia dowodu składowego (warrantu) IX. 31.
Protokolarne: położenie podpisu lub skreślenie firmy II. 21; zgłoszenie do rejestru handl. II. 21.
Protokół: umowy międzynarod. o przewóz X. A. IV; walnego zgromadz. spółki 190[1], 214; waln. zgrom. zagranicznej sp. akc. 249 uw. V; waln. zgrom. stowarzyszenia IV. 89; złożenia wzoru XII. 5.
Prowadzenie handlu na własny rachunek przedsiębiorstwa domu składow. IX. 12.
Prowadzenie interesów spółki kom. n. a. podlega kontroli rady nadzor. 193.
Prowadzenie przedsiębiorstwa spółki jawnej 85[2].
Prowadzenie sporów: przeciw przełożeństwu lub radzie nadzorczej spółki akc. 226; przeciw przełoż. stowarzysz. IV.

25; przeciw spóln. osobiście odpow. 194, 195; przez pełnomocnika handl. 47.
Prowizya: del credere 370; kolei od pobrania X. A. I. 13, XI. 62; kolei od wydatków w gotówce XI. 62; komisanta 371, 374, 375[3] i. f., 376; kupca 290; od kontraktów ubezpieczeń VI. 21; pełnomocnika handl. i prokuranta 56[2]; spedytora 381—384; wydawcza 371.
Próba: kupno dla 341; kupno według 340, 347; tożsamość 340[3] i. f.; zgodność z towarem 340[3].
Próbka ma być zachowana u stręczyciela 80.
Próbki towaru złożonego w domu składowym IX. 27.
Przechowanie ksiąg: handl. 33, 145, 246; stowarzyszenia IV. 51.
Przechowanie rzeczy u spedytora 379[2], 386[1].
Przechowanie towaru: nadesłanego 323, 348, 380; przy zwłoce w odebraniu 343.
Przechowanie tymczasowe towaru przed przewozem X. A. I. 5, XI. 55.
Przeciążenie wagonu X. A. I. 7, A. III. 3, XI. 51.
Przedawnienie mocy dowodowej ksiąg handl. I. 19[1].
Przedawnienie prawa do żądania odsądzenia od patentu XIV. 29.
Przedawnienie skarg przeciw: kolei X. A. I. 45, XI. 91; komandytnikowi 172; przedsiębiorstwu domu składowego IX. 14; przewoźnikowi 408; spedytorowi 386; spólnikowi jawnemu 146 — 149; sprzedawcy z powodu wad towaru 349; uczestnikom stowarzyszenia IV. 73.
Przedawniony weksel 301[1].
Przedłożenie: ksiąg handl. zob. księgi h.; ksiąg i papierów przy spółce niejawnej 253; podań do rejestru zwróconych II. 30[1].
Przedłużenie spółki: akcyjnej 214; jawnej 123 l. 5.
Przedłużenie terminu: odstawy X. A. III. 6, XI. 63; wykonania czynn. handl. 333; zapłaty opłat patent. XIV. 114.
Przedmiot: przedsiębiorstwa 17[1]; przedsięb. stowarz. rejestr. IV. 1, 88; świadczenia przy przekazie kupieckim 301; wysprzedaży XV. 2 l. 1, 4, 9.
Przedmiotowa właściwość zob. właściwość sądu.
Przedmiotowe czynn. handl. 271[1].
Przedmioty: warunkowo do przewozu przypuszczone X. A. I. 3, 43, A. III. 1, XI. 50 B, 89; wdzierstwa w patent XIV. 100—102; w wozach podróżnych 425, XI. 38; wyłączone od przewozu X. A. I. 3, 43, A. III. 1, XI. 50 A, 89.
Przedsiębiorstwo a licencya XIV. 22.
Przedsiębiorstwo a prawo do znaku XIII. A. 9.
Przedsiębiorstwo: czynności należące do jego wykonania 273, 274; przedsięwzięte w jego wykonaniu 272[8], 290, 306.
Przedsiębiorstwo domu składowego jest kupcem.
Przedsiębiorstwo: filialne 20[1], 21[1]; państwa I. 8; pozbycie 22; rękodzielnicze 47[4]; rodzaj 17[1]; rozszerzenie 16[2], 87[1]; spółki akc. 209 l. 2; sp. dorazowej 266[3]; sp. komandyt. n. a. 175 l. 3; sp. jawnej 85[2], 87[1]; sp. niejawnej 250[3]; stowarzyszenia IV. 1, 88; wykonywanie przez zastępcę 47[4]; wypożyczania na zastaw 312 uw.; zakładów ubezpieczeń VI. 5; zmiana 16[2], 17[1], 87[1]; zwinięcie 16[2], 123[6].
Przegląd bilansu 57[2], 105, 186, 193, 224, 225, IV. 27.
Przegląd ksiąg: handl. zob. księgi handl; stowarzyszenia IV. 51.
Przegląd rejestru: handl. I. 18, II. 28; patentowego XIV. 45; stowarzyszeń V. 15.
Przejęcie interesu zawartego przez pełnomocnika h., pomocnika h. lub prokuranta na rach. własny 56, 59.
Przejęcie interesu zawartego przez spólnika j. na własny rachunek 97[1].
Przejęcie przedsiębiorstwa spółki jawnej przez spólnika 133[2].
Przejęcie zobowiązań przy nabyciu firmy 22[1].
Przejście niebezpieczeństwa przy przesyłce 345.
Przejście praw: przewoźnika na następcę 382, 410; spedytora na następcę 382, 410; wskutek indosu 303.
Przekaz: 300—301, 323[1]; kupiecki 301; pisemny 300; przyjęcie 300, 301.
Przekazanie: spólnikowi jawn. pretensyi spółki 121, 123[1]; uczestnikowi wierzytelności stowarzysz. IV. 58.
Przekazy kasowe oprocentowane przy stowarzysz. IV. 93.
Przekonanie swobodne sędziego przy ocenie interesu na raty VIII. 8; zob. uznanie sędziego.
Przekroczenie granic: pełnomocnictwa 55, 298; upoważnienia przełożeństwa sp. akc. 241; upoważnienia przełożeństwa stowarzysz. IV. 23.
Przekroczenie zlecenia przez komisanta 362—364.
Przelew akcyi: 182, 224; zgłoszenie do księgi akc. 183.
Przełożeństwo spół. akc.: odpo-

wiedzialność 241, 245, 247, 248; odwołanie 227; ograniczenie 231; podpis 229; prowadzenie interesów 230; prowadzi likwidacyą 244; przesłuchanie pod przysięgą 232; skład 209 l. 7; upoważnienie 231; ustanowienie 209 l. 7, 227; wpis do rej. i zgłoszenie 228; zmiana 233.
Przełożeństwo stowarzyszenia: odpowiedzialność IV. 23; odwołanie IV. 15; ograniczenie IV. 19; podpis IV. 17; prowadzi likwidacyą IV. 41; przesłuchanie pod przysięgą IV. 20; skład IV. 6 l. 7, 15; upoważnienie IV. 18, 19; ustanowienie IV. 6 l. 7, 16; wpis do rej. IV. 16; zmiana IV. 16.
Przemiana przywileju w patent XIV. 121.
Przemysłowiec a kupiec I. 7[3].
Przemysłowy pomocnik 57[1].
Przeniesienie: długu na dalszy rachunek 291[3] i f.; dowodu składowego IX. 19, 23, 24; licencyi XIV. 22; patentu XIV. 18, 29; pełnomocnictwa handl. 53; posiadania 306, 309[5], 313[8], 343[1], 354[2]; posiadania towaru złożonego w domu składowym IX. 23; prawa do wzoru XII. 2; prokury 53; siedziby spółki jawn. 87; ubezpieczeń 245[2]; udziału w stowarzyszeniu IV. 83.
Przepadek: przedmiotów wdzierstwa w patent XIV. 100—102; towarów nieopatrzonych znakiem XIII. A. 31; towarów objętych bezprawnie wysprzedażą XV. 9.
Przepisanie znaku XIII. A. 9, 20, 21 c
Przerabianie rzeczy jako czynn. handl. 272 l. 1.
Przerobienie rzeczy nabytej celem odprzedaży 271 l. 1.
Przerwa przedawnienia 148, 386[1], IV. 74, X. A. I. 45.
Przerwa stosunków z koleją, która wystąpiła z umowy o przewóz międzynarod. X. A. I. 58.
Przesłanie: rachunku 288; towaru 344; zapłaty 325.
Przesłuchanie strony pod przysięgą w sporach: spółki akcyj. 232; jawnej 42[1], 117[1]; komandyt. 167[1]; stowarzyszenia IV. 20.
Przesyłanie towarów w własnem imieniu na cudzy rachunek 379.
Przesyłka: międzynarodowa X. A. I. 1, A. IV. 1.; przyjęcie przesyłki do przewozu z pierwotnym listem przewozowym 401, X. A. I. 27, XI. 74; zawartość X. A. I. 6 d, 7, XI. 51 d, 53.
Przesyłki: całowagonowe X. A. III. 2, XI. 52, 54; pocztowe 47[4]; pospieszne X. A. I. 6 g, XI. 39, 51 g; towarów między kupcami 274[3]; zwyczajne X. A. I. 6 g, XI. 51 g.
Przeszkody: odstawy 407, X. A. I. 24, XI. 70; przewozu X. A. I. 18, XI. 65; wysłania w drogę 394, X. A. I. 18, XI, 65.
Przeważna wartość pracy przy połączeniu rzeczy 271[5].
Przewozowy list zob. list.
Przewozowy rewers X. A. III. 1[1], XI. 39, 43, 45.
Przewozowy zakład 421.
Przewozy rozpoczęte w razie wystąpienia kolei z umowy o przewóz międzynarod. X. A. I. 58.
Przewoźne: obliczenie 392[2], X. A. I. 11, XI. 60; potrącenie 398; przy pakunku podróżnym XI. 32; spedytora 381—383; ściągnięcie przy odstawie 410, X. A. I. 20, XI. 66; utrata 398; zapłata 406, 408, X. A. I. 6 i, 44, XI. 51 i, 60, 90.
Przewoźnik: 271 l, 3, 390; odpowiedzialność zob. tamże; przybycie na miejsce odstawy 402, 405; przystąpienie do umowy o przewóz 401, X. A. I. 27, XI. 74; zastaw 306, 409, I. 46.
Przewóz: ceny XI. 6.
Przewóz dóbr: lądem 390; międzynarod. X. A. B; morzem 271 l. 4; zakazany X. A. I. 21. 3, XI. 50 A.
Przewóz osób 271 l. 4, XI. 10—29.
Przewóz zwierząt 424 l. 5, X. A. I. 31 l. 5, 6, XI. 44—48, 77 l. 5, 6.
Przewóz zwłok X. A. III. 1, XI. 42, 43.
Przewyżka przy rachunku bieżącym 291.
Przewyżka zysku: przy spółce akc. 217; przy sp. komandyt. n. a. 197.
Przeżycie zob. spółki na przeż.
Przybycie pociągu spóźnione XI. 26.
Przybycie przewoźnika na miejsce odstawy 402, 405.
Przyczyna zobowiązania nie potrzebuje być wyrażona w przekazie kupieckim 301.
Przyczynianie się do spółki dorazowej 267.
Przydłużek 305[1].
Przygotowania do rozpoczęcia przedsiębiorstwa spółki akc. 217[3].
Przygotowanie podróży 394, X. A. I. 18, XI. 65.
Przyjęcie propozycyi 319—322.
Przyjęcie przekazu 300—301.
Przyjęcie przesyłki: do przewozu 422, X. A. I. 5, XI. 6, 55; do przewozu z pierwotnym listem przewozowym 401, X. A. I. 27, XI. 74; odmowa z strony odbiorcy 407, X. A. I. 44, XI. 90; z listem przewoz. przez odbiorcę 391[1], 406, X. A. I. 17, XI. 67; z zapłatą należytości 408, X. A. I. 44, XI. 90.

Przyjęcie towaru przez kupującego 346.
Przyjęcie trzeciego do sp. jawnej 98.
Przyjęcie zlecenia 362[1].
Przymus pocztowy X. A. I. 2, XI. 50 A. I.
Przymus znakowy XIII. A. 6, 31.
Przymusowa licencya zob. licencya.
Przymusowy zarząd 47[4].
Przypadek zob. zdarzenie przypadkowe.
Przyrodzone właściwości towaru 395, 424 l. 4, X. A. I. 30, 31 l. 4, 32, XI. 75, 77 l. 4, 78.
Przyrost odsetek 293.
Przyrządy do podrabiania znaków XIII. A. 27, 28.
Przyrządy do wdzierstwa w patent XIV. 100—102, 105, 112.
Przyrzeczenia ustne przy interesie ratowym VIII. 8.
Przyrzeczenie zapłaty 300.
Przysięga zob. przesłuchanie pod przysięgą.
Przystąpienie dalszego przewoźnika do umowy o przewóz 401, X. A. I. 27, XI. 74.
Przystąpienie do: sporu zob. interwencya; stowarzyszenia IV. 3, 53.
Przystąpienie kolei do umowy międzynarod. o przewóz X. A. I. 58, 59[1].
Przystąpienie spólnika do spółki jawn. 87, 113.
Przywileje instytutów kredytowych 312 uw.
Przywileje: przemiana w patenty 121.
Przywłaszczenie sobie: patentu XIV. 113; wzoru XII. 2, 10 d.
Przywrócenie do pierwotn. stanu w postępow. przy wzruszeniu patentu XIV. 84.
Przywrócenie ubezpieczenia zgasłego przez niepłacenie premii VI. 12 l. 6.
Przyzwolenie walnego zgromadzenia nie wiąże przełoż. na zewnątrz 231, IV. 19.
Publiczna sprzedaż zob. sprzedaż.
Publiczne herby jako znak towar. XIII. A. 3 l. 2, 4.
Publiczny dom skład. zob. domy skład.
Rachunek bieżący 291.
Rachunek bieżący: czynności komisowych 374; interesów domu składowego IX. 28.
Rachunek: nie pokwitowany 51; przesłanie 288; uznanie 294.
Rachunki: likwidatorów 140[1]; komisanta 361[3]; przełożeństwa spółki akc. 239[2]; roczne spółki akcyjn. 225; roczne sp. komand. na akc. 193; spedytora 381[2]; spółki dorazowej 270[2]; stowarzyszenia IV. 22, 35, 89; wobec spólnika jawn. występującego lub wykluczon. 130; zakładów wzajemnych ubezpieczeń VI. 31 n., 34 n.

Rachunkowa waluta 336.
Rachunkowość kupiecka 28[2].
Rada czyni odpowiedzialnym 281[2].
Rada nadzorcza spółki akc. 225.
Rada nadzorcza spółki komand. n. a.: funkcye 191[1]; nadzór interesów 193; odpowiedzialność 204; prowadzenie sporów 194; skład 175 l. 6; spory przeciw niej 195; wybór 177 l. 3, 191; wynagrodzenie 192.
Rada nadzorcza stowarzyszenia IV. 24, 89.
Ratowy: interes VIII. 1., zapis VIII. 5, 8.
Raty: sprzedaż losów na r. VII. B. 2 nast.
Redukcya kapitału akcyjn 214[3], 248.
Refakcya 352.
Regres: małol. na opiekunach 149, IV. 75; przewoźników między sobą 412; przewożących kolei między sobą X. A. I. 27, 47—56, XI. 74; przy papierach pozbywalnych przez indos 303[1]; właściciela dowodu zastawnego (warrantu) IX. 31, 36.
Regulamin domu składowego IX. 3 l. 3, 8, 9.
Regulamin kolejowy (423), XI.
Rejestr handlowy: 12 nast.; firm pojedynczych II. 2, 3; firm spółkowych II. 2, 7; wpisy 12[2].
Rejestr patentowy XIV. 45.
Rejestr stowarzyszeń zarobk. IV. 7, V.
Rejestr uczestników stowarzysz. IV. 14, 60[2], 89.
Rejestr wzorów XII. 5.
Rejestr znaków towarowych XIII. A. 13, 17.
Rejestrowanie: pełnomocn. patentowego XIV. 7; pełnomocn. w sprawach ochrony wzoru XIII. B. 5.
Rejestrowanie: wzorów XIV. 5—9; znaków XIII. A. 13—16, B. 7; znaków wykreślonych XIII. B. 7.
Rejestry co do sprzedaży losów na raty VII. B. 3.
Reklamacye u kolei X. A. I. 12, 44, XI. 61, 90.
Rekursy w sprawach rejestru handl. 22[3], 26[1], 27[1].
Remuneracya członków przełożeństwa 227[2].
Repartycya IV. 61—72.
Reprezentacya zagranicznej spółki akc. 249 uw. IV.[1].
Res iudicata zob. rzecz osądzona.
Restaurator 4[2].
Retencya zob. zatrzymanie.
Rewers: co do pobrania XI. 62; odbiorczy XI. 54; pakunkowy XI. 32, 39; przewozowy X. A. III.[1], XI. 39, 43, 45; składowy IX. 17, 18, 23; transportowy zob. przewozowy.
Rezerwy premii VI. 28.

Ręczny pakunek XI. 28.
Ręczny zastaw zob. zastaw.
Ręczny znak 19[1].
Ręczyciel: odpowiedzialność 281.
Rodzaj przedsiębiorstwa 17[1].
Rodzaje żywności nie nadają się do opatentowania XIV. 2. l. 4 a.
Roszczenia z umowy o przewóz X. A. I. 28, 44—46, XI. 90, 91.
Rozciągnięcie działalności stowarzysz. poza ustawowy zakres IV. 88.
Rozdział dywidend przy akcyjn. towarz. ubezp. VI. 22.
Rozdział kwoty: uzyskanej z sprzedaży towaru w domu składowym IX. 35; zapłaconej przez odbiorcę między koleje X. A. I. 23.
Rozdział majątku: spółki akc. 245; spółki komand. na akc. 202.
Rozdział nadwyżki przy towarz. wzaj. ubezp. VI. 22.
Rozdział pieniędzy w toku likwidacyi: spółki jawnej 141; stowarzyszenia IV. 48, 81.
Rozdział zysku i straty: spółki akc. 224, 225; spółki dorazowej 268; spółki jawn. 109; spółki komand. 162; spółki kom. n. a. 186, 193; spółki niejawn. 254, 255; stowarzyszenia IV. 5 l. 6, 27.
Rozkład terminu odstawy między koleje uczestniczące w przewozie X. A. III. 10.
Rozmiar: odpowiedzialności solidarnej 281; zgłoszenia patentowego XIV. 49, 52.
Rozpoczęcie czynności spółki 86 l. 3, 110[1], 163.
Rozpoczęcie przedawnienia 146, 386, X. I. A. 45, XI. 91.
Rozpoczęte przewozy w razie wystąpienia kolei z umowy o przewóz międzynarod. X. A. I. 58.
Rozporządzenia spólników wiążą przy zastępstwie 140.
Rozporządzenie komitenta: zwłoka w tym względzie 366.
Rozporządzenie władzy administracyjnej rozwiązujące: spółkę akc. 240, 242 l. 3; stowarzyszenie IV. 36—39, V. 5.
Rozprawa co do wzruszenia patentu XIV. 72—74.
Rozprawa nad obrachunkiem dopłat IV. 63.
Rozrządzanie towarem podczas przewozu 402, X. A. I 15, XI. 64.
Rozszerzenie przedsiębiorstwa zakładu ubezpieczeń VI. 5.
Rozwiązanie spółki akc.: 240, 242—248; a wykreślenie firmy 243[1], 244[1]; wpis 243, 247 l. 4; zapomocą fuzyi 215, 245[2], 247.
Rozwiązanie spółki jawnej: a wykreślenie firmy 123[1], 129[1]; ipso iure 123; na żądanie spólnika 125; na żądanie wierzyciela spólnika 126; skuteczność wobec trzecich 25[2], 129; wpis 129.
Rozwiązanie spółki komandyt.: 170, 171; sp. kom. n. a. 186, 199.
Rozwiązanie spółki niejawnej 253[1], 259, 261, 262.
Rozwiązanie spółki: wpływ na właściwość sądu l. 39 l. 3.
Rozwiązanie stosunku służbowego 62—64.
Rozwiązanie stowarzyszenia IV. 36, 40, 41[1].
Rozwikłanie interesów giełdowych III. 16.
Różnica kursu zob. gra.
Ruszenie przewoźnika w podróż 394.
Rząd państwa: patenty XIV. 65; prawo przejęcia patentu XIV. 15.
Rzecz nieruchoma zob. nieruchomość.
Rzecz osądzona w stosunku do spólników jawnych 112[2].
Rzecz oznaczona jako przedmiot świadczenia 324, 342.
Rzecz ruchoma 271[3], 272 l. 1.
Rzecznicy patentowi XIV. 43, 122.
Rzeczowa właściwość zob. właściwość sądu.
Rzeczoznawcy co do ksiąg handl. 32[2], 38[1].
Rzemieślnicy — ich odprzedaże 273.

Rzemiosło — tegoż zakres 272 l. 1, 3, 5, 273[5].
Rzeźnik 4[2].
Saldo 291[3].
Samoistne dzieła sztuki jako wzór przemysłowy XII. 3.
Samoistność patentu dodatkowego XIV. 14, 45.
Sąd handlowy 3.
Sąd polubowny zob. polubowny sąd.
Sąd: spółki akcyjnej 213, 247 l. 2; sp. jawnej 111, 144[3]; spółki komand. 164; stowarzyszenia IV. 12, 50; uznanie zob. tamże.
Sądowy akt 174, 198, 208, 214.
Sekretarz sądu polub. giełd. III. 6[1].
Sekwestracya na żądanie wierzyciela spólnika jawnego 119[2].
Sekwestracya narzędzi, produktów wytworzonych z narusz. prawa do wzoru i środków pomocn. XIII. 24.
Sekwestrac. przedmiotów wdzierstwa w patent XIV. 105.
Sekwestracya znaków podrobionych oraz narzędzi i przyrządów XIII. A. 28.
Senzal zob. stręczyciel.
Siedziba: spółki akc. 209[2], 210 l. 2; sp. jawnej 86[3], 111; sp. komandyt. 151 l. 3; sp. komand. n. a. 175 l. 2, 176 l. 3; stowarzysz. IV. 5 l. 1; urzędu patent. XIV. 34.

Siła wyższa 380[5], 395[2], X. A. I. 5, 30, XI. 65, 75.
Skarga o nieważność orzecz. sądu polubown. III. 6[1], IX. 11.
Skarga o rozwiązanie spółki jawn. 125[1].
Skarga o wykluczenie spólnika jawn. 128[1].
Skarga o wykreślenie znaku XIII. B. 4.
Skarga o zaniechanie wdzierstwa w patent XIV. 96.
Skarga odbiorcy o wydanie towaru i listu przewoz. 405, X. A. I. 15, 16, XI. 64, 66.
Skarga przeciw obrachunkowi dopłat IV. 66, 86.
Skarga wzajemna przeciw kolei X. A. I. 27, XI. 91.
Skargi przeciw kolei X. A. I. 26, XI. 74.
Skargi przeciw przedsiębiorstwu domu składow. IX. 14.
Skargi przeciw przewoźnikowi 408.
Skargi przeciw spedytorowi 386.
Skargi przeciw uczestnikom stowarzyszenia IV. 73.
Sklep: osoby w nim umieszczone 50; oznaczenie zewnętrzne 26[1].
Skład przełożeństwa: spółki akc. 209 l. 7, 227; stowarzysz. IV. 6 l. 7, 15.
Skład towarów: nie jest filią 21[1]; osoby w nim umieszczone 50.
Skład urzędu patentowego XIV. 34.
Składowa księga zob. księga.
Składowe: kupca 290, 313[2]; od pakunku podróżn. XI. 33; od przesyłki XI. 56, 69.
Składowy dom zob. domy.
Składowy dowód 302, 313, 374, IX. 17 nast.
Składy wolne IX. 2.
Skradzione rzeczy 306, 307.
Skreślenie firmy i podpisu wobec sądu II. 21.
Skreślenie podpisu: likwidatorów 135, IV. 42; prokuranta 45; przełożeństwa sp. akc. 228; przełożeństwa stowarzysz. IV. 16; zarządcy przymusowego 47[4].
Skuteczność prawa patent. i praw do niego się odnoszących wobec trzecich XIV. 23.
Skuteczność praw żony kupca i spólnika osob. odpow. wobec wierzycieli męża I. 16, 17.
Skuteczność spółki: akc. na zewnątrz 211; jawnej 110; komandyt. 163; komandyt n. a. 178.
Skuteczność stowarzysz. wobec trzecich IV. 8.
Skuteczność zmiany kontraktu wobec trzecich: przy sp. akc. 214; przy sp. komand. n. a. 198; przy stowarzyszeniu IV. 9.
Skutki czynności: komisanta 360, 368; pełnomocn. handl. 52; pełnomocn. do czynn handl. 297; prokuranta 52; przełożeństwa sp. akc. 230; przełożeństwa stowarzysz. IV. 18; spólnika jawn. 114; spóln. osob. odpowiedz. 168, 196; uczestnika sp. dorazowej 269.
Skutki działania przed wpisem: w imieniu sp. akc. 211; w imieniu sp. komandyt. n. a. 178; w imieniu stowarzysz. IV. 8.
Skutki patentu XIV. 8.
Skutki wpisu w rejestrze: handl. 12[2], 25, 46; patentowym XIV. 23.
Służba kolejowa XI. 1.
Solidarna odpowiedzialność: komandytnika 163, 168; likwidatorów 245, IV. 47, 82; przełożeństwa 241, 245, 247, 248, IV. 23, 82; rady nadzorczej 204; rozmiar 281; spólnika jawnego 112, 122[3]; spólnika niejawnego 257; uczestników stowarzysz. z odpowiedz. nieogran. IV. 53, 72; współzobowiązanych 280.
Solidarna odpowiedzialność za: działanie imien. sp. akc. przed wpisem 211; działanie im. sp. komand. n. a. przed wpisem 178; działanie im. stowarzysz. przed wpisem IV. 8; naruszenie prawa do znaku XIII. A. 27; wypuszczenie akcyi 173, 178.

Solidarność przy spółce dorazowej 269.
Sortymentowy handel 272[7].
Spadek: uprawnia do żądania udzielenia ksiąg 40; wytworzyć może sp. jawną 85[2].
Species zob. rzecz oznaczona.
Specyfikacyjne kupno (315).
Spedytor: czynności 272 l. 3; jako przewoźnik 385; koszta 381, 382; najmuje środki przewoz. na własny rachunek 383; nakłady 381, 382; obowiązki 380; odpowiedzialność 382, 386; pośredni 380[3], 382, 384; prowizya 381—383; przechowanie towaru 380; przewoźne 381—383; ubezpieczenie 367[2]; usługi 290; wydatki 381, 382; zaliczki 382, 411; zastaw 306, 382; zatrzymanie 313[2].
Spekulacye giełdowe 371[1].
Spekulacyjna sprzedaż 271 l. 2.
Spekulacyjne kupno 271 l. 1.
Spisy towarowe 302, 313, 374.
Spory: co do własności wzoru (463), XII. 19; o prawo do znaku (463), XIII. A. 30; stowarzyszenia IV. 20, 25; z czynności zawodowych stręczycieli handl. I. 39 l. 1.
Spory z stosunków: dotyczących ochrony przywilejów (463); dyrektorów i likwidat. spółki między sobą i do spólników I. 39 l. 3; między pryncypałem a osobami w jego handlu

l. 39 l. 2; spólnika niej. do posiadacza handlu I. 39 l. 3; spólników między sobą I. 39 l. 3; uczestników spółki dorazowej I. 39 l. 3; uczestników sp. handl. nierejestrow. I. 39 l. 3.

Sposób: przesyłki towaru 344, 345; zbadania towaru 347[3]; zwołania walnego zgromadzenia 175 l. 7, 189, 238, IV. 30.

Spólnik jawny: konkurs zob. tamże; nie może być świadkiem 137[4]; odpowiedzialność 112, 113, 122; staranność przy zawiadowstwie 94; szkoda z jego winy 94[2], 95[2], 97; udział w majątku spółki 91[1], 106; udział w zysku i stracie 107—109; wydatki 93; wykluczenie 87[1], 128; wynagrodzenie za trudy 93[3]; wystąpienie 127, 132; zakaz konkurencyi 96.

Spólnik niejawny: a komandytnik 250[4]; konkurs 261 l. 3; odpowiedzialność 257; stanowisko w konkursie posiadacza handlu 258, 259; udział w zysku i stracie 254, 255; wkładka 252.

Spólnik osobiście odpowiedzialny: przy sp. kom. 150[4]; przy sp. kom. n. a. 175 l. 1, 196; wkładka 181; wystąpienie 199; zastrzeżenie szczególnych korzyści 180.

Spółka akcyjna: firma, kontrakt, konkurs, zob. tamże; nabywanie praw 230; przełożeństwo zob. tamże; rozwiązanie zob. tamże; sąd 213, 247 l. 2; siedziba 209[2], 210 l. 2; utrata majątku 240; wpis 210; zawiązanie 208.

Spółka dorazowa 266—270; zob. stowarzysz. do pojed. czynn. handl.

Spółka handlowa 5, 85[3], 250[1], I. 7[1].

Spółka jawna: firma, konkurs, kontrakt zob. tamże; nabywanie praw 111, 114; sąd 111, 144[2]; siedziba 86[3], 111; wpis 110; zastępstwo 114—118; zawiadowstwo 99—104; zawiązanie 86; zgłoszenia 86—88.

Spółka komandyt.: firma, konkurs, kontrakt zob. tamże; nabywanie praw 167; rozwiązanie zob. tamże; sąd 164; siedziba 151 l. 3; skuteczność wobec trzecich 163; zawiązanie 151; zgłoszenie 151; zmiany 155.

Spółka komandyt na akcye: 173 — 206; firma, konkurs, kontrakt, nabywanie praw, rozwiązanie zob. tamże; siedziba 175 l. 2; wpis 178; zawiązanie 174; zgłoszenie 177.

Spółka niejawna: firma 251; konkurs 258, 259; nie jest spółką handl. 250[1], zawiązanie 250[2].

Spółka zagraniczna 86[1], 249 uw.

Spółka zarobkowa 85[3].

Spółki ubezpieczeń VI. 2; dziedziczące, na przeżycie, Tontiego VI. 13, 19, 33 l. 13.

Spór między spólnikami jawn. co do likwidacyi 133[2].

Spór o przyjęcie lub stan towaru 407.

Spóźnienie odjazdu lub przybycia pociągu XI. 26.

Spóźnienie odstawy zob. uchybienie terminu.

Sprawdzanie bilansu: spółki akc. 224, 225; spółki komand. n. a. 186; stowarzyszenia IV. 27.

Sprawdzanie legitymacyi posiadacza: akcyi 183; dowodu składowego IX. 26; papieru indosowanego 305.

Sprawdzenie: uszkodzenia lub utraty przesyłki 408, X. A. I. 25, 44, XI. 71, 72, 90; wagi i ilości sztuk przesyłki X. A I. 8, XI. 53; zawartości posyłki X. A. I. 7, XI. 53.

Sprawozdania: o stanie stowarzyszenia IV. 89; rachunkowe zakł. ubezpieczeń VI. 34.

Sprostowanie: listu przewozowego XI. 56; omyłek w rejestrze handl. 12[2], II. 14.

Sprzeciwienie się spólnika jawn. przy zawiadowstwie 100[2], 102[1].

Sprzedaż: biletów jazdy koleją XI. 13; nadesłanego towaru wadliwego 348[3]; nadziei wygranej VII. A.

Sprzedaż nieruchomości: przez prokuranta 42; w toku likwidacyi 137, IV. 44.

Sprzedaż przedmiotów: wynalazku patentowanego XIV. 95 a; zatrzymanych 315.

Sprzedaż przedsiębiorstwa 22.

Sprzedaż przesyłki w razie przeszkód odstawy 407, 409, XI. 70.

Sprzedaż spekulacyjna 271 l. 2.

Sprzedaż towarów wytworzonych z naruszeniem prawa do wzoru XII. 12.

Sprzedaż towaru: w razie zwłoki kupującego w odebraniu 343; w razie zwłoki z zapłatą ceny kupna 354[5], 357; komisowego w razie grożącej szkody 365, 366; komisowego na zaspokojenie wierzytelności komisanta 375; złożonego w domu składowym IX. 32—34.

Sprzedaż zastawu kupieckiego: publiczna 311; sądowa 310, I. 47; zapomocą stręczyciela 311.

Sprzedaże przedsięb. domu składowego IX. 16.

Sprzedaże w sklepie 50.

Sprzeniewierzenie spedytora 386.

Stacya kolejowa nie jest filią 21[1].

Stan: majątku kupca 28, I. 20;

towaru zob. stwierdzenie stanu.
Staranność kolei X. A. I. 6 l, XI. 52 l, 70.
Staranność porządnego kupca 282, 343, 344, 361, 367, 380, 397, IX. 14, XI. 70.
Staranność przedsiębiorstwa domu składow. IX. 14.
Staranność spólnika jawnego przy zawiadowstwie 94.
Staranność uczestnika spółki dorazowej 270[1].
Starszyzna giełdowa III. 2 l. 5, 3, 11.
Statut: giełdy III. 2; spółki, stowarzyszenia zob. kontrakt; zakładu ubezpieczeń VI. 6.
Stołowanie III. 15.
Stopa monety przy wykonaniu czynn. handl. 336.
Storno 47[2], 49[3].
Stosowanie wzoru w przemyśle krajowym XII. 9.
Stosunek: dyrektorów i likwidatorów spółki między sobą i do spółki I. 39 l. 3; kolei przewożących między sobą X. A. I. 23, 47—56; osób umieszczonych w handlu do trzecich 50, 52, 55, I. 39 l. 2; pryncypała do osób w jego handlu 47[1], I. 39 l. 2; rachunku bieżącego 291; służbowy 47[1], 57[1], I. 39[4]; spólnika niejawn. do posiad. handlu 251 nast., I. 39 l. 3; spólników między sobą 90—109, 157, I. 39 l. 3; uczestników spół. dorazowej 269, I. 39 l. 3; uczestników spółki h. nierejestrow. 85[3], I. 39 l. 3; uczestników stowarzysz. IV. 11; współposiadaczy patentu XIV. 13.
Stosunki handl. kupca z dającym zlecenie 323.
Stowarzyszenia stręczycieli handl. 69 l. 3.
Stowarzyszenie do pojedynczych czynn. handl. 266—270; różnice od spółki jawn. 266[2].
Stowarzyszenie zarobkowe i gospodarcze: firma IV. 3 l. 1, 4; jest kupcem 5[2], IV. 13; konkurs, kontrakt zob. tamże; księgi 37[5], IV. 22; ma pierwszeństwo przy koncesyi na dom składowy IX. 3; nabywanie praw IV. 12, 18; prokura V. 8; przełożeństwo zob. tamże; rejestr V; sąd IV. 12, 50; siedziba IV. 5 l. 1; spory IV. 20, 25; wpis IV. 8; założenie IV. 3; zdolność prawna i procesowa IV. 12.
Stowarzyszenie wzaj. ubezpiecz. na mały rozmiar VI. 44 n.
Strata kapitału: sp. akc. 240; stowarzyszenia IV. 84.
Strata spólnika jawn. przy zawiadowstwie 93.
Straż przy przewozie 424 l. 6, X. A. I. 31 l. 6, X. A. III. 1. 3) c; XI. 42, 44, 77 l. 6.

Stręczne 82, 376[6].
Stręczyciel handlowy: czynności 272 l. 4, 276, I. 39 l. 1; kaucya 84 c III. 2; licytacye 70; mianowanie 84; nadzór 84 b; obowiązki 69, 69 a; przy czynn. giełd. III. 7; przysięga 84 IV; sprzedaże 311, 343[8]; stowarzyszenia 69 l. 3, 84 a; tajemnica 69 l. 5, 69 a, 76; ustąpienie 75; usunięcie 84 c II 3; użycie pomocników 69 l. 4; wina 81; zachowanie prób 80; zaręczenia 69 l. 1; zastępstwo 69 l. 8; zawieszenie 84 c. II. 2, III.
Stręczyciele spedycyi 389.
Stwierdzenie: stanu towaru 348, 365, 407, X. A. I. 25, 44, XI. 71, 72, 90; ubytku, uszkodzenia lub utraty towaru w domu skład. IX. 14; wagi przesyłki XI. 53; wolności od patentu XIV. 111; wysokości szkody przy przewozie X. A. I. 25, XI. 71; złożenia wzoru przemysł. XII. 5; zob. także sprawdzenie.
Subjekt 50, 57[1].
Subskrypcya zob. zapisanie się.
Sukcesya co do handlu 22.
Swawolne wzruszanie patentów XIV. 82.
Swoboda formy przy czynn. handlowych 317.
Swobodne przekonania sędziego zob. przekonanie, uznanie.
Szczególne korzyści dla spólnika osobiście odpowiedz. 180.
Szczególne niebezpieczeństwo przewozu 424 l. 4, X. A. I. 31 l. 4, XI. 77 l. 4.
Szczególne taryfy zob. taryfy.
Szczególny bilans zagran. spółki akc. 249 uw. V.
Szkoda: przy czynn. h. 283; zrządzona spółce jawnej przez spólnika 94[2], 95[2], 97; zob. także obliczenie, odpowiedzialność, odszkodowanie, wynagrodzenie.
Szkodliwe zdrowiu wynalazki XIV. 2 l. 1.
Sztellaż 376[1].
Szyld 26[1].
Szynkarz 4.
Ściągnięcie wierzytelności: spółki przez likwidatorów 137[3]; stowarzysz. przez likwidatorów IV. 44.
Ściągnięcie wierzytelności z przewozu: przez ostatnią kolej X. A. I. 20, XI 66; przez ostatniego przewoźnika 410; zapomocą urzędu centralnego X. A. II. 3.
Sciągnięcie wpłat na akcye 220[1].
Śmierć dłużnika: wpływ na właściwość sądu I. 38[3].
Śmierć: komandytnika 170, kupca 85[2], 297; posiadacza handlu przy sp. niejawn. 261[1]; pryncypała 54; spólnika jawnego 25[2], 123 l. 2, 133; spólnika

niejawnego 264; stręczyciela handl. 75; uczestnika stowarzyszenia IV. 54.
Średni gatunek i dobroć towaru 335.
Srodek miesiąca 327.
Środki pomocnicze zob. pomocnicze środki.
Środki zabezpieczające zob. zabezpieczające środki.
Świadczenie podzielne zob. podzielność.
Swiadczenie: przy papierach pozbywalnych przez indos 301, 325; przy przekazie kupieckim 303, 325.
Świadectwa o istnieniu zwyczajów handl. 1[1].
Świadectwa z rejestru: handl. II. 25; stowarzyszeń V. 14.
Święto: wpływ na termin wykonania czynn. handl. 329; wpływ na termin odstawy X. A. III. 6, XI. 63; wyklucza przyjęcie i wydanie posyłki zwyczajnej XI. 56.
Taksa przy rejestrowaniu: wzoru XII. 6; znaku XIII. A. 15.
Talon kuponowy 217[2].
Tara 352.
Targowa cena zob. cena.
Taryfa kosztów przewozu przy spedycyi 384.
Taryfy opłat domu składowego IX. 7, 10.
Taryfy premii ubezpieczeń VI. 8.
Taryfy przewoźnego X. A. I. 11, XI. 7.
Taryfy szczególne (wyjątkowe) przy przewozie X. A. I. 6 e, 14, 35, 37, XI. 51 e, 81, 83.
Telegraf 278[1] i. f.
Termin: dodatkowy 356[3]; nieprzekraczalny 357[1].
Termin ochrony prawa do wzoru XII. 4.
Termin odebrania: towarów z dworca XI. 69; zwierząt XI. 46.
Termin odstawy; 392, X. A. I. 14, A. III. 6; XI. 55, 63; przedłużenie, rozkład, wstrzymanie biegu zob. tamże; zwierząt XI. 47.
Termin wykonania czynności handl. 328—330.
Termin zastosowania wzoru w kraju XII. 9, 11 a.
Terminatki 73, 76, 77, 79, 304[2], 317.
Terminy likwidacyjne 331, III. 10.
Tłómaczenie czynn. handl. 278, 279.
Tontyny zob. spółki Tontiego.
Towar: 271 l. 1; handlowy 335; komisowy 374[1]; kupiecki 335; oznaczenie przy kupnie 337; uznanie za dobry 339; wadliwy 283[1], 347.
Towarowe znaki zob. znaki.
Towarzystwo wzajemn. ubezp. 5[1], 37[5], 271 l. 3, VI. 1 n.
Tożsamość towaru z próbą 340[3] i. f.
Tradycya zob. przeniesienie posiadania.
Transportowy rewers X. A. III. 1[1], XI. 39, 43, 45.
Treść faktury 279[1], 324[1], 339[4], 347[4], 352[3].
Treść listu przewozowego 392, X. A. I. 6, XI. 51.
Treść wniosku o wzruszenie patentu XIV. 69.
Treść zgłoszenia patentu wzięta od innego XIV. 5.
Trwanie: patentu XIV. 4; prawa do wzoru XII. 4; prawa zastawu przewoźnika 409; składu IX. 18 l. 6, 28; wysprzedaży XV. 2 l. 3, 4.
Trybunał patentowy XIV. 41.
Tureccy poddani I. 4.
Twórca: wynalazku XIV. 4, 5, 58; wzoru lub modelu przemysł. XII. 2.
Tymczasowa ochrona patent. przed nadaniem patentu XIV. 57, 106.
Tymczasowe przechowanie towaru 348, X. A. I. 5, XI. 55.
Tymczasowe zabezpieczenie towaru 323.
Tytuł zobowiązania 291[3], 294.
Ubezpieczające zakłady zob. zakład.
Ubezpieczanie premiowe 271 l. 3.
Ubezpieczanie przez stowarzyszenia IV. 93, VI. 44 n.
Ubezpieczenie towaru: komisowego 360[3], 367[2]; nadesłanego przy zleceniu 323; spedycyjnego 380[4]; w domu składowym IX. 15; warunki zob. tamże.
Ubytek na wadze podczas przewozu X. A. I. 32, 44, 45; XI. 78, 90, 91.
Ubytek towaru: podczas przewozu 426, X. A. I. 25, 30, 44, 45, XI. 71, 75, 78, 90, 91; u spedytora 386; w domu składowym IX. 14.
Uchwała walnego zgromadzenia: spółki akc. 209 l. 10, 242 l. 2; spółki komand. n. a. 186, 190; stowarzyszenia IV. 27, 31, 32, 34, 36.
Uchwały urzędu patentowego XIV. 37, 40, 55, 56, 60, 68.
Uchybienie terminu odstawy: 386, 397, 398, 427 l. 2, X. A. I. 39, 40, 44, 45, A. III. 6, XI. 86, 87, 90, 91; przy pakunku podróżnym XI. 36.
Uchylenie kontraktu ubezpieczenia VI. 12.
Uczeń handl. 57, 61.
Uczestnicy spółki dorazowej: 267 nast; ich spory I. 39 l. 3.
Uczestnicy stowarzyszenia: interwencya IV. 25; odpowiedzialność IV. 2, 5 l. 12, 53 n., 76, 78; prawo głosu IV. 27; prawo przeglądu ksiąg IV. 51; przystąpienie IV. 3; rejestr IV. 14; udział zob. tamże; wystąpienie IV. 54, 77.

Uczestnicy wynalazku XIV. 3.
Udział akcyonaryusza: w majątku spółki 216; w zysku zob. dywidenda.
Udział komandytnika w zysku i stracie 161[1], 162.
Udział spólnika jawn. w czynnościach spółki po wystąpieniu lub wykluczeniu 130.
Udział spólnika jawn. w majątku spółki: 91[1], 106[2], 131; odstąpienie 98; zapowiedzenie 119; zmniejszenie 108.
Udział spólnika jawnego w zysku i stracie 109.
Udział spólnika niejawnego w zysku i stracie 250[5], 254, 255.
Udział ubezpieczonych w zysku VI. 13.
Udział uczestnika spółki dorazowej w zysku i stracie 268.
Udział uczestnika w stowarzyszeniu: IV. 5 l. 5, 48, 55—57, 59, 76, 77, 79, 81, 83; tegoż wypowiedzenie IV. 77.
Udział w nadziei wygranej VII. A. 1.
Udział w trwałem przedsiębiorstwie wyklucza spółkę dorazową 266[2].
Udziały akcyjne 173, 182, 207.
Udziały spólników osob. odpowiedzialnych przy sp. komandyt n. a. 181.
Udzielenie bilansu w odpisie: commis interessé 57[2]; komandytnikowi 160; spólnikowi niejawnemu 253.
Udzielenie cenników 337.
Udzielenie pozwolenia używania wynalazku zob. licencya.
Udzielenie wzoru władzy przemysłowej XII. 12.
Udzielenie zlecenia 360[1].
Ugoda w konkursie: komandytnika, kupca, spólnika jawnego, spólnika osob. odpow., spółki handl. I. 14, (448); stowarzyszenia IV. 52.
Ugody w toku likwidacyi: spółki 137; stowarzyszenia IV. 44.
Układ pisemny co do pozasądowej realizacyi zastawu 311.
Układanie bilansu: spółki akc. 209 l. 6; stowarzyszenia IV. 5 l. 6.
Układy małżeńskie I. 16, 17, II. 3, 7.
Ulepszenie wynalazku opatentowanego XIV. 4.
Ulgi należyt. przy stowarzysz. (550).
Ulotnienie się towaru podczas przewozu 395, X. A. I. 30, XI. 75.
Umocowanie oddawcy kwitu 296.
Umorzenie: dowodu składowego IX. 39; kosztów organizacyi zakładu ubezpieczeń VI. 21; papierów 305, 307[2]; prowizyi od kontraktów ubezpieczeń VI. 21.

Umowa o przewóz 391, X. A. I. 8, 16, 20, XI. 54, 66.
Umowa międzynarod. o przewóz towarów X. A.
Umowa wyklucza prawo zatrzymania 316.
Umowne miejsce wykonania kontraktu 324[1].
Umowy o rzeczy nieruchome 275.
Unieważnienie patentu XIV. 28, 67 n., 93.
Upływ czasu niszczy prawo wyboru przy zwłoce 354[3], 355[2].
Upływ czasu trwania: spółki akc. 242 l. 1; jawnej 123 l. 5; niejawnej 261 l. 5; stowarzyszenia IV. 36; por. czas trwania
Upomnienie się 288; por. zwłoka.
Upoważnienie likwidatorów: spółki 137; stowarzysz. IV. 44—47.
Upoważnienie pełnomocnika: handl. 47; spółki akc. 234; stowarzysz. IV. 26.
Upoważnienie podróżnego handl. 49, I. 23.
Upoważnienie prokuranta 42.
Upoważnienie przełożeństwa do zastępstwa: spółki akc. 231; stowarzysz. IV. 18, 19, 24.
Upoważnienie urzędników: spółki akc. 234, stowarzysz. IV. 26.
Upoważnienie zarządcy przymusowego 47[4].
Uprawnienie do dochodzenia praw z umowy o przewóz X. A. I. 26, XI. 73.
Uprawnienie do rozrządzania towarem podczas przewozu 402, 404, X. A. I. 15, XI, 64.
Urząd centralny dla przewozu międzynarod. X. A. I. 57, A. II. 1—3.
Urząd patentowy XIV. 33 n.
Urzędnicy; spółki akc. 234; stowarzysz. IV. 26; upoważnieni do licytacyi 311, 343.
Urzędowe czynności stręczycieli 272 l. 4, 276.
Urzędowe kursa 353, 357[4], III. 8.
Urzędy cłowe i podatkowe: ich czynności podczas przewozu 393, 402[1]; zob. czynn. cłowe.
Usługi kupca 290.
Ustanowienie przełożeństwa: spółki akc. 209 l. 7; stowarzysz. IV. 5 l. 7, 16.
Ustanowienie zastawu: na towarze w domu skład. IX. 25; kupieckiego 309.
Ustawowy zastaw zob. zastaw.
Ustąpienie wierzytelności komisanta 368.
Ustne przyrzeczenia przy interesie na raty VIII. 8.
Ustne zgłoszenia do rejestru II. 21.
Usunięcie: starszyzny giełdowej III. 11; stręczyciela 84c II. 3.
Usunięcie z towarów nieprawnych znaków XIII. A. 27.
Uszczuplenie wkładki spólnika niejawn. 255.
Uszkodzenie towaru: komisowego

365, 367; podczas przewozu 395, 396, 408, X. A. I. 25, 30, 44, 45, XI. 71, 75, 83, 90, 91; spedycyjnego 386; w domu składowym IX. 14.
Uszkodzenie wozów kolei XI. 23.
Utracone korzyści 283.
Utrata kapitału akcyjn. 240.
Utrata prawa do wzoru XII. 11.
Utrata prawa płacenia ratami VIII. 3.
Utrata praw z zapisania się na akcyą 220, 221.
Utrata przewoźnego 398, 427 l. 2, X. A. I. 40, XI. 87.
Utrata regresu: do poprzednich przewoźników 412; przy dowodzie skład. IX. 36.
Utrata samoistności w połączeniu rzeczy 271[5].
Utrata towaru: komisowego 367; podczas przewozu 395, 396, 408, X. A. I. 25, 30, 44, 45, XI. 71, 75, 80, 81, 90, 91; spedycyjnego 386; w domu składowym IX. 14.
Utrata wartości towaru komisowego 366.
Utrata zdolności zarządu: komandytnika 170; posiadacza handlu przy sp. niejawn. 261 l. 2; spólnika jawn. 123 l. 3; spólnika niejawn. 264.
Utrzymanie spółki jawn. mimo usunięcia się spólnika 127, 132.
Utrzymywanie ksiąg: handl. 32; spółki akc. 239.
Utwory sztuki — handel niemi 272 l. 5.
Utworzenie zakładu ubezpieczeń VI. 1.
Uwiadomienie o odnalezieniu towaru X. A. I. 36, XI. 82.
Uwiadomienie o utracie, ubytku lub uszkodzeniu towaru X. A. I. 25, XI 71.
Uwiadomienie odbiorcy o nadejściu towaru 345[5], 380[4], 402[1], XI. 68, 69.
Uwiadomienie wskazanego w warrancie o złożeniu sumy dłużnej IX. 30.
Uwiadomienie wysyłającego o przeszkodach odstawy X. A. I. 24, XI. 70.
Uwiadomienie zgłaszającego znak i posiadacza znaku podobnego XIII. A. 18.
Uwierzytelnienie układów małżeńskich I. 17.
Uwierzytelnienie zgłoszeń: do rej. handl. II. 22; do rej. stowarzysz. V. 2, 18.
Uwięzienie pomocnika handl. 64 l. 4.
Uwolnienie od należytości patentowych XIV. 118.
Uwolnienie akcyonaryusza od odpowiedzialności 223.
Uwolnienie spólnika niejawn. od udziału w stracie 259.

Uznanie czynności komisanta przez komitenta 362, 364, 369.
Uznanie przedawnionego długu spółki w likwid. 137[2].
Uznanie przez pełnomocnika 47[2].
Uznanie rachunku 291[2], 294.
Uznanie sądu: co do dowodności dziennika i kart stręczyciela 77; co do dowodności ksiąg h. 34; co do interesu na raty VIII. 8; co do odszkodowania w razie naruszenia prawa do znaku XIII. A. 29; co do przyczyn mianowania lub odwołania likwidatorów przez sąd 133, 134; co do przyczyn odwołania prawa do zawiadowstwa 101; co do przyczyn rozwiązania spółki jawnej 125[3]; co do przyczyn rozwiązania sp. niejawnej 262; co do przyczyn rozwiązania stosunku służbowego 62[2], 64[2]; co do wynagrodzenia przewoźnika w razie odstąpienia od umowy 394; co do wysokości udziału komandytnika w zysku i stracie 162; co do wysokości udziału spólnika niejawnego w zysku i stracie 2[3]4.
Uznanie towaru za dobry 339, 347[6].
Uznanie wierzytelności w konkursie stowarzysz. IV. 60.
Uznanie zawisłości patentu XIV. 4, 30.
Uzupełnienie dowodu z ksiąg handl. 34[5].
Użycie kwoty uzyskanej przy sprzedaży towaru złożonego w domu skład. IX. 35.
Użytkowanie spółki jawnej 123[1].
Używacz uprzedni wynalazku XIV. 9, 95 b.
Używanie firmy: bezprawne 26; spory I. 39 l. 1.
Używanie firmy, herbu, nazwiska lub nazwy przemysł. zakładu do oznaczenia towaru XIII. A. 5, 10.
Używanie poprzednie: wynalazku XIV. 9; znaku towar. XIII. B. 4, 7.
Używanie powszechne znaku pewnego dla pewnych towarów XIII. A. 3 l. 3.
Wadliwe ładowanie 424 l. 3, X. A. I. 31 l. 3, XI. 77 l. 3.
Wadliwe opakowanie 395, 424 l. 2, X. A. I. 9, 31 l. 2, XI. 58, 77 l. 2.
Wadliwość rzeczy przy interesie na raty VIII. 4.
Wadliwy towar 283[1].
Wady: towaru nadesłanego 347[4]; ukryte 347[7], 349.
Waga: przy kupnie 352; przy wypełnieniu czynn. handl. 336; ubytek zob. tamże.
Walne zgromadzenie: akcyonaryuszów 224, 236—238; komandytników 175 l. 7, 180,

186; uczestników stowarz. IV. 27—34.
Waluta: przy przekazie kupieckim 301; rachunkowa 336.
Warrant 302, IX. 17, 31.
Wartościowe papiery 271 l. 1, 376.
Wartość deklarowana zob. deklaracya.
Wartość: handlowa 396; pospolita 396, X. A. I. 34, XI. 80; przy inwentacyi 31; zmniejszenie się przy towarze komisowym 366.
Warunki licencyi przymusowej XIV. 21.
Warunki ubezpieczenia VI. 2, 10, 11.
Warunki używania domu składowego IX. 9.
Warunkowe przyjęcie propozycyi 322.
Warunkowe przypuszczenie do przewozu X. A I. 3, 43, XI. 50 B, 89.
Ważne przyczyny 62, 64, 125, 133, 134, 160, 253, 262.
Ważność czynn. handl. 276.
Wciągnięcie rzeczy do inwentarza spółki 91.
Wdzierstwo: w patent XIV. 96; w postępowanie opatent. XIV. 110.
Weksel przedawniony 301[1].
Wekslarskie czynności 272 l. 2.
Weksle: komis zakupna 373, 376; komis sprzedaży 376; podpisanie przez komisanta 374.
Wekslowe: czynności 272[3]; pretensye przy rachunku bieżącym 291[1] i. f.; zobowiązania pełnomocnika handl 47.
Wewnętrzne psucie się towaru 343, 348, 356, 366, 395, X. A. I. 30, XI. 75.
Wezwanie akcyonaryuszów do wpłat 221.
Wezwanie kupującego: do oświadczenia się co do towaru 339; do zapłaty 354[1].
Wezwanie wierzycieli przy rozdziale majątku spółki: akc. 245; komandyt. n. a. 202.
Wierzyciel osobisty: komandytnika 170[2]; spólnika osobiście odpowiedz. 119—122, 126, I. 31; uczestnika IV. 56—59.
Wierzyciel: spółki 122, 130[2], I. 31; stowarzysz. IV. 48, 60 n.
Wierzyciele handlowi męża I. 16.
Wierzyciele konkursowi przy spółce niejawnej 259.
Wierzyciele spółki: akcyjnej 245—248; komandyt. n. a. 245—248.
Wierzytelne wyciągi z rejestru: handl. II. 25; patentowego XIV. 45; stowarzyszeń IV. 14.
Wierzytelności: jako przedmiot kupna handl. 271[4]; kolei z umowy międzynarod. o przewóz X. A. I. 20, 23; komisanta do trzecich 368, 374; niepłatne przy prawie zatrzymania

314; przewoźnika z umowy o przewóz 409.
Wierzytelność przewoźnika i spedytora zaspokojonego przechodzi na następcę 382, 409.
Większość głosów na walnem zgromadzeniu 190, IV. 33.
Większość kwalifikowana 180, 209 l. 10, IV. 5 l. 10.
Wina kolei XI. 77.
Wina uprawnionego do rozrządzania towarem 395[4]; X. A. I. 30, XI. 75.
Wiosna 327.
Wizerunek Cesarza lub rodziny cesars. jako znak towarowy XIII. A. 3 l. 1, 4.
Wkładka komandytnika: 150[3]; podwyższenie 156[1]; uszczuplenie 161, 165; zwrot 165.
Wkładka spólnika jawnego: 85[4]; podwyższenie 92; zmniejszenie 108; zwrot 108[1].
Wkładka spólnika niejawnego: 250, 252, 255; podwyższenie, uzupełnienie 252; zwrot 259.
Wkładka spólnika osob. odpow.: 181; nie w gotówce 180.
Wkładka uczestnika spółki dorazowej 268.
Wkupne za patent XIV. 114.
Wliczenie zadatku 285.
Władze patentowe XIV. 33 n.
Własna produkcya 271[2].
Własność: nabycie od kupca 306—308.
Własność spółki jawn. 91, 120 143.
Własność wzoru XII. 8, 19.
Właściciel dowodu składowego IX. 26.
Właściwości naturalne (przyrodzone) towaru zob. przyrodzone właściwości.
Właściwość forum contractus 281[3], 324[1], VIII. 6.
Właściwość sądu: do dochodzenia prawa zatrzymania 315[5]; do dozwolenia sprzedaży zastawu kupieckiego 310; do roszczeń regresowych kolei uczestnicz. w przewozie X. A. I. 53; miejscowa (464); ogólna (464); podm. (463); przedmiotowa (463); przy poręce 281[3]; rzeczowa (462); szczególna (464); w konkursie I. 42.
Wniesienie przedmiotów: do spółki 91, 120[1]; do majątku stowarzysz. IV. 57.
Wniesienie skargi o wykluczenie spólnika 12[2], 87.
Wniesienie skargi: ocena właściwości I. 38[7].
Wniosek o przedłożenie (edycyą) ksiąg handl. 37[1].
Wniosek o stwierdzenie wolności od patentu XIV. 111.
Wniosek o wzruszenie patentu XIV. 67—69.
Wojskowy zarząd zob. zarząd.
Wola stron przy tłómaczeniu 278, 279.

Wolne składy IX. 2.
Wolność od patentu XIV. 111.
Wolność zarobkowania 284[2].
Wrzowe XI. 43, 56, 59.
Wpis do rejestru handl: należytości II. 30; ogłoszenie I. 11.
Wpis do rejestru patent. XIV. 23.
Wpis rozwiązania jako warunek rozpoczęcia przedawnienia 146[3], IV. 73.
Wpis układów małżeńskich I. 16, 17, II. 3, 7.
Wpis wzoru do rejestru XII. 5.
Wpisy do rejestru: handl. 12[2]; patentowego XIV. 7, 9, 18, 23, 45; stowarzyszeń IV. 3, 16, 39—42, V. 6, 9, 11, 16.
Wpłacenie kapitału: akcyjnego 208[1]; komandytników 177 l. 2.
Wpłata: na akcye 184, 220, VI. 3; na udział w stowarzysz. IV. 48.
Wprowadzanie produktów wytworzonych podług wzoru za granicą XII. 11 b.
Wprowadzanie w obrót towarów z nieprawnymi znakami XIII. A. 23 - 25.
Wręczenie dowodu składowego IX. 23—25.
Wskazany w warrancie IX. 21, 30.
Wspólny patent XIV. 13.
Współwłasność I. 39[5].
Wstąpienie do przedsiębiorstwa kupca pojedynczego 113[1].
Wstąpienie jako komandytnik 166.
Wstąpienie odbiorcy w prawa wysyłającego 391[1], 405.
Wstąpienie pryncypała w interes zawarty przez pełnomoc. lub prokuranta na własny lub cudzy rachunek 56, 97.
Wsteczne działanie unieważnienia patentu XIV. 28.
Wstępne badanie zgłoszenia patentu XIV. 55.
Wstrzymanie biegu terminu odstawy X. A. III. 6, XI. 63.
Wstrzymanie rozdziału majątku spółki 202, 245, 248.
Wstrzymanie wypłat: wpływ na prawo zatrzymania 314 l. 1.
Wybór komisanta co do sposobu wykonania komisu 376[2].
Wybór komitenta w razie doniesienia bez wymienienia 376[7].
Wybór kontrahenta przy kupnie w razie zwłoki 354 - 359.
Wybór między kolejami odpowiedzialnemi 429, X. A. I. 27, XI. 74.
Wybór pełnomocników do sporu spółki akc. 226; spółki kom. n. a. 195; stowarzyszenia IV. 25.
Wybór pism do ogłaszania wpisów do rejestru I. 11.
Wybór ponowny przełożeństwa: spółki akc. 214[1]; stowarzysz. IV. 17.

Wybór przełożeństwa: spółki akc. 227; stowarzysz. IV. 16[1].
Wybór przewoźników i spedytorów pośrednich przez spedytora 380.
Wybór rady nadzorczej 175 l. 6, 191.
Wyciąg kontraktu: spółki akc. 210; spółki komand. n. a. 176; stowarzysz. IV. 6.
Wyciąg z ksiąg handl. 28[2].
Wyciągi wierzytelne zob. wierzytel. wyc.
Wydalenie pomocnika handl. 61[2].
Wydanie listu przewozowego odbiorcy 405, X. A. I. 16, XI. 66.
Wydanie pakunku podróżn. XI. 33
Wydanie papieru pokwitowanego 303.
Wydanie przesyłki odbiorcy: 403, 405, X. A. I. 16, XI. 66; bez ściągnięcia pobrania X. A. I. 13, XI. 62.
Wydanie sumy dłużnej właścicielowi warrantu IX. 30.
Wydanie towaru z domu składowego IX. 29
Wydanie zbogacenia się w razie wdzierstwa w patent XIV. 96.
Wydanie zwierząt XI. 46.
Wydanie zwłok XI. 43.
Wydatki: kolei w gotówce X. A. I. 11, 20, XI. 60, 66; komisanta 374, 377[1]; kupca 290; przedsiębiorstwa domu składow. IX. 28; przewoźnika 409; spedytora 381, 382.
Wydawanie listów zastawnych, przekazów kasowych i zapisów długu na okaziciela przez stowarzyszenie IV. 93.
Wydawcza prowizya 371.
Wygrana zob. nadzieja.
Wykazy mieslęczne kupców I. 7[4].
Wykluczenie spólnika jawn. 12[2], 87, 128.
Wykonanie czynn. handl.: czas 326—334, 336; miejsce 324, 325, 360[2], 380[4]; sposób 335, 336.
Wykonanie komisu 360[2], 361, 364, 371.
Wykonanie kupna: miejsce i czas 342, 345; zwłoka 354—357.
Wykonanie prawa zastawu przez ostatniego przewoźnika lub spedyt. 382, 410; zob. zastaw.
Wykonanie prawa zatrzymania 315, I. 44.
Wykonanie przewozu: przez inne osoby 400, 401; przez samego spedytora 385.
Wykonanie rozpoczętych przewozów międzynarodowych X. A. I. 59.
Wykonanie spedycyi 380.
Wykonanie wyroków obcych sądów (462, 464).
Wykonanie zamówienia 319[5].
Wykonywanie przedsiębiorstwa handl. 272—274, 290, 306.

Wykreślenie firmy: spółki akc. 243[1], 244[1], 245[2]; spółki jaw. 129, 133[2], 142[1]; stowarzyszenia IV. 41[1].
Wykreślenie kolei z listy przewozu międzynarodowego X. A. I. 58.
Wykreślenie spólnika występującego lub wykluczonego 125[1], 129.
Wykreślenie znaku XIII. A. 21, 22, B. 3, 4.
Wykreślone znaki XIII. B. 7.
Wykształcenie wynalazku patentowanego XIV. 4.
Wykupno akcyi przez spółkę 220[3].
Wyładowanie: 424 l. 3, X. A. I. 31 l. 3, A. III. 2, XI. 69, 77 l. 3; koszta 394, X. A. I. 18, XI. 65.
Wyłączenie członków trybunału i urzędu patent. XIV. 42.
Wyłączenie od uczęszczania na giełdę III. 5.
Wyłączenie od przewozu X. A. I. 3, 43, A. III. 1, XI. 50 B, 89.
Wyłączenie wynalazków od ochrony patentowej XIV. 2.
Wyłączenie znaków od rejestrowania i ochrony XIII. A. 3, 4.
Wyłączne prawo: stosowania wzoru XII. 2. 4; używania znaku XIII. A. 2, 7; wyzysk. wynalazku XIV. 8, 95a, 96.
Wymazanie wpisu w księgach handl. 32.
Wymiana biletów jazdy XI. 14.
Wymiana dowodu składowego IX. 26.
Wymiar normalny wartości przy odszkodowaniu 427 l. 1.
Wymienienie kontrahenta w doniesieniu komisanta 376.
Wymówienie szczególnych korzyści dla spólnika osob. odpowiedz. 180.
Wynagrodzenie członków rady nadzorczej 192.
Wynagrodzenie kolei w razie odstąpienia od umowy o przewóz X. A. I. 18, XI. 65.
Wynagrodzenie komisanta 370, 371.
Wynagrodzenie przewoźnika w razie odstąpienia od umowy 394.
Wynagrodzenie sprzedawcy w razie odstąpienia od interesu na raty VIII. 2.
Wynagrodzenie szkody 283; zob. odszkodowanie.
Wynagrodzenie szkody w razie: uchybienia terminu odstawy 397, 398, 427 l. 2, X. A. I. 39, 40, A. III. 6, XI. 86, 87; uszkodzenia towaru 395, 396, X. A. I. 37, 38, XI. 83, 85, 88; utraty 395, 396, X. A. I. 34, 38, XI. 80, 81, 85, 88.
Wynagrodzenie szkody wyrządzonej spółce przez spólnika jawn. 94[2], 95[2], 97.
Wynagrodzenie w razie: licencyi przymusowej XIV. 21; uchylenia kontraktu ubezpieczeń VI. 12; wywłaszczenia patentu XIV. 15.
Wynalazki nadające się do patentu XIV. 1, 2.
Wypis z kontraktu spółki w rejestrze II. 9.
Wypłacalność kolei X. A. II. 3.
Wypłata odsetek: akcyonaryuszowi 217; komandytnikowi 161, 165, 197, 204[2]; spólnikowi jawn. 108.
Wypłata udziału w stowarzyszeniu IV. 55, 79.
Wypłata zysku: akcyonaryuszowi 217, 218; komandytnikowi 161, 165, 197, 204[2]; spólnikowi jawn. 108; spólnikowi niejawnemu 255.
Wypowiedzenie przy wystąpieniu z stowarzyszenia IV. 54, 77.
Wypowiedzenie spółki: jawnej 12[2], 87[1], 123 l. 6, 124[1], 126; komandyt. 170[2]; komandyt. n. a. 186; niejawnej 261.
Wypowiedzenie stosunku służbowego 61.
Wypowiedzenie udziału w stowarzyszeniu IV. 77.
Wypowiedzenie z strony wierzyciela uczestnika stowarzysz. IV. 59.
Wypożyczalnie książek 272[7].
Wypożyczanie: na procent 4, 272[3]; na zastaw 312 uw.
Wypróbowanie — kupno za 339, 347.
Wypuszczanie akcyi 173, 178, 222.
Wyrazowe znaki XIII. A. 3 l. 2, B. 1, 2.
Wyroki na podstawie umowy międzynarod. o przewóz X. A. I. 56.
Wyskrobanie w księgach handl. 32.
Wysłanie odpowiedzi na propozycyą 319[2, 3].
Wysłanie towaru 394, 422.
Wysokość akcyi i udziałów akcyjnych 173, 175 l. 5, 209 l. 4, I. 33.
Wysokość kary umownej 284.
Wysokość procentów 287, I. 3.
Wysprzedaż publiczna: na polecenie władzy i przez zarząd masy konkurs. XV. 7; warunki XV. 1.
Wystawca przekazu kupieckiego 301[6].
Wystawienie listu przewozowego 391.
Wystawy — ochrona wynalazków na nich XIV. 6.
Wystąpienie: akcyonaryusza 223; komandytnika 171; komisanta w roli kontrahenta 376; likwidatora 135, IV. 42; spólnika jawnego 25[2], 127, 132; spólnika osobiście odpowiedzialn. 186, 199; uczestnika stowarzysz. IV. 54, 77.

Wysyłający: 392 l. 3, X. A. I. 6 m, XI. 51 m.; odpowiedzialność zob. tamże; prawo rozrządzania zob. rozrządzan.
Wywłaszczenie z patentu XIV. 15.
Wyzyskanie wynalazku: ma nastąpić w kraju XIV. 27; przez używacza poprzedniego XIV. 9, 95 b, 96.
Wyższa siła zob. siła.
Wzajemna skarga zob. skarga.
Wzajemne ubezpieczenie 5[1], 37[5], 271 l. 3, VI. 1 n.
Wzajemne wierzytelności kolei z przewozu międzynarod. X. A. I. 23.
Wzajemność co do ksiąg handl. I. 22.
Wzajemność co do zagranicznych spółek 249 uw. IX.
Wzajemność jako podstawa właściwości sądu (462, 464).
Wzajemność przy ochronie wynalazków XIV. 31.
Wzajemność świadczenia przy przekazie kupieckim 301[3].
Względne czynn. handl. 272, 273.
Wzięcie zob. zaczerpnięcie.
Wznowienie postępowania o wzruszenie patentu XIV. 84.
Wzór: kupno według 340.
Wzór przemysłowy XII. 1.
Wzruszanie patentów XIV. 67 n.
Zabezpieczające środki co do dowodów składow. IX. 37, 38
Zabezpieczające środki w razie: naruszenia prawa do wzoru XII. 24; naruszenia prawa do znaku XIII. A. 28; wdzierstwa w patent XIV. 105, 112.
Zabezpieczenie komisanta 371[4], 374[2], 375[2].
Zabezpieczenie kosztów w sprawie o wzruszenie patentu XIV. 67.
Zabezpieczenie kosztów sporu z umowy o przewóz międzynarod. X. A. I. 56.
Zabezpieczenie przy licencyi przymusowej XIV. 21.
Zabezpieczenie towaru w czasie przewozu 404.
Zabezpieczenie wierzycieli 202, 245, 315.
Zaciąganie zobowiązań przy: sp. akc. 230; sp. jawnej 111; sp. komand. 164; sp. komand. n. a. 196; stowarzyszeniu IV. 12.
Zaciągnięcie znaku do rejestru XIII. A. 2, 15, 16, B. 7.
Zaczepienie obrachunku dopłat IV. 66, 86.
Zaczerpnięcie treści zgłoszenia patentu od innej osoby XIV. 5, 29 l. 2, 51 l. 4.
Zadatek 285; przy interesie na raty VIII. 2.
Zaginięcie zob. umorzenie.
Zagraniczne: spółki akc. 249 uw.; wzory (752); zakłady ubezpieczeń VI. 36, 39; znaki XIII. A. 32.

Zagrożenie cofnięcia patentu XIV. 27.
Zagrożenie sprzedażą towaru w razie zwłoki 343[5], 354, 357.
Zajęcie materyału kołowego kolei żelaznych X. A. I. 23.
Zajęcie udziału: spólnika 119; uczestnika stowarzysz. IV. 56, 83.
Zajęcie wzajemnych wierzytelności kolei z przewozu międzynarod. X. A. I. 23.
Zakaz konkurencyi 59[1], 96, 144[1], 284[2/3].
Zakaz pozbycia rzeczy 306[7].
Zakazany interes promesowy VII. A. 3.
Zakazany przewóz X. A. I. 30, XI. 50 A.
Zakład: filialny zob. filia; handlowy 321, 324, 325.
Zakład: nazwa przemysłowa jako znak towaru XIII. A. 10.
Zakład: pocztowy 421; przewozowy 272 l. 3, 421; ubezpieczeń na akcye VI. 2, 3; wzajemn. ubezpieczeń VI. 2, 4, 44 n.; zastawniczy 312.
Zakładowy fundusz towarz. wzaj. ubezp. VI. 2, 4.
Zakres działania: urzędu patent. XIV. 33; zakładów ubezpieczeń VI. 7.
Zakres rzemiosła 272 l. 1, 3, 5, 273[5].
Zakupna komisanta 364, 376.
Zaliczka 285[1] i f.
Zaliczki: kolei na towar XI. 62; komisanta 369, 374; kupca 290; spedytora 382, 411; wysyłającego na koszta przewozu X. A. I. 6i, XI. 51 i.
Załatwianie: czynności dla innych przez kupca 290, 323; formalności cłowych zob. czynności cłowe; pora 332.
Założenie: giełdy III. 1; zakładu ubezpieczeń VI. 1.
Zamiar odprzedaży 271[5].
Zamiar zły 392[3], 396[6].
Zamiejscowe kupno zob. kupno.
Zamienne rzeczy 91, 345[1].
Zamieszkanie zob. miejsce zam.
Zamknięcie rachunków: stowarzyszenia IV. 22, 35, 89; zakładów ubezpieczeń VI. 31 n.
Zamknięcie rachunku bieżącego 291.
Zamówienie 323[1]; brak 279[1], 347[4]; u podróżnego handl. 320[1]; wykonanie 319[5].
Zaniechanie zgłoszeń do rejestru: handl. I. 12; stowarzyszeń IV. 87.
Zaniedbanie: istotnych obowiązków spóln. jawn. 125[3]; posług przez pomocnika handl. 64 l. 3.
Zaniedbanie wykonywania wynalazku w kraju XIV. 27.
Zaniedbanie zgłoszenia nie wpływa na właściwość sądu I. 38[7].
Zaniedbanie zrobienia użytku z wzoru XII. 11 a.

Zaofiarowanie świadczenia 343[3], 354[1].
Zapis na sąd polubowny: forma 317[1]; giełdowy III. 6; w toku likwidacyi 137, IV. 44.
Zapis ratowy VIII. 5, 8.
Zapisanie się na akcye 174, 208[3].
Zapiski w rej. handl. co do konkursu I. 14.
Zapisy długu na okaziciela przy stowarzysz. IV. 93.
Zapłata: ceny kupna 342[2]; na kolei XI. 8; papierów na okazicielów i pozbywalnych przez indos 325[1]; pieniężna 325; przewoźnego 408, X. A. I. 6 i, 12, 44, XI. 51 i, 61. 90; ratami VII. B. 1, VIII. 1; wezwanie kupującego do niej 354[1].
Zapowiedzenie materyału kołowego kolei żelaznych X. A. I. 23.
Zapowiedzenie udziału: w spółce 119, w stowarzyszeniu IV. 56.
Zapowiedzenie wzajemnych wierzytelności kolei z przewozu międzynarod. X. A. I. 23.
Zapowiedź zgłoszenia XIV. 57.
Zarobek z przedsiębiorstwa handl. I. 7.
Zarobkowanie 4[2]; wolność 284[2].
Zarobkowe odprzedaże 273.
Zarobkowe pozbywanie losów na raty VII. B. 2 n.
Zarząd przymusowy 47[4].
Zarząd wojskowy: patenty XIV. 21, 27, 65; prawo używania wynalazków XIV. 10; prawo wywłaszczenia wynalazków XIV. 15, 102.
Zarzuty dłużnika przy papierach pozbywalnych przez indos 303.
Zarzuty przeciw fakturze 279[1].
Zarzuty przeciw przedsiębiorstwu domu składowego z powodu uszkodzenia towaru IX. 14.
Zarzuty z powodu wadliwości towaru 349.
Zarzuty z tytułu roszczeń opartych na umowie o przewóz X. A. I. 28, XI. 91.
Zasadnicze czynn. handl. 271, 272.
Zaspokojenie spedytora lub przewoźnika przez następcę 382, 410.
Zaspokojenie wierzycieli w toku likwidacyi 137, 141, IV. 48.
Zaspokojenie się komisanta z zastawu 375.
Zastaw kolei na przesyłce X. A. I. 20, 21, XI. 66.
Zastaw komisanta 374.
Zastaw kupiecki 309—311; ustanowienie 309; zaspokojenie się bez postępowania sądowego 311; zaspokojenie się bez skargi 310, I. 44, 47.
Zastaw na prawie patentowem XIV. 19, 23, 24.
Zastaw nieregularny 271[2].
Zastaw przedsiębiorstwa domu składowego IX. 28.
Zastaw przewoźnika 409, I. 46.

Zastaw ręczny: na towarze w domu składowym IX. 25; ustanowienie przez kupca 306, 307.
Zastaw spedytora 382.
Zastaw wierzyciela osobistego: spólnika 120; uczestnika stowarzysz. IV. 57.
Zastaw-zgaśnięcie: przy obrachunku 291[3]; przy sprzedaży rzeczy przez kupca 306, 307.
Zastawne interesa giełdowe III. 15.
Zastawne listy stowarzyszeń IV. 93.
Zastawnicze zakłady 312.
Zastawny dowód składowy zob. warrant.
Zastępca: posiadacza handlu pod opieką 19[2]; w sprawach ochrony znaków XIII. B. 5; w sprawach ochrony patentowej XIV. 7.
Zastępstwo celem ochrony patentowej XIV. 7. 51.
Zastępstwo do dochodzenia prawa do znaku XIII. B. 5.
Zastępstwo przez pełnomocnika handl. i prokuranta 52.
Zastępstwo przy czynnościach handl. 298.
Zastępstwo przy zawieraniu czynn. handl. 318[1]
Zastępstwo spółki: akcyjnej 227; dorazowej 269; jawnej 86 l. 4. 87, 88[2], 111[2], 114—118, 137; komandyt. 164, 167; komandyt. n. a. 196.
Zastępstwo stowarzysz. IV. 17—19, 44.
Zastosowanie wzoru w kraju XII. 9.
Zastrzeżenia komisanta w razie wadliwości towaru nadesłanego 365.
Zastrzeżenia odbiorcy przesyłki 408[2], X. A. I. 44, XI. 90.
Zastrzeżenia przy odbiorze wynagrodzenia za towar zgubiony X. A. I. 36, XI. 82.
Zastrzeżenia w fakturach 49[3].
Zatrzymanie = prawo zatrzymania 313—316, I. 44.
Zatrzymanie towaru w drodze X. A. I. 18, XI. 65.
Zatwierdzenie czynności: komisanta 362, 364; zawartych w imieniu spółki doraz. 269[2].
Zatwierdzenie obrachunku dopłat IV. 61 n.
Zatwierdzenie rządowe przy kontrakcie: spółki akc. 208; spółki kom. n. a. 174.
Zatwierdzony obrachunek dopłat jako tytuł egzek. IV. 64, 65.
Zawarcie spółki: akcyjnej 208; dorazowej 266[5]; jawnej 85; komandyt. 150, 174; niejawnej 250.
Zawarcie umowy o przewóz X. A. I. 8, XI. 54.
Zawartość przesyłki X. A. I. 6 d, 7, XI. 51 d, 53.
Zawiadomienie o obrachunku dopłat IV. 62.

Zawiadomienie dłużnika: o sprzedaży zastawu 310, 311; o wykonaniu pr zatrzymania 315.
Zawiadomienie komitenta: o wykonaniu zlecenia 361[2], 376; o wadach nadesłanego towaru 365.
Zawiadomienie kupującego o sprzedaży towaru w razie zwłoki 343, 356, 357.
Zawiadomienie o wadach towaru zob. doniesienie.
Zawiadowstwo: przy sp. akc. 224, 247 l. 2; przy sp. jawn 99—104; przy sp. komand. 158; przy sp. kom. na akc. 186.
Zawiązanie spółki: akc. 208; komand. n. a. 174.
Zawieranie czynn. handl. 317—323; dla innych 272 l. 4; na cudzy rachunek 360.
Zawieranie czynn. na rachunek cudzy lub własny: przez pełnom. h. i prokuranta 56; przez pomocnika handl. 59, 64 l. 2.
Zawieranie czynn. na rachunek własny przez stręczyciela handl. 84 c. II. e.
Zawieranie czynn. w imieniu: pryncypała 52[1]; spółki akc. 230; spółki jawn. 114[2,3]; stowarzyszenia IV. 18.
Zawieszenie wypłat 314.
Zawisłość świadczenia przy przekazie kupieckim 301.
Zawisły patent XIV. 4, 14, 30.
Zawód 285.
Zażalenia lekkomyślne o naruszenie pr. do wzoru XII. 26.
Zażalenia przeciw służbie kolejowej XI. 4.
Zażalenia przeciw uchwałom urzędu patentowego XIV. 39, 40, 62.
Zażalenie nieważności przeciw orzecz. polubown. sądu giełdowego III. 6[1].
Zbadanie ilości sztuk i wagi przesyłki X. A. I. 7, XI. 53.
Zbadanie nadesłanego towaru 347[3].
Zdanie sprawy komitentowi 361[3], 376.
Zdarzenie przypadkowe X. A. I. 18, XI. 65.
Zdolność procesowa: spółki akc 213; spółki jawn. 111; spółki kom. 164, 196; stowarzysz. IV. 12.
Zdolność walnego zgromadz. do wydawania uchwał IV. 31. 32.
Zdrowie: wynalazki szkodliwe XIV. 2 l. 1.
Zepsucie się towaru 343, 348, 365, 366, 387, 395, X. A. I. 30. XI. 65, 75.
Zezwolenie komandytnika na zamieszczenie nazwiska w firmie 168.
Zezwolenie męża 7, I. 6.
Zezwolenie pryncypała na zawieranie czynn. h. na własny lub cudzy rachunek przez pełnomocnika, pomocnika lub prokuranta 56, 59.
Zezwolenie rządowe 174, 198, 208, 247.
Zezwolenie spólników: na przyjęcie do spółki trzeciego 98[1]; przy zawiadowstwie 104.
Zezwolenie spółki na konkurencyą spólnika 96
Zezwolenie władzy przemysłowej: na wysprzedaż XV. 1, 3; przy wpisie spółki komand. 151[1].
Zgaśnięcie patentu XIV. 26.
Zgaśnięcie pełnomocnictwa: handlowego 54; przy czynn. handl. 297.
Zgaśnięcie prawa: do wzoru XII. 11; do znaku XIII. A. 16, 21; pryncypała do przejęcia na siebie czynn. pełnomocnika I. 24; wysyłającego do rozrządzania towarem 402, X. A. I. 15, XI. 64.
Zgaśnięcie prokury 54.
Zgaśnięcie roszczeń: do kolei z tytułu przewozu 428, X. A. I. 44. XI. 90; do przewoźnika 408; do spedytora 386.
Zgaśnięcie upoważnienia do zastępstwa: spółki akc. 233; sp. jawnej 87, 135; stowarzyszenia IV. 16, 42.
Zgaśnięcie zarzutów: przeciw spedytorowi 386[1], z powodu wad towaru 349.
Zginięcie: pakunku podróżnego XI. 35; przesyłki 395, 396, 408, X. A. I. 25, 30, 44, 45, XI. 71, 75, 80, 81, 90, 91.
Zgłoszenia do konkursu: sp. jawnej 122[3]; stowarzyszenia IV. 60.
Zgłoszenia do rejestru: handl. 12, I. 10; stowarzyszeń IV. 3, 16, 39—42, V. 2, 18.
Zgłoszenie patentu XIV. 4, 48 n., 62.
Zgłoszenie przejścia akcyi 183.
Zgodność towaru z próbą 340[3].
Zgromadzenie walne zob. walne zgrom.
Zgubione rzeczy 306.
Zlecenia odbiorcy podczas przewozu 404.
Zlecenia wysyłającego co do pobrania XI. 64.
Zlecenia wysyłającego podczas przesyłki 402, 405, 417, X. A. I. 15, XI. 64.
Zlecenie czynn. handl. a komis 360[2].
Zlecenie inkasa przy finansowaniu spółki akc. 208[2].
Zlecenie kupca 273[3], 297; kupcowi 323.
Zlecenie kupującego co do sposobu przesyłki 344.
Zlecenie pocztowe 325[4].
Zlecenie pomocnikowi handl. 58.
Zlecenie: przekroczenie zob. tamże.
Zlecenie stręczycielowi handl. 67, 69 l. 6.
Zła wiara przy nabyciu papierów wartość. 305[1].
Złośliwe działanie 396, 427.

Złożenie do depozyt sąd.: przy rozdziale majątku spółki 202; sumy warrantu IX. 29.
Złożenie towaru: nadesłanego przy zleceniu 323; przewozowego w razie przeszkód odstawy 407, XI. 70; w razie zwłoki 343[4].
Złożenie wzoru do rejestru XII. 5—8.
Złożenie znaku do rejestru XIII. A. 13.
Zły zamiar 392[3], 396[6].
Zmiana: członków przełoż. sp. akc. 233; członków przełoż. stowarzysz. IV. 16; firmy 16[2], 87, 155, I. 30[1]; kontraktu sp. akc. 218; kontraktu sp. kom. n. a. 198; kontraktu stowarzysz. IV. 9; opisu patentowego XIV. 52, 54, 115; posiadacza firmy 25[1], I. 30[1]; posiadacza przedsiębiorstwa mającego pr. do znaku XIII. A. 9; układów małż. I. 16.
Zmiany grożące utratą wartości towaru 366; zob. zepsucie się.
Zmiany listu przewozow. 391[1].
Zmiany umowy międzynarod. o przewóz towarów X. A. I. 59.
Zmiany w księgach hand. 32.
Zmiany w odtworzeniu znaku towar. XIII. A. 25, B. 2.
Zmiany wysokości opłacanego podatku I. 9.
Zmniejszenie kapitału akcyjnego 215[3], 248.
Znaczenie dowodu ładunkowego 415.
Znak ręczny przy zgłoszeniu 19[2].
Znaki towarowe XIII. A. 1; używane powszechnie dla pewnych towarów XIII. A. 3 l. 3; wykreślone XIII. B. 7; wyłączone od ochrony XIII. A. 3, 4; wyrazowe XIII. A. 3 l. 2, B. 1, 2; zagraniczne XIII. A. 32.
Znawcy: co do istnienia zwyczaju 1[1]; co do praw i obowiązków pomocnika handl. 57; co do stanu towaru 348, 365, 407, XI. 72; co do wysokości udziału komandytn. i spólnika niejawn. w zysku i stracie 162, 254; mianowanie I. 48; przy kupnie według próby 340[3]; przy ostatecznem obliczeniu z spólnikiem występującym lub wykluczonym 130; przy porównaniu wzorów XII. 22; przy porównaniu znaków XIII. A. 18, B. 3; przy przeglądzie ksiąg. handl. 38[1]; przy przeglądzie ksiąg spółki przez spólnika 105[1]; przy wymiarze wynagrodzenia za wywłaszczenie patentu XIV. 15.
Zniesienie współwłasności I. 39[5].
Znieważenie spólnika 125[3].
Zniszczenie zapasów znaków nieprawnie wyrobionych XIII. A. 27.
Zniżenie taryf przewozu X. A. I. 11.

Zobowiązania odbiorcy z umowy o przewóz X. A. I. 16, XI. 66.
Zobowiązania wekslowe pełnomocnika handl. 47.
Zobowiązanie się wierzyciela wyklucza prawo zatrzymania 313, 314.
Zostawienie do dyspozycyi 47[2], 49[3], 347[5].
Zostawienie przedmiotów w wozach kolei lub na kolei XI. 38.
Zostawienie przesyłki na kolei po przewozie XI. 69.
Zrzeczenie się: odsetek 288[1]; patentu XIV. 26 l. 3, 29; praw wynikających z zwłoki 355[3] i. f.; przez podróżnego handl. 49[3].
Zrzucenie się zob. odstąpienie.
Zużywalne rzeczy 91.
Związanie z przedsiębiorstwem: prawa do znaku XIII. A. 9; prawa licencyi XIV. 22.
Zwierzęta — ich przewóz 424 l. 5, X. A. I. 31 l. 5, 6, XI. 44—48, 77 l. 5, 6.
Zwłoka dłużnika zastawnego 310, 311.
Zwłoka: komisanta jako kontrahenta 376[2]; komitenta wobec komisanta 375.
Zwłoka kupującego: z odebraniem towaru 343; z zapłatą ceny 354, 357.
Zwłoka przy wpłaceniu akcyi 220.
Zwłoka sprzedawcy z oddaniem towaru 355, 357.
Zwłoka w uiszczaniu rocznych opłat patentowych XIV. 26 l. 2.
Zwłoki — ich przewóz X. A. III. 1, XI. 42, 43.
Zwołanie walnego zgromadzenia: akcyonaryuszów 209 l. 8, 236 — 238; komandytników 175 l. 7, 187—189; uczestników stowarzysz. IV. 28—30.
Zwrot: dowodu ładunkowego 418; dowodu składowego IX. 29, 35; dywidend 197[3], 204, 218; kapitału zakładowego akcyjn. 248; kwot pobranych przez komandytników 161, 165; kwot wpłaconych na akcye 216; kwot wpłaconych na udziały w stowarzysz. IV. 48, 81; nakładów w razie odstąpienia od interesu na raty VIII. 2; odsetek przez akcyonaryusza 218; opłat patentowych XIV. 114; szkody zob. odszkodowanie; wkładek komandytnikom 197, 203, 204; wkładki spólnikowi niejawnemu 259; wydatków zob. wydatki; zadatku 285, VIII. 2; zysku pobranego przez komandytn. 161, 165; zysku pobranego przez spólnika niejawn. 255.
Zwyczaj miejscowy 57, 61, 82, 83, 285, 327, 339, 346, 351, 352, 369, 370, 371, 374.
Zwyczaje faktyczne 279[2].

Zwyczaje handlowe 1[1], 278[1], 279, 326, 327, 334, 344[1], 349, 352, 369, 370.
Zwyczaje kupieckie 279[2].
Zwyczajna cena handl. 396, X. A. I. 34, XI. 80.
Zwyczajna przesyłka zob. przesyłki.
Zwyczajowe prawo handlowe 1[1].
Zwykła pora załatwiania czynności 332.
Zysk: przy sp. akc. 216, 224; przy sp. dorazowej 268; przy sp. jawnej 107, 109; przy sp. komand. 161, 162, 165; przy sp. kom. n a. 186, 197; przy sp. niejawnej 250[5], 254, 255; stowarzysz. IV. 27, 56; udział ubezpieczonych w nim VI. 13.
Żądanie pokrzywdzonego przy: naruszeniu prawa do wzoru XII. 21; naruszeniu prawa do znaku XIII. A. 26; wdzierstwie w patent XIV. 97.
Żądanie rozwiązania spółki: jawnej 125[1], 126; niejawnej 262.
Żądanie sprawdzenia ubytku lub uszkodzenia przesyłki 408, 428, X. A. I. 44, XI. 90.
Żona kupca: odpowiedzialność 280[1]; prawa I. 16, 17.

SPIS WAŻNIEJSZYCH DZIEŁ NIEMIECKICH
z dziedziny nowych ustaw procesowych,
które są do nabycia
w Księgarni Leona Frommera
W KRAKOWIE.

Baltz-Baltzberg. Das Studium der neuen Civilprocessordnung Beantwortung der Fragen, welche dem Justizministerium über Bestimmungen der neuen Civilprocessordnung vorgelegt wurden	złr. 1.20
Blumenfeld. Bagatellverfahren nach der neuen Civilprocessordnung	„ —.20
Duchenes. Rechtsmittel im neuen Executionswerfahren	„ —.75
Epstein. Die Grundsätze der neuen Civilprocessordnung	„ —.60
Frühwald. Handb. für die civilger. Thätigkeit der Bezirksgerichte	„ —.30
Fürstl. Die neuen Civilprocesgesetze mit Erläuterungen, opr.	„ 4.50
— Die neuen Executionsgesetze. Wychodzi zeszytami.	„ 11.—
Geller. Civilprocessordnung, Executionsordnung, Gerichtsordnung, opr.	„ 10.—
Joiles. Die neue Advocaten-Praxis, Entwürfe zu allen Arten gerichtlicher Eingaben, opr.	„ 2.50
Neumann. Das Verfahren nach der Civilprocessordnung	„ 1.50
— Commentar zu den Civilprocessgesetzen, 16 zeszytów à	„ —.75
Schauer. Civilprocessordnung 2-te Aufl. opr.	„ 3.50
— Executionsordnung II Auflage opr.	„ 3.50
— Geschäftsordnung u. Gerichtsorganisation, opr.	„ 3.50
Schuster. Die neuen Civilprocessgesetze system. dargestellt 3-te Auflage, opr.	„ 4.90
Trutter. Die neuen Civilprocessgesetze system. dargestellt. oprawne.	„ 9.—
Urban. Verfahren nach der neuen Civilprocessordnung in Beispielen dargestellt	„ —.50
Wrany. Die Rechtsfindung nach dem neuen österr. Civilprocesse.	„ —.40
Zistler. Systematische Darstellung der neuen Civilprocessgesetze	„ —.80

Katalog obszerny dzieł prawniczych wyjdzie w ciągu b. r. i będzie rozesłany darmo i opłatnie.

Poleca:

Kornmann. Mapa Galicyi i Bukowiny wraz z dodatkiem statystycznym; zawiera wszelkie drogi rządowe, krajowe, powiatowe i gminne, koleje już istniejące i projektowane i t. d. . . . . złr. 1.80
podklejona na płótnie . . . . . „ 2.60
z wałkami jako mapa ścienna . . . . . „ 3.20

Mickiewicz. Dziady, część I, II, IV z illustr. Jankowskiego „ 15.—
— Dziady, część I, II, IV, na papierze chińskim . . „ 18.—
— Grażyna, z illustr. Kossaka, opr. . . . . „ 3.20
— Wallenrod, z illustr. Kossaka, opr. . . . . „ 4.—
— Grażyna i Wallenrod, opr. razem . . . . . „ 6.—
— Pan Tadeusz, z illustr. Andriollego . . . . . „ 7.40
— Ballady, romanse, z illustr. Andriollego, Jankowskiego etc., opr. . . . . „ 7.60

Księgarnia Leona Frommera w Krakowie

utrzymuje na składzie **kompletne** wydawnictwa „Manza“ i „Gellera“. Specyalnością księgarni są dzieła naukowe w ogóle, dzieła z dziedziny prawa i administracyi w szczególe; Księgarnia dostarcza wszelkich dzieł, gdziekolwiek ogłoszonych, w jakimkolwiek języku, na raty miesięczne. Zlecenia osób na prowincyi zamieszkałych załatwia z całą akuratnością i ścisłością.

Nakładem księgarni

LEONA FROMMERA W KRAKOWIE

wyjdzie w połowie b. r.:

Jaworski. Kodeks cywilny ze wszystkiemi ustawami i rozporządzeniami — oraz orzeczeniami trybunału najwyższego.

Rosenblatt. Prof. Dr. Zasady nowej ordynacyi egzekucyjnej.

Suesser. Ustawa przemysłowa ze wszystkiemi ustawami i rozporządzeniami, objaśniona na podstawie orzeczeń trybunału administr. dodatek zawierać będzie ustawę o inspektoracie przemysłowym i ustawę o sądach przemysłowych.

Ustyanowski. Dr. (szef departamentu kolejowego i wodnego w c. k. Namiestnictwie we Lwowie) Ustawa wodna, ze wszystkiemi rozporządzeniami, okólnikami, decyzyami ministeryalnemi, tudzież orzeczeniami trybunału administracyjnego.

Najświeższe nakłady prawnicze

KSIĘGARNI LEONA FROMMERA

W KRAKOWIE.

K. h.

Rosenblatt. Prof. Dr. Ustawa karna część I: (zbrodnie) wyd. II-gie zupełnie przerobione z komentarzem w eleg. opr. 4.60

Tałasiewicz, radca sądu kraj. wyższ. Komentarz do postępowania w sprawach niospornych, wydanie 3-cie, zupełnie przerobione, z uwzględnieniem nowych ustaw procesowych, oraz judykatury trybunału najwyższego brosz. . . . . 10.—
w płóciennej oprawie 11.20
w półskórek . . . . . 12.—

Wróblewski. Prof. Dr. Powszechna ustawa wekslowa wraz z innemi ustawami i rozporządzeniami odnoszącemi się do prawa wekslowego, orzeczeniami sądów najwyższych w Wiedniu i Lipsku i przeglądem ustawodawstwa zagranicznego w eleg. oprawie 4.60

Nakłady prawnicze

KSIĘGARNI LEONA FROMMERA

W KRAKOWIE.

	K. h.
Jaworski. Prof. Dr. Nauka o służebnościach według ustawodawstwa austryackiego część I.	2.—
— Prawo nadzastawu według ustawodawstwa austr. . . .	3.—
— *Kodeks cywilny ze wszystkiemi ustawami i rozporządz. oraz judyk. tryb. najw. w druku* wyjdzie w sierpniu b. r.	
— *Komentarz do kodeksu cywilnego* — wychodzi zeszytami — (dotąd wyszły 3 zeszyty) zeszyt á	1.60
— Ustawy o księgach publicznych z uwzględnieniem nowej ordynacyi egzekucyjnej, 2 tomy brosz.	10.—
w eleg. oprawie	12.—
(Reskryptem Prezyd. Sądu kraj. wyższego we Lwowie z d. 13/1 1897 l. 456 pr. oraz reskr. Sądu kraj. wyższ. w Krakowie z d. 8/2 1897 l. 11317 pr. polecono to dzieło wszystkim sądom i urzędnikom sądow. w Galicyi.	
Jendl. Naruszenie czci a obraza wedle teoryi i ustawodawstwa austryackiego	1.—
Kalitowski. Nowa procedura, cywilna wierszem	1.—
— Nowa norma jurysd. cyw., wierszem	1.—
Koczyński. Zbiór ustaw i rozporządzeń admin. w czasokresie 1889—1899 wydanych, (uzupełnienie zbioru ustaw i rozporządz. admin. ś. p. Jana Rudolfa Kasparka), 157 arkuszy druku	33.—
Makarewicz, docent Uniw. Jagiell. Ustawy karne dodatkowe, wraz z ustawą drukową w eleganckiej oprawie	6.—
Muczkowski. Ustawa notaryalna historycznie i porównawczo objaśniona	6.—
Pawlikowski, radca sądowy. Ustawa o ewidencyi katastru wraz z rozporządzeniami wykonawczemi z komentarzem	1.—
Rosenblatt. Prof. Dr. Wykład procesu karnego, część I. . .	4.—
— Ustawa karna część I. (zbrodnie) wydanie II. zupełnie przerobione w eleganckiej oprawie z komentarzem . . .	4.60

	K. h.
— Ustawa karna część II: (występki i przekroczenia) . .	3.20
— Ustawa karna część III. ustawy dodatkowe karne wraz z ustawą drukową (opracow. przez docenta Dr. Makarewicza) w eleg. oprawie z komentarzem	6.—
— *Ustawa karna zawierająca zbrodnie, występki i przekroczenia, oraz dodatkowe ustawy karne wraz z ustawą drukową w jednym tomie w eleg. opr.*	12.—
Rosenblatt i Wróblewski. Kodeks handlowy, wydanie II-gie, zupełnie przerobione, z uwzględnieniem nowych ustaw procesowych, brosz.	9.—
w oprawie płóciennej	10.—
w półskórek	10.60
Tałasiewicz. Wskazówki co do sposobu utrzymania zgodności między księgami gountowymi a katastrem na podstawie arkuszów zgłoszeń udzielanych sądom przez urzędy ewidencyjne katastru	—.72
— Postępowanie w sprawach niespornych jak wyżej.	
Ustawa o wzruszaniu działań prawniczych (Anfechtungsgesetz), objaśniona obfitą judykaturą trybunału najwyższego w Wiedniu i Lipsku; ustawodawstwo o lichwie.	1.60
Wróblewski. Powszechna ustawa wekslowa jak wyżej.	
Zoll Pr. Dr. (jun.) Konkurencya nielojalna i jej pokrewne objawy	1.40
— Podręcznik prawa pryw. austr. Zeszyt I. Rozdział I: o prawie w znaczeniu przedmiotowem; Rozdział II: o prawach w znaczeniu podmiotowem: . .	4.—

Księgarnia Leona Frommera w Krakowie

otrzymała na skład główny:

Pilecki Dr., sędzia powiatowy: Zbiór przepisów i rozporządzeń o zbiorowych kasach sierocych wraz z uwagami o praktycznem zastosowaniu wydanych norm i odnośnymi wzorami 1900	3.—

KSIĘGARNIA
LEONA FROMMERA W KRAKOWIE

poleca:

„Czasopismo prawnicze i ekonomiczne“ Organ profesorów wydziału prawa i admin. Uniw. Jagiell. oraz towarz. prawniczego i ekonomicznego w Krakowie; redaktor naczelny: prof. Dr. Ksawery Fierich.

Prenumerata roczna wynosi 8 K.; z przesyłką 8 K. 55 h.

Administracya i expedycya w księgarni Leona Frommera w Krakowie.

I-szy i II-gi zeszyt na r. 1901 już wyszedł, zeszyt III-ci i IV-ty wyjdzie w Sierpniu b. r.

JUŻ WYSZEDŁ
Zeszyt trzeci komentarza do austryackiego kodeksu cywilnego

w opracowaniu

Prof. Dr. Wład. Leopolda Jaworskiego.

O zeszycie II-gim wyraża się „Przegląd prawa i administracyi“ z Stycznia 1901 (recenzent *Prof. Dr. Till*) jak następuje:

Wyciąg z recenzyi:

Zeszyt drugi dzieła obejmujący komentarz od §. 5 do 38 u. c *usprawiedliwia w pełnej mierze nadzieje*, jakie na podstawie spostrzeżonych w pierwszym zeszycie zalet, wyraziliśmy (roczn. 1900 str. 314).. *I w tym drugim zeszycie autor bardzo szczęśliwie połączył naukowe traktowanie przedmiotu ze względami i potrzebami praktyki.* Dziś, gdy sędziowie i adwokaci nie mają czasu, aby, otoczywszy się książkami, w cichej swej pracowni wygotowywać wyroki i pisma sporne, lecz wśród gwaru rozprawy szybko i doraźnie wyrokować i bronić muszą, komentarz tego rodzaju jak niniejszy, *daleki zarówno od doktrynerskiej rozwlekłości jak od suchej reprodukcyi ustaw, cenne oddać musi przysługi*, gdyż podaje nietylko wszelki materyał ustawowy (także w autentycznym tekscie, — co także i inne komentarze czynią) — lecz nadto z nauki przypomina to, co przypomnienia wymaga, *sięga do materyałów, literatury i judykatury i podaje trafnie naukowo, uzasadnione zdanie*, z którem się zgodzić albo nie zgodzić można, którego jednak czy to w teoryi czy w praktyce pomijać nie wypada. — Autor nie cofa się *przed żadną trudnością*, zmysłem praktycznym *rozwiązuje i wyjaśnia śmiało wątpliwości teoretyczne*, sprowadzając je często *do poglądu jasnego i przystępnego* każdemu logicznie myślącemu. Dla przykładu wymieniamy wywód o doniosłości materyałów ustawy cywilnej tudzież teoryi dzisiejszego prawa rzymskiego dla interpretacyi kodeksu cywilnego, o postępowaniu przy analogicznem zastosowaniu ustawy, o zastosowaniu tak zw. naturalnych zasad prawnych i t. d.

O dwóch wydanych dotąd zeszytach komentarza Prof. Dra Jaworskiego wyraża się „Centralblatt für die jurist: Praxis“ (z marca 1901) recenzent *Dr. Leon Geller*) jak następuje:

Ein ganz *eigenartig* angelegter Commentar eines in der polnischen Rechtsliteratur bereits *wohl bekannten und gut accreditirten jüngern Gelehrten* der Krakauer juristischen Facultät. Nach dem von der Verlagshandlung gezeichneten Prospect soll das auf 3 Bände oder 150 Bogen (im Taschenformat) berechnete Werk nebst dem deutschen Texte und der polnischen Uebersetzung des Gesetzbuches und sämtlicher einschlägigen Novellen ausführliche wissenschaftliche Erläuterungen und zugleich die oberstgerichtliche Rechtsprechung, systematisch zusammengestellt, bringen. Ob der in Aussicht genommene Raum für das alles ausreichen werde, wird die Zukunft lehren, Die vorliegenden zwei Hefte bieten *nicht nur was der Prospect verspricht, sondern noch weit mehr.* Das erste Heft gibt mit den Kundmachungspatenten in beiden Sprachen und den einschlägigen Einzelgesetzen eine sehr eingehende und überaus instructive Darstellung der Geschichte und des gegenwärtigen Standes des österreichischen Geldwesens, dann der Lehre von den Geldzahlungen und der gesamten darauf bezüglichen Judicatur (S. 1—129). Von dem Gesetzbuch selbst enthalten die beiden Hefte die §§ 1—38 und die dazu gehörigen Novellen. Die darauf bezügliche Rechtsprechung *ist fast erschöpfend und in sehr guter Bearbeitung* mitgetheilt. Die Erläuterungen sind extensiv ungleichmässig; qualitativ stehen *sie durchwegs auf der Höhe der heutigen Wissenschaft.* Hie und da freilich erscheinen

sie etwas gar zu mager. So hätten wir beispielsweise statt der formell recht hübschen Bemerkungen zu § 1, die eigentlich nur erklären, warum der Verf. nichts erklären will, eine wirkliche Definition des bürgerlichen Rechts und damit dessen Abgrenzung gegen das öffentliche gewünscht. Bei der Lehre von den sog. juristischen Personen (S. 248 ff.) erachtet es der Verf. für überflüssig, das Wesen dieser Gebilde zu untersuchen und begnügt sich mit einer Beschreibung der einzelnen Arten derselben; die weder vom Standpunkte der Theorie, noch der Praxis allgemein befriedigen dürfte, so glänzend sie auch in dialektischer Hinsicht ist. Von diesen und ähnlichen, vielleicht aus der gebotenen Raumbeschränkung erklärlichen, *übrigens nicht sehr bedeutenden Mängel abgesehen, stellt sicht der Commentar nach dem, was von ihm vorliegt, als ein in jeder Hinsicht gelungener dar.* Die polnische Uebersetzung des Gesetzes ist eine exacte.

Komentarz ten obejmować będzie w trzech tomach oprócz niem. tekstu kodeksu i tłóm. polskiego wszystkie późniejsze ustawy z dziedziny prawa pryw. (również w podwójnem tekście) obszerne objaśnienia i judykat. trybunału najwyższego zestawioną systematycznie. — Autor zwraca szczególniejszą uwagę na wszystkie te ustawy z dziedziny prawa administr., które mają związek z prawem pryw. — uwzględnionem więc zostanie ustawodawstwo austr. agrarne, ustawa wodna, leśna, górnicza i t. d.

Komentarz do kodeksu cywilnego w opracowaniu Prof. Dra Jaworskiego, wychodzi zeszytami — każdy zeszyt kosztuje 1 K 60 h. — dotąd wyszło zeszytów 3.

Przegląd prawa i administracyi z grudnia 1896 o dziele Prof. Dra Jaworskiego p. t. «ustawy o księgach publicznych.»

Reasumując zdanie o omówionej tu publikacyi, uważam tę pracę za poważną i pożyteczną, bo *nawet w niemieckim języku nie ma dotąd komentarza,* któryby *kwestyom materyalnego prawa* tyle poświęcał miejsca — przepisy prawa pozytywnego *są dokładnie* zestawione i czynią komentarz ten *bardzo użytecznym dla praktyki;* życzyć więc należy książce tej jak najlepszego powodzenia.

Gazeta lwowska z dnia 7 października 1898.

«Dzieło to czyni zadość dawno odczuwanej potrzebie i na chlubę naszej literatury prawniczej przyznać trzeba że jest pierwszym komentarzem ustaw hipotecznych, gdyż nawet w języku niemieckim nie ma dotąd komentarza, któryby kwestyom prawa materyalnego tyle poświęcał miejsca; autor mając przedewszystkiem na względzie prawników oddanych *zawodom praktycznym,* nie zapuszczał się w naukowe i teoretyczne kontrawersy, ale podał *ostateczne wyniki* badań według obecnego stanu nauki, uwzględnił obszernie odnośną literaturę i bogatą judykaturę trybunału najwyższego, poddał ją *właściwej ocenie,* a nie pominął także historyi kodyfikacyi, *jako cennego materyału do interpretacyi.*

Powodzenie, jakiego doznała powyższa książka, zachęciły wydawcę do wydawania dzieła, mającego wypełnić *dotkliwy brak* w naszej literaturze; w ciągu krótkiego czasu wyjdzie tegoż samego autora *powszechna ustawa cywilna* wraz ze wszystkiemi ustawami i rozporządzeniami późniejszemi, tak państwowemi, jak krajowemi w dwóch wydaniach, w większem *(jako komentarz)* i w mniejszem».

Najnowsze dzieła prawnicze, które otrzymała na skład księgarnia Leona Frommera w Krakowie.

	K. h.
Amschel. Beiträge zur Anwendung des Strafversohrens . . .	3·—
Anders. Grundriss des Erbrechtes	4·32
— Grundriss des Familienrechtes	2·60
Geller. Sammlung der oberstgerichtlichen Entscheidungen a. d. Gebieten das bürg. Rechtes, einschliesslich des Handels-Wechselrechtes und des neuen Civilprozessrechtes 1898—1899 samt chronol-Register	14·—
Grünhut. Wechselrecht (österr.) 2 tomy	32·40
Lehrbuch des Wechselrechtes brosz.	10·80
Grundriss des Wechselrechtes	1·92
Heller et Trenkwalder. Die österr. Executionsordnung in ihrer practischen Anwendung wychodzi zeszytami, zeszyt à . .	1·—
Högel. Das Gesetz, betreff die Entschädigung für ungerechtfertigt erfolgte Verurtheilung 1901	3·20
Hussarcek. Grundriss des Staatskirchenrechtes	1·20
Kaizl. Finanzwissenschaft 1901	7·20
Klein. Praxis des Civilprozessrechtes	6·60

	K. h.
Krainz. System des österr. Privatrechtes	32·—
Lammasch. Grundriss des Strafrechtes	3·12
Landauer. Das österr. Actienrecht, system. dargestellt . . .	3·—
Mayer. Die Wirkung der Heimatgesetznovelle, sozialpolitische Studie 1901	—·60
Mataja. Grundriss des österr. Gewerberechtes	4.32
Neumann. Die österr. Executionsordnung system. dargestellt .	11.—
— Bloch-Pittorelli. Beispiele von Schriftsätzen im Civilprozess u. Executionsordnung brosz	13.40
Nowa instrukcya sądowa, wyd. II-gie	3.60
Schauer. Geschäftsordnung u. Gerichtsorganisation (II-gie wyd.) w druku.	
Schuster. Grundriss des Obligationenrechtes	3.60
— Grundriss des Urheberrechtes	1.92

Księgarnia

LEONA FROMMERA W KRAKOWIE.

dostarcza wszelkich dzieł, gdziekolwiek ogłoszonych, w jakimkolwiek języku, na raty miesięczne; specyalnością księgarni są dzieła naukowe w ogóle, dzieła z dziedziny prawa i administracyi w szczególe. — Zlecenia osób na prowincyi zamieszkałych, uskutecznia się z całą akuratnością i ścisłością.

83473

~~77422~~

W Krakowie, w drukarni Uniwersyteckiej pod zarządem Józefa Filipowskiego.